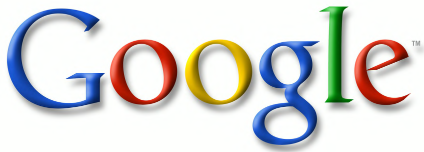

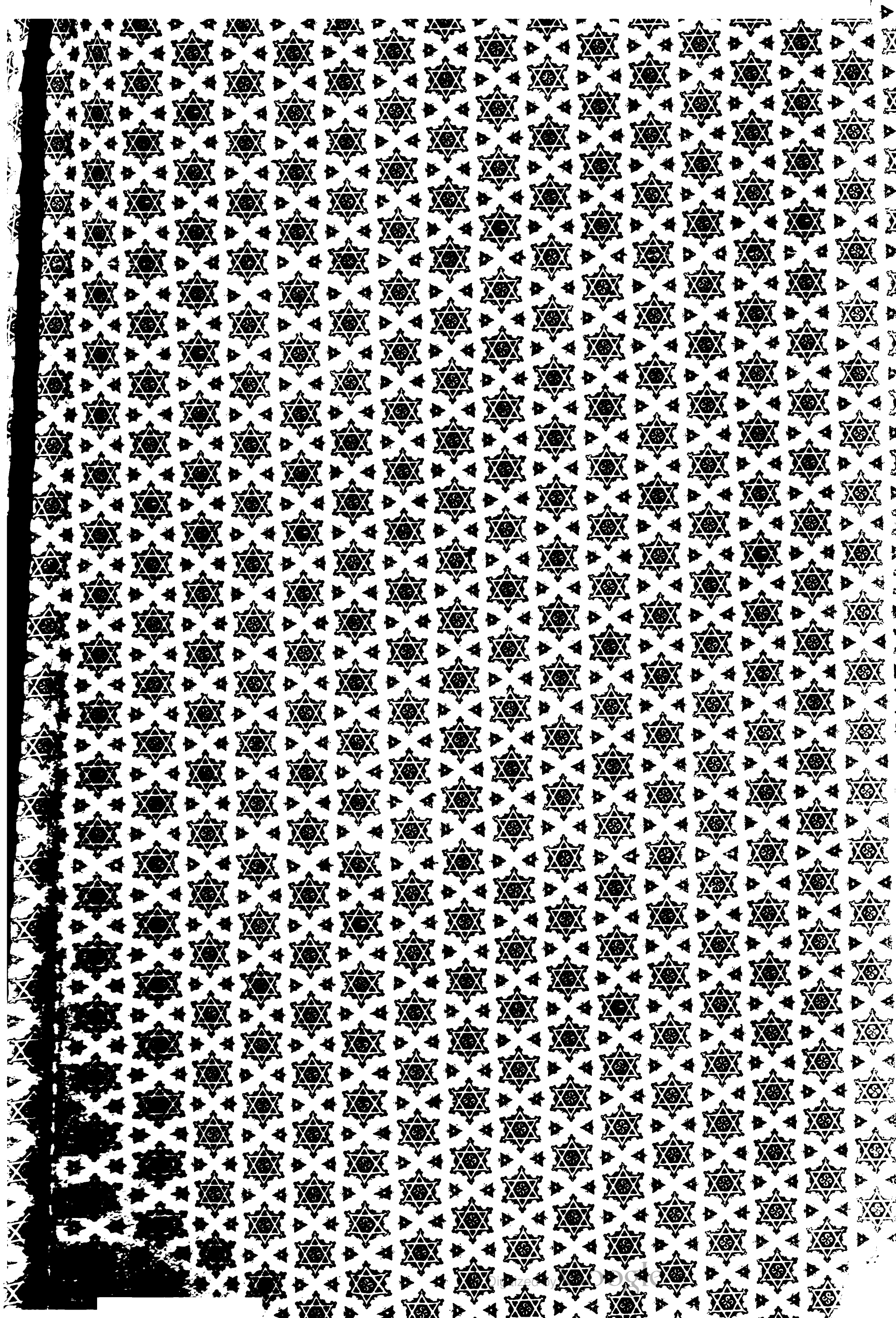

ILLUSTRERET NORGES HISTORIE

AF O. A. ØVERLAND

O. A. Øverland

Illustreret Norges Historie

I.

Illustreret

Norges Historie

af

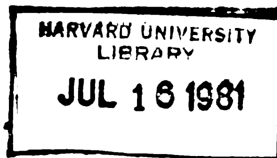
O. A. Øverland.

Første Bind.

Fra de ældste Tider til Slaget paa Stiklestad (1030).

Med ca. 450 Billeder i Træsnit, 1 Faksimile, 1 koloreret Planche og 8 Karter.

Kristiania.
"Folkebladets" Forlag.
1885.

HARVARD UNIVERSITY
LIBRARY
JUL 16 1981

Til mine Lærere

Professorerne Dr. L. Daae,

Dr. J. E. Sars

og

Dr. G. Storm

med Høiagtelse og Taknemmelighed.

Forfatteren.

Forord.

For noget over $1\frac{1}{2}$ Aar siden foreslog Hr. Redaktør J. B. Bull mig at skrive en udførligere, efter den store Almenheds Tarv afpasset Fremstilling af Fædrelandets Historie fra ældste Tider indtil vore Dage. Jeg indsaa strax, at et saa betydeligt Foretagende stillede større Krav, end jeg magtede at fyldestgjøre. Mine selvstændige Studier havde hidtil indskrænket sig til Tiden efter Reformationen og nogle enkelte Sider af vort Folks Kulturliv under Hedenskabet og Katholicismen. Derimod var jeg næsten fremmed for de betydelige Resultater, som Forskningen siden R. Keysers og P. A. Munchs Dage har indvundet for vort historiske Kjendskab til disse Tidsrum. Det var først efter gjentagne Forestillinger fra Forlæggernes Side, jeg vovede at lægge Haand paa Verket efter den Plan, som her er fulgt.

Efterhaanden som Arbeidet skred fremad, viste der sig fuldt op af Vanskeligheder, som det mindre stod i min Magt at bortrydde. Bogens Afsnit om Stenalderen, Broncealderen og Jernalderen vil sagtens forekomme flere at være mindre fuldstændigt udstyrede med Hensyn til Træsnit. Dette har sin Grund i, at Billederne ikke blev færdige saapas betids fra Xylografens Haand, at de kunde tages med. Et Par, der hører hjemme i Jernalderen, er vistnok komne med, men har faaet Plads under Vikingetiden. Saa ønskeligt det vilde have været, at de under Vikingetiden hørende Træsnit var stillede i systematisk Orden, lod dette sig af nys anførte Grunde ikke gjennemføre uden i høi Grad at forhale Udgivelsen. Ved det hosføiede Register over Bogens Billeder er forhaabentlig Ulemperne heraf nogenledes ryddede af Veien, saa meget mere som Professor Rygh har vist mig den Velvillie at gjennemgaa det.

Det er mig en kjær Pligt at aflægge min hjerteligste Tak til de mange, som har ydet mig sin Bistand ved dette Arbeide. Særlig skylder jeg at nævne Storthinget, der ved Bevilgelse af et aarligt Bidrag, stort Kr. 2000, har sat mig istand til udelukkende at beskjæftige mig med Verkets Udarbeidelse, Pressen, der har vist dette Foretagende den mest forekommende Opmerksomhed, Professorerne G. Storm, L. Daae, J. E. Sars og O. Rygh, Antikvar N. Nicolaysen og cand. jur. Johan Bibe, der har givet mig adskillige oplysende Vink, samt Overintendant, Kammerherre Chr. Holst, Oberstløitnant Th. Bang, Kaptein B. Hielm og Boghandler Alb. Cammermeyer, der med en sjelden Velvillighed har imødekommet mine Henvendelser i Anledning af flere af Verkets Illustrationer.

Bygdø 10de December 1885.

O. A. Øverland.

Indholdsfortegnelse.

Rettelser.

En Del Uregelmæssigheder i Egennavnenes Skrivemaade bedes undskyldte. Saaledes forekommer i første Halvdel af Bindet As og Aser i Stedet for Aas og Æser; Sammensætninger hermed er ligeledes uensartet skrevne.

Feil, der er indløbne i Underskrifterne til Billederne, vil findes rettede i efterstaaende Fortegnelse.

S. 6. Flinten forekommer dog i raa Tilstand i Smaablokker hist og her i Landet, navnlig paa Jæderen, paa flere Steder i Søndmøre og tildels i Throndhjemsbygderne. (Meddelelse af Storthingsmændene M. Aarflot og O. Jullum).

— 56. Beretningen om, at Ganger Rolf ægtede Gizela, Karl den enfoldiges Datter, er urigtig. Han var gift med en kristen (skotsk eller irsk) Kvinde paa de britiske Øer.

— 155 L. 4 f. n. Aarmænd inddraget l. Aarmænd havde inddraget.

— 158 o fl. St. er Findestedet urigtig angivet. Gaarden heder Gausel, ikke Gansel.

— 168. Ved Opregningen af Erik Blodøxes Sønner er Gudrød Ljome udeglemt.

— 201. L. 3 f. o. sex l. fire.

— 217. L. 3 f. n. Agløl. Aglo.

— 254. L. 3 f. n. Helge Bjolo, l. Helge Bjolan.

— 309. L. 7 f. o. der laa paa, l. der laa paa Lur.

— 409. Sunnivalegenden er dog neppe en Aflægger af Ursula-Sagnet, men snarere af Beretningen om den irske Helgeninde Edana eller Moduenna. Indre Kjendetegn tyder ogsaa hen paa, at den fra først af er fortalt af Englændere.

— 410. I Underskriften staar Sunnivalegenden, læs Ursulalegenden.

— 430. Vinland maa efter Prof. Dr. Gustav Storms og Observator Geelmuydens Forskninger antages at have ligget under 49° 55′ eller sydligere, hvilket svarer omtrent til New-Foundlands Bredde.

— 431. Den her afbildede Stenbygning hidrører neppe fra Nordboerne, men er ifg. Palfrey's History of New-England I, 55 en omkr. 1670 af Guvernør Arnold bygget Vindmølle.

— 439. L. 14 f. n.: Møre, l. Mære.

— 512. L. 16 f. n.: Om Vinteren l. Om Høsten.

Fortegnelse over Billederne.

(C betegner, at vedkommende Stykke nu opbevares i Christiania Universitets Oldsagsamling, K i Kjøbenhavns Museum, T i Throndhjems Videnskabsselskabs Oldsagsamling, B i Bergens Museum. Forholdstallene angiver Maalestokken).

*) Under Billedet staar Findestedet urigtig angivet til Vaaler i Smaalenene.

*) „Almindeligt forekommende" er kun det Redskab, som hænger i øverste Ende af Lænken. Tilføielsen af denne er noget ganske exceptionelt.

**) Er funden i Sverige (paa Gotland).

*) Har neppe, som under Billedet angivet, tjent som Endebeslag til et Spydskaft.

*) Senere oplyst. Under Billedet staar Findestedet angivet til Nord-Kraakø.

*) Under Billedet er Angivelsen feilagtig.

*) Indskriften er af Prof. Bugge bevist at være svensk.

*) Feilagtigt. Se Rettelser.

Til Stenalderen hører altsaa følgende Nummere: 1—8.
Til Broncealderen: 9—15.
Til ældre Jernalder: 16—19, 27, 33, 54, 76, 77, 87, 139, 161, 181, 200, 318.
Til yngre Jernalder: 20—26, 28—32, 34—53, 55—62, 64—75, 78—86, 88—106, 108—136, 138, 140—151, 157—160, 162—171, 176—178, 180, 182—189, 191, 192, 194—199, 202, 203, 205—222, 224—227, 229—231, 233—239, 242—286, 289—299, 301—304, 306—311, 317, 319—321, 350.

Ornamentstykker i irsk (eller, som det tildels i Underskrifterne er kaldet, keltisk) Stil, er følgende: No. 21, 22, 23, 24, 63, 90, 118, 124, 125 (122), 128, 145, 148, 149, 150, 159, 163, 182, 185, 186, 194, 213, 232, 247, 251, 252, 254, 255, 256, 274.

Til Middelalderen: 63, 137, 152, 172, 201, 223, 325, 337, 340, 341, 344, 346, 351, 366, 369, 371, 375.
Til nyere Tid: 107, 376.

Plancherne.

Pl. I. 1. Mosaikperle af Glas, funden i Gravhaug paa Rud i Nannestad paa Romerike. Ældre Jernalder. 1: 1. C.

2. Emailleret Broncebeslag (den ene Side af Dopskoen) til Sværd; Kanten af Sølvblik. Fundet i Gravhaug paa Jevnaker, Kristians Amt. Ældre Jernalder. 1: 1. C.

3 a—b. Barbarisk Efterligning af en romersk Guldmynt (efter en Originalmynt af Keiser Magnentius 350—353 e. Kr.), brugt som Hængesmykke. Funden i Gravhaug paa Aak i Gryttens Prestegjeld, Romsdalen.

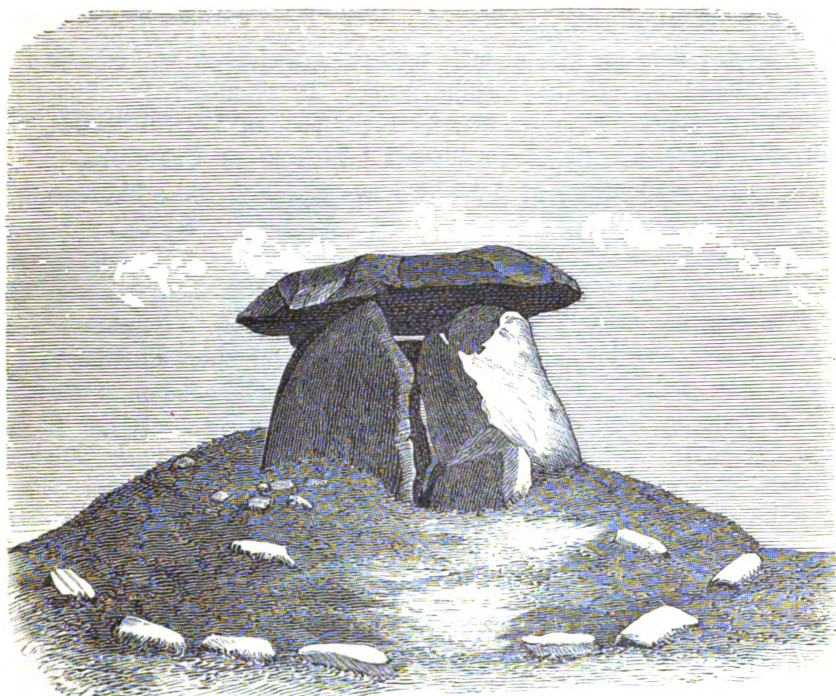
Pl. II. Faksimile af Kong Alfred den stores Haandskrift om Ottars Reise. Originalen i Cottonian Bibliothek i Britisk Museum, London.

Pl. III. Hafrsfjord.

IV. Fitje.

V. Stiklestad.

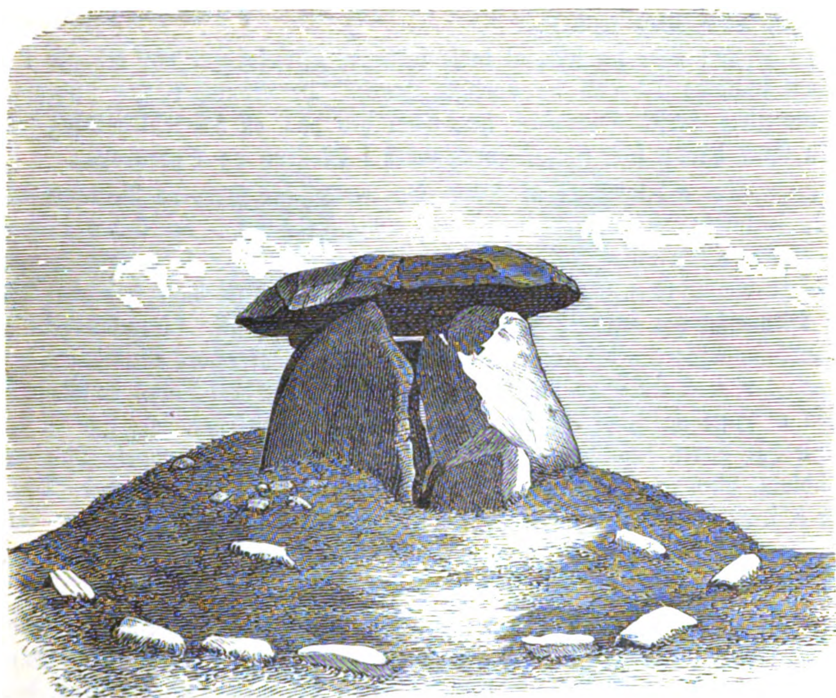
Pl. III—V er gjengivne i Træsnit efter Flintoes Maleri og Kobberstikkene i J. Aalls Oversættelse af Kongesagaerne.

1. Stenaldersgrav paa Øen Orust i Stala Sogn, Bohuslen.

Stenalderen.

Geologien lærer os, at i en fjern Fortid, der ligger Aartusinder tilbage, var hele den nordlige og mellemste Del af Europa bedækket med vilde Jøkler og udstrakte Bræer af Sne og Is. Det var den saakaldte Istid. Der findes tydelige Spor af, at Mennesket allerede dengang optraadte i det vestlige Europa, nemlig i Frankrige, Belgien, England o. fl. Steder. Det stod — saavidt man kan slutte sig til — i denne Historiens Morgendæmring paa et yderst lavt Kulturtrin, omtrent som enkelte af Sydhavsøernes Vilde endnu den Dag idag. Rundt om sig havde det en frygtelig Dyreverden, mod hvilken det maatte føre en fortvivlet Kamp for Tilværelsen; Elefanten, Næshornet, Løven, Tigeren og Hyænen, som nu er trængte ned til den varme Zone, havde dengang sin Hjemstavn i Syd- og Vesteuropa. Mod disse glubende Uhyrer vilde det svage Menneske ganske vist være kommen til kort, hvis det ikke i sin Aand havde havt en mægtig Bundsforvandt. Dets første Forsvar — Stenen, det tog op fra Marken, og Grenen, det brækkede af Træet — var tillige det første Trin paa Kulturens Stige. Man har givet dette Tidsrum Navnet Stenalderen, d. v.

1. Stenaldersgrav paa Øen Orust i Stala Sogn, Bohuslen.

Stenalderen.

Geologien lærer os, at i en fjern Fortid, der ligger Aartusinder tilbage, var hele den nordlige og mellemste Del af Europa bedækket med vilde Jøkler og udstrakte Bræer af Sne og Is. Det var den saakaldte Istid. Der findes tydelige Spor af, at Mennesket allerede dengang optraadte i det vestlige Europa, nemlig i Frankrige, Belgien, England o. fl. Steder. Det stod — saavidt man kan slutte sig til — i denne Historiens Morgendæmring paa et yderst lavt Kulturtrin, omtrent som enkelte af Sydhavsøernes Vilde endnu den Dag idag. Rundt om sig havde det en frygtelig Dyreverden, mod hvilken det maatte føre en fortvivlet Kamp for Tilværelsen; Elefanten, Næshornet, Løven, Tigeren og Hyænen, som nu er trængte ned til den varme Zone, havde dengang sin Hjemstavn i Syd- og Vesteuropa. Mod disse glubende Uhyrer vilde det svage Menneske ganske vist være kommen til kort, hvis det ikke i sin Aand havde havt en mægtig Bundsforvandt. Dets første Forsvar — Stenen, det tog op fra Marken, og Grenen, det brækkede af Træet — var tillige det første Trin paa Kulturens Stige. Man har givet dette Tidsrum Navnet Stenalderen, d. v.

s. den Tid, da Menneskets Redskaber og Vaaben udelukkende bestod af Sten, Træ, Ben o. s. v.

Det siger sig selv, at disse sydligere Strækninger var beboede i en langt tidligere Tid end de nordiske Lande. De Levninger, som findes fra Menneskets første Optræden her, tyder hen paa en høiere Udvikling, end den Race havde, som tidligst forekommer i Mellem- og Sydeuropa.

De ældste Spor af Mennesket træffes for Nordens Vedkommende i de saakaldte "Kjøkkenmøddinger" (Affaldsdynger), der findes i Danmark og for en ringe Del i det sydlige Sverige, og som i de sidste Decennier er blevne Gjenstand for megen Opmerksomhed. Af disse fremgaar det, at Mennesket har søgt sit Livsophold i Jagt og Fiskeri. "Hovedmassen af Kjøkkenmøddingerne bestaar af Østersskal og Skal af andre Muslinger, som ogsaa i vore Dage anvendes til Føde. Indimellem dem findes en Mængde Ben af Fiske og Fugle, samt af flere saadanne Pattedyr, som lige til det sidste har været den fornemste Gjenstand for Jagt: Kronhjorte, Raadyr, Vildsvin, Bævere, Sælhunde, Uroxer, Bjørne, Ulve, Ræve, Gauper, Maarer o. s. v." Derhos finder man blandt Resterne tillige Ildsteder, der er simpelt sammenføiede af løse Stene, grovt tilhuggede, uslebne Flintredskaber, Brot af Lerkar, Verktøier af Ben og Horn m. v.

De Redskaber, som den nyere Tids Forskning fremdrager af disse Affaldsdynger, røber dog tydelig, at Kunsten med deres Forarbeidelse endnu er lidet udviklet. Man regner dem derfor til den ældre Stenalder, der synes at have været mindst 2000 Aar før vor Tidsregning.

Den yngre Stenalder har derimod efterladt langt flere Spor, ikke blot i Danmark og Sydsverige, men ogsaa i Sveriges nordligere Landskaber og i Norge, om de end paa de sidstnævnte Steder findes i meget ringere Antal. Grave fra denne Tidsalder, som i forskjellige Former som Dysser, Ganggrave og Hellekister, ofte af anseelig Størrelse, meget hyppig forekommer i Danmark og Sydsverige, har man hidtil ikke med Sikkerhed kunnet paavise i Norge. Oldsager forekommer dog spredte over det hele Land til langt nordenfor Polarcirkelen. Saaledes er der i Egnen om Saltenfjorden gjort flere Stenaldersfund. Hyppigst forekommer disse i Egnene om Kristianiafjorden, paa Lister og Jæderen samt i de Throndhjemske Bygdelag.

Norges Befolkning har under Stenalderen kun været lidet talrig. Hvilken Folkeæt den har tilhørt, har det endnu ikke lykkedes Videnskaben med Sikkerhed at udfinde. Ligesaa lidt har man nogensomhelst Kjendskab til, hvad Tid den er indvandret, og ad hvilken Vei den er kommen. Før troede man almindelig, at den tilhørte den lappiske Race. Denne Antagelse har dog ikke fundet nogen Støtte ved nyere Forskninger og Undersøgelser. Det lader snarere til, at det var vore Forfædre, som allerede den-

fgang havde Landet inde. De eneste Næringsveie, som Stenaldersfolket her drev, sees tydeligen at have indskrænket sig til Jagt og Fiskeri. Derimod synes Kvægavl, som i de sydligere Nabolande allerede var den væsentligste Livskilde, at have været aldeles ubekjendt.

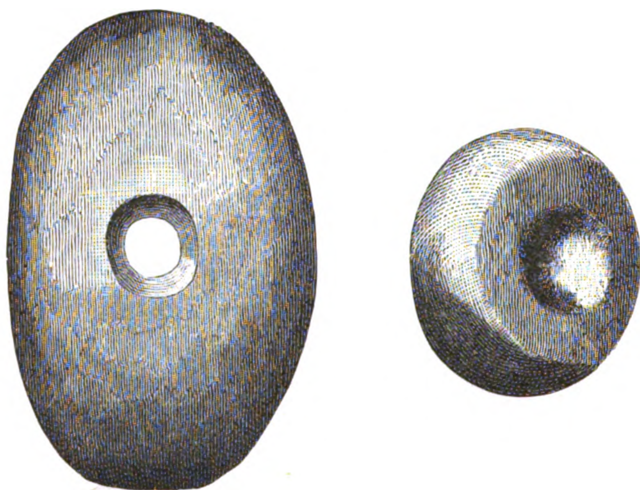

2 a — b. Stenøxe, funden i Nesoddens Prestegjeld, Akershus Amt. 7½ Tom. lang.

Det ligger nær at opkaste det Spørgsmaal: "Hvorledes blev dog disse Øxer, Hammere, Meisler, Spyd- og Pilespidse dannede, og hvorledes bar man sig ad med at skaffe dem en saa smuk Form, da man endnu ikke kjendte til Metallernes Anvendelse?" Løsningen af de Vanskeligheder, Besvarelsen heraf frembyder, har i ikke ringe Grad sysselsat Arkæologernes Opmerksomhed, og det turde derfor maaske ikke være uden Interesse at betragte denne Sag noget nærmere.

Efter Stenalderens Slutning gik Hemmeligheden ved Stensagernes Forarbeidelse hurtig i Glemme, og det varede ikke ret længe, før det var gjængs Folketro, at de ei var forarbeidede af Menneskehaand. Man kaldte dem "Tordenkiler" eller "Alfeskud" og antog, at deres Forekomst skyldtes Tordennedslag eller Veirbrest. Denne Anskuelse gjenfindes næsten overalt i Verden. Den overtroiske Ærefrygt, som har været vist disse "Tordenhammere", har for en ikke ringe Del været Skyld i, at saa mange Fund fra Stenalderen er blevne bevarede til vor Tid. Man troede nemlig, at de kunde tjene som Amuletter mod Fare og Sygdom eller som et Værn mod Ildebrand og Lynnedslag, og følgelig maatte de bevares med megen Omhu.

Professor Sven Nilsson († 1883), Nordens tidlidste Arkæolog, paaviste allerede for 40 Aar siden, hvorledes Stenalderens Redskaber var tildannede alene ved Hjælp af andre Stene. Hans Opmerksomhed var bleven henledet herpaa allerede fra den Tid, da han som ungt Menneske paa sine

3. Hammer af Sten (Kvarts), $4^{2}/_{3}$ Tom. lang. Funden i Nærheden af Øieren.

4. Tilhuggersten, funden i Vaaler, Smaalenene.

Jagtudflugter formede sine Bøsseflinter med en Sten, han tog op fra Marken. "Naar jeg behøvede en Bøsseflint — skriver han*) — fandt jeg letteligen en Flintesten af Størrelse som et Par knyttede Næver og det af saakaldet moden Flint. Derpaa opsøgte jeg en Rullesten af passende Størrelse og af tæt haard Granit eller Kvartssandsten. Med denne kløvede jeg gjennem enkle Slag paa fri Haand mere eller mindre tynde, altid skarpkantede Fliser af Flintestenen, og naar jeg deriblandt saa en eller anden Flis, som passede nogenlunde godt for mit Formaal, tog jeg den, gik til en større Granitsten, støttede Flintflisen imod den og holdt den fast med den venstre Haand, medens jeg med Tilhuggerstenen, som jeg holdt i den høiere, dannede den til Bøsseflint og gav den den dertil fornødne Form. Men det var nødvendigt, at den Del af Flintflisen, som laa under Tilhuggerstenen, hvilede paa et fast Underlag; thi ellers sprang Flisen istykker."

Flere europæiske Reisende, som hos den nye Verdens Folkeslag har havt Anledning til at se, hvorledes de ved Hjælp af andre Stene

*) I "Skandinaviska nordens urinvånare i stenålderen", 2. Oplag (Stockholm 1866), S. 177.

dannede Flinten til Redskaber, har stadfæstet denne af Professor Nilsson fremsatte Anskuelse. Saaledes kom en Engelskmand for nogle Aar siden til en Indianerstamme i Kalifornien, som endnu betjente sig af Stenredskaber. Han kjendte godt til de gamle europæiske Redskaber af samme Art, og da han troede, at de var forfærdigede med Metalverktøi — som f. Ex. af hærdet Kobber — bad han en af Stammens Pilespidsmagere om at vise ham sin Kunst. Indianeren satte sig ned, lagde en flad Sten i sit Skjød og tog i den ene Haand et Stykke Obsidian — en Stenart, der for Amerikas ældste Indvaanere havde samme Betydning som Flintestenen for Europas Urindvaanere — og i den anden et Stykke Agat. Med et Slag af Agaten kløvede han Obsidianstykket og med et Slag mod den derved fremkomne Brudflade afhuggede han en Skive paa en kvart Tommes Tykkelse. Han greb nu denne mellem Tommel- og Pegefingeren, holdt den imod Stenen, som laa i hans Skjød, ligesom mod en Ambolt og slog saa paa den med Agaten, saa at der ved hvert Slag sprang en liden Flis af. Lidt efter lidt fik Obsidianstykket den tilsigtede Form, og i lidt over en Time fik han lavet en Pilespids af en god Tommes Længde. Englænderen gav ham nu et Glasskaar og bad ham lave en Pilespids deraf. To Forsøg mislykkedes, men tredie Gang gik det, og han undskyldte, at det var slaaet feil for ham to Gange, med, at han aldrig før havde arbeidet i Glas, og derfor ikke kjendte dets Natur*). Ingensinde, lægger Meddeleren til, behandlede en Billedhugger sin Meisel med større Sikkerhed eller beregnede bedre Kraften og Virkningen af hvert Slag, end denne Indianer gjorde. Blandt Indianerne er Forfærdigelsen af Pilespidse et særskilt Haandverk, hvori kun faa bliver Mestere."

Dette er imidlertid ikke den eneste Maade, der anvendes eller er bleven anvendt ved Tildannelsen af Stenredskaber. En spansk Forfatter, Torquemada, giver Aar 1615 følgende Skildring af Obsidianens Behandling i Mexiko: "En Mand sætter sig ned paa Jorden og tager et Stykke Obsidian, "der er haardt som Flint", 8 Tommer langt eller længere, cylindrisk og næsten saa tykt som et Menneskeben, samt en Stok af Tykkelse som et Spydskaft, 3 Alen (?) lang eller længere, paa hvis ene Ende der er anbragt et Tvertræ af 8 Tommers Længde, for at give denne Del af Redskabet større Vægt. Han presser da Fødderne sammen om Stenen, saa den sidder som i en Tang eller Skruestikke, og sætter den ene Ende af Stokken mod en Kant af Stenen, den anden med Tvertræet støtter han mod Brystet. Ved Trykket springer der en spids tveegget Kniv af, saa vel formet, som om den var skaaret ud af en Kaalrabi med en skarp Kniv eller smedet af glødende Jern. Derefter hvæsser han den paa en Sten; til at gjøre Eggen rigtig fin med bruger han et Ben; saa dygtige vare Mexikanerne til at lave Knive af

*) Wintel Horn, Mennesket i den forhistoriske Tid, S. 207 fg.

Obsidian, at en Arbeider kunde forfærdige hundrede i Timen. Disse Knive eller Flækker ser ud som Lancetter, blot med den Forskjel, at de har en fremspringende Kant langs Midten af Rygsiden og er noget krumme henimod Odden. Første Gang en saadan Kniv anvendes, er den saa skarp, at den bider ligesaa godt Haar eller Skjæg som en Ragekniv af Staal, men allerede ved det andet Strøg bliver den sløv, saa at man for at rage sig med dem maa have en hel Mængde. Mangen en Spanier har ladet sig rage med saadanne Knive, især i Kolonisationens første Tid, da man ikke havde saa rigelig Tilgang paa de nødvendige Redskaber."*)

Stenalderens Kultur optræder i Norge i to forskjellige Grupper. Medens Flinten, der som bekjendt ikke findes i Norge i raa Tilstand, men maa være indført fra det sydlige Sverige eller Danmark, er det Materiale, hvoraf de i de sydligere Dele af Norge forefundne Stensager som oftest er dannede, er Skiferen derimod den Stenart, hvoraf de i Landets nordligste

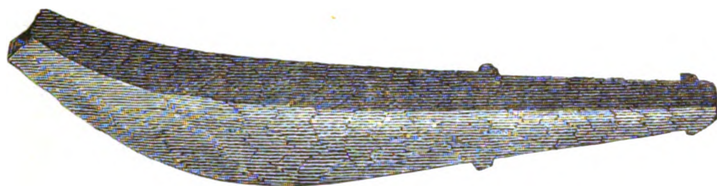

5. Kile af Skifer. Funden i Soyndal i Stavanger Amt.

Egne fremdragne Oldsager fra denne Tidsalder er forarbeidede. Ogsaa fra Formens Side adskille disse sig i ikke liden Grad fra de ovenfor omtalte. Da de fornemmelig forekommer i Egnen om Polarcirkelen, har man kaldt den Gruppe af Stenalderen, hvorfra de stammer, den arktiske. Den arktiske Gruppe er imidlertid ikke begrændset til Norge alene, men udstrækker sig ogsaa til de nordlige Dele af Sverige. Man har derfor troet, at den hid-

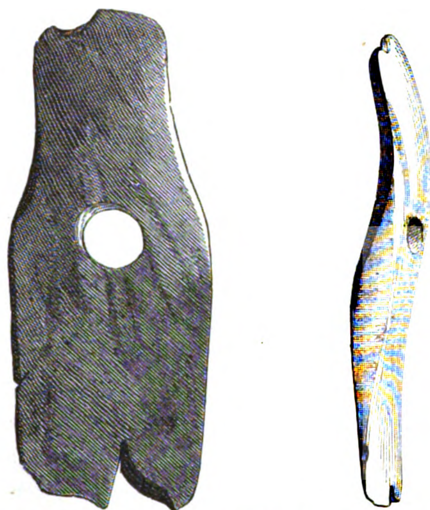
*) Winkel Horn, Mennesket i den forhistoriske Tid, S. 208.

rører fra et andet Folk og en anden Kultur. Det ligger da nær for Haanden at sætte den i Forbindelse med Lapperne, som allerede fra forhistorisk Tid har beboet disse Egne.

6. Kniv af Skifer. Funden i Overhalvden, Nordre Throndhjems Amt.

Den eneste Affaldsdynge („Kjøkkenmødding"), som man hidtil har stødt paa i Norge, ligger tæt ved Stenkjær ved Bunden af Throndhjemsfjorden og tilhører den arktiske Gruppe. Den bestaar hovedsageligen af Skjæl, hvorimellem man tillige fandt Ben af Elg, Ren, Bæver og Hund. Kun faa Oldsager fandtes; det var Skifergjenstande og en Tverøxe af Elghorn.

7—8. Tverøxe af Elghorn. Funden i „Kjøkkenmøddingen" ved Stenkjær.

Skrivekunsten var fuldstændig ukjendt for Stenalderens Folk overhovedet. Dog har man flere Vidnesbyrd om, at de ikke har været uden Sands for billedlig Fremstilling. Ogsaa det arktiske Stenaldersfolk sees at have forsiret enkelte af sine Skiferredskaber med Figurer.

Broncealderen.

9. Agerdyrker i Broncealderen. Af en Helleristning ved Tegneby i Tanum, Bohuslen.

Stenalderen maa i Norge antages at have holdt sig betydelig længere ned i Tiden end paa noget andet Sted i Europa, navnlig paa Grund af Landets afsides Beliggenhed. Man gik heller ikke med engang over til Brugen af Jern, men maatte først vende sig til et Metal, der var lettere at udvinde og bearbeide: det var det sammensatte Metal **Broncen**, efter hvilken et nyt Stadium i Menneskehedens Udvikling har faaet Navnet **Broncealderen**. Der er meget som taler for, at Broncealderen først tog sin Begyndelse i Norge paa det Tidspunkt, da den i Sydeuropa allerede var tilbagelagt og i Mellemeuropa stod paa Høidepunktet af sin Udvikling. Broncekulturen synes efter yngre Oldkyndiges Mening at have banet sig Vei til Europa over Ungarn, hvor de tidligste Grundformer er fundne.

Det er tvivlsomt, om Broncealderen er kommen til Norden gjennem Indvandring af nye Folkestammer eller ved fredelige Forbindelser med de sydligere liggende Lande. De smukkeste og bedst arbeidede Broncesager synes at have været de ældste, og det er vel derfor rimeligst at antage, at den er naaet hid paa den sidstnævnte Maade. Det maa i saa Fald have varet en Tid, inden de hertillands boende Folk erhvervede sig den fornødne Kundskab til at forarbeide sine Vaaben og Redskaber efter de fremmede Mønstre og til at udvikle disse paa en selvstændig Maade. Egentlig Kunstfærdighed drev man det her neppe til.

Broncen er i denne Tidsalder i Regelen sammensat af 9 Dele Kobber og 1 Del Tin; dog kan Tilsætningen af det sidste Metal variere i en meget betydelig Grad. I ublandet Tilstand anvendes Kobber og Tin sjelden. Broncen forarbeides næsten udelukkende ved Støbning. Ved Støbningen — skriver Montelius*) — kunde tre forskjellige Methoder benyttes. Den simpleste er i et eller andet fast Emne, som ei lider af Hede, f. Ex. i Bronce eller Sten, at gjøre en Fordybning af samme Form som den Gjenstand, som man ønsker at støbe og siden at helde den smeltede Bronce i denne Fordybning. En saadan Støbeform bestaar sædvanlig af to Halvdele, som passer sammen. Men da det er meget vanskeligt at faa Kanterne saa jevne,

*) Oscar Montelius, Sveriges hednatid, S. 138 fg.

at de slutter aldeles sammen, trænger der sig ved Støbningen let noget Metal ind i Sprækken mellem Formens to Halvdele og danner den saakaldte Støbesøm, der som oftest er mere eller mindre synlig paa de paa denne Maade forarbeidede Sager fra Broncealderen. Denne Methode frembyder den Fordel, at den samme Form kan anvendes mange Gange, men medfører til Gjengjæld, ligesom den næste, den Vanskelighed, at blot mindre fine Arbeider kan forarbeides paa denne Maade.

Den anden Methode bestaar deri, at man af et eller andet fast Emne, f. Ex. Træ, danner en Model, der i Form og Størrelse aldeles svarer til den Gjenstand, som man vil støbe, og gjør siden med denne Model en Fordybning i fin Sand. Sandet er fugtigt og pakket i tvende Trækasser, som svarer til de to Halvdele af en Støbeform af Sten. I Sprækken mellem dem danner der sig da let en saadan Støbesøm, som vi nys har omtalt. Sandformen bliver vel ødelagt ved den første Støbning, men det er let med Træmodellen at faa flere Former i Stand.

Den tredie Methode er ganske ulig de ovenfor beskrevne. Man danner vistnok ogsaa nu en Model, dog ikke af Træ, men af Vox. Denne Voxmodel omgives med fint Ler, som tørres og derpaa udsættes for sagte Ild, hvorved Lerformen bliver noget brændt, og det smeltede Vox render ud gjennem et for dette Øiemed anbragt Hul, i hvilket man tilsidst i Stedet helder det smeltede Metal. Paa denne Maade kan man med simpelt Verktøi frembringe meget fine Arbeider, og man undgaar aldeles Støbesømmene, hvis Borttagelse vel ofte kan have været forbunden med Vanskelighed. Men man maa for hver Støbning gjøre en ny Model og en ny Form. Denne Methode, som endnu, ihvorvel sjelden, benyttes, synes at have været meget anvendt under Broncealderen. Man har troet heraf at kunne forklare sig en Omstændighed, som ofte er bleven bemærket, nemlig at det er yderst sjelden, at to Broncegjenstande af samme Slags, selv om de findes sammen, er hinanden saa lige, at de kan ansees for at være støbte i samme Form. Da Vanskeligheden ved denne Methode bestaar deri, at den er meget tidsspildende, tør det nok ogsaa være at vente, at man ofte finder den anvendt i Broncealderen, da Tiden dengang vel neppe var synderlig kostbar.

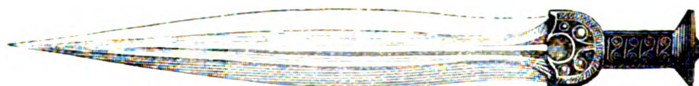
Det eneste Metal, som ved Siden af de tidligere nævnte kjendtes i dette Tidsrum, var Guldet, der dels brugtes selvstændigt som Smykker, dels tjente til at pryde Broncegjenstande med.

Broncealderens Redskaber og Vaaben er næsten ganske de samme, som paatræffes under den yngre Stenalder. Dog finder man nu de første Sværd, og sandsynligvis har man ogsaa kjendt Hjelmen som Forsvarsvaaben. Herunder maa ogsaa opføres Stridsluren, hvoraf enkelte prægtige Exemplarer er fundne i Norden.

10. Broncesværd. Fundet i Sandeherred.

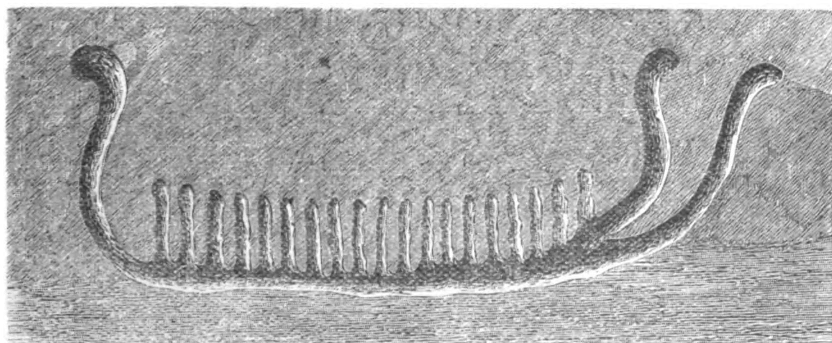
12. Stridslur af Bronce fra Skaane.

11. Broncesværd. Fundet i Vestergötland i Sverige.

Folkets Næringsveie var hovedsagelig, som under Stenalderen, Jagt og Fiskeri. Hertil kommer ogsaa Kvægavl og Agerbrug, der henimod Periodens Slutning stod i stor Anseelse. Af Husdyr sees man at have kjendt Faaret, Koen og Hesten; den sidste benyttedes baade til Ridning og som Trækdyr.

Om de Boliger, Broncealderens Folk havde, vides intet. Til deres Bohave kjendes meget lidet. Enkelte Kar af Ler, Træ og Bronce ere fundne og viser sig tildels at have været smukt udstyrede. Hist og her er ogsaa Guldskaaler fundne, der synes at have gjort Tjeneste som Drikkekar. Broncealderens Folk har i Norden været meget dygtige Søfolk; deres Fartøier var godt bemandede og have, forsaavidt man af Helleristningerne kan slutte, havt en ret vakker Form.

13. Fartøi paa en Helleristning ved Lökeberg i Foss Sogn, Bohuslen.

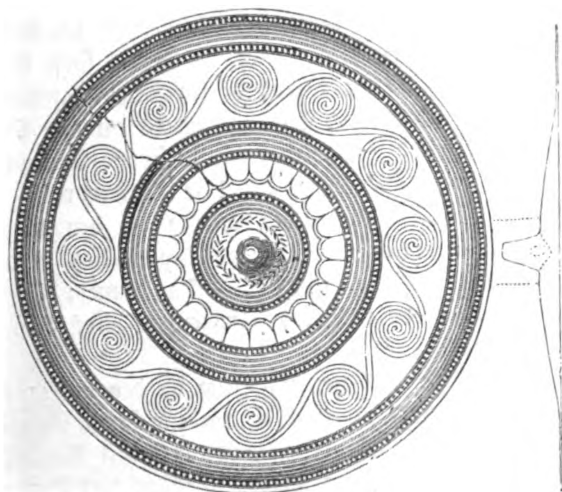
Fund fra Broncealderen er paatrufne overalt i Norge, fra Smaalenene og helt op til det nordligste af Helgeland. Antallet af Oldsager er dog i det hele taget ringe. Ligesom under Stenalderen er Kystegnene de Steder, hvor Fundenes Antal er størst; enkelte Landsdele — som Jæderen og visse Strøg af Stavanger Amt — udmærker sig endog ved sin Rigdom paa Broncesager. Forøvrigt er betydelige Fund ogsaa gjorte i det indre af Landet; endog i Fjeldbygderne paa Dovres Ryg har man fundet Paalstave og andre Gjenstande hidrørende fra denne Periode.

Fra Broncealderen har man hidindtil opdaget omtrent 40 Grave paa forskjellige Kanter af Landet. De nordligste ligger ved Bunden af Throndhjemsfjorden i Indhered. De have alle været oplagte af Jord og Sten i runde Hauger. Selve Gravene kan henføres til to Hovedformer: den ene, der sandsynligvis er den ældre Form, er store, aflange, firkantede, af Smaasten byggede Gravkister med ubrændte Lig, den anden er mindre Gravkister af Stene, indeholdende brændte Lig, der undertiden er nedlagte i

14. Helleristning ved Borgen i Smaalenene.

Lerurner, og maa antagelig henføres til den yngre Broncealder. Haugerne indeholder undertiden flere Begravelser, nemlig en stor Gravkiste paa Haugens Bund og mindre Gravrum i dens Sider. Brændte og ubrændte Lig er hidtil ikke fundne i en og samme Haug.

15. Siratplade (Tutulus) af Bronce. Funden paa Evang i Østre Thoten.

Der findes ingen Oplysninger om, at Broncealderens Folk i Norden kjendte til Bogstavskrift. Ikke destomindre har de selv i de saakaldte Helleristninger sat sig Minde om sin Færd og Gjerning; det er Billeder, raat indhuggede i Sten, snart af Skibe (Rofartøier), snart af Dyr, (Heste og Kjør), snart af Mennesker (Jægere, Bueskytter, Krigere, Ryttere) eller Figurer af symbolsk Betydning (smaa runde Huller, Fodsaaler, smaa hjulformede Figurer). Disse Figurer, hvis Tydning er en Gaade, der er Fremtiden forbeholdt, findes som oftest paa fast Fjeld, sjeldnere paa store løse Stene. I størst Antal forekommer de i Smaalenenes Amt, hvor man kjender henimod 200 Stykker af dem. Dog findes de enkeltvis hist og her op til Throndhjemsfjorden.

Jernalderen.

Navnet Jernalderen er en mindre korrekt Benævnelse, forsaavidt som vi jo fremdeles lever i det Tidsrum, som afløste Broncealderen. Med dette Udtryk har man imidlertid vedtaget at tænke paa den Del af vor Forhistorie, som ligger mellem de Tidspunkter, da Jernet først blev kjendt her i Norden, og da de sidste Skranker mod de fra Middelhavslandene udgaaende Kulturstrømninger brødes ved Kristendommens endelige Seier over den gamle Asatro. Den strækker sig saaledes fra de første Aarhundreder efter Kristi Fødsel til den første Halvdel af det 11te Aarhundrede. Man deler den i Almindelighed i to Afdelinger, den ældre og den yngre Jernalder. Den sidste Periode, der gaar fra Begyndelsen af det 8de Aarhundrede, kaldes ogsaa Vikingetiden. Da denne i flere Henseender danner Indledningen til vort Lands sammenhængende Historie, vil vi senere betragte den nærmere.

Det første Kjendskab til Jernets Brug og den høiere Kultur, som dermed staar i Forbindelse, er naaet til de nordiske Riger sondenfra. Folkene, som boede ved Middelhavslandene, havde i et helt Aartusinde betjent sig af Jernet, inden det første Gang naaede til Østersøens Kyster. Allerede i det tredie Aartusinde før Kristi Fødsel synes man at have kjendt dets Brug i Ægypten. Herfra maa man antage, at Hellenerne har lært at bearbeide det, og at de i Forening med andre handelsdrivende Nationer har bragt Kunsten videre.

De ældste Kulturgjenstande fra dette Stadium, som man hertillands samt i Sverige og Danmark har fundet, har man henført til tre Grupper, idet man har opstillet følgende Inddeling af den ældre skandinaviske Jernalder:

Første Tidsrum. Den skandinaviske Jernalders Udspring er at søge i Landene nærmest i Nord for Alperne eller ved den Kultur, som her udviklede sig ved Broncealderens Ophør under Paavirkning af de norditaliske (galliske) Folkeslag. Romersk Kultur kan her ikke paavises med Sikkerhed.

Andet Tidsrum. I Tiden omkring Kristi Fødsel udvidede Romerne sit Herredømme til Donaulandene og Egnene omkring Rhinen. De barbariske Nationer i Nordtyskland bliver nu gjennem Handelsforbindelser og andet Samkvem paavirkede af Romernes Kultur, der fra dem igjen trænger op til det skandinaviske Norden. Foruden en Mængde Gjenstande af romersk Arbeide har man her tillige paa flere Steder gjort betydelige Fund af romerske Mynter.

I det tredie Tidsrum foregaar der Paavirkning fra den Kultur, som havde udviklet sig hos de romansk-germaniske og germaniske

I.

II a.

II b.

III.

Pl. I.

16. Lerurne fra den ældre Jernalder. Funden paa Bergsaker i Lyngdal, Lister og Mandals Amt.

17—18. Romersk Sværd. Fundet i en Gravhaug paa Gaarden Einang i Vestre Slidre, Valders.

Folk, der grundede Stater paa Romerigets Ruiner. For Norges Vedkommende viser de Oldsager, der maa henføres til det sjette og syvende Aarhundrede, en barbarisk Smag og fuldstændig Mangel paa Kunstfærdighed.

Med Hensyn til Gravformer møder man i den ældre Jernalder flere forskjellige. De ældste er de saakaldte Brandpletter: "smaa runde Huller i Jorden, fyldte med Kul, brændte Ben, Stumper af Lerkar og andre Oldsager". Hyppigst forekommer Haugformer, baade Rundhauger og Langhauger. Stundom er Benene og Kullene samlede i en Hob eller nedlagte i et Kar af Leer eller Bronce. Endelig forekommer ogsaa store aflange eller firkantede Kammere af Sten eller Træ, dækkede af en Haug.

Den ældre Jernalders Folk hertillands udvandt selv Jernet af Jorden, dog ikke ved Grubedrift, men af Myrmalm. Foruden Jernet lærte man ogsaa at kjende Sølvet, Blyet, Glasset og andre Stoffe. Bogstavskriften — det ældre Runealfabet, der er dannet i Landene ved Alperne paa Grundlag af det latinske Alfabet — finder nu ved Samfærdselen med Syden Vei til Norden.

Under den sidste Tid af den ældre Jernalder har Nordboernes religiøse Forestillinger vistnok ogsaa formet sig til den saakaldte Asalære, som vi skal kaste et Blik paa, før vi gaar videre. Det er tydeligt nok, at de gamle fællesgermaniske Religionsbegreber har optaget i sig flere Træk fra den græsk-romerske Sagnverden om Guder og Helte. I hvilken Grad dette har været Tilfældet, kan dog endnu ikke med Sikkerhed siges.

Nordmændenes Religion.

Den Tro, vore Forfædre bekjendte sig til, var af samme Udspring som alle de øvrige germaniske Stammers. Det var den saakaldte Asalære. Intetsteds blev dog denne Religion udviklet til en saadan Anskuelighed og Fuldkommenhed som i Norge og paa Island, hvor Kristendommen sidst blev indført. Vi skal her i faa Ord fremstille Hovedtrækkene af denne Lære efter de to berømte Samlinger af nordiske Oldkvad, den ældre og den yngre Edda.

I Tidens Ophav var der to Verdener: den første var lys og luende; den kaldtes Muspell. For den raadede Surt, som med sit Flammesværd sidder ved dens yderste Grændse. Den anden Verden var Nivl-

heim, kold og mørk; i dens Midte er Brønden Hvergelmer, hvor Ormen Nidhugger bor. Mellem disse Verdener var der et svælgende Dyb, Ginungagap. Fra Hvergelmer randt iskolde Edderaaer ud i Ginungagap; Rimet af dem mødte her Gnister fra Muspell. "Ved dens Kraft, som udsendte Heden", fik Rimdraaberne Liv: det var Jøtunen Ymer, Stamfader til Rimthursernes eller Bergrisernes onde Æt, og Koen Audhumbla, af hvis Melk Ymer nærede sig.

Da Koen slikkede de salte Rimklumper, fremkom Bure, der var stor, skjøn og mægtig at skue. Hans Søn var Bør; Børs Sønner var Odin, Vile og Ve. Odin blev Fader til de fagre og lyse Aser, der raader for Himmel og Jord; derfor kaldes han Alfader.

Børs Sønner dræbte Ymer, og i hans Blod druknede hele Bergrisernes Æt; kun en reddede sig med sin Kone i en Baad, og fra dem stammer de nye Jøtunætter. Børs Sønner slæbte saa Ymers Krop midt ud i Ginungagap. De dannede Jorden af hans Krop, Havet af hans Blod, Bjergene af hans Ben, Træerne af hans Haar og af Hovedskallen skabte de Himmelen, som de hvælvede høit over Jorden og prydede med Gnister fra Muspell; men Hjernen spredte de i Luften, og af den blev de tungsindige Skyer. Rundt om Jordens Skive lod de det dybe Hav strømme, og ved dets Strande tog Jøtunerne Bopæl i Jøtunheim og i Utgaard. Til Værn mod dem dannede de blide Guder af Ymers Øienbryn Borgen Midgaard til Værn for den indre Jord. Men fra Himmelen til Jorden lagde de den bævende Bro Bivrøst eller Regnbuen.

Jøtundatteren Nat var mørk og svart som sin Æt; hun blev ved Asasønnen Delling (Morgenrøden), Moder til Dag, der var lys og fager som sin Fader. Odin satte Moder og Søn paa Himmelen og bød dem at kjøre hvert Døgn over Jorden. Nat kjører foran med Hesten Rimfakse; hver Morgen dugger den Jorden med Skummet af sit Bidsel. Dag følger efter paa Hesten Skinfakse; dens Manke spreder Lys over Luft og Jord.

Aserne skabte Solen og Maanen af Gnister fra Muspell ligesom de øvrige Stjerner. Men da Mundilfare kaldte sin Søn Maane og sin Datter Sol for deres Skjønheds Skyld, vrededes Guderne over hans Overmod og satte Datteren til at kjøre Solens Vogn og Sønnen til at kjøre Maanens. De iler afsted; thi to Jøtuner i Ulveham forfølger dem for at sluge dem.

Dvergene avledes som Mark i Ymers Kjød. Guderne gav dem Mandevid og Menneskeudseende; de fik Bolig i Jorden og i Stenene og vare dygtige Smede. Fire Dverge, Austre, Vestre, Nordre og Sydre sattes af Guderne til at bære Himmelhvælvingen. Ved Himmelens nordlige Ende sidder Jøtunen Hræsvælger i Ørneham; hans Vingeslag foraarsager Stormen.

Endnu fandtes der ei Mennesker paa Jorden. Da gik engang de tre Aser Odin, Høner og Loder ved Søens Bred. Her fandt de tvende Træer, og af dem skabte de de første Mennesker, Manden Ask og Kvinden Embla. Odin gav dem Aand, Høner Forstand og Loder Blod og fager Farve. Aserne gav dem Midgaard til Hjem, og fra dem nedstammer den ganske Menneskehed.

Aserne indrettede i Asgaard en stor Borg; midt i den var Idavolden. Her byggede de to fagre Sale, Gladsheim med Høisæder for Odin og de tolv fornemste Aser, og Vingolv med Høisæder for Frigg og Gudinderne eller Asynjerne. Omkring Lidskjalv, hvorfra Odin skuer ud over alle Verdner, byggedes en Sal, Valaskjalv, tækket med Sølv. Men den herligste Sal i Asgaard var Valhal, Asernes Gildesal. Spyd danner dens Loft, med Skjolde er den tækket og med Brynjer er dens Bænke prydede.

Men over Asernes Himle strækker sig høiere Himle, og i den høieste staar den uforgjængelige, guldtækkede Sal Gimle, der skinner herligere end Solen.

Naar Guderne holdt Thing, samledes de under Yggdrasils Ask, der var deres største Helligdom. Yggdrasil breder sine Grene over den hele Verden. Den spirer fra tre Rødder. Den ene er i Brønden Hvergelmer i Nivlheim; paa den gnaver Ormen Nidhugger med andre Orme uophørligen. Den anden Rod er i Jøtunheim i den vise Jøtun Mimers Brønd. Her gjemmes Odins Øie, som han pantsatte for en Drik af Brønden. Hver Morgen drikker Mimer af sit glimrende Horn den Mjød, som strømmer over Odins Pant; thi i denne Brønd er det største Mandevid gjemt. Den tredie Rod er i Himlen, i Urdarbrønden, ved hvilken Aserne holder Thing. Her har og de tre Norner sit Sæde, Møerne Urd, Verdande og Skuld. De overøser Træets Stamme med Brøndens rensende Vand. De uddeler Livet og raader for Skjæbnen. Deres Udsendinger, snart gode, snart onde, følger Mennesket fra Fødselen til Graven: intet kan rokke Nornernes Dom. Mange Dyr har sit Bo i Askens Grene. I dens Top sidder en meget vidende Ørn. I dens Grene løber fire Hjorte og bider dens Løv, og op og ned ad dens Stamme farer Ekornet Ratatosk, der bringer Avindsord mellem Ørnen og Nidhugger.

Odin eller Alfader er den høieste og ældste af Aserne. Valfader (ɔ: de Faldnes Fader) kaldtes han, fordi alle vaabenbidte Mænd og i Strid faldne Helte hørte ham til og samledes med ham i Valhal. De, han saaledes indbød, kaldtes Einherjer; deres Skjæmt og Tidsfordriv er hver Dag at stride og fælde hinanden; men naar det lider mod Aftenen, livner de op igjen og rider forligte hjem til Valhal, hvor de mættes med Flæsk af Galten Særimner, og hvor Valkyrjer rækker dem Mjød at drikke. Selv nyder Odin intet andet end Vin, der baade er hans Mad og Drikke. Resten

giver han til sine to Ulve, Gere og Freke, og til sine to Ravne, Hugin og Munin. Ravnene flyver hver Dag ud i den vide Verden og vender tilbage med Tidender til ham. Hans Hest er den graa, ottefodede Sleipner; hans aldrig feilende Spyd er Gungner, og hans Fingerring, Draupner, er det kosteligste Smykke. Odin har mange andre Navne; thi han kaldte sig aldrig med samme Navn, naar han færdedes blandt Folkene.

19. Støbt Bronceurne af romersk Arbeide. Funden i Vang paa Hedemarken. Indskriften lyder: APRUS. ET. LIBERTINUS. CURATORES. POSUERUNT. ɔ: "Aprus og Libertinus i Egenskab af Tempelforstandere har opstillet denne Urne." Den har altsaa oprindelig været en Tempelgave, som paa en eller anden Maade er kommen herop. Sprogformen og Bogstavernes Udseende antyder, at den hidrører fra en romersk Provins i Keisertiden. (Se Side 14).

Thor er Odins Søn med dennes egen Datter Jord. Han er sterkest blandt Aser. Hans Bolig er Thrudvang eller Thrudheim; hans Hal er Bilskirner, der har 540 Sale. Thor aker i en Kjærre, som trækkes af 2 Bukke. Fjeldene bæver og revner under hans Vogn, og Jorden brænder, hvor han farer frem. Naar han bliver vred, luer der Ild af hans

Øine. Stedse ligger han i Kamp med Jøtunerne, hvem han fælder med sin Hammer Mjølner, som Dvergene smedede til ham. Thors Hustru er Sif; hun har Guldhaar. To Søskende, Gutten Thjalfe og Pigen Røskva, følger ham, naar han færdes paa Reiser.

Balder er en Søn af Odin og Frigg. Han er saa fager af Udseende, at alt lyser af ham. Han er vis og mild og elskes derfor af alle. Hans Bolig er Breidablik, hvor intet urent findes. Nanna er hans Hustru.

Njørd fødtes i Vanaheim af de vise Vaners Slægt. Da Vanerne stiftede Fred med Aserne, gav de ham som Gidsel og fik Høner i Stedet. Njørd raader for Vind og Veir; han stiller Søen og standser Ilden og uddeler Rigdomme blandt Menneskene. Hans Bistand paakalder man for at faa Held ved Søfart og Fiskeri. Hans Hustru er Skade, Jøtunen Thjasses Datter; men Njørd og hun forliges ei vel. Njørd bor i Noatun ved Søen; men Skade holder til i sin Faders Hjemstavn, Thrymheim. Her farer hun paa Ski i Bjergene og skyder Dyr med sin Bue.

Frey, Njørds Søn, skal man paakalde til gode Aaringer Fred og Velstand; thi han raader for Regn og Solskin og Jordens Frugtbarhed. Han er blid og god; ei volder han nogen Sorg, men han løser de bundne af deres Lænker. Hans Bolig er Alfheim. Han kjører med Galten Gullinburste eller seiler paa det herlige Skib Skidbladner, som Dvergene byggede for ham. Da han fattede Kjærlighed til Jøtundatteren Gerd, bortgav han sit gode Sværd for at faa hende; derfor er han og vaabenløs, naar Gudernes sidste Kamp er forhaanden.

Tyr, Odins Søn, er den djærveste blandt Aserne; han raader for Seier, og ham skal tapre Mænd paakalde. Han er enhaandet; thi Fenrisulven har bidt hans høire Haand af.

Brage, den langskjæggede, er Veltalenhedens og Skaldekunstens Gud. Hans Hustru er Idun; hun gjemmer de Æbler, som Guderne bider for aldrig at ældes.

Heimdal, den hvide As med Guldtænder, blev i Tidens Ophav født af 9 Jøtunmøer, som alle var Søstre. Han er Gudernes Vogter. Han er aarvaagnere end Fuglen og ser 100 Mil fra sig; han hører Græsset gro og Ulden voxe. Hans Bolig er Himinbjørg, som ligger der, hvor Broen Bivrøst naar Himmelen. Naar han blæser i sin Lur Gjallarhornet, gjenlyder det i alle Verdener.

Vidar, den tause Gud med Jernskoen, er Odins Søn med Jøtunkvinden Grid; han er næst Thor den sterkeste As og bor i det øde Landvide. Hød, Odins Søn, er blind, men sterk. Ale eller Vale, Odins Søn med Rind, er født i de vestlige Sale; han er en sikker Bueskytte. Ull, Thors Stifsøn, er Jagtens og Skiløbningens As; hans Bolig er

Ydal. Forsete, Balders og Nannas Søn, er den retfærdigste af Aser; han jevner alle Trætter mellem Guder og Mennesker. Han bor i Glitner, hvis Sølvtag bæres af gyldne Støtter.

Blandt Asynjerne eller Gudinderne er Frigg, Odins Hustru, den høieste. Hendes Bolig er Fensal.

Dernæst kommer Freyja, Njørds Datter og Freys Søster, der er Kjærlighedens Gudinde. Hun kaldtes ogsaa Vanadis, d. e. Vanernes Gudinde. To Katte drager hendes Vogn. Hun bor i Folkvang, og hendes Sal kaldes Sessrymner. Naar hun drager til Strid, eier hun Halvdelen af de Faldne med Odin. Freyja var gift med Odd og havde med ham Datteren Noss. Men Odd drog langt bort; Freyja græder stride Taarer af Længsel efter ham, og hendes Taarer er det røde Guld.

Saga bor i Søkkvabekk under kjølige Bølger; der drikker hun og Odin daglig af Guldskaaler.

Der fandtes endnu flere Gudinder, der dels stod i Friggs, dels i Freyjas Tjeneste. Friggs Terner var Fulla, Hlin og Gnaa. I Freyjas Tjeneste stod Sjofn, Lofn, Vaar og Syn. Eir var Lægekunstens Gudinde. Gefion var en Mø, og til hende kom efter Døden alle de Kvinder, der døde som Møer.

Valkyrjerne, Skuld, Gøndul, Skøgul og Hild, udsendes af Odin til hver Kamp for at kaare Gjester til Valhal og skifte Seiren.

Øger, Havets Hersker, er vistnok en Jøtun, men er dog Gudernes Ven. Naar Aserne besøger ham, oplyses hans Hal af skinnende Guld. Hans Hustru er Ran; deres Døtre er Bølgerne, der er fiendske mod de Seilende og stræber efter at slaa Skibene omkuld.

Ved Jøtunkvindernes Komme til Asgaard, spildtes Asernes Lyksalighed. I Himmelen og paa Jorden begyndte der Strid, som vedvarer, indtil begge gaar under. Jøtunernes Ondskab herjer Aserne paa alle Veie; alene den mægtige Thor formaar at holde dem borte fra Asgaard.

Aserne har iblandt sig den værste Fiende. Det er Loke eller Lopt, Asernes Bagvasker, Ophavet til sledsk Ondskab, Guders og Menneskers Skjændsel. Hans Aasyn er fagert, men hans Sind er ondt. Han er af Jøtunæt, men blev optaget blandt Aserne og var allerede fra Tidens Morgen Odins Fostbroder. Han følger Aserne; stundom staar han dem bi med sin Kraft og List, men endnu oftere søger han at lede dem i Fordærvelse. Hans Hustru heder Sigyn; deres Sønner var Nare og Vale.

Men med Jøtunkvinden Angerbode i Jøtunheim har han avlet tre Børn: Fenrisulven, Midgaardsormen og Hel. Spaadomme forkyndte, at dette Lokes Afkom skulde volde Aserne stor Men og Ulykke.

Derfor kastede de Midgaardsormen ud i det dybe Hav, hvor den omslynger hele Jorden og bider sig i Halen. Hel styrtede de i Nivlheim. Alfader bød, at alle de, der dør af Sot og Ælde, skulde fare til hende. Hendes Rige omgives af dybe mørke Dale, som kaldes Helveiene. For at komme did maa man over den guldlagte Gjallarbro. Hendes Bolig er skrækkelig. Tærskelen er Ulykkesfald, Sengen er Sygeleie og med truende Sorg er hendes Vægge prydede. Hunger heder hendes Fad og Sult hendes Kniv. Hendes Hund, Garm, er blodig i Brystet og tuder fælt. Selv er hun halv blaableg og halv hvid, alvorlig og grum at skue. — Fenrisulven opfødtes i Asgaard. Men da Aserne vilde binde den, var ingen Lænke sterk nok til at holde Stand mod dens Raseri. Da sendte de Bud til Svartalfernes Hjem og lod gjøre Lænken Gleipner; den var lavet af Kattefods Døn, Kvindeskjæg, Bjergrødder, Bjørnesener, Fiskeaande og Fuglemelk. Den var fin og blød at føle paa som Silke. Saa reiste Aserne med Ulven ud paa Holmen Lyngve i Søen Siglitne; de viste den Baandet; men den frygtede Svig og vilde ikke lade sig binde, med mindre en af Aserne lagde sin Haand i dens Mund til Pant paa, at de igjen vilde løse den. Da saa Aserne tvivlraadige paa hverandre. Men Tyr, som havde bragt den Foder, gik hen og lagde sin høire Haand i dens Mund. Saa bandt de da Ulven, og Baandet holdt, hvor meget den end sparkede. Da Aserne ei igjen løste den, bed den Tyrs Arm af. Siden fæstede de Enden af Baandet dybt nede i Jorden og satte et Sværd i Ulvens opspilede Gab. Saaledes ligger Fenrisulven bunden indtil Verdens Ende.

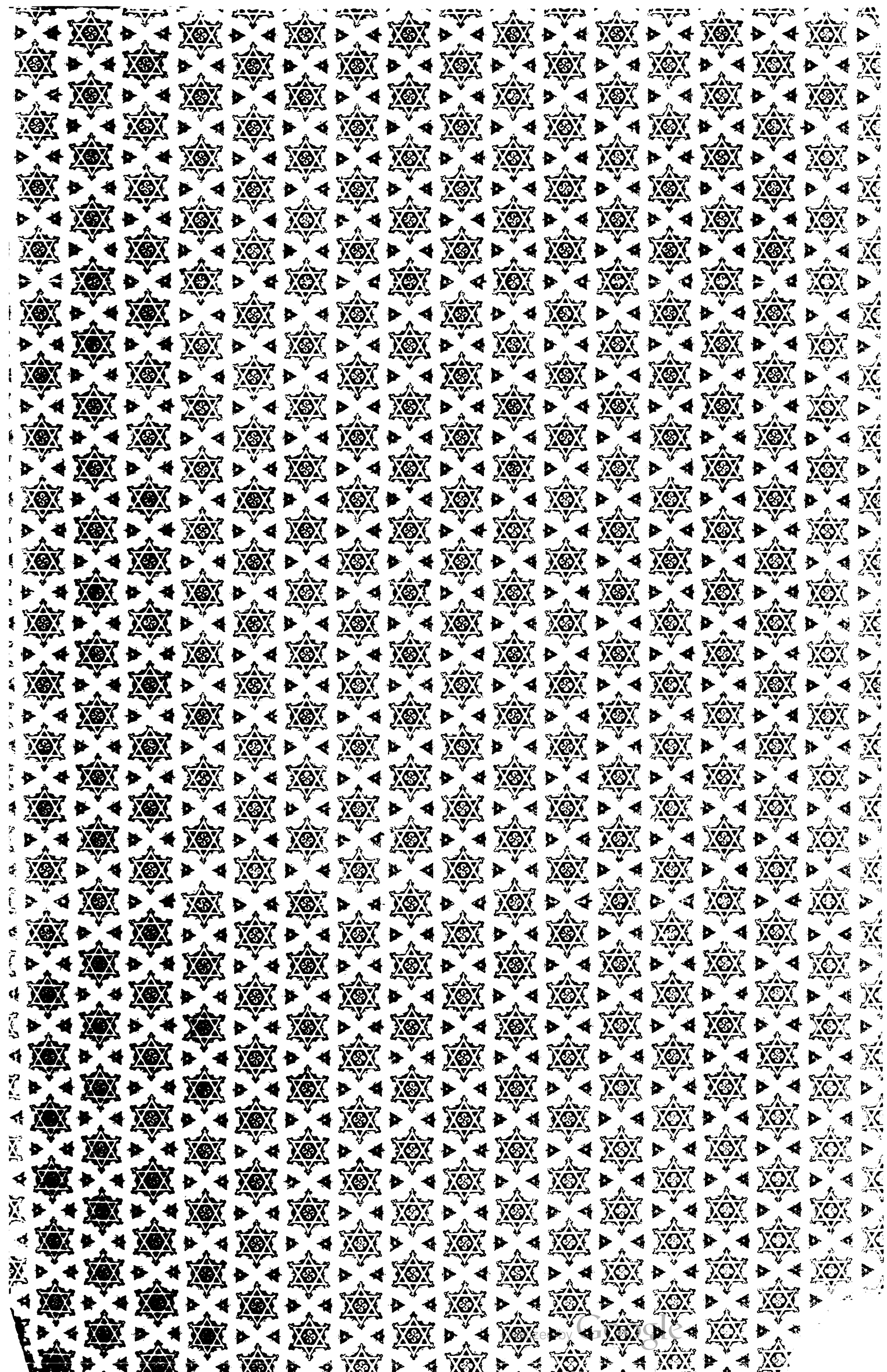
Af alt det onde, Loke gjorde, var der intet, som vakte større Sorg i Verden, end at han ved sin Svig fældede Balder den gode. Aserne vidste, at stor Fare truede denne, der ogsaa selv foruroligedes af ildevarslende Drømme. Frigg, hans Moder, tog da alle skabte Ting og alle Vætter i Ed paa, at de ei vilde tilføie Balder noget ondt; kun en liden Vaand østenfor Valhal ved Navn Mistelteinsyntes hende for ung at tage i Ed. Aserne troede sig nu sikre, og de stillede endog for Morskabs Skyld Balder frem paa Thinge, medens alle de øvrige dels skjød, dels hug, dels kastede Sten paa ham; thi hvad de end gjorde, tog han ingen Skade deraf. Loke frittede da Frigg ud om, at hun ei havde taget Misteltein i Ed. Strax gik han bort, sled Mistelteinen op og kom til Things med den. Yderst i Ringen stod Hød, thi han var blind. Loke gav sig i Snak med ham. „Hvorfor skyder ikke du efter Balder?" spurgte han. „Jeg kan ikke se, hvor han staar", svarede Hød, „og desuden er jeg vaabenløs." „Du kan dog gjerne gjøre som de andre", sagde Loke, „og vise Balder den Ære. Kom her, tag denne Kvist og skyd den mod ham, jeg skal vise dig, hvor han staar." Hød tog da Mistelteinen, Loke styrede hans Haand og Balder faldt død til Jorden. Det er den største Ulykke, som nogensinde har ram-

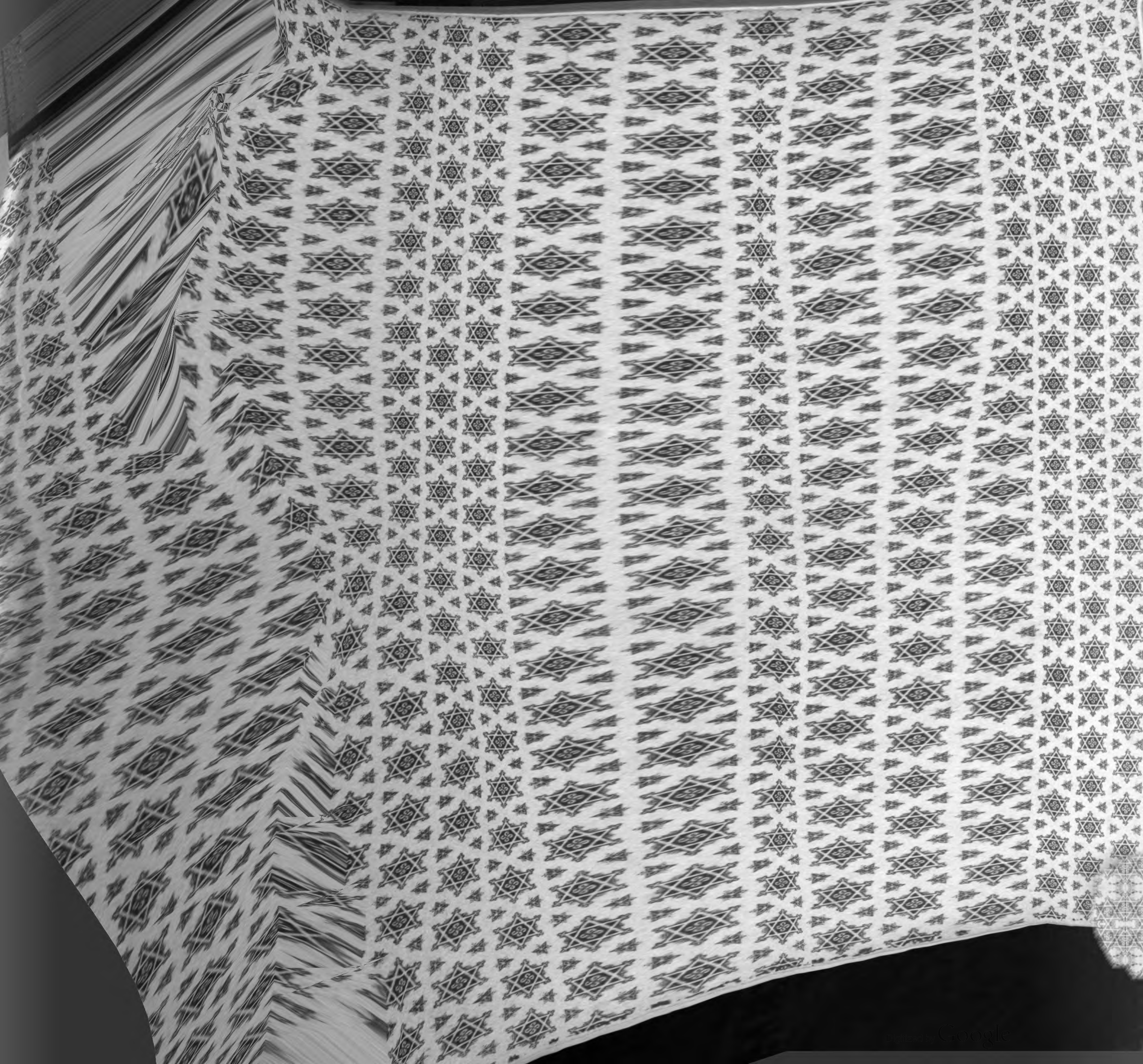
met Guder og Mennesker. Da Aserne saa Balder falde, blev de maalløse af Forfærdelse og glemte at løfte ham op. Den ene saa paa den anden, og alle var de lige vrede paa ham, som havde øvet Daaden; men de kunde ikke hevne Drabet, da de befandt sig paa et fredlyst Sted. De kunde først ikke tale for Graad; mest gik denne Ulykke Odin til Hjerte, thi han kunde klarest se, hvilket Tab Aserne led ved Balders Død. Da man igjen kom til sig selv, spurgte Frigg, hvo blandt Aserne vilde vinde hendes Huldskab ved at ride Helveien for at søge at faa Balder i Tale og byde Hel Løsepenge for at lade Balder drage tilbage til Asgaard. Hermod tilbød sig og fik til Færden laane Sleipner; saa satte han afsted i al Hast.

Aserne tog Balders Lig og førte det til Søen. Der stod hans store Skib Ringhorne, som var trukket paa Land. De vilde skyde det ud i Søen for at indrette Balders Baal derpaa; men de magtede ei at faa det af Stedet. Saa sendte de Bud til Jøtunheim efter Gygren (Troldkvinden) Hyrrokken; hun kom strax ridende paa en Ulv med Hugorme til Tømme. Hun steg af, og Odin satte fire Berserker til at passe hendes Hest; men de magtede ei at holde den, før de fik lagt den overende. Hyrrokken gik frem til Skibets Forstavn og skjøv det med første Tag ud med saadan Fart, at der stod Ild af Lunnerne*), og hele Jorden skalv. Thor blev vred og vilde knuse hendes Hoved med sin Hammer, men alle Guderne gik i Forbøn for hende. Nu bar man Balders Lig ud paa Baalet. Da hans Hustru Nanna saa det, brast hendes Hjerte af Sorg, og hun blev ogsaa lagt ved Siden af sin Mand paa Baalet. Derpaa antændte man det, og Thor viede det med sin Hammer; foran hans Fødder rendte en liden Dverg ved Navn Lit; ham sparkede Thor op i Ilden, saa han brandt med. Odin lagde sin Ring Draupner paa Baalet, og der siges, at den fra denne Stund af fik den Egenskab, at der hver niende Nat dryppede otte lige saa herlige Ringe af den. Ud paa Baalet førte man ogsaa Balders Hest med fuld Opsadling.

Hermod drog imidlertid til Hel. I ni Nætter red han gjennem mørke, dybe Dale, hvor han intet kunde se, før han kom frem til Aaen Gjall og red over den guldtækkede Gjallarbro. Modgunn heder den Pige, som vogter Gjallarbroen; hun spurgte om hans Navn og om hans Æt. "Forleden Dag", sagde hun, "red fem Fylker døde Mænd over Broen, og dog dundrer den lige saa meget under dig alene som under dem alle tilsammen. Ikke har du død Mands Farve; hvorfor rider du saa Helveien?" "Jeg skal til Hel for at lede efter Balder," sagde han. "Har du kanske seet ham paa Helveien?" "Ja," sagde hun, "Balder har faret over Gjallarbroen, og Helveien gaar der nedentil og nordefter." Hermod red da, til han kom til Helgrinden. Her steg han af og spændte Sadelgjorden fastere;

*) De Ruller, som laa under Skibet for at lette Optrækningen.

Forord.

For noget over $1^1/_2$ Aar siden foreslog Hr. Redaktør J. B. Bull mig at skrive en udførligere, efter den store Almenheds Tarv afpasset Fremstilling af Fædrelandets Historie fra ældste Tider indtil vore Dage. Jeg indsaa strax, at et saa betydeligt Foretagende stillede større Krav, end jeg magtede at fyldestgjøre. Mine selvstændige Studier havde hidtil indskrænket sig til Tiden efter Reformationen og nogle enkelte Sider af vort Folks Kulturliv under Hedenskabet og Katholicismen. Derimod var jeg næsten fremmed for de betydelige Resultater, som Forskningen siden R. Keysers og P. A. Munchs Dage har indvundet for vort historiske Kjendskab til disse Tidsrum. Det var først efter gjentagne Forestillinger fra Forlæggernes Side, jeg vovede at lægge Haand paa Verket efter den Plan, som her er fulgt.

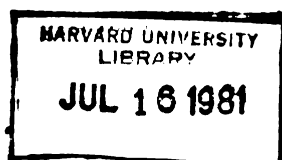
Efterhaanden som Arbeidet skred fremad, viste der sig fuldt op af Vanskeligheder, som det mindre stod i min Magt at bortrydde. Bogens Afsnit om Stenalderen, Broncealderen og Jernalderen vil sagtens forekomme flere at være mindre fuldstændigt udstyrede med Hensyn til Træsnit. Dette har sin Grund i, at Billederne ikke blev færdige saapas betids fra Xylografens Haand, at de kunde tages med. Et Par, der hører hjemme i Jernalderen, er vistnok komne med, men har faaet Plads under Vikingetiden. Saa ønskeligt det vilde have været, at de under Vikingetiden hørende Træsnit var stillede i systematisk Orden, lod dette sig af nys anførte Grunde ikke gjennemføre uden i høi Grad at forhale Udgivelsen. Ved det hosføiede Register over Bogens Billeder er forhaabentlig Ulemperne heraf nogenledes ryddede af Veien, saa meget mere som Professor Rygh har vist mig den Velvillie at gjennemgaa det.

Det er mig en kjær Pligt at aflægge min hjerteligste Tak til de mange, som har ydet mig sin Bistand ved dette Arbeide. Særlig skylder jeg at nævne Storthinget, der ved Bevilgelse af et aarligt Bidrag, stort Kr. 2000, har sat mig istand til udelukkende at beskjæftige mig med Verkets Udarbeidelse, Pressen, der har vist dette Foretagende den mest forekommende Opmerksomhed, Professorerne G. Storm, L. Daae, J. E. Sars og O. Rygh, Antikvar N. Nicolaysen og cand. jur. Johan Vibe, der har givet mig adskillige oplysende Vink, samt Overintendant, Kammerherre Chr. Holst, Oberstløitnant Th. Bang, Kaptein B. Hielm og Boghandler Alb. Cammermeyer, der med en sjelden Velvillighed har imødekommet mine Henvendelser i Anledning af flere af Verkets Illustrationer.

Bygdø 10de December 1885.

O. A. Øverland.

Indholdsfortegnelse.

HARVARD UNIVERSITY
LIBRARY
JUL 16 1981

Til mine Lærere

Professorerne Dr. L. Daae,

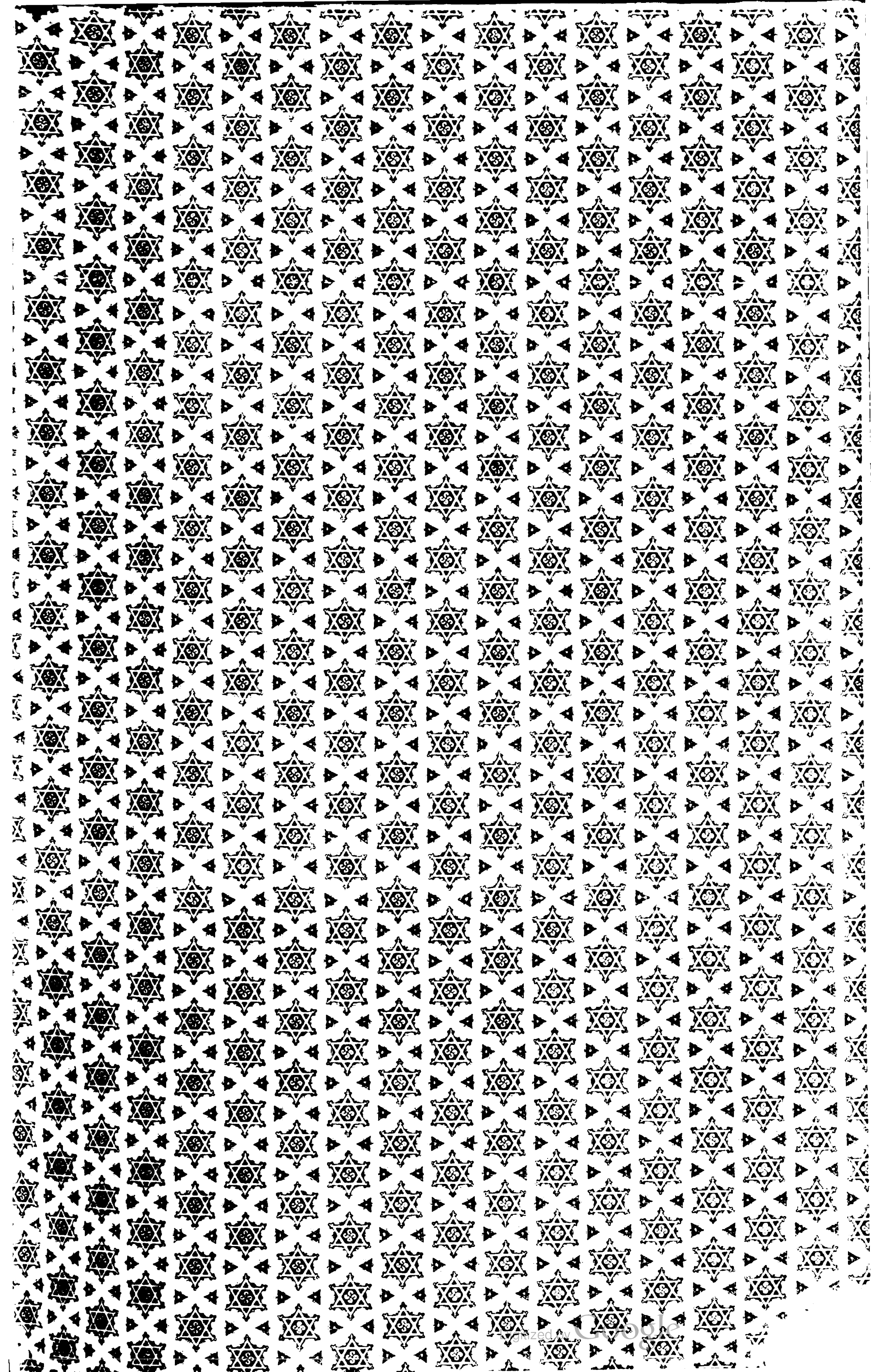
Dr. J. E. Sars

og

Dr. G. Storm

med Høiagtelse og Taknemmelighed.

Forfatteren.

O. A. Øverland

Illustreret Norges Historie

I.

Rettelser.

En Del Uregelmæssigheder i Egennavnenes Skrivemaade bedes undskyldte. Saaledes forekommer i første Halvdel af Bindet A s og A s e r i Stedet for A a s og Æ s e r; Sammensætninger hermed er ligeledes uensartet skrevne.

Feil, der er indløbne i Underskrifterne til Billederne, vil findes rettede i efterstaaende Fortegnelse.

S. 6. Flinten forekommer dog i raa Tilstand i Smaablokker hist og her i Landet, navnlig paa Jæderen, paa flere Steder i Søndmøre og tildels i Throndhjemsbygderne. (Meddelelse af Storthingsmændene M. Aarflot og O. Jullum).

— 56. Beretningen om, at Ganger Rolf ægtede Gizela, Karl den enfoldiges Datter, er urigtig. Han var gift med en kristen (skotsk eller irsk) Kvinde paa de britiske Øer.

— 155 L. 4 f. n. Aarmænd inddraget l. Aarmænd havde inddraget.

— 158 o fl. St. er Findestedet urigtig angivet. Gaarden heder Gausel, ikke Gansel.

— 168. Ved Opregningen af Erik Blodøxes Sønner er G u d r ø d L j o m e udeglemt.

— 201. L. 3 f. o. sex l. fire.

— 217. L. 3 f. n. Aglo l. Aglo.

— 254. L. 3 f. n. Helge Bjolo, l. Helge Bjolan.

— 309. L. 7 f. o. der laa paa, l. der laa paa Lur.

— 409. Sunnivalegenden er dog neppe en Aflægger af Ursula-Sagnet, men snarere af Beretningen om den irske Helgeninde Edana eller Moduenna. Indre Kjendetegn tyder ogsaa hen paa, at den fra først af er fortalt af Englændere.

— 410. I Underskriften staar Sunnivalegenden, læs Ursulalegenden.

— 430. Vinland maa efter Prof. Dr. Gustav Storms og Observator Geelmuydens Forskninger antages at have ligget under 49° 55′ eller sydligere, hvilket svarer omtrent til New-Foundlands Bredde.

— 431. Den her afbildede Stenbygning hidrører neppe fra Nordboerne, men er ifg. Palfrey's History of New-England I, 55 en omkr. 1670 af Guvernør Arnold bygget Vindmølle.

— 439. L. 14 f. n.: Møre, l. Mære.

— 512. L. 16 f. n.: Om Vinteren l. Om Høsten.

Fortegnelse over Billederne.

(C betegner, at vedkommende Stykke nu opbevares i Christiania Universitets Oldsagsamling, K i Kjøbenhavns Museum, T i Throndhjems Videnskabsselskabs Oldsagsamling, B i Bergens Museum. Forholdstallene angiver Maalestokken).

*) Under Billedet staar Findestedet urigtig angivet til Vaaler i Smaalenene.

*) „Almindeligt forekommende“ er kun det Redskab, som hænger i øverste Ende af Lænken. Tilføielsen af denne er noget ganske exceptionelt.

**) Er funden i Sverige (paa Gotland).

*) Har neppe, som under Billedet angivet, tjent som Endebeslag til et Spydskaft.

*) Senere oplyst. Under Billedet staar Findestedet angivet til Nord-Kraakø.

---

*) Under Billedet er Angivelsen feilagtig.

---

*) Indskriften er af Prof. Bugge bevist at være svensk.

*) Feilagtigt. Se Rettelser.

Til Stenalderen hører altsaa følgende Nummere: 1—8.
Til Broncealderen: 9—15.
Til ældre Jernalder: 16—19, 27, 33, 54, 76, 77, 87, 139, 161, 181, 200, 318.
Til yngre Jernalder: 20—26, 28—32, 34—53, 55—62, 64—75, 78—86, 88—106, 108—136, 138, 140—151, 157—160, 162—171, 176—178, 180, 182—189, 191, 192, 194—199, 202, 203, 205—222, 224—227, 229—231, 233—239, 242—286, 289—299, 301—304, 306—311, 317, 319—321, 350.

Ornamentstykker i irsk (eller, som det tildels i Underskrifterne er kaldet, keltisk Stil, er følgende: No. 21, 22, 23, 24, 63, 90, 118, 124, 125 (122), 128, 145, 148, 149, 150, 159, 163, 182, 185, 186, 194, 213, 232, 247, 251, 252, 254, 255, 256, 274.

Til Middelalderen: 63, 137, 152, 172, 201, 223, 325, 337, 340, 341, 344, 346, 351, 366, 369, 371, 375.
Til nyere Tid: 107, 376.

Plancherne.

Pl. I. 1. Mosaikperle af Glas, funden i Gravhaug paa Rud i Nannestad paa Romerike. Ældre Jernalder. 1: 1. C.

2. Emailleret Broncebeslag (den ene Side af Dopskoen) til Sværd; Kanten af Sølvblik. Fundet i Gravhaug paa Jevnaker, Kristians Amt. Ældre Jernalder. 1: 1. C.

3 a—b. Barbarisk Efterligning af en romersk Guldmynt (efter en Originalmynt af Keiser Magnentius 350—353 e. Kr.), brugt som Hængesmykke. Funden i Gravhaug paa Aak i Gryttens Prestegjeld, Romsdalen.

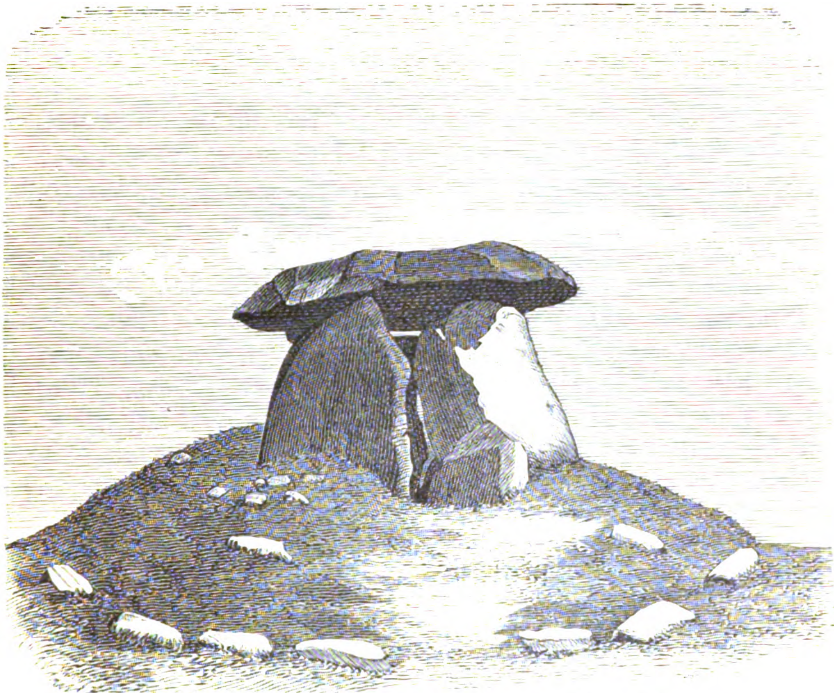
Pl. II. Faksimile af Kong Alfred den stores Haandskrift om Ottars Reise. Originalen i Cottonian Bibliothek i Britisk Museum, London.

Pl. III. Hafrsfjord.

IV. Fitje.

V. Stiklestad.

Pl. III—V er gjengivne i Træsnit efter Flintoes Maleri og Kobberstikkene i J. Aalls Oversættelse af Kongesagaerne.

1. Stenaldersgrav paa Øen Orust i Stala Sogn, Bohuslen.

Stenalderen.

Geologien lærer os, at i en fjern Fortid, der ligger Aartusinder tilbage, var hele den nordlige og mellemste Del af Europa bedækket med vilde Jøkler og udstrakte Bræer af Sne og Is. Det var den saakaldte Istid. Der findes tydelige Spor af, at Mennesket allerede dengang optraadte i det vestlige Europa, nemlig i Frankrige, Belgien, England o. fl. Steder. Det stod — saavidt man kan slutte sig til — i denne Historiens Morgendæmring paa et yderst lavt Kulturtrin, omtrent som enkelte af Sydhavsøernes Vilde endnu den Dag idag. Rundt om sig havde det en frygtelig Dyreverden, mod hvilken det maatte føre en fortvivlet Kamp for Tilværelsen; Elefanten, Næshornet, Løven, Tigeren og Hyænen, som nu er trængte ned til den varme Zone, havde dengang sin Hjemstavn i Syd- og Vesteuropa. Mod disse glubende Uhyrer vilde det svage Menneske ganske vist være kommen til kort, hvis det ikke i sin Aand havde havt en mægtig Bundsforvandt. Dets første Forsvar — Stenen, det tog op fra Marken, og Grenen, det brækkede af Træet — var tillige det første Trin paa Kulturens Stige. Man har givet dette Tidsrum Navnet Stenalderen, d. v.

s. den Tid, da Menneskets Redskaber og Vaaben udelukkende bestod af Sten, Træ, Ben o. s. v.

Det siger sig selv, at disse sydligere Strækninger var beboede i en langt tidligere Tid end de nordiske Lande. De Levninger, som findes fra Menneskets første Optræden her, tyder hen paa en høiere Udvikling, end den Race havde, som tidligst forekommer i Mellem- og Sydeuropa.

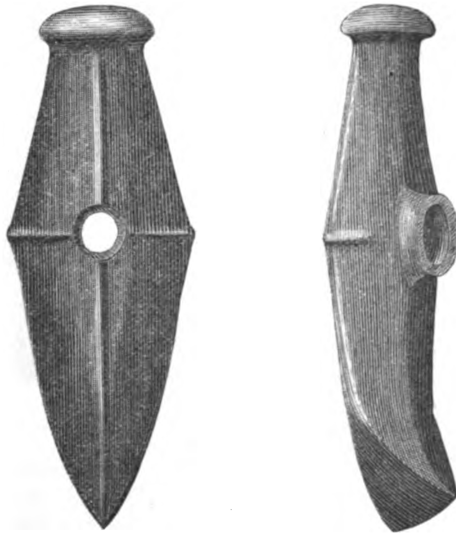
De ældste Spor af Mennesket træffes for Nordens Vedkommende i de saakaldte "Kjøkkenmøddinger" (Affaldsdynger), der findes i Danmark og for en ringe Del i det sydlige Sverige, og som i de sidste Decennier er blevne Gjenstand for megen Opmerksomhed. Af disse fremgaar det, at Mennesket har søgt sit Livsophold i Jagt og Fiskeri. "Hovedmassen af Kjøkkenmøddingerne bestaar af Østersskal og Skal af andre Muslinger, som ogsaa i vore Dage anvendes til Føde. Indimellem dem findes en Mængde Ben af Fiske og Fugle, samt af flere saadanne Pattedyr, som lige til det sidste har været den fornemste Gjenstand for Jagt: Kronhjorte, Raadyr, Vildsvin, Bævere, Sælhunde, Uroxer, Bjørne, Ulve, Ræve, Gauper, Maarer o. s. v." Derhos finder man blandt Resterne tillige Ildsteder, der er simpelt sammenføiede af løse Stene, grovt tilhuggede, uslebne Flintredskaber, Brot af Lerkar, Verktøier af Ben og Horn m. v.

De Redskaber, som den nyere Tids Forskning fremdrager af disse Affaldsdynger, røber dog tydelig, at Kunsten med deres Forarbeidelse endnu er lidet udviklet. Man regner dem derfor til den ældre Stenalder, der synes at have været mindst 2000 Aar før vor Tidsregning.

Den yngre Stenalder har derimod efterladt langt flere Spor, ikke blot i Danmark og Sydsverige, men ogsaa i Sveriges nordligere Landskaber og i Norge, om de end paa de sidstnævnte Steder findes i meget ringere Antal. Grave fra denne Tidsalder, som i forskjellige Former som Dysser, Ganggrave og Hellekister, ofte af anseelig Størrelse, meget hyppig forekommer i Danmark og Sydsverige, har man hidtil ikke med Sikkerhed kunnet paavise i Norge. Oldsager forekommer dog spredte over det hele Land til langt nordenfor Polarcirkelen. Saaledes er der i Egnen om Saltenfjorden gjort flere Stenaldersfund. Hyppigst forekommer disse i Egnene om Kristianiafjorden, paa Lister og Jæderen samt i de Throndhjemske Bygdelag.

Norges Befolkning har under Stenalderen kun været lidet talrig. Hvilken Folkeæt den har tilhørt, har det endnu ikke lykkedes Videnskaben med Sikkerhed at udfinde. Ligesaa lidt har man nogensomhelst Kjendskab til, hvad Tid den er indvandret, og ad hvilken Vei den er kommen. Før troede man almindelig, at den tilhørte den lappiske Race. Denne Antagelse har dog ikke fundet nogen Støtte ved nyere Forskninger og Undersøgelser. Det lader snarere til, at det var vore Forfædre, som allerede den-

sgang havde Landet inde. De eneste Næringsveie, som Stenaldersfolket her drev, sees tydeligen at have indskrænket sig til Jagt og Fiskeri. Derimod synes Kvægavl, som i de sydligere Nabolande allerede var den væsentligste Livskilde, at have været aldeles ubekjendt.

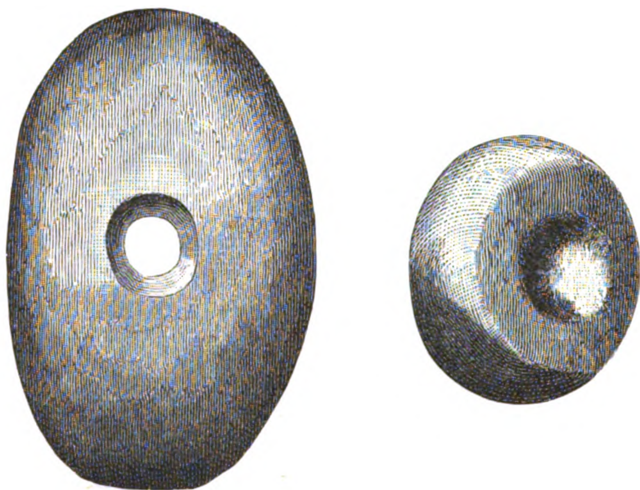

2 a — b. Stenøxe, funden i Nesoddens Prestegjeld, Akershus Amt. 7½ Tom. lang.

Det ligger nær at opkaste det Spørgsmaal: "Hvorledes blev dog disse Øxer, Hammere, Meisler, Spyd- og Pilespidse dannede, og hvorledes bar man sig ad med at skaffe dem en saa smuk Form, da man endnu ikke kjendte til Metallernes Anvendelse?" Løsningen af de Vanskeligheder, Besvarelsen heraf frembyder, har i ikke ringe Grad sysselsat Arkæologernes Opmerksomhed, og det turde derfor maaske ikke være uden Interesse at betragte denne Sag noget nærmere.

Efter Stenalderens Slutning gik Hemmeligheden ved Stensagernes Forarbeidelse hurtig i Glemme, og det varede ikke ret længe, før det var gjængs Folketro, at de ei var forarbeidede af Menneskehaand. Man kaldte dem "Tordenkiler" eller "Alfeskud" og antog, at deres Forekomst skyldtes Tordennedslag eller Veirbrest. Denne Anskuelse gjenfindes næsten overalt i Verden. Den overtroiske Ærefrygt, som har været vist disse "Tordenhammere", har for en ikke ringe Del været Skyld i, at saa mange Fund fra Stenalderen er blevne bevarede til vor Tid. Man troede nemlig, at de kunde tjene som Amuletter mod Fare og Sygdom eller som et Værn mod Ildebrand og Lynnedslag, og følgelig maatte de bevares med megen Omhu.

Professor Sven Nilsson († 1883), Nordens tidlidste Arkæolog, paaviste allerede for 40 Aar siden, hvorledes Stenalderens Redskaber var tildannede alene ved Hjælp af andre Stene. Hans Opmerksomhed var bleven henledet herpaa allerede fra den Tid, da han som ungt Menneske paa sine

3. Hammer af Sten (Kvarts), $4^2/_3$ Tom. lang. Funden i Nærheden af Oieren.

4. Tilhuggersten, funden i Vaaler, Smaalenene.

Jagtudflugter formede sine Bøsseflinter med en Sten, han tog op fra Marken. "Naar jeg behøvede en Bøsseflint — skriver han*) — fandt jeg letteligen en Flintesten af Størrelse som et Par knyttede Næver og det af saakaldet moden Flint. Derpaa opsøgte jeg en Rullesten af passende Størrelse og af tæt haard Granit eller Kvartssandsten. Med denne kløvede jeg gjennem enkle Slag paa fri Haand mere eller mindre tynde, altid skarpkantede Fliser af Flintestenen, og naar jeg deriblandt saa en eller anden Flis, som passede nogenlunde godt for mit Formaal, tog jeg den, gik til en større Granitsten, støttede Flintflisen imod den og holdt den fast med den venstre Haand, medens jeg med Tilhuggerstenen, som jeg holdt i den høiere, dannede den til Bøsseflint og gav den den dertil fornødne Form. Men det var nødvendigt, at den Del af Flintflisen, som laa under Tilhuggerstenen, hvilede paa et fast Underlag; thi ellers sprang Flisen istykker."

Flere europæiske Reisende, som hos den nye Verdens Folkeslag har havt Anledning til at se, hvorledes de ved Hjælp af andre Stene

*) I "Skandinaviska nordens urinvånare i stenålderen", 2. Oplag (Stockholm 1866), S. 177.

dannede Flinten til Redskaber, har stadfæstet denne af Professor Nilsson fremsatte Anskuelse. Saaledes kom en Engelskmand for nogle Aar siden til en Indianerstamme i Kalifornien, som endnu betjente sig af Stenredskaber. Han kjendte godt til de gamle europæiske Redskaber af samme Art, og da han troede, at de var forfærdigede med Metalverktøi — som f. Ex. af hærdet Kobber — bad han en af Stammens Pilespidsmagere om at vise ham sin Kunst. Indianeren satte sig ned, lagde en flad Sten i sit Skjød og tog i den ene Haand et Stykke Obsidian — en Stenart, der for Amerikas ældste Indvaanere havde samme Betydning som Flintestenen for Europas Urindvaanere — og i den anden et Stykke Agat. Med et Slag af Agaten kløvede han Obsidianstykket og med et Slag mod den derved fremkomne Brudflade afhuggede han en Skive paa en kvart Tommes Tykkelse. Han greb nu denne mellem Tommel- og Pegefingeren, holdt den imod Stenen, som laa i hans Skjød, ligesom mod en Ambolt og slog saa paa den med Agaten, saa at der ved hvert Slag sprang en liden Flis af. Lidt efter lidt fik Obsidianstykket den tilsigtede Form, og i lidt over en Time fik han lavet en Pilespids af en god Tommes Længde. Englænderen gav ham nu et Glasskaar og bad ham lave en Pilespids deraf. To Forsøg mislykkedes, men tredie Gang gik det, og han undskyldte, at det var slaaet feil for ham to Gange, med, at han aldrig før havde arbeidet i Glas, og derfor ikke kjendte dets Natur*). Ingensinde, lægger Meddeleren til, behandlede en Billedhugger sin Meisel med større Sikkerhed eller beregnede bedre Kraften og Virkningen af hvert Slag, end denne Indianer gjorde. Blandt Indianerne er Forfærdigelsen af Pilespidse et særskilt Haandverk, hvori kun faa bliver Mestere."

Dette er imidlertid ikke den eneste Maade, der anvendes eller er bleven anvendt ved Tildannelsen af Stenredskaber. En spansk Forfatter, Torquemada, giver Aar 1615 følgende Skildring af Obsidianens Behandling i Mexiko: "En Mand sætter sig ned paa Jorden og tager et Stykke Obsidian, "der er haardt som Flint", 8 Tommer langt eller længere, cylindrisk og næsten saa tykt som et Menneskeben, samt en Stok af Tykkelse som et Spydskaft, 3 Alen (?) lang eller længere, paa hvis ene Ende der er anbragt et Tvertræ af 8 Tommers Længde, for at give denne Del af Redskabet større Vægt. Han presser da Fødderne sammen om Stenen, saa den sidder som i en Tang eller Skruestikke, og sætter den ene Ende af Stokken mod en Kant af Stenen, den anden med Tvertræet støtter han mod Brystet. Ved Trykket springer der en spids tveegget Kniv af, saa vel formet, som om den var skaaret ud af en Kaalrabi med en skarp Kniv eller smedet af glødende Jern. Derefter hvæsser han den paa en Sten; til at gjøre Eggen rigtig fin med bruger han et Ben; saa dygtige vare Mexikanerne til at lave Knive af

*) Wintel Horn, Menneslet i den forhistoriske Tid, S. 207 fg.

Obsidian, at en Arbeider kunde forfærdige hundrede i Timen. Disse Knive eller Flækker ser ud som Lancetter, blot med den Forskjel, at de har en fremspringende Kant langs Midten af Rygsiden og er noget krumme henimod Odden. Første Gang en saadan Kniv anvendes, er den saa skarp, at den bider ligesaa godt Haar eller Skjæg som en Ragekniv af Staal, men allerede ved det andet Strøg bliver den sløv, saa at man for at rage sig med dem maa have en hel Mængde. Mangen en Spanier har ladet sig rage med saadanne Knive, især i Kolonisationens første Tid, da man ikke havde saa rigelig Tilgang paa de nødvendige Redskaber."*)

Stenalderens Kultur optræder i Norge i to forskjellige Grupper. Medens Flinten, der som bekjendt ikke findes i Norge i raa Tilstand, men maa være indført fra det sydlige Sverige eller Danmark, er det Materiale, hvoraf de i de sydligere Dele af Norge forefundne Stensager som oftest er dannede, er Skiferen derimod den Stenart, hvoraf de i Landets nordligste

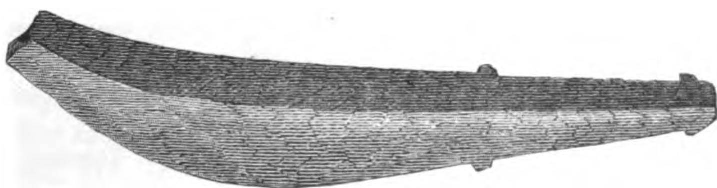

5. Kile af Skifer. Funden i Sogndal i Stavanger Amt.

Egne fremdragne Oldsager fra denne Tidsalder er forarbeidede. Ogsaa fra Formens Side adskille disse sig i ikke liden Grad fra de ovenfor omtalte. Da de fornemmelig forekommer i Egnen om Polarcirkelen, har man kaldt den Gruppe af Stenalderen, hvorfra de stammer, den arktiske. Den arktiske Gruppe er imidlertid ikke begrændset til Norge alene, men udstrækker sig ogsaa til de nordlige Dele af Sverige. Man har derfor troet, at den hid-

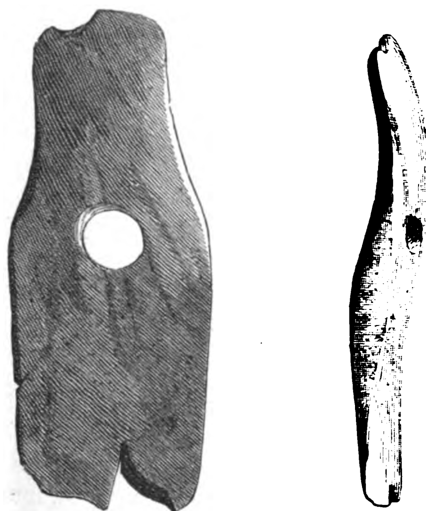
*) Winkel Horn, Mennesket i den forhistoriske Tid, S. 208.

rører fra et andet Folk og en anden Kultur. Det ligger da nær for Haanden at sætte den i Forbindelse med Lapperne, som allerede fra forhistorisk Tid har beboet disse Egne.

6. Kniv af Skifer. Funden i Overhalvden, Nordre Throndhjems Amt.

Den eneste Affaldsdynge ("Kjøkkenmødding"), som man hidtil har stødt paa i Norge, ligger tæt ved Stenkjær ved Bunden af Throndhjemsfjorden og tilhører den arktiske Gruppe. Den bestaar hovedsageligen af Skjæl, hvorimellem man tillige fandt Ben af Elg, Ren, Bæver og Hund. Kun faa Oldsager fandtes; det var Skifergjenstande og en Tverøxe af Elghorn.

7—8. Tverøxe af Elghorn. Funden i "Kjøkkenmøddingen" ved Stenkjær.

Skrivekunsten var fuldstændig ukjendt for Stenalderens Folk overhovedet. Dog har man flere Vidnesbyrd om, at de ikke har været uden Sands for billedlig Fremstilling. Ogsaa det arktiske Stenaldersfolk sees at have forsiret enkelte af sine Skiferredskaber med Figurer.

Broncealderen.

9. Agerdyrker i Broncealderen. Af en Helleristning ved Tegneby i Tanum, Bohuslen.

Stenalderen maa i Norge antages at have holdt sig betydelig længere ned i Tiden end paa noget andet Sted i Europa, navnlig paa Grund af Landets afsides Beliggenhed. Man gik heller ikke med engang over til Brugen af Jern, men maatte først vende sig til et Metal, der var lettere at udvinde og bearbeide: det var det sammensatte Metal **Broncen**, efter hvilken et nyt Stadium i Menneskehedens Udvikling har faaet Navnet **Broncealderen**. Der er meget, som taler for, at Broncealderen først tog sin Begyndelse i Norge paa det Tidspunkt, da den i Sydeuropa allerede var tilbagelagt og i Mellemeuropa stod paa Høidepunktet af sin Udvikling. Broncekulturen synes efter yngre Oldkyndiges Mening at have banet sig Vei til Europa over Ungarn, hvor de tidligste Grundformer er fundne.

Det er tvivlsomt, om Broncealderen er kommen til Norden gjennem Indvandring af nye Folkestammer eller ved fredelige Forbindelser med de sydligere liggende Lande. De smukkeste og bedst arbeidede Broncesager synes at have været de ældste, og det er vel derfor rimeligst at antage, at den er naaet hid paa den sidstnævnte Maade. Det maa i saa Fald have varet en Tid, inden de hertillands boende Folk erhvervede sig den fornødne Kundskab til at forarbeide sine Vaaben og Redskaber efter de fremmede Mønstre og til at udvikle disse paa en selvstændig Maade. Egentlig Kunstfærdighed drev man det her neppe til.

Broncen er i denne Tidsalder i Regelen sammensat af 9 Dele Kobber og 1 Del Tin; dog kan Tilsætningen af det sidste Metal variere i en meget betydelig Grad. I ublandet Tilstand anvendes Kobber og Tin sjelden. Broncen forarbeides næsten udelukkende ved Støbning. Ved Støbningen — skriver Montelius*) — kunde tre forskjellige Methoder benyttes. Den simpleste er i et eller andet fast Emne, som ei lider af Hede, f. Ex. i Bronce eller Sten, at gjøre en Fordybning af samme Form som den Gjenstand, som man ønsker at støbe og siden at helde den smeltede Bronce i denne Fordybning. En saadan Støbeform bestaar sædvanlig af to Halvdele, som passer sammen. Men da det er meget vanskeligt at faa Kanterne saa jevne,

*) Oscar Montelius, Sveriges hednatid, S. 138 fg.

at de slutter aldeles sammen, trænger der sig ved Støbningen let noget Metal ind i Sprækken mellem Formens to Halvdele og danner den saakaldte Støbesøm, der som oftest er mere eller mindre synlig paa de paa denne Maade forarbeidede Sager fra Broncealderen. Denne Methode frembyder den Fordel, at den samme Form kan anvendes mange Gange, men medfører til Gjengjæld, ligesom den næste, den Vanskelighed, at blot mindre fine Arbeider kan forarbeides paa denne Maade.

Den anden Methode bestaar deri, at man af et eller andet fast Emne, f. Ex. Træ, danner en Model, der i Form og Størrelse aldeles svarer til den Gjenstand, som man vil støbe, og gjør siden med denne Model en Fordybning i fin Sand. Sandet er fugtigt og pakket i tvende Trækasser, som svarer til de to Halvdele af en Støbeform af Sten. I Sprækken mellem dem danner der sig da let en saadan Støbesøm, som vi nys har omtalt. Sandformen bliver vel ødelagt ved den første Støbning, men det er let med Træmodellen at faa flere Former i Stand.

Den tredie Methode er ganske ulig de ovenfor beskrevne. Man danner vistnok ogsaa nu en Model, dog ikke af Træ, men af Vox. Denne Voxmodel omgives med fint Ler, som tørres og derpaa udsættes for sagte Ild, hvorved Lerformen bliver noget brændt, og det smeltede Vox render ud gjennem et for dette Øiemed anbragt Hul, i hvilket man tilsidst i Stedet helder det smeltede Metal. Paa denne Maade kan man med simpelt Verktøi frembringe meget fine Arbeider, og man undgaar aldeles Støbesømmene, hvis Borttagelse vel ofte kan have været forbunden med Vanskelighed. Men man maa for hver Støbning gjøre en ny Model og en ny Form. Denne Methode, som endnu, ihvorvel sjelden, benyttes, synes at have været meget anvendt under Broncealderen. Man har troet heraf at kunne forklare sig en Omstændighed, som ofte er bleven bemærket, nemlig at det er yderst sjelden, at to Broncegjenstande af samme Slags, selv om de findes sammen, er hinanden saa lige, at de kan ansees for at være støbte i samme Form. Da Vanskeligheden ved denne Methode bestaar deri, at den er meget tidsspildende, tør det nok ogsaa være at vente, at man ofte finder den anvendt i Broncealderen, da Tiden dengang vel neppe var synderlig kostbar.

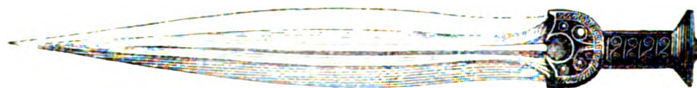
Det eneste Metal, som ved Siden af de tidligere nævnte kjendtes i dette Tidsrum, var Guldet, der dels brugtes selvstændigt som Smykker, dels tjente til at pryde Broncegjenstande med.

Broncealderens Redskaber og Vaaben er næsten ganske de samme, som paatræffes under den yngre Stenalder. Dog finder man nu de første Sværd, og sandsynligvis har man ogsaa kjendt Hjelmen som Forsvarsvaaben. Herunder maa ogsaa opføres Stridsluren, hvoraf enkelte prægtige Exemplarer er fundne i Norden.

10. Broncesværd. Fundet i Sandeshered.

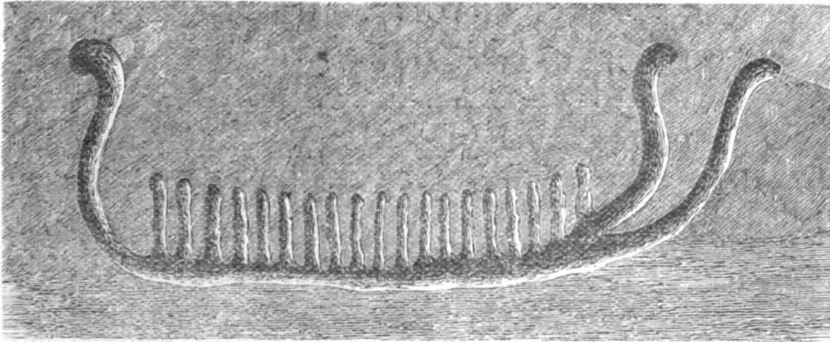
12. Stridslur af Bronce fra Skaane.

11. Broncesværd. Fundet i Vestergötland i Sverige.

Folkets Næringsveie var hovedsagelig, som under Stenalderen, Jagt og Fiskeri. Hertil kommer ogsaa Kvægavl og Agerbrug, der henimod Periodens Slutning stod i stor Anseelse. Af Husdyr sees man at have kjendt Faaret, Koen og Hesten; den sidste benyttedes baade til Ridning og som Trækdyr.

Om de Boliger, Broncealderens Folk havde, vides intet. Til deres Bohave kjendes meget lidet. Enkelte Kar af Ler, Træ og Bronce ere fundne og viser sig tildels at have været smukt udstyrede. Hist og her er ogsaa Guldskaaler fundne, der synes at have gjort Tjeneste som Drikkekar. Broncealderens Folk har i Norden været meget dygtige Søfolk; deres Fartøier var godt bemandede og have, forsaavidt man af Helleristningerne kan slutte, havt en ret vakker Form.

13. Fartøi paa en Helleristning ved Lokeberg i Foss Sogn, Bohuslen.

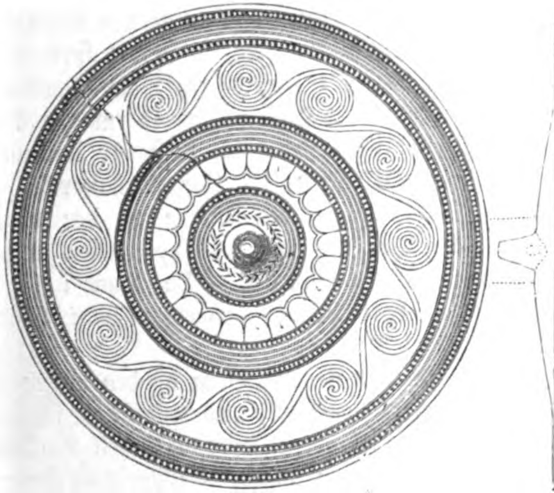
Fund fra Broncealderen er paatrufne overalt i Norge, fra Smaalenene og helt op til det nordligste af Helgeland. Antallet af Oldsager er dog i det hele taget ringe. Ligesom under Stenalderen er Kystegnene de Steder, hvor Fundenes Antal er størst; enkelte Landsdele — som Jæderen og visse Strøg af Stavanger Amt — udmærker sig endog ved sin Rigdom paa Broncesager. Forøvrigt er betydelige Fund ogsaa gjorte i det indre af Landet; endog i Fjeldbygderne paa Dovres Ryg har man fundet Paalstave og andre Gjenstande hidrørende fra denne Periode.

Fra Broncealderen har man hidindtil opdaget omtrent 40 Grave paa forskjellige Kanter af Landet. De nordligste ligger ved Bunden af Throndhjemsfjorden i Indhered. De have alle været oplagte af Jord og Sten i runde Hauger. Selve Gravene kan henføres til to Hovedformer: den ene, der sandsynligvis er den ældre Form, er store, aflange, firkantede, af Smaasten byggede Gravkister med ubrændte Lig, den anden er mindre Gravkister af Stene, indeholdende brændte Lig, der undertiden er nedlagte i

14. Helleristning ved Borgen i Smaalenene.

Lerurner, og maa antagelig henføres til den yngre Broncealder. Haugerne indeholder undertiden flere Begravelser, nemlig en stor Gravkiste paa Haugens Bund og mindre Gravrum i dens Sider. Brændte og ubrændte Lig er hidtil ikke fundne i en og samme Haug.

15. Siratplade (Tutulus) af Bronce. Funden paa Evang i Østre Thoten.

Der findes ingen Oplysninger om, at Broncealderens Folk i Norden kjendte til Bogstavskrift. Ikke destomindre har de selv i de saakaldte Helleristninger sat sig Minde om sin Færd og Gjerning; det er Billeder, raat indhuggede i Sten, snart af Skibe (Rofartøier), snart af Dyr, (Heste og Kjør), snart af Mennesker (Jægere, Bueskytter, Krigere, Ryttere) eller Figurer af symbolsk Betydning (smaa runde Huller, Fodsaaler, smaa hjulformede Figurer). Disse Figurer, hvis Tydning er en Gaade, der er Fremtiden forbeholdt, findes som oftest paa fast Fjeld, sjeldnere paa store løse Stene. I størst Antal forekommer de i Smaalenenes Amt, hvor man kjender henimod 200 Stykker af dem. Dog findes de enkeltvis hist og her op til Throndhjemsfjorden.

Jernalderen.

Navnet Jernalderen er en mindre korrekt Benævnelse, forsaavidt som vi jo fremdeles lever i det Tidsrum, som afløste Broncealderen. Med dette Udtryk har man imidlertid vedtaget at tænke paa den Del af vor Forhistorie, som ligger mellem de Tidspunkter, da Jernet først blev kjendt her i Norden, og da de sidste Skranker mod de fra Middelhavslandene udgaaende Kulturstrømninger brødes ved Kristendommens endelige Seier over den gamle Asatro. Den strækker sig saaledes fra de første Aarhundreder efter Kristi Fødsel til den første Halvdel af det 11te Aarhundrede. Man deler den i Almindelighed i to Afdelinger, den ældre og den yngre Jernalder. Den sidste Periode, der gaar fra Begyndelsen af det 8de Aarhundrede, kaldes ogsaa Vikingetiden. Da denne i flere Henseender danner Indledningen til vort Lands sammenhængende Historie, vil vi senere betragte den nærmere.

Det første Kjendskab til Jernets Brug og den høiere Kultur, som dermed staar i Forbindelse, er naaet til de nordiske Riger søndenfra. Folkene, som boede ved Middelhavslandene, havde i et helt Aartusinde betjent sig af Jernet, inden det første Gang naaede til Østersøens Kyster. Allerede i det tredie Aartusinde før Kristi Fødsel synes man at have kjendt dets Brug i Ægypten. Herfra maa man antage, at Hellenerne har lært at bearbeide det, og at de i Forening med andre handelsdrivende Nationer har bragt Kunsten videre.

De ældste Kulturgjenstande fra dette Stadium, som man hertillands samt i Sverige og Danmark har fundet, har man henført til tre Grupper, idet man har opstillet følgende Inddeling af den ældre skandinaviske Jernalder:

Første Tidsrum. Den skandinaviske Jernalders Udspring er at søge i Landene nærmest i Nord for Alperne eller ved den Kultur, som her udviklede sig ved Broncealderens Ophør under Paavirkning af de norditaliske (galliske) Folkeslag. Romersk Kultur kan her ikke paavises med Sikkerhed.

Andet Tidsrum. I Tiden omkring Kristi Fødsel udvidede Romerne sit Herredømme til Donaulandene og Egnene omkring Rhinen. De barbariske Nationer i Nordtyskland bliver nu gjennem Handelsforbindelser og andet Samkvem paavirkede af Romernes Kultur, der fra dem igjen trænger op til det skandinaviske Norden. Foruden en Mængde Gjenstande af romersk Arbeide har man her tillige paa flere Steder gjort betydelige Fund af romerske Mynter.

I det tredie Tidsrum foregaar der Paavirkning fra den Kultur, som havde udviklet sig hos de romansk-germaniske og germaniske

I.

IIa.

IIb.

III.

Pl. I.

16. Lerurne fra den ældre Jernalder. Funden paa Bergsaker i Lyngdal, Lister og Mandals Amt.

17—18. Romersk Sværd. Fundet i en Gravhaug paa Gaarden Einang i Vestre Slidre, Valders.

Folk, der grundede Stater paa Romerigets Ruiner. For Norges Vedkommende viser de Oldsager, der maa henføres til det sjette og syvende Aarhundrede, en barbarisk Smag og fuldstændig Mangel paa Kunstfærdighed.

Med Hensyn til Gravformer møder man i den ældre Jernalder flere forskjellige. De ældste er de saakaldte Brandpletter: "smaa runde Huller i Jorden, fyldte med Kul, brændte Ben, Stumper af Lerkar og andre Oldsager". Hyppigst forekommer Haugformer, baade Rundhauger og Langhauger. Stundom er Benene og Kullene samlede i en Hob eller nedlagte i et Kar af Leer eller Bronce. Endelig forekommer ogsaa store aflange eller firkantede Kammere af Sten eller Træ, dækkede af en Haug.

Den ældre Jernalders Folk hertillands udvandt selv Jernet af Jorden, dog ikke ved Grubedrift, men af Myrmalm. Foruden Jernet lærte man ogsaa at kjende Sølvet, Blyet, Glasset og andre Stoffe. Bogstavskriften — det ældre Runealfabet, der er dannet i Landene ved Alperne paa Grundlag af det latinske Alfabet — finder nu ved Samfærdselen med Syden Vei til Norden.

Under den sidste Tid af den ældre Jernalder har Nordboernes religiøse Forestillinger vistnok ogsaa formet sig til den saakaldte Asalære, som vi skal kaste et Blik paa, før vi gaar videre. Det er tydeligt nok, at de gamle fællesgermaniske Religionsbegreber har optaget i sig flere Træk fra den græsk-romerske Sagnverden om Guder og Helte. I hvilken Grad dette har været Tilfældet, kan dog endnu ikke med Sikkerhed siges.

Nordmændenes Religion.

Den Tro, vore Forfædre bekjendte sig til, var af samme Udspring som alle de øvrige germaniske Stammers. Det var den saakaldte Asalære. Intetsteds blev dog denne Religion udviklet til en saadan Anskuelighed og Fuldkommenhed som i Norge og paa Island, hvor Kristendommen sidst blev indført. Vi skal her i faa Ord fremstille Hovedtrækkene af denne Lære efter de to berømte Samlinger af nordiske Oldkvad, den ældre og den yngre Edda.

I Tidens Ophav var der to Verdener: den første var lys og luende; den kaldtes Muspell. For den raadede Surt, som med sit Flammesværd sidder ved dens yderste Grændse. Den anden Verden var Nivl-

heim, kold og mørk; i dens Midte er Brønden Hvergelmer, hvor Ormen Nidhugger bor. Mellem disse Verdener var der et svælgende Dyb, Ginungagap. Fra Hvergelmer randt iskolde Edderaaer ud i Ginungagap; Rimet af dem mødte her Gnister fra Muspell. "Ved dens Kraft, som udsendte Heden", fik Rimdraaberne Liv: det var Jøtunen Ymer, Stamfader til Rimthursernes eller Bergrisernes onde Æt, og Koen Audhumbla, af hvis Melk Ymer nærede sig.

Da Koen slikkede de salte Rimklumper, fremkom Bure, der var stor, skjøn og mægtig at skue. Hans Søn var Bør; Børs Sønner var Odin, Vile og Ve. Odin blev Fader til de fagre og lyse Aser, der raader for Himmel og Jord; derfor kaldes han Alfader.

Børs Sønner dræbte Ymer, og i hans Blod druknede hele Bergrisernes Æt; kun en reddede sig med sin Kone i en Baad, og fra dem stammer de nye Jøtunætter. Børs Sønner slæbte saa Ymers Krop midt ud i Ginungagap. De dannede Jorden af hans Krop, Havet af hans Blod, Bjergene af hans Ben, Træerne af hans Haar og af Hovedskallen skabte de Himmelen, som de hvælvede høit over Jorden og prydede med Gnister fra Muspell; men Hjernen spredte de i Luften, og af den blev de tungsindige Skyer. Rundt om Jordens Skive lod de det dybe Hav strømme, og ved dets Strande tog Jøtunerne Bopæl i Jøtunheim og i Utgaard. Til Værn mod dem dannede de blide Guder af Ymers Øienbryn Borgen Midgaard til Værn for den indre Jord. Men fra Himmelen til Jorden lagde de den bævende Bro Bivrøst eller Regnbuen.

Jøtundatteren Nat var mørk og svart som sin Æt; hun blev ved Asasønnen Delling (Morgenrøden), Moder til Dag, der var lys og fager som sin Fader. Odin satte Moder og Søn paa Himmelen og bød dem at kjøre hvert Døgn over Jorden. Nat kjører foran med Hesten Rimfakse; hver Morgen dugger den Jorden med Skummet af sit Bidsel. Dag følger efter paa Hesten Skinfakse; dens Manke spreder Lys over Luft og Jord.

Aserne skabte Solen og Maanen af Gnister fra Muspell ligesom de øvrige Stjerner. Men da Mundilfare kaldte sin Søn Maane og sin Datter Sol for deres Skjønheds Skyld, vrededes Guderne over hans Overmod og satte Datteren til at kjøre Solens Vogn og Sønnen til at kjøre Maanens. De iler afsted; thi to Jøtuner i Ulveham forfølger dem for at sluge dem.

Dvergene avledes som Mark i Ymers Kjød. Guderne gav dem Mandevid og Menneskeudseende; de fik Bolig i Jorden og i Stenene og vare dygtige Smede. Fire Dverge, Austre, Vestre, Nordre og Sydre sattes af Guderne til at bære Himmelhvælvingen. Ved Himmelens nordlige Ende sidder Jøtunen Hræsvælger i Ørneham; hans Vingeslag foraarsager Stormen.

Endnu fandtes der ei Mennesker paa Jorden. Da gik engang de tre Aser Odin, Høner og Loder ved Søens Bred. Her fandt de tvende Træer, og af dem skabte de de første Mennesker, Manden Ask og Kvinden Embla. Odin gav dem Aand, Høner Forstand og Loder Blod og fager Farve. Aserne gav dem Midgaard til Hjem, og fra dem nedstammer den ganske Menneskehed.

Aserne indrettede i Asgaard en stor Borg; midt i den var Idavolden. Her byggede de to fagre Sale, Gladsheim med Høisæder for Odin og de tolv fornemste Aser, og Vingolv med Høisæder for Frigg og Gudinderne eller Asynjerne. Omkring Lidskjalv, hvorfra Odin skuer ud over alle Verdner, byggedes en Sal, Valaskjalv, tækket med Sølv. Men den herligste Sal i Asgaard var Valhal, Asernes Gildesal. Spyd danner dens Loft, med Skjolde er den tækket og med Brynjer er dens Bænke prydede.

Men over Asernes Himle strækker sig høiere Himle, og i den høieste staar den uforgjængelige, guldtækkede Sal Gimle, der skinner herligere end Solen.

Naar Guderne holdt Thing, samledes de under Yggdrasils Ask, der var deres største Helligdom. Yggdrasil breder sine Grene over den hele Verden. Den spirer fra tre Rødder. Den ene er i Brønden Hvergelmer i Nivlheim; paa den gnaver Ormen Nidhugger med andre Orme uophørligen. Den anden Rod er i Jøtunheim i den vise Jøtun Mimers Brønd. Her gjemmes Odins Øie, som han pantsatte for en Drik af Brønden. Hver Morgen drikker Mimer af sit glimrende Horn den Mjød, som strømmer over Odins Pant; thi i denne Brønd er det største Mandevid gjemt. Den tredie Rod er i Himlen, i Urdarbrønden, ved hvilken Aserne holder Thing. Her har og de tre Norner sit Sæde, Møerne Urd, Verdande og Skuld. De overøser Træets Stamme med Brøndens rensende Vand. De uddeler Livet og raader for Skjæbnen. Deres Udsendinger, snart gode, snart onde, følger Mennesket fra Fødselen til Graven: intet kan rokke Nornernes Dom. Mange Dyr har sit Bo i Askens Grene. I dens Top sidder en meget vidende Ørn. I dens Grene løber fire Hjorte og bider dens Løv, og op og ned ad dens Stamme farer Ekornet Ratatosk, der bringer Avindsord mellem Ørnen og Nidhugger.

Odin eller Alfader er den høieste og ældste af Aserne. Valfader (ɔ: de Faldnes Fader) kaldtes han, fordi alle vaabenbidte Mænd og i Strid faldne Helte hørte ham til og samledes med ham i Valhal. De, han saaledes indbød, kaldtes Einherjer; deres Skjæmt og Tidsfordriv er hver Dag at stride og fælde hinanden; men naar det lider mod Aftenen, livner de op igjen og rider forligte hjem til Valhal, hvor de mættes med Flæsk af Galten Særimner, og hvor Valkyrjer rækker dem Mjød at drikke. Selv nyder Odin intet andet end Vin, der baade er hans Mad og Drikke. Resten

giver han til sine to Ulve, Gere og Freke, og til sine to Ravne, Hugin og Munin. Ravnene flyver hver Dag ud i den vide Verden og vender tilbage med Tidender til ham. Hans Hest er den graa, ottefodede Sleipner; hans aldrig feilende Spyd er Gungner, og hans Fingerring, Draupner, er det kosteligste Smykke. Odin har mange andre Navne; thi han kaldte sig aldrig med samme Navn, naar han færdedes blandt Folkene.

19. Støbt Bronceurne af romersk Arbeide. Funden i Vang paa Hedemarken. Indskriften lyder: APRUS. ET. LIBERTINUS. CURATORES. POSUERUNT. ɔ: "Aprus og Libertinus i Egenskab af Tempelforstandere har opstillet denne Urne." Den har altsaa oprindelig været en Tempelgave, som paa en eller anden Maade er kommen herop. Sprogformen og Bogstavernes Udseende antyder, at den hidrører fra en romersk Provins i Keisertiden. (Se Side 14).

Thor er Odins Søn med dennes egen Datter Jord. Han er sterkest blandt Aser. Hans Bolig er Thrudvang eller Thrudheim; hans Hal er Bilskirner, der har 540 Sale. Thor aker i en Kjærre, som trækkes af 2 Bukke. Fjeldene bæver og revner under hans Vogn, og Jorden brænder, hvor han farer frem. Naar han bliver vred, luer der Ild af hans

Øine. Stedse ligger han i Kamp med Jøtunerne, hvem han fælder med sin Hammer Mjølner, som Dvergene smedede til ham. Thors Hustru er Sif; hun har Guldhaar. To Søskende, Gutten Thjalfe og Pigen Røskva, følger ham, naar han færdes paa Reiser.

Balder er en Søn af Odin og Frigg. Han er saa fager af Udseende, at alt lyser af ham. Han er vis og mild og elskes derfor af alle. Hans Bolig er Breidablik, hvor intet urent findes. Nanna er hans Hustru.

Njørd fødtes i Vanaheim af de vise Vaners Slægt. Da Vanerne stiftede Fred med Aserne, gav de ham som Gidsel og fik Høner i Stedet. Njørd raader for Vind og Veir; han stiller Søen og standser Ilden og uddeler Rigdomme blandt Menneskene. Hans Bistand paakalder man for at faa Held ved Søfart og Fiskeri. Hans Hustru er Skade, Jøtunen Thjasses Datter; men Njørd og hun forliges ei vel. Njørd bor i Noatun ved Søen; men Skade holder til i sin Faders Hjemstavn, Thrymheim. Her farer hun paa Ski i Bjergene og skyder Dyr med sin Bue.

Frey, Njørds Søn, skal man paakalde til gode Aaringer Fred og Velstand; thi han raader for Regn og Solskin og Jordens Frugtbarhed. Han er blid og god; ei volder han nogen Sorg, men han løser de bundne af deres Lænker. Hans Bolig er Alfheim. Han kjører med Galten Gullinburste eller seiler paa det herlige Skib Skidbladner, som Dvergene byggede for ham. Da han fattede Kjærlighed til Jøtundatteren Gerd, bortgav han sit gode Sværd for at faa hende; derfor er han og vaabenløs, naar Gudernes sidste Kamp er forhaanden.

Tyr, Odins Søn, er den djærveste blandt Aserne; han raader for Seier, og ham skal tapre Mænd paakalde. Han er enhaandet; thi Fenrisulven har bidt hans høire Haand af.

Brage, den langskjæggede, er Veltalenhedens og Skaldekunstens Gud. Hans Hustru er Idun; hun gjemmer de Æbler, som Guderne bider for aldrig at ældes.

Heimdal, den hvide As med Guldtænder, blev i Tidens Ophav født af 9 Jøtunmøer, som alle var Søstre. Han er Gudernes Vogter. Han er aarvaagnere end Fuglen og ser 100 Mil fra sig; han hører Græsset gro og Ulden voxe. Hans Bolig er Himinbjørg, som ligger der, hvor Broen Bivrøst naar Himmelen. Naar han blæser i sin Lur Gjallarhornet, gjenlyder det i alle Verdener.

Vidar, den tause Gud med Jernskoen, er Odins Søn med Jøtunkvinden Grid; han er næst Thor den sterkeste As og bor i det øde Landvide. Hød, Odins Søn, er blind, men sterk. Ale eller Vale, Odins Søn med Rind, er født i de vestlige Sale; han er en sikker Bueskytte. Ull, Thors Stifsøn, er Jagtens og Skiløbningens As; hans Bolig er

Ydal. Forsete, Balders og Nannas Søn, er den retfærdigste af Aser; han jevner alle Trætter mellem Guder og Mennesker. Han bor i Glitner, hvis Sølvtag bæres af gyldne Støtter.

Blandt Asynjerne eller Gudinderne er Frigg, Odins Hustru, den høieste. Hendes Bolig er Fensal.

Dernæst kommer Freyja, Njørds Datter og Freys Søster, der er Kjærlighedens Gudinde. Hun kaldtes ogsaa Vanadis, d. e. Vanernes Gudinde. To Katte drager hendes Vogn. Hun bor i Folkvang, og hendes Sal kaldes Sessrymner. Naar hun drager til Strid, eier hun Halvdelen af de Faldne med Odin. Freyja var gift med Odd og havde med ham Datteren Noss. Men Odd drog langt bort; Freyja græder stride Taarer af Længsel efter ham, og hendes Taarer er det røde Guld.

Saga bor i Søkkvabekk under kjølige Bølger; der drikker hun og Odin daglig af Guldskaaler.

Der fandtes endnu flere Gudinder, der dels stod i Friggs, dels i Freyjas Tjeneste. Friggs Terner var Fulla, Hlin og Gnaa. I Freyjas Tjeneste stod Sjofn, Lofn, Vaar og Syn. Eir var Lægekunstens Gudinde. Gefion var en Mø, og til hende kom efter Døden alle de Kvinder, der døde som Møer.

Valkyrjerne, Skuld, Gøndul, Skøgul og Hild, udsendes af Odin til hver Kamp for at kaare Gjester til Valhal og skifte Seiren.

Øger, Havets Hersker, er vistnok en Jøtun, men er dog Gudernes Ven. Naar Aserne besøger ham, oplyses hans Hal af skinnende Guld. Hans Hustru er Ran; deres Døtre er Bølgerne, der er fiendske mod de Seilende og stræber efter at slaa Skibene omkuld.

Ved Jøtunkvindernes Komme til Asgaard, spildtes Asernes Lykfalighed. I Himmelen og paa Jorden begyndte der Strid, som vedvarer, indtil begge gaar under. Jøtunernes Ondskab herjer Aserne paa alle Veie; alene den mægtige Thor formaar at holde dem borte fra Asgaard.

Aserne har iblandt sig den værste Fiende. Det er Loke eller Lopt, Asernes Bagvasker, Ophavet til sledsk Ondskab, Guders og Menneskers Skjændsel. Hans Aasyn er fagert, men hans Sind er ondt. Han er af Jøtunæt, men blev optaget blandt Aserne og var allerede fra Tidens Morgen Odins Fostbroder. Han følger Aserne; stundom staar han dem bi med sin Kraft og List, men endnu oftere søger han at lede dem i Fordærvelse. Hans Hustru heder Sigyn; deres Sønner var Nare og Vale.

Men med Jøtunkvinden Angerbode i Jøtunheim har han avlet tre Børn: Fenrisulven, Midgaardsormen og Hel. Spaadomme forkyndte, at dette Lokes Affom skulde volde Aserne stor Men og Ulykke.

Derfor kastede de Midgaardsormen ud i det dybe Hav, hvor den omslynger hele Jorden og bider sig i Halen. Hel styrtede de i Nivlheim. Alfader bød, at alle de, der dør af Sot og Ælde, skulde fare til hende. Hendes Rige omgives af dybe mørke Dale, som kaldes Helveiene. For at komme did maa man over den guldlagte Gjallarbro. Hendes Bolig er skrækkelig. Tærskelen er Ulykkesfald, Sengen er Sygeleie og med truende Sorg er hendes Vægge prydede. Hunger heder hendes Fad og Sult hendes Kniv. Hendes Hund, Garm, er blodig i Brystet og tuder fælt. Selv er hun halv blaableg og halv hvid, alvorlig og grum at skue. — Fenrisulven opfødtes i Asgaard. Men da Aserne vilde binde den, var ingen Lænke sterk nok til at holde Stand mod dens Raseri. Da sendte de Bud til Svartalfernes Hjem og lod gjøre Lænken Gleipner; den var lavet af Kattefods Døn, Kvindeskjæg, Bjergrødder, Bjørnesener, Fiskeaande og Fuglemelk. Den var fin og blød at føle paa som Silke. Saa reiste Aserne med Ulven ud paa Holmen Lyngve i Søen Siglitne; de viste den Baandet; men den frygtede Svig og vilde ikke lade sig binde, med mindre en af Aserne lagde sin Haand i dens Mund til Pant paa, at de igjen vilde løse den. Da saa Aserne tvivlraadige paa hverandre. Men Tyr, som havde bragt den Foder, gik hen og lagde sin høire Haand i dens Mund. Saa bandt de da Ulven, og Baandet holdt, hvor meget den end sparkede. Da Aserne ei igjen løste den, bed den Tyrs Arm af. Siden fæstede de Enden af Baandet dybt nede i Jorden og satte et Sværd i Ulvens opspilede Gab. Saaledes ligger Fenrisulven bunden indtil Verdens Ende.

Af alt det onde, Loke gjorde, var der intet, som vakte større Sorg i Verden, end at han ved sin Svig fældede Balder den gode. Aserne vidste, at stor Fare truede denne, der ogsaa selv foruroligedes af ildevarslende Drømme. Frigg, hans Moder, tog da alle skabte Ting og alle Vætter i Ed paa, at de ei vilde tilføie Balder noget ondt; kun en liden Vaand østenfor Valhal ved Navn Mistelteinsyntes hende for ung at tage i Ed. Aserne troede sig nu sikre, og de stillede endog for Morskabs Skyld Balder frem paa Thinge, medens alle de øvrige dels skjød, dels hug, dels kastede Sten paa ham; thi hvad de end gjorde, tog han ingen Skade deraf. Loke frittede da Frigg ud om, at hun ei havde taget Misteltein i Ed. Strax gik han bort, sled Misteltein op og kom til Things med den. Yderst i Ringen stod Hød, thi han var blind. Loke gav sig i Snak med ham. "Hvorfor skyder ikke du efter Balder?" spurgte han. "Jeg kan ikke se, hvor han staar", svarede Hød, "og desuden er jeg vaabenløs." "Du kan dog gjerne gjøre som de andre", sagde Loke, "og vise Balder den Ære. Kom her, tag denne Kvist og skyd den mod ham, jeg skal vise dig, hvor han staar." Hød tog da Misteltein, Loke styrede hans Haand og Balder faldt død til Jorden. Det er den største Ulykke, som nogensinde har ram-

met Guder og Mennesker. Da Aserne saa Balder falde, blev de maalløse af Forfærdelse og glemte at løfte ham op. Den ene saa paa den anden, og alle var de lige vrede paa ham, som havde øvet Daaden; men de kunde ikke hevne Drabet, da de befandt sig paa et fredlyst Sted. De kunde først ikke tale for Graad; mest gik denne Ulykke Odin til Hjerte, thi han kunde klarest se, hvilket Tab Aserne led ved Balders Død. Da man igjen kom til sig selv, spurgte Frigg, hvo blandt Aserne vilde vinde hendes Huldskab ved at ride Helveien for at søge at faa Balder i Tale og byde Hel Løsepenge for at lade Balder drage tilbage til Asgaard. Hermod tilbød sig og fik til Færden laane Sleipner; saa satte han afsted i al Hast.

Aserne tog Balders Lig og førte det til Søen. Der stod hans store Skib **Ringhorne**, som var trukket paa Land. De vilde skyde det ud i Søen for at indrette Balders Baal derpaa; men de magtede ei at faa det af Stedet. Saa sendte de Bud til Jøtunheim efter Gygren (Troldkvinden) **Hyrrokken**; hun kom strax ridende paa en Ulv med Hugorme til Tømme. Hun steg af, og Odin satte fire Berserker til at passe hendes Hest; men de magtede ei at holde den, før de fik lagt den overende. Hyrrokken gik frem til Skibets Forstavn og skjøv det med første Tag ud med saadan Fart, at der stod Ild af Lunnerne*), og hele Jorden skalv. Thor blev vred og vilde knuse hendes Hoved med sin Hammer, men alle Guderne gik i Forbøn for hende. Nu bar man Balders Lig ud paa Baalet. Da hans Hustru **Nanna** saa det, brast hendes Hjerte af Sorg, og hun blev ogsaa lagt ved Siden af sin Mand paa Baalet. Derpaa antændte man det, og Thor viede det med sin Hammer; foran hans Fødder rendte en liden Dverg ved Navn **Lit**; ham sparkede Thor op i Ilden, saa han brandt med. Odin lagde sin Ring **Draupner** paa Baalet, og der siges, at den fra denne Stund af fik den Egenskab, at der hver niende Nat dryppede otte lige saa herlige Ringe af den. Ud paa Baalet førte man ogsaa Balders Hest med fuld Opsadling.

Hermod drog imidlertid til Hel. I ni Nætter red han gjennem mørke, dybe Dale, hvor han intet kunde se, før han kom frem til Aaen **Gjall** og red over den guldtækkede Gjallarbro. **Modgunn** heder den Pige, som vogter Gjallarbroen; hun spurgte om hans Navn og om hans Æt. "Forleden Dag", sagde hun, "red fem Fylker døde Mænd over Broen, og dog dundrer den lige saa meget under dig alene som under dem alle tilsammen. Ikke har du død Mands Farve; hvorfor rider du saa Helveien?" "Jeg skal til Hel for at lede efter Balder," sagde han. "Har du kanske seet ham paa Helveien?" "Ja," sagde hun, "Balder har faret over Gjallarbroen, og Helveien gaar der nedentil og nordefter." Hermod red da, til han kom til Helgrinden. Her steg han af og spændte Sadelgjorden fastere;

*) De Ruller, som laa under Skibet for at lette Optrækningen.

saa satte han sig igjen op og gav Hesten af Sporerne. Den sprang saa høit over Grinden, at den ei engang rørte ved den. Hermod red til Hallen; her steg han af og gik ind; hans Broder Balder sad i Høisædet. Hermod blev Natten over hos Hel. Om Morgenen bad han hende lade Balder ride tilbage med ham, og saa fortalte han, hvilken Sorg der herskede blandt Aserne. Hel sagde da, at hun vilde prøve, om det var sandt, at Balder var saa afholdt, som man sagde. "Hvis alle Ting i Verden," faldt hendes Ord, "baade levende og døde, græder over ham, saa skal han faa vende tilbage til Aserne; hvis ikke, saa bliver han, hvor han er." Hermod stod da op; Balder fulgte ham ud af Hallen, tog Ringen Draupner og bad ham bringe den til Odin som Erindring om ham. Hermod red da sin Vei til Asgaard og fortalte, hvad der var hændt ham.

Saa sendte Aserne Bud rundt om i Verden for at bede alle Ting græde Balder ud af Hels Vold, og græde gjorde de alle, Mennesker, Dyr, Jord, Stene, Træer og Malm. Men da Sendebudene med saa forrettet Sag vendte hjem til Asgaard, traf de i en Hule en Gyger, som kaldte sig Thøkk. De bad ogsaa hende om at græde Balder fra Hel, men Troldkvinden svarede:

"Thøkk mon græde
tørre Taarer
over Balders Baalfart.
I Liv og i Død
lige fremmed han er mig;
Hel beholde, hvad hun har."

Saaledes blev da Balder hos Hel. Men det siger man, at denne Jotunkvinde var ingen anden end Loke, som allerede havde voldet Balders Død.

Men Loke undgik dog ikke Straffen for sin Ondskab. Forfulgt af Aserne flygtede han op paa et høit Fjeld. Der byggede han sig et Hus med fire Døre, for at han inde fra Huset kunde se til alle Kanter. Om Dagen tog han Laksesklikkelse paa sig og skjulte sig i Fraananger Fos. En Dag, da han pønsede paa, hvorledes Aserne vilde bære sig ad med at fange ham, tog han Lin og Garn og bandt det i Masker paa samme Maade, som man siden pleier at binde Net. Da saa han, at Aserne ikke var langt borte; thi Odin havde fra Lidskjalv af seet ham. Han kastede Nettet paa Ilden, som brændte foran ham og løb ud i Elven. Da Aserne kom til Huset, gik den vise Kvaase først ind. Da han saa Asken af Nettet paa Gruen, skjønte han strax, at det var et Redskab til at fange Fisk med, og Aserne bandt nu et Net, Mage til det, som var opbrændt. Det bar da saa til, at Loke trods alle sine Kneb blev fanget. Nu var han

taget udenfor alle fredlyste Steder, og derfor havde han heller ingen Skaansel at vente. Aserne tog tre Heller og reiste dem paa Kant, men slog Hul gjennem hver af dem. De tog Lokes Sønner Vale og Nare; Vale skabte de om til en Ulv, og strax rev han sin Broder isønder. Med Nares Tarme bandt Aserne saa Loke over de tre Stene, og Baandene blev til Jern. Skade fæstede en Edderorm op over ham, saa at Edderet skulde dryppe ned i hans Ansigt. Men Sigyn, hans trofaste Hustru, staar hos ham og holder et Fad under Dryppet. Naar Fadet er fuldt, og hun gaar bort for at tømme det, drypper Edderet Loke i Ansigtet; da vrider han sig, saa hele Jorden bæver. Deraf kommer Jordskjælv. Saaledes skal Loke ligge bunden indtil Gudernes Undergang.

Engang skal disse Guder og Verdener forgaa, naar Ragnarøkk (Gudernes Undergang) kommer. Store Tegn og Varsler lader Aserne vide, hvad Tiden lider. Ondskab og Fordærvelse voxer i Verden. Asernes guldkammede Hane galer og vækker Einherjerne. Hels sodbrune Hane i Nivlheim svarer, og Garm gjør sterkt. I de tre følgende Aar er der over al Verden kun Ondskab og Slagsmaal. Broder dræber Broder, Sønnen fælder Faderen af Nid. Saa kommer der andre tre Aar, hvor der er Vinter, men ingen Sommer. Jøtunulvene indhenter nu Solen og Maanen og sluger dem; Himmelen og Jorden besprænges med deres Blod. Det er Fimbulvinteren. Jorden skjælver og Bjergene styrter sammen med Brag, Træerne løsner fra sine Rødder, og alle Lænker og Baand brydes. Nu kommer ogsaa Loke og Fenrisulven løs. Midgaardsormen søger op paa Land; foran den gaar oprørte Havbølger, der bringer Skibet Naglfar til at flyde. Det er gjort af døde Mænds Negle. Det bærer vestover Havet Rimthursernes Hær, der føres af Jøtunen Rym. Loke drager i Spidsen for Hels Skarer. Fenrisulven farer frem med opspærret Gab, der fylder Rummet mellem Himmel og Jord. Ved dens Side snor Midgaardsormen sig; den fnyser Edder ud over Luft og Hav. I denne Tummel revner Himmelen. Muspells Sønner rider frem, omgivne af lysende Luer; i Spidsen for dem svinger deres Fyrste Surt sit Sverd, der skinner herligere end Solen. Naar Fylkingen rider frem over Bivrøst, brister Broen under den. Paa Sletten Vigrid, der er hundrede Mile bred paa alle Kanter, samles alle Magter, Fenrisulven, Midgaardsormen, Loke med Hels Døbninger og Rym med Thurserne. Muspells Sønner stiller sig afsides i en Slagorden for sig selv, og den er saare skinnende.

Nu reiser Heimdal sig og blæser af alle Kræfter i Gjallarhornet. Aserne samler sig til Thinge. Yggdrasils Ask skjælver. I Himmelen og paa Jorden er Alt opfyldt af Rædsel. Aser og Einherjer væbne sig og drage

ud paa Vigrid. Foran rider Odin, iført Guldhjelm og straalende Brynje, og bærer Spydet Gungner i Haanden. Han stevner mod Fenrisulven. Ved Siden af ham gaar Thor; han har nok med Midgaardsormen at gjøre. Frey søger ind mod Surts Fylking, Tyr strider med Helvedeshunden Garm og Heimdal med Loke.

Thor knuser med Mjølner Midgaardsormens Hoved; efter Kampen gaar han ni Skridt; da styrter han død overende, kvalt af det Edder, Ormen har blæst paa ham. Fenrisulven sluger Odin. Men strax træder den stærke Vidar til og splitter dens Gab. Frey strider med Surt, men falder, da han ikke længere har sit gode Sværd. Tyr og Garm dræber hinanden, ligesom Heimdal og Loke segner under gjensidige Vaabenhug. Endelig slynger Surt sin Ild over Verden. Alle Guder, Mennesker og Einherjer dør. Yggdrasils Ask gaar op i Luer, og den forbrændte Jord synker i Havet.

Men Verden skal igjen opstaa og det døde belives paa ny. Fra oven kommer den Mægtige, som raader for alt; han er sterkere end Thor, og hans Navn tør ingen nævne. Han kommer i Vælde til Dommen, bilægger Trætter og stifter hellige, evig uforanderlige Love. For hans Øie finder kun de dydige og rene af Hjertet Naade. De skulle samles til evindelig Glæde i det guldtækkede Gimle, som straaler klarere end Solen, og som har staaet ufortæret i den store Verdensbrand. Men Nidhugger svinger sig paa sine Vinger fra Mørkfjeldene og fører de onde med sig til Helheims værste Afgrund, Naastrønd, Ligstranden, der omgiver Brønden Hvergelmer. Her skal de bænkes i en Sal, som er bygget af Ormerygge. Ormenes Hoveder vender ind og spyr Edder i Strømme. I disse skal de vade, medens Nidhugger suger dem, og en Ulv slider og river i dem.

En ny Jord, grøn og fager, med usaaede Agre skal opskyde af Havet. Guderne vaagner til nyt Liv og samles med Vale og Vidar samt Thors Sønner Mode og Magne, der har overlevet Verdensbranden og Vandfloden. Balder og Hød vender tilbage fra Helheim. Njørd drager til Vanaheim og Høner tilbage fra Vanaheim. Alle samles de paa Idavolden, hvor Asgaard stod. Thor giver Mjølner til Mode og Magne; thi nu er jo ingen Kamp mere fornøden. Solen har, før den slugtes, født en Datter, der er ligesaa skjøn som den selv; hun vandrer nu paa Moderens Bane i den nyskabte Verden.

Ogsaa Menneskeslægten skal gjenfødes. Liv og Livthraser har i Hoddmimer Holt skjult sig for Surts Ild og næret sig af Morgendug. Fra dem skal nye Slægter stamme.

Vikingetiden.

20. Langskibet fra Gokstad ved Sandefjord. Efter en Skisse, taget paa Aastedet umiddelbart efter Udgravningen. Opbevares nu ved Kristiania Universitet.*)

Den urokkelige Troessætning, at kun den kjække, som Valkyrjerne fandt paa Valen med Vaaben i Haand, skulde bænkes blandt Einherjerne i Odins Hal, maatte skabe krigerske og tapre Mænd, der tørstede efter Valhals Glæder. Paa den anden Side kunde Fantasien ikke kraftigt nok udmale, hvilken Skjændsel det var at dø paa Sottefeng og synke ned til den

*) Da vi i det Følgende oftere vi komme til at vende tilbage til dette interessante Fund, som giver vigtige Bidrag til Belysning af Nordmandens Liv under Vikingetiden, skal vi her med nogle Ord omtale, hvorledes det blev bragt for Dagens Lys, efter at Jorden i mere end tusinde Aar havde dækket over det.

Haugen paa Gokstad gik under Navnet Kongshaugen, og det hed sig, at en Konge var begraven i den med alle sine Skatte. Den blev under Ledelse a Antiquar N. Nicolaysen udgravet Vaaren 1880. Herunder stødte man paa dette Skib, der er 23.55 Meter langt mellem Stavnene og 3.30 Meter bredt midtskibs. Det har været anvendt baade som Ro- og Seilfartøi og ligner, forsaavidt som det er klinkbygget og forsynet med Keiper, Nordlandsbaaden, paa samme Tid som det har meget tilfælles med Nordfjordbaaden ved sine stærkt liggende Stavne. Det har været roet af 16 Aarer paa hver Side og har vistnok rummet en Besætning af 65—70 Mand.

Midtskibs var der af Egeplanker bygget et Gravkammer, i hvilket den afdøde Høvding var stedet til Hvile. Det har været en meget høivoxen Mand, der har maalt gode tre Alen og været over 50 Aar gammel. Han har været meget plaget af Gigt, navnlig i Fødderne, og det kan nok hænde, at den blev hans Helsot·

gustne Hel. Det er derfor betegnende nok, at det oftere skal have hændt, at gamle Krigere lod sig mærke med Geirsod og gav sig til Odin, d. v. s. dræbte sig selv for ikke at drage Helveien.

21—22. Halvkugleformet Spænde af forgyldt Messing fra Vikingetiden. Den har været forsiret med indsatte Glasslus. Funden i Valle i Sætersdalen.

Denne Tro i Forbindelse med en Overbefolkning, som dengang maa have fundet Sted i de nordiske Lande med deres lidet udviklede Næringskilder, gav derfor Anledning til Vikingetogene, der i mere end halvandet Aarhundrede ødelagde alle Europas Kyster. Det var en daadrig Tid, som Nordboen med fuld Føie kan se tilbage paa med Stolthed. Da grundlagde Nordmændene nye, blomstrende Riger i fjerne Lande, og med sit friske Blod foryngede de Folkene paa mange Steder i vor Verdensdel

Fra først af var Vikingefærderne ikke andet end Sørøveri, drevet som Næringsvei. Selve Navnet Viking har sandsynligvis sin Oprindelse af, at Krigerne med sine Skibe laa paa Lur i Viker, Elve og Sund for at

Det er sandsynligt, at han har faaet mange Kostbarheder med sig i Haugen. Men i en fjern Fortid har Gravrøvere opbrudt Haugen, hugget Hul paa Skibsbordet og plyndret Kammeret.

Skjøndt der ikke med Bestemthed kan opstilles nogen Formodning om, hvem den begravne Høvding har været, viser der sig en mærkelig Lighed mellem Gokstadskibets Eier og en i Sagaerne omtalt Konge paa Vestfold. Det er Harald Haarfagers Farbroder Olaf Geirstadalf, om hvem Sagaerne fortæller, at han døde af Fodværk, og at hans Haug blev opbrudt og plyndret af Olaf den helliges Fosterfader Rane den vidtfarne. (Se S. 41).

passe op de forbiseilende Kjøbmænd. Stundom kunde vel ogsaa Nabostammer føre Krig indbyrdes, enten for at gjøre Erobringer eller for at tage Hævn. Man har paa mangfoldige Steder her i Landet et merkeligt Minde om disse Tider i de saakaldte Bygdeborge, et Slags Befæstninger, der skulde afgive et Tilflugtssted for Befolkningen under pludselige og overmægtige Anfald. — Snart blev disse Færder af en større Udstrækning og en vildere Karakter. De Rædsler, de førte over de Lande, hvorhen Vikingerne kom, er skildrede af samtidige Forfattere med gruopvækkende Farver. I de engelske Kirker holdt man en Bededag hver Uge for at anraabe om Himmelens Bistand mod de herjende Normanner. I Frankrige optog man i Kirkebønnen den Formel: "A furore Northmannorum libera nos, o Domine!" ("Fri os, Herre, fra Normannernes Raseri!") Hvor vild og haard Tiden var, udtaler sig i følgende Træk. Det var, paastaaes der, Skik blandt Vikingerne at kaste smaa Børn op i Luften og opfange dem paa Spydodderne. Naar de havde taget Konger og Høvdinger til Fange, ristede de ifølge Sagnet stundom Blodørn paa deres Ryg; det gik til paa den Maade, at de skar Ribbenene fra Rygraden og rev Lungen ud gjennem det aabne Saar. Til Gjengjæld begjærede de heller ingen Skaansel, naar de selv faldt i Fiendens Haand. En Søkonge, der blev fanget, fik selv vælge sin Dødsmaade. Han lod sig kaste paa Odderne af Spyd, der var fæstede i Jorden. En anden forlangte at brændes levende paa et Baal af faldne Fienders Hoveder. Fra denne Side betragtet kan man med en svensk Forfatter med Rette sige om dette Tidsrum: "Det er sandt, at der hviler et Rosenskjær over Nordens Vikingetid; men væbner vi vort Øie med Historiens Seglas, saa skal vi snart finde, at dette Rosenskjær ikke er andet end en Farveblanding af Blod og Taarer."

Lidt efter lidt antog Vikingelivet en ædlere Form: høiættede Mænd, ofte Kongesønner, samlede gjæve Ynglinge om sig og drog ud paa Eventyr. De skaanede den fredelige Kjøbmand, men slog Vikinger og udryddede dem. Det var dem af mindre Betydning at vinde Gods, men desto mere at indlægge sig Hæder for Tapperhed og Styrke. Om Kongesønnen Half heder det saaledes, at han aldrig tjeldede Skibet. Ingen af hans Mænd maatte have Sværd af over en Alens Længde; man skulde bøde paa ved at gaa Modstanderen nærmere ind paa Livet. Aldrig maatte hans Mænd fange Kvinder eller forulempe Børn. Ingen maatte forbinde sine Saar før efter et Døgns Forløb. De redede aldrig for Storm og fortøiede sit Skib udenfor de yderste veirhaarde Nes. Engang, fortælles det, vendte de hjem fra et Krigstog og blev underveis overfaldne af en forrygende Storm. Skibet kunde ikke blive øst; men det bestemtes, at endel af Mandskabet skulde efter Lodkastning springe overbord for at lette det. Men der blev ingen Lodkastning af, thi alle som en var villige til at ofre sig. Enkelte hoppede

endog af sig selv overbord, idet de havde det spøgende Ord paa Læben: "Det er straaløst foran Stokkene!" *)

23—24. Stykke af en boileformet Spænde fra Vikingetiden. Funden i Hetland i Stavanger Amt.

Saadanne ærgjerrige Mænd gik stundom ogsaa i fremmede Fyrsters Sold for at vinde Ære og Berømmelse. Dette var saaledes Tilfældet med flere af de norske Konger, der snart med sine Mænd tjente hos Angelsachserne, snart deltog i sine Landsmænds Angreb paa England, alt efter som Æren eller Fordelen krævede det. Henimod Vikingetidens Slutning tog enkelte nordiske Krigerskarer Tjeneste hos Storfyrsten i Novgorod i Rusland, hvor de kaldtes Varjager eller Væringer. Herfra kom de siden til Konstantinopel (Miklagaard), hvor de dannede en Livvagt om den østromerske Keiser. "De øxebærende Barbarer fra Thule"**), som Grækerne

*) Ved Gilder pleiede man at strø Halm paa Gulvet. Halfs Kjæmper mente derfor med sine Ord, at de kom som uventede Gjæster til Havgudinden Ran.

**) Thule var det Navn, hvorunder Grækerne og Romerne i den ældste Tid kjendte Norge, som de ansaa for det Land, som laa længst mod Nord. Grækeren Pytheas af Massilia (Marseille) gjorde omkring Aar 320 f. Chr. en Reise til Nordeuropa, hvor han besøgte Britannia og maaske ogsaa Norge. Hans egne Beretninger er tabte, men man ved andetsteds fra, at han har kjendt Thule, "hvor der om Sommeren var uafbrudt Dag, om Vinteren uafbrudt Nat i sex Maaneder."

kaldte dem, drog ogsaa paa Keiserens Befaling paa Krigstog til fremmede Lande. Om deres Liv og Færd her skal vi senere fortælle nogle Træk under Harald Haardraades Historie.

De Trakter, som Vikingerne hjemsøgte, var dels Østersøens Kyster (Austerveg), dels Landene omkring Nordsøen, Tyskland, Frankrige og de britiske Øer (Vesterviking). Det er meget, som taler for, at Vikinger allerede i fjern Oldtid har hjemsøgt Skotland, de skotske Øer og Irland. I Aaret 787 var det første Gang, de landede paa Britanniens Kyst. I dette Aar skrives der nemlig i de engelske Aarbøger, at der paa tre Skibe kom Nordmænd fra Haredaland (d. e. Hørdaland i Norge), som anrettede stor Skade paa Kysterne af Wessex. Sex Aar efter angreb de Northumberland, hvor de afstedkom endnu større Ødelæggelser end i Wessex; navnlig var det de rige Kirker og Klostre, de kastede sine graadige Øine paa. Det varede ikke længe, før de ogsaa udstrakte sine Plyndretog til Nordkysten af Frankrige. Her regjerede dengang den mægtige Keiser **Karl den store**. Han forstod imidlertid at træffe saa kraftige Foranstaltninger mod dem, at Vikingerne kun havde liden Fremgang, saa længe han levede. Dog gav han en Vikingehøvding, ved Navn **Halfdan**, Tilladelse til at nedsætte sig paa Øen Walcheren paa Flanderns Kyst i det Haab, at han og hans Mænd skulde værge Landet. Men dette lokkede kun senere hen andre Krigerskarer til at følge efter.

Under Karl den stores uduelige Eftermænd tiltog Normannernes Herjetog baade i Talrighed og Djærvhed. Navnlig forstod de at benytte sig af Thronstridighederne efter Ludvig den frommes Død. I Aaret 841 drog en stor Vikingehær opad Seinen, plyndrede og opbrændte Byen Rouen, herjede Kirker og Klostre og trængte frem til St. Denis. Derpaa vendte den med rigt Bytte tilbage den samme Vei, den var kommen. Paa samme Tid trængte Normannerne mod Syd til Garonnefloden, hvor Byerne Bordeaux og Toulouse gjorde Bekjendtskab med Vikingerne; andre Skarer gjorde Landgang i Asturien i Spanien, hvor Kongen maatte kjøbe dem bort med meget Guld og heller end gjerne gav dem Anvisning paa at hente mere hos hans Uvenner Maurerne. Atter andre beleirede Lissabon, medens Landsmænd af dem trængte ind gjennem Gibraltarstrædet, seilede op ad Guadalquivir og gjorde stort Bytte i Sevilla. Ogsaa Italien og andre Lande omkring Middelhavet lærte de ubudne Gjæster at kjende.

Den djærveste af alle de Vikinger, som hjemsøgte Frankrige, var den frygtelige **Hasting**. Man kjender ikke med Sikkerhed hans Fædreland og Herkomst; dog var han fra et af de nordiske Lande. Samtiden og Efterslægten hadede og forbandede ham for al den Ulykke, han bragte over Frankrige. De gamle Krønikeskrivere fremstillede ham som en Djævel, der var opsteget fra Helvede i Menneskeskikkelse for at pine det franske Folk til

Straf for dets Synder. Han plyndrede Paris og de omliggende Egne og fattede endog den eventyrlige Beslutning at foretage et Tog mod Rom. Med sine Skibe lagde han ind i Middelhavet, hvor han ved List satte sig i Besiddelse af den blomstrende By Luna, ikke langt fra Genua, i den Tanke, at det var Rom. Men da han blev opmerksom paa sin Feiltagelse, opgav han sin Plan og vendte tilbage den samme Vei, han var kommen. Mange Bedrifter, hvori han ingen Andel har havt, er dog af senere Forfattere med Urette blevne tilskrevne ham.

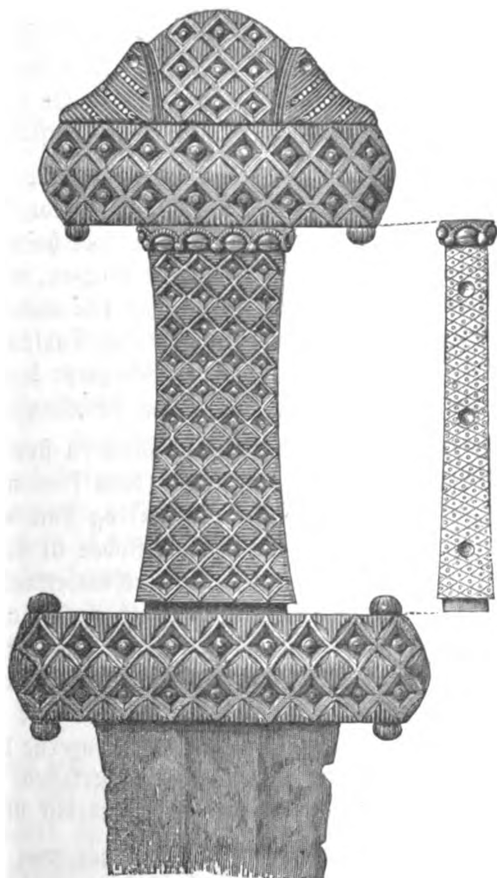
De arme franske Konger vidste ikke bedre Raad for at holde Vikingerne borte fra sit Land end at frikjøbe sig for deres Angreb. Saaledes betalte Kong Karl den skaldede i Aaret 846 en Sum af 7000 Pund Sølv og i 877 5000 Pund i dette Øiemed. Men dette Middel gjorde kun Ondt værre. Normannerne modtog med Glæde de store Summer, besvor Freden, drog bort for et Øieblik og vendte saa tilbage værre end før. Frankerne klagede over, at Normannerne var troløse mod den Ed, som de havde svoret paa Helgenlevninger og de hellige Bøger. Men hvad brød Thors Dyrkere sig om de Pjalter, Ben og andet, som nogle godslige Stakler, Helgenerne, havde efterladt sig, og som man var naragtig nok til at bede dem sværge paa? Sydlændingens kirkelige Ceremonier var i Nordboens Öine kun en latterlig Overtro. Hvad havde vel de skaldede Munkes Sang og Paakaldelser kunnet udrette mod Normannernes Vaaben og deres urokkelige Tro paa egen Styrke?

Det alvorligste Anfald, Vikingerne rettede mod Frankrige, foregik i Aarene omkring 885. Om Sommeren samlede der sig i Rouen og paa Seinen en Flaade, der af samtidige Krøniker anslaaes til 700 Skibe med en Besætning af 30—40,000 Mand. Den seilede op til Paris. Normannerne lovede at skaane denne By, hvis de fik fri Gjennemfart til det Indre af Landet. Dette vilde Byens Høvedsmand ikke gaa ind paa, og Normannerne begyndte derfor ved Vinterens Frembrud at beleire Paris, der kun med Vanskelighed kunde holde sig mod de fiendtlige Beleiringsmaskiner. Da Byen havde været indesluttet i 10 Maaneder og der rasede Hungersnød og Sygdom inden Murene, kom Keiser Karl den tykke til Undsætning. Der blev dog ingen Kamp af. Thi han foretrak at slutte Fred med Normannerne paa det Vilkaar, at han inden Marts Maaned 887 skulde betale en stor Pengesum. Indtil Pengene blev erlagte, skulde de faa Tilladelse til at seile Paris forbi og besætte det frugtbare Landskab Bourgogne.

Saaledes havde Normannerne tilvunget sig formelig Tilladelse til at plyndre franske Provinser, som hidtil aldrig havde seet nordiske Hærmænd. Pariserne vilde dog endnu ikke taale, at Vikingerne seilede forbi deres By, og afstængte Seinen med Jernlænker. Men Nordboerne slæbte sine Skibe over Land forbi Paris — en Strækning af 2000 Skridt — og

satte dem i Floden ovenfor Byen. Nu drev de sit Spil i Bourgogne, indtil Karl den tykke havde betalt Krigsomkostningerne. Da de paa Tilbageveien kom forbi Paris, trak de paany sine Skibe over Land.

I Aaret 891 lykkedes det den tyske Konge Arnulf at sætte sig i Besiddelse af Normannernes befæstede Leir i Nærheden af Løwen. Men ihvorvel Vikingerne led et stort Nederlag, brødes deres Magt dog ingenlunde. Tvertimod skulde det nu, som vi senere vil se, lykkes dem at erhverve betydelige Landstrækninger i Frankrige til Bebyggelse og Eiendom.

25. Tveegget Sværd med Belæg af Sølv og Bronce. Tilh. det Deichmanske Bibliothek.

Efterat Normannerne første Gang havde vist sig paa Britanniens Kyster, varede det næsten firti Aar, før de kom igjen. Fra Aaret 790 til 832 fik Landet være i Ro for dem. Men i det sidstnævnte Aar landede

de her igjen, og nu herjede de saaledes, at man endnu efter mere end tusinde Aars Forløb finder talrige Minder om dem.

England var netop bleven samlet til en Helstat af den tapre Kong Egbert; men Vikingerne, som Englænderne kaldte Daner, truede med at tilintetgjøre hans Storverk. I 832 nøiedes de med at plyndre Egnen om Mundingen af Floden Thames; men Aaret efter kom de tilbage med 35 store Skibe, gjorde Landgang i Wessex, der var Egberts Hovedland, og vandt en stor Seier. Paa samme Tid seilede en anden Vikingeflaade over til Kysten af Wales, hvor Normannerne indgik Forbund med Angelsachsernes Fiender Briterne. Det lykkedes vistnok Egbert at slaa den forenede Hær i Slaget ved Hengestesdun i Devonshire. Men det hjalp lidet, da Vikingerne stadig fik Undsætning fra Norden. Hvad der end mere bidrog til at gjøre Egberts Stilling vanskelig, var, at der herskede Opstand paa flere Steder blandt hans Undersaatter.

Værre blev det dog, da Egbert i Aaret 838 faldt fra. Hans Eftermand Ethelwulf var vistnok en tapper Mand, som hverken i Medgang eller i Modgang skyede at stille sig i Spidsen for sin Hær; men Overmagten var ham for stor, og i hele tolv Aar maatte han lide under Krigens omvexlende Skjæbne. Først, da den mandhaftige Biskop Ealstan havde stillet sig ved hans Side, lykkedes det ham at drive Vikingerne bort fra Kysterne. England havde nu Fred i de sidste Aar af Kong Ethelwulfs Regjering.

I 866 landede der paa Englands Østkyst en stor Vikingeflaade; Ivar og Ubbe, Lodbroks Sønner, hed to af dens fornemste Høvdinger. Vikingerne overvintrede i Ostangeln (East Anglia) og sluttede Forbund med Befolkningen. Om Vaaren satte de over Humberfloden til Northumberland og rykkede frem mod Hovedstaden York. I Northumberland herskede der just indvortes Uroligheder, idet to Konger Osbrith og Ella kjæmpede om Underkongens Værdighed. Normannerne satte sig i Besiddelse af York og udsendte Partier derfra opover helt til Tynefloden. Osbrith og Ella sluttede nu Forlig for med forenede Kræfter at drive de Fremmede ud af Landet. Men da de havde leiret sig udenfor York, gjorde Vikingerne Udfald, dræbte Kongerne og drev deres Hær paa Flugt. Nu underkastede Normannerne sig hele Northumberland, som efterhaanden blev en nordisk Nybygd.

Aarene 868 og 869 var frygtelige Hungersaar over hele England. Da trængte Normannerne ind i Mercia, hvor de erobrede den sterkt befæstede By Nottingham og udstrakte sine Herjetog over hele denne Landsdel, og ved Udgangen af Aaret 870 var hele den nordøstlige Del af England i deres Vold. Ethelred, som dengang herskede i England, traadte vistnok i sine Forgjængeres Fodspor, men døde det følgende Aar, medens Kampen rasede paa det vildeste.

Nu var det Kong **Alfred** af Wessex, Ethelwulfs yngste Søn kaldet **den store**, kom til at optræde paa Krigsskuepladsen, netop som Vikingerne truede med at hjemsøge hans Arveland Wessex. Først forsøgte han mod en stor Pengesum at kjøbe dem til at drage bort; men dette Middel virkede kun det modsatte af, hvad det havde tilsigtet: Vikingerne kom igjen talrigere end nogensinde før. Aldrig var dog Alfreds Stilling saa fortvivlet, som den blev i Aaret 878. Vikingerne skaltede og valtede overalt i hans Rige, som de lystede, medens Alfred maatte holde sig i Skjul hos nogle hengivne Undersaatter i Sommersetshire. I lang Tid efter vidste Sagnet at berette om, hvad han under denne Fredløshed havde at udstaa. Saaledes søgte han, efter hvad der berettes, Ly hos en Gjeter, hvis Kone ikke kjendte ham. En Dag, da hun havde andet at gjøre, satte hun Kongen til at passe Brødene, som hun satte ind i Bagerovnen. Men Kongen var formeget optagen af sine egne Tanker til at efterkomme hendes Anmodning. Da Konen vendte tilbage og fandt Brødene forbrændte, lod hun ham under Skjælden og Smælden vide, at han forstod sig paa at æde Brødet, men duede ikke til at skaffe det tilveie. Kort efter lykkedes det Alfred at samle en liden Hær, med hvilken han overraskede og slog Vikingernes Skarer. Men nu sluttede han Fred med dem. Deres Anfører **Guthrum** (Guthorm) antog Kristendommen, og Alfred tillod dem at bosætte sig i den nordøstre Del af Landet, som siden kaldtes **Danelag**. Efterhaanden antog disse Nordboer Kristendommen og begyndte at smelte sammen med Angelsachserne, skjønt de længe beholdt sit Sprog, sine egne Love og Sædvaner.

Ogsaa i den senere Tid saa Alfred sit Rige truet af Vikingeflaader. Dette bevægede ham til at bygge en Flaade til Forsvar af sit Lands Kyster; ved Hjælp af denne lykkedes det ham at afvende nye Anfald. Vi ville vistnok ogsaa senere (under Erik Blodøxe) høre om Kampe paa Englands Grund; men disse foregaar mellem de allerede indflyttede Nordboer i Danelagen og Angelsachserne.

Irland var i det 9de Aarhundrede et Kongerige, men delt i fire Provinser, der blev styrede af hver sin Underkonge. Der raadede kun liden Enighed i Landet, og Normannerne, som her kaldtes **Ostmanner**, fik snart fast Fod og plyndrede Kirker og Klostre paa det skrækkeligste. Navnlig var det Nordmænd (Folk fra **Lochlann** ɔ: Norge), som var Irernes værste Svøbe. Omkring Aar 837 lykkedes det dem under Anførsel af Høvdingen **Thorgisl** at oprette et Rige i Byen Dublin, som de befæstede meget sterkt. Men da han 8 Aar efter druknede, udbrød der indbyrdes Splid blandt Vikingerne fra Norge og Danmark, og Nordmændenes Rige i Irland truedes derfor med Opløsning. Ti Aar var imidlertid ikke hengaaede, før tre tapre Kongesøn-

ner fra Agder i Norge, Olaf, Ivar og Eygisl gjenoprettede Thorgisl's Rige. De slog Irerne, som havde forbundet sig med danske Vikinger, gjentagne Gange og udstrakte ogsaa sin Magt til Skotland og de skotske Øer. Da opstod der Avind og Splid mellem Brødrene. Eygisl, der var den smukkeste og vaabendjerveste af dem, vakte Olafs Skinsyge og blev fældet i dennes Hal. Efter faa Aars Forløb kaldte Begivenhederne i Norge Olaf tilbage til hans Hjemstavn. Vi skal senere se, hvilken Skjæbne der her ventede ham.

26. Angelsachsisk-Irsk Dyreornament.

Samtidig med Gjenoprettelsen af Riget i Dublin grundlagde to Brødre Sigtryg og Ivar norske Riger i Handelsstæderne Waterford og Limerick. Her skal Nordmændene mere have skaffet sig Fodfæste ad fredelig Vei ved Handel og Søfart end ved Vaabenmagt.

Kong Alfreds Skildring af Norge.

Vi vil nu kaste et Blik paa vort eget Land og dets ældste Historie, saavidt Sagaerne har noget at berette derom. Som en passende Indledning hidsættes den Beskrivelse af Landet, som Kong Alfred den store indflettede i sin Oversættelse af den romerske Historieskriver Orosius. En Nordlænding ved Navn Ottar, som var traadt i hans Tjeneste, fortalte ham, hvad han vidste om sin Hjemstavn, og dennes mundtlige Meddelelser optegnede Kong Alfred.

"Ottar" — skriver han — "berettede, at han boede nordligst af alle Nordmænd. Han sagde, at han boede paa Nordkanten af Landet ved Vesterhavets Kyst; men Landet strakte sig meget langt nordefter derfra og var ganske øde, med Undtagelse af, at Finnerne hist og her havde spredt Tilhold for at jage og fiske i Havet om Vinteren.

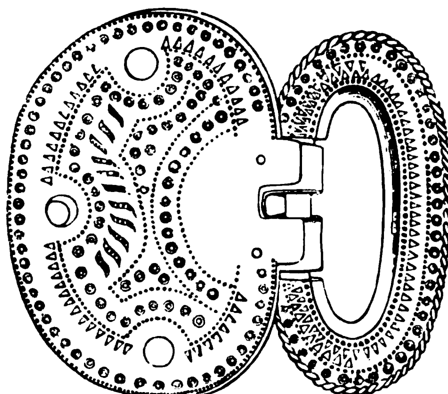
Han sagde, at han engang selv vilde undersøge, hvor langt Landet strakte sig mod Nord, og om der boede noget Menneske nordenfor den øde Strækning. Han for derfor nordefter langs Landet: i tre Dage havde

Af det ældste Haandskrift om Norge

(jfr. Overland's Norges Historie 1, 36 f.)

ohthere sæde his hlaforde ælfrede cyninge þæt he ealra
norð monna norþ mest bude. he cƿæð þæt he bude.
on þæm lande norþ ƿeardū ƿiþ þa ƿest sæ. he sæde.
þeah þæt land sie sƿiþe lang norþ þonan. ac hit is eal
ƿeste buton on feaƿū stoƿum sticce mælū ƿiciað fin
nas on huntoðe on ƿintra 7 on sumera on fiscaþe
be þære sæ. he sæde þæt he æt sumum cirre ƿolde
fandian hu longe þæt land norþ ryhte læge oþþe
hƿæðer ænig mon be norðan þæm ƿestenne bude
þa for he norþ ryhte be þæm lande let him ealne ƿeg

han stedse den øde Strækning til Styrbord og Havet til Bagbord. Da var han kommen saa langt mod Nord, at Hvalfangerne ei pleiede at fare længere. Men han fortsatte sin Vei fremdeles nordefter saa langt, som han kunde seile i andre tre Dage. Da bøiede Havet mod Østen, eller ogsaa løb der en stor Havbugt ind — hvilken af Delene vidste han ikke —; kun vidste han, at han der maatte oppebie vestlig eller lidt nordlig Vind, og at han seilede derfra østefter langs Landet saa langt, som han kunde komme i fire Dage. Da maatte han oppebie fuld Nordenvind; thi Landet bøiede

27. Belteſpænde af forgyldt Bronce fra Jernalderen. Funden paa Gaarden Aker, Vang Prestegjeld, Hedemarken.

sig nu sydefter eller ogsaa løb der en stor Havbugt ind — hvilken af Delene vidste han ikke.*) Han seilede derfra sydefter langs Landet, saa langt, som han kunde komme i fem Dage. Da laa der en stor Aa op i Landet.**) De styrede op i Aaen, fordi de ei turde seile videre af Frygt for Ufred eftersom Landet var ganske bebygget paa den anden Side af Aaen. Dette var det første bebyggede Land, han traf, siden han forlod sit eget Hjem. Overalt havde han til Styrbord havt ubeboet Land, med Undtagelse af, at der var enkelte Fiskere, Fuglefængere og Jægere; det var altsammen Finner. Men til Bagbord havde han stedse havt det aabne Hav. Bjarmerne havde bebygget deres Land godt; men did turde han og hans Mænd ikke komme. Terfinnernes Land derimod var øde, undtagen hvor Jægere, Fiskere og Fuglefængere havde Tilhold. Bjarmerne berettede mangt og meget saavel om deres eget Land, som om de tilgrændsende, men han vidste ikke,

*) Ottar styrede nu ind i det hvide Hav, som vore Forfædre kaldte Gandviken.

**) Denne Aa var Dwina, som kaldtes Vinaaen. Landet paa begge Sider af Floden kaldtes Bjarmeland.

hvad sandt der var deri, fordi han ikke selv havde seet det. Det forekom ham, som om Bjarmerne og Finnerne talte et og samme Sprog.

28. Drikkehorn, fundet paa Gaarden Voll i Overhalvden.

Hans fornemste Hensigt med at drage hidhen var foruden at undersøge Landet ogsaa at fange Hvalros; thi disse Dyr har meget ædelt Ben i sine Tænder, og deres Hud er meget tjenligt til Skibsreb. Denne Hval er meget mindre end andre Hvaler, nemlig ikke mere end syv Alen lang. I hans eget Land er derimod den bedste Hvalfangst; der gives Hvaler af 48 Alens og de største af 50 Alens Længde. Af dem kunde han selv sjette dræbe 60 i to Dage.

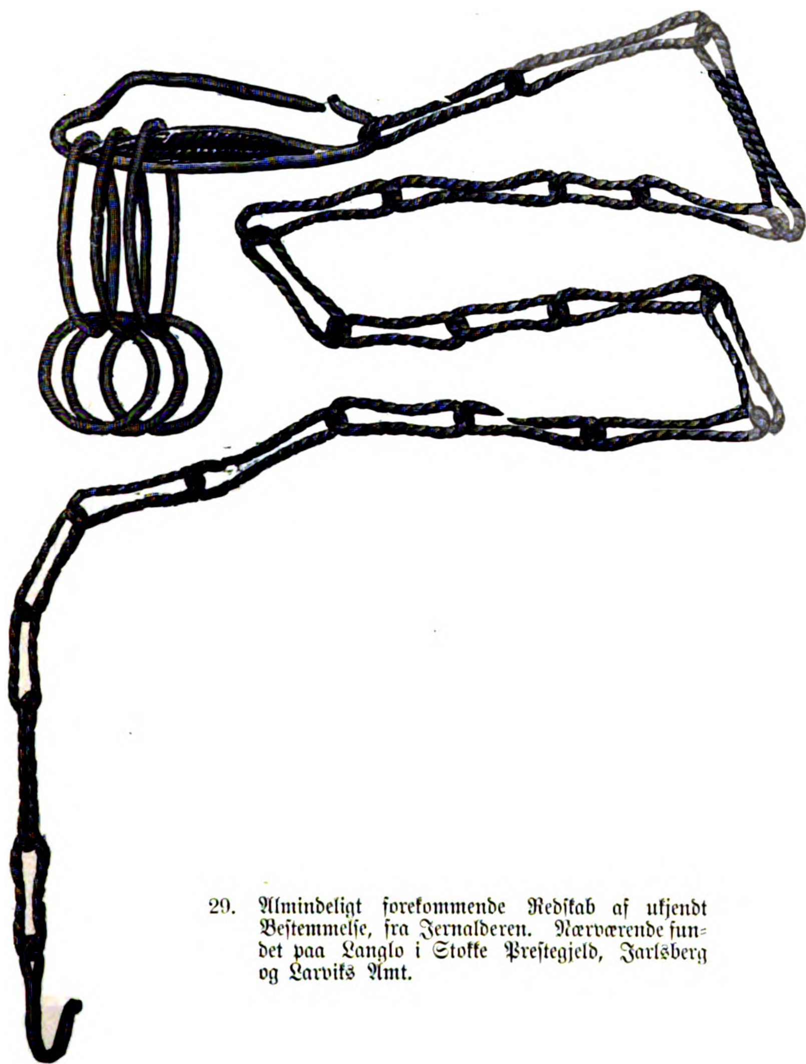
Han var meget rig paa det Slags Eiendomme, hvori de Folks Rigdom bestaar, nemlig de vilde Dyr, som kaldes Rener. Da han drog til Kongen, eiede han sex hundrede tamme ukjøbte Rensdyr, af hvilke der var sex Lokke-Rener; saadanne er meget dyre blandt Finnerne, fordi man ved deres Hjælp fanger de vilde Rener. Han var en af de første Mænd der i Landet, men eiede dog ikke mere end 20 Kjøer, 20 Faar og 20 Svin; det lidet, han pløiede, pløiede han med Heste.

De derværende Indbyggeres største Herlighed er den Afgift, Finnerne betale dem; den bestaar af Dyrefelde, Fuglefjær, Hvalben og Skibsreb, forarbeidede af Hvalros- eller Sælhud. Enhver betaler efter sin Stand; den fornemste har at betale 15 Maardskind, fem Renhuder, en Bjørnefeld, ti Embere Fjær, en Kjortel af Bjørne- eller Oterskind og to Skibsreb. hvert paa 60 Alens Længde, det ene af Hvalroshud, det andet af Sælhud.**)

*) Terfinnerne boede strax vestenfor det hvide Hav. De kaldes nu "de terske Finner"

**) Dette var den saakaldte Finneskat, som nærmere skal omtales under Thorolf Kveldulfssons Historie. Nordlændingerne mistede senere denne Rettighed, som blev henlagt til Kongens Indtægter.

Han sagde, at Nordmændenes Land (Normannaland) var meget langt og smalt; alt det deraf, som man enten kan dyrke eller pløie, ligger ved Søen, og endda er det mangesteds meget bjergigt; østenfor ligger

29. Almindeligt forekommende Redskab af ukjendt Bestemmelse, fra Jernalderen. Nærværende fundet paa Langlo i Stokke Prestegjeld, Jarlsberg og Larviks Amt.

vilde Fjeldstrækninger oppe langs med det bebyggede Land, og paa disse Fjeldstrækninger bo Finner. Imod Øst er det bebyggede Land bredest; men jo længere man kommer mod Nord, desto smalere bliver det; mod Øst kan det være henved 60 Mile bredt eller derover; paa Midten 30

Mile bredt fra Søen til Fjeldet, og denne Fjeldstrækning var paa nogle Steder saa bred, at man behøvede 2 Uger til at drage over den, andetsteds ikke bredere, end at man kunde komme over den i 6 Dage. Derefter ligger paa den anden Side af Fjeldstrækningen Svialand (Svióland, Sviarnes Land) langs med hint Lands (Norges) sydlige Del, og langs med dets nordlige Del Kvænland. Stundom herjer Kvænerne over Fjeldet paa Nordmændene, og stundom Nordmændene paa dem.*) Hinsides Fjeldet er der mange Ferskvand, til hvilke Kvænerne bærer sine Baade, der er meget smaa og lette, over Land og herjer derfra paa Nordmændene.

Ottar sagde, at den Landsdel, hvori han boede, hed Haalogaland, og at ingen boede nordenfor. Men paa den sydlige Kant af Landet er der en Søhavn, kaldet Skiringssal;**) didhen, sagde han, kunde man seile (nemlig fra hans Hjem paa Haalogaland) paa en Maaned, naar man om Natten søgte Havn, og hver Dag havde gunstig Vind. Hele denne Tid skal man seile langs med Landet; da har man til Styrbord først Irland, derpaa de Øer, der ligger mellem Irland og dette Land, indtil man kommer til Skiringssal; til Bagbord har man Norge.

Søndenfor Skiringssal gaar der en stor Sø op i Landet,***) bredere, end at man kan se over den; paa den anden Side er først Jylland, og derpaa Sinlende.†) Denne Sø strækker sig mange hundrede Mile ind i Landet. Fra Skiringssal, sagde han, at han i fem Dage seilede til den Søhavn, der kaldes Hede;††) den ligger mellem Venderne, Saxerne og Anglerne og tilhører Danerne. Da han seilede didhen fra Skiringssal, havde han først til Bagbord Danmark og til Styrbord det aabne Hav i tre Dage; og i de to øvrige Dage, før han kom til Hede, havde han til Styrbord Jylland, Sinlende og en Mængde Øer — de Lande, hvor Anglerne boede, før de kom til dette Land — og til Bagbord de Øer, der hører til Danmark."

---

*) Se nærmere herom under Thorolf Kveldulfssons Historie.

**) Skiringssal, Norges ældste Kjøbstad, laa paa Vestfold ved Indløbet til Viksfjorden, der skjærer sig ind mod Øst fra Laurvikssjorden. Den blev senere afløst af Tunsberg.

***) Kattegat og Østersøen.

†) Sønderjylland.

††) Hedeby ved Staden Slesvig.

30. Sadelknap af forgyldt Bronce fra Vikingetiden, tilhørende Universitetets Oldsagssamling.

Ynglingeætten i Norge. Halfdan Svarte.

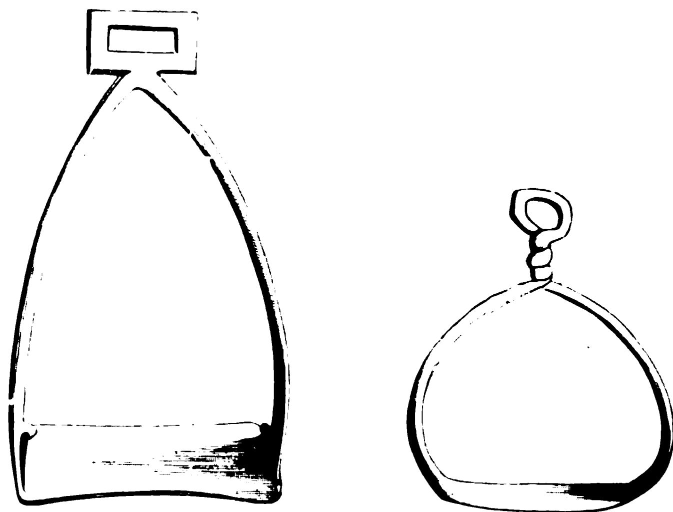
Sagnet beretter, at Ynglingeætten — den Kongeslægt, som siden blev eneraadende i Norge — oprindelig hørte hjemme i Upsala, men for sin Haardheds Skyld blev fordreven derfra og siden kom til Vermeland. Denne Landsdel ryddedes og befolkedes, og Ynglingekongerne underlagde sig efterhaanden Romerike, Thoten, Hadeland, Hedemarken, Vingulmark og Vestfold, men efter Gudrød Veidekonges Død (812) faldt de fleste af disse Lande fra hans Ætlinge tilbage til sine gamle Styrere eller deres Efterkommere.

Gudrøds Søn Halfdan, med Tilnavnet Svarte af sit sorte Haar, var opfostret paa Agder hos sin Moder, som var en Kongedatter fra dette Rige. Da han blev voxen, fik han en Del af Agder at styre. Hans Halvbroder Olaf, som var Konge paa Vestfold, delte sit Rige med ham. Men Halfdan forstod at øge sit Rige baade ved Giftermaal og ved Vaabenmagt, og tilsidst herskede han over hele Egnen omkring Kristianiafjorden, Thoten, Land, Hadeland, Romerike og Sogn.

Det sidste Rige kom Halfdan i Besiddelse af paa følgende Maade. Harald Guldskjeg hed den Konge, som herskede over Sogn; han havde en Datter, ved Navn Ragnhild; hun blev Halfdans Dronning. De havde en Søn, som blev opkaldt efter Morfaderen og opfostredes i Sogn. Da han blev 10 Aar gammel, lod Harald Guldskjeg, der ingen Sønner havde, Dattersønnen kaare til sin Eftermand. Strax efter døde han, Vinteren derpaa Datteren og den følgende Vaar den unge Harald. Halfdan drog, saasnart han hørte herom, med en stor Hær til Sogn og fik uden Modsigelse dette

Rige som Arv efter sin Søn. Han satte Atle den mjove (smale) fra Gaule*) til at styre Sogn i sit Fravær og vendte derpaa tilbage til sine øvrige Lande.

Halfdan var en forstandig Mand, der elskede Sandhed, Ret og Billighed. Han gav gode Love, vaagede strengt over, at de blev overholdte af baade Høie og Lave, og levede selv efter dem. Han fastsatte Saktal eller Bøder for begangne Forbrydelser. Hans Lovgivning var den saakaldte Sefs-Lag, Heidsævis- eller Eidsiva-Lag, der blev vedtagen af hele Oplandene med fælles Thingsted paa Eidsvold ved Mjøsen.

31—32. Stigbøiler fra Vikingetiden. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

Man kjender kun lidet til de Begivenheder, som tildrog sig i Norge under Halfdans Regjering. Sagnet beretter, at Herjeaadalen, som helt til Aaret 1645 tilhørte Norge, blev først ryddet paa denne Tid. Herjulf Hornbrjot, Halfdans Merkesmand, paadrog sig Kongens Vrede og flygtede til den svenske Konge Anund, hvor han fandt en meget god Modtagelse. Men Herjulf lønnede Gjestevenskabet meget slet; han forførte Anunds Frændkone Helga og rømte med hende op i en øde Dal, som han ryddede, og som siden fik Navnet Herjeaadalen.

*) Gaule kaldtes i den ældste Tid Egnen om det inderste af Dalsfjorden i Søndfjord og det derfra opgaaende Dalføre (det nuværende Indre Holmedals Prestegjeld). Her stod i den hedenske Tid et navnkundigt Tempel, hvortil man søgte fra Fjordene og Sogn.

Halfdan var anden Gang gift med Helga den haarprude, en Datter af den mægtige Dag den frode, som boede paa Thengilstad paa Hadeland og foruden hende havde en Søn, som hed Guthorm den raadspake (ↄ: den vise). Halfdan og Helga havde en Søn, som blev overøst med Vand efter hedensk Skik og kaldet Harald. Denne udmærkede sig tidlig ved sin Skjønhed, Raskhed og Klogskab, og Moderen elskede ham derfor høit. Men Faderen likte ham ikke og drev ham bort fra Hjemmet, medens han endnu var et Barn. Jøtunen Dovre i Dovrefjeld, siger det eventyrlige Sagn, tog ham da til Opfostring, og her forblev han indtil Faderens Død.

En Dag om Vaaren 860 i Isløsningens Tid havde Halfdan været i Gjestebud i Brandabu paa Hadeland og skulde kjøre hjem over den tilfrosne Randsfjord. Han havde mange Folk i sit Følge og de fleste var drukne. Han lagde Veien over Røkensviken. Her kom han til et Sted, hvor man havde vandet Kvæget om Vinteren, og hvor Isen formedelst den Møg, som havde samlet sig, var mere optøet og usikker. Isen brast da under Kongens Slæde, og Halfdan, hans Svigerfader Dag den frode og nogle og tyve Mænd druknede. Halfdan var omkring 50 Aar, da han døde. Da hans Lig gjenfandtes og skulde hauglægges, indfandt de fornemste Mænd sig fra de forskjellige Landsdele af hans Rige og fordrede, at han skulde begraves hos dem; thi de troede, at det vilde bringe Lykke og Velsignelse over Egnen. Tilsidst enedes de om at dele det i fire Stykker for hver at hauglægge et hos sig. Hovedet blev jordet i Skiringssal paa Vestfold, Indvoldene paa Thengilstad paa Hadeland, Kroppen paa Stein paa Ringerike; en Del synes ogsaa at være bleven begraven paa Hedemarken. Alle disse Hauge kaldte man Halfdans-Hauger, og man viste dem i lang Tid guddommelig Ærefrygt, idet man ansaa Halfdan for Landets Skytsaand.

Harald Haarfager. Norge samles.

Harald Dovrefostre, Halfdan Svartes Søn, var ti Aar gammel, da Faderen faldt fra. Han blev strax tagen til Konge i sin Faders Rige. Hans Morbroder Guthorm, der var 16 Aar gammel, raadede for Landet og Hirden. Flere Høvdinger troede, at det skulde være en let Sag at splitte Halfdan Svartes Arv; men Harald og Guthorm drog dem imøde og slog og fældede den ene af dem efter den anden.

Efter disse Seire strakte Haralds Herredømme sig lige til Gautelven. Skjønt dette Rige var større end det hans Fader havde havt, higede hans Ærgjerrighed dog mod et større Maal: han vilde underlægge sig

hele Norge. Hvorledes han kom til at fatte denne Beslutning, gik efter Sagaerne til paa følgende Maade:

Hos en mægtig Bonde i Valders opfostredes Gyda, en Kongedatter fra Hørdaland. Harald vilde have hende til sin Frille; thi hun var fager og af en stolt Tænkemaade. Han sendte da nogle Mænd efter hende

33. Spænde fra Jernalderen. Funden paa Offersø i Lødingens Prestegjeld, Nordland.

Men da de frembar Ærindet, spottede hun over det og sagde, at der var liden Hæder for hende at ofre sin kvindelige Ære for en Konge, som kun havde nogle smaa Landstrækninger at raade over. Hun vilde kun blive den Mands Ægtehustru, som underlagde sig hele Norge paa samme Maade, som danske og svenske Konger havde samlet Rigerne Danmark og Sverige.

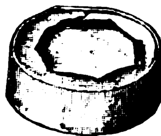
Haralds Mænd mente, at han var mægtig nok og god nok for hende; men hun holdt fast ved sit, og Mændene maatte med den Besked vende hjem til sin Herre. De berettede da, hvad Gyda havde sagt, og lagde til, at det tykkedes dem, at hun havde fortjent Straf for sit Overmod. Men Harald

35. Jernredstab. Fundet paa Sørheim i Lysters Prestegjeld.

34. Broncespænde fra Vikingetiden.

36—37—38. Vægtlodder fra Vikingetiden. Fundne paa Sævli i Fjære.

mente, at det havde hun aldeles ikke; snarere skulde hun have stor Tak for sine Ord. Han undredes over, at denne Tanke ikke før var faldet ham ind. "Det lover jeg helligt," sagde han, "og derpaa kalder jeg *den Gud til Vidne, som har skabt mig og raader for alt*, at jeg ikke skal skjære eller kjæmme mit Haar, førend jeg har vundet hele Norge med Skat-

ter og Skylder eller i andet Fald dø." Hans Morbroder Guthorm, som stod hos, takkede ham for disse Ord og sagde, at det var kongeligt at holde dem.*)

Harald og Guthorm samlede da en Hær og drog gjennem Oplandsbygderne over Dovrefjeld ned i Thrøndelagen. Opdal heder den første Dal, de kom til. Her begyndte de straks at herje, brænde Gaarde og dræbe Folk. Paa Opdalsskoven havde Orkedalingerne samlet sig til Modstand; men de tabte Slaget, og hele Orkedalen underkastede sig.

Haakon Grjotgardssøn hed en mægtig Høvding, som havde store Besiddelser nordpaa. Han kom nu fra Yrjar (Ørlandet), siges der, med et betydeligt Antal Stridsmænd for at understøtte Kong Harald og blev hans Mand. Med denne Forstærkning underkastede Harald sig efterhaanden de throndhjemske Bygder; somme paastaa, at han skal have holdt otte Slag her.

I Namdalen herskede — siger Sagaerne — to Konger, Herlaug og Rollaug. De havde i tre Somre holdt paa med at opføre en stor Haug af Sten, Kalk og Tømmer. Den var netop færdig, da Rygtet berettede, at Harald agtede sig mod dem med en stor Hær. Da lod Herlaug bringe megen Mad og Drikke til Haugen; siden gik han selv tolvte ind i den. Derefter blev den kastet igjen. Men Rollaug gik derimod op paa den Haug, hvor Kongerne pleiede at sidde. Her lod han indrette et kongeligt Høisæde og satte sig deri; derpaa lod han lægge Dyner paa Fodbænken, hvor Jarlerne pleiede at sidde, væltede sig fra Kongesædet i Jarlesædet og gav sig selv Jarlenavn. Derefter drog han Kong Harald imøde, gav ham alt sit Rige og tilbød sig at blive hans Mand. Harald tog da et Sværd og bandt ved hans Side, hængte et Skjold om hans Hals og ledede ham til Høisædet. Dermed gjorde han ham til sin Jarl og gav ham Namdalen at styre.

Overalt, hvor Harald kom, siger Sagaen, tilegnede han sig Odelen, og alle Bønder, hvad enten de vare mægtige eller ringe, maatte svare ham Landskyld af Jorden. Han indsatte i hvert Fylke en Jarl, som skulde skifte Lov og Ret, modtage Skat og Landskyld og være forpligtet til at tjene Kongen med 60 Mand paa egen Bekostning samt beværte Kongen og hans Mænd, naar de drog paa Gjestebud. Hver Jarl havde under sig 4 Herser eller flere, der havde kongelige Gaarde til Forlening og herfor svarede Kon-

*) Der findes ogsaa andre Beretninger, som i meget minde om det ovenfor fortalte. Et i Norge optegnet Sagn fortæller det samme om Harald og Ragna den overmodige, som var en Datter af Adils den rige og som eiede næsten hele Land, Thoten og Etnabygden. Ogsaa her sværger Harald ved "den Gud, som skabte Solen og ordnede Verden", at han vilde gjøre alle Mænd i Norge til sine Thegner (Undersaatter), for at Ragna skulde blive hans Hustru. Forøvrigt har, som man vil se, begge Fortællinger meget tilfælles med Pointet i de middelalderlige Ridderromaner.

gen Tjeneste i Krig med 20 Mand. De to første Jarler, Harald udnævnte, var Haakon Grjotgardssøn paa Lade og Rollaug i Namdalen.

Harald begyndte nu at omgive sig med en vis Glands. Hans Hird bestod kun af de tapreste og i alle Henseender ypperste Mænd; dem skjænkede han gode Vaaben og kostbare Smykker. Høiest blandt hans Kjæmper stod Berserkerne, det var de vildeste, sterkeste og dristigste Krigere, som i Stedet for Brynjer bar Ulveskindspelse.*) I Kampen tilsøs havde de sin Plads i Rausnen, lidt agterfor Forstavnen; kjæmpedes der tillands gik de forrest i Fylkingen. I størst Anseelse inden Hirden stod hans Skalde, der i Hallen var bænkede ligeoverfor Kongens Høisæde efter deres Alder. Audun Illskælda hed en af dem, der tidligere havde været ved Halfdan Svartes Hof; Thorbjørn Hornklove hed en anden, der i et længere Kvad besang Kongens Bedrifter og Livet ved hans Hof.

Nu stod de vestlige Landsdele tilbage at erobre. Paa Nordmøre herskede dengang Kong Hunthjof; han havde en Søn, der hed Sølve Klove, og begge vare de øvede Stridsmænd. Da Rygtet om, at Harald med mange Skibe var draget ud fra Thrøndelagen, bares sydover til dem, sluttede Hunthjofs Svigerfader Nøkkve, Konge over Romsdalen, sig til Kongerne og i Forening lagde de ud mod Harald og stødte sammen med ham ved Øen Solskjel**). Efter en haard Kamp faldt Hunthjof og Nøkkve, men Sølve Klove undkom. Harald underlagde sig nu de slagne Kongers Riger, som han overdrog til den kloge og mægtige Ragnvald, en Søn af Eystein Glumra, der nedstammede fra en oplandsk Jarleæt. Han var Sommeren før traadt i Kongens Tjeneste. Da han siden ogsaa fik Søndmøre at styre, blev han kaldet Ragnvald Mørejarl. Om Høsten vendte Harald tilbage til Throndhjem og blev der Vinteren over.

Over Søndmøre raadede der en Konge ved Navn Arnvid. Til ham begav Sølve Klove sig efter Slaget ved Solskjel og opmuntrede ham paa det ivrigste til at gjøre Harald alvorlig Modstand. Siden drog han til Audbjørn, Konge i Fjordene, og formanede ham til at gjøre fælles Sag med Arnvid. Det lykkedes ham ogsaa, og da Harald den næste Sommer

---

*) Berserker kaldtes de Kjæmper, der stundom og vel ofteſt under Striden overfaldtes af et ravvildt Raseri, der bragte dem til at slaa ned alt, som kom i deres Vei. Denne Tilstand kaldtes at gaa Berserksgang og var vistnok en Sygdom baade af aandelig og legemlig Art. Nyere Læger har troet, at Berserkerne selv kunde hensætte sig i den ved at nyde Fluesop. Navnet Berserk (af beri, Bjørn, og serkr, Skjorte) antyder, at de bar Kofter af Bjørnehud i Stedet for Brynjer. Berserkerne ved Harald Haarfagers Hird kaldtes Ulfhedner (cf. ulfr, Ulv og hedinn, en Mand med Kappe), der altsaa betyder "Mænd med Kapper af Ulveskind".

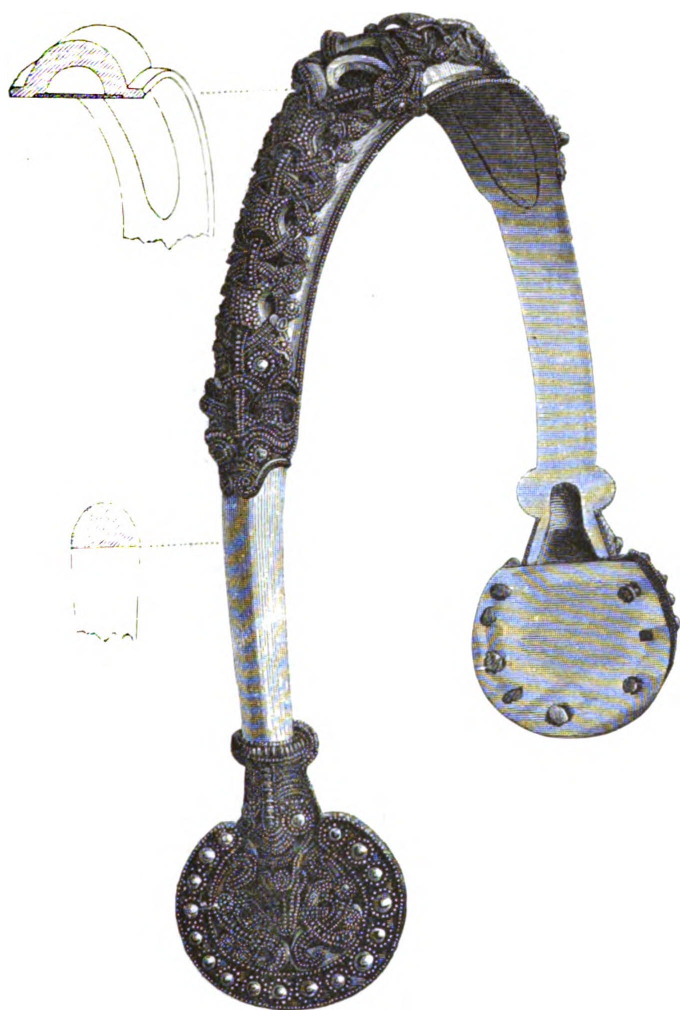
**) En liden Ø, som endnu bærer dette Navn, strax nordenfor den saakaldte Stabben og søndenfor Edø i Nordmøre.

kom sydover, var de strax paafærde med en mægtig Hær, som brændte af Begjærlighed efter at byde den fremtrængende Erobrer Spidsen.

Allerede ved Solskjel stødte Hærene sammen paa ny, og der kom denne Gang til et Slag haardere end det, som tidligere havde staaet der. Baade Arnvid og Audbjørn faldt, men Sølve undkom ogsaa denne Gang. Han sværmede siden om som Viking og anrettede megen Skade. Søndmøre blev nu lagt til Ragnvalds Jarledømme, men i Fjordene opkastede Audbjørns Broder, Vemund Kamban, sig til Konge. Harald gjorde dog foreløbig intet for at gjøre ham Magten stridig, men vendte tilbage til Throndhjem. Vinteren efter fik Ragnvald Jarl Nys om, at Vemund var i Gjestebud paa Naustdal strax udenfor Eid. Han samlede strax sine Folk og drog over til Nordfjord, hvor han ved Nattetider omringede Husene paa Naustdal og indebrændte Kong Vemund med 90 Mand. Saaledes sparede Ragnvald Harald fra at kjæmpe med Kong Vemund, og da Harald om Vaaren kom sydover med sin Flaade, underkastede han sig uden Modstand hans Rige.

I fire Aar havde Harald opholdt sig nordenfjelds; da bares der til ham Tidender sydfra, at hans Nærværelse var nødvendig søndenfor. Den svenske Konge Erik Eimundssøn havde nemlig underlagt sig Vermeland og Ranrike*) og havde desuden vundet Høvdinger og Bønder i de Dele af Landet, som var underlagt den norske Konge. Da Harald kom sydover til Vingulmark og Romerike, straffede han haardt dem, som var faldne fra ham. Om Vinteren, da han hørte, at Kong Erik drog om paa Gjestebud i Vermeland, besluttede han sig til at gjøre ligesaa. Det tildrog sig da, at begge Konger mødtes paa fredelig Vis til Gjestebud hos en mægtig Bonde ved Navn Aake, som fordum havde været Halfdan Svartes Mand. Kongerne og deres Følge blev ypperligt beværtede, kun med den Forskjel, at Kong Erik blev ført til Sæde i en Hal, hvor alt Bohave var gammelt, Harald derimod i en nyopført Bygning, hvor alt var nyt og skinnende. Herover vrededes Kong Erik, da han troede, at han var bleven tilsidesat. Da han drog bort, og Aake ledsagede ham et Stykke paa Vei, hug Kongen ham ihjel. Da Harald fik vide, at Aake Bonde var dræbt, raabte han, at Aake maatte hevnes og forfulgte med sine Mænd Kong Erik, til han slap over Gautlands Grænser. Siden vendte han om til Vermeland og lod Eriks Mænd undgjælde for det Niddingsverk, deres Herre havde øvet paa Aake. Om Vinteren begav han sig til Tunsberg, hvor hans Skibe laa, reiste om i Vingulmark for at befæste sit Herredømme og foruroligede Ranrike med hyppige Anfald. Vaaren efter drog han opad Gautelven, som Gauterne havde søgt at gjøre ufarbar ved nedrammede Pæle, herjede den svenske Konges Lande og fældede i et Slag Rane Gautske, som Erik havde sat

*) Ranrike svarer til det nuværende Bohuslen.

39. Guldspore fra Vikingetiden. Funden paa Gaarden Rød i Rygge Prestegjeld, Smaalenene.

til Jarl over Ranrike. Saaledes underlagde han sig hele Landet i Vest for Gautelven samt Veneren og hele Vermeland. Hans Morbroder Guthorm fik ogsaa disse Egne under sin Bestyrelse. Selv drog Kong Harald over Oplandene og Dovrefjeld tilbage til Throndhjem.

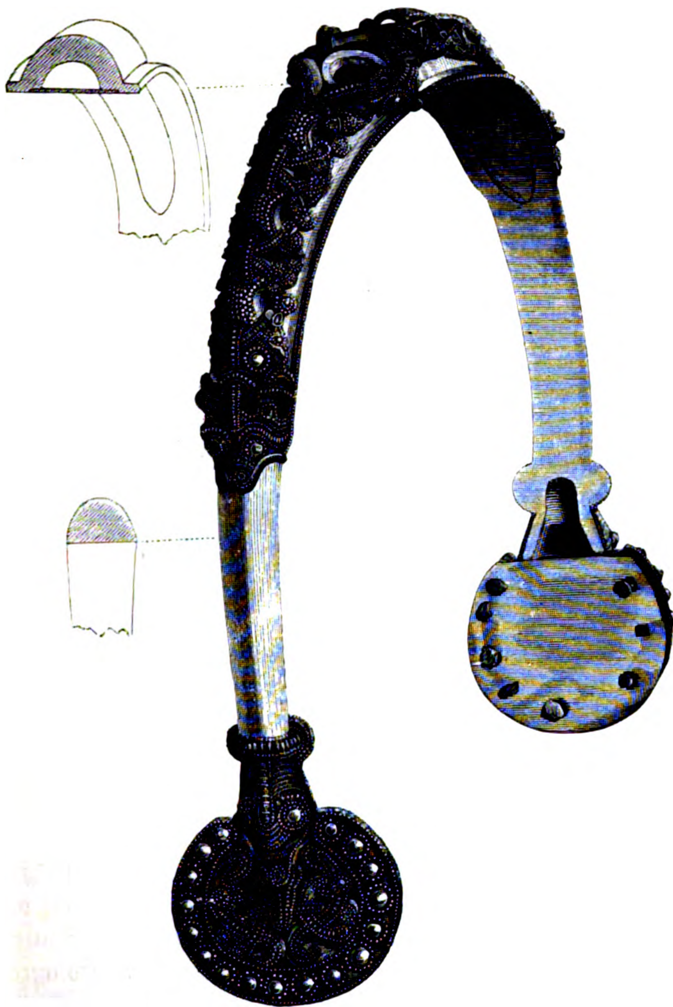
I Aaret 872 fandt det sidste Slag Sted, der samlede Norge til et

kom sydover, var de strax paafærde med en mægtig Hær, som brændte af Begjærlighed efter at byde den fremtrængende Erobrer Spidsen.

Allerede ved Solskjel stødte Hærene sammen paa ny, og der kom denne Gang til et Slag haardere end det, som tidligere havde staaet der. Baade Arnvid og Audbjørn faldt, men Sølve undkom ogsaa denne Gang. Han sværmede siden om som Viking og anrettede megen Skade. Søndmøre blev nu lagt til Ragnvalds Jarledømme, men i Fjordene opkastede Audbjørns Broder, Vemund Kamban, sig til Konge. Harald gjorde dog foreløbig intet for at gjøre ham Magten stridig, men vendte tilbage til Throndhjem. Vinteren efter fik Ragnvald Jarl Nys om, at Vemund var i Gjestebud paa Naustdal strax udenfor Eid. Han samlede strax sine Folk og drog over til Nordfjord, hvor han ved Nattetider omringede Husene paa Naustdal og indebrændte Kong Vemund med 90 Mand. Saaledes sparede Ragnvald Harald fra at kjæmpe med Kong Vemund, og da Harald om Vaaren kom sydover med sin Flaade, underkastede han sig uden Modstand hans Rige.

I fire Aar havde Harald opholdt sig nordenfjelds; da bares der til ham Tidender sydfra, at hans Nærværelse var nødvendig søndenfor. Den svenske Konge Erik Eimundssøn havde nemlig underlagt sig Vermeland og Ranrike*) og havde desuden vundet Høvdinger og Bønder i de Dele af Landet, som var underlagt den norske Konge. Da Harald kom sydover til Vingulmark og Romerike, straffede han haardt dem, som var faldne fra ham. Om Vinteren, da han hørte, at Kong Erik drog om paa Gjestebud i Vermeland, besluttede han sig til at gjøre ligesaa. Det tildrog sig da, at begge Konger mødtes paa fredelig Vis til Gjestebud hos en mægtig Bonde ved Navn Aake, som fordum havde været Halfdan Svartes Mand. Kongerne og deres Følge blev ypperligt beværtede, kun med den Forskjel, at Kong Erik blev ført til Sæde i en Hal, hvor alt Bohave var gammelt, Harald derimod i en nyopført Bygning, hvor alt var nyt og skinnende. Herover vrededes Kong Erik, da han troede, at han var bleven tilsidesat. Da han drog bort, og Aake ledsagede ham et Stykke paa Vei, hug Kongen ham ihjel. Da Harald fik vide, at Aake Bonde var dræbt, raabte han, at Aake maatte hevnes og forfulgte med sine Mænd Kong Erik, til han slap over Gautlands Grænser. Siden vendte han om til Vermeland og lod Eriks Mænd undgjælde for det Niddingsverk, deres Herre havde øvet paa Aake. Om Vinteren begav han sig til Tunsberg, hvor hans Skibe laa, reiste om i Vingulmark for at befæste sit Herredømme og foruroligede Ranrike med hyppige Anfald. Vaaren efter drog han opad Gautelven, som Gauterne havde søgt at gjøre ufarbar ved nedrammede Pæle, herjede den svenske Konges Lande og fældede i et Slag Rane Gautske, som Erik havde sat

*) Ranrike svarer til det nuværende Bohuslen.

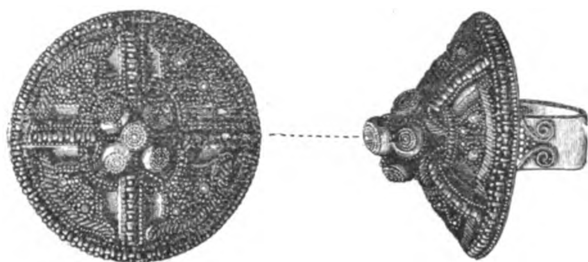
39. Guldspore fra Vikingetiden. Funden paa Gaarden Rød i Rygge Prestegjeld, Smaalenene.

til Jarl over Ranrike. Saaledes underlagde han sig hele Landet i Vest for Gautelven samt Veneren og hele Vermeland. Hans Morbroder Guthorm fik ogsaa disse Egne under sin Bestyrelse. Selv drog Kong Harald over Oplandene og Dovrefjeld tilbage til Throndhjem.

I Aaret 872 fandt det sidste Slag Sted, der samlede Norge til et

Rige. Vore Sagaers Beretninger om denne Begivenhed blive dels supplerede, dels berigtigede af udenlandske Kilder.

Den eneste Konge, som endnu var istand til at byde den fremtrængende Erobrer Spidsen, var Kong Gudrød Ragnvaldssøn paa Agder, som Sagaerne kalde "Kjøtve" (den fede) og "den rige". Det var hans tre Sønner, Olaf, med Tilnavnet "Haklang" (Langhage), Ivar og Eygisl, som vi ovenfor have hørt havde vundet Riger i Irland og paa de skotske Øer. Gudrød drog over til Irland for at bede sine Sønner om Hjælp. Olaf udrustede strax en Hær og en Flaade, medens han overlod sin Broder Ivar at styre sine Riger, og seilede med sin Fader over til Norge. Da de var komne til Hafrsfjord, en Bugt, der skjærer sig ind paa Kysten

40 Remprydelse af Guld. Funden sammen med Guldsporen paa Gaarden Rød i Rygge Preitegjeld.

af Rogaland, laa Harald allerede der med sine Skibe. Hafrsfjorden er trang ved Indløbet, men udvider sig noget indenfor Sømsholmerne. Her kom det til en meget haard Strid. Harald lagde sit Skib lige ind til Olaf Haklangs. Der kjæmpedes længe med Spyd, Hugvaaben og Stenkast; men omsider brød Ulfhednerne frem uden at ændse Hug eller Stik, gik over paa Olafs Skib, slog ned for Fode, hvor de kom, og fældede Olaf selv efter den haardeste Modstand. Gudrød Kjøtve flygtede op paa en af Holmerne; der siges ikke noget, om han slap derfra med Livet eller ei. Hans Mænd derimod flygtede over Land til sine Hjem paa Agder. Men ogsaa Harald havde kjøbt Seiren dyrt. Foran Masten paa hans Skib var alle Mand, Berserkerne undtagne, haardt saarede.

En af Kong Haralds Skalde, Thjodolf af Hvin, som var med i Hafrsfjordslaget, besang det paa denne Maade:

Hørte du, hvor hist
i Hafrsfjord kjæmpede
Kongen den ætstore

Tegnet af B. Hielm.

med "Kjøtve" den rige?
Knerrer kom østenfra
kamp-lystne
med gabende Hoveder
og gravne Smykker.

Ladte var de med Haulder
og hvide Skjolde,
med vesterlandske Spyd
og med valske Sværd.
Berserker brølede,
Kamp de haabede,
Ulfhedner hylede,
og Jernene gjaldede.

De fristed den fremdjærve,
som lærte dem flygte,
— Østmands-Kongen,
som paa Utstein bor —:
sit Skib han førte frem,
da Strid han vented.
Hug lød paa Skjolde,
til "Haklang" segned.

Lysten at værge Landet
for "Lufa" han tabte,
den halsdigre Konge,
bag Holmen skjulte sig.
De saarede styrted
ned under Sæderne,
vendte Halen i Veiret,
stupte i Dækket.

Paa Bagen lod de blinke
de blanke Skjolde,
de kløgtige Svende,
da Stenene rammede.
Østmændene ræddedes,
løb over Jæderen
hjem fra Hafrsfjord,
deres Hu stod til Mjøden.*)

*) At den Fremstilling, som ovenfor er givet af Hafrsfjordslaget, staar den historiske Sandhed langt nærmere end Sagaernes udsmykkede Fortælling, fremgaar saavel af det Kvat,

Harald havde nu opfyldt det Løfte, han som tolvaarsgammel Gut havde aflagt. Landet havde han erobret og værnet i de ti Aar, som siden var hengaaede, og i hele denne lange Tid havde han ikke klippet og kjæmmet sit Haar. Han har derfor ogsaa, som vi af Thjodolfs ovenstaaende Digt have seet, Ogenavnet Lufa, den tykhaarede. Under et Gjestebud hos Ragnvald Mørejarl strax efter Slaget ved Hafrsfjord lod han denne klippe og kjæmme sit lange, ugreiede gule Haar; efter denne Dag fik han Kjendingsnavnet Haarfager.

Kong Haralds Vesterhavstog. Ragnvald Mørejarl og hans Frænder. Snefrids Sønner.

Dublin-Kongen Olaf havde, som vi tidligere har set, vundet sig et stort Rige i Skotland og paa de skotske Øer. For at sætte sig i Besiddelse af den faldne Konges Arv og tillige for at forstyrre de Tilhold, som Vikingerne her havde, seilede Harald over til Hjaltland, derfra til Orknøerne og endelig til Sydeerøerne. Overalt kjæmpede han med Vikingerne, og dels forjog han dem. Han hjemsøgte Skotlands Kyster og kom lige til Øen Man. Da Indbyggerne paa det sidste Sted havde erfaret, at Harald var ventendes, havde de ilsomt taget Flugten til Skotland, saa Harald ved sit Komme fandt Øen tom. Overalt lagde han Øerne under sit Herredømme. Paa Toget faldt Ivar, Ragnvald Mørejarls Søn. For at give Faderen et Slags Erstatning for dette Tab gav Harald ham Orknøerne og Hjaltland, da de vendte hjemover. Ragnvald havde en Broder ved Navn Sigurd, der var Stavnbo paa Kongens Skib; denne overlod han med Kongens Samtykke sin nye Forlening og Harald gav ham Jarlsnavn.

Sigurd Jarl kom imidlertid ikke til at være i lang Besiddelse af denne Værdighed. Han sluttede Forbund med en Vikingehøvding, kaldet Thorstein røde, og de herjede nu i Forening paa Skotland og underlagde

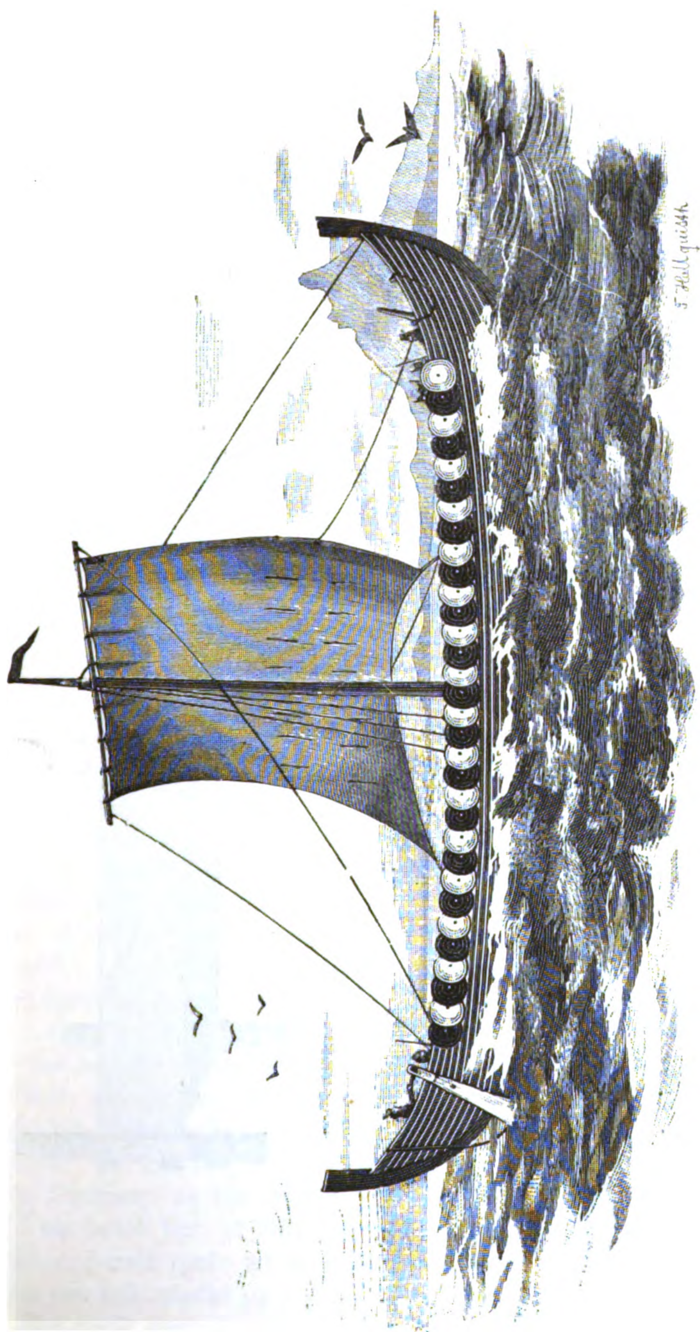
Øienvidnet Thjodolf forfattede, som af irske Aarbøgers Beretninger. I et for nogen Tid siden opdaget Fragment heder det saaledes:

"I dette Aar gik Amlaib (Olaf) fra Erin (Irland) til Lochlann (Norge) for at føre Krig mod Lochlannaig (Nordmændene) og hjælpe sin Fader Godfrid (Gudrød), thi Lochlannaig havde begyndt Krig mod Godfrig, og denne var kommen for at bede sin Søn om Hjælp." Jfr. Norsk historisk Tidsskrift, 2 R. II, S. 112 fg.

Pl. III.

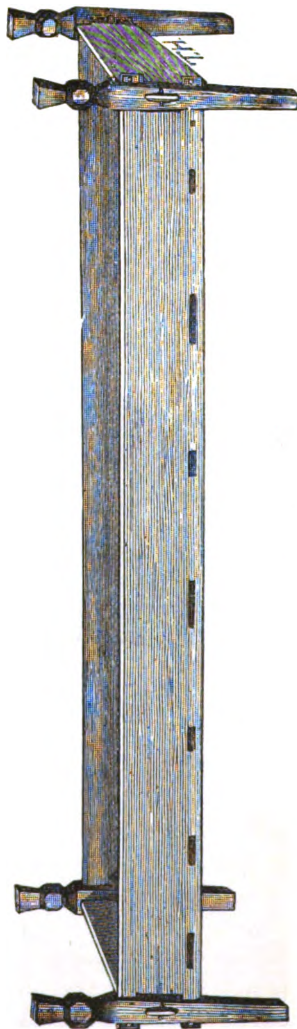
Hafrsfjord.

41. Gokstadskibet. (Se S. 27).

42 a—b. Rorpinden paa Gokſtadſkibet.

43. Seng. Funden i Gokſtadſkibet.

sig betydelige Dele af Landet. Sigurd vandt Katanes (Chaitnes) og Suderland (Sutherland), medens Thorstein tog Landskaberne Ross og Merævc (Murray) og kaldte sig Konge.

Sigurd aftalte engang under Krigstoget et Møde med den skotske Høvding Mælbrigda Tand, som havde faaet sit Ogenavn af en skarpt udstaaende Tand, han havde. Hver af dem skulde bringe firti Mand med sig. Men Sigurd, som tænkte paa Svig, lod to Mand sætte sig paa hver Hest. I Frastand saa det derfor ud, som hans firti Heste kun havde hver sin Rytter paa Ryggen, og Mælbrigda opdagede ikke Forræderiet, før det var for sent. Flygte vilde han ikke; han opmuntrede sine Folk til at stride tappert, og de blev da fældede af Sigurd indtil sidste Mand. Sigurd bød sine Krigere at afhugge de Faldnes Hoveder og fæste dem til Stigbøileremmerne som Seirstegn. Selv førte han paa denne Maade Mælbrigdas Hoved. Men den dræbte Høvding hevnede Forræderiet paa Ophavsmanden. Ved et Spring af Hesten huggede Mælbrigdas udstaaende Tand sig fast i Sigurds Læg, og Saaret artede sig saa ilde, at det blev hans Bane. Paa samme Tid blev Thorstein røde svegen og dræbt af Skotterne.

Det saa nu en Tid ud til, at Nordmændenes Erobringer paa Vesterhavsøerne skulde gaa tabt; thi Vikinger baade fra Norge og Danmark søgte at sætte sig fast her. Sigurds eneste Søn døde strax efter Faderen, og Hallad, en Frillesøn af Ragnvald Jarl, som siden sendtes derover, maatte med Skam vende hjem til Norge. Ragnvald klagede over, at hans Sønner var usle og vanslægtede fra sin gjæve Æt. Da tilbød hans Søn Einar sig at drage over til Øerne. Ragnvald skammede sig over denne Gut; hans Moder var nemlig en Trællekvinde, og han var derhos styg og enøiet. Faderen var derfor glad ved at faa ham fjernet og gav ham et fuldrustet Langskib. Med dette drog han vestover til Hjaltland og Orkenøerne, og det lykkedes ham at fordrive Vikingerne efter heftige Kampe. Einar blev en stor Høvding og fra ham nedstammede de mægtige Orkenøjarler. Han kaldtes sædvanlig Torv-Einar, fordi han indførte den Skik at skjære og brænde Torv, da der ei findes nogen Skov paa Øerne.

Saa stor Pris Harald end satte paa sin Ven Ragnvald Mørejarl, bøiede han dog ikke Retten af Hensyn til hans Børn. Ragnvald havde en Søn Rolf, der var saa stor og sterk, at ingen Hest kunde bære ham, hvorfor han kaldtes Gange-Rolf. Han begyndte tidlig at fare paa Vikingetog. En Sommer, som han havde været i Austerveg (d. e. Landene omkring Østersøen), og kom dragende forbi Viken, gjorde han Strandhug der. Dette bestod deri, at Vikingerne gik iland og ranede Kvæg og Levnetsmidler; Harald havde sat Fredløshed som Straf for denne Forbrydelse. Kongen, som just opholdt sig i Viken, blev meget vred, da han erfarede, hvad Rolf havde gjort; han sammenkaldte strax et Thing, hvor han lyste

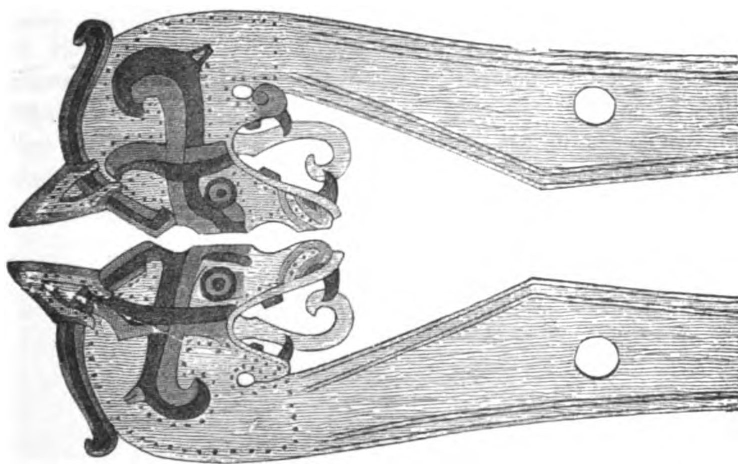
Rolf utlæg*) over hele Norge. Hans Moder Hild reiste ned til Kongen for at bede om Naade for Sønnen; men forgjæves. Harald var saa forbitret, at det ei nyttede hende at bede. Da kvad hun, at det ei vilde blive godt for Kongen at bides med en slig Bjørn, som Rolf var, og at han neppe vilde spare Herrens Hjord.

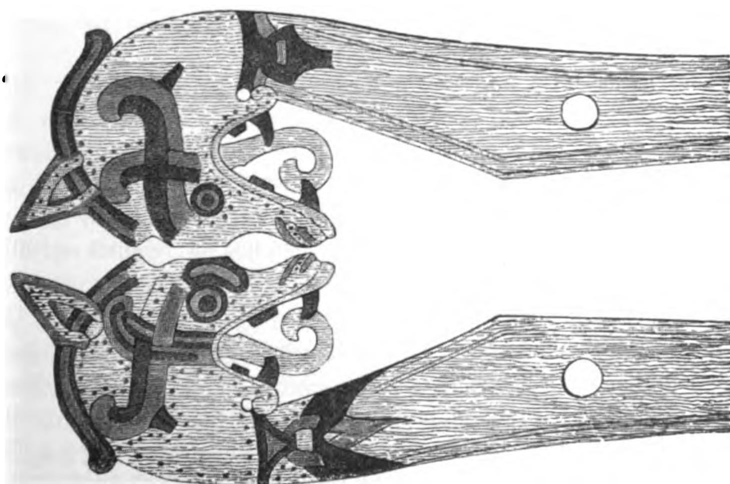
Ganger-Rolf blev dog ikke i Norge; han tyede først til Syderøerne, men sluttede sig siden til den Hær af Vikinger, som i Aaret 885 trængte opad Seine-Floden og hjemsøgte Egnen omkring Paris og Landskabet Bourgogne. Han holdt sig ogsaa det indgangne Forlig**) efterrettelig, forsaavidt som han i længere Tid skaanede de franske Kyster. Senere kom han dog igjen med en stor Skare Vikinger, og nu gav han sig ikke, før Kongen, Karl den enfoldige, ved Fredsslutningen til Saint-Clair-sur-Epte afstod til ham og hans Krigere den Landsdel, som siden efter Nordmændene fik Navnet Normandie. Kongen lovede ham ogsaa sin Datter Gizela tilægte paa det Vilkaar, at han skulde antage Kristendommen. Rolf gik ind derpaa, lod sig døbe og fik i Daaben Navnet Robert. Dette skede i Aaret 912, Han delte Landet mellem sine Mænd og tilveiebragte god Orden og Agtelse for Lov og Ret blandt dem. Som et Bevis paa, hvordan Tilstanden blev, fortalte man, at han en Dag, da han var ude paa Jagt, hængte sit Armbaand fra sig paa Grenen af en Eg. Da han drog bort, glemte han at tage Smykket med. Tre Aar efter kom han tilbage til samme Sted og fandt Smykket der, hvor han havde hængt det. Under disse Forhold varede det ikke længe, før Frankerne, som hidtil i Kirkebønnen havde bedet Herren skaane Landet for Normannernes Raseri, lærte at betragte de bosatte Vikinger som Landets bedste Værn og Forsvar. Rolf døde i Aaret 931, nogen Tid før Harald Haarfager. Fra ham nedstammede de mægtige Normanner-Hertuger, der vandt Kongedømmerne i England og Neapel.

Det fortælles, at Kong Harald engang var i et Julegilde paa Gaarden Tofte i Gudbrandsdalen. Da kom Finnen Svase for Døren og forlangte at faa Kongen i Tale. Harald efterkom Opfordringen og fulgte Finnen til hans Gamme. Her traadte Svases Datter, den deilige Snefrid, ham imøde og rakte ham et Bæger Mjød. Kongen tog baade Bægeret og Haanden, som rakte det frem; han blev saa rasende forelsket i hende, at han strax vilde have hende til Hustru, og endnu den samme Dag fæstede han hende. Han elskede hende saa høit, at det næsten blev til Dyrke, og i lang Tid vanskjøttede han baade sit Rige og sin kongelige Værdighed. De havde fire

*) D. e. fredløs.

**) Se ovenfor S. 32

44—45. Gokstadskibets Telt-Vindskier.

Sønner: Sigurd Rise, Halfdan Høilæg, Gudrød Ljome og Ragnvald Rettilbeine. Siden døde Snefrid, men hendes Lig gik hverken i Forraadnelse eller forandrede Farve, og Harald blev i hele tre Aar siddende ved hendes Leie i Haab om, at hun igjen skulde komme tillive. Hans Folk beklagede ham, at han var henfalden til slig Daarskab; endelig kom Thorleif spake hen til ham og overtalte ham til at lade hendes Lig flytte, for at der kunde skiftes Klæder under det. Da slog der en slem Stank ud af Liget, og man maatte skynde sig med at brænde det; men Kongen kom til Fornuft igjen.

46. Rembeslag af Bly. Fundet i Gokstadskibet.

Han jagede nu Finnekvindens Sønner bort fra sig og vilde ikke se dem mere for sine Øine; dog lykkedes det Thjodolf af Hvin*), som havde Gudrød Ljome til Opfostring, at formilde hans Vrede. "Dine Sønner," sagde han, "skulde gjerne have ønsket sig en anden Mødreneæt, om du havde givet dem en bedre." Harald indrømmede dette og vedkjendte sig igjen sine Børn. Han bad Thjodolf beholde Gudrød hjemme hos sig; Sigurd og Halfdan drog til Ringerike og Ragnvald til Hadeland; de voxede op og blev raske Mænd og færdige i alleslags Idrætter.

Om Sigurd Rise, fra hvem Norges Overkonger (efter Harald Haardraade) nedstammede, har Sagaerne kun lidet at berette. Hans tre Brødre kjender man derimod mere til; af dem skulde Harald kun have liden Glæde. Da de voxede til, begyndte de at ærgre sig over, at Jarlerne skulde have Land og Forleninger at raade over, medens de intet havde. En Vaar slog derfor

*) Hvid eller Kvin kaldtes Egnen om Kvinesdalselven samt Kyststrækningen om Fedefjorden og Flikkefjorden.

Halfdan Høilæg og Gudrød Ljome sig sammen og drog over til Møre, hvor de uforvarende indebrændte den gamle Ragnvald Mørejarl. Gudrød tog derpaa Jarledømmet i Besiddelse; men Harald forbitredes over Udaaden og drog med en overlegen Styrke mod Gudrød, som nødtes til at give sig paa Naade og Unaade. Harald skaanede Sønnens Liv, men sendte ham tilbage til Thjodolf paa Agder. Ragnvald Mørejarls Søn Thore den tause fik de Dele af Landet, som Faderen havde raadet over, og Harald gav ham desuden sin Datter Aaluf Aarbot tilægte. Gudrød Ljome druknede senere udenfor Jæderen under en forrygende Storm, idet han vendte hjem fra et Besøg hos sin Fosterfader Thjodolf paa Hvin.

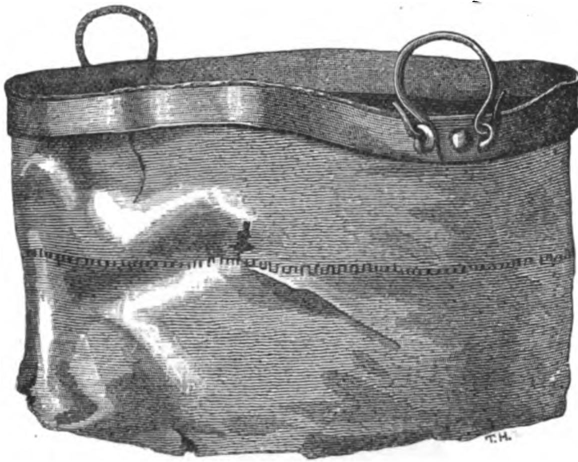

47. Endebeslag af forgyldt Bronce til Belterem. Fundet i Gokstadskibet.

Efterat Ragnvald Mørejarl var taget af Dage, drog Halfdan Høilæg strax over til Orknøerne med tre Skibe; det var hans Hensigt at lade Sønnen Einar dele Faderens Skjæbne. Det lykkedes ham at komme saa uforvarende over Einar, at denne maatte søge sin Frelse ved skyndsom Flugt over til Skotland. Halfdan gjorde sig nu til Konge over Øerne; men denne Herlighed varede ikke længe. Einar vendte endnu samme Høst tilbage ligesaa uventet, som Halfdan var kommet. Det kom til et Slag udenfor Rinansø, hvor Halfdan blev slagen, og maatte bjerge sit Liv ved Svømning. Den indfaldende Nat begunstigede hans Flugt. Men da det lysnede af Dag, begyndte Einars Folk at søge efter de flygtende. Da sagde Einar, som var

mere skarpsynet end de fleste: "Jeg ved ikke, hvad det er, jeg ser ude paa Rinansø. Enten er det en Mand eller en Fugl; stundom hæver det sig op, stundom lægger det sig ned." Man roede da over til Øen, for at se efter hvad det var. Det var Halfdan Høilæg; man tog ham til Fange og førte ham frem for Einar. Denne hævnede nu sin Fader ved at riste Blodørn paa Halfdans Ryg. *)

Hvor bedrøvet Kong Harald end havde været over, at hans Sønner ved Svig fældede Ragnvald Mørejarl, fordrede dog Tidsaanden, at han tog Hevn for sin Søn Halfdans Drab. Navnlig eggede hans øvrige Sønner

48. Skibskjedel af Kobber. Funden i Gokstadskibet.

ham dertil. Harald drog da med en Flaade vestover til Orknøerne; men Einar flygtede over til Katanes. Siden kom det dog til Forlig mellem dem, hvorved Einar lagde Sagen under Kongens Dom. Harald krævede da sexti Mark Guld for Halfdans Drab. Bønderne klagede over, at disse Bøder var for store; da tilbød Jarlen sig at betale altsammen alene imod at faa al Odel i Øerne. Alle gik ind derpaa, og saaledes erhvervede Einar sig Eiendomsretten til Jordegodset, som Orknøjarlerne siden beholdt i over hundrede Aar.

*) Om denne grusomme Dødsmaade se S. 29.

49. Fiskekrog. Funden i Gokstadskibet.

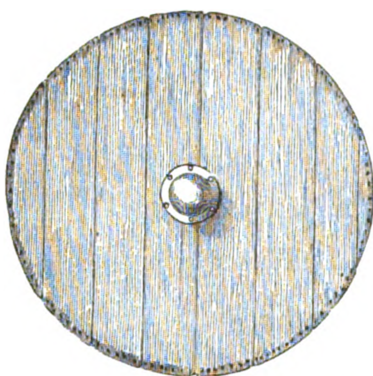
Island bebygges.

Vi have seet, hvorledes Orknøerne og Hjaltland fra at være midlertidige Opholdssteder for Vikinger gik over til at blive Dele af den norske Konges Rige. Nordenfor disse Øgrupper laa Færøerne, der havde faaet sit Navn af de Faar, som irske Kolonister havde efterladt sig, og som havde formeret sig sterkt. Ogsaa her tog norske Vikinger fast Bopæl. Grim Kamban hed den Høvding, som først bebyggede Øerne.

En af de første Nybyggere paa Færøerne var Vikingen Nadd-Odd. Han var alle Steder lyst fredløs, og derfor tog han Bo her. Paa en Reise fra Norge blev han engang af Stormen dreven langt mod Nordvest og kom til et stort Land med høie Fjelde. Dette Land var Island. Nadd-Odd og hans Folk steg op paa et høit Fjeld for at se, om de kunde øine Røg eller andre Tegn paa, at Landet var beboet. Dette var dog ikke Tilfældet, og derfor forlod han Øen igjen.*) Da han drog bort, sneede det, og derfor kaldte han Landet Sneland, men forøvrigt roste han det meget. Dette bevægede Svensken Gardar til at drage ud paa en ny Opdagelsesreise derhen. Han seilede rundt om Øen, byggede sig Hus paa Nordsiden og overvintrede der. Om Vaaren drog han tilbage til Norge. Ogsaa han roste Øen, som siden kaldtes Gardarsholm.

*) Island var dog neppe saa ubeboet, som man af denne Sagaernes Beretning skulde antage. Man ved nemlig fra andre Kilder, at der paa et Par Steder af Øen havde bosat sig irske Geistlige, som Nordmændene kaldte Paper; men disse forlod Øen, og norske Indvandrere kom herhen, da de ei vilde leve sammen med Hedninger.

Men den, som for tredie Gang opdagede Øen og gav den det Navn, den fremtidig skulde beholde, var Vikingen Floke Vilgerdssøn. Han seilede ud fra Smørsund paa Rogaland; her holdt han før Afreisen et stort Blot til tre Ravne, som skulde vise ham Vei. Han drog først til Hjaltland og Færøerne og styrede siden ud paa det vide Hav. Nu slap han efterhaanden sine Ravne. Den første fløi strax tilbage til Skibet; den anden hævede sig et Stykke op i Luften, men vendte ligeledes tilbage til Skibet. Den tredie derimod fløi videre frem i den Retning, hvor Landet laa, og de styrede sin Kurs efter den. Floke overvintrede to Gange der paa Øen, som han kaldte Island, og vendte siden hjem til Norge. Selv var han lidet fornøiet med sin Færd og havde meget at udsætte paa Landet. Hans Mænd derimod

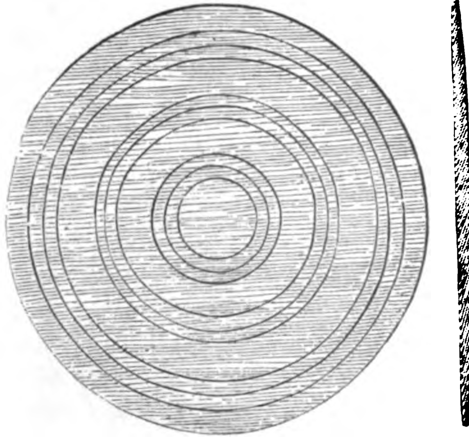

50. Skjold. Fundet i Gokstadskibet.

udtalte sig anderledes; en af dem, Thorolf, en Sønnesøn af Grim Kamban, sagde endog, at der dryppede Smør af hvert Straa i Landet, og derfor kaldte man ham siden Thorolf Smør.

Den første Nordmand, som fæstede Bo paa Island, var Ingulf Ørnssøn fra Søndfjord. Han var bleven usams med Atle Jarls Sønner, og da disse tragtede ham efter Livet, fældede han et Par af dem. Som Følge heraf blev der intet blivende Sted for ham i Norge; han flyttede derfor nogle Aar efter Hafrsfjordslaget ud til Island sammen med sin Svoger Hjørleif. De seilede først sammen, indtil de fik Øie paa Island; da tabte de hinanden af Sigte. Ingulf havde paa Nybyggeres Vis taget med sig fra sit Hjem Andveges-sulerne; det var de to Stolper, som stod foran Høisædet og betragtedes som et Symbol paa Husets Værdighed. Da han fik Kjending af Island, kastede han dem under Bøn til Guderne overbord og lovede, at han vilde opslaa sin Bolig der, hvor disse Søiler drev iland. Ingulf landede først ved det høie Forbjerg sydøstligst i Landet, som efter ham fik

Navnet Ingulfshøfde. Hjørleif landede derimod ved Landets sydligste Forbjerg, der siden kaldtes Hjørleifshøfde. Her byggede Hjørleif sig Huse og overvintrede; men Vaaren efter blev han og hans Mænd snigmyrdede af nogle irske Trælle, han førte med sig og havde tvunget til haardt Arbeide. Da Ingulf Vaaren efter erfarede, hvad der var hændt,

51. Tallerken funden i Gokstadskibet.

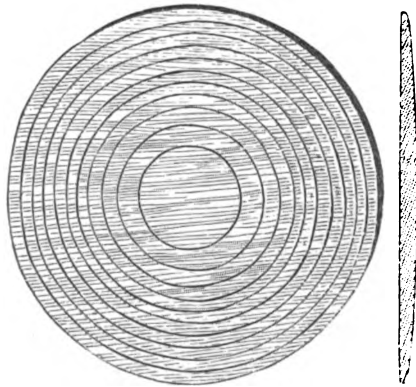
hævnede han Drabet ved at nedhugge Trællene, der havde tyet ud til Vestmannaøerne. Først det tredie Aar fandt han sine Andveges-suler igjen indenfor Reykjanes. Efter det Løfte han havde aflagt, bosatte han sig her og opførte Gaarden Reykjavik, der nu er bleven en Slags By.

Kveldulf og hans Sønner.

Da Kong Audbjørn af Fjordene rustede sig til sammen med Kong Arnvid af Søndmøre og Sølve Klove at drage mod Harald Luva, sendte han Bud til de fornemste Mænd i sit Rige om, at de skulde komme ham til Hjælp.

Paa Gaarden Berdle paa Bremangerland boede dengang en mægtig Herse, som hed Kaare Vemundsøn, almindeligvis kaldet Berdlu-Kaare

efter Gaarden. Kaare havde tre Børn, Sønnerne Eyvind Lambe og Olve Hnuva og Datteren Salbjørg. Kaare havde en Fostbroder, som hed Ulf Bjalfesson; de havde i sin Ungdom ligget paa Vikingetog sammen og havde vundet meget Gods. Da de slog sig fra Søen, ægtede Ulf Kaares Datter Salbjørg. Ulf var en saare klog Mand, som forstod at røgte sit Gaardsbrug godt og holdt vaagent Øie med sine Folk den hele Dag. Men naar Kvelden kom, pleiede han gjerne at blive noget stur og vranten, og derfor kaldte man ham sædvanligvis Kveld-Ulf.

52. Tallerken. Funden i Gokstadskibet.

Da Kong Audbjørns Sendebud kom til denne Kveldulf og fremførte sin Herres Erinde, svarede han, at naar Kong Luva kom til Fjordene, saa var han baade pligtig og beredt til at understøtte Audbjørn. Men at drage nord til Møre og forsvare Mørekongens Land var ikke hans Sag. "Desuden," lagde han til, "tror jeg, at Harald har Lykke med sig i Lassevis, medens vor egen Konge knap har en Næve fuld." Han blev derfor siddende i Ro hjemme paa sin Gaard, medens Audbjørn og hans Fæller led Nederlaget ved Solskjel.

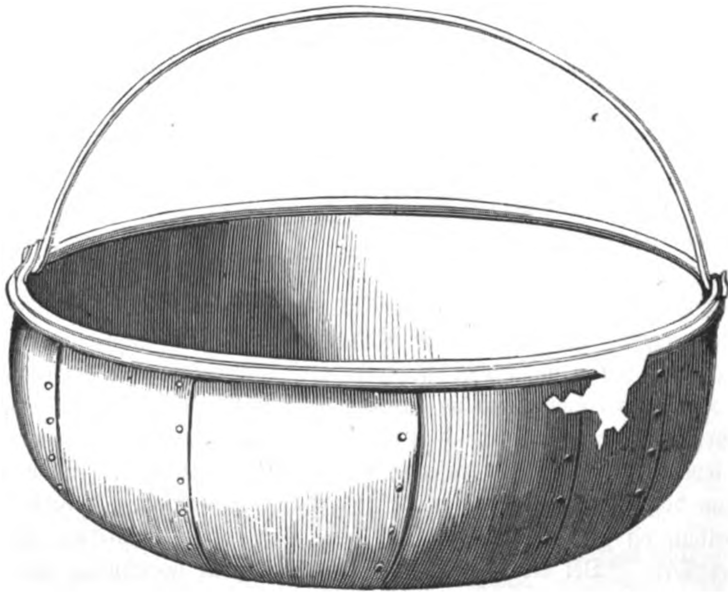
Kveldulf havde to Sønner, Thorolf og Grim. Den første var almindelig afholdt; thi han var vakker, vennesæl og driftig. Fra sit tyvende Aar af laa han hver Sommer sammen med sine Morbrødre Eyvind og Olve ude paa Vikingetog; men naar Vinteren kom, vendte de tilbage til Fædrenes Gaarde. Grim var derimod en fuldstændig Modsætning af sin Broder; han var sortsmusket og styg, men kjæmpestor, stærk og hændig i alt Slags Arbeide i Jern og Træ. Han syslede mest med Gaardsdrift og laa om Vinteren paa Sildefiske.

Ved en stor Ofring, som ved Vinternatstid holdtes i Templet paa Gaule i Fjalir, hvor Halfdan Svartes Jarl Atle den mjove raadede, saa Olve Hnuva Jarlens Datter, den skjønne Solveig. Han beilede til hende; men Atle fandt ikke Frieren høibyrdig nok og afviste ham. Olve blev saa betaget af Sorg, at han slog sig rent fra Vikingelivet; men da han var en udmærket Skald, gav han sin Længsel Luft i en Række Kjærlighedssange. Men slige Kvad ansaa man i den Tid for den største Fornærmelse mod den Kvinde, om hvem de digtedes. Solveigs Brødre vilde derfor hevne den Tort, som deres Søsters gode Navn og Rygte havde lidt, og stod Olve efter Livet. Olve kunde ikke tænke paa at sætte sig til Modværge, men var glad ved at komme undaf. Han flygtede til Møre, hvor Harald endnu opholdt sig efter Slaget ved Solskjel, blev hans Mand og regnedes siden blandt hans ypperste Skalde. Senere fulgte Berdlu-Kaare Sønnens Exempel, idet han med et velrustet Skib drog nordover til Throndhjem for at hylde Kongen.

Kveldulf sad derimod i Ro paa sin Gaard. Harald ventede, at denne ogsaa skulde gaa ham tilhaande, saa meget mere som han havde vægret sig ved at stride mod ham. Da han Sommeren efter Vemund Kambans Drab kom til Fjordene, sendte han Bud til Kveldulf om, at han skulde komme til ham og blive hans Mand, da han i saa Fald skulde vise ham den største Hæder. Men Kveldulf vilde ikke. "Han var gammel," sagde han, "og var ikke længere skikket til at ligge ude paa Hærskibe; det var derfor paa Tide, at han hørte op med at tjene Konger." Sendebudene henvendte sig da til Kveldulfs Søn Grim og tilbød ham Herse-Titelen. Men Grim vilde ikke være sin Faders Overmand eller modtage nogen Værdighed, saa længe denne levede. Kongen blev rasende, da han fik den Besked. Olve Hnuva bad ham dog om ikke at være vred; han skulde, hvis Kongen tillod det, drage til Kveldulf og søge at overtale ham. Kveldulf vilde imidlertid ikke høre paa det Øre. "Det bæres mig for," sagde han, "at hverken jeg eller Grim vil have nogen Lykke af at komme til Kongen." Alt, hvad han gik ind paa, var, at han skulde være Haralds Ven og anbefale alle at vise Kongen Venskab. Endelig mente han, at Thorolf, hans Søn, vist havde stor Lyst til at indtræde i Hirden, naar han kom hjem til Høsten, og han skulde da ikke sætte sig imod det. Med dette Bud vendte Olve saa tilbage til Kongen.

Om Høsten kom Thorolf hjem fra Vikingetog. Da han fik høre, hvad Kongen havde tilbudt ham, blev han overvættes glad og vilde strax afsted. "Jeg har hørt," sagde han, "at Kongens Hird alene bestaar af de mest udmærkede Mænd, i hvis Skare det er en stor Ære at blive optagen." "Tro kun ikke Lykken altfor vel," var det Raad, Kveldulf gav ham med paa Færden. Da Thorolf kom til Kongen, fik han en meget god Modtagelse; Kong Harald likte ham saa godt, at han strax gjorde ham til Hirdmand. Ved Haralds Hird lærte Thorolf at kjende en Helgelænding ved Navn

Baard Brynjulfsson, som langt ude var en Slægtning af ham. Brynjulf, Bjargulfs Søn, var endnu i Live; han boede paa Torge og havde store Eiendomme: han havde den indbringende Forretning at indkræve Skatten af Finnerne og Eneretten til at handle med dem. Thorolf og Baard blev meget gode Venner. Sommeren efter blev Thorolf buden til at følge med Baard op til Haalogaland: denne skulde nemlig have Bryllup med Sigrid, som var eneste Datter og Arving af den rige Sigurd paa Sandnes paa Alstenøen; hun var bleven ham lovet, før han traadte i Kongens Tjeneste. Thorolf

53. Kjedel af sammenklinkede Jernplader. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

fulgte med nordover og blev efter Brylluppet hos de nygifte paa Torge. Om Høsten fulgtes han og Baard ad til Hirden, som opholdt sig i Throndhjem. Vinteren efter spurgtes det, at Brynjulf var død. Baard fik da af Kongen alle de Forleninger, hans Fader havde havt, og reiste hjem til Nordland, hvor han blev en anseet Høvding. Thorolf derimod blev hos Kongen og ledsagede denne paa hans Erobringstog over Norges Rige.

Et Par Aar efter træffer vi de to Venner ombord i Kong Haralds Skib i Hafrsfjordslaget. Da Striden var endt, var baade Thorolf og Baard blandt de haardt saaredes Tal. De svævede længe mellem Liv og

Død; men tilsidst føiede dog Skjæbnen det saa, at Thorolf bedredes, medens det gik nedad Bakke med Baard. Da han følte Døden nærme sig, bad han Kongen om Lov til selv at bestemme, hvorledes han ønskede Arven efter sig anbragt. Kongen gik ind paa det, og Baard overlod da Thorolf alt, hvad han eiede; han skulde ogsaa ægte hans Enke og opfostre hans Søn. "Ham tror jeg bedst af alle," sagde han. Kort efter døde Baard. Om Høsten, da Kongen og hans Hird var kommen til Throndhjem, fik Thorolf Orlov til at drage til sin Arv. Harald overdrog ham ved Afreisen tillige de Forleninger, Baard havde havt, Finneskatten og Finnefærden iberegnede, og dermed skiltes de som de bedste Venner.

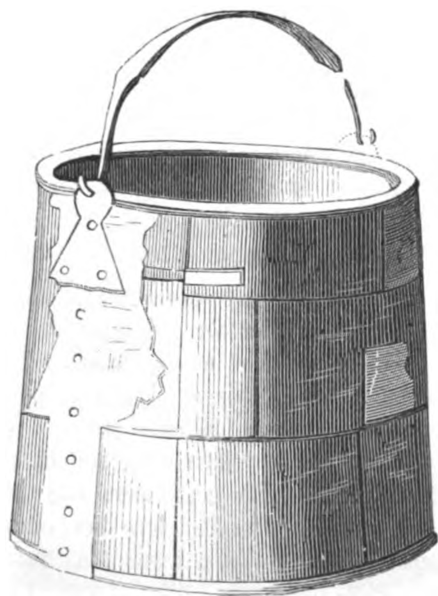
Sigrid, Baards Enke, modtog Thorolf meget vel paa Torge. Da han frembar hendes Mands sidste Bud og Hilsen, lovede hun at række ham sin Haand, forudsat at hendes Fader ikke havde noget derimod; men hans Samtykke maatte Thorolf først erhverve. Det var dog saa langt fra, at Sigurd paa Sandnes havde noget mod Giftermaalet at indvende, at han tvertimod var meget glad ved at faa en saa gjæv Svigersøn, som Thorolf var i alle Maader; Bryllupet stod derfor endnu samme Høst paa Torge. Vinteren efter døde Sigurd, og Thorolf arvede Sandnes efter ham.

Thorolf indrettede sig nu med megen Pragt og udfoldede en sjelden Driftighed. "Han havde — hedder det — Folk ude paa Sildefiske og Skreidfiske, ligesaa paa de mange Sælvær og Æggevær, som der fandtes." Han havde aldrig mindre end hundrede Frimænd hjemme hos sig paa Gaarden, og Trællenes Antal var vistnok langt større. Finneskatten inddrev han med Kraft; allerede den første Vinter drog han op paa Fjeldet med 90 Mand; før havde Sysselmændene ikke havt mere end 30 Mand med sig paa denne Færd. Russerne i Gardarike, som der nordpaa kaldtes **Kylvinger**, havde begyndt at gjøre Indgreb i den kongelige privilegerede Handel paa Finmarken og stjal og ranede tillige, naar de kunde komme til dermed. Thorolf holdt Øie med dem; stundom overrumplede og slog han ogsaa hele Bander og tog deres Gods i sin Varetægt.

Den næste Sommer kom Kong Harald til Haalogaland paa Besøg og tog ogsaa ind paa Torge hos Thorolf Kveldulfssøn. Thorolf troede nu at gjøre det rigtig vel og indbød de bedste Mænd rundt omkring til Gjestebud, i alt 500 Mand. Kongens Følge bestod af 300 Mand, og saaledes samledes der ikke mindre end 800 Gjester paa Torge. Husene paa Gaarden var ikke tilstrækkelige til at rumme dette store Antal, og Thorolf lod derfor en stor Kornlade indrede til Gildehal og pryde med Skjolde og Tjeld, som var hængte rundt Væggene. Da Kongen havde sat sig i Høisædet, studsede han og saa sig om. Han blev rød og sagde ikke et Ord; men det var greit at skjønne, at han var vred. Gjestebudet varede i tre Dage; Beværtningen var saa god, som nogen kunde ønske sig, og alle var

vel fornøiede; kun Kongen vedblev at være but og tvær. Først ved Afskeden blev han blidere, da Thorolf forærede ham et stort Drageskib med Tilbehør og derhos forsikrede, at den hele Tilstelning kun var gjort i den bedste Mening. Men det viste sig dog snart, at der alligevel var bleven siddende en Braad igjen i Kongens Hjerte.

Da den afdøde Baards Farfader Bjargulf paa Torge begyndte at trække paa Aarene, overdrog han sin Søn Brynjulf sin Gaard og hvad han forøvrigt eiede og beholdt selv kun et Slags Føderaad. Da fik han

54. Driffekar af Træ, Bødkerarbeide, med Baand og Beslag af Bronce. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

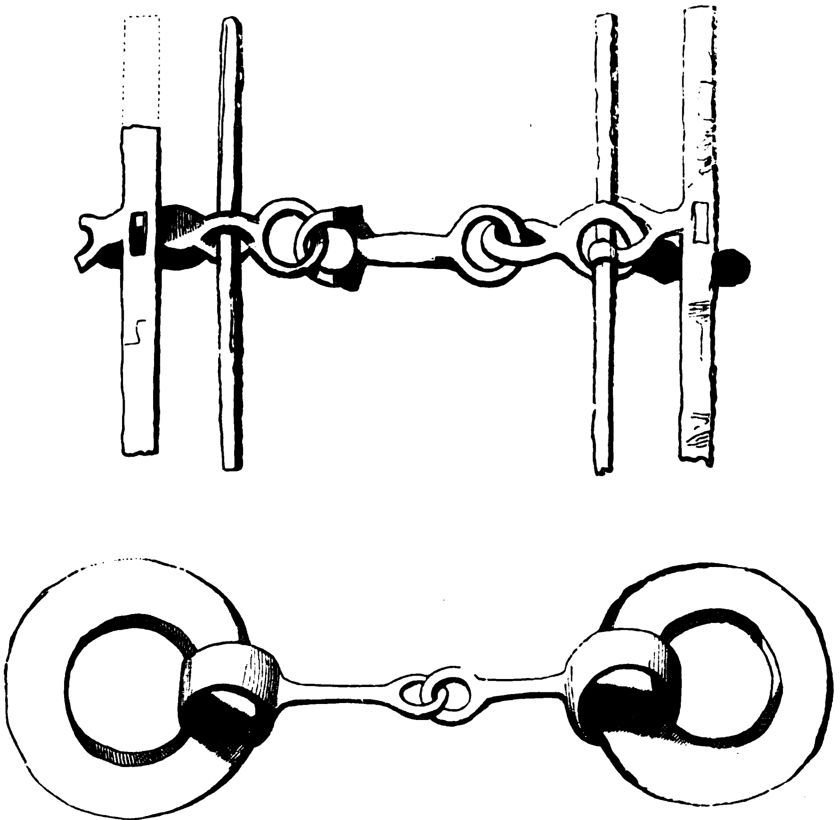
engang i et Gilde se den vakre Hilderide, en Datter af Bonden Høgne paa Lekø, der fra lav Herkomst havde svunget sig op til betydelig Rigdom. Den Gamle blev strax optændt af Kjærlighed til Hilderide, og om Høsten drog han med 30 Mand i en Baad over til Lekø, hvor han kort og godt erklærede Høgne, at han nu tog hans Datter med sig for at holde "Løs-bryllup" med hende. Ved Synet af de mange bevæbnede Mænd, som Bjargulf havde med sig, vovede Høgne ei at afvise Frieren, men maatte finde sig i, at den gamle kjøbte Datteren for en Øre Guld og tog hende med hjem til Torge. Brynjulf likte ikke dette Giftermaal, og saasnart Faderen var død,

sendte han Hilderide og de to Sønner, hun havde faaet med Bjargulf, tilbage til hendes Fader paa Lekø. Da Høgne døde, fik Hilderides Sønner — Haarek og Hørek var deres Navne — hans Gods, men Arv efter Bjargulf fik de ikke, da de ansaaes for Frillesønner. De fornyede vistnok sit Krav paa at faa sin Andel i Bjargulfs Eiendomme, baade da Brynjulf og Baard faldt fra, men begge Gange fik de til sin store Fortrydelse høre, at de var Frillebørn, ja Thorolf lagde endog til, at han holdt dem for at være af Trælleæt.

Da Kong Harald vendte tilbage fra sin Færd til Haalogaland, bad Hilderids Sønner ham om at tage tiltakke hos sig paa Lekø. Han indfandt sig ogsaa efter Indbydelsen. Brødrene havde gjort ham alt tillags, og han var i bedste Lune. Haarek forstod nu at lede Samtalen hen paa Thorolfs prægtige Gjestebud, slog lidt efter lidt paa, at Kongen havde undgaaet en stor Fare, takket være hans kloge Paabud om, at hans Mænd skulde gaa væbnede baade Nat og Dag, og rykkede endelig ud med, at det nok ikke var saa ganske frit for, at Helgelændingerne tænkte paa Oprør, ja, at det endog havde været Aftale, at man skulde overfalde og indebrænde Kongen under Gildet paa Torge, hvorefter Thorolf saa skulde udraabes til Konge over Haalogaland og Namdalen. Men — lagde den slue Haarek til — alle disse Planer ramlede omkuld, da Bønderne saa, at Kongen var paa sin Post. Den mistroiske Konge lod sig narre af de sledske Hilderides Sønner, thi i deres Ord fandt hans Sjæl nye Grunde for den uretfærdige Mistanke, han nærede mod den gjæve Thorolf. Det manglede kun lidet i, at han paa Stimandsvis havde hjemsøgt sin Hirdmand, som nys med saa store Opofrelser og med saa megen Venlighed havde huset ham som Gjest. Da der kort Tid efter indfandt sig en Mand fra Thorolf med Finneskatten fra sidste Aar og med prægtige Gaver, tog Kongen mod ham med Kulde. Det viste sig, at Skatten var betydelig større end den nogensinde før havde været, og Kongen lod da, usikker med sig selv, de Ord falde: "det er Skade, at Thorolf ei skal være mig tro, men staar mig efter Livet." Da erklærede alle hans Mænd, der var tilstede, som med en Mund, at sligt kun var elendige Menneskers Bagvaskelse, og Kongen lod igjen de gode Tanker faa Overhaand.

Vinteren efter var Hilderides Sønner i Throndhjem og lagde ondt for Thorolf hos Kongen. De sagde, at han snød Kongen paa Finneskatten, og erklærede, at fik de saafandt denne Forlening, saa skulde de bringe langt mere ud af den, end Thorolf havde gjort. Thorolf var imidlertid oppe i Finmarken. Her sluttede han Forbund med Kvænernes Konge Faravid mod Karelerne, der hjemsøgte hans Land med Rov og Mord. Thorolf slog Karelerne og vandt et meget rigt Bytte. Da han Sommeren efter selv overbragte Kongen Skatten, var denne meget kort for Hovedet og ymtede noget om, at Thorolf vistnok paa Forhaand havde taget sin Løn. Thorolf

bad ham ikke fæste nogen Lid til, hvad Sladder slige Øretudere som Lekømændene for med; de havde altid vist sig som hans Fiender, og han skulde nok lønne dem, naar han traf dem. Endelig sagde han: "Det undrer mig forresten, Herre Konge, at du viser mig mindre Tillid nu, end da jeg var i din Hird." "Det bliver vist ogsaa det bedste," mente Kongen, "at du

55—56. Bidselmundbid af Jern fra Vikingetiden. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

igjen vender tilbage til min Hird, modtager mit Merke og bliver Forstander for mine Hirdmænd. Da kan jeg Dag ud og Dag ind se, hvorledes du opfører dig, og da kan ingen føre ond Tale paa din Vag." Thorolf saa sig om til begge Sider: der stod hans Huskarle opstillede, og han følte, hvor tungt det vilde falde ham at skilles fra dem. "Du maa selv raade for,

Herre Konge, hvilke Titler og Forleninger du vil unde mig," sagde han, "men mine Huskarle giver jeg ikke Afsked, saalænge jeg har Gods nok til at holde dem. Jeg vil nu blot bede dig om, at du vil besøge mig og høre paa, hvad troværdige Folk siger om min Handlemaade og om mit Tænkesæt." "Fra dig modtager jeg aldrig mere nogen Indbydelse," svarede Kongen kort. Thorolf gik da bort og reiste hjem. Kongen fratog ham nu hvad han havde af Forleninger og Finnefærden, som han overdrog til Hilderides Sønner. Han nøiede sig ikke hermed, men erklærede ogsaa Gaarden Torge og den Arv, Thorolf havde faaet efter Baard Brynjulfsson, forbrudt under Kronen. Da Thorolf fik Bud om, at han skulde vige fra Gaarden, og at Hilderides Sønner skulde holde sit Indtog der, drog han over til Sandnes med alle sine Mænd, baade Frie og Trælle, opslog sin Bolig her og levede paa samme store Fod, som dengang han nød Kongens Naade.

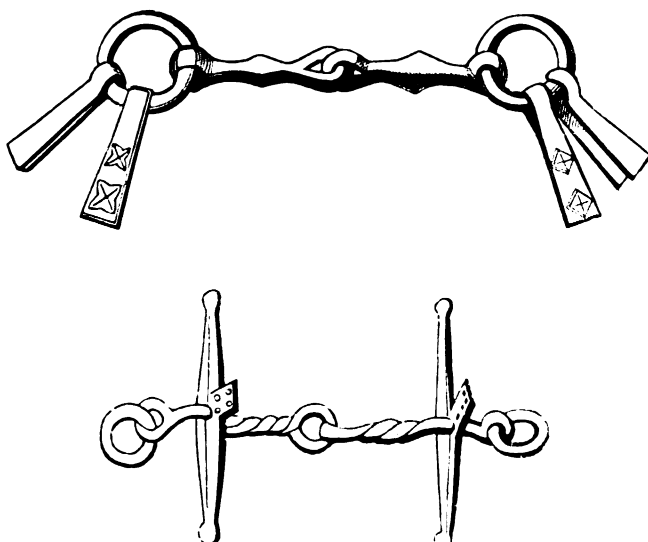
Vinteren derpaa skulde Hilderides Sønner indkræve Finneskatten. Men da de ei havde Raad til at føre med sig mere end treti Mand, brød Finnerne sig ikke om at betale Skatten ordentlig. Thorolf derimod herjede i Forening med Kvænerne paa Karelernes Land, hvor han vandt stort Bytte. Hans hjemmeværende Mænd drev Skreid- og Sildefiske, og om Sommeren kunde han sende et prægtigt Lasteskib over til England med Skreid, Huder Pelsværk og andre gode Varer, som fandt et udmærket Marked i Udlandet, og fik i Stedet Klæde, Vin, Honning, Korn og andre Nødvendighedsartikler. Om Høsten vendte Skibet tilbage over Nordsøen.

Hilderides Sønner var paany ude med sine Rævestreger. Da de om Sommeren bragte Kongen Finneskatten, syntes han, at de havde skilt sig daarligt fra sit Hverv. De havde da strax en Historie færdig til at narre Kongen med: Thorolf havde været i Finmarken, optaget Skatten og staaet dem efter Livet; han havde givet Finnerne sit Ord paa, at herefterdags skulde Kongens Sysselmand ei faa sætte sin Fod iblandt dem, og de var sikre paa, at han med det første vilde opkaste sig til Konge over Haalogaland og Finmarken; det Skib, Thorolf havde sendt over til England, var ladet med Gods, som var fravendt Kongen. Gjorde han, som Ret var, sagde de tilsidst, saa skulde han opsnappe Skibet, naar det kom tilbage. Harald lod sig narre og gjorde strax Anstalter til at handle, som de raadede ham til.

Sigtrygg Snarfare og Halvard Hardfare hed to Brødre fra Hisingen, som Harald havde i sin Tjeneste. Det var dristige og hensynsløse Mænd, som Kongen pleiede at sende i Ærinder, der udkrævede Mod og Raadsnarhed. De overrumplede Thorolfs Skibsfolk i Furusund, satte dem i Land, blottede for Vaaben og Levnetsmidler, og drog saa afsted med Skib og Ladning. Thorolfs Mænd maatte laane sig frem, til de kom til Kveldulfs Gaard. Denne lod dem faa en Seilbaad, og paa denne kom de hjem til Sandnes. De fortalte Thorolf, hvad der var hændt, "Det er godt at være

i fællig med Kongen," sagde Thorolf. "Jeg havde nok tænkt paa at klæde mine Huskarle prægtigt; men saa kan det vel ei skade, om de faa nøies med mindre." Han maatte dog nu sælge nogle af sine Gaarde og sætte andre i Pant; men Antallet af sine Huskarle vilde han ikke indskrænke, og han vedblev at vise samme Gjestfrihed og Gavmildhed som før.

Vaaren efter lod Thorolf et stort Langskib udruste og bemandede det med hundrede raske Huskarle; med dette drog han om Sommeren i Viking i Austerveg, hvor han dog ikke fik synderligt Bytte. Da han om Høsten drog hjemover, kom han til Øresund netop paa den Tid, da Øreflaaden

57—58. Bidselmundbid af Jern fra Vikingetiden. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

skiltes ad; det var den Handelsflaade fra Norge, som søgte ned til det store Marked, som holdtes ved Haløre*). Thorolf spurgte, at der iblandt Flaaden ogsaa var et stort Fartøi, som tilhørte Kong Harald, og som var ladet med Korn, Malt og Honning, der var indkjøbt paa Markedet. Nu var Turen kommen til Thorolf at gjengjælde Ranet af Englandsfareren. Han tog Kongens

*) Haløre Marked holdtes paa det Sted, hvor senere Byen Kjøbenhavn (egl. Kjøbmandshavnen) reiste sig. I det trettende Aarhundrede førte den Del af Byens Red, som nu kaldes Kongedybet, Navnet Refshaledybet (Rævehaledybet) og man har derfor antaget, at Benævnelsen Haløre oprindelig er en Forkortelse for Refshale-øre.

Skib i Mustresund under Hallands Kyst og behandlede Skibsfolkene paa samme Vis, som Kongens Mænd havde baaret sig ad mod hans Huskarle. Siden drog han opad Gautelven til Halvards og Sigtryggs Gaard. Halvard og Sigtrygg var ikke hjemme; men Thorolf fældede en af deres Brødre med tyve Mand, saarede en anden haardt og brændte Gaarden. Siden drog han

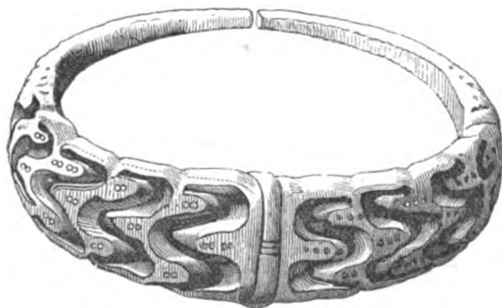

59—60. Trekantet Beslagstykke af Bronce med keltiske Ornamenter. Fundet i Norge og tilhørende Museet for nordiske Oldsager i Kjøbenhavn.

opover til Fjordene. Gamle Kveldulf tog venlig imod sin Søn. Han raadede ham til at gaa i Tjeneste hos fremmede Konger, enten hos Danekongen, Sveakongen eller Englands Konge. "Uklogt," sagde han, "handler du i at prøve Styrke med Harald, som er dig overlegen i mange Dele." Da Thorolf

drog hjem til Sandnes, bød Kveldulf ham Farvel med de Ord, at han kjendte det paa sig, at det var sidste Gang, de saaes.

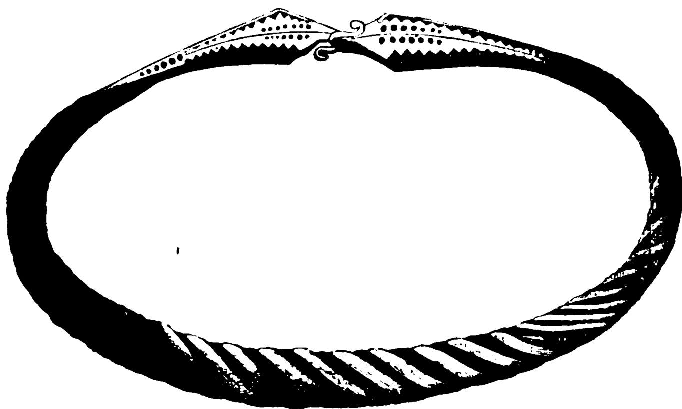
Kong Harald blev yderst opbragt, da han fik høre om Thorolfs Bedrifter, og besluttede at tage Hevn. Sigtrygg og Halvard drog med Kongens Tilladelse nordover om Vinteren fra Lade med to hundrede Mænd; men de kom ikke frem for Modvind. Strax efter drog Kongen selv opover. Han seilede med 400 Mand ind ad Beitstadfjorden, gik over Namdalseidet og fik sex Skibe af Bønderne i Namdalen. Med disse roede han Nat og Dag nordefter, indtil han en Kveld kom frem til Sandnes. Ved Stranden laa der et Langskib tjeldet og seilklart: Thorolf vilde nu forlade Landet, som Faderen havde raadet ham til. Der var ikke udstillet nogen Vagt, Reiseøllet var brygget, og Thorolfs Mænd sad inde i Huset for at prøve

61. Armboile af Sølv. Fundet 1701 ved Klungervik paa Lekø.
I Kjøbenhavns Museum.

det, — der var ingen, som anede, at Kongen var saa nær. I al Stilhed lod Harald sine Mænd gaa i Land og omringe Huset; saa raabte de Hærskrig og slog Vaabnene sammen, og Lurene lød. Thorolfs Mænd var strax rustede til Kamp; thi Vaaben og Skjold hang over enhvers Plads i Hallen. Kongen lod udraabe, at Kvinder, Børn, gamle Folk og Trælle kunde faa Lov til at gaa ud, som og skede. Husfruen Sigrid fandt Berdlu-Kaares Sønner og fik dem til at følge sig frem til Kongen. Hun spurgte, om det ei var muligt, at der kunde blive Forlig mellem ham og Thorolf. Det kunde nok lade sig gjøre, mente Kongen; men Thorolf maatte da give sig paa Naade og Unaade, saa skulde han faa beholde Liv og Lemmer; hans Mænd derimod skulde straffes. Olve Hnuva gik frem til Gaarden med den Besked. Men Thorolf afviste med Foragt et saadant Forslag og sendte det eggende Spørgsmaal tilbage, om han og hans Mænd maatte faa komme ud paa Tunet, saa kunde han og Kongen prøve en aaben Kamp. "Nei," svarede Harald,

da man forebragte ham Thorolfs Ord, "vi sætter Ild paa Gaarden; kommer Thorolf først ud, saa gjør han os stor Skade, om han end har færre Folk end vi." Det skede, som Kongen bød. Ilden slog strax op over de tjærebredede Tømmervægge og slikkede det næverlækkede Tag. Da brød Thorolf og hans Mænd med forenede Kræfter paa Væggen indenfra, saa den faldt ud, og frem styrtede de mod Kongens Merke; Thorolf var i Spidsen. Denne Dyst kostede mange af Haralds Folk Livet. Thorolf fældede Merkesmanden, som stod lige foran Kongen, men blev i det samme selv rammet af mangfoldige Sværdhug og Spydstik og segnede for Haralds Fødder med de Ord: "Nu kom jeg tre Skridt for kort!" Strax Thorolf

62. Ring af Sølv. Funden paa Sæbø i Hjelmeland. I Kjøbenhavns Museum.

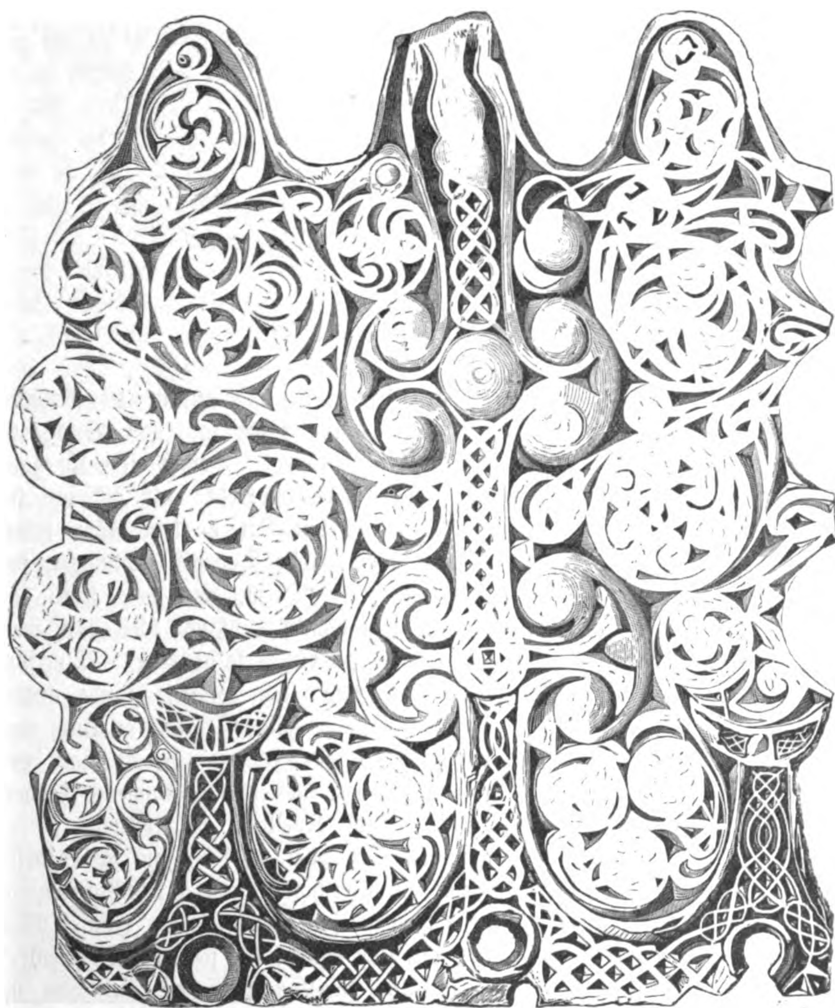
var død, befalede Kongen, at Kampen skulde ophøre. Ingen af hans Mænd fik Lov til at plyndre; thi nu var alt hjemfaldet til Kronen. Han bød Eyvind Lambe og Olve Hnuva at sørge for, at Thorolf og de øvrige faldne blev begravede paa sømmelig Vis. Det var ikke frit for, at en Følelse af Sorg og Anger opstod hos ham. "Det er Skade, at Mænd som Thorolf skal ende slig," sagde han. Da han kom ombord paa sit Skib, saa han en af sine Mænd forbinde en Flænge, han havde faaet. "Det Saar har ikke Thorolf givet," sagde Harald. "Anderledes bed Sværdet i hans Haand." Om Morgenen tidlig drog Kongen tilbage; paa Nedreisen fandt han i hver Vik Skibe, som var rustede for at komme Thorolf til Hjælp mod Halvard og Sigtrygg. Disse var endnu ikke komne frem til Sandnes, da Kongen

sad paa Lade igien, og deres Færd blev derfor siden til Spot og Latter inden Hirden.

Olve Hnuva og Eyvind Lambe havde imidlertid hauglagt de faldne. De reiste Bautastene over Thorolf, hjalp Sigrid med at bringe hendes Husvæsen i Orden og vendte siden tilbage til Hirden. Her fandt de det saare tungt at sidde i Lag med Thorolfs Banemænd og blev mørkere tilsinds for hver Dag, som gik. Endelig gik de hen til Kongen og bad om Lov til at drage til sine Gaarde. Først svarede Kongen vred og ærgerlig rent ud nei til det; men siden kaldte han dem til sig, roste dem for deres Troskab og Dygtighed og lovede at lønne dem derfor. "Du Eyvind," sagde han, "skal fare nord til Haalogaland; du skal gifte dig med Sigrid paa Sandnes, Thorolfs Enke, og jeg vil give dig alt det Gods, som Thorolf efterlod sig. Men dig, Olve, vil jeg ikke være af med paa nogen Maade. Du skal altid være hos mig i min Hird." Brødrene takkede ham da for den Ære, han viste dem, og gik ind paa Tilbudet. Eyvind drog nordover til Sandnes, hvor Sigrid modtog ham vel. Da han frembar Haralds Hilsen, svarede hun, at det var bedst Kongen fik raade, og de ægtede nu hinanden. Fra dem nedstammer en merkelig Slægt, som spiller en stor Rolle i vort Lands Historie: deres Sønnesøn var Eyvind Skaldespilder og dennes Broderdatter, Aastrid, blev, som vi skal se, Stammoder til den Steinkelske Kongeæt i Sverige.

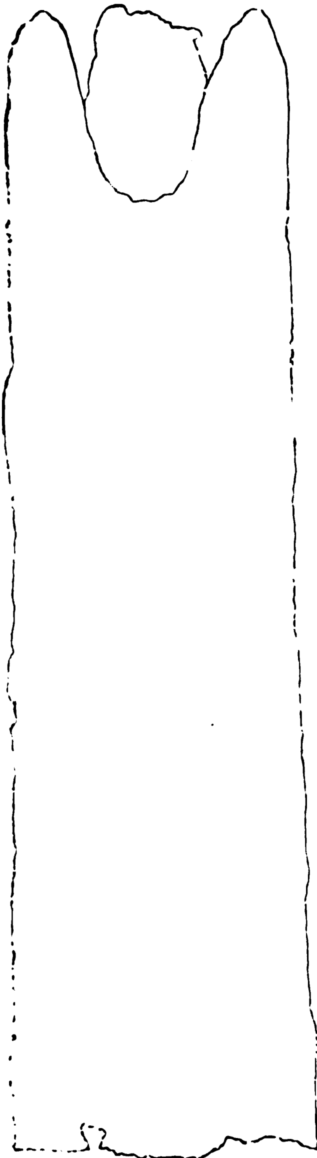
Thorolf havde i Namdalen en Ven, som hed Ketil Høing. Han var en af dem, der paa Rygtet om Halvards og Sigtryggs paatænkte Sandnesfærd havde samlet Folk for at komme Thorolf til Hjelp. Men da Harald var ilet forud, splittedes Skibene igjen ad, og Enhver drog hjem til sit. Ketil derimod drog med 60 Mand over til Torge, hvor han overfaldt Hilderides Sønner, der kun havde faa Folk hos sig, og fældede dem med de fleste af deres Mænd. Derpaa førte han deres og sit Gods over paa to Lasteskibe, gik selv med Hustru, Børn og Tjenestefolk ombord og seilede over til Island. Her tog han Bo nær ved Trehyrningsaasen paa Gaarden Hov mellem Thjorsaa og Markarfljot. Flere af hans Slægtninge fæstede i den nærmeste Fremtid ogsaa Bo her lige i Nærheden.

Da der bares det Bud sydover til gamle Kveldulf, at Thorolf var falden, blev han saa betagen af Sorg, at han maatte gaa tilsengs. Skallagrim bad ham være ved godt Mod og søgte at trøste ham saa godt, han kunde. "Vi faar se til at hevne Thorolf," sagde han. "Kanske vi kan faa fældet nogle af dem, som var med at bære Vaaben paa ham; eller i ethvert Fald kan vi jo slaa ihjel andre, som Harald nødig vil miste."

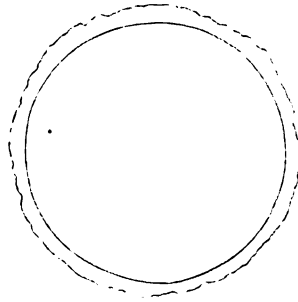

63 a. Cylinderformet Beslagstykke af Bronce, maaske til Enden af et Spydskaft. Fundet i Egnen om Stavanger. I Kjøbenhavns Museum.

Olve Hnuva talte tidt og ofte til Kongen om, at det vilde være godt, om han gav Kveldulf passende Bøder for hans Søn eller en anstændig Æresopreisning. Kongen sagde ikke rent ud nei til det; men han vilde dog, at Kveldulf eller Skallagrim skulde komme til ham. Om Sommeren, da

63 b.

3 c.

Kongen drog over Oplandene til Valders og Vors, reiste Olve saa paa Besøg til Kveldulf i Fjordene. Denne vilde nu have nøie Besked paa, hvorledes alt gik for sig paa Sandnes hin Nat, da hans Søn faldt. "Hvormange havde Thorolf nedhugget, før han faldt?" "Hvem var det, som bar Vaaben paa ham?" "Hvor blev han mest saaret?" "Hvorledes faldt han?" Olve fortalte ham, hvad han vidste, blandt andet, at Harald havde givet Thorolf et Hug, som var nok til hans Bane, og at han var faldet forover, næsten paa Kongens Fødder. "Hm," sagde Kveldulf og kviknede i, "et gammelt Ord siger, at den, som falder næsegrus, vil blive hævnet, og at den skal rammes af Hævnen, som staar foran ham. Men nei, saa stor Glæde tør jeg vel ikke vente."

Olve foreslog ham da, at han og Skallagrim skulde drage hen til Kongen og forlange Bod for Thorolf, og spaaede, at de vilde have megen Hæder af den Færd. Men Kveldulf undskyldte sig; han var for gammel til at reise, sagde han. "Vil ikke du reise, Grim?" spurgte Olve. Skallagrim var ikke videre villig til det, men lovede det dog omsider, siden Olve indstændig bad ham derom. Der blev da aftalt en Dag til Mødet og Olve drog saa tilbage.

Paa den bestemte Dag begav Skallagrim sig paa Veien og havde med sig tolv af sine Husfolk og Naboer, alle store og sterke Karle. De roede ind i Østerfjorden, gik op til Evangervandet, roede over dette og drog saa op til den Gaard, hvor Kongen var til Gjestebud. Skallagrim bad en Mand, han traf ude paa Gaarden om at kalde Olve ud. Han gik ind i Hallen, hvor Olve sad og sagde til ham: "Her er komne Mænd, tolv i Tallet, om jeg nu kan kalde dem Mænd, thi de ser ligere ud til at være Thusser end Mennesker." Olve blev meget glad, thi han kjendte Skallagrim strax paa Beskrivelsen, gik ud og bad ham træde ind. Skallagrim gik da ind selv sjette; de andre sex Mænd blev staaende udenfor for at passe paa Vaabnene; thi det var ikke tilladt at træde væbnet frem for Kongen. Olve sagde da til Harald: "Nu er Kveldulfs Søn Grim kommen hid, og vi vilde takke dig, Konge, om du lader denne Reise være ham til Held." Olve talte længe og klogt, siger Sagaen, thi han forstod vel at belægge sine Ord. Da Harald fik se den høie skaldede Mand, som var et Hoved høiere end alle andre, blev han forundret. Han lovede ham baade Bod efter sin Broder og stor Hæder, hvis han vilde træde i hans Tjeneste og opføre sig godt. Men Skallagrim vilde ikke modtage dette Tilbud. "Min Broder Thorolf," sagde han, "var i alle Henseender en langt dygtigere Mand end jeg, men havde dog lidet Lykke ved at gaa i Tjeneste hos dig. Derfor vil heller ikke jeg tjene dig; thi det vil løbe end mindre heldigt af." Kongen blev da rød som Blod i Ansigtet og satte sig ned uden at sige et Ord. Olve fik nu Skallagrim hurtig ud af Hallen og raadede ham til at ro bort det snareste han kunde. Skallagrim fulgte Raadet: Olve listede sig hen og hug Hul i Bunden paa alle de øvrige Baade, som laa ved Vandet.

Det var paa høi Tid, at Skallagrim kom afsted. Thi Kongen lod strax sine Mænd sætte efter ham, men takket være Olves kloge Omtanke kunde de ikke komme nogen Vei. Kveldulf blev meget glad, da Skallagrim vendte hjem og berettede ham, at han havde afslaaet at træde i Kongens Tjeneste. "Af ham have vi ingen Opreisning, men kun Skade at vente," sagde han. De besluttede nu at drage over til Island, hvor flere af deres Venner og Bekjendte allerede havde fæstet Bo. Tidlig paa Vaaren det næste Aar udrustede de to Lasteskibe og bragte sit Gods og sit Løsøre ombord paa disse. Derimod fik de ikke solgt sine Jorder, da ingen vovede at kjøbe dem af Frygt for Kongens Vrede. Saa seilede de afsted. Paa hvert Skib havde de treti vaabenføre Mænd foruden Kvinder og Børn. Med denne Styrke vilde Kveldulf og Skallagrim endnu prøve en Dyst med Kong Harald, før de for bestandig sagde Fædrelandet Farvel.

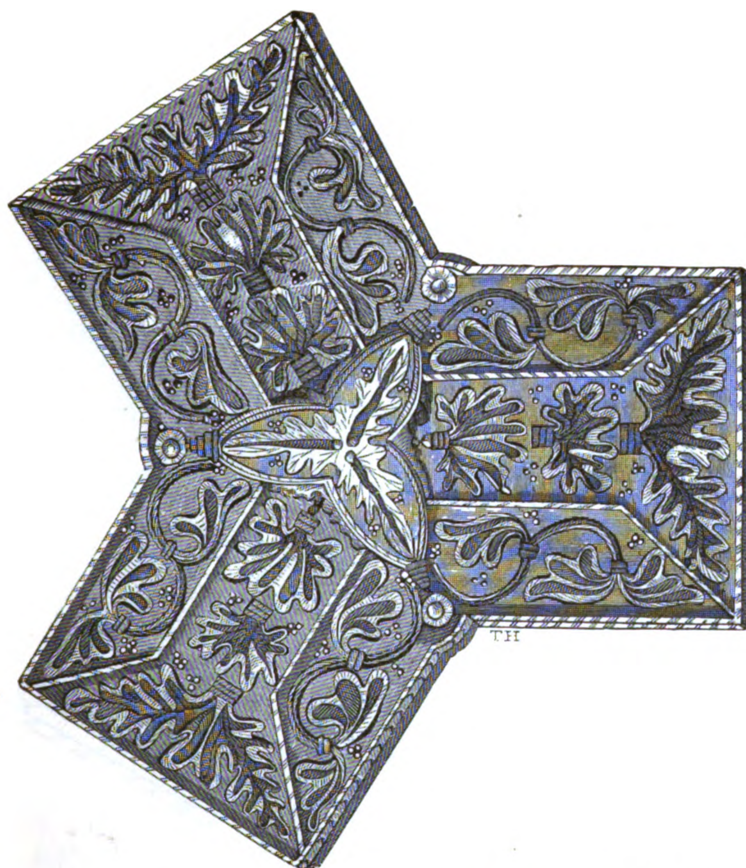
Udenfor Sognefjorden ligger Øgruppen Solundøerne; her opholdt Kveldulf og hans Folk sig i nogen Tid. Guthorm, Kongens Morbroder,

var nys død i Tunsberg*) og havde efterladt sig fire Børn, to Sønner og to Døtre. Harald havde sendt Sigtrygg og Halvard afsted paa det Skib, de havde taget fra Thorolf Kveldulfsson, for at hente Sønnerne. De var netop paa Tilbageveien, da den skarpsynede Skallagrim saa og kjendte Skibet, idet det seilede over Sognsøen. Da de om Aftenen havde lagt sig for Anker, foreslog Skallagrim Kveldulf, at de skulde angribe Kongens Mænd. Den gamle var strax villig til det og væbnede sig med et saakaldet Bryntrold. I to Baade, hver med tyve Mands Besætning, roede de saa om Natten hen til Skibet, hvor de laa. Skibsfolkene sov allerede, da Vagten gjorde Anskrig ved Kveldulfs og Skallagrims Komme. Halvard og Sigtrygg mandede sine Folk op til Kamp; men det var for silde. Den gamle Kveldulf gik Berserksgang; han knuste Halvards Hoved, svingede ham rundt i Luften og rystede ham af udenbords. Skallagrim slog Sigtrygg og ryddede Fremstavnen. Kongens Mænd formaaede ikke at holde Stand, men styrtede sig i Søen. Blandt dem var ogsaa Guthorms to Sønner. Skallagrim og hans Karle gik siden i Baadene og slog de svømmende ihjel. Kun to eller tre Mand, som ikke noget var at agte paa, fik beholde Livet; de maatte reise til Kongen og melde ham, hvad der var hændt. Siden tog de Thorolfs Skude og førte over paa den det Gods, som var paa det mindste af Lasteskibene, fyldte dette med Sten og sænkede det ned. Siden styrede de til Havs.

Kveldulf var Hovedsmand ombord paa det tagne Skib. Kampen og Berserksgangen havde taget slig paa ham, at han blev syg og maatte gaa tilsengs. Det varede ikke længe, før han mærkede, at Døden nærmede sig. Han kaldte da Skibsfolkene til sin Seng og sagde dem, at nu skiltes deres Veie. "Naar jeg er død," sagde han, "saa skal I lægge mig i en Kiste og kaste mig overbord. Hils Grim, naar I mødes, og sig ham, at hvis han kommer til Island og jeg er naaet did for ham, saa skal han fæste Bo saa nær som muligt det Sted, hvor jeg er kommen i Land." Strax efter døde Kveldulf, og hans Mænd gjorde, som han havde befalet. Kisten drev iland ved den senere saakaldte Borgefjord. Skallagrim tog Bolig lige i Nærheden deraf og byggede Gaarden Borg.

Fiendskabet mellem Kongen og Kveldulfs Æt var ikke udslukket, om end den sidste nødtes til at romme Land og Rige.

*) Det er første Gang i Sagaerne, at denne By nævnes. Dens Opkomst skyldtes maaske Guthorm, der vel har grundlagt den, strax efter at han havde faaet Forleningen søndenfor, samtidig med at Harald tiltraadte sit Erobringstog.

64 a Trefliget Spænde af Guld i byzantinsk Stil. Funden paa Gaarden Hoen i Eker.

Atle Jarl og Haakon Grjotgardssøn.

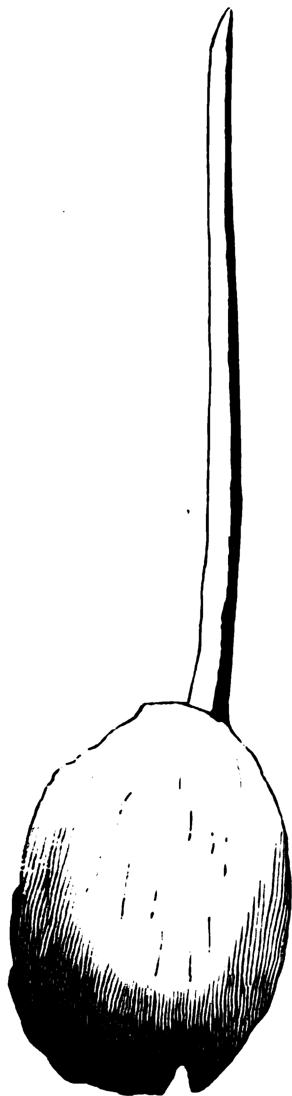
Kong Harald var sent og tidlig paa færde; snart finder vi ham i Viken, snart i Throndhjem, snart paa Agder og snart paa Møre. Overalt stræbte han efter at befæste sit Herredømme og udvidste den kongelige Magt. Han optraadte med stor Kraft og Strenghed, og den stærke Mistroiskhed, som var ham af Naturen medfødt, tiltog efterhaanden ved den Modstand, han paa flere Steder mødte eller troede at møde. Storbønderne fandt derfor snart Opholdet i Hjemmet utaaleligt, og mange af dem vandred

64 b—c. Samme Spænde. Undersiden og Naalen.

ud dels til Island og Færøerne, dels til Jemtland, Helsingland og Herjeaadalen.

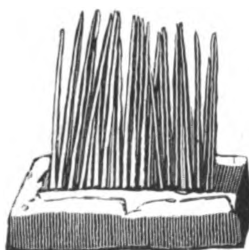
Ogsaa enkelte af hans Jarler optraadte tildels med meget Overmod ligeover for Bønderne og jagede af Landet dem, som paa nogen Maade gjorde ham imod. Den værste af dem var Haakon Grjotgardssøn Jarl paa Lade. Han var Kong Haralds Svigerfader og havde af ham faaet i

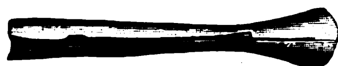
65. Stegepande til Brød. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

66. Jernrist til at stege paa. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

67. Linhekle. Funden paa Gaarden Rabstad i Vangs Prgd. paa Hedemarken.

68. Pilespids af eiendommelig Form. Funden paa Haberstad i Eidsvold.

Forlening forskjellige Landsdele fra Haalogaland til Fjordene. Tilsidst kastede han ogsaa sine graadige Øine paa Sogn, hvorover den gamle Atle raadede med Jarlsværdighed, som han havde faaet af Halfdan Svarte. Det hændte et Par Aar, at Kong Harald ei kunde drage til Sogn i Gjestebud eller tage Veitsler, som det kaldtes, og han sende derfor sine Mænd i Stedet. Disse indbød Frænder og Venner med sig, og Atle maatte saaledes beværte mere end hundrede uvedkommende Gjester, som just ikke opførte sig paa sømmeligste Vis, naar Drikken steg dem til Hovedet. I tre Aar sagde Atle intet til dette Indryk, men i det fjerde syntes han, det gik

69 a. Rund Sølvspænde med forsirede Guldplader. Funden i en Gravhaug etsteds i Hardanger.

for vidt, bad dem hilse Kong Harald, at vilde han have Veitsler, fik han enten selv komme eller tage Penge i Stedet, og dernæst jagede han dem af Gaarde med Skammen. Kongen var just i Gjestebud paa Lade hos Haakon Jarl, da hans Mænd vendte tilbage fra Atle med denne Besked. Han blev vred over den Fornærmelse, som han troede var ham vederfaret. Haakon benyttede da Anledningen til at bede om Forleningen over Sogn. Kongen gik ind paa det og sendte tillige Bud til Atle, at han strax skulde vige fra sit Jarledømme; men Atle lod svare tilbage, at det gjorde han ikke, før Kongen havde hørt ham. Haakon samlede da en Hær af Thrøndere og

Nordlændinger og drog mod Atle, som ogsaa paa sin Side rustede sig. Hæren mødtes i Stavangerfjorden eller Stavenesvaag, hvor det kom til et heftigt Slag. Haakon blev slagen og faldt, men Atle blev saa haardt saaret, at han døde fem Dage efter af sine Saar.

Haakons Søn Sigurd fik Jarleværdigheden og de Forleninger, hans Fader havde havt. Da han erfarede, at Haastein, Atles Søn, gjorde Forsøg paa at holde sig i Sogn som Jarl, samlede han en Hær og Skibe

70 b. Samme Spænde. Undersiden, der er prydet med indgraverede Ornamenter, fyldte med Niello.

og drog imod ham. Haastein nødtes nu til at forlade Landet og tyede ud til Island, hvor han satte Bo paa Østsiden af Ølvsaaen i Floen. Hans Efterkommere var de mægtige og anseede Floamænd.

Sigurd Haakonssøn tog Bolig paa Lade og ægtede Bergljot, en Datter af Thore Ragnvaldssøn Jarl den tause og Kong Haralds Datterdatter. Han var den viseste Mand i Norge paa sin Tid. Hos ham opholdt sig to af hans Søster Aasas og Kong Haralds Sønner, Halfdan Svarte og Sigrød, som var opfostrede sammen med ham og var hans Jevnaldrende. Mellem dem raadede der et varmt Venskab.

Bjørn Brynjulfsøn gjester Skallagrim.

I Nærheden af Gaarden Borg bosatte der sig efterhaanden Venner og Frænder af Skallagrim, som Haralds Strenghed tvang til at gaa i Landflygtighed. Det Distrikt, de saaledes befolkede, kaldtes Myrerne og regnedes med Hensyn til naturlige Næringskilder for at være en af Dens rigeste Strækninger. Kvæget gik om Vinteren ude i Skovene og skaffede sig selv Føde. Hist og her fandtes der nogle smaa Jordflekker, hvor der lod sig saa Korn. Elvene var rige paa Lax, og der kom nok af Drivtømmer ind mod Land. Der var fuldt op af Fuglebjerge og Sælvær, og store Hvaler skjød sig saa nær Kysten, at man fra Stranden kunde fælde dem med Spyd.

Skallagrim — saa kaldtes nemlig Grim Kveldulfsøn, paa Grund af, at han blev tidlig skaldet — var en meget driftig Mand; han havde fuldt op af Arbeidskarle paa Borg og de Avlsgaarde, som brugtes under Hovedbølet, og han tog snart igjen, hvad han havde mistet ved at gaa i Landflygtighed. Selv var han en dygtig Skibsbygger og en flittig Smed; der fandtes i Egnen en Mængde Myrmalm, som han blæste og smedede. Flere Aarhundreder efter kunde man langt borte fra Borg paavise det Sted, hvor hans Smedie havde ligget; der saa man endnu en stor Slagghaug og hans Ambolt. Det var en svær Sten, som fire Mand ikke evnede at løfte. Sagnet vilde vide, at Skallagrim en Nat alene havde hævet den op af Havets Dyb og baaret den op til Smedjen.

Skallagrim var gift med Bera, en Datter af Landnamsmanden Yngvar paa Alftenæs. De fik mange Børn, men alle de første døde, og kun fire af de yngre blev i Live. Det var Sønnerne Thorolf og Egil og Døtrene Sæunn og Thorunn. Vi vil om ikke længe faa mere at høre om Skallagrims Sønner.

En af de mægtigste Mænd i Fjordene var Thore Herse, en Søn af Jarlen Roald Arinbjørnsøn. Han var Skallagrims Fostbroder og havde en Søn, som blev kaldet Arinbjørn. En Søster af Thore var Thora, som af et vakkert Lad eller Armbaand, hun bar, havde faaet Tilnavnet Ladhaand. Engang var hun i et stort Gjestebud. Blandt de mange Indbudne, som her var mødt frem, var ogsaa Bjørn, en Søn af den mægtige Herse Brynjulf Bjørnsøn paa Aurland i Sogn. Han var en dygtig Sømand og havde ved sine Vikingetog og sine Handelsfærder indlagt

sig megen Anseelse. Bjørn blev forelsket i Thora og forlangte hende til Ægte af Broderen. Men Thore svarede Nei. Om Høsten, da Thore ikke var hjemme, passede Bjørn Leiligheden og drog med en fuldrustet Skude til Thores Gaard og førte Thora bort med sig. Han bragte hende hjem til Aurland og vilde her holde Bryllup med hende. Men Brynjulf, som i lang Tid havde været Thores gode Ven, var ærgerlig over Bjørns Adfærd og mente, at deraf blev der intet, uden Thore Herse gav sit Samtykke. Han sendte da Bud til ham for at byde ham Forlig og Erstatning for, hvad Bjørn havde gjort. Men Thore lod svare tilbage, at han ikke vilde høre Tale om Forlig, før Thora var sendt hjem. Men det vilde Bjørn ikke gaa ind paa, og Thora blev da paa Aurland om Vinteren.

71. Dyrehoved af Bronce, vistnok Endebeslag til en Mankestol. I Kjøbenhavns Museum.

Om Vaaren spurgte Brynjulf Bjørn, hvad han agtede at tage sig for om Sommeren. Bjørn svarede, at han vilde drage ud af Landet; hvis Faderen vilde give ham et Langskib, saa skulde han drage i Viking. Men Brynjulf var ræd for, at han da kom til at gjøre endda mere Ugagn, end han alt havde gjort, og vilde ikke indlade sig paa det. Derimod bød han ham et Kjøbmandsskib og Varer for at gjøre en Handelsfærd til Dublin. Bjørn, som ikke havde noget Valg, fik finde sig i det. Da Skibet var klart til at seile og der blæste en gunstig Bør, gik Bjørn med tolv Mand i Baaden og roede ind til Aurland. Uden at hans Fader eller dennes Mænd merkede noget, gik han op til den Stue paa Gaarden, hvor hans Moder og Kvinderne opholdt sig. Han bad om, at Thora maatte drage med ham. Moderen gav sit Samtykke, lod hendes Klæder og Kostbarheder indpakke og forbød derhos strengeligen de tilstedeværende Kvinder at sige noget derom til Brynjulf eller nogen af dem, som sad inde i Stuen hos ham. Saaledes fik Bjørn Thora bragt ned i Baaden i god Behold. I Nattens Mørke

roede de ud til Skibet, gik ombord, satte Seil til og lod det saa staa ud til Havs gjennem Fjorden og Sognsoen.

Da de var komne ud paa Havet, mødtes de af Storm og Uveir. De vovede ikke at søge Havn i Norge, men maatte løbe ind under Hjaltlands (Shetlandsøernes) Kyst. De strandede under forrygende Storm ved Mosø*); dog reddede de baade Skib og Ladning. Her stod allerede dengang den taarnformede Borg, hvoraf der endnu findes betydelige Levninger bevarede**). Bjørn opslog med Thora og sine Mænd sin Bolig i denne, medens man reparerede Skibet, og holdt Bryllup med Thora. Veiret var hele den paafølgende Høst og Vinter saa haardt, at man ikke kunde tænke paa at komme nogen Vei, og man blev derfor liggende i Ro i Borgen.

Lidt før Vinteren kom der et Skib fra Orkenøerne til Hjaltland; det bragte den Tidende, at Bjørn var bleven lyst utlæg i Norge, og at der om Høsten var sendt Befaling til Orkenøjarlen, at han skulde dræbe Bjørn Brynjulfssød, hvor han fandt ham. En lignende Befaling var ogsaa kommen til Syderøerne. Bjørn fandt da, at Borgen under disse Omstændigheder ikke var det sikreste Tilflugtssted for ham. Om Vaaren gjorde han derfor sit Skib rede, gik ombord og satte Kursen for Island. Det blæste friskt, da han lagde til Havs, og han var ikke længe om at tilbagelægge Veien til Oens Sydkyst. Ukjendt som han og hans Ledsagere var med Landet, tog det nogen Tid ud, før de fandt Veien til Borgefjorden, men omsider lykkedes det dem dog. Bjørn tog nogle af sine Mænd med sig og roede op til Gaarden Borg. Han paalagde dem strengeligen ikke

---

*) Nu Mousa.

**) Borgen beskrives af S. Hibbert i hans "Description of the Shetland islands" (Edingburg 1822) S. 251 f. paa følgende Maade:

"Borgen indtager en cirkelformig Grund af noget over 50 Fods Diameter. Den er opbygget af middelstore, utilhugne, men i Størrelse temmelig ensformige Stene, der er godt sammenpassede uden mindste Cement. Denne meget simple runde Bygning hæver sig til en Høide af 42 Fod; et Stykke fra Grunden ligesom svulmer den ud, og bliver igjen smalere, eftersom den nærmer sig Spidsen, indtil den her igjen udvider sig fra den mindre Diameter; en Besynderlighed i Konstruktionen, hvis Hensigt maa have været at hindre Muligheden af Murens Bestigelse. Døren, som fører til den aabne, runde Plads inde i Bygningen, er saa liden, at man maa krybe paa Hænder og Fødder for at komme ind; da ser man, at Muren er 15 Fod tyk, hvilken Omstændighed allerede antyder et aabent Rum indenfor. Diameteren af den indre Plads er henved 21 Fod. Paa den indre Side af Muren, omtrent lige overfor Indgangen, bemærker man endel smaa Aabninger ligesom Hullerne i et Dueslag. Af disse er der 3 eller 4 vertikale Ruder, hver med et ulige Antal Aabninger, fra 4 til 18 i Tallet. Heraf kunde jeg end tydeligere skjønne, at Mur-Cylinderen maatte være hul og indeholde Kamre, der af hine Aabninger fik en ubetydelig Kvantitet Lys og Luft. Jeg fandt ogsaa allernederst, ganske lidet over Grunden, en Dør, som leder til en snevet Stentrappe, 3 Fod bred,

72. Borgen paa Mosø.

at nævne et Ord om, hvad han havde gjort, og hvad der førte ham hid. Da de kom ind til Skallagrim, spurgte denne: "Hvem er I?" Bjørn sagde, hvad han hed, og hvem hans Fader var. Nu, Brynjulf kjendte Skallagrim godt; han hilsede derfor hans Søn velkommen og bad ham om at tage

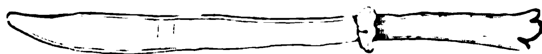
der fører til alle disse Kamre. Jeg merkede saaledes, at Borgmuren er sammensat af 2 concentriske Vægge, hver omtrent $4^1/_2$ til 5 Fod tyk, og at et Rum af omtrent den samme Udstrækning er anvendt til Indretelsen af de indre Kamre. Idet jeg steg op af disse Trappetrin, der snoede sig efterhaanden lige op til Toppen, saa jeg, at de i regelmæssige Mellemrum vare forbundne med mange Kamre eller Gallerier, det ene over det andet, som gik rundt igjennem den hele Bygning. Flere af dem var saa høie, at man kunde gaa næsten opreist deri. Taget af det nederste Kammer var Gulvet til det nærmeste; paa denne Maade var der 7 Stokverk. Ved at komme øverst op, fandt jeg intet Spor af, at der havde været noget Tag over det hele; Mousa-Borgen har altsaa kun været en cirkelrund Mur-Cylinder eller Kegle."

tiltakke med det, slig han havde det. "Er der andre kjendte Folk paa Skibet?" spurgte Skallagrim. Jo, Thora Roaldsdatter, Søster til Thore Herse, var der, fortalte Bjørn. Skallagrim blev overvættes glad, da han hørte det. Det sagde sig selv, mente han, at han viste sin Fostbroder Thores Søster al den Hjælp og Forekommenhed, han kunde, og han indbød da Bjørn at blive der med hende og Skibets hele Besætning. Han havde nemlig ikke den ringeste Anelse om, at Bjørn ikke stod paa bedste Fod med Thore. Bjørn tog med Tak imod Tilbudet. Paa Gaardstunet opslog han saa sine Boder, hvor Varerne blev oplagte, og han og hans Mænd levede nu en Tid i største Venskabelighed hos Skallagrim.

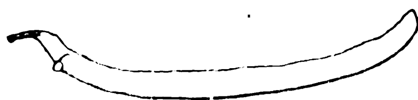
Ud paa Høsten kom der Skibe fra Norge, og strax gik der leie Rygter om, at Bjørn var løbet bort med Thora uden hendes Frænders Samtykke, og at Kongen af den Grund havde gjort ham utlæg over hele Norge. Da Skallagrim fik Nys om dette, kaldte han Bjørn for sig og vilde have Rede paa Sammenhængen. "Jeg havde ikke ventet mig det af Brynjulfs Søn," sagde han, "at du ikke skulde sige det, som sandt var." "Sandt er det, Grim," svarede Bjørn, "hvad jeg har sagt dig. Men jeg har heller ikke sagt mere, end du spurgte om. Forresten har Rygtet ikke løiet: Thore gav ikke sit Samtykke til Giftermaalet." Da blev Skallagrim meget opbragt og tog i: "Hvor turde du da være saa djærv at komme hid til mig! Vidste du ikke, at Thore er min bedste Ven?" "Vel vidste jeg det," svarede Bjørn, "men siden jeg var dreven hid til Lands, havde jeg intet andet Raad, da jeg alligevel ikke vilde undgaa dig. Du faar nu gjøre med mig, som du synes." Da kom Skallagrims ældste Søn Thorolf til og lagde et godt Ord ind for Bjørn, og Skallagrim lod sig da tale til Rette, saa han mente, at Thorolf fik raade. "Du maa tage dig af Bjørn," sagde han, "og vis dig slig mod ham, at du kan have Ære deraf."

Thorolf Skallagrimssøn var en vakker ung Mand. Han var stor af Vext, stærk og en udmærket Idrætsmand. Folk sagde, at han var lig sin Farbroder Thorolf Kveldulfssøn, som han var opkaldt efter. Han var derhos godmodig og let at komme udaf det med, og hans Fader og Moder holdt derfor meget af ham. Mellem Bjørn og ham opstod der et inderligt Venskab. Da Vaaren kom, sagde han til sin Fader, at Bjørn længtes efter at komme hjem til Norge og ønskede at faa sin Fredløshed eftergivet. "Jeg synes derfor, Fader," sagde han, "at du gjerne kunde sende nogle Mænd til Norge for at tilbyde Thore Herse Forlig paa hans Vegne. Thore vil sikkerlig lægge Vægt paa det, du siger." Skallagrim føiede Thorolf, som han som oftest pleiede at gjøre, og sendte Mænd til Thore Herse med sin Hilsen og et saadant Bud. Brynjulf Herse paa sin Side gjorde sig ogsaa al Umag for at faa Fred tilveiebragt, og Thore modtog da Tilbudet. Nu blev ogsaa Fredløsheden hævet, saa der ikke var noget i Veien for, at Bjørn kunde

vende tilbage til Norge. Vaaren efter, da Bjørn i to Vintre havde opholdt sig hos Skallagrim, drog han med sin Hustru tilbage til Norge, ledsaget af Thorolf, som havde faaet Lov til at se sig lidt om i Verden. Thora havde Sommeren efter, at de var komne til Borg, født en Datter, der blev kaldt Aasgerd; hun blev tilbage hos Skallagrims Hustru Bera, da denne nødig vilde give Slip paa hende. Efter Ankomsten til Norge blev der holdt et Stevnemøde mellem Bjørn og Thore Herse; her blev Forliget bekræftet, og de var siden de bedste Venner. Bjørn boede hjemme paa Aurland hos Faderen, hvor Thorolf ogsaa holdt til.

73. Knivblad af Jern fra Vikingetiden. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

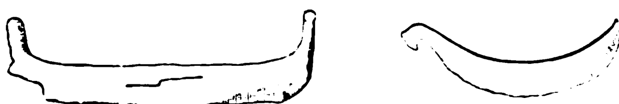

74. Sagblad af Jern fra Vikingetiden. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

Med Dronning Ragnhild havde Kong Harald en Søn, der blev kaldt Erik. Han blev opfostret hos Thore Herse i Fjordene. Vi har før nævnt, at denne havde en Søn ved Navn Arinbjørn, og mellem disse knyttedes der et fortroligt Venskab. Harald satte Erik høist af alle sine Sønner, og da han var 12 Aar gammel, gav han ham 5 Langskibe. Med disse drog han i Viking, først i Austerveg, siden til Danmark, Frisland og Saxland, siden i Vesterviking, Skotland, Wales, Irland og Frankrige. Ialt tilbragte han 8 Aar paa disse Tog, og hvad Folk dømte om ham, udtaler sig bedst deri, at man gav ham Tilnavnet Blodøxe. Det var det hæderligste Kjendingsnavn, en Viking kunde faa.

Da Bjørn og Thorolf havde været Vinteren over paa Aurland, drog de paa Vikingetog til Østersølandene og vandt meget Bytte. Blandt andet tog de en vakker, malet Skude af den Slags, som kaldes Karver. Den rummede en Besætning paa treti Mand og roedes af 12—13 Aarer paa hvert Bord. Men dette Fartøi reiste de om Høsten paa Besøg til Thore Herse og traf der Kongesønnen Erik, som netop var kommen hjem fra et af sine nysnævnte Vikingetog. Den smukke Karve laa tjeldet udenfor Gaarden, og Kongesønnen gik tit og ofte hen og tog den i Øiesyn; det lod til,

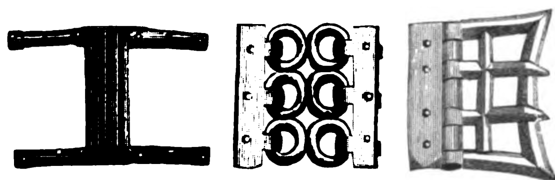
at han ikke kunde se sig mæt paa den, thi snart gik han ud paa den, snart igjen op paa Landet. Da hviskede Bjørn til Thorolf, at han skulde tilbyde Kongesønnen Skibet som Gave, for at han kunde lægge et godt Ord ind for ham hos Kongen, som han troede endnu nærede Had til Skallagrim og hans Æt. Thorolf fandt, at det var et godt Raad. Han gik hen til Erik og sagde til ham: "Du ser saa nøie paa Skibet, Kongesøn. Synes du kanske om det?" "Ja," svarede Erik, "det er rigtig en vakker Skude." "Saa vil jeg give dig den, hvis du ikke vil forsmaa den," sagde Thorolf. "Det gjør jeg ikke," svarede Erik glad. "Men du faar ringe Gjengjæld, da jeg kun kan love dig mit Venskab derfor." "Den Løn," svarede Thorolf, "synes mig mere værd end Skibet." Nu var Bekjendtskabet gjort, og efter denne Dag viste Kongesønnen sig altid meget venlig mod Thorolf og Bjørn.

75—76. Knivformede Redskaber af Jern fra Vikingetiden. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

De to Venner begyndte nu at tale til Thore Herse om sit Forhold til Kongen. Var det virkelig saa, at han bar et indgroet Nag til Skallagrims Æt? "Saa har jeg ialfald hørt," svarede Thore. De talede nu saa længe med Thore, til han lovede at lægge et godt Ord ind for Thorolf, hvis Erik vilde understøtte ham. Erik var villig til det og drog saa i Følge med Thore nedover til Hordaland, hvor Kongen opholdt sig. Kong Harald var længe ikke i det bedste Lune, men omsider traf det sig dog saa, at de fandt Anledning til at fremføre sin Bøn, at han ei maatte lade Thorolf undgjelde for, hvad Faderen og Farfaderen have forbrudt. Kongen mente vel i Førstningen, at Thorolf ikke var mindre overmodig end hans Frænder havde været, men omsider lovede han dog, at Thorolf skulde faa være i Fred for ham, hvis han aldrig kom for hans Øine. Dog vilde han advare Erik mod at vise ham Venskab, da han ganske vist før eller senere vilde komme til at angre det.

Thorolf blev siden flere Vintre i Norge og opholdt sig snart hos Brynjulf, snart hos Thore Herse. Men om Sommeren drog han sammen med Bjørn ud paa Vikingetog.

77. Beltebeslag fra Jernalderen. Fundet paa Gaarden Stadheim, Viks Prestegjeld. Nrd. Bergh. Amt.

Kong Haralds Rigsstyrelse. Livet ved Hoffet.

Ved de Udvandringer, som foregik fra Norge, voxede Antallet paa de kongelige Eiendomme, eftersom Kongen inddrog de udvandrendes Jorder under Kronen. Til Island kom henved 400 Hoved-Landnamsmænd, der skal have siddet paa Gaarde i Norge. I Følge med disse var ogsaa flere andre mindre anseede Mænd, som ogsaa eiede Gaarde i Norge. Lægges hertil de, som enten udvandrede til Jemteland, Helsingland og Vesterhavets Øer eller slog sig ned i Normandi og andre Steder eller drog ud paa Vikingetog, hvorefter de aldrig spurgtes mere, tør det vistnok antages, at Harald i Løbet af sin Regjeringstid har lagt henved 800 Hølders (Storbønders) Odelsgods til de kongelige Eiendomme. Da han var i Besiddelse af slige Rigdomme, kunde han vise sig meget rundhaandet ligeoverfor mægtige Mænd, som havde foretrukket at blive i Landet og opgive sin tidligere Uafhængighed. Disse blev derfor den bedste Støtte for Kong Harald og hans Æt, da deres Sag var fælles.

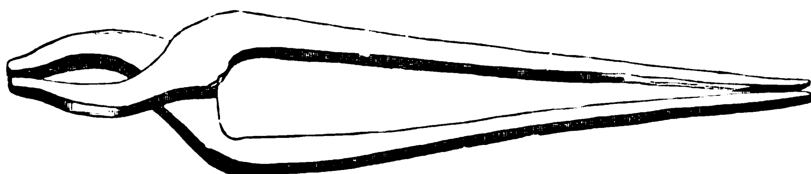
Sagaerne har kun bevaret yderst faa Træk af den Statsform, som Kong Harald fra først af bestræbte sig for at indføre i den Helstat, han oprettede. Flere Drag tyder hen paa, at hans Styrelse var grundet paa det samme System, som Clodvig og hans Efterfølgere gjennemførte i det frankiske Rige. Enkelte af de Institutioner, som saaledes blev til, havde imidlertid ikke Levedygtighed og gik enten før eller senere tilgrunde. Dette blev saaledes Tilfældet med de mange Jarler og Herser, han indsatte i sin første Regjeringstid *). Af Jarlerne var det kun Ladejarlerne, der kom til at

*) Hvad Sagaerne beretter om Jarlernes og Hersernes indbyrdes Forhold (se ovenfor S. 46) er i sig selv lidet rimelig. Man skulde langt hellere antage, at ogsaa Hersen stod i umiddelbart Afhængighedsforhold til Kongen, om end hans Myndighed kun udstrakte sig til en mindre Landsdel. Se Historisk Tidsskr. 2 R. II, S. 113 f.

beholde Navnet og Værdigheden; i Tidens Løb gik denne, som vi vil se, over til Kvindelinien for tilsidst fuldstændig at opløses. Herserne gled derimod efterhaanden over i den saakaldte Lendermandsklasse.

Denne Statsstyrelse blev i Kong Haralds sidste Regjeringstid underkastet en større Forandring, idet han stillede sine Sønner dels ved Siden af, dels over Jarlerne og Herserne.

Jarlerne og Herserne fik til Forlening store Gaarde af det Jordegods, som blev forladt ved Udvandringerne, og som Kong Harald derfor inddrog under Kronen. Af disse maatte de udrede de Udgifter, som krævedes til at stille de forlangte Hærmænd til Kongens Tjeneste og til at gjøre de aarlige Gjestebud for Kongen og hans Mænd. De havde saaledes fuldstændig Brugsret over disse Gaarde, men de maatte hverken sælge eller bortgive dem, og det var heller ikke altid sagt, at Sønnen arvede dem efter Faderen. Vistnok blev dette sædvanlig Tilfældet; men det afhang i saa Fald af Kongens egen gode Villie.

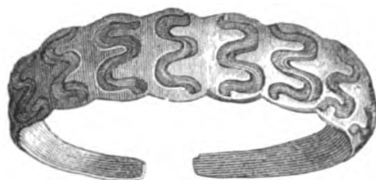

78. Knibetang fra Vikingetiden. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

I umiddelbart Eie havde Kongen en Række Gaarde, de saakaldte Kongsgaarde, af hvilke vi i det følgende vil komme til at nævne flere. De bestyredes af Aarmænd eller Gaardsfogder, der som oftest var Folk af den laveste Stand, stundom endog Trælle eller Frigivne. Den fribaarne Bonde saa med Foragt ned paa dem; for ham var de Trælle og intet andet end Trælle. Vi vil dog se, at den Tid ikke var ret langt borte, da Aarmandens Embede betragtedes som en Hæderspost, som selv de fornemste Mænd i Landet skulde sætte Pris paa at beklæde.

Det, som navnlig i den første Tid gjorde Aarmændenes Bestilling saa forhadt i Bondens Øine, var vistnok, at de havde det Hverv at indkræve Skat og Landskyld og inddrive de idømte Bøder og Konfiskationer. "Harald," skriver en af de troværdigste Sagaer, "tilegnede sig i hver Landsdel al Odel og al Jord, baade bygget og ubygget, ja endog Søen og Vandene; alle Bønder skulde være hans Leilændinger, saa og de, som ryddede i Skogene, Saltbrænderne og alle Veidemænd, baade paa Sø og Land, led

blev ham alle tjenstbundne." Der er vel ingen Sandsynlighed for, at det først var efter Haralds Erobring, at Bønderne nødtes til at betale Skat og Landskyld; men det er dog sikkert, at Paalæggene nu tiltog i en saadan Grad, at den hidtil frie Odelsbonde havde skjellig Grund til at anse sig for trælket. Saaledes hører man, at Haralds Jarler, der skulde nyde Tredie-delen af de kongelige Indtægter af den Landsdel, hvorover de raadede, havde mere Magt end Kongerne fordum havde havt.

79. Armring af Bronce. Funden paa Gaarden Nordre Horgen i Gran.

Ved disse store Indtægter var Harald bleven sat istand til at føre et pragtfuldt Hof, hvor der udfoldedes en Luxus, som hin Tid endnu ikke havde seet i Norden. Vi har allerede ovenfor omtalt *), hvorledes han samlede om sig i sin Hird de tapreste og de kløgtigste Mænd, som i Landet fandtes, og hvor høit han hædrede Skaldekunsten. Af et Kvad, som Skalden Thorbjørn Hornklove, der stadig var om Kongen, forfattede om Livet ved hans Hof, har man endnu bevaret nogle Brudstykker, der kaster et meget klart Lys over Forholdene. En Valkyrje spørger en Ravn, der netop kommer fra en Valplads, om, hvorledes alt gaar til i Haralds umiddelbare Nærhed. Paa Spørgsmaalet om Kongen er gavmild mod sine Folk, svarer Ravnen:

Rigeligt lønnes
de raske Krigere,
som i Haralds Tun
med Huner kaste **);
Gods faa de i Mængde
og gode Klinger,
hunlandsk Malm
og Trælle fra Østen.
De fryde sig saare,
naar Strid er i Vente,

*) Se Side 47.
**) Sigter til en Leg eller Krigsøvelse. Hun betyder nemlig Knap, Spids eller Brikke, og Udtrykket vil derfor vistnok sige: som styder til Maals.

op de da springer
og Aarerne svinger,
Hamler de bryder,
Hamlebaand slider,
Bølgen de kraftigt kløver
paa Kongens Bud.

Valkyrjen spørger saa:

Om Skaldernes Smykker
jeg vil dig spørge;
thi du tykkes at vide Besked
om de Ædles Færd,
den du nøie kjender,
deres, som med Harald leve?

Hertil svarer Ravnen:

Paa deres Rustning du ser
og paa deres Ringe af Guld,
at de ere vel kjendte med Kongen;
de bærer røde Kapper,
fagert randede,
sølvvundne Sværd.
Serke ringvævede,
gyldne Belter,
gravne Hjelme,
Ringe paa Haanden,
som Harald dem skjænked'.

Berserkerne, som var i Kong Haralds Hird, omtaler Ravnen paa følgende Maade:

Ulvhedner kaldes
de, som i Orlog
blodige Skjolde bærer,
farver Spydene røde,
naar i Striden de kommer.
Kun for de drabeligste Mænd
nytter det der at stande,
naar de vældige Kjæmper
kløve Skjolderanden.

Ved sit Hof holdt Harald endog Gjøglere og Narre, der havde til Opgave at more Kongen og hans Mænd. Ogsaa i denne Henseende er udenlandsk Indflydelse let at mærke. Valkyrjen spørger nemlig Ravnen:

Om Legere og Truder *)
har jeg kun lidet spurgt dig;

*) Gjøglere.

hvad er deres Bedrift
i Haralds Hus?

Ravnen svarer:

De leger og fjaser,
og Løier de vækker
med Hunden den ørelose
til Haralds Morskab.
Der er og andre,
som om Ilden skulle
brændende Spaan bære,
med luende Huer
under Lænden fæstede
hoppende paa Hælen.

Der findes ogsaa mange andre Træk bevarede, der tyder hen paa, at Haralds Hof maa have været saare glimrende for de Tider. Men paa den anden Side har Sagaerne heller ikke tilbageholdt de Anker, Hofmændene rettede mod Kong Harald. Man sagde om ham, at han var gavmild paa Guld, men karrig paa Mad. Dengang Thjodolf af Hvin kom til

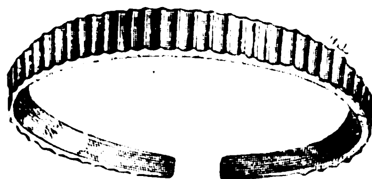

80. Sax af Jern fra Vikingetiden. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

Oplandene for at gaa i Forbøn for Snefrids Børn, holdt Kongen just et Gjestebud for sine Mænd. Men det var knapt med Mad, og Mjøden havde han ladet blande. Alligevel syntes han, at man tog for meget til sig, og gik omkring paa Gulvet og mumlede for sig selv:

Meget til Mjøden tager
mine Kjæmper, de gamle,
hid komne, snehvide!
Hvi er I altfor mange?

Thjodolf maatte da minde ham om, at det var engang, han ikke fandt, at de var for mange. Det var den Tid, da de vovede sit Liv for hans Sag.

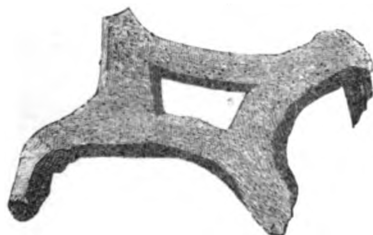
81. Armring af Bronce fra Vikingetiden. Fundet paa Gaarden Tvergiten i Grans Prestegjeld, Hadeland.

Riget deles. Erik Blodøxe og hans Brødre.

Da Haralds Sønner — de skal have været over 20 i Tallet — voxede til, voldte de megen Uro i Riget. Thi de var komne af yderst forskjellig Mødreneæt og opfostrede som de blev fjernt fra hverandre indbyrdes, kom de til at nære et lidet broderligt Sindelag mod hinanden. Vi har før seet, hvorledes det fælles Had til Ragnvald Mørejarl bragte Haralds og Snefrids Sønner til at slutte Forbund til dennes og deres egen Fordærvelse. Senere skal ogsaa flere andre mægtige Mænd i Riget være faldne som Offer for Kongesønnernes Herskesyge.

Da Harald havde naaet op mod sit 70de Aar, besluttede han sig til at træffe en Foranstaltning, hvorved han haabede at undgaa indre Uroligheder, paa samme Tid, som han haabede at bjerge Rigets Enhed. Han sammenkaldte alle Oplændinger til Thing paa Eidsvoldbakken, hvor Eidsivathinget holdtes, og her gav han alle sine Sønner Kongenavn tilligemed store Forleninger. Hans Sønner med Svanhild, Eystein Jarls Datter, Olaf og Bjørn, fik hele Viken, Raumarike og Thelemarken. Af Snefrids Sønner havde Halfdan Haalæg maattet lade sit Liv under Torv-Einars Kniv og Gudrød havde fundet en vaad Grav udenfor Jæderen; Sigurd Rise og Ragnvald Rettilbeine fik Hadeland og Land at styre. Af Haralds og Aasas Sønner nævnes Sigrød i Forbigaaende; Halfdan Svarte fik derimod Thrøndelagen at styre jevnsides med sin Morbroder Sigurd Jarl. Haralds Søn med den danske Kongedatter Ragnhild, Erik Blodøxe, skulde raade over Haalogaland, Nordmøre og Romsdalen; da han var kongefødt baade paa Faders og Moders Side, skulde han tillige blive Overkonge, naar Harald faldt fra.

Vi har tidligere hørt om, hvorledes Erik allerede i ung Alder drog ud paa Vikingetog. Sommeren efter at han havde truffet sammen med Thorolf Skallagrimssøn, foretog han et Tog til Bjarmeland. Thorolf fulgte med ham som en af hans ypperste Mænd paa Skibet. De landede i Dwina eller Vinaaen, som Nordmændene kaldte denne Elv, holdt Slag med Bjarmerne, vandt Seier og bragte rigt Bytte med sig hjem. Paa Tilbageveien kom Kongesønnen forbi Finmarkens Kyster. Inde i en Gamme her fandt hans Mænd en Kvinde, hvis Lighed i Skjønhed de aldrig havde seet. Hun kaldte sig Gunhild og sagde sig at være Datter af Assur Tote eller Lavskjæg paa Haalogaland. "Jeg er kommen hid" — saa lød den Besked, hun gav Eriks Mænd — "for at lære Troldbom og alskens Kunster hos de to Finner, her bo. De er de klogeste i hele Finmarken; de kan gaa paa Spor som Hunde, baade paa optøet og paa frossen Jord; de kan løbe saa godt

82. Brandfod funden paa Gaarden Grytingen i Ske Prestegjeld.

paa Ski, at hverken Mennesker eller Dyr kan undgaa dem; de træffer alt, hvad de skyder efter, og saaledes har de taget af Dage alle dem, som er komne dem for Øie; naar de bliver vrede, vender Jorden sig om for deres Øine; men ser de noget levende, da falder det dødt ned. Derfor maa I ikke for alt i Verden komme i deres Vei. Jeg skal skjule Eder i Gammen. I skal da forsøge, om I ikke kan faa dem dræbt." Vikingerne gik ind paa dette Forslag, og hun gjemte dem saa. Siden tog hun noget, som saa ud som Aske, ud af en Sæk og saaede det omkring Gammen, baade ude og inde. Da det led om lidt, kom Finnerne hjem. De spurgte, om noget havde været der. Nei, svarede hun. "Det var da underligt," sagde Finnerne. "Vi har fulgt Sporet helt til Gammen, men vi har intet fundet." De gjorde da op Ild, kogte Mad og spiste; siden redte Gunhild sin Seng. I de tre foregaaende Nætter havde Gunhild sovet, men Finnerne havde vaaget. De led nemlig af Skinsyge for Gunhilds Skyld. Idet hun lagde sig, bredte hun begge Arme ud. "Kom nu", sagde hun og gjorde sig læk-

ker, "og læg Eder paa hver Eders Side af mig." Dette var mere, end Finnerne havde ventet. De blev sjæleglade og hastede i Seng, og Gunhild lagde Armene om Finnernes Hals. Det varede ikke længe, før de sov fast. Gunhild ruskede i dem den ene Gang efter den anden for at holde dem vaagne; men de var saa søvntunge, at de ikke paa nogen Maade formaaede at sanse sig. Tilsidst satte hun dem opreist i Sengen og kastede to Sælskindsbelge over Hovedet paa dem. Endda sov de. Hun bandt Belgene sammen under Armene paa dem; de sov lige trygt. Saa gav hun Kongens Mænd et Vink; de brød frem af sit Skjul, slog Finnerne ihjel og bar dem udenfor Gammen. Om Natten blev der sligt et Tordenbrag, at de ingen Vei kunde komme. Men om Morgenen — skriver Sagaen — drog de tilskibs, tog Gunhild med sig og førte hende til Erik. Han beholdt hende ombord, og da han kom syd til Haalogaland, stevnede han Assur Tote til sig og begjærede hans Datter tilægte. Assur Tote sagde ja til det, og saaledes førte Erik hende med sig syd i Landet.

83. Trefliget Spænde af Sølv. Funden paa Gaarden Vigdal i Buviken. S. Throndhjems Amt.

Man maa just ikke fæste stor Lid til Sagaernes Beretning om, hvorledes Erik fandt Gunhild; men Folk sagde nu engang saa. Et andet Sagn, der gjør hende til en dansk Kongedatter, stemmer vistnok mere med Sandheden. I ethvert Fald har Samtidens og Eftertidens Dom om hende fundet sit Udtryk i Sagaens skarpe og fyndige Skildring af hende: "Hun var liden af Vækst, men vakker og af et fornemt Udseende, af megen og foranderlig Tale, venlig i sine Ord, men grum af Sind og sine Venner ikke ret tro. Hun var derhos herskesyg og pengegjerrig".

En Følge af dette Giftermaal var, at Erik, forlokket af sin Hustrus Rænker, stræbte efter at rydde sine Slægtninge, navnlig sine Brødre af Veien. Den første, han saaledes fældede, var Haralds og Snefrids Søn Ragnvald Rettilbeine. Denne, der boede paa Hadeland, havde lagt sig efter Trolddomskunst, hvilket Kong Harald ikke kunde udstaa.

Engang sendte Harald Bud til Vitgeir, en bekjendt Troldmand paa Hørdaland, og bød ham, at han skulde lade den samme Styghed fare. Denne lod ham da i et Vers vide, at det vel ikke kunde være saa farligt, om simple Bondefolk øvede Trolddom eller Seid, som det kaldtes, naar Kongens egen Søn Ragnvald Rettilbeine, ikke var fri for det. Som Følge heraf sendte Kong Harald Erik op til Hadeland, hvor han indebrændte Ragnvald med 80 Troldmænd.

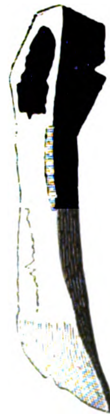
81. Spænde af Bronce fra Vikingetiden. Fundet paa Spangereid, S. Undal.

Dernæst kom Turen til Bjørn, Haralds Søn med Svanhild, som af sin fredelige Færd havde faaet Tilnavnet Farmanden eller Kjøbmanden. Han boede i Tunsberg, der var anlagt af hans Farmoders Broder Guthorm eller maaske rettere paa Kongsgaarden Sæheim (nu Jarlsberg Hovedgaard). Byen Tunsberg tog under Bjørns flittige Tilsyn et stort Opsving, og som Følge deraf har man, og vistnok med Rette, nævnt ham som Byens Grundlægger. I hans Tid blev Stedet nemlig en meget søgt Handelsplads, hvortil der kom Handelsskibe baade fra det Nordenfjeldske, fra Danmark og fra Saxland. Selv havde Bjørn ogsaa Skibe paa Fart til udenlandske Havne, hvorved han indførte mange Kostbarheder i Landet. Engang, da Erik Blodøxe vendte tilbage fra et Tog i Austerveg, fordrede han, at Bjørn skulde erlægge ham de Skatter, som skulde udredes til Harald som Overkonge. Dette negtede Bjørn at gjøre, da han derved vilde have anerkjendt Eriks Overhøihed, hvilket langtfra var hans Mening. Om Natten omringede saa Erik og hans Mænd Sæheim, fældte Bjørn og flere af hans Folk efter et tappert Forsvar og plyndrede Gaarden, hvorved han vandt et rigt Bytte. For denne Daad blev Erik meget forhadt overalt i Norge.

Da Halfdan Svarte, Haralds og Aasas Søn, erfarede Bjørns Drab, besluttede han at hævne ham. Da Erik Vinteren efter var i Gilde paa Gaarden Selva i Nordmøre indenfor Agdenes, omringede Halfdan og satte Ild paa det Hus, hvori han sov. Gaarden brændte; men Erik undkom med Nød og neppe selv femte og tog sin Tilflugt til Faderen. Da denne erfarede, hvad der var hændt, samlede han Folk og Skibe. Det var hans Agt at drage til Throndhjem for at straffe Halfdan. Denne udrustede paa sin Side en Hær og en Flaade, med hvilken han lagde ud til Stadsbygden indenfor Thorsberg eller Thorshaug; Harald laa med sine Folk ude paa Reinssletten. Halfdan havde i sin Hær en gjæv Thrønder, der hed Guthorm Sindre. Han havde før tilhørt Kong Haralds Hird og var

85. Paalstav af Jern, fæstet paa Træskaft. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

86. Tværøxe af Jern. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

meget yndet af begge Konger. Han var en dygtig Skald og havde digtet et Kvæde om hver af dem, hvorfor de begge havde tilbudt ham Løn, som han dog negtede at modtage. Han havde til Tak kun forlangt, at de skulde tilstaa ham en Bøn, naar han fremsatte den. Dette havde de lovet ham med Haand og Mund. Nu begav Guthorm sig til Harald og forlangte, at Fader og Søn skulde forlige sig med hinanden. "Og", lægger Sagaen til, "saa meget ærede Kongerne ham, at de paa hans Bøn virkelig sluttede Forlig." Halfdan skulde beholde sit Rige, men lovede paa sin Side, at han ikke skulde efterstræbe Kong Erik.

87. Sax af Bronce. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

88. Sax af Jern, meget liden, indlagt med Broncesirater.

89. Hammer af Jern. Kristiania Universitets Oldsagssamling.

Haakon den godes Fødsel. Kong Ædhelstan af England.

Omtrent ved den Tid, da Kong Harald begyndte sit Erobringstog, levede der paa Hørdaland endnu en mægtig og anseet Mand, som man kaldte Hørda-Kaare. Om ham selv ved Sagaen intet at berette, men hans Æt staar der saa meget større Ry af. Hans Datter Vilgerd skal have været Moder til Ravna-Floke, som opdagede Island; en anden Datter Thora fødte Ulf-Ljot, Islands Lovgiver.

Vi vil i det følgende komme til at nævne flere af hans Efterkommere: blandt dem var Norges Konge Haakon den gode og Hersen Erling Skjalgssøn fra Sole.

Da Harald begyndte at blive gammel, holdt han sig mere og mere i Ro paa de Gaarde, han havde i Hørdaland og Rogaland. Her laa Kongsgaardene Aalrekstad, nær ved det nuværende Bergen, Sæheim paa Lygren, Fitje paa Stordøen, Utstein ved Bukfjorden og Agvaldsnes paa Karmøen. Da han var nær de Sytti, fik han en Søn med en Kvinde, der hed Thora. Hun var fra Moster og var høi af Vært; derfor kaldte man hende Mosterstangen. Forøvrigt var hun vakker og af god Slægt; thi hun nedstammede fra Hørda-Kaare. "I den Tid — siger Sagaen — var mange Kongen tjenstpligtige, som var af god Slægt, baade Mænd og Kvinder." Derfor kaldtes Thora ogsaa Kongens Tjenestekvinde, i hvilken Benævnelse Dronning Gunhild og hendes Slæng naturligvis tillige fik indlagt den Betydning, at hun kun var en Trællekvinde. Sigurd

Ladejarl kom til at tage sig af Thoras Barn, allerede før det blev født. Da Tiden nærmede sig, at hun skulde føde, førte Sigurd hende nemlig med sig paa sit Skib fra Moster nord til Sæheim, hvor Harald opholdt sig. De laa om Natten ved Land strax søndenfor Alvøen; her bragte hun Barnet til Verden oppe paa Hellen, nær Bryggesporden. Det var en Søn, og Sigurd Jarl døbte ham paa hedensk Vis og kaldte ham Haakon efter sin Fader. Haakon voxede op, blev snart vakker og staut af Vært og lignede i det hele taget meget sin Fader, Kong Harald.

90. Ringspænde af Bronce. Funden paa Gaarden Vaage i Suldals Prgd. Stavanger Amt.

Haralds øvrige Børn hadede fra første Færd af den unge Haakon og lagde dette for Dagen ved at kalde ham Trællesønnen, Mosterstangsgutten o. s. v. Men Harald holdt af ham og beholdt derfor baade Barnet og dets Moder bestandig i sin Nærhed. Da han mærkede, at han ikke havde lang Tid igjen, var det derfor hans største Sorg at faa sin Søn anbragt paa et Sted, hvor han kunde være sikret mod sine onde Frænders Efterstræbelser, naar han havde lukket sine Øine.

Paa Englands Throne sad dengang Kong Ædhelstan, en Sønnesøn af Alfred den store. Sagaerne har reist ham et smukt Minde, idet de giver ham Tilnavnene "den seiersæle" og "den trofaste". Han havde omtrent paa samme Tid antaget til Opfostring en Søn af den franske Konge Karl den enfoldige, der senere besteg Frankriges Throne under Navnet Ludvig den fjerde. Det var vist hermed hans Tanke, at han i sin Fostersøn skulde opdrage en tro-

fast Forbundsfælle mod Normannerne, om denne kom til Magten i sit Fædreland. Med det samme Maal for Øie søgte Ædhelstan Forbund med Harald Haarfager, hvis Rige jo var et af de værste Røverreder. Vi har før seet, hvorledes Kong Harald havde søgt at hindre Vikingernes Omsiggriben ved strenge Straffe og Fredløshed. Der tør neppe være nogen Tvivl om, at Kong Ædhelstan, der har kjendt til de Bestræbelser, Kong Harald gjorde i saa Henseende, af politiske Hensyn har stræbt at bistaa ham. Han sendte ham derfor Vennegaver og tilbød sig at antage til Opfostring et af Kong Haralds Børn. Harald besluttede sig til at anbetro sin Søn Haakon til Ædhelstans Omsorg og sendte ham med en paalidelig og tro Hirdmand, Hauk Haabrok*), over til England, hvor Ædhelstan tog vel mod Gutten. Han holdt, siges der, mere af ham end af sin nærmeste Slægt og gav ham den bedste Opdragelse.

91. Oresmykke af Guld. Funden paa Gaarden Hoen i Eker Prestegjeld.

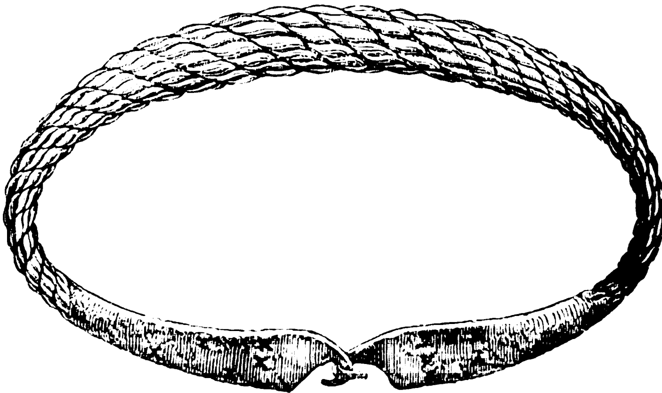
92. Sølvfingerring fra Vikingetiden. Funden paa Gaarden Borgen i Vestre Akers Prestegjeld.

Men i Norge udspredtes der et mærkeligt Rygte, som skulde kaste Slør over, hvorledes det hele var gaaet til, og det fandt almindelig Tiltro. Strax efter sin Thronbestigelse — heder det i Sagaen — sendte Kong Ædhelstan et prægtigt, med Guld og Ædelstene prydet Sværd til Kong Harald. Den Mand, som overbragte ham det, leverede Kongen det paa den Maade at han vendte Hjaltet mod Harald med de Ord: "Her er et Sværd, som Kong Ædhelstan sender dig og beder dig tage derimod". Kongen tog i Haandtaget. Da sagde Sendemanden: "Nu tog Du ved Sværdet, som vor Konge vilde, og nu skal du være hans Undermand, siden du tog ved hans Sværd". **) Harald skjønnede nu, at det hele var en List, men han vilde ingen Mands Undermand være. Han lod dog paa sine Mænds Raad Kong Ædhelstans Folk vende tilbage. Sommeren efter sendte han Hauk Haabrok over til England og lod ham tage sin Søn Haakon med.

*) Haabrok (ɔ: høi i Buxen) kaldtes Hauk af den brautende og stolte Færd, han viste, naar han drog i Kongens Erinder.

**) Naar en Jarl eller Herse gik Kongen til Haande, aflagde han nemlig Troskabsed paa den Maade, at han rørte ved hans Sværdhjalt.

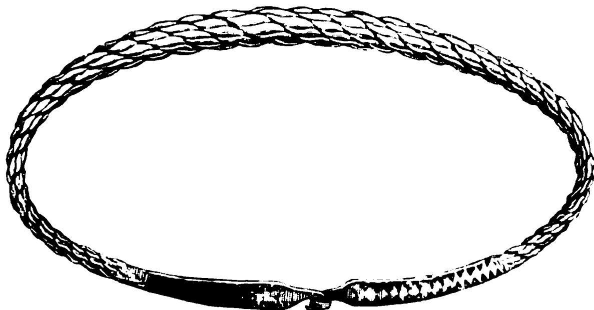
Hauk traf Ædhelstan i London, hvor der i Kongehallen just holdtes et stort Gilde. Hauk gik da did med Kongesønnen og 30 væbnede Mænd i sit Følge. Han bød dem fæste sine Kapper saaledes, at ingen saa Sværdet; de skulde gaa ind i Hallen og stille sig i en Række foran Bordet, hvor Kongen sad; naar deres Ærinde var røgtet, skulde de gjøre helt om og forlade Hallen, saaledes at den, der sidst kom ind, gik først ud. De gjorde, som han bød. Hauk gik i Spidsen og ledede Haakon ved Haanden. Kongen bød ham velkommen. Da tog Hauk Kongesønnen og satte ham

93. Halssmykke af Sølv. Funden paa Bolsonæs i Romsdalen.

paa Ædhelstans Knæ med de Ord: "Kong Harald beder dig om at opfostre dette hans Ambaattebarn". *) Ædhelstan blev vred herover og greb til Sværdet. Men Hauk sagde: "Knæsat ham har du nu! Gjerne maa du myrde ham, om du saa synes, men dermed fælder du ei alle Haralds Sønner!" Saasnart Hauk havde sagt dette, forlod Mændene Hallen, gik tilskibs og kom i god Behold tilbage til Norge. Kong Harald var meget vel fornøiet med hans Færd, vilde man vide.

*) Ambaattebarn ɔ: Barn hvis Moder er en Trælleqvinde. "Man siger — heder det i Sagaen — at den er meget ringere, som opfostrer et Barn for en anden." Ydmygelsen maatte derfor være saa meget større, naar Barnet var af Trælleherkomst.

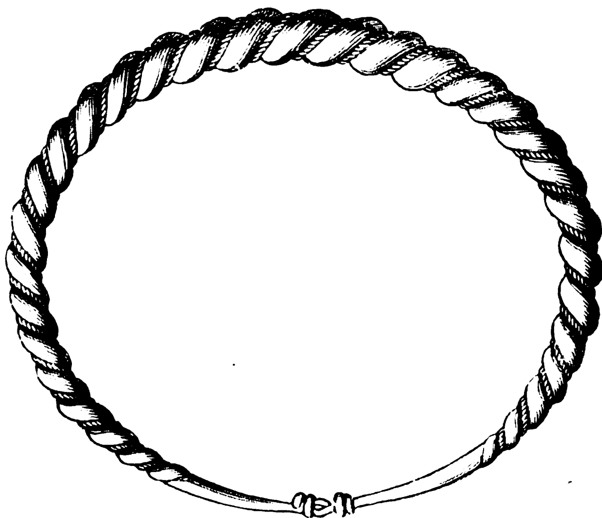
94. Halsring af Sølv. Funden i Rendalen.

Thorolf Skallagrimssøn besøger Island. Egil Skallagrimssøns første Udenlandsfærd.

Thorolf Skallagrimssøn havde i mange Aar været hjemmefra og i denne Tid samlet sig adskillig Rigdom. En Sommer rustede han sig til at drage i Handelsfærd. Underveis vilde han gjøre en Afstikker til Island for at hilse paa sin Fader. Da han var færdig til at reise, gav Erik ham en prægtig, med Guld og Sølv beslagen Øxe som en Gave, han skulde bringe Skallagrim. "Denne Øxe, siger Sagaen, var en meget kostelig Gave; den var stor, havde krumme fremstaaende Hjørner og var belagt med Guld; Skaftet var med ophøiet Arbeide af Sølv." Efter en heldig Reise lagde Thorolf ind i Borgefjorden og satte Skibet op. Han blev vel modtaget af sin Fader Skallagrim og overbragte ham Kong Eriks Hilsen og Gave. Skallagrim tog imod Øxen, holdt den i Veiret og saa en Stund paa den, rystede saa paa Hovedet og hængte den op ved sin Plads i Stuen. Høsten efter skulde der slagtes Øxne. Skallagrim stillede to sammen, saa deres Halse hvilede paa en opreist Helle; derpaa hug han med et Hug Hovederne af. Men da Øxen kom ned mod Hellen, sprang en Del af Eggen af. Fuld af Foragt for en saa usel Kongegave slængte han saa Øxen op paa Dørkarmen i Ildhuset, hvor den blev liggende og sværtedes af Røgen. Om Vaaren lod Thorolf Skallagrim vide, at han agtede at drage udenlands, og bad om, at Aasgerd Bjørnsdatter, hans Fosterdatter, maatte drage med ham; thi han havde lovet hendes Fader at

bringe hende hjem til ham. Skallagrim raadede ham fra at reise. "Det er godt", sagde han, "at ake hjem med hel Slæde. En hæderlig Reise har du gjort, og Ordsproget siger, at den, som vide vanker, kun liden Lykke sanker. Hellere skulde du her tage saa meget Jord, som du finder nødvendig for at være en holden Mand." Thorolf gav et undvigende Svar; han vilde gjøre en Tur endnu, og Skallagrim maatte lade ham have sin Villie. Thorolf gjorde sig nu reisefærdig.

Som tidligere omtalt havde Thorolf en Broder Egil; han var Faderen op af Dage. Styg og svart var han og havde stridt sort Haar, men endda stridere Sind, saa han var slem at komme til Rette med. Her-

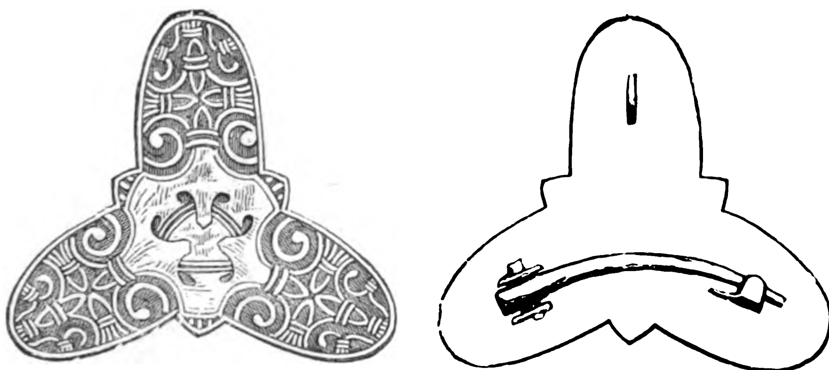

95. Armsmykke af Sølv. Funden 1844 paa Gaarden Theisen i Østre Akers Prestegjeld.

til kom, at han var i Besiddelse af en mageløs Styrke, skarp Tunge og gode Skaldegaver, saa han i det hele taget tegnede til at blive en Type paa en nordisk Viking. Da han var syv Aar gammel, blev han i en Leg usams med en Kammerat, som var elleve Aar gammel; Egil fik først Juling, men saa løb han hjem, tog en Økse og kløvede Skallen paa Kammeraten. "Han bliver vist en Viking", var det eneste, Moderen sagde hertil. Da han var tolv Aar gammel, legte han og en Kammerat en Aften med Faderen. Skallagrim kom tilkort, men saa greb Sinnet ham; han kastede Egils Ven til Jorden, saa han ikke rørte Lem paa sig mere, og det vilde være gaaet

den samme Vei med hans Søn, hvis ikke en af Trællekvinderne, der havde ammet ham, havde lagt sig imellem. Skallagrims Vrede vendte sig nu mod hende, saa hun ikke vidste bedre Raad end at springe paa Søen; han var hende da saa nær, at han satte en stor Sten mellem Skuldrene paa hende, saa hun aldrig kom op mere. Egil gik imidlertid lige hjem og slog ihjel den Træl, som var Husfoged og Opsynsmand paa Gaarden. Det varede lang Tid, før Egil og Skallagrim igjen vexlede et Ord med hinanden.

Saaledes artede Egil sig.

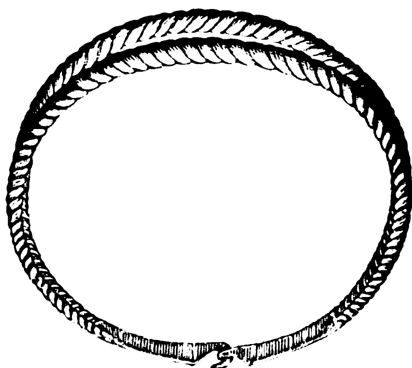

96 a—b. Kløverbladformet Spænde af forgyldt Kobber. Funden paa Gaarden Strand i Elverums Prestegjeld.

Da Thorolf efter sit Besøg hos Skallagrim agtede sig tilbage til Norge, bad Egil Faderen om at faa Lov til at følge med ham. Skallagrim erklærede, at det maatte komme an paa Thorolf. Men denne havde kun liden Lyst til at tage ham med. "Fader kan ikke holde Styr paa dig herhjemme, sligt Sind du har", sagde han. "Hvorledes mener du da, det skal gaa dig udenlands?" "Ja, saa kommer nok ingen af os til at reise da", mente Egil. Natten efter blev der Stygveir og rygende Sydvestvind. Egil listede sig ned til Skibet, som laa seilklart ved Bryggen, og hug Landtougene over, saa Skibet drev ud paa Fjorden. Da Thorolf saa, at Skibet drev, vilde han og hans Folk bjerge det; men det lykkedes ikke, før det var fjæret op i Andakilen paa den anden Side af Borgefjorden. Egil lod sig hjemme forlyde med, at det nok skulde være det mindste Uheld, som rammede Thorolf, om han ikke fik følge med. Denne skjønnede da, at det vel var sikrest, han tog Egil med.

Før Affkeden gik Skallagrim hen og tog den Øxe, Kong Erik havde sendt ham som Gave, ned fra Dørbjelken, hvor han havde slængt den, leverede den til Thorolf, rusten og sodet som den var, og bad ham hilse Kongen med, at sligt noget Skrab skulde han ikke have bryd sig med at sende ud til Island. Thorolf tog vel mod den, men kastede den i Søen, saasnart han havde lagt fra Land.

Overfarten til Norge løb heldigt af. De landede ved Hørdaland og begav sig strax til Sogn. Brynjulf var død om Vinteren og hans Sønner havde skiftet Arven imellem sig. Den ældste, Thord, havde faaet Aurland og var gaaet Kongen til Haande, hvorfor han havde opnaaet Fa-

97. Armring af Sølv. Funden paa Vitingssæteren under Gaarden Helgenes i Suldal, Ryfylke.

derens Hersesværdighed. Bjørn derimod havde faaet en anden Eiendom og kaldtes sædvanlig Bjørn Høld. Thorolf førte nu Aasgerd til Forældrene; derpaa drog han til Kong Erik. Han bragte denne en Hilsen fra sin Fader, sagde blandt andet, at han med Taknemmelighed havde taget imod Kongens Gave og bad Erik om ikke at forsmaa et godt Langskibstjeld, som han foregav, at Skallagrim havde givet ham med til ham. Erik tog vel mod Gaven og bad ham om at blive hos sig Vinteren over. Dette Tilbud maatte Thorolf dog foreløbig afslaa; thi han havde et vigtigt Erinde at udrette hos Thore Herse, sagde han. Thorolf drog siden, som han havde sagt, til Thore Herse og fik hos ham den bedste Modtagelse. Thore indbød ham ogsaa til at blive der om Vinteren. Thorolf takkede for Tilbudet; "men", sagde han, "jeg har en Mand med mig, som maa modtages med den samme Gjæstfrihed som jeg. Det er min Broder, som aldrig før har været hjemmefra, og som jeg derfor maa have et Øie med". Thore mente,

at der ikke kunde være noget i Veien for det; lignede han Thorolf, sagde han, saa skulde de nok komme godt udaf det med hverandre. Thorolf lod da sit Skib sætte op. Thorolf tog sig i Vinterens Løb ikke videre af Egil; men Thores Søn Arinbjørn, som var noget ældre end Egil, sluttede sig til ham, og de blev snart de bedste Venner.

Om Vinteren spurgte Thorolf Thore Herse, hvad han vilde synes om, at han friede til hans Søsterdatter Aasgerd. Thore mente, at det var ikke det værste Tilbud, og lovede at være hans Fortalsmand hos Bjørn og Aasgerd. Der blev heller ikke Tale om noget Afslag; Bryllupet blev bestemt til at holdes hos Bjørn den følgende Høst. Til den fastsatte Tid begav Thorolf sig til Sogn, ledsaget af Thore, Arinbjørn, sine Mænd og flere mægtige Bønder, som han havde indbudet. Egil skulde have været med, men lige før Afreisen blev han saa daarlig, at han maatte holde sig i Ro hjemme paa Gaarden.

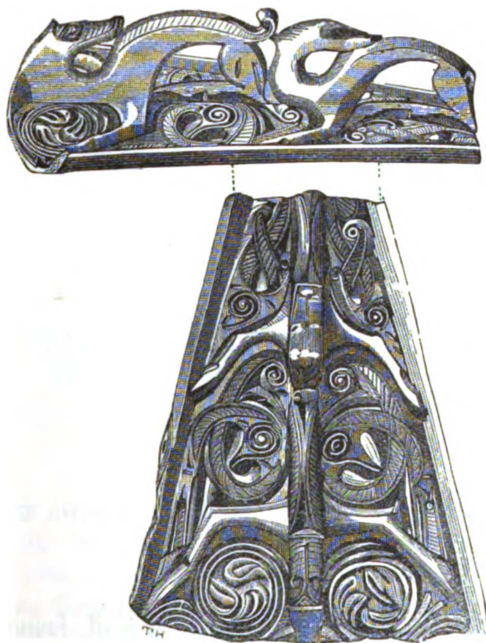
Neppe var Bryllupsgjesterne dragne afsted, før Egil kom sig igjen. Han fandt det nu kjedeligt paa den næsten folketomme Gaard og vidste ikke ret, hvad han skulde tage sig for. Nu traf det sig saa, at Thores Gaardsfoged Ølve skulde ud for at indkræve Landskylden hos Thores Leilændinger. Egil vilde da være med ham, og Ølve tillod det, da han mente, at han nok kunde være ham til god Hjælp. De drog da afsted paa en Baad med 12 af Thores Huskarle. Underveis fik de et haardt Veir med Regn og Storm, saa de om Aftenen maatte lægge ind til Atleøen. I Nærheden laa en stor Kongsgaard, der bestyredes af en Aarmand ved Navn Baard. Han var af lav Herkomst, men var dygtig og paapasselig i sin Dont, og Erik og Gunhild satte derfor stor Pris paa ham. Ølve og Mændene gik op til Gaarden. De traf Baard ude paa Tunet, fortalte ham om sin Reise og bad om Nattely. Baard saa, hvor vaade de var, og fulgte dem hen til et Ildhus, som laa noget afsides, for at de kunde faa tørret sine Klæder. Siden satte Baard Borde frem for dem, men gav dem kun Brød, Smør og Skjør, idet han undskyldte sig med, at der ei fandtes Øl i Huset. Dernæst anviste han dem deres Natteleie; det var en stor Bunke Halm, som laa ude i Skaalen.

Samme Aften var imidlertid Kong Erik Blodøxe og Dronning Gunhild komne til Atleøen, hvor der skulde holdes et stort Offergilde for Gudinderne. Inde i den Stue, hvor de var, skortede det hverken paa Øl eller Mjød. Kongen undrede sig over, hvor Baard var bleven af. Man sagde ham da, at han havde nogle Gjester at se til paa en anden Side af Kongsgaarden. Kongen spurgte efter, hvem det var, og da han hørte, at det var nogle af Thore Herses Mænd, vilde han, at de skulde komme ind. Han tog venlig imod dem og anviste dem Plads paa Bænken mellem sine Mænd. Ølve og Egil maatte sidde i Høisædet lige over for Kongen. Der

blev nu drukket meget tæt, og det varede ikke længe, før Ølve og hans Mænd var saa overstadig fulde, at de ikke kunde sanse sig. Men Drikken bed ikke paa Egil, og han gjorde derfor Fyldest baade for sig og for Ølve. Thi det var Skik og Brug, at enhver efter Omgang skulde tømme sit Horn, og den, som ikke magtede det, maatte til Straf tømme et Extrabæger eller Vitishorn; dog kunde Sidemanden ved Drikkebordet gjøre det i Vedkommendes Sted. Baard spottede nu over, hvor tørstig Egil var, og klagede for Dronningen, hvor vanskeligt det var at faa Egil drukken. Da lod Gunhild blande bedøvende Urter i Øllet, og Baard bar et helt Horn af denne Drik frem for Egil. Men denne merkede Uraad og lod Hornets Indhold hemmelig løbe ud. Saa tog han Ølve, der ikke kunde staa paa sine Ben, ved Haanden og vilde lede ham over i den Stue, som var bleven dem anvist til Herberge. Men i Døren kom Baard dem imøde med et stort Horn, som han bad dem tømme paa hans Velgaaende. Egil tog Hornet, idet han kvad et Vers om Baards Falskhed, tømte det og gjennemborede Aarmanden med sit Sverd, som han hemmelig bar under Kappen. I det samme Øieblik tumlede ogsaa den ravende Ølve overende og blev liggende ved Siden af Baards Lig. Egil skjønnede nok, at han ingen Tid havde at tabe, hvis han skulde komme velbjerget bort fra Øen. Han lagde paa Sprang ned til Stranden, men hvor han kom, saa han Folk, som holdt Vagt ved Baadene. Om Morgenen kom han ud paa Næsset i Saudesundet, og svømmede over dette hen til Saude-Øen, der var ubeboet og alene brugtes til Græsgang for en Mængde Kjør og Sauder. Sine Vaaben bar han i en Bylt paa Ryggen. Egil tørrede nu sine Klæder og blev den Dag over paa Øen.

I Gildehuset havde man imidlertid strax fundet Baards blodige Lig liggende ved Siden af den døddrukne Ølve, og Kongen havde befalet, at man skulde søge efter Egil paa Gaarden og holde Vagt ved Baadene. Man erfarede inde i Ildhuset, hvor Ølves Mænd holdt til, at Egil havde været indom som snarest og taget sine Vaaben. Om Morgenen og den næste Dag anstillede man Efterforskninger rundt om paa Øen, men da disse faldt frugtesløse ud, bød Kongen om Kvelden, at man ogsaa skulde ransage de nærliggende Øer. Tolv Mand roede nu i en Baad over til Saudeøen. Tre af dem blev tilbage for at passe Baaden; de øvrige ni delte sig i tre Partier, hvert paa tre Mand, for at gjennemstreife Øen i forskjellige Retninger. Egil var imidlertid paa sin Post og skjulte sig i Krattet tæt ved det Sted, hvor Baaden landede. Neppe var de, som skulde lede efter ham, komne saa langt op, at Baaden var skjult for deres Øine, før Egil var nede ved Stranden; han listede sig ind paa Vogterne, knuste strax Hovedet paa den ene og hug Foden af den anden. Den tredie forsøgte vel at skyde Baaden fra Land, men Egil drog den ind efter Fanglinen og fældede ogsaa ham efter en kort

Kamp. Nu drog han bort fra Saudeøen, roede hele Natten og den paafølgende Dag, til han kom tilbage til Thores Gaard. Mændene, som blev igjen paa Saudeøen, havde ingen Baad til at komme hjem med og maatte derfor blive der i flere Dage. For at bjerge Livet blev de nødte til at slagte noget af Kvæget, og tilsidst gjorde de op et stort Baal paa den Side af Øen, som vender mod Atleøen, for at man derfra skulde komme over med Baad for at hente dem.

98 a--b. Broncesmykke med Ornamenter i keltisk Stil. Funden paa Gaarden Vatne i Hosanger Prestegjeld.

Da Egil naaede Thores Gaard, var Thore, Thorolf, Arinbjørn og de øvrige Bryllupsgjæster komne hjem. Ogsaa Ølve havde af Erik faaet Lov til at drage bort i Fred, da han vel skjønnede, at han var undskyldt for at have nogen Andel i Drabet paa Baard. Thorolf og Arinbjørn havde allerede opgivet Haabet om at faa Egil at se mere. Saa meget større blev derfor Forundringen, da denne stod lyslevende iblandt dem og berettede, hvorledes alt var gaaet til. Arinbjørn gav Egil Medhold i, hvad han havde gjort, og talte til sin Fader om, at det var hans Pligt at skaffe Egil Kongens Tilgivelse. Thore mente vel og, at det kunde være det samme,

hvad man gjorde med en slig Skarv som Baard Aarmand, "men", sagde han, "det ligger nu engang Egil og hele hans Æt i Blodet at fare uvorrent frem." Han begav sig alligevel til Kongen, og endskjønt denne var vanskelig at tale til Rette, fik han dog udvirket, at Egil skulde sone Drabet paa Aarmanden ved at betale Bøder og forpligte sig til ikke at opholde sig længe ad Gangen i Kongens Riger. Thore Herse betalte strax Boden.

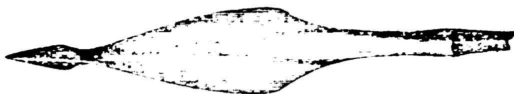

99. Jernbeslag paa Hestetøi. Funden paa Gaarden By i Løiten, Hedemarkens Amt.

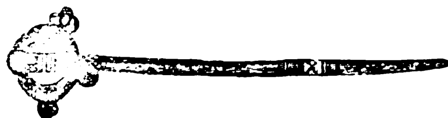
Den næste Sommer drog Thorolf og Egil sammen ud paa Vikingetog, først til Kurland, hvor Egil blev fangen og kun med Nød og neppe bjergede Livet, derpaa til Danmark, hvor de indtog og herjede Kjøbstaden Lund i Skaane, og endelig til Halland, hvor de ikke plyndrede og derfor fandt en gjæstevenlig Modtagelse hos Arnfinn Jarl. Da det lakkede mod Høsten, seilede de op til Fjordene, hvor Arinbjørn uden at adspørge Faderen indbød Egil til at blive der om Vinteren. Thore fandt, at det skulde Arinbjørn have ladet være ugjort, siden han vidste, hvor vred Erik var paa Egil. Men Arinbjørn sagde da, at han og Egil skulde dele Vinterkvarter, siden de nu engang havde bestemt det saa. Thore fandt det dog raadeligst at drage hen til Kong Erik for at bede ham om, at han ikke maatte tage det ilde op, at han husede Egil Vinteren over. Erik sagde, at han for Thores Skyld ikke skulde gjøre noget ved det; men havde en anden huset Egil, sagde han, saa skulde det ikke have bekommet ham vel. Dronning

Gunhild hørte paa, at Thore og Erik taltes ved. Hun bebreidede Kongen, at han altid viste sig saa eftergivende, og spurgte, om han ikke regnede Drabet paa Baard Aarmand for noget. "Du, Gunhild," sagde Erik, "du søger da altid at egge mig til Grumhed, men det nytter dig denne Gang ikke. Jeg vil ikke tage mit givne Ord tilbage."

Vaaren efter skulde der holdes en stor Ofring ved Hovet paa Gaule. Herhen kom mange Folk baade fra Fjale, Fjordene og Sogn. Kong Erik og Dronning Gunhild indfandt sig med et stort Følge,

100. Pilespids funden paa Gaarden By i Loiten, Hedemarken. (jfr. 99.)

101. Ringnaal af Bronce. Funden paa Grd. Bjerkem i Sparbuen, N. Thr.hjems Amt.

ligesaa Thore Herse, Arinbjørn og Thorolf. Egil derimod maatte blive hjemme, da man ikke spaaede sig noget godt af et Møde mellem ham og Kong Erik. Det viste sig ogsaa, at Dronning Gunhild havde spundet Rænker mod Skallagrims Sønners Liv. I Følge med Kongen og Dronningen var hendes Brødre Eyvind Skreyja og Alf Askmand. De var endnu unge, men store og sterke for sin Alder og derhos vilde Slaaskjæmper. Endskjønt de var driftige Kjøbmænd, var de meget lidet likte af Folk. Kong Erik derimod satte stor Pris paa dem. Gunhild havde paalagt sine Brødre, at de i Trængselen skulde søge at faa taget Thorolf af Dage. Men saa længe Festen stod paa, holdt denne sig saa nær Thore, at de ikke fandt nogen Leilighed til det. Da nu Eyvind klagede derover for Gunhild, bad hun ham om, at han i det mindste maatte se til at faa slaaet ihjel en af Thorolfs Mænd; thi det var da ialfald noget. En Aften, da Kong Erik, Thore og Thorolf gik til Sengs, blev deres Mænd siddende efter ved Drikkebordet. Blandt dem var to Brødre, Thorvald og Thorfinn, der først havde faret med Bjørn Høld, der var deres Frænde, og sidste Sommer med Thorolf og Egil. Alf og Eyvind satte sig hos dem og drak, Eyvind med Thorvald og Alf med Thorfinn. De blev fulde, som det sædvanlig gik,

og begyndte at ægle sig ind paa hverandre. Eyvind og Thorvald kom op at skjændes og bruge Ukvemsord, og tilsidst tog Eyvind frem et Sværd, han bar skjult under Kappen, og gjennemborede Thorvald med det. Dette foregik paa et helligt Sted, og derfor var ingen af de Tilstedeværende væbnede. Der blev stor Tummel i Laget; thi Kongens og Thores Mænd røg op at slaaes. Omsider lykkedes det dog at faa de kjæmpende fra hverandre. Kongen tilbød vel at betale Bøder for Drabet paa Thorvald, men hverken Thorfinn eller Thorolf vilde tage derimod. Eyvind Skreyja blev derfor ved sin Forbrydelse "Varg i Helligdommen" (vargr i véum), som det kaldtes,

102. Sværdhjalt af Jern med Sølvbelæg. Funden paa Gaarden Fævik i Fjære, Nedenes.

og skulde kunne dræbes for sin Gjerning, hvor man traf ham. Dette blev dog forhindret ved, at Erik og Gunhild sendte ham ned til Danmark; Harald Gormssøn, som raadede her, tog vel mod ham, siger Sagaen, og gjorde ham til Landværnsmand mod Vikingerne.

Da Vaaren kom, drog Thorolf og Egil atter i Viking. De seilede til Viken, holdt derfra over til Jylland og styrede saa ned efter langs Kysten til Frisland. Her tilbragte de en stor Del af Sommeren. En Aften, da de laa nær Land paa det Sted, hvor Danmark og Frisland støder sammen, kom der to Mænd roende bort til Egils Skib. De fortalte, at en af hans Venner, som han forleden Aar havde reddet af Fangenskab i Kurland, havde

sendt dem hen for at varsku Brødrene om, at Eyvind Skreyja havde samlet en betydelig Styrke for at passe dem op, naar de om Høsten kom tilbage forbi Jyllands Kyst. Selv krydsede han efter dem med to lette Skuder og var ikke langt undaf. Da Egil hørte det, var han ikke sen med at faa Tjeldene taget bort af sit Skib, og uden at underrette Thorolf om, hvad han havde i Sinde, seilede han afsted for at hilse paa Eyvind. I Dagningen kom han uforvarende over denne, som havde lagt sig for Anker, og angreb ham baade med Stene og Vaaben. Efter et stort Mandefald maatte Eyvind springe i Søen med en Del af sine Mænd, svømmede tillands og

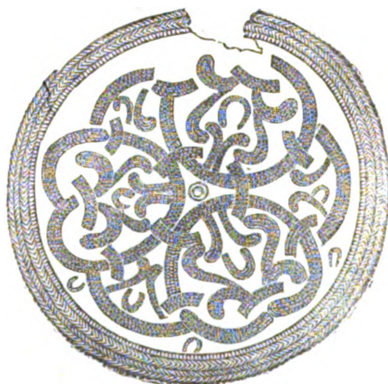
103. Spænde af Bronce. Funden i Vaage Prestegjeld i Gudbrandsdalen (?)

reddede saaledes Livet. Egil tog nu Skibene, Ladningen og de efterladte Vaaben og vendte tilbage til Thorolf. Denne, der var bleven lidt urolig over Egils Forsvinden, blev ikke lidet forundret, da Broderen forklarede ham, hvor han havde faaet Skibene fra. "Nu er det lidet raadeligt for os at drage til Norge i Høst," sagde Thorolf. "Saa faar vi opsøge et andet Sted", mente Egil. Efter en kort Afstikker til Saxland og Flæmingeland (Flandern) besluttede de at gaa i Tjeneste hos Kong Ædhelstan den seiersæle af England.

Kong Ædhelstan tog vel mod Brødrene og de tre hundrede Mænd, de havde i sit Følge. Han bad dem om at lade sig primsigne*); thi, skriver Sagaen, det var nemlig dengang Skik, at baade Kjøbmænd og de, som gik i kristne Fyrsters Tjeneste, gjorde dette, da de i dette Fald havde lige godt Samkvem med Kristne og Hedninger. Thorolf og Egil gik da ogsaa ind derpaa.

*) At primsigne betyder at lade sig betegne med Korsets Tegn. De saaledes mærkede gik for at være Kristne, ihvorvel de ikke var døbte.

Nogen Tid efter, at de var komne i Ædhelstans Tjeneste, faldt Thorolf i et Slag mod nordiske Vikinger.*) Egil jordede ham paa sømmelig Krigervis. Ædhelstan paaskjønnede ogsaa fuldt ud den Tjeneste, Brødrene havde vist ham. Han skjænkede Egil en stor Guldring og gav ham to Kister, fulde af Sølvpenge, som han skulde bringe Skallagrim paa Island i Erstatning for Tabet af Thorolf. Egil selv, der fik vælge Land eller

104. Sølvsmykke, fundet ved Ekersund.

Løsøre, foretrak det sidste. Han forblev nu en Tid hos Ædhelstan, der skal have vist ham den største Ære. Men da det vaaredes, begyndte han at længes til Norge. Hans Broders Hustru Aasgerd sad jo paa store Gaarde der borte, og hvis der ikke fandtes Børn efter Thorolf, havde han Ret til hele Arven. Han sagde da Ædhelstan Farvel, men maatte dog love ham, at han skulde komme igjen, naar han havde ordnet sine Familieanliggender.

Egil drog nu over til Norge. Da han kom til Fjordene, erfarede han, at Thore Herse var død, og at Arinbjørn, hans Ven, havde taget Arv efter Faderen og tillige faaet hans Værdighed. Egil begav sig til Arinbjørn, hvor han og hans Mænd fandt den bedste Modtagelse. Her opholdt ogsaa Aasgerd sig med sit og Thorolfs eneste Barn, Datteren Thordis. Da Egil underrettede hende om Thorolfs Død, blev hun, som man

*) Hvilket Slag det kan have været, er ikke let at sige. Det ligger nærmest at tænke paa et af de Tog, Kong Ædhelstan foretog til Northumberland for at holde Vikingerne i Ave. Sagaens Beskrivelse af Træfningen passer imidlertid kun paa Slaget ved Brunanburg, der fandt Sted 10 Aar senere, og hvorom vi skal høre nærmere.

kan tænke sig, yderlig bedrøvet. Til Egils Tilbud om, at han for Fremtiden skulde være hendes Forsørger, gav hun vistnok et venligt Svar, men hun benyttede sig kun lidet deraf. Da det led ud paa Høsten, blev ogsaa Egil temmelig sturen af sig, smagte hverken Mad eller Drikke og sad ofte med Kappen for Ansigtet. Arinbjørn troede, at det var Sorgen over Thorolfs Tab, som gik ham saa nær til Hjerte, og søgte at trøste ham. Han sagde, at det var umandigt at skabe sig slig; "thi Mand skal jo efter Mand leve." Egil kvad da en Vise, hvori han lod ham vide, at han elskede hans Frænke Aasgerd og kun havde lidet Haab. Da lovede Arinbjørn, at han skulde tale hans Sag saavel hos Bjørn som hos Aasgerd selv. Dette skede ogsaa.

105. Oval Broncespænde. Funden paa Gaarden Vestre Engelaug i Løiten, Hedemarken.

Aasgerd gik da ind paa at blive Egils Hustru, og Bryllupet feiredes med megen Pragt om Vinteren. Nu blev Egil igjen glad tilmode. Vaaren efter gjorde han et Kjøbmandsskib istand og drog om Sommeren ud til Island med sin Hustru og sine Skatte. Da skal han have været borte fra Landet i 12 Aar.

Skallagrim var nu begyndt at blive en gammel Mand. Han blev meget glad, da Sønnen kom tilbage, og overdrog ham at styre Gaardsdriften og Husvæsenet. Egil havde paa sin Udenlandsfærd samlet en efter Tidens Forhold uhyrtelig Mængde Penge, men han var tillige i den Grad gjerrig, at han ikke engang vilde give fra sig de to Kister med Sølvpenge, som Kong Ædhelstan havde givet ham med til Skallagrim som Erstatning for Thorolf.

106. Broncebeslag i keltisk Stil. Funden paa Gaarden Olberg i vestre Slidre.

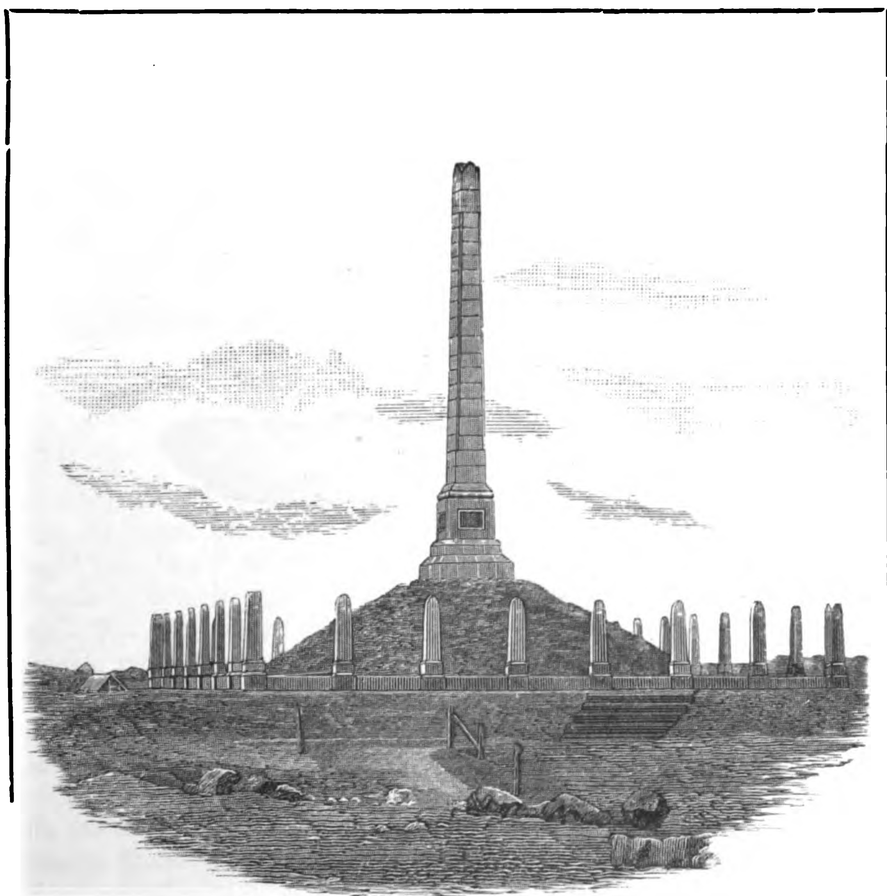
Kong Haralds Død. Erik Blodøxes Thronbestigelse.

Da Harald var 80 Aar gammel, blev han saa svag og tungfør, at han maatte give Afkald paa Regjeringens Byrder. Han udførte da en Plan, han længe havde næret, idet han satte sin Søn Erik i Høisædet og gav ham Overherredømmet over det hele Rige. Han overlevede sin Thronfrasigelse i tre Aar og døde under et Ophold i Rogaland, sandsynligvis paa Gaarden Hauge, hvor han blev begravet.

Tusinde Aar efter Rigets Samling reiste det norske Folk i taknemmelig Ihukommelse et Minde paa Haraldshaugen.

Vi har hørt, hvorledes Erik Blodøxe allerede i flere Aar havde udøvet den kongelige Magt i Faderens Navn. Han var dog ikke bleven anerkjendt som Overkonge paa alle Kanter af Landet; thi i Throndhjem gjorde Halfdan Svarte og i Viken Olaf, der opfostrede Bjørn Farmands Søn Gudrød, Fordring paa at ansees som uafhængige, og de fandt Medhold hver hos Folket i sin Landsdel. Erik Blodøxe var en moralsk svag Mand, der lod sig styre af sin Dronning Gunhild; hendes List og Ondskab gjorde hende almindeligt forhadt og skilte tilsidst hendes Mand ved Arv og Rige.

Et Par Aar efter døde Halfdan Svarte pludselig i et Gjæstebud i Throndhjem; det Rygte gik almindelig Mand og Mand imellem, at Dronning Gunhild havde kjøbt en Kvinde til at forgive ham. Nu tog Thrønderne Sigrød, en anden Søn af Harald og Jarledatteren Aasa, til Konge.

107. **Monumentet paa Haraldshaugen.**

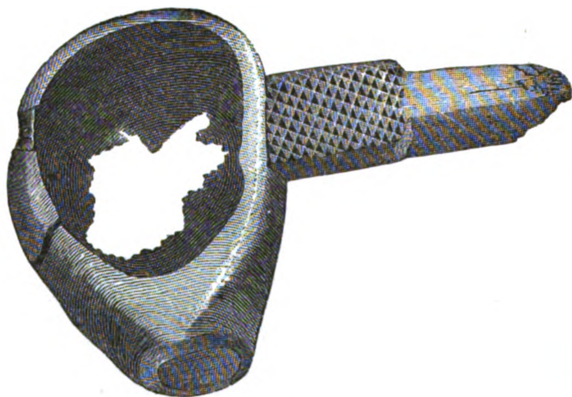
Reist af det norske Folk til Minde om Rigets Samling og afsløret den 18de Juli 1872 af Kong Oscar II. Støtten er 43 Fod høi, Fodstykket 12 Fod og Haugen 15 Fod. De Stene, der omgiver Haugen, "Fylkesstenene" er lidt over 8 Fod høie.

Bautastenen, der stod paa Haralds Grav, vises endnu paa Gaarden Gard.

Det første Aar efter Kong Harald Død, skriver Sagaen, fik Erik ingen Skat fra Throndhjem eller Viken; thi paa disse Steder optog Sigrød og Olaf den.

Egil Skallagrimssons anden Udenlandsfærd.

Et Par Aar efter at Egil var kommen hjem til Island, fandt han det høist magtpaaliggende at foretage en ny Reise til Norge. For at finde Forklaringen til denne Færd maa vi gaa noget tilbage i Tiden.

108. Øse af Træ. Funden paa Gaarden Voll i Overhalden, N. Throndhjems Amt. (jfr. 28).

Udenfor Kongsgaarden Aalrekstad i Hørdaland ligger Øen Fenring. Her er Gaarden Ask, der i sin Tid eiedes af den rige og trollekyndige Thorgeir Thyrnefod. Han var nu død, men havde efterladt sig tre Sønner. Den ældste, Anund, var en stor og svær Karl, hvorfor man kaldte ham Berg-Anund. Den anden, Atle — Lille-Atle kaldet — var liden, men bomsterk, og Hadd, den tredie, var en frygtet Viking.

Thora Ladhaand døde tidlig, ialfald ikke mange Aar efter sin Islandsfærd. Bjørn Høld giftede sig da paany med Aaluf og havde i sit andet Ægteskab en Datter ved Navn Gunhild. Hun blev gift med Berg-Anund, der havde taget Gaarden efter sin Fader.

Det, som drev Egil til at foretage sin anden Udenlandsfærd, var, at han fik Efterretning om, at Bjørn Høld var død, og at Berg-Anund havde sat sig i Besiddelse af al Arven efter ham. Løsøret havde han bragt hjem til Ask, og Jordegodset havde han bortbygslet til Leilændinger, der havde at svare ham Landskyld heraf. Vaaren efter seilede Egil og Aasgerd paa en godt udrustet Skude over til Norge. Han tyede strax til Arinbjørn, som tog meget vel imod ham. Da Egil fortalte ham, hvad Hensigten med hans Reise var, fraraadede han ham paa det indstændigste at indlade sig med Berg-Anund. "Den Sag vil neppe faa nogen Fremgang", sagde han. "Thi Berg-Anund er en haard og trættekjær Mand og finder derhos Medhold hos Kongen og Dronningen." Egil vidste vel,

109. Spydspids. Funden paa nordre Fevang i Sandeherred.

at den sidste ikke var ham med sin Gunst og Naade bevaagen, men mente dog, at Kongen ikke kunde negte ham Lov og Ret. "Med din Bistand", sagde han, "tager jeg ikke i Betænkning at opretholde min Fordring paa Anund." Arinbjørn vilde først forsøge at faa Sagen bilagt i Mindelighed. Paa hans Opfordring drog Egil paa en Skude med 20 Mands Besætning ned til Ask, hvor han krævede Arveskifte af Berg-Anund. Men denne blev yderst opbragt over denne Fordring. "Jeg synes", sagde han, "du er dumdristig, du Egil, som Kongen har gjort landflygtig, og som ikke desmindre vover dig hid til hans Rige. Du skulde desuden tage i Betænkning, at jeg før har snud op og ned paa slige Karle, som du er, og det for mindre Sager end dette." Det ene Ord tog det andet, og tilsidst skjældte Anund Egils Hustru for at være trællebaaren paa sin Moders Side, og erklærede dermed rent ud, at hun ingensomhelst Ret havde til Arv efter Bjørn. Egil stevnede da Anund til Gulathing, for at deres Sag kunde blive retslig undersøgt. "Jeg skal komme", lovede Anund og føiede til: "Det er ikke min Skyld, om du slipper derfra med Livet." Egil lod ham vide, at han ikke var ræd ham, og vendte tilbage til Arinbjørn. Denne blev, som man kan tænke sig, yderlig forbitret over den Haan, som var tilføiet hans Faster Thora, og begav sig til Kong Erik for at klage over Anunds Uforskammethed. Men denne var nu lidet naadig mod sin trofaste Mand. "Du har bestandig beskyttet Egil", sagde han, "og for din Skyld har han nu ogsaa faaet Lov til at blive her i Landet. Men du maa

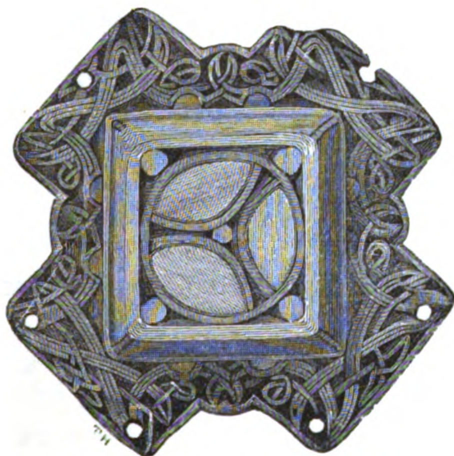
110. Stegepande med Skaft af Jern fra Vikingetiden. Funden paa Vestre Bilden, Grans Prestegjeld.

111. Smykkenaal af Bronce. Funden paa By i Løiten. (jfr. 111).

aldrig vente, at jeg vil tage ham i Forsvar ligeover for mine Venner". Arinbjørn mente vel, at det ikke var andet end Lov og Ret, Egil fordrede, men Kongen blev yderst forbitret. Det var da intet andet for Arinbjørn at gjøre end at vende hjem i Tide, for at ikke Dronning Gunhild ogsaa skulde komme til at blande sig op i Sagen.

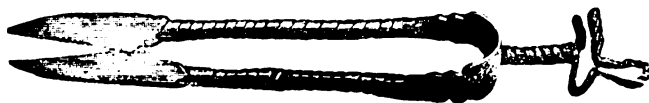
Den følgende Vaar drog man til Gulathing. Med et stort Følge begav Arinbjørn og Egil sig derhen. Hid kom ogsaa Kongen, Dronningen, hendes Broder Alf Askmand og mange andre, deriblandt Anund, Lille-Atle og Hadd. Dommen — d. v. s. den Samling af Dommere, der havde at paadømme alle Sager — blev nu sat; den bestod af tolv Bønder fra hver af de tre Landsdele, Fjordene, Sogn og Hørdaland, og opnævntes af Herserne for disse. Retten holdtes paa en slet Mark; dens Plads var indhegnet af en Kreds opreiste Hasselstænger, forbundne med Snore, og denne Skranke, som kaldtes Vebaandene, maatte ingen bryde under Straf af at ansees som Helligdomsskjænder. Flertallet af Dommerne, som var blev valgt af Arinbjørn og Thord paa Aurland, var vistnok stemt til Egils Fordel.

112. Broncebeslag i irsk Stil. Funden paa Gaarden Belsheim i Vang, Valders.

Begge Parter traadte nu frem for Dommen for at tale sin Sag; Berg-Anund var den, der som sædvanlig skulde føre det store Ord. Egil sagde, at hans Hustru Aasgerd var arveberettiget som Bjørns Datter, at hun var odelsbaaren og lendbaaren, og han nedlagde derfor Paastand om, at Dommerne i Overensstemmelse med Loven skulde tildømme hende det halve af Arven efter Bjørn, baade i Jordegods og Løsøre. Berg-Anund derimod paastod, at hans Hustru var Bjørns rette Arving; thi hun var født i lovligt Ægteskab. Aasgerd var derimod ikke arveberettiget, da hendes Moder, Thora, var hærtagen og havde ægtet Bjørn uden sine Frænders Samtykke. Da Arinbjørn hørte, at hans Faster, Thora, blev skjældet som

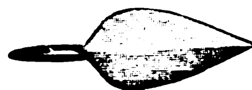
en ufri Kvinde, blev han vred og tilbød sig at føre Vidner paa, at der i Forliget mellem Bjørn Høld og Thoras Frænder udtrykkeligen var bleven fastslaaet, at hans og Thoras Datter, Aasgerd, skulde være arveberettiget. Egil kvad nu en Vise, i hvilken han opfordrede Kongen til at høre Vidnernes Udsagn og siden lade ham faa nyde Lov og Ret. Kongen betænkte sig en Stund. Saa svarede han, at han hverken vilde tillade eller forbyde Vidneførselen. Da tog Dronningen Ordet: "Det er da for galt, Konge, at du lader denne lange Egil indvikle alle Sager for dig. Vil ikke du afgjøre Sagen til Anunds Fordel, saa vil i det mindste ikke jeg taale, at Egil træder vore Venner under Fødder. Hvor er min Broder Alf? Far du til Dommen med din Skare og tillad den ei at afsige en saa vrang Kjen-

113. Sax fra Vikingetiden. Funden i Vangs Prestegjeld, Valders.

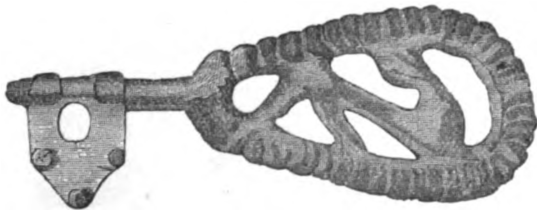
114. Pilespids. Funden paa By i Loiten. (jfr. 111).

115. Pilespids af Jern. Funden paa Berg i Loiten.

delse som denne!" Alf og hans Mænd stormede strax ind paa det Sted, hvor Retten sad, skar Vebaandene over, brød Stængerne ned og jagede Dommerne fra hverandre. Der opstod nu stor Tummel paa Thinget; men paa Grund af, at Stedet var fredet, bar ingen Vaaben, og det kom derfor ikke til Blodsudgydelse. Egil, som ingen Ret kunde faa paa denne Vis, æskede nu Anund til Holmgang der paa Thinget, saa skulde den overlevende tage Arven. "Har du slig Lyst til at slaaes, Egil", sagde Kongen spydigt, "saa skal vi altid skaffe dig Leilighed nu strax." "Ikke vil jeg slaas med Kongens Overmagt", svarede Egil, "men mødes vi engang, hvor Kampen er lige, saa skal jeg vist ikke fly, — hvad enten min Modstander er en Høvding eller ei", lagde han til. "Lad os drage bort, Egil!" sagde Arinbjørn. "Her er intet for os at gjøre." Egil fulgte hans Raad, men vendte sig først om og sagde med høi Røst: "Jeg kalder Dig, Arinbjørn, og Dig,

Thord, og alle de Mænd, som hører mine Ord, til Vidne paa, at jeg nedlægger Forbud mod, at Berg-Anund eller nogen anden, indenlandsk eller udenlandsk, af fyrstelig eller ikkefyrstelig Stand, befatter sig med Bjørn Brynjulfssøns Jorder, at bortbygsle dem eller dyrke dem eller paa anden Maade at føre sig dem til Nytte. Hvo, som det gjør, erklærer jeg skyldig i Lovbrud, Gudernes Fortørnelse og Gridrov!"*) Dermed forlod han Thinget sammen med Arinbjørn. Han var da yderst opbragt. Da de var komne ned til Stranden, hvor Skibene laa, raadede Arinbjørn Egil til at skynde sig afsted, det forteste han kunde; thi han spaaede ikke sin Ven noget godt af et Møde med Kong Erik. Egil gik da med treti Mand ombord i en letroet Skude og lagde ud. De øvrige Skibe, som hørte med til Følget, kom langsomt efter. Længst agterud laa Arinbjørns Langskib, som var tungest under Aarerne.

116. Broncenøgle. Funden paa Gaarden Hofve, Lunde Prestegjeld, Stavanger Amt.

Det var virkelig Kong Eriks faste Hensigt at sætte efter Egil for at tage ham af Dage. Gjerne havde han gjort det paa selve Thingpladsen, hvis hans Mænd havde været væbnede. Medens Arinbjørns Skibe drog ud af Fjorden, stevnede han sin Hird til Husthing ved Stranden. "Tag Tjeldene af Skibene", sagde han, "og ro efter Egil. Slaa ham ihjel, hvor I træffer ham, og skaan heller ingen, som vil yde ham Bistand." Arinbjørns Skibe havde imidlertid faaet et stort Forsprang. Da Kongens Skibe havde klaret alle Sundene nordenfor Gulen og kom ud paa Sognsøen, saa man Arinbjørns Skuder allerede holde ind mod Saudungssund. Kongens Mænd anspændte nu sine yderste Kræfter og indhentede ham i indre Saudungssund. Erik lagde til Arinbjørns Skib og spurgte, om Egil var ombord. Arinbjørn svarede, at det var han ikke; hvis Kongen ikke troede ham, kunde han selv komme ombord og se efter. Kongen vilde da have fuld Besked

*) Gridrov betegner Brud paa det Tilsagn, som den ene af to stridende Parter har givet den anden om ikke at ove Fiendtligheder mod ham i Løbet af en bestemt Tid.

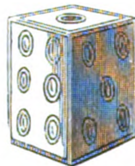
117. **Vor.** Fundet paa Gaarden Fevang i Sandehered.

118. Vægtlod af Bly.

119. Dyrehoved af Bronce, sandsynligvis Endebeslag til Knivskaft.

120. Terning af Ben. Funden omkr. 1819 paa Alaug, Furnæs Sogn, Vangs Prestegjeld, Hedemarken.

om, hvor Egil var bleven af. Arinbjørn fortalte ham da, at Egil og hans Mænd havde styret i Retning af Stensund. Kongen tog nu den samme Kurs. Det forholdt sig ganske rigtig, som Arinbjørn havde sagt; thi i Stensundet laa Egils eget Skib, der havde fuld Ladning inde. Egil og hans Mænd gik ombord paa Skibet. I Graalysningen den følgende Morgen blev Udkigsmændene var, at der kom nogle Skibe roende imod dem. Egil havde paa Følelsen, hvem det var; han bød sine Mænd at væbne sig og løbe over paa den mindre Skude, Arinbjørn havde laant ham. Selv

bragte han ombord de Sølvkister, han havde faaet af Ædhelstan, og som han altid pleiede at føre med sig. Han lod nu ro frem mellem Landet og den Skude, som holdt nærmest ind til dette. Det var Kong Eriks eget Skib. Det var temmelig mørkt, og da begge roede meget skarpt til, strøg Fartøierne saa nær forbi hinanden, at Bagstavnene næsten stødte sammen. I Farten

121. Oval Spænde af Bronce med dobbelt Plade. Ukjendt Findested. (Thjms. Vid. Selsk.)

kastede Egil et Spyd over til Kongens Skib og rammede med det Styrmanden, Ketil Hød, Kong Eriks Frænde og Hirdmand. Han døde paa Flekken. Erik Blodøxe befalede nu nogle af sine Mænd at sætte efter Egil. Andre roede hen til Islandsfareren, som var ladet tilbage; her dræbte de ti af Egils Karle, som ikke havde faaet Tid til at komme ombord paa den mindre

Skude. Siden plyndrede de Skibet og satte Ild paa det. Efter nogen Tids Forfølgelse var de, som satte efter Egil, nær ved at indhente ham. Da styrede han med sin letroede Skude ind gjennem et temmelig grundt Sund. Det var just skjære Sjø, og de tunge, dybtgaaende Fartøier skurede mod Grunden og maatte opgive Forfølgelsen. Egil drog nu nordover til Fjordene, hvor hans Hustru Aasgerd opholdt sig paa Arinbjørns Gaard. Arinbjørn forsynede ham med et sødygtigt Skib og en god Ladning i Stedet for, hvad han havde tabt ved Kongsmændenes Forfølgelse. Med Tak til hans Ven Arinbjørn og med Forbandelser over Kongeparret lagde Egil saa fra Land for at drage tilbage til Island.

122. Udhulejern. Fundet paa nordre Fevang i Sandeherred. (jfr. 109).

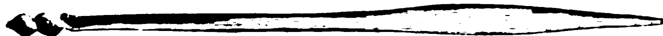
Kong Erik havde imidlertid faaet andet at tænke paa, som var ham mere magtpaaliggende end at fremme en personlig Hævn over en Islænding. Hans Brødre, Sigrød og Olaf — som vi nys har seet negtede at anerkjende Eriks Overhøihed — havde al Grund til at frygte for, at Erik snart vilde hjemsøge dem med Vaabenmagt for at tvinge dem til Lydighed. Sigrød begav sig derfor om Vaaren til Tunsberg, hvor Olaf opholdt sig, for at overlægge med ham, hvad de skulde gjøre for at modstaa Eriks Overgreb. Strax efter at det nys fortalte var foregaaet paa Gulathing, fik Erik Nys om, hvad der var igjære. Han nøiede sig nu med at lyse Egil utlæg i alle sine Riger og Lande, saa at hvo, der vilde, kunde dræbe ham, og drog i største Hemmelighed med sine Hærskibe til Tunsberg. Her kom han uforvarende over sine Brødre. Det kom til Slag paa Høiden østenfor Byen, det senere saakaldte Slotsbjerg, hvor Olaf og Sigrød faldt. Erik underkastede sig nu Viken, medens Olafs Søn Tryggve og hans Fostersøn Gudrød, Bjørn Farmands Søn, tog sin Tilflugt til Oplandene.

Berg-Anund og hans Broder Hadd fandt det raadeligst at blive siddende mandsterke hjemme paa sin Gaard, saalænge de ikke var aldeles sikre paa, at Egil var godt og vel kommen afsted. Kongen havde ogsaa, da han drog til Østlandet, ladet en af sine Frænder ved Navn Frode med en vakker Styrke blive siddende paa Kongsgaarden Aalrekstad*), for at han i

*) Nu Gaarden Aarstad nær Bergen.

Nødsfald kunde komme Anund til Hjælp, ifald Egil vilde ham noget. Hos Frode blev ogsaa Kongens ældste Søn, Ragnvald, tilbage; han var da ti eller elleve Aar gammel.

Egil var imidlertid med sit Skib kommen til et Udvær, som heder Vitar og ligger udenfor Alden. Her traf han nogle Fiskere, som fortalte ham, at Kongen havde lyst ham utlæg. Det var liden Bør, og Egil blev derfor liggende der i nogle Nætter. Omsider fik han en Aften saa megen Vind, at han kunde lægge til Havs, paa samme Tid som Fiskerne roede indover. De fortalte Anund, at nu var Egil borte. Berg-Anund blev glad, da han hørte det. Han sendte fra sig alle de Mænd, som han havde havt om sig til Beskyttelse, roede over til Aalrekstad og bød Frode hjem til sig. Kongesønnen Ragnvald skulde blive tilbage paa Aalrekstad med de ti eller tolv Mænd, han altid havde om sig. Men neppe var Frode dragen af Gaarde, før ogsaa Ragnvald vilde hen for at fornøie sig. Han drog da paa en smuk, malet Karve ud til Herdlø, hvor hans Fosterfader Skegg-Thore boede.

123. Vor. Fundet paa nordre Fevang i Sandeherred. (jfr. 109, 117 o. fl.)

Da Egil var kommen ud paa Havet, stilnede Vinden af. Han maatte da lade Seilene falde og blev liggende et Par Dage at drive. Siden kom Havgulen. Egil mente da, at det var bedst at ro ind til Land. Thi blev der Havveir, mente han, saa kunde det være uvist, om de kom tillands, og lykkedes det dem end, saa havde de bare Ufred at vente sig, hvor de kom. Hans Mænd syntes, det kunde være noget i det. De seilede da ind til Herdløvær; her fandt de god Havn og fortøiede Skibet. Egil roede nu i en liden Baad med to Mand ind til Herdlø, hvor han sendte en Mand op for at speide. Denne kom nu tilbage med den Besked, at Ragnvald Kongesøn var der med sine Mænd, og at Frode var paa Besøg hos Berg-Anund. Egil roede saa ud til Skibet igjen, hvor han bød sine Mænd at staa op og væbne sig. Skibet blev lagt for Anker; 12 Mand fik det Hverv at passe det, medens han selv med 17 Mand drog indover Sundene. Han stelte sig slig, at han om Aftenen kom ind til Fenring, hvor Baaden lagde op i en afsides liggende Vaag. Egil bød sine Mænd vente her, medens han gik op paa Øen for at speide. Han havde sine sædvanlige Vaaben paa sig, og over Hjelmen drog han en sid Hat. Oppe i Skogen traf han nogle Gjetergutter, som havde store Fæhunde hos sig. De fortalte ham, at de

nu hver Nat maatte holde Vagt over Kvæget, thi der var kommen en svær Bjørn svømmende over til Øen og havde anrettet stor Skade der. Det var just noget for Egil. Han indbildte Gutterne, at Bjørnen havde været efter ham og ikke var langt borte. Han bad dem underrette Berg-Anund og Frode om, hvad han havde fortalt dem, og lod, som han vilde gaa til sit Hjem; thi af hans Tale lod det til, at han boede der paa Øen. En af Gutterne løb nu op til Gaarden Ask. Her var alle gaaede til Sengs med Undtagelse af Berg-Anund, Frode og Hadd, som endnu efter Sædvane sad ved Drikkebordet. De greb strax sine Vaaben og lagde i Vei for at møde Bjørnen. Ud fra Skogen gik der en Snip ud, og foran denne var der et lidet

124. Forgyldt Broncebeslag. Fundet paa Gaarden Sæim i Roldal.

Smaakrat. Her skulde Bjørnen efter Gutternes Opgivende være. De saa virkelig ogsaa noget røre sig inde i Buskene, og Berg-Anund bad derfor Frode og Hadd om at tage Post foran Skogsnippen, for at Bjørnen ikke skulde slippe til Skogs. Selv løb da Berg-Anund fuldt væbnet med Sværd og Spyd ind mod Bjørnens Skjul. Men den, som laa inde i Krattet, var ingen anden end Egil. Han løb frem mod Berg-Anund, denne fældede sit Spyd og satte imod, men efter en kort Kamp gav Egil ham et Hug, som næsten tog Hovedet af. Da Frode og Hadd saa Berg-Anund falde, brød de samtidig ind paa Egil. Denne kastede først sit Spyd imod Frode, saa

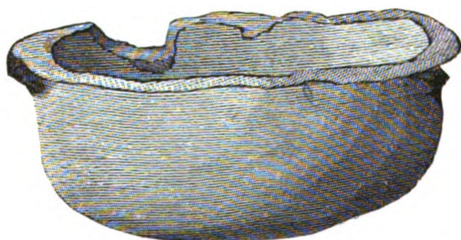
det gik tvers gjennem Skjoldet og Manden, saa han sank død overende uden at lede et Lem paa sig mere. Derpaa mødte han Hadd og fældte ham efter kort Vaabenskifte. Da Gjetergutterne kom til, sagde Egil til dem, at de maatte passe paa Ligene, saa ikke Udyr eller Rovfugl kom og aad dem op. Selv gik han nedover til den Vaag, hvor han havde efterladt sine Mænd. Underveis mødte han 11 af dem, og med disse vendte han da om og gik op til Gaarden, plyndrede her, hvad der kunde overkommes, og slog ihjel 15—16 af Huskarlene. Siden drev de Kvæget til Stranden, hvor de slagtede det, og lastede Baaden med saa meget Kjød, som den kunde rumme.

122. Rembeslag af forgyldt Bronce. Funden paa Gaarden Island, Frosten, N. Thr. A.

Derpaa roede de ud forbi Øerne. Egil sad til Rors; han var nu saa sint, at det ikke nyttede at faa et Ord af ham. Da de holdt ned mod Herdlø, kom Kongesønnen Ragnvald imod dem paa sin malede Karve; han havde faaet et Nys om, at Egil var kommen til Herdløvær og vilde nu varsko Berg-Anund. Men han kom i rette Tid; thi Egil kjendte Skibet. Strax styrede han Baaden med saa stor Fart ind paa Karven, at denne kantrede og Folkene, som var i den, faldt i Vandet. Egil greb til Spydet og raabte til sine Mænd, at de ikke skulde skaane en levende Moders Sjæl. Dette var ingen vanskelig Sag og blev ogsaa udført tilgavns. Siden roede Egil over til Herdlø; han vilde nemlig med det samme gjeste Skegg-Thore. Men denne flygtede med alle sine Folk fra Gaarden, som Egil derpaa plyndrede og ødelagde. Efter saalunde forrettet Sag drog de til Skibs. Da de strax fik god Bør, gjorde

de sig seilklare. Men først gik Egil op paa en Høide, som vendte ind mod Land. Han bar en Hasselstang i Haanden, og paa Toppen af den fæstede han et Hestehoved og mælede: "Her sætter jeg op Nidstang og vender dette Nid mod Kong Erik og Dronning Gunhild" — han dreiede i det samme Hestehovedet ind imod Land — "og jeg dreier dette mod alle Landvætter*), som bebor dette Land, at de alle skal fare paa vildsomme Veie, og at ingen af dem kan finde noget blivende Sted, førend de har drevet Kong Erik og Dronning Gunhild af Landet". Derpaa stak han Stangen ned i en Fjeldrift og lod den staa der. Paa Stangen ristede han saa Runer, der indeholdt de samme Ord, som han nys havde fremsagt. Derpaa gik han ombord, heisede Seilet og lod det staa ud mod Havet. Overfarten var kort og heldig, saa han snart igjen kunde overtage Gaardsbruget paa Borg.

123. Kar af Klæbersten fra Vikingetiden. Fundet paa Gaarden Møgenes i Kraakstad Prestegjeld, Akershus Amt.

Erik Blodøxe fordrives. Haakon Ædhelstansfostre tages til Konge.

Den Forbandelse, som den hevngjerrige Egil Skallagrimssøn udtalte over Kong Erik og Gunhild, var vistnok ikke andet, end hvad der rørte sig overalt i Folket. "Det var mange Folks Tale", hedder det i en norsk Kongesaga, "at Erik var bestemt paa at rydde alle sine Brødre af Veien, for at han alene skulde raade over Riget og ligervis hæve sine Sønner til Kongedømmet efter sine Dage. Han blev herover uvennesæl hos hele Almuen."

Mægtige Mænd i Norge sammensvor sig da om at styrte Kong Erik fra Norges Throne og hæve hans Broder Haakon, Thora Moster-

*) Landets Skytsaander.

stangs Søn, der opfostredes hos Kong Ædhelstan i England, op paa den i Stedet. Sjælen i denne Sammensværgelse var vistnok Sigurd Ladejarl, der havde at hevne Drabet paa sine Venner, Halfdan Svarte og Sigrød. Et Par Aar efter at Harald Haarfager var død, gik der da Bud over til England for at kalde Haakon tilbage til Landet.

I de Aar, Haakon havde været i Opfostring hos Kong Ædhelstan, havde han voxet op til den vakreste Mand, man kunde se for sine Øine. Kongen havde ladet ham døbe og oplære i den rette Tro. Han var forstandig og ordsnild, og alle holdt af ham. Han var et Hoved høiere end de fleste, stor og sterk, og Haaret paa hans Hoved var gult som Silke. Kong Ædhelstan gav ham et Sverd, hvoraf der gik meget Ry. Dets Hjalt og Haandtag var af Guld, men Klingen var dog bedre. Med det hug Haakon en Kvernsten gjennem til Øiet, hvorfor det kaldtes Kvernbit. Det fulgte ham til hans Dødsdag.

124. Bismerlod af Sten fra Vikingetiden. Funden paa Gaarden Loveid ved Skien.

Ædhelstan gav Haakon Folk og gode Skibe, med hvilke han om Høsten drog over til Norge. Under en Storm adsplittedes Skibene. Flere gik til Grunde, nogle drev nordover mod Stadt, andre sydover til Viken, hvor Kong Erik og Dronning Gunhild opholdt sig. De af Haakons Mænd, som her kom i Land, begav sig til Kong Erik og berettede, at hans Broder var omkommen paa Havet. Kongen glædede sig meget over denne Efterretning, men Dronningen sagde: "Haakon red paa Bordhesten (d. e. Skibet) vestenfra over Bølgene. Ei lod den raske Svend Brændingen bide Skibsbordet. Han er nu i god Behold i Fjordene." *) Saa var ogsaa Tilfældet. Haakon var

*) Rimeligere er det maaske at antage, at dette Vers, som Traditionen har lagt i Dronning Gunhilds Mund, har tilhørt et Kvæde om Kong Haakon.

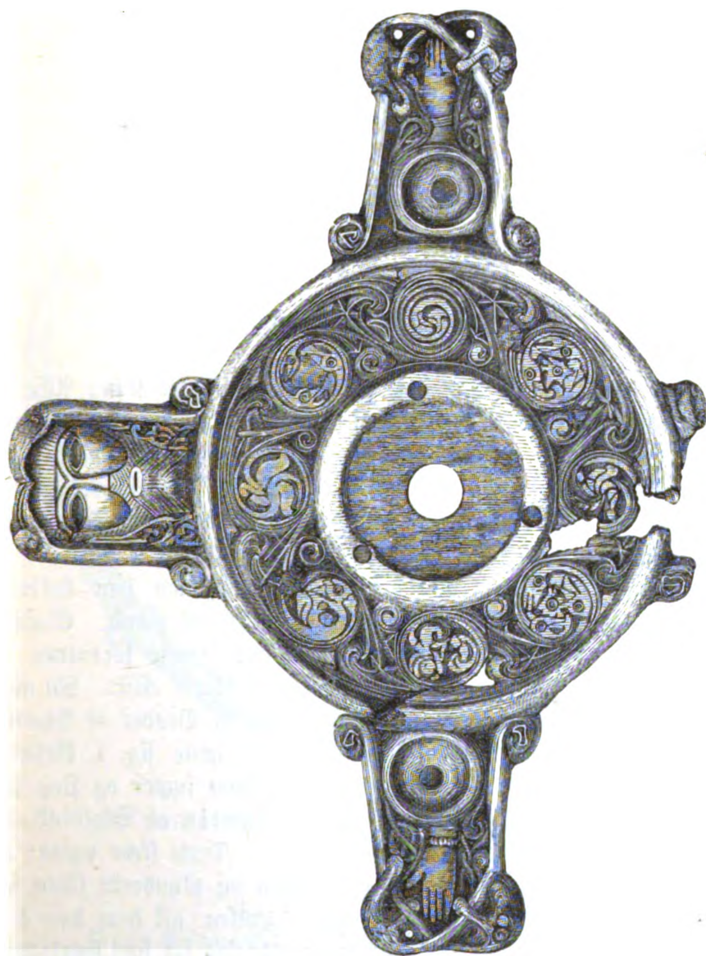
128. Smykkenaal af Bronce. Funden i Snaasen. N. Thr. Amt.

kommen i Land i Fjordene og drog strax nordover til Throndhjem, hvor Sigurd Jarl modtog ham med aabne Arme.

Vinteren over sad Haakon i Thrøndelagen. Han gjorde sig til Vens med Thrønderne, saa godt han kunde. Sigurd knyttede han til sig ved at love ham stor Magt, om han blev Konge. De gamle vandt han ved sin fornuftige Tale, de unge ved Leg og Morskab. Det varede ikke længe, før alle som en ønskede at faa den smidige, raske og gavmilde Kongesøn til Høvding for Landet.

Da det led ud paa Vaaren, blev der sammenkaldt et Møde, hvortil mange Bønder indfandt sig. Sigurd Jarl reiste sig først og talte Haakons Sag. Han raadede de fremmødte Bønder at tage Haakon til Konge. Siden reiste Haakon Kongesøn sig og talte til Bønderne. Hvis han blev tagen til Konge — saa faldt ifølge Sagaen hans Ord — saa vilde han give Bønderne tilbage den Odel, som Harald havde taget fra dem. Medens han talte, gik der Mand og Mand det Ord imellem, at nu var den gamle Kong Harald kommen tilbage i forynget Kraft; da Bønderne hørte det Løfte, han tilsidst afgav, var der næsten ingen Ende paa deres Jubel. Alle raabte som med en Mund, at de vilde have Haakon til Konge. Han blev saaledes hyldet over hele Thrøndelagen. Han valgte sig nu en Hird og besluttede sig til at drage over hele Landet. Allerede før han brød op fra det Throndhjemske, kom der Bud og Hilsen til ham fra de oplandske Bygder. Da han kom did, gik Rygtet om hans Vennesælhed som Ild i tørt Græs fra den ene Ende af Landet til den anden. Alle flokkedes om ham, og alle vilde have ham til Konge. Paa denne Maade kom han helt nedover til Viken. Her blev han hyldet af sine Brodersønner Gudrød og Tryggve, og desuden indfandt ogsaa andre mægtige Mænd sig og erkjendte ham som Konge, idet de erklærede sig lykkelige over at være komne bort fra det Tyranni, som Kong Erik og Gunhild hidtil havde øvet. Erik maatte da ty hen til de midtre Dele af Riget, hvor han var

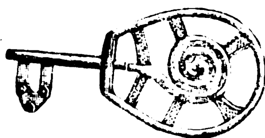
fostret, hvor hans Underkongedømme havde været, medens hans Fader levede, og hvor han vistnok havde de fleste Venner. Men ogsaa her faldt Folket fra ham. Kun faa blev ham tro. Blandt dem var Egil Skallagrimssøns Ven, den ædle, uegennyttige Arinbjørn Herse.

129. Broncesmykke, ornamenteret i irsk Stil. Vistnok af kristelig Oprindelse. Fundet paa Gaarden Hovstad i Stjørdalen.

Med disse Mænd, sin Dronning og sine Børn forlod han saa Landet. Han drog først over til Orkenøerne. Torv-Einar var da død, men hans Sønner Arnkell, Erland og Thorfinn Hausakljuf (Pandekløver) raadede over Øerne. Erik vedblev at hævde sit Overherredømme over disse,

samlede en betydelig Hær og herjede paa Skotland og England. Forend vi gaar videre, skal vi først kaste et Blik paa, hvorledes Vikingerne her havde indrettet sig paa det sidste.

130. Nøgle af Bronce. Funden paa Gaarden Ve i Sande Prestegjeld, Jarlsberg og Laurvigs Amt.

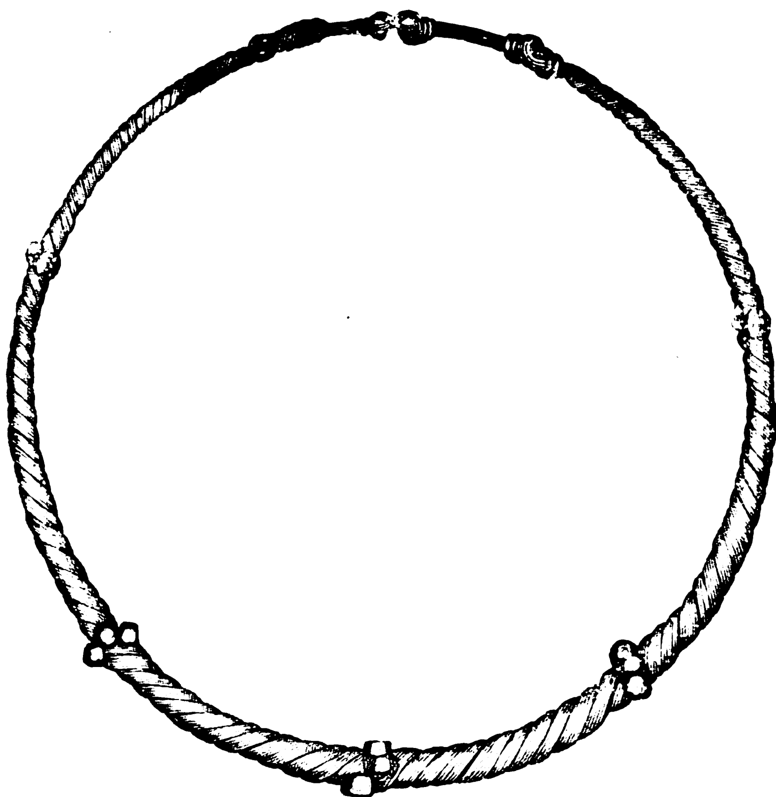
Forholdene i Nord-England.

Vi har ovenfor (S. 35) seet, hvorledes den store Kong Alfred af England byggede en Flaade til Forsvar af sit Lands Kyster mod Vikingerne. Hans Efterfølgere gik i hans Fodspor. Rundt om i Landet, især i dets nordlige Del, anlagde de en Række Borge og Fæstningsverker, paa samme Tid, som de ved Bygningen af Broer over de store Elve søgte at hindre Vikingerne fra at trænge op i det Indre af Landet.

Da Kong Ædhelstan i 924 besteg Thronen, blev han hyldet af Sigtrygg, der var Konge over Vikingerne i Nordhumberland. Sigtrygg, der tidligere havde været Konge i Dublin, men var bleven fordreven derfra, fik Kongens Søster tilægte, men døde allerede Aaret efter. Nu gjorde Kong Godfred af Dublin, der sandsynligvis var en Broder af Sigtrygg, Fordring paa at arve hans Rige og vilde endog sætte sig i Besiddelse af det med Vaabenmagt. Men Ædhelstan drog ham imøde og slog ham. Godfred maatte søge sin Tilflugt hos Kong Konstantin af Skotland, men Ædhelstan drog efter og forlangte ham udleveret. Dette skede ogsaa; men da Godfred skulde føres til Ædhelstan, rømte han og plyndrede siden sammen med Vikingehovdinger Kongens Lande. Lykken gik ham dog i den Grad imod, at han, forladt af sine Folk, maatte begive sig som bønfaldende til Kongens Gaard. Ædhelstan tog vel imod ham og beværtede ham godt, men fire Dage efter drog Godfred atter til sine Skibe og forsvandt "som en Fisk i Vandet".

I Aaret 926 blev Ædhelstan hyldet af Kong Konstantin af Skotland og af Fyrsterne i Wales og Nordhumberland. Nordboerne, som her var bosatte, maatte love at opgive sit Hedenskab, og Ædhelstan lod den Borg,

de havde opført i Byen York, sløife fuldstændig, for at den ikke skulde yde dem Tilhold. Ovenpaa disse Begivenheder fulgte der en syvaarig Vaabenhvile.

131. Halssmykke af Guld. Fundet paa Gaarden Hoen paa Eker.

Olaf Kvaran*), en Søn af den ovennævnte Kong Sigtrygg, opholdt sig efter sin Faders Død i Skotland ved Kong Konstantins Hof og ægtede

*) Kvaran skal betyde "Kjøkkendrengen" eller "Træskoen". Mange Aarhundreder efter de her fortalte Begivenheder levede Olaf Kvarans Navn i den engelske Folkepoesi. Her er han en "Askefis", men paa samme Tid en fornegtet Kongeson, der efter megen Modgang omsider naar til den Værdighed, hvortil han er født. Nær mere herom hos Dr. G. Storm i hans Afhandling: Havelock the Dane (Christiania Vidensk. Selsk. Forhandl. 1879 No. 10).

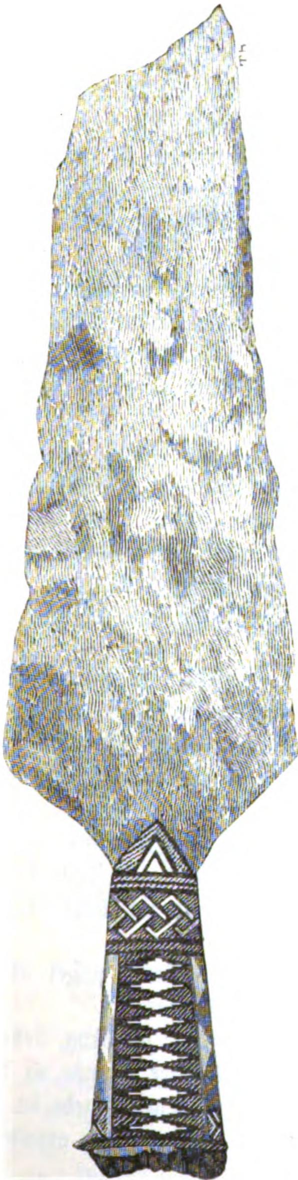
en Datter af denne. Sandsynligvis er der paa hans Foranstaltning bleven knyttet et Forbund mellem Skotterne og Nordboerne i England; thi i Aaret 934 drog Kong Ædhelstan med en betydelig Hær ind i Skotland og herjede vidt og bredt. Konstantin og Olaf Sigtryggssøn kaldte nu til Hjælp Vikingeskarer fra Irland, Orkenøerne, Skotland og Nordhumberland; Olaf Kvarans Frænde Olaf Godfredssøn var Høvding for de Tropper, som kom fra Dublin. Med denne Styrke agtede Olaf Kvaran at gjenerobre sin Faders Rige. Med en Flaade paa 625 Skibe lagde han op i Hum-

132. Øxeblad af Jern med Levning af Træskaft. Fundet paa Lyngdals Prestegaard, Lister og Mandals Amt.

berfloden og bemægtigede sig York. Ædhelstan indledede først Underhandlinger for at vinde Tid til at samle Folk. Det lykkedes ham ogsaa.

Traditionen vidste lang Tid efter at berette om, at Olaf Kvaran listede sig forklædt som Harpespiller ind i Ædhelstans Leir for at speide. De engelske Hærmænd overvældede den fremmede Spillemand med Lovord og Gaver; men han foragtede Guldet i den Grad, at han kastede det paa Jorden. En nordisk Viking, som før havde tjent Olaf Kvaran, men nu stod i Ædhelstans Sold, blev opmerksom paa denne besynderlige Adfærd, og han gjenkjendte snart i Harpespilleren sin fordums Herre. Han sørgede

134. Meisel af Jern. Fundet paa Gaarden Braaten, Aamots Præstegjeld, Østerdalen.

133 a—b. Spydspids af Jern med Sølvindlægning. Funden paa Gaarden Alvsø i Nesne Prgd. Nordland.

først for at bringe Olaf velbeholden udenfor Leiren og gik siden hen til Kong Ædhelstan for at melde ham, hvad der var hændt. Ædhelstan vidste, hvad han havde at gjøre; endnu den samme Nat forandrede han sin Leirstilling. To Dage efter stod Slaget ved Brunanburg*). Her blev Vikingerne fuldstændig slagne og maatte redde sig ved Flugten. Men Tusinder af dem dækkede Valpladsen med sine Lig, blandt dem ikke mindre end fem Konger og syv Jarler. Ogsaa paa Angelsachsernes Side havde Tabet været stort. Men alligevel havde Kong Ædhelstan al Grund til at være stolt af Seiren; der havde aldrig siden Anglernes Komme været udgydt saa meget Blod paa Øen paa en Gang. Skaldene besang Begivenheden i et Kvad, hvoraf følgende Stump er bevaret.

"Kong Ædhelstan, Krigernes Herre, Mændenes Bauggiver**) og hans Broder, Ædlingen Edmund, vandt med Sværdeggene livslang Ære ved Brunanburg. Edvards Sønner kløvede Skjoldene og splintrede Hjelmene med de hamrede Egge. Fra Barnsben af havde de lært at værge sit Land, sit Folk og sin Fæmon i Kampen mod enhver Fiende.

Fra Solen stod op om Morgenen til dens Nedgang faldt de rasende Skotter og de feige Skibsfolk; Marken dønnede blodbestænkt. Der laa mange nordiske Hærmænd, truffne af Geire, skudte over Skjolde; der laa Skotternes kamptrætte Flokke. Vestsachsernes***) djærve Skarer fulgte de flygtende i Hælene og huggede dem med hvæssede Klinger i Ryggen. Ei heller Mercierne skyede Kamp med Krigerne i Olafs Følge, som var baaret derhen paa Skibsborde til Strid.

Paa Valen laa fem unge Kjæmper, dyssede i Søvn af Sværdet; der slumrede og syv af Olafs Jarler og utalte Hobe af Søkjæmper og Skotter. Nordmændenes Fører blev slagen paa Flugt. Kun med faa Folk reddede han sig til Skibene, stødte fra Strand og reddede sig paa sine Knerrer over det mørke Hav.

Tilbage til sit Kongeland maatte den vise Konstantin ty. Paa Valen laa hans Venner og Frænder vogne; bedækket med Saar blev ogsaa hans unge Søn efterladt paa Pladsen. "Ei sømmed sig Pral for graalokket Gubbe af svungne Glavind!"

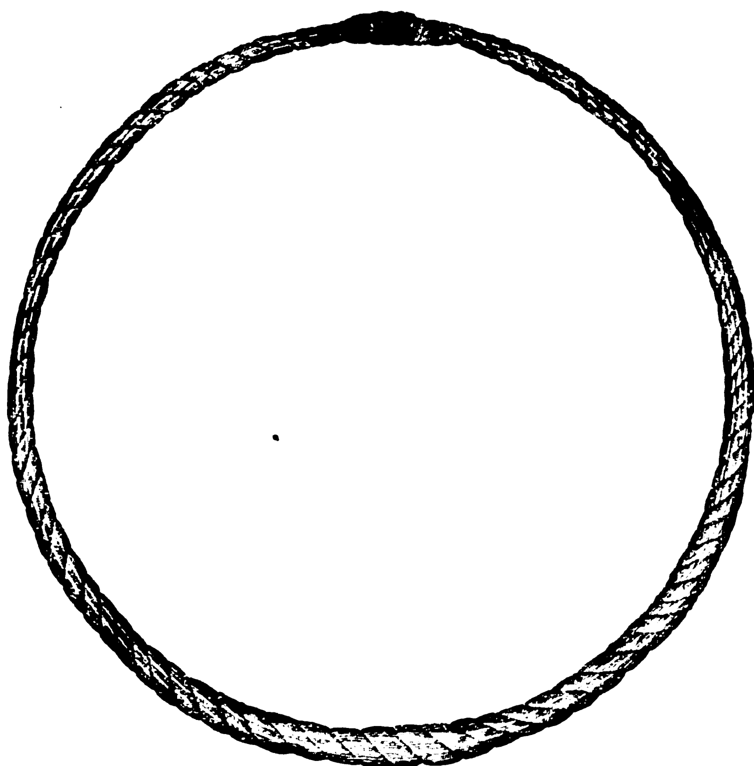
Ei heller havde Ordbryderen, den gamle Olaf, noget at le eller gotte sig over efter denne Kamp med Edvards Sønner.

Til naglede Knerrer skyndte sig Nordmændene og drog, bedrøvede i Hu, over til Dublin og Irerne. De bolde Brødre, Konge og Ædling, søgte, stolte over Seiren, til sit Hjem Wessex. Ligene levnede de til Rov for den svarte Ravn, den graa Grib, den rappe Ørn og den graadige Høg samt Skovens Ulv.

*) Hvor denne By har ligget vides ikke. Man har gjettet paa Brumby i Lincolnshire.
**) Baug ɔ: Guldring.
**) Mændene fra Wessex, Angelsachsernes Hovedrige.

Aldrig yppedes der i Folks Minde et saadant Blodbad, et saadant Mandefald, siden Angler og Saxer kom fra Østen over de brede Bølger og vandt Britannien med skarpe Øxer".

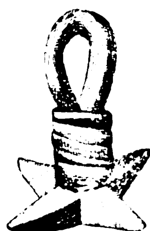
Da Kong Ædhelstan i Aaret 940 døde, fulgte hans 18-aarige Broder Edmund ham i Regjeringen. Som sædvanligt ved Kongeskifterne neg-

135. Snoet Halssmykke af Guld. Fundet paa Gaarden Hoen paa Eker.

tede Nordhumberland ham som hans Formænd Lydighed. Olaf Kvaran, der siden Slaget ved Brunanburg havde opholdt sig hos sin Frænde, Kong Olaf Godfredssön, troede, at der nu kunde være Haab for ham at komme i Besiddelse af sin Faders Rige, og kom i Følge med Kongen af Dublin dragende over til York. Her tog Vikingerne ham til Konge, ja selv Erkebispen sluttede sig til hans Sag til stor Forargelse for

de Kristne, da Olaf var en Hedning. Efter nogle Sammenstød med Kong Edmund gik Olaf ind paa at lade sig døbe mod at blive anerkjendt som Konge over hele den Strækning af Nordhumberland og Mercia, som strakte sig fra Skotlands Grændse til Wætlingastreet, eller den Del af England, som kaldtes Danelag. I Førstningen synes Olaf Kvaran at have delt dette Rige med Kong Olaf Godfredssøn; men da denne i Aaret 942 faldt fra, tog Olaf Kvaran ogsaa hans Andel i Besiddelse. Herover opstod der indbyrdes Uroligheder, hvoraf Følgen blev, at Edmund fordrev baade Olaf Kvaran og en nordisk Vikingehovding fra Irland, Ragnvald, som gjorde Fordring paa Olaf Godfredssøns Rige.

136. Ankerformet Redskab af ukjendt Brug. Fundet paa Gaarden By i Loitens Prestegjeld, Hedemarkens Amt.

Den 26de Mai 946 dræbte en fredløs Mand Leof Kong Edmund, netop som han skulde gaa tilbords. Kong Edred tiltraadte Regjeringen og blev anerkjendt over hele England som lovmæssig Herre; end ikke Vikingerne i Nordhumberland gjorde de Vanskeligheder, som de ved saadanne Anledninger havde pleiet at gjøre helt siden Kong Alfred den stores Død.

I Aaret 948 — altsaa 12 Aar efter Haakon Adhelstansfostres Komme til Norge — er det, at Erik Blodøxe dukker op som Konge i York. Sagaerne paastaar, at han efter sin Fordrivelse herjede paa de engelske Kyster, medens Kong Adhelstan endnu levede, og at denne tilbød ham Fred og Ophold i Landet, mod at han skulde værne det mod Vikingers Anfald. Denne Beretning er lidet sandsynlig; Adhelstan var allerede død, før han kom til England, og vi skal ogsaa snart se andre Grunde, som taler derimod. Først maa vi dog i York overvære et Møde, som — hvis man kan tro Sagaen — paa denne Tid skal have fundet Sted mellem Kong Erik og hans Uven Egil Skallagrimssøn.

137. Fantastisk Fuglefigur af forgyldt Sølv. Funden paa Gaarden Græslid i Tydalen, Søndre Throndhjems Amt.

Egil Skallagrimsson i York.

Efterat Egil var kommen tilbage til Island, overtog han, som vi har seet, Gaardsdriften paa Borg; hans Fader, Skallagrim, levede endnu, men var affældig. Engang, da Egil skulde ride til Gjæstebud, krævede den gamle Grim af ham det Sølv, som Kong Ædhelstan havde givet ham til Erstatning for Thorolfs Fald; men Egil kunde ikke forstaa, hvad Brug han, Føderaadsmanden, havde for Penge, og slog det hen. Han red derpaa afsted med sit Følge og blev borte i tre Dage. Ved Sengetid samme Kveld sadlede Skallagrim sin Hest og red af Gaarde med en stor Kiste og en Kobberkjedel. Der havde han det Sølv, han havde sparet sammen. Hvor han gjorde af det, vidste ingen; men man troede, at han havde sænket det ned i et Opkomme, Krumskilden kaldet. Ved Midnatsleite kom han hjem igjen og lagde sig paa Sengen i fulde Klæder. Om Morgenen, da Folk stod op, sad han paa Sengekanten; han var da død og saa stivnet, at ingen med sin bedste Villie orkede at rette hans Lemmer. Man sendte Bud efter Egil. Han indfandt sig strax, bøiede Liget ned, lod bryde Hul paa Væggen og bar Faderen ud tvers gjennem den. Siden blev Grim hauglagt yderst ude paa Digrenæs med sin Hest, sine Vaaben og sine Smederedskaber. "At der blev lagt Penge ned i Haugen hos ham", skriver Sagaen, "finder man intet om." Egil tog Arv efter sin Fader.

Egil og Erik skulde endnu engang mødes i Livet. Denne Gang var Kongen, skjønt landsflygtig, den overlegne Part. Nu skulde han vise Skaansomhed mod den vilde Islænding, der blev nødt til at gjøre Fodfald for ham, som han i Lykkens Dage havde haanet paa den forsmædeligste Vis. Sagaens Beretning om denne Tildragelse er temmelig forvirret og kan neppe paa nogen antagelig Maade bringes i Overensstemmelse med Tidsregningen. Ikke desmindre tør der neppe være nogen Tvivl om, at en sand Begivenhed ligger til Grund, om denne end i betydelig Grad kan være udsmykket. Vi maa derfor holde os til Sagaens Ord.

Dronning Gunhild — heder det — havde ved Kongefamiliens Fordrivelse fra Norge lagt den Trolddom paa Egil, at han hverken skulde finde Ro paa Island eller andetsteds, for hun fik ham at se. Vinteren efter Skallagrims Død følte Egil sig temmelig mismodig; det stod ham især for Tanken, at han maatte til Kong Ædhelstan for at se, om denne var

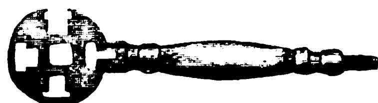

138. Dyrehoved af Bronce, maaske Beslag til Drikkehorn. Fundet paa Gaarden Gansel i Hetland, Stavanger Amt. (jfr. 140).

tilsinds at opfylde de Løfter, han havde givet ham ved deres sidste Afsked.*) Han udrustede da et Skib paa treti Mand, men det drog temmelig længe ud, før han kom afsted. Den stormende Aarstid var da allerede indtraadt. Vinden var ham gunstig, helt til han kom paa Høiden af Orkenøerne. Her vilde han ikke lande, da han havde hørt, at Kong Erik og Dronning Gunhild skulde holde til paa Øerne. Han seilede forbi Skotland, hvor han overfaldtes af sterk Storm, saa han dreves omkring udenfor Nord-Englands Kyst. En Aften, da Mørket faldt paa, drev det hvasse Veir Skibet ind i Brændingerne ved Humberfloden, og der blev intet andet for Egil at gjøre end at landsætte Skibet. Dette blev ødelagt, men Mandskabet og den største Del af Lasten bjergedes. Her fik Egil nu den lidet velkomne Efterretning, at Erik Blodøxe og Gunhild regjerede i Landet. Men paa Forespørgsel erfarede han ogsaa, at Arinbjørn var hos Kongen og nød hans Yndest som før. Her var gode Raad dyre. Let kjendelig som Egil var, kunde han ikke skjule sig, og blive grebet i Forklædning paa Flugten til Ædhelstans

*) Sagaen rykker nemlig Eriks Komme til Nordhumberland henved 10 Aar frem i Tiden.

Rige syntes han var en Tort, han ikke vilde udsætte sig for. Han tog da Mod til sig og red endnu samme Nat afsted til York, hvor han ankom den følgende Aften. Han var fuldt væbnet og havde draget en sid Hat over Hjelmen. Han fandt snart Arinbjørns Bolig og bad en Mand, han traf her, om at gaa ind i Stuen og spørge Arinbjørn, om han helst vilde tale med Egil Skallagrimssøn ude eller inde. Arinbjørn bad Egil vente, til Maaltidet var endt; saa kom han ud til ham med alle sine Huskarle. Han hilste Egil og spurgte, hvad der havde ført ham hid. Egil fortalte ham i faa Ord, hvad der var hændt, og bad om Hjælp. Arinbjørn spurgte: "Har du her i Borgen truffet nogen, som har kjendt dig, før du kom til mig?" "Nei", lød Svaret. Arinbjørn bød da Mændene tage sine Vaaben, og gik i Spidsen for dem hen til Kongsgaarden. Her bankede han paa, sagde, hvem han var, og forlangte at faa Kongen i Tale. Kongen sad endnu ved Bordet. "Nu, Egil", sagde Arinbjørn, "skal du bringe Kongen dit Hoved.*) Du skal omfavne hans Fødder, medens jeg taler din

139. Nøgle af Bronce. Funden i Kisen, Ullensaker.

Sag." Arinbjørn gik da frem for Kongen; efter at have vexlet de sædvanlige Hilsener sagde Arinbjørn, at Egil, der sad i Ro paa Island, var kommen herhen over vilde Have og havde trodset alle Gjenvordigheder, ene og alene for at gjøre sig til Vens med Kongen. Han vilde derfor bede Kongen om at vise sig ædelmodig mod sin angrende Fiende; thi derved vilde han bedst forøge sin Hæder. Kongen vendte sig og fik Øie paa Egil, hvis Hoved ragede op over alle andres. Han kjendte ham strax igjen, spændte Blikket og spurgte: "Hvor tør du, Egil, være saa djærv at komme hid? Ved du da ikke, at du af mig ei har andet end Død at vente?" Egil brød sig ikke noget om at sige andet end det, som sandt var. Han gik hen, omfavnede Kongens Knæ og sagde, at han havde faret den lange Vei for at besøge Englands Konge, men var nu mod sin Villie kommen i Eriks Vold. Kongen sagde, at Egil for sine Misgjerninger havde fortjent Døden; Gunhild skyndte sig ogsaa at tage til Orde og opfordrede Kongen til at dræbe ham strax. Men Arinbjørn sagde, at det var Nidingsdaad at dræbe Folk om Natten. Erik gav da Egil Livsfrist til den følgende Dag, og paa-

*) Det vil sige: give dig paa Naade og Unaade.

lagde Arinbjørn at overtage Ansvaret for hans Tilstedeværelse. De begav sig nu hjem og gik op paa et Loftkammer for at overlægge, hvorledes de skulde bære sig ad. "Jeg mener, det er bedst", sagde Arinbjørn, "at du sidder oppe i Nat og digter et Lovkvæde over Kong Erik. Min Oldefader, Brage den gamle, faldt engang i Unaade hos Kong Bjørn i Upsala. Han digtede da en tyvevíset Draape*) paa en Nat og reddede saaledes sit Liv. Nu skal du forsøge at gjøre det samme." "Jeg faar vel det da, siden du vil det", sagde Egil, "men aldrig havde jeg tænkt at digte et Lovkvæde om Kong Erik." Arinbjørn gik da igjen ned til sine Mænd, og de blev siddende ved Drikkebordet til Midnat. Derpaa begav de sig til Sovekammeret; men før Arinbjørn lagde sig, maatte han først op til Egil for at høre,

140. Beslagstykke af irsk Oprindelse. Fundet paa Gaarden Gansel i Hetland, Stavanger Amt.

hvorledes det gik. Egil havde da ikke digtet det ringeste. "Her har siddet en Svale ved Gluggen", sagde han, "og pebet mig Ørene fulde, saa jeg ikke har været istand til at samle mine Tanker". Arinbjørn skjønte, hvorledes det hang sammen; han gik strax ud paa Gangen og blev staaende hele Natten udenfor Loftsgluggen for at holde Vagt. Han skulde have seet, at det var en Kvinde, som havde taget Fugleham paa sig. Nu var der ingen, som forstyrrede Egil og nu digtede han hele Hæderskvædet og fæstede det i Hukommelsen, saa han kunde fremsige det for Arinbjørn om Morgenen.

Da Kong Erik var gaaet tilbords, begav Arinbjørn sig med sine Mænd fuldt væbnede til Kongen. Den ene Halvdel af Følget blev staaende udenfor Døren; med den anden traadte Arinbjørn ind i Hallen. Arinbjørn hilsede Kongen og spurgte, hvad han havde bestemt med Hensyn

*) Hædersdigt om Konger.

141—143. Tveeggede Sværde af Jern. Fundne i Norge. Nu i Kjøbenhavns Musæum.

til Egil. "Han havde", sagde han, "ikke gjort noget Forsøg paa at flygte om Natten. Desuden vilde han lægge Kongen paa Hjerte, at han selv stedse havde vist ham ubrødelig Troskab, havde opgivet sine Gaarde i Norge og havde forladt sine Frænder og Venner for at følge Kongen i Landflygtigheden. Alt dette maatte han mindes, naar han vilde fælde Dommen over Egil. "Tal ikke om det, Arinbjørn", sagde Dronning Gunhild spidst. "Du skylder da vel Erik mere end Egil." Arinbjørn bad da om, at Egil i det mindste maatte faa en Uges Frist til at rømme af Eriks Rige. "Nei", svarede Gunhild, "paa otte Dage kan Egil jo komme helt til Kongen af England." Da brast Arinbjørns Taalmodighed: "Nu vel, Konge, tror du, at du fremmer din Ære ved at dræbe en udenlandsk Bonde, som frivillig har givet sig i din Haand, saa skal jeg sørge for, at der skal gaa end større Ry af denne Daad. Jeg og mine Mænd vil dele Skjæbne med Egil; ham selv skal du først ramme, naar vi er strakte til Jorden." Da blev Kongen rørt: "For dyrt maatte jeg kjøbe Egils Hoved, om jeg skulde tilføie dig Skade for at komme til det. Men han har visselig fortjent, hvad jeg end gjør ved ham. Da gik Egil frem for Kongen og begyndte at fremsige sit Kvæde med sterk Stemme. Der blev strax stille i Hallen. Det kaldes **Hovedløsningen** og lød omtrent saaledes: *)

---

*) Savnet af en tro Oversættelse af dette Digt er meget føleligt. P. A. Munch har kun oversat ganske faa Vers af det; N. M. Petersens og C. Rosenbergs Oversættelse, som her fornemmelig er benyttet, er temmelig fri, men gjengiver dog Tankegangen meget korrekt. Den sidste karakteriserer (i "Nordboernes Aandsliv") Kvædets storslagne Skjønhed i Originalsproget paa følgende Maade:

"I en strengt symmetrisk Form, — symmetrisk ei alene med Hensyn til Versformerne og Kvædets ydre Inddeling, men ogsaa med Hensyn til Tankens ledvise Udfoldning — skildrer Skalden **Kampens Uveir** i al dets **dæmoniske Skjønhed**. En mindre opmerksom Nutidslæser kunde maaske mene, at det hele kun var en Samling tom Stads, en Række Gjentagelser, i mer eller mindre skruede Omskrivninger, af hint ene og samme: at Folk slaar hverandre ihjel. Ja — Vaabenbraget gjenlyder i Kvadet fra først til sidst; men det er jo saaledes i Virkeligheden, i dette Bulder ligger for en væsentlig Del det berusende i Striden, som i Naturens Oprør, i et vældigt Storm- eller Tordenveir, det **maa** høres stadig i Digtet, naar Billedet skal blive sandt. Men Kampens Handling skrider kjendelig nok frem. Det første Stevmaal indeholder den freidige, jublende Begyndelse og ender med at pege paa Saarene. I det andet Stevmaal bliver Striden haardere; det er, som om Rusen blev vildere, Mænd begynder at falde. Det tredie Stevmaal indeholder et med rædsom vild Henrykkelse tegnet Billede af den blodstænkte Valplads, hvor Rovdyrene flokkes paa Land og i Luft, vilde som Menneskenes Lidenskaber, og hvor selve Dødsgudinden aabenbarer sig for Skaldens Syn, tronende paa Ligenes Dynge. Det fjerde Stevmaal peger mere særlig paa Fjernkampen; det er, som hørte man Uveiret længere borte, som om, efter det frygtelige Fossefald i tredie Stevmaal, Sangens Elv bredte sig roligere, for i det femte Stevmaal at strømme ud i det Hav, der bærer Kongens Hæder til kommende Dage. Mellem Stevmaalene kommer Stevene, sammenfattende det foregaaende og givende

Vestfra paa Voven jeg for;
Vidres[1]) Drik i mig bor;
Skaldesangen er
stedse mig saa kjær.
Egen[2]) drog jeg ud
ved Isens Brud[3])
Ladte med mægtigt Kvad
Mindets Skib[4]), saa glad.

Kongens Hæder bød,
den mig Sang indgjød;
og til Englands Skjød
bar jeg Odins Mjød.
Hæder og ei Tant,
Kongens Lov, for sandt,
(derfor lytter grant!)
Ros for ham jeg fandt.

Lyt, o Konge, du,
som det vel ihn,
hvad jeg kvæder nu,
naar mig hører du!
Verden ved jo dog
hvad vor Konning vog,
Vidre varetog
Valen, som han slog.

1ste Stevmaal: Hvor Skjolde sang
paa Skaguls Vang,
og Klinger klang,
var Kongens Gang,
Sværdelven[5]) flød,

Stemningen Pusterum til ny Fart, medens de tillige, ved atter og atter at nævne Eriks Navn, stadig minder om, at hans Daad skylder man det Skjønheds-Syn, som Digteren har fremmanet. Vidunderlig øger Versenes Klang Fantasi-Indtrykkets Liv. Lynsnare og dog vægtfulde, klirrer de og buldrer, suser de og hvisler, skriger de og hyler, som selve Vaabnene og Rovdyrene. "Hovedløsningen" er blandt alle lyriske Digte et af de mest musikalske. Det er egentlig Kampens Musik omsat i Sprogets, og aldrig maaske har denne Musik lydt saa fuldt og mægtigt, saa vildt henrivende som paa den islandske Hovedskalds Læber. Hvilken Feit for Sjæl og Øre har der ikke været i Kong Eriks Hal, da den navnkundige Kjæmpe og Skald, med Døden over Hovedet, foredrog dette Kvæde!"

[1]) Odin. Odins Drik er Skaldekunsten. [2]) Skibet. [3]) Island. [4]) Hovedet. [5]) Blodet.

svulmende rød,
Malm=Varsler lød
om Mandedød.

Ei som Skyers Svæven
vakled Darradds-væven[1]);
Pilevangens Række
fyldtes kun af kjække.
Glødende i Blodet
lued Kjæmpemodet,
og i Vaabentorden
bæved selve Jorden.

1ste Stev: Fylkinger brast
for Fleinekast,[2])
mens stort mod Sky
steg Eriks Ry.

Mer vil jeg sige,
hvis Mænd tie;
mer jeg spurgte,
hvad de gjorde.
Vunder glødeb
i Kongemødet;
Kaarden, hvistet[3])
mod Skjolde, bristed.

Brynjeringe
ramte Klinge;
Blodet bader
Saarets Spader[4]).
Jeg ved, de sunke
for Bæltets Funke[5])
Odins Ege[6])
i Jernets Lege.

2det Stev: Da bed Odden fast
da skar Eggen hvast;
stort mod Sky
steg Eriks Ry.

[1]) Striden. Darradd et af Odins Navne. [2]) Spydkast. [3]) Slaaet. [4]) Sværdene. [5]) Sværdet. [6]) Mændene.

3die Stevmaal: Frem Kongen gik,
travlt Ravnen fik,
brast Bryst og Blik
for Blod-Spær-Stik.
Skotters Gru[1]) til Gjest
bød Gygrens Hest[2])
Ormens Søster[3]) sad
paa Ørnens Brad[4])

Krigens Traner[5]) fløi
over Valens Høi;
nok af lunkne Drik
Saarets Maager[6]) fik.
Varg sled i Vunde;
men Valfald Sunde[7])
høit skummed Ravnen
om Hovedstavnen[8]).

Oxens Vædske flød
ud i Bølgens Skjød;
for til Ulves Lyst
Erik om Kyst.

Skarp Pil fløi heden,
da var ude Freden;
Almen blev dragen,
da blev mangen slagen.
Jtu gik Braadde;
end bed Odde;
og Buer snare
lod Pile fare.

Fra Ringes Fjære
udkaster Spære
Sværdleges Ypper,
af Blod han drypper.
Her, som overalt,
stod han, hvor det gjaldt;
over Sø og By
for Eriks Ry.

---

[1]) Erik. [2]) Ulven (se S. 23). [3]) Hel. [4]) Ligene. [5]) Rovfugle. [6]) Ravnene. [7]) Ræbdet. [8]) Blodet.

4de Stev: Kongen Buen trak
Saarets Bier [1]) stak;
for til Ulves Lyst
Erik om Kyst.

5te Stevmaal: End vil jeg sjunge
for Gamle og Unge
Kongens Hæder,
som hver Mand glæder.
Hild[2]) lod han vaage
paa Plankers Maage[3])
og Skjærets Age
om Geirs Ski brage[4]).

Armbaunen[5]) fryder
Haandstenes[6]) Yder;
Mangel vil gjerne
Ringbryder[7]) fjerne.
Ved Frodes Mel[8])
glædes Krigers Sjæl,
Smykker uden Tal
haver Kongen fal.

Folk stode ikke
for Kongens Blikke,
naar Krumbuen klang
i Fylkingsgang.
Han kaster Brande[8]),
men fast paa Lande
holder Hornklove[9]).
Han er værd at love.

Konge! hvad jeg nu
digted, kom ihu!
glad jeg var i Hu
at mig hørte du.
Frem af Hjertebunden
bar jeg med Munden
Odins Tale[10])
i Jorviks Sale[11]).

[1]) Pilene. [2]) Krigsgudinden. [3]) Skibet. [4]) d. e. han lod Brændingen (Skjærets Age) stumme om Skibet (Geirs Ski). [5]) Guldringen. [6]) Ædelstene. [7]) Den Gavmilde. [8]) Sværde eller Ædelstene. [9]) Helten; eg. Skjoldkløveren. [10]) Digtet. [11]) York.

Brød jeg Taushheds Is
til Kongens Pris!
Mellem Mænd forsand
mæle vel jeg kan;
kvæder for Kongen jeg saa
at mit Kvad nu maa
mange vel forstaa,
mindes og nemme faa!

Gid Guldet ham nøie,
som Brage hans Øie,
som Hvalerne Kysten
og Ravnene Dysten!

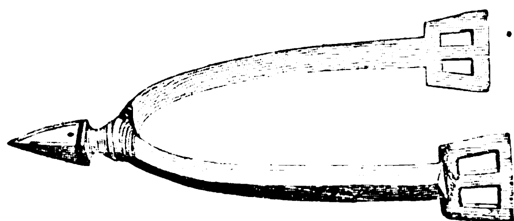
Saa længe Egil kvad, sad Kong Erik og saa skarpt paa ham. Da han var færdig, sagde Kongen: "Skjønt var det digtet! Arinbjørn! For din Skyld skal Egil fare uskadt bort. Men du, Egil, maa indrette din Færd saa, at du aldrig mere kommer for mine Øine; thi dette skal ikke ansees som et Forlig mellem dig og mig eller mine Sønner og Venner." Egil havde strax en Vise paa rede Haand: "hans Hoved var vistnok stygt, men han var dog taknemmelig for at faa det til Gave af Kongen. Ja, hvem havde nogensinde faaet en bedre Skjænk?" Arinbjørn takkede ogsaa Kongen med Varme for dette ædle Bevis paa Venskab, forlod Hallen og fulgte siden Egil til den engelske Konges Hof. Egils Mænd fik derimod Lov til at blive i York og kom først til sin Herre igjen, da det lakkede mod Vinterens Slutning.

Egil Skallagrimssøn paany i Norge.

Arinbjørn, Egil Skallagrimssøns Ven, havde en Søster Thora, der var gift med en fornem Mand ved Navn Erik Alspak, som eiede store Eiendomme paa Romerike. De havde en Søn, Thorstein, som var bleven opfostret hos Arinbjørn, og som med ham havde fulgt Kong Erik i Landflygtighed. Om Høsten kom der Bud over fra Norge, at Erik Alspak var død, og at Kong Haakons Aarmænd inddraget hans Eiendomme, sandsynligvis fordi Thorstein havde forladt Riget sammen med Arinbjørn og Erik Blodøxe.

Arinbjørn sendte da den følgende Vaar Thorstein til Egil i London med Hilsen og Bøn om, at han maatte antage sig hans Fostersøns Sag

og navnlig søge at udvirke hos den engelske Konge, at han lagde et godt Ord ind for Thorstein hos Kong Haakon.*) Egil var i saa høi Yndest hos Kongen i England, siger Sagaen, at denne strax var villig til det. Da Thorstein skulde til at reise, fik ogsaa Egil Lyst til at tage med: det stod ham for Tanken, at han nu kanske kunde være heldigere til at faa fat paa den Arv, som tilkom ham efter hans Svigerfader, men som Berg-Anunds Broder, Lille-Atle, havde i Besiddelse. Kongen vilde nødig lade Egil reise, heder det; han tilbød ham baade Ære og Værdighed, men Egil havde sat sig i Hovedet, at han vilde afsted. Han maatte ialfald først til Island, sagde han, for at se til sin Hustru og sine Eiendomme. Kongen lod ham da have sin Villie; ved

144. Spore af Jern. Funden i Norge. Nu i Kjøbenhavns Musæum.

Afskeden forærede han ham et godt Kjøbmandsskib, ladet med Hvede, Honning og mange andre Slags Varer. Paa dette seilede da Egil og Thorstein over til Norge. De kom velbeholdne til Viken og seilede op ad Oslofjorden; da de havde landet inderst i denne**), drog de op paa Romerike, hvor Thorstein strax nedlagde Paastand om at faa sin Faders Eiendomme tilbage; ved gode Frænders Hjælp blev det da saa bestemt, at Kongen selv skulde afgjøre det, men Aarmændene overlod ham dog indtil videre Besiddelsen af Faderens Gaard. Her blev da Egil Vinteren over.

Da det led mod Vaar, drog Thorstein og Egil i Følge med treti Mand over Oplandene og Dovrefjeld til Lade, hvor Kong Haakon Adhelstansfostre opholdt sig. Her fremførte Thorstein sin Sag, og Kongen gav ham ikke blot Medhold, men skjænkede ham tillige alle de Forleninger, hans Fader havde havt. Nu frembar ogsaa Egil sit Andragende om at erholde den Halvdel af Arven, som tilkom ham eller rettere hans Hustru Aasgerd

*) Sagaskriveren staar, nemlig, som ovenfor omtalt, i den Formening, at Adhelstan endnu levede.

**) Altsaa paa det Sted, hvor Oslo siden blev anlagt.

efter Bjørn Høld. Han føiede hertil den Hilsen, som den engelske Konge havde givet ham med til Haakon, og berettede, hvilket Overgreb Erik Blodøxe og Dronning Gunhild havde gjort sig skyldig i ligeoverfor ham. Men Haakon, som ellers var meget velvillig og retfærdig, kunde ikke saa let glemme alt, hvad Kveldulfs-Ætten havde gjort mod hans Frænder; han sagde derfor: "Saa er mig sagt, at min Broder Erik og Gunhild fandt, at du, Egil, i eders Skifte kastede en større Sten, end du orkede at løfte. Vel føiede Skjæbnen det saa, at min Broder og jeg ikke skulde forliges; men du kan dog være glad til, at jeg ikke har blandet mig op i Sagen". Egil mente, at Kong Haakon, som ellers gjorde Hvermand Ret og Skjel, heller ikke vilde forholde

145. Beslag af Bronce. Fundet paa Gaarden Gansel i Hetland, Stavanger Amt.

ham hans Ret i denne vigtige Sag. "Æt og Frænder", sagde han blandt andet, "har jeg her i Landet fuldt saa gode som Lille-Atles, og hvad mit Forhold til Kong Erik angaar, da kan jeg sige dig, at ved vort sidste Møde bad han mig fare i Fred." Han tilbød da til Slutning Kongen sin Tjeneste som haandgangen Mand. Men Haakon vilde ikke have ham i sin Hird; thi dertil havde Egil og hans Frænder hugget altfor store Skaar i Kongens Æt. Han vilde derfor fraraade ham at sætte Bo der i Landet, skjønt han

nu vilde tilstaa ham Fred i Norge og lade ham nyde Lov og Landsret. Egil takkede ham for hans Retfærdighed og bad ham give sig Jerteiner*) derom med til Thord paa Aurland eller andre Lendermænd i Sogn og paa Hørdaland, og det fik han.

Egil drog nu tilbage med Thorstein. Oppe i Gudbrandsdalen skiltes de ad; Thorstein drog hjem, men Egil tog selv tolvte over Lesje til Romsdalen for at udrette sine Ærinder i Sogn og Hørdaland; thi Sommeren efter vilde han gjøre sig reisefærdig til Island. Han lagde Veien over Møre og

146. Spænde af Bronce. Funden paa Gaarden Gausel i Hetland, Stavanger Amt.

Had (Hareidland) og kom til Gaarden Blindheim, hvor Enken Gyda, en Søster af Arinbjørn, boede med sin Søn Fridgeir, der nys havde tiltraadt sin Fadersarv. Egil blev modtagen med al mulig Gjæstfrihed og havde det rigtig koseligt om Kvelden. Blandt andet fortalte han paa Gydas Opfordring, hvorledes han havde havt det i England, og kvad som sædvanlig Vers om sin Reise og sine Tilskikkelser. Egil var selv saa munter, at han ikke lagde Mærke til, at der rugede en Sorg over dette Hus; kun saa han, at en vakker, fagert klædt Pige, som han hørte var Fridgeirs Søster, sad og graat

*) Naar man paa den Tid sendte Bud til en fjern Ven eller Kjending, pleiede Afsenderen at ledsage Budet med et eller andet velkjendt Klenodie, et Ord eller mundtlig Meddelelse af en Hemmelighed, som kun var Afsenderen og Modtageren bekjendt, for at Overbringeren skulde finde Tiltro.

bittert den hele Aften, men han gjorde sig ingen Tanker derom. Morgenen efter blæste det saa, at han ingen Vei kunde komme. Gyda bad ham derfor om at blive der saa længe, til Stormen stilnede af, og Egil blev da over med sine Mænd i tre Dage. Da havde Sjøgangen lagt sig, og Egil mente, det var bedst, at de saa til at komme afsted. Han sagde Tak for sig og sine Mænd og vilde til at gaa. Men hverken Gyda eller Fridgeir gjorde Mine til at ville følge ham; thi de blev staaende indenfor og hviskede med hinanden. Fridgeirs Søster derimod stod ved Døren og graat. "Hvorfor græder du?" spurgte Egil. "Dig har jeg nok aldrig seet fornøiet!" Hun vedblev at græde, sterkere og sterkere, Da kom Gyda ud. "Egil," sagde hun, "jeg skal

147. Trefliget Spænde af forgyldt Bronce. Funden paa Gaarden Remaal i Flaabygden, Lunde Prestegjeld, Bratsbergs Amt.

saa sige dig, hvad der er paafærde med os. Her er en ulidelig Svenske, som man kalder for Blege-Ljot; det er en vild Fant og en Slagsbroder. Han har vundet store Eiendomme, siden han kom hid til Egnen, derved at han har æglet sig ind paa Storbønderne, siden udfordret dem til Holmgang og dræbt dem. Nu kom han og beilede til min Datter; men vi tog ikke i Betænkning at vise ham af Gaarde. Derfor har han nu udæsket min Søn til at møde ham imorgen paa Øen Varl.*) Var min Broder Arinbjørn her i Landet, saa ved jeg saa vist, at vi snart skulde have været det Udyr kvit. Men jeg vil dog bede dig om at følge Fridgeir." "Det gjør jeg gjerne for Arinbjørns Skyld", var Egils Svar.

Der blev saaledes ingen Reise af; Egil og hans Mænd tog Reisetøiet af og slog sig til Ro. Om Kvelden kom Fridgeirs Venner, som skulde følge

*) Visstnok det nuværende Vallerø udenfor Aalesund.

ham til Holmgangen. Dagen efter satte de over til Varl. Her var Holmgangsstedet indhegnet med Stene, og Blege-Ljot var alt kommen. Ljot var en stor og sterk Mand; da han gik op mod Kamppladsen, kom Berserksgang over ham, og han begyndte at tude som et vildt Dyr og bed i Skjoldet. Egil saa paa Ljot og saa paa Fridgeir; denne var vel en vakker og velvoxen Mand, men langtfra nogen Kjæmpe og havde desuden aldrig før været i Kamp. Som sædvanlig havde Egil et lidet spydigt Vers at slænge fra sig om en saa ulige Kamp; neppe hørte Ljot, hvad Egil kvad, før han sagde: "Du store Mand der, kom hid paa Holmen og kjæmp med mig, du, om du har Lyst! Det er mere passende for mig end at slaas med Fridgeir. Om

148. Beslag af Bronce. Fundet paa Gaarden Gansel i Hetland, Stavanger Amt.

jeg end fælder ham, bliver jeg ingen større Mand for det!" Det var netop det, Egil vilde. Han var strax færdig til Kamp: thi han førte sit vanlige Skjold med sig, havde et Sværd fæstet ved sin ene Side og førte et andet i Haanden. Med et nyt Vers paa Læben, hvori han forsikrede Ljot om, at han ingen Niding var, traadte han, svingende Sværdet, ind paa Kamppladsen. Ljot nølede en Stund, før han traadte frem paa Volden; siden oplæste han Holmgangslovene. Disse indeholdt bl. a., "at den stedse skal bære Nidingsnavn, som viger udenfor de Merkestene, som ere satte i Ring om Holmgangsstedet"; endvidere, "at naar en fordrer noget af en anden, og Udfor-

dreren seirer, da skal han have som Seiersløn det, som han har fordret"; samt "hvis han bliver overvunden, skal han løse sig med saa meget Gods, som kan være bestemt; men hvis han falder paa Holmen, da skal han have forbrudt al sin Eiendom, og den, som fælder ham paa Holmen, skal da arve ham."

Nu løb Ljot og Egil ind paa hinanden. Egil hugger til Ljot, men denne bøder af med Skjoldet. Egil gav ham nu Hug paa Hug, saa Ljot havde nok med at dække sig uden at faa Tid til at bruge sit Sværd. Han veg da baglængs for at faa Huggerum, men Egil er ligesaa rask efter ham

149. Beslag af Bronce. Fundet paa Gaarden Gansel, Hetlands Prestegjeld, Stavanger Amt.

og er slet ikke sparsom paa Hug. Ljot brød da den første Artikel af Holmgangsloven: han for ud over Mærkestenene og styrtede bort efter Volden med Egil efter sig. Nu forlangte Ljot Pusterum, og Egil lod saa være. De blev staaende stille en Stund og hvilede sig. Da sagde Egil, at Ljot nu fik se til at gjøre sig færdig: "Jeg vil," sagde han, "at vi nu skal faa en Ende paa denne Holmgang." Ljot sprang da hurtig op, Egil løb mod ham, hug strax til ham og gik ham saa nær ind paa Livet, at han for tilbage og blottede sig, idet Skjoldet gled fra ham. Da hug Egil til Ljot; Hugget rammede ovenfor Knæet og tog Foden af. Ljot faldt og var strax død. Egil gik da hen til Fridgeir, og alle takkede ham for det Verk, han

havde øvet. Ljots Død blev kun lidet beklaget; thi han havde været et uroligt Menneske.

Efter at have overdraget til Fridgeir at indkræve Ljots Eiendomme paa sine Vegne tog Egil Afsked med ham og hans Moder og fortsatte sin Reise til Sogn. Han traf her Thord paa Aurland, meddelte ham Kong Haakons Ordsending og det Ærinde, han havde. Thord lovede at hjælpe ham efter Evne, og Egil blev nu her en Stund ud over Vaaren.

En Dag drog han paa et Rofartøi med 30 Mand ned til Hordaland, landede paa Øen Fenring og gik med 20 Mand op til Ask; 10 Mand blev staaende nede ved Baaden for at passe paa den. Han bad Lille-Atle om at komme ud. Denne efterkom Opfordringen; han var fuldt væbnet og ligesaa alle de Mænd, han havde om sig. Egil fremførte da sin Paastand om, at Atle skulde overgive ham den Del af Arven, som tilkom ham med Rette efter Bjørn Høld. Men Atle mente, at det vilde han ikke indlade sig

150. Ornamentplade af Sølv. Funden paa Gaarden Frigstad, Vestre Slidre, Valders.

paa; derimod fandt han, at det vilde være langt sømmeligere af Egil at tilbyde ham Bøder for hans Brødres Drab. Egil svarede, at de laa paa sine Gjerninger; nu vilde han igjen byde Lov og Ret, og derfor stevnede han ham til Gulathing for at høre Dom i Sagen. Atle lovede at komme, hvorpaa Egil igjen vendte tilbage til Aurland.

Paa Gulathing indfandt begge Parter sig. Egil fordrede nu, at Atle skulde overlade ham Arven; men Atle tilbød Tylvter-Ed eller 12 Mands Ed paa, at han ikke havde noget Gods i sin Varetægt, som tilhørte Egil. Da nu Atle gik frem for Retten med sine Mededsmænd, gik Egil imod ham og sagde, at han ikke vilde modtage Eder af ham i Stedet for Gods. "Jeg vil byde dig en anden Lov", sagde han, "og det er, at vi skal gaa Holmgang her paa Thinget. Den, som seirer, faar da tage hele Godset". Det, som Egil sagde, var ogsaa Lov og gammel Sædvane; enhver

havde nemlig Ret til at fordre en anden til Holmgang, hvad enten han skulde værge eller søge sin Sag. Atle, der var en bomsterk og modig Mand og derhos en øvet Holmgjænger, sagde, at han ikke vilde afslaa Egil dette Forlangende, og de gav da hinanden Haand derpaa. Siden rustede de sig til Holmgangen. Egil traadte frem; han havde Hjelm paa Hovedet, Skjold for sig og et Spyd i Haanden. Men Sværdet Dragvandel — det var det Sværd, han i Almindelighed brugte — fæstede han ved sin høire Haand; thi det var Holmgangsmændenes Skik at indrette sig saaledes, at de ei behøvede at drage sit Sværd paa Holmen, men derimod kunde lade Sværdet følge Haanden, naar man vilde bruge det. Atle var rustet ligesom Egil. Man ledte frem en stor gammel Oxe. Den kaldtes Blotnaut, og Seierherren skulde ofre det. Da de var rustede til Holmgangen, løb de frem og

151. Beslag af Bronce. Fundet paa Gaarden Gausel, Hetlands Prestegjeld, Stavanger Amt.

slyngede først sine Spyd mod hinanden. Intet af dem fæstede sig i Skjoldet, men de blev begge staaende i Jorden. Derpaa greb de til sine Sværd; de gik hinanden lige ind paa Livet og skiftede Hug. Atle veg ikke tilbage. De hug tidt og haardt, og snart blev Skjoldene ubrugbare. Da Atles Skjold var bleven temmelig forhugget, slængte han det, greb Sværdet i begge Næver og huggede raskt. Egil hug til ham over Axelen, men Sværdet bed ikke. Han gav ham et Hug til og endnu et; det var ikke vanskeligt at faa Ram paa Atle, som intet Vern havde, og Egil hug endda godt til. Men Sværdet vilde slet ikke bide. Egil skjønte da, at det ikke vilde nytte ham paa slig Vis. Hans Skjold begyndte ogsaa at blive ubrugbart, og han forstod ikke at gjøre sig haard mod Hug, som Atle kunde. Han slap da Sværdet og Skjoldet, for ind paa Atle og greb fat paa ham med Hænderne. Da saa

man, hvem der var den sterkeste. Atle tumlede baglængs overende, men Egil kastede sig grue ned over ham og bed hans Strube istykker. Saaledes lod Atle sit Liv. Egil var strax paa Benene igjen, løb hen til Offernautet, greb det med den ene Haand over Mulen og med den anden i Hornet og vred saa haardt til, at Dyret styrtede om med Fødderne i Veiret og knækket Nakkeben. Han havde strax et Vers færdigt til sin gode Tandgards Pris.

152 a—b. Hornske. Funden i Throndhjems By.

Egil fik nu alle de Jorder, han havde procederet om paa sin Hustrus Vegne. Efter at have ordnet Forvaltningen af dem drog han først til Thorstein paa Romerike og reiste om Sommeren ud til Island, hvor han lossede sin Ladning og tog Sæde paa Borg.

153—156. Nordhumbriske Mynter fra Erik Blodøxes Tid.

De to første af ovenstaaende Mynter har paa Adverserne Indskriften ERIC REX og mellem disse Ord et liggende Sværd; paa den enes Revers et lidet Kors i en Ring og i Omskriften ACULF MONETARIUS (Aculf Myntmester). Paa den andens Revers staar Myntmesterens Navn INGÆLGAR.

Paa de to andre er Adverserne ligesom Reverserne paa de foregaaende, men Omskrifterne er Kongens Navn; Reversernes indeholder Myntmesternes Navne (Radulf og Ingælgar).

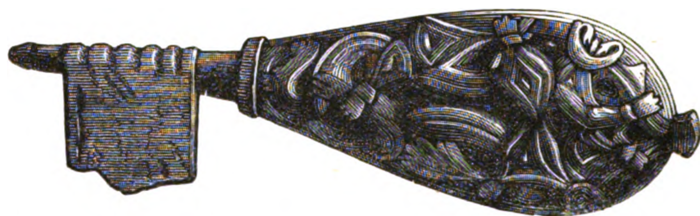
Erik Blodøxes Fald.

Kong Edred af England likte ikke, at Erik Blodøxe paa den omtalte Maade opkastede sig til Høvding i Nordhumberland og drog med en stor Hær ind i Landet, som plyndredes frygteligt. Paa Hjemveien overrumplede Nordmændene fra York Englænderne og tilføiede dem et alvorligt Nederlag. Edred blev saa rasende herover, at han strax vilde opover for at tage Hævn. Da blev Stormændene i Nordhumberland bange og forlod Kong Erik, men Edred tvang dem til at betale store Bøder for, hvad de havde forbrudt mod ham.

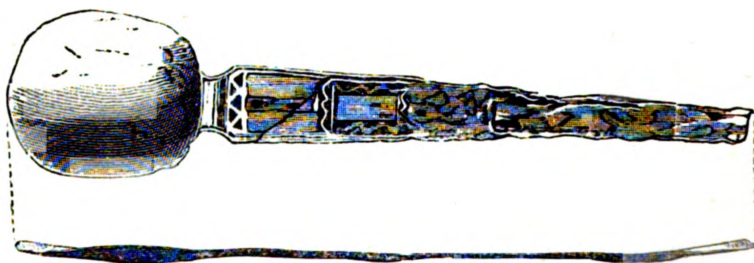
Aaret efter gjorde Olaf Kvaran et Indfald i Nord-England med en skotsk Hær og trængte frem lige til Floden Tees. Han røvede store Hjorder af Kvæg og gjorde mange Fanger samt erobrede en Del af Nordhumberland. Længe blev han dog ikke i Besiddelse af dette Rige; thi Erik kom tilbage og fortrængte Olaf, som maatte søge tilbage til Dublin.

Erik vedblev nu at herske i York indtil Aaret 954, da Nordhumbrerne fuldstændig underkastede sig Kong Edred. Han flygtede da til Stan-

moor, en vild, sumpet Egn mellem Cumberland, Westmoreland og Richmond. Her blev han forraadt af en sachsisk Høvding ved Navn Aasulf og dræbt sammen med 5 andre Konger og 2 Jarler.

157. Nøgle af Bronce. Funden paa Gaarden Elstad i Ringebo
i Gudbrandsdalen.

158. Ske af Ben. Funden paa Engholmen, Karlsø Prestegjeld, Tromsø Amt.

Efter Eriks Fald lod Dronning Gunhild digte et Kvæde til hans Ære. Det var det merkelige Eriksmaal, et af de smukkeste Digte, hvoraf en større Del er bevaret fra vor Oldtid. Brudstykket lyder saaledes:

Odin:

Hvad er det for Drømme?
Før Dag jeg tyktes opstaa
Valhal at rydde
for Valens Flokke;
jeg vakte Einherjer,
bød dem at opstaa,
Bænke at klæde,
Bordkar at skure;
Valkyrjer Vin at bære,

som for en vældig Konge.
Hist fra Verden
venter jeg Hølder,
gjæve Helte,
saa er jeg glad om Hjerte.

Hvad tordner hist, Brage,
som om Tusinder bæved
eller myldrende Masser?

Brage:

Bænktiljer brager,
som om Balder kom
atter til Odins Sale.

Odin:

Nu taler du uviist,
ædle Brage,
skjønt du ellers ved om alt;
for Erik det tordner,
som ind til os nu kommer,
Helten, til Odins Haller.

Sigmund og Sinfetle*),
reiser Eder snarligen,
og ganger Gramen**) imøde;
ind ham byder,
om det Erik er,
ham, som I ved, jeg venter.

Sigmund:

Hvi venter du Erik
mere end andre Konger?

Odin:

Jo, thi mange Riger

*) Sigmund Volsung og hans Søn Sinfetle, to Sagnhelte, om hvilke man har en egen eventyrlig Saga, der dog nærmest maa antages at være et Laan fra tydske Olddigtninger. **) Kongen.

han har rydbet med Klingen
og blodigt Sværd baaret.

Sigmund:
Hvi undte du ham ei Seiren,
da han dog tyktes dig snild at være?

Odin:
Uvist er
alt at vide;
grisk mod vor Flok den graa Ulv stirrer.

Sigmund:
Hil dig, Erik,
vær her velkommen,
gak i Sal til Sæde;
fritte dig vil jeg,
om der følger dig
Konger fra Kampens Tummel.

Erik:
Ja, Konger fem,
kjend her alle deres Navne,
jeg er den sjette selv.
— — — — — —

Dronning Gunhild drog strax efter Kong Eriks Død med sine Børn over til Danmark, hvor Kong Harald Gormssøn Blaatand tog vel imod dem. Eriks Sønner hed Gamle, Harald, Ragnfred, Erling, Guthorm og Sigurd, der havde Tilnavnet Sleva (ɔ: Snogen); en anden Saga nævner derhos Gorm. De voxede op og blev staute Mænd og djærve Krigere; men fra Karakterens Side slægtede de sin Moder paa, siger Sagaerne.*)

*) Der er flere Grunde, som taler for, at Dronning Gunhild — som S. 100 nævnt — har været en dansk Kongedatter og Søster af Harald Gormssøn Blaatand; Navnene Gamle, Gorm og Ragnfred peger saaledes tydelig hen paa Opkaldelse efter danske Konger. Heraf vil man ogsaa lettere kunne forklare sig de Angreb, som senere fra dansk Side rettedes mod Kong Haakons Rige.

159. Siratplade af Bronce. Tilhørte indtil 1869 Christiania Kathedralskole, nu Oldsagssamlingen.

Haakon Ædhelstansfostres Regjering.

Vinteren efter, at Haakon var tagen til Konge over hele Landet, sad han i Throndhjem. Men da det var at vente, at Erik Blodøxe igjen vilde gjøre Forsøg paa at komme i Besiddelse af sit Rige, fandt Haakon det siden sikrest at opholde sig mest i Rigets mellemste Dele, Fjordene, Sogn, Hordaland og Rogaland, hvor Erik vistnok havde sine fleste Tilhængere. Sigurd Jarl gav han Thrøndelagen at styre. I Viken havde de unge Kongesønner, Tryggve Olafssøn og Gudrød Bjørnssøn, Forleninger og paa Oplandene sad der Smaakonger af Harald Haarfagers Æt, nemlig Sigurd Rises og Rings Efterkommere.

Vi har hørt, at Haakon allerede ved sin Thronbestigelse lovede at give Bønderne tilbage deres Odel, som hans Fader havde frataget dem. I Grunden var den Statsskik, som Harald Haarfager indførte, nærmest anlagt efter det selvsamme System, som Clodvig og hans Efterfølgere gjennemførte i det frankiske Rige, og som i Virkeligheden danner Grundlaget for alle monarkiske Statsformer gjennem Middelalderen. Før Harald tilegnede sig Odelen, havde Bønderne aldrig vidst, hvad det vilde sige at svare Skat af sin Jord, end sige for sit Hoved (Kopskat, Nevgildeskat). Det er derfor heller ikke at undres over, at der blev stort Misnøie i Landet, da Harald aftvang Bønderne disse Ydelser.

han har rydbet med Klingen
og blodigt Sværd baaret.

Sigmund:

Hvi undte du ham ei Seiren,
da han dog tyktes dig snild at være?

Odin:

Uvist er
alt at vide;
grisk mod vor Flok den graa Ulv stirrer.

Sigmund:

Hil dig, Erik,
vær her velkommen,
gak i Sal til Sæde;
fritte dig vil jeg,
om der følger dig
Konger fra Kampens Tummel.

Erik:

Ja, Konger fem,
kjend her alle deres Navne,
jeg er den sjette selv.

— — — — — —

Dronning Gunhild drog strax efter Kong Eriks Død med sine Børn over til Danmark, hvor Kong Harald Gormsſøn Blaatand tog vel imod dem. Eriks Sønner hed Gamle, Harald, Ragnfred, Erling, Guthorm og Sigurd, der havde Tilnavnet Sleva (ɔ: Snogen); en anden Saga nævner derhos Gorm. De voxede op og blev staute Mænd og djærve Krigere; men fra Karakterens Side slægtede de sin Moder paa, siger Sagaerne.*)

*) Der er flere Grunde, som taler for, at Dronning Gunhild — som S. 100 nævnt — har været en dansk Kongedatter og Søster af Harald Gormssøn Blaatand; Navnene Gamle, Gorm og Ragnfred peger saaledes tydelig hen paa Opkaldelse efter danske Konger. Heraf vil man ogsaa lettere kunne forklare sig de Angreb, som senere fra dansk Side rettedes mod Kong Haakons Rige.

159. Siratplade af Bronce. Tilhørte indtil 1869 Christiania Kathedralskole, nu Oldsagssamlingen.

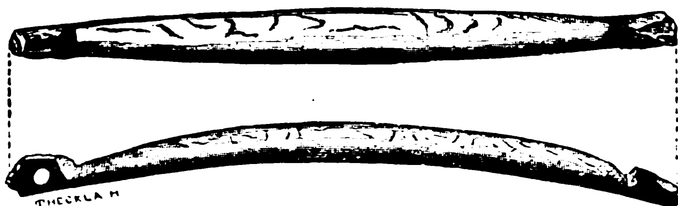
Haakon Ædhelstansfostres Regjering.

Vinteren efter, at Haakon var tagen til Konge over hele Landet, sad han i Throndhjem. Men da det var at vente, at Erik Blodøxe igjen vilde gjøre Forsøg paa at komme i Besiddelse af sit Rige, fandt Haakon det siden sikrest at opholde sig mest i Rigets mellemste Dele, Fjordene, Sogn, Hordaland og Rogaland, hvor Erik vistnok havde sine fleste Tilhængere. Sigurd Jarl gav han Throndelagen at styre. I Viken havde de unge Kongesønner, Tryggve Olafssøn og Gudrød Bjørnssøn, Forleninger og paa Oplandene sad der Smaakonger af Harald Haarfagers Æt, nemlig Sigurd Rises og Rings Efterkommere.

Vi har hørt, at Haakon allerede ved sin Thronbestigelse lovede at give Bønderne tilbage deres Odel, som hans Fader havde frataget dem. I Grunden var den Statsskik, som Harald Haarfager indførte, nærmest anlagt efter det selvsamme System, som Clodvig og hans Efterfølgere gjennemførte i det frankiske Rige, og som i Virkeligheden danner Grundlaget for alle monarkiske Statsformer gjennem Middelalderen. Før Harald tilegnede sig Odelen, havde Bønderne aldrig vidst, hvad det vilde sige at svare Skat af sin Jord, end sige for sit Hoved (Kopskat, Nevgildeskat). Det er derfor heller ikke at undres over, at der blev stort Misnøie i Landet, da Harald aftvang Bønderne disse Ydelser.

Hertil kommer ogsaa, at Folket nu maatte svare Kongen al den Krigstjeneste, han krævede, medens det før kun var forpligtet til at forsvare Landet mod direkte fiendtlige Anfald.*) Man kan derfor godt indse, at Bønderne var misfornøiede med disse nye Paalæg.

Haakon Adhelstansfostre havde fra nært Hold havt Anledning til at lære de engelske Forsvarsanstalter at kjende og bestræbte sig nu for at istandbringe lignende i Norge. Det gjaldt nærmest kun at værne Landet mod fiendtlige Anfald fra Søsiden; thi fra svensk Side var Angreb mindre at befrygte, da der laa store uveisomme Skogstrækninger mellem Rigerne. Sagaerne har henført Oprettelsen af denne Hærordning, som fører Navnet Leding, til Tiden nærmest efter Erikssønnernes Anfald; men der er dog stor

160 Hankformet Redskab af Jern. Fundet paa Engholmen i Karlsø Prgd., Tromsø Amt.

Sandsynlighed for, at ialfald de forberedende Skridt blev tagne ganske snart efter Haakons Komme til Norge. Der blev ved Lov bestemt, at hele Norges Kyst, saa langt som Laxen gik op i Elvene, skulde inddeles i Skibreder; hvert Skibrede skulde bygge, udruste, bemande og proviantere et Skib. Der blev ogsaa fastsat, hvormange Skibreder der skulde være i et Fylke, samt hvor store Skibe hvert Fylke havde at udrede og bemande. Hver fri Mand skulde eie Skjold, Spyd og Hugvaaben (Sværd eller Øxe).

Til Skibsbygningen afstod Kong Haakon nu den Nevgildesskat, som Faderen havde paalagt. De indre Dele af Landet, som ikke laa under Skibredeinddelingen, maatte derimod fremdeles udrede den af Kong Harald paalagte Kopskat, der kaldtes Visøre.

Til at varsle Bønderne om fiendtlige Anfald lod Kong Haakon paa de høieste Fjelde oprette Viter eller Varder, i ikke større Afstand, end at man kunde se fra den ene til den anden. Naar Fienden kom til Landet, skulde den nærmeste Vite antændes, derpaa den anden og saa fremdeles,

*) Slgn. Kveldulfs Ord til Kong Audbjørn før Slaget ved Solskiel, at han var pligtig til at forsvare Fjordene mod Kong Luvas Angreb, derimod var det ikke hans Sag at drage nord til Møre for at forsvare Mørekongens Land.

Hærør eller Budstikke skulde sendes rundt for at sammenkalde Bønderne, og paa denne Maade kunde Kongen faa fornødent Mandskab om sig, naar det tiltrængtes. Viterne kunde bringe Bud om Fiendens Komme fra den sydligste Varde i Landet til det nordligste Thinglag paa Haalogaland. Men der var sat haard Straf for at antænde dem i Utrængsmaal.

Haakon indlagde sig ogsaa store Fortjenester af Landets Lovgivning. Viken og Oplandene var, som vi har seer, allerede af Halfdan Svarte sammenknyttede til en Thingforening, Eidsivathingets; ligeledes bestod vistnok ogsaa Frostathingets, der omfattede Thrøndelagen og Namdalen, samt Gulathingets, der indbefattede Hørdaland, Sogn og Fjordene. Haakon henlagde

161. Hængesmykke af Rav. Funden paa Gaarden Linnes i Bjørnøer, S. Throndhjems Amt.

Romsdal og Nordmøre til Frostathinget, og Agder, Rogaland og Søndmøre til Gulathinget, hvorhos han underkastede de for dem gjældende Lovbestemmelser en grundig Revision med de kyndigste Mænds Raad. Navnlig skal Sigurd Jarl og den mystiske Sagnfigur Thorleif spake, Haakons Frænde paa mødrene Side, have gaaet ham til Haande herved.

Ved alle disse Bestræbelser ordnedes Landets Forhold baade indadtil og udadtil. Der herskede Fred og smuk Forstaaelse mellem Bønderne, der var gode Aaringer baade paa Sjø og paa Land, og Handelen med Udlandet tog stort Opsving. Ogsaa med sine Naboer levede Kong Haakon længe i den bedste Forstaaelse. Saaledes heder det i en af Sagaerne, at der hver tredie Sommer holdtes paa Brennøerne i Gautelvens Udløb et Møde mellem ham, den danske og svenske Konge og mange andre Høvdinger; men dette gode Forhold ophørte, da Erikssønnerne var komne til Danmark.

162. Sigd af Jern. I Kristiania Oldsagssamling.

Arinbjørns Tilbagekomst til Norge.

Efter Erik Blodøxes Fald vendte Arinbjørn tilbage til Norge. Haakon tilgav ham strax, at han havde vist hans Broder saa stor Hengivenhed, og lod ham uhindret tiltræde sine Eiendomme, ja han skjænkede ham endog tilbage de Forleninger, han tidligere havde havt, og viste ham den største Gunst.

Da Egil Skallagrimssøn hørte om dette, tænkte han strax paa sin egen Fordel. Nu skulde det maaske lykkes ham ved Arinbjørns Hjælp at komme i Besiddelse af de store Eiendomme, som Blege-Ljot havde maattet forlade, men som han ikke havde faaet Tag i. Han satte da sit Skib istand og styrede efter en heldig Overfart ind i Fjordene, hvor Arinbjørn boede. Her fandt han den hjerteligste Modtagelse med alle sine Mænd. Egil havde bragt med et prægtigt Langskibstelt og flere andre gode Gaver til Arinbjørn. Om Vinteren drog han ned til Sogn for at indkræve Landskyld, men kom tilbage til Fjordene, hvor Arinbjørn holdt et stort Gilde i Julen. Under dette forærede han Egil en udmærket vakker guldbroderet Silkekaabe med Guldknapper og derhos en ny Dragt af mangefarvet engelsk Klæde. Egil takkede ham vel for hans Venlighed og Gavmildhed; men da Julen var omme, begyndte han at blive vranten og stur. Arinbjørn trængte da ind paa ham for at faa vide, hvad der fattedes ham. Egil tilstod da, at det var Tanken paa det Gods, Blege-Ljot havde efterladt sig, som gjorde ham mismodig. Han havde hørt, at Kongens Aarmænd havde inddraget det under Kronen. Arinbjørn mente vel ogsaa, at der neppe kunde være nogen Tvivl om, at Egil jo havde Ret til Godset. Men han beklagede, at han ikke stod i et saadant Forhold til Kong Haakon, at han kunde yde ham nogen virksom Hjelp i denne Sag; "thi", sagde han, "den Eg, man bor under,

maa man frede om.“ “Det heder jo, at Kongen er en retfærdig Mand“, sagde Egil. “Jeg vil hen for at prøve det.“ “Det er lidet raadeligt, Egil“, sagde Arinbjørn. “Du er for djærv og fremfusende, og desuden er Kongen neppe din Ven. Lad os derfor ikke tale om det.“ Men Egil blev ved sit. Arinbjørn var da ædelmodig nok til at tilbyde sig at drage derhen, og Egil tog imod det. Kort efter drog Arinbjørn til Kong Haakon, som dels opholdt sig paa Rogaland, dels paa Hørdaland. Han fremførte for Kongen Egils Begjæring og lagde da til, at det ikke var andet end Ret og Billighed, Egil forlangte. Men Haakon var nu lei af dennes Overhæng, og han var heller ikke blid paa Arinbjørn. “Hvis du, Arinbjørn“ — saa faldt omtrent ifølge

163. Brystnaal af Bronce. Fundet paa Skedsmo Prestegaard, Akershus Amt

Sagaen hans Ord — “agter Udlændinge mere end mine Ord, saa faar du ikke et Øieblik længere blive her i Landet. Det er da bedst, at du reiser ned til Harald Eriksson, som vel staar dine Tanker nærmest; thi jeg vil nok ikke have stor Nytte af dig.“ Arinbjørn gjorde sig sine egne Tanker ved slig Tiltale; men han sagde ikke stort til det og reiste strax hjem. Egil var rent fra sig selv af Harme og Bedrøvelse. Et Par Dage efter lod Arinbjørn Egil kalde op til sig tidlig en Morgen. Han lukkede op en Kiste og tog op af den 40 Mark Sølv. “Du Egil,“ sagde han, “her er Vederlag for Blege-Ljots Jorder. Jeg ved, at du frelste Fridgeirs Liv af Venskab for mig, og jeg vil derfor ikke, at du skal lide noget Tab.“ Egil var smaalig

nok til at tage imod dette vakre Tilbud, — og nu var han igjen i godt Humør.

Vaaren efter drog Arinbjørn i Viking med 3 Langskibe og 300 Mand. Egil og hans Mænd var med, og Egil var Hovedsmand paa det ene af Langskibene. Sit Kjøbskib havde han dog sendt forud til Viken for at forhandle de medbragte Varer. Toget gik først til Saxland og siden til Frisland. Egil udmærkede sig som sædvanlig ved sit Mod og sin vilde Tapperhed. Engang forfulgte han alene en hel Hob Friser. Da de forfulgte saa, at de kun havde en Mand efter sig, stimlede de ind paa ham. Men Egil stemmede Ryggen op mod et Dige, slog elleve af dem ihjel og

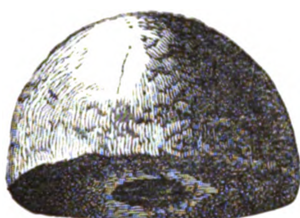

164. Øre af en Kobberbolle. Fundet paa Gaarden Gansel, Hetlands Prestegjeld, Stavanger Amt.

kom i god Behold til Skibene. Derpaa drog de til Danmark. Da de var komne til Hals i Limfjorden, lod Arinbjørn sine Mænd blæse sammen til Husthing. Her meldte han dem, at det var hans Agt at drage til Erik Blodøxes Sønner, der nu boede i Danmark. De af hans Mænd, som vilde, havde frit Orlov til at vende tilbage til Norge, og han vilde indstændig raade Egil til saa snart som mulig at drage nord til Island. De fleste af Arinbjørns Folk blev dog hos ham. Egil og Arinbjørn tog nu en venlig Afsked med hinanden. Egil seilede op til Viken, hvor han fandt sit Kjøbskib, og tilbragte derpaa Vinteren hos Thorstein paa Romerike. Arinbjørn derimod begav sig til Erikssønnerne og delte siden ondt og godt med dem.

165. Spillebrikke af Ben. Funden paa Asak i Skedsmo.

166. Spillebrikke af Ben. Kjøbenhavns Museum.

Jemtland knyttes til Norge. Egils Vermelandsfærd.

Som ovenfor (S. 81) omtalt vandrede mange af Bønderne i Indhered og Namdalen ud til Jemtland og Helsingland*), dengang Harald Haarfager ryddede Landet for sig. Helsingland, der nordfra var bleven bebygget af Jemter i Forening med Nordmænd, medens Svearne havde ryddet den søndre Del, formaaede ikke at opretholde sin Selvstændighed længe,

*) Om Jemtlands første Bebyggelse vidste man engang at fortælle følgende Eventyr: I gamle Dage, omtrent paa den Tid, da Vikingetogene tog sin Begyndelse, raadede over Oplandene Kong Eystein den mægtige eller den onde. Han foretog et Erobringstog til de throndhjemske Bygder, som han undertvang; siden indsatte han sin Søn Anund som Konge der. Men Thrønderne slog ham ihjel. Da kom Kong Eystein for anden Gang til Throndhjem og herjede her værre end før, og nu gav han Thrønderne Valget mellem at tage hans Træl Thore Faxe eller hans Hund Sør til Konge. De fandt, det var bedre at staa under Hunden end under Trællen. Saa trollede de i Hunden to Mands Vet, saa at den talte to Ord, men gjøede det tredie. De forsynede den med Halsbaand og Lænker af Guld og Sølv og omgav den med Hofmænd, som bar den paa Armene, naar det var sølet. Den havde sin Bopæl paa Gaarden Sørshaug (nu Saxhaug) paa Inderøen. Engang blev Hjorden angrebet af Ulve; Hofmændene eggede da Kongen til at værge sit Gods. Sør for ind blandt Ulvene, men disse rev den strax isønder.

Paa Grund af denne Hærfærd og Ufred flygtede mange ud af Landet. Ketil Jamte, en mægtig Mand fra Sparbu, samlede en stor Mængde Folk om sig og drog med den Buskap, de havde, øst over Kjølen, hvor de ryddede Skogen og bebyggede det Land, som kaldes Jemtland. Hans Sønnesøn, Thore Helsing, rømte paa Grund af et Manddrab længere østover; efter ham fik Helsingland Navn.

men kom dels ved Handelsforbindelser, dels paa Grund af overveiende svensk Indvandring i Afhængighed af Sverige. Jemterne derimod boede mere afsides, og Kongerne ændsede heller ikke videre disse Nybygder, hvis fornemste Næringsveie var Kvægavl, Elgjagt og Fiskeri. Haakon Ædhelstansfostre var den første, som indledede fredelig Handel med dem og søgte at vinde de mægtigste Bønder for sig. Det lykkedes ham ogsaa. Rygtet om Haakons Mildhed og Maadehold var ogsaa naaet over Kjølen. Jemterne søgte derfor til ham, lovede ham Lydighed og Skatter og blev hans Undersaatter. Han gav dem Love og Landsret, siger Sagaen, der lægger til, at alle de Helsinger, der havde sin Herkomst fra Norge eller Jemtland, fulgte Jemternes Exempel.

167. Dyrefigur af Ben. Fundet paa Gaarden Østre Alme, Stange Prestegjeld, Hedemarken.

Harald Haarfager havde gjort Vermeland skatskyldigt. Men paa hans gamle Dage faldt det fra og lod være at betale Skat; Arnvid, som var Jarl der, var den, som søgte at hævde dette Skatlands Uafhængighed.

Da Haakon sad fast paa Thronen i Norge, vilde han ogsaa bringe Vermeland tilbage til det forrige Skatskyldighedsforhold. Han sendte da tolv Mand til Arnvid for at indkræve Skatten. Arnvid udredede Skatten meget nøiagtig; men da Kongens Udsendinger skulde over Eidskogen, blev de overfaldte af Stimænd og dræbte. Saaledes gik det en Gang til: Haakons Mænd fik Skatten udbetalt, men maatte paa Eidsskogen friste sine Formænds

Skjæbne. Da begyndte Folk at ymte om, at det nok var Arnvid selv, som saaledes gav med den ene Haand og tog igjen med den anden. Haakon besluttede sig imidlertid til at vove endnu et Forsøg. Til en af Deltagerne i denne Færd udsaa han Lendermanden Thorstein, hos hvem Egil just opholdt sig. Efterat Arinbjørn var gaaet i Eriksønnernes Tjeneste, var Haakon bleven meget unaadig mod hans Frænder og Venner; ja, det forlyder endog, at han tog nogle af dem af Dage og drev andre i Landflygtighed. Da Kongens Skattekrævere kom til Thorstein og begjærede hans Følgeskab, skjønnede denne godt, hvad Hensigten var med at sende ham i en saa farlig Færd. Egil forestillede da Mændene, at Thorstein ikke var forpligtet til at være med, men kun behø-

169. Forgyldt Spænde. Funden paa Gaarden Skedemo i Gjerrestad Prestegjeld, Nedenes Amt.

vede at sende Folk med. Skattekræverne indrømmede Rigtigheden heraf og sagde, at de vilde være tilfreds, om Egil vilde være med. Denne var villig til det, og saa tog de i Vei, 12 i Tallet, med Heste og Slæder.

Det var høiest Vinter, da de kom afsted. Det havde sneet sterkt, saa det mangen Gang holdt haardt at finde frem; men da de kom bortimod Eidskogen, indtraf der et saadant Snefald, at det næsten ikke var muligt at kjende, hvor de var. Kongsmændene blev da trætte og stundede hjemover igjen. En Kveld, da de skulde over en skogbevoxet Aas, stoppede de og sagde: "Her skilles vi for idag, da vi skal tage ind til Arnald, som bor derborte. Men naar I kommer over Aasen, saa har I en stor gild Gaard for

Eder; den tilhører den rige Aarmod Skjæg, og hos ham vil I finde Nattely og god Beværtning. Imorgen tidlig faar vi tage paa Veien igjen." Egil og hans Mænd fortsatte da Reisen. Neppe havde Kongsmændene tabt dem af Syne, før de steg paa Ski og drog tilbage til Oplandene, den samme Vei de var komne. Derpaa reiste de opover til Kongen og fortalte ham, hvorledes de havde ladet Egil og hans Mænd i Stikken.

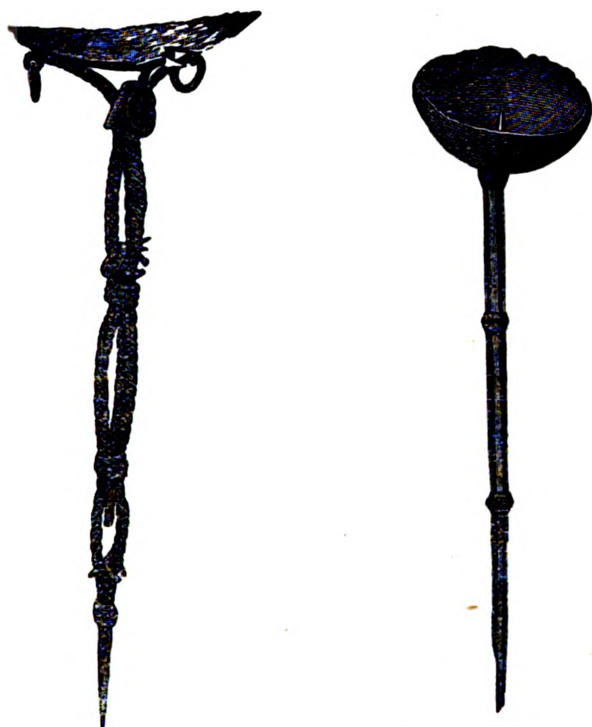
Det var med stor Møie og Fare, Egil kom over Aasen og fandt frem til Aarmods Gaard. Aarmod tog noksaa godt imod ham, da han hørte, at han drog i Kongens Erinde. Han bød ham og hans Mænd ind

169. Sammenbøiet Sværd af Jern. Fundet paa Gaarden Bold i Grue Prestegjeld, Solør.

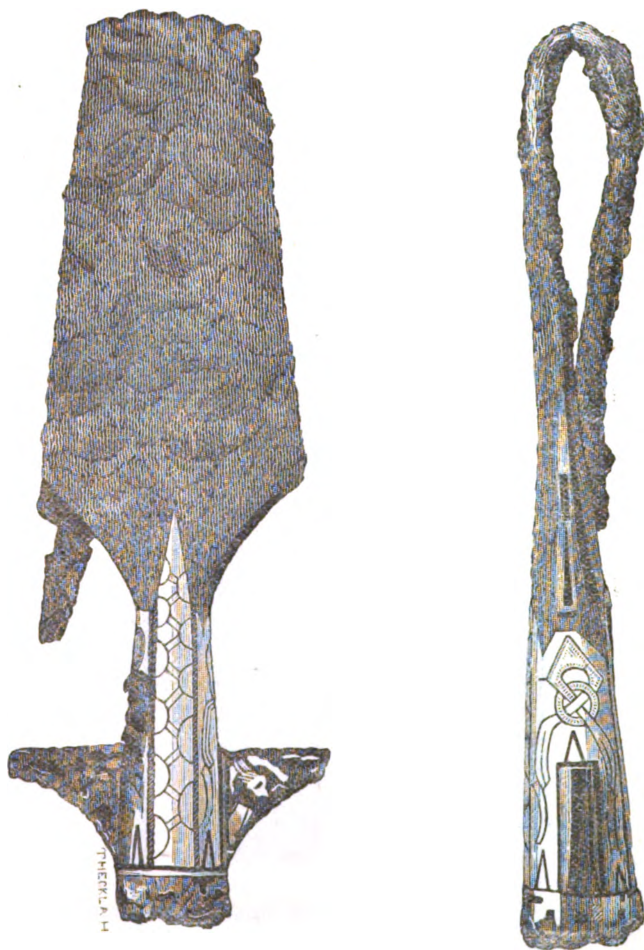
i Hallen, medens Huskarlene, der ikke paa nogen Maade kunde fatte, hvorledes de havde fundet frem over Urderne, som ikke var farbare Sommers Dag engang med Kjøretøi, tog sig af Hestene. Aarmod bad dem tage tiltakke med Natverden, slig han havde den. Det gjorde ham ondt, sagde han, at han ikke havde Øl. Men der var sat frem hele Bøtter af Surmelk, og Egils Mænd, der næsten var forkomne af Tørst og Træthed, drak den ene Trøise efter den anden. Aarmods Hustru, som sad paa Tverpallen, kaldte da sin lille Datter til sig og bad hende gaa hen til Egil og sige ham, at han skulde være lidt forsigtig med at tylle saa meget Surmelk i sig; thi om

en liden Stund vilde der vanke bedre Sager. Aarmod hørte, hvad Pigen sagde. Han blev vred og slog til hende med de Ord, at hun bestandig var i Veien. Egil havde imidlertid allerede tømt sin Bøtte. Det gik, som Pigen havde sagt. Surmelken blev taget bort, og nu dækkedes der op med Gjestebudskost. Saa kom der Øl ind, og det af den sterkeste Sort. Man satte sig da til at drikke. Aarmod drak Egil til og Huskarlene Egils Følgesvende; man passede nøie paa, at ingen skulkede. Egil gjorde bedst Besked

170. Redskaber af ukjendt Brug. Den ene fundet paa Gaarden Hennum i Lier, det andet paa Hurum i Hole.

for sig. Han tømte først de Horn, som blev satte frem for ham og siden ogsaa for Kammeraterne, da de var blevne fulde og ikke orkede mere. Aarmod vedblev at egge ham til at drikke. Da skjønte Egil, at der maatte ligge noget under, at Bonden først havde sat frem Surmelk og nu skjænkede dem med Øl. Da han merkede, at han selv ikke taalte mere, gik han hen til Aarmod, tog ham i Skuldrene og klemte ham op mod Høisædesstolperne;

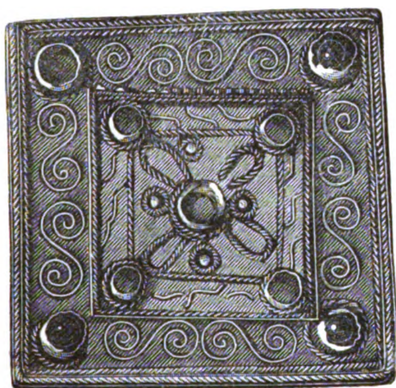

171 a—b. Spydblad af Jern. Fundet paa Gaarden Garder i Ullensaker, Akershus Amt.

derpaa gav han sig til at spy ham lige i Ansigtet, saa det flommede ham nedover Skjægget. Aarmod, som var nær ved at opgive Aanden, tabte baade Syn og Sans og maatte ligeledes kaste op. "Du er et Svin, Egil," sagde nogle af Huskarlene. "Hvorledes det?" svarede Egil. Han gjorde ikke andet end Husbonden, som jo ogsaa brækkede sig af alle Kræfter. Aarmod maatte ud, men Egil gik hen og satte sig paa sin Plads, forlangte et

Horn til og drak godt. Hyggen i Selskabet var dog borte, siger Sagaen. Siden gik Egil og hans Mænd bort paa Laaven, hvor de havde sine Heste staaende, og lagde sig til at sove.

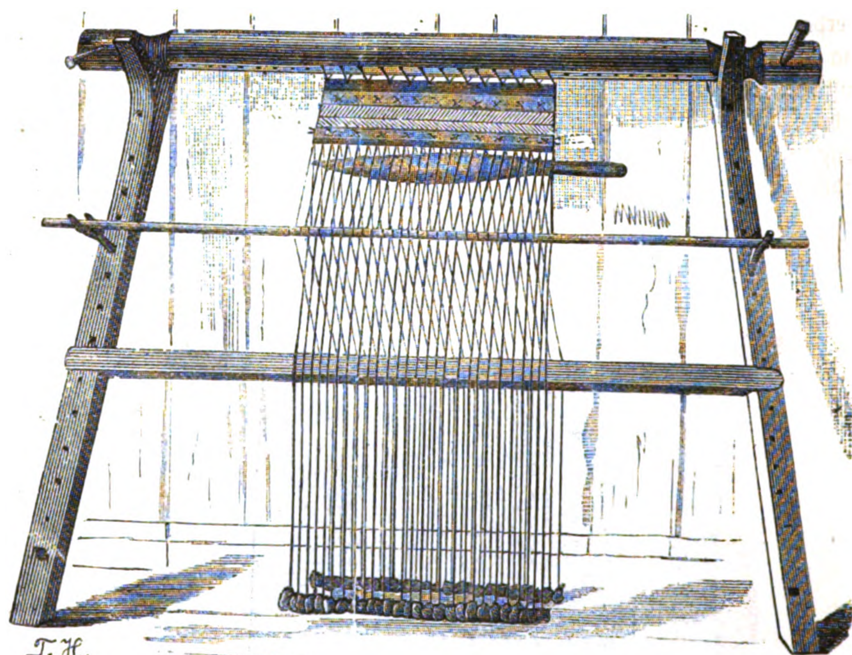
Ved Daggry stod de op og gjorde sig reisefærdige. Men først vilde de opgjøre sit Mellemværende med Aarmod. Egil gik hen og spændte op Døren til Sovekammeret, hvor Bonden laa med sin Hustru og Datter. Han gik hen til Sengen, tog Aarmod med venstre Haand i Skjægget og drog hans Hoved frem over Sengestokken, medens han med den anden trak Sværdet. Da sprang Konen og Datteren op og bad for Aarmod. Egil mente, at han vel havde fortjent Døden, men for deres Skyld vilde han dog skaane

171. Firkantet Smykke af Guld. Fundet paa Gaarden Ringnes, Stange Prestegjeld, Hedemarken.

ham. Men Skjægget skar han af ved Hagen, og siden stak han Fingeren i Øiet paa ham, saa det hang ned paa Kindet. Efterat have sagt Farvel paa den Vis fortsatte han saa sin Vei.

Ved Dagverdstid kom de til en Bonde ved Eidskogen, som hed Thorfinn. Egil spurgte efter Kongens Mænd, som skulde møde ham her. Thorfinn sagde, at hans Gaardsdreng om Natten havde været tilskogs for at hente Ved; han havde underveis mødt sex Mænd, der var godt væbnede; men det var Aarmods Huskarle, saavidt han havde seet. Egil tænkte, at Kongens Mænd vistnok kom bagefter og satte sig til at spise Dagverd. Medens han aad, saa han en Kvinde, som laa syg paa Tverpallen. Han spurgte, hvem det var, og hvad der fattedes hende. "Det er min Datter Helga," sagde Thorfinn. "Hun har længe været rigtig daarlig og har ikke faaet Søvn paa sine Øine en eneste Nat. Det er rent, som hun skulde

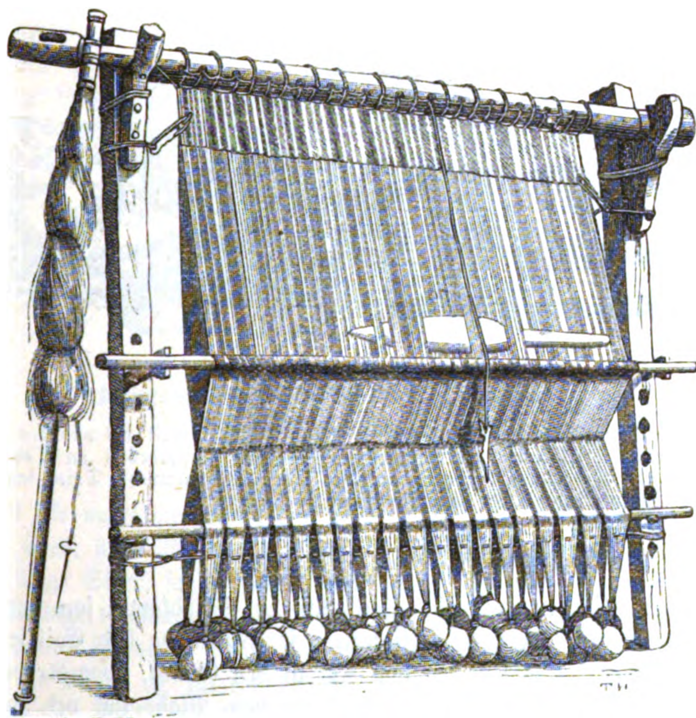
173. Gammel norsk Vævstol fra Fane ved Bergen.

Den gamle Vævstol (der i Norge sædvanligvis kaldtes Uppstadgogn) var, som af Billedet vil sees, meget forskjellig fra den nu brugelige. Væven var i den opretstaaende istedetfor liggende. To Stokke, der var kløvede øverst oppe, stilledes op til en Væg og bar Bommen (Rev kaldet), hvortil Rendingen var fæstet. Denne holdtes desuden strammet ved nedentil ihængte Stene (Kljaasteue). Skeen var et sværdformet Redskab af Ben eller Jern, hvormed Islettens Traade trykkedes sammen nedenfra opad, eftersom de kom ind i Rendingen; den tjente altsaa til samme Brug som vor Slagvol eller Skestok. Skaftet kaldtes den Stok, hvortil Hovlerne var fæstede, som skiller Rendingen. Den her afbildede Vævstol kom for ca. 25 Aar siden fra Fane i Bergens Stift ind til Oldsamlingen i Christiania.

være hamstjaalen*)." "Har I søgt Raad for det?" spurgte Egil. "Ja", svarede Thorfinn. "Der har været ristet Runer af en Bondesøn her i Nabolaget, men siden den Tid har det været rent usselt fat med hende. Kan du maaske gjøre noget ved saadanne Sygdomme?" "Tør hænde," svarede Egil. Da han var mæt, gik han bort til Pigen og talte med hende. Saa bad han Forældrene om at løfte hende op af Sengen og lægge rene Klæder under hende. Siden ransagede han Sengen og fandt et Stykke Hvalsfin

*) Forbyttet.

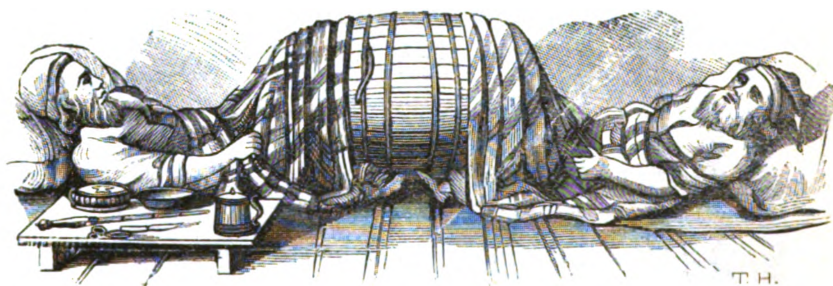
med Runer paa. Han læste dem, tælgede dem af og brændte Spaanerne, siden brændte han hele Hvalsfinnen og lod de gamle Sengklæder udlufte. Derpaa kvad han et Vers, hvori han sagde, at den, som ikke forstod sig paa at riste Runer, skulde ikke befatte sig med det. Han havde paa Hvalsfinstykket fundet Lønruner, som voldte Pigens Sygdom. Derefter ristede han andre Runer og lagde dem under hendes Hovedpude. Da var det, som hun vaagnede op af en Søvn; hun sagde, at hun nu var frisk igjen, skjønt hun endnu var svag af Kræfter.

174. Væbstol fra Færøerne. (jfr. 173).

Thorfinn og hans Hustru var Egil meget taknemmelig for, hvad han havde gjort; da Thorfinn vidste, at Aarmod Skjæg havde lagt flere Baghold for ham, vilde han følge ham paa Vei med sin Søn og to andre Mænd. Egil tog imod Tilbudet. Om lidt saa de ogsaa 6 Mand ligge paa Lur inde i Skogen; men da Aarmods Svende saa, hvor sterke de nu

var, turde de ikke indlade sig med dem, men skjulte sig. Nu syntes Egil, det var unødigt at uleilige Thorfinn længere; han sagde da til ham, at han skulde drage hjem med sine Folk. Thorfinn gjorde saa. Om Kvelden stødte de paa et nyt Baghold, der ligeledes bestod af sex Mand. Det kom til Kamp, i hvilken Egil dræbte to af dem og jagede de øvrige paa Flugt. Endelig kom de ud af Skogen og tog ind hos en rig gammel Mand, som Folk kaldte Rige-Alf; han var lei at komme til Rette med, og Karlene holdt aldrig længe ud hos ham. Egil fik dog den bedste Modtagelse. Han fik her en hel Del at vide om de Færder, som tidligere var foretagne herhen efter Skatten; Alf talte ikke det vakreste om Jarlen.

175. "Stampe Uldtøi".

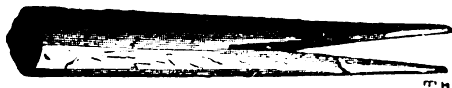
For dette Arbeide blev udført ad mekanisk Vei, foregik det paa den Maade, som Billedet viser. Uldtøiet eller Vadmelet fugtedes og stoppedes i en Tønde uden Laag og Bund. To Mænd lagde sig ansøttes i den og trampede Tøiet saa længe, til det var krympet ind til det bestemte Maal.

Ved Afskeden forærede Egil Alf en Skindkappe, som han skulde omsy til en lodden Overkjole. Alf takkede for Gaven og bad Egil se indom paa Tilbageveien. Om Kvelden kom han til den Gaard, hvor Arnvid Jarl boede. Denne tog godt imod ham og viste ham Plads lige ved Høisædet. Morgenen efter fremførte Egil sit Erinde. Arnvid mente, at Skatten, han blev krævet for, havde han ærlig og redelig betalt; men han turde ikke have noget Ansvar for, om de tidligere Skattekrævere havde bragt den frem til Kongen eller havde stukket af Landet med den. "Men" — lagde han til — "siden du har rette Jerteiner paa, at Kongen virkelig har sendt dig, saa skal du faa Skatten; men ikke ved jeg, om du redeligt bringer den frem."

Egil blev her da en Stund og fik Skatten rigtig udredet, noget i Sølv, noget i Graaverk. Da han var færdig til Afreisen, sagde han til Jarlen: "Vi vil nu bringe Kongen, hvad vi har faaet. Men det maa du

vide, Arnvid, at det er langt mindre, end Kongen tror at have Ret til, især naar man tager Hensyn til, at han kan vente sig Mandebod for sine Folk, som man siger, du har ladet dræbe." "Det er Løgn", sagde Jarlen. Dermed skiltes de.

Neppe var Egil dragen bort, før Jarlen kaldte til sig to Brødre, der begge hed Ulf, og bød dem fare efter Egil for at dræbe ham. Brødrene fik treti Mand med sig og for til Eidskogen. Der gik to Veie gjennem Skogen, en kortere over en brat Klev og en længere over myrlændte Strækninger, hvor man havde lagt fældede Træstammer ved Siden af hinanden. Paa Tilbageveien tog Egil Nattekvarter hos Alf. Denne raadede ham til at slaa sig til Ro hos ham et Par Dages Tid. Thi, sagde han, der havde ikke reist nogen forbi hans Gaard, siden Egil drog til Arnvid, og dog havde han og hans Huskarle i Skoven fundet en sterkt betraadt Vei, saa der maatte ligge noget under. Egil mente, at det havde ingen Nød. Da han og hans Mænd var komne til Veien, der førte ind i Skogen, saa de, at den var sterkt optraadt. Nu vilde Følget vende tilbage til Alfs Gaard, men

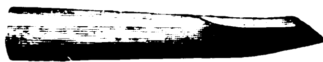

176. Klypeformet Redskab af Ben. Fundet paa Engholmen. (jfr. 158, 160).

Egil fandt ikke noget merkeligt i det, da det jo var en Alfarvei. Saa kom de til det Sted, hvor Veiene skiltes ad. Da Egil saa, at der gik lige mange Spor til begge Sider, sagde han: "Alf havde nok Ret alligevel; lad os gjøre os færdige til Kamp." De kastede nu sine Kapper og løse Klæder af og lagde dem i Slæden. Egil tog en stor Stenhelle, lagde den paa sit Bryst og sin Mave og surrede den fast med en stor Bastline, som han efter de Reisendes Skik førte med sig. Forresten var han og hans Mænd væbnede med sine vanlige Vaaben. Egil tog den korteste Vei over Kleven; da han var kommen op i den, løb syv Mand frem og stillede sig tvers over Veien. Paa samme Tid viste andre sig paa Toppen og begyndte at kaste Sten udover. Egil bød sine Mænd at gaa ned i Kleven og dække sig det bedste, de kunde. Selv drog han op paa Toppen. Her stimlede 8 af Fienderne sammen om ham, men Egil fældede dem alle efter et haardt Vaabenskifte. Derpaa gik han ud paa Skrænten og væltede store Stene udover; tre af Vermelændingerne blev liggende paa Flekken, de andre fire trak sig saarede og forslaaede ind i Skoven, hvor de bragte det Parti, som

havde taget Post paa Veien ude paa Myren, Efterretning om, hvorledes det var gaaet dem.

Da Egil skulde fortsætte sin Vei nedenunder Bakken langs Myrkanten, hvor Veien ikke var bredere end en god Sti, kom den anden Ulf ham helt uventet imode med ti Mand. Egil vendte sig imod dem og fældede alle elleve. Den anden Hob havde rettet sit Angreb paa Egils Kammerater. Da han kom dem til Hjælp, fandt han dem haardt saarede; han slog nu ihjel fire af Vermelændingerne og jagede de øvrige, tildels haardt saarede, paa Flugt. Egil og hans Mænd havde ogsaa faaet mange Saar, men ingen farlige. Han forbandt sine Ledsagere, hvorpaa de satte sig i Slæden og fortsatte Reisen, til han kom til Thorfinn; her fandt han venlig Modtagelse og god Pleie i de følgende Dage. Bondens Datter Helga var bleven frisk igjen; det kom nu op, at den Bondesøn, som havde ristet de skadelige Runer, havde friet til hende, men faaet Afslag, hvorfor han havde villet hevne sig ved at riste Elskovsruner (Manruner). Da Egil brød op, fulgte Thorfinn ham paa Vei med et Følge paa tolv Mand, da det kunde være sandsynligt, at Aarmod

177. Kileformet Redskab af Ben. Fundet paa Engholmen. (jfr. 176).

vilde hevne den Tort, Egil havde tilføiet ham. Men da Rygtet om, hvilken Medfart Arnvid Jarls Folk havde faaet, var naaet ham for Øre, vovede han ikke at røre sig, og saaledes naaede Egil uden videre Eventyr til Thorstein; her blev hans Saar lægte, og han opholdt sig nu paa Oplandene til Vaaren.

Thorstein sendte strax nogle Mænd opover til Kong Haakon med den Skat, Egil havde hentet i Vermeland, og for at forkynde ham, hvorledes alt var løbet af. Thorstein skjænkede Kongen da sin Naade og Tilgivelse, men Arnvid besluttede han sig til at straffe paa en eftertrykkelig Maade.

Den gode Forstaaelse, som havde hersket mellem Kong Haakon og Harald Gormsøn af Danmark, blev brudt fra den Stund af, den sidste gav Erik Blodøxes Sønner Tilflugt i sit Land. Her slog de sig nemlig sammen med Vikinger og hjemsøgte, understøttede af Danerkongens Folk, det sydlige Norge med sine Herjninger. En Sommer, da Tryggve Olafsøn, der var Konge i Viken, var dragen i Vesterviking til Irland og Skotland,

plyndrede de hans Rige. Kong Haakon drog da selv nedover; paa Rygtet om hans Komme tog Vikingerne strax Flugten; nogle rømte til Halland, andre stevnede til Jylland. Haakon forfulgte først de sidste; han herjede paa den jydske Kyst, og da Landsfolket samlede sig for at værge sine Hjem mod ham, kom der til et stort Slag, i hvilket han vandt en glimrende Seier og slog Fienden paa Flugt. Siden drog han til de andre Smuthuller, Vikingerne havde paa de danske Kyster. I Øresund traf han saaledes med to Skuder sammen med 11 Vikingeskibe, som han ryddede. Sjælland, Fyen, Skaane, Halland og Vestergautland, maatte betale Brandskat for at have ydet Vikingerne Tilhold. Derpaa vendte han sig med sin

178. **Beslagstykke af Bronce. Fundet etsteds paa Romerike.**

Hær mod Vermeland. Arnvid Jarl flygtede paa Rygtet om hans Komme og skal siden have levet som en fredløs Viking. Vermelændingerne maatte antage en ny Jarl, som Haakon indsatte, betale Bøder for sit Frafald og stille Gidsler for sin fremtidige Troskab. Saaledes knyttede Haakon igjen for en kort Stund Vermeland til det norske Rige. Om Høsten kom Tryggve Olafssøn hjem fra Vikingetog. Han paalagde da ham at værge denne Landsdel og at indkræve den Skat, han kunde faa af de hjemsøgte danske Lande. Derpaa seilede Haakon nord til Throndhjem.

Egil havde allerede om Sommeren sagt Thorstein og Norge Farvel for stedse og havde med et rigt ladet Kjøbskib sat Kursen for Island.

179. Ansgar. Efter et middelalderligt Billede i Hamburgs Domkirke.

Haakon forsøger at indføre Kristendommen i Norge.

Den første Gang, den kristne Kirke søger at vinde fast Fod i Norden, er allerede omkring Vikingetidens Midte. I Aaret 822 udstedte nemlig Pave Paschalis I Befaling til Ebo, Erkebiskop i den franske By Rheims, at han skulde virke for Kristendommens Udbredelse blandt de nordiske Folk. Ebo reiste ogsaa med Munken Halitger til Danmark, men deres Virksomhed blev uden varige Følger. I Aaret 826 kom den nidkjære og selvopofrende Ansgar til Danmark i Følge med den jydske Konge Klak-Harald, der for at erholde Keiser Ludvig den frommes Hjælp til at gjenvinde sin tabte Throne havde maattet lade sig døbe i Mainz. Ansgar vandt mange Tilhængere for Kristendommen lige saa meget ved sin Prædiken som ved sin rene og fromme Vandel. Han foretog gjentagne Gange Missionsreiser til Sverige,

hvor han blev venlig modtagen af Kong Bjørn i Sigtuna og blandt andre Proselyter vandt Høvdingen Hergeir, der paa egen Bekostning lod opføre en Kirke.

I Aaret 834 blev Erkestiftet i Hamburg oprettet med særligt Hensyn til Nordens Omvendelse, og Ansgar blev den første Erkebiskop her. Tiltrods for al Modbør fra Hedningernes Side vandt Kristendommen fastere og fastere Fod. I 858 forenedes Stifterne Hamburg og Bremen til Erkesædet i Bremen, og allerede Ansgar kunde, da han den 3die Februar 865 lukkede sine Øine til den evige Hvile, se de rigeste Frugter af sit Livsverk.

Blandt dem, som viste Ansgar Venskab og støttede Kristendommen, var Kong Erik af Jylland, Fader til Harald Haarfagers Dronning Ragnhild og Morfader til Erik Blodøxe. Som ved et Par Anledninger tidligere berørt er der meget stor Sandsynlighed for, at Dronning Gunhild var en dansk Kongedatter, og da maaske Datter af den for sit milde kristelige Sindelag bekjendte Thyra Danebot og Gamle Gorm. At de to første norske Thjodkonger af Ynglingeætten har staaet Kristendommen temmelig nær, er der saaledes megen Grund til at antage. Harald Haarfagers bekjendte Ed "ved den Gud, som havde skabt ham, og som raadede for alt", kommer maaske herigjennem i sin rette Belysning.

Men om end Kristendommen banede sig Vei til Norges sydligere Dele ved fredelig Forbindelse med Danmark og Sverige, og omendskjønt fremmede Historieskrivere ved at berette om, at tyske Missionærer besøgte Viken, var det dog ikke den bremiske Erkebispestol, der skulde kunne tilegne sig Æren af at have kristnet det hedenske Norge. Her indførtes og befæstedes Kristendommen dels fra Syderøerne, dels fra Irland, dels — og i Særdeleshed — fra England, hvis Geistlighed dengang nød den største Anseelse for sin Strenghed og religiøse Iver.

Til Trods for at Indbyggerne i de af Vikingerne hjemsøgte Lande ansaa dem for vilde Hedninger, var Kristendommen dog ikke saa ubekjendt hertillands, som det ved første Øiekast skulde synes. Kirker brændtes, og Klostre plyndredes, men alligevel aabnede de foragtede skaldede Munkes Lære Krigernes Blik for en hel ny Verden. Enkelte af dem blev da rene Fritænkere, som kun stolede paa sig selv og paa sin egen Magt og Styrke. Af dem vil vi i det følgende lære flere at kjende. Andre, der drog i Handelsfærd til kristne Lande, lod sig her primsigne eller ved Korsets Tegn indvie til Kristendommen. Skjønt de vedblev at være Hedninger, aabnedes dem ved denne Ceremoni Adgang til at færdes blandt de Kristne, som de selv lystede. Atter andre naaede herigjennem til troende Erkjendelse af Alfader, "den mægtige deroppe, hvis Navn ingen vover at nævne." En Islænding ved Navn Thorkel Maane, der levede paa Haakons Tid, lod sig ifølge Sagnet kort før sin Død bære ud under aaben Himmel og erklærede,

"at han døde i Troen paa den Gud, som havde skabt Himmelen, Solen, Maanen og alle Stjernerne."

Det er ogsaa sikkert, at irske Geistlige eller Paper opholdt sig paa Island, førend nogen norsk Fod havde betraadt Øen, ja maaske boede der efter Nordmændenes Ankomst.*) Kristne Pikter havde slaaet sig ned paa Orkenøerne, hvor flere Stedsnavne minder om Paperne; paa Egilsøen knei- ser endnu den Dag idag en ærværdig Kirke, der efter Oldgranskernes Skjøn er opført, længe før Vikingerne kom derhen.**) I Sagaerne findes der lige- ledes flere Fortællinger om, at Vikingerne fra sine Færder medførte irske Slaver og Slavinder, der bekjendte Troen paa "den hvide Krist." De sidste, der af og til blev Hustruer eller Medhustruer i norske eller islandske Hjem, stod stundom paa Høiden af sin Tids kvindelige Dannelse og banede vissselig ogsaa i sin stille Virken Veien for en dybere Kristendomserkjendelse.

Kong Haakon, der som vi har seet hos Kong Ædhelstan var bleven opdragen i den kristelige Tro, saa med Smerte paa, hvorledes Hedenskabet raadede i Norge og besluttede sig derfor til at indføre Kristendommen. Men da han foretog de forberedende Skridt hertil, fandt han ingen Støtte hos sin ellers saa trofaste Ven Sigurd Ladejarl; thi denne var selv ligesom hans Fader den ivrigste Asadyrker og Blotmand. Han pleiede at holde store Offergilder paa sin Gaard Lade, og til den behøvede Gjesterne ikke at tage noget Madspand med; thi han bestred alle Omkostninger under Høitiden.

Af Frygt for at støde Jarlen ansaa Haakon det for klogest at gaa varsomt frem. Selv øvede han i lang Tid Kristendommen hemmeligt, hel- ligholdt Søn- og Helligdage og fastede hver Fredag. Sigurd Jarl forestod Blotene i Templet ved Lade paa hans Vegne. Han søgte imidlertid at for- berede den kristne Tros Indførelse ved ydre Paabud. "Han satte det i Loven" — heder det i en Saga — "at man skulde begynde Julens Hellig- holdelse paa den Tid som kristne Mænd og skulde hver Mand da have en Mæle Øl eller ogsaa bøde derfor, og holde helligt, saa længe Julen varede. For- hen havde man helligholdt Julen Hogge-Nat, det var Midvinternat, og blev Julen da holden tre Dage."

Medens Haakon saaledes afventede det beleilige Øieblik til at rykke frem med Paabudet om, at alle skulde antage Kristendommen, søgte han at vinde den Kreds, som stod ham nærmest, for den nye Lære. Mange lod sig da ogsaa af Venskab for ham overtale til at lade sig døbe, andre ophørte ialfald

*) P. A. Munch antager endog, at Øen Papeø (oldn. Papey) i Hvalørgruppen i Viken har faaet Navn efter Paperne.

**) Se S. 210. Navnet Egilsø udledes ikke af det norske Mandsnavn, men af det latinske Ord ecclesia (Kirke), irsk eclais.

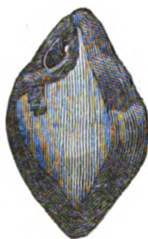
med at blote til Guderne. Navnlig var dette Tilfældet i Throndelagen, hvor han opholdt sig i lange Tider ad Gangen, og hvor Landets største Styrke var. Da han nu troede at have sikret Kristendommen al ønskelig Støtte blandt de mægtigste Mænd, sendte han Bud over til England efter en Biskop og andre Lærere. Da de var komne til Landet, bekjendtgjorde han ude paa Nordmøre, at det var hans Agt at paabyde Kristendommens Anta-

180. Haandledsring af Sølv. Funden i Lysters Prestegjeld.

gelse over hele Norge. Møringerne og Romsdølerne sagde intet større til det; men de vilde nu først vide, hvad Thronderne mente om den Sag. Haakon byggede og indviede da nogle Kirker paa Møre. Siden begav han sig til Throndhjem, hvor han stevnede Bønderne til Things og bød dem antage Kristentroen. De her forsamlede Bønder vilde dog ikke saa ganske uden videre gaa ind paa det. De henskjød Afgjørelsen til Frostathing; her, hvor der kom Bønder sammen fra hele Throndelagen, mente de, kunde de træffe nærmere Aftale om denne ingenlunde ringe Sag.

Da Haakon kom til Frostathing, havde der her samlet sig en stor Mængde Bønder. Da Thinget var sat, begyndte han strax at tale til Folket. Det var hans Bud og Bøn til alle Bønder og Bumænd, rige og fattige, unge og gamle, Kvindfolk og Karlmænd, at de alle skulde lade sig døbe og tro paa en Gud, Jesus Kristus, Jomfru Marias Søn; de skulde lade alle Blot og alle hedenske Guddomme fare, men helligholde hver syvende Dag ved at afholde sig fra Arbeide og derhos faste paa hver syvende Dag.*) Men neppe havde Kongen udtalt dette, før Bønderne begyndte at knurre. Skulde han, mente de, fratage dem deres Arbeide og deres Tro, saa vilde Landet ikke blive bebygget. Arbeidsfolk og Trælle var endnu mere forbitrede: hvor i al Verden kunde man forlange, at de skulde arbeide, naar de ingen Mad fik? Somme lagde ogsaa til, at det maatte være en Arvelyde hos

181. Ravsmykke. Fundet paa Gaarden Linnes, Bjørnør, S. Throndhjems Amt (jfr. 161).

Kong Haakon, hans Fader og deres øvrige Frænder, at de ikke undte Folk Føden, skjønt de var noksaa gavmilde paa Guld. Da reiste den mægtige Bonde Aasbjørn af Medalhus i Gauldalen*) sig og svarede paa Kongens Tale: "Kong Haakon! Det troede vi Bønder, da du havde holdt dit første Thing her i Throndhjem, at vi havde favnet Himlen selv. Men nu ved vi ikke, om vi virkelig har faaet Friheden, eller om du atter vil gjøre os til Trælle og det paa en underlig Vis, idet vi skal forkaste den Tro, vore Fædre og alle deres Forfædre har havt før vor Tid; det var gjævere Mænd end du og vi, og dog fandt de sig nok saa godt tjente med denne Tro. Vi har skjænket dig saa stor Kjærlighed, at vi har ladet dig raade for Lov og Landsret med os. Nu er vi Bønder tilsinds og villige til at overholde de Love, som du satte os her paa Frostathing, for det har vi lovet. Saa længe en eneste af os Bønder, som nu er her paa Thinget, er i Live, vil vi følge dig og

*) Nemlig hver Fredag.

*) Nu Melhus i Melhus Prestegjeld i Guldalen. Grænden har tidligere havt Navnet Odinssal.

beholde dig til Konge, hvis du, Haakon, blot vil være rimelig og ikke forlange andet af os end det, vi kan og tør gjøre. Men hvis du vedbliver at tage slig ivei med Vold og Magt imod os, da er vi Bønder blevne enige om at skille os ved dig og i Stedet vælge en anden, som kan sikre os, at vi i Fred og Ro faar Lov til at have den Tro, vi synes om. Nu har du, Konge, at antage et af disse to Vilkaar, førend Thinget er til Ende." Til denne Tale ytrede Bønderne sit Bifald under stor Tummel og Larm, og dømte paa, at det skulde være saaledes, som Aasbjørn havde sagt. Da Støien havde lagt sig noget, og Rolighed igjen var bragt tilveie, sagde Sigurd Jarl: "Kong Haakon er villig til at samtykke i Eders Ønske, Bønder! Aldrig vil han lade Eders Venskab fare." Bønderne sagde da, at hvis Kongen vilde det, da skulde han blote for dem til Aar og Fred, saaledes som hans Fader havde gjort. Hermed var al Knurren ophørt, og Thinget hævedes. Siden

182. Detail af en Broncespænde i Bergens Museum.

talte Sigurd Jarl med Kongen. Han bad ham om ikke aldeles at undslaa sig for at efterkomme Bøndernes Ønsker. "Thi", sagde han, "du hører selv, at det er Høvdingernes og hele Folkets bestemte Fordring. Men vi skal imidlertid se til at finde paa et eller andet godt Raad." Dette var da en Aftale mellem Kongen og Jarlen.

Høsten efter, ved Vinterens Begyndelse, skulde der holdes Offergilde paa Lade, og meget Folk søgte derhen. Her indfandt ogsaa Kongen sig. Hidindtil havde han, naar han indfandt sig ved Ofringerne, været vant til at spise i et lidet Hus for sig selv med nogle faa Mænd. Men nu knurrede Bønderne over, at han ikke sad i sit Høisæde iblandt dem. Thi der herskede jo den største Glæde blandt Folket. Jarlen raadede ham da til at lempe sig efter Bøndernes Ønske, og Kongen tog Plads i Høisædet. Da det

183. Kam af Ben. Funden i Throndhjem.

184. Ringspænde af Bronce. Funden paa Hedemarken.

185. Detail af en Broncespænde i Throndhjems Oldsamling.

første Bæger var iskjænket, talte Sigurd Jarl over Mindet, signede det til Odin og drak Kongen til deraf. Kongen tog imod Hornet, men gjorde Korsets Tegn over det, før han drak. Da sagde Bonden Kaare Gryting*) af Orkedalen: "Hvad skal sligt betyde? Vil Kongen kanske endnu ikke ofre?" Sigurd Jarl havde strax Svar paa rede Haand: "Kongen gjør saaledes, som alle de pleier at gjøre, der tror paa sin egen Magt og Styrke. Han signer nemlig Hornet til Thor; thi han gjør Hammerens Tegn over det." Det blev da roligt om Kvelden. Dagen efter stimlede Bønderne sammen om Kongen og forlangte, at han skulde spise Hestekjød. Dette ansaa nemlig den Tids Kristne for en stor Synd, og Haakon vilde derfor ikke gjøre det for alt i Verden. Saa bad de ham om at drikke Soddet; men han negtede det. De vilde da,

186. Dobbelt skaalformet Spænde. Fundet paa Gaarden Flahammer i Lysters Prestegjeld.

at han ialfald skulde smage paa Fedtet, men heller ikke det gjorde han. Det var da nær ved, at Bønderne holdt paa at fare ind paa ham. Sigurd Jarl maatte igjen optræde som Mægler. Han bad Kongen om at gabe over Kjedelhadden, hvor Sodrøgen af Hestekjødet havde lagt sig, saa den var bleven fedtet. Kongen gik da hen, viklede en Lindug over Kjedelhadden, gabede over den og gik siden til sit Høisæde. Men paa begge Sider var man høist utilfreds.

Om Vinteren havde man beredt Julegjestebud for Kongen ude paa Mære i Sparbu. Da det led mod Jul, siger Sagaen, holdt de otte Høvdinger, som mest raadede for Blotene, Stevne med hverandre. Fire af dem var fra Udthrøndelagen, nemlig Kaare Gryting, Aasbjørn Medalhus,

*) Gaardsnavnet Gryting findes ikke i Orkedalen. Sandsynligvis har Sagaskriveren tænkt paa Gaarden Grøtte i Orkedalen, hvor Kirken nu staar.

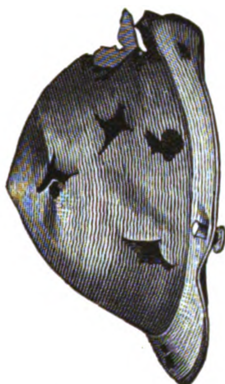
Thorberg Varnes og Orm Lyren, og fire fra Indthrøndelagen, nemlig Botolf Alveshaug, Narve Stav fra Værdalen, Thrond Hake af Egg i Sparbu og Thore Skjæg af Huseby paa Inderøen*). De lagde da over med hverandre, at de fire Udthrøndere skulde ødelægge Kristendommen i Norge, medens Indthrønderne skulde nøde Kongen til at ofre. Udthrønderne for da med fire Skibe ud til Møre, hvor de brændte de tre Kirker, som Haakon havde ladet opføre der, og dræbte de ved dem ansatte Prester. Siden drog de tilbage.

Da Kong Haakon og Sigurd Jarl indfandt sig paa Mære, var Bønderne fra hele Thrøndelagen komne sammen der i stor Mængde. Allerede den første Dag, Gjestebudet holdtes, stimlede Almuen sammen om Kongen og forlangte under Raab og Trusler, at han skulde ofre. Sigurd Jarl optraadte paany som Mellemmand, og ved hans Mægling gik det da saa til, at Kong Haakon aad nogle Bid Hestelever og tømte alle de Horn, Bønderne skjænkede i for ham, uden først at gjøre Korsets Tegn over dem. Da Gjestebudet var endt, drog Kongen og Jarlen ud til Lade. Haakon var da meget vred og vilde strax drage bort fra Throndhjem med sine Mænd. Men han udlod sig med, at han næste Gang skulde komme mandsterkere tilbage, og da skulde Bønderne undgjælde for det Fiendskab, som de havde vist ham. Sigurd Jarl bad ham om ikke at regne Thrønderne dette til onde, men se sig vel for, hvad han gjorde. "Det vil ikke være godt for dig, Konge, at ligge i Kiv eller Strid med Thrønderne, som jo er Landets meste Styrke", sagde han. Men Kongen var saa vred, at han ikke vilde høre paa hans Formaninger. Han drog sydover til Møre og blev der Vinteren over. Om Sommeren samlede han en stor Hær, og Ordet gik da, at han med denne vilde drage mod Thrønderne.

Da indtraf der en Begivenhed, som henledede Haakons Opmerksomhed paa en ganske anden Fare, som truede Landet. For den maatte de smaa Kjevlerier, han havde med Thrønderne, ganske træde i Baggrunden.

---

*) Kun Navnene Medalhus, Varnes, Alveshaug og Egg er sikre. Derimod er de øvrige forvanskede dels i Traditionen og dels vel ogsaa i Sagahaandskrifterne. Ved Lyren har man maaske tænkt paa Leren paa Strinden, ved Stav paa Gaarden Stubskin (tidligere Stafs-Skeneyjar) og ved Huseby paa Gaarden Hustad paa Inderøen.

187. Sønderhugget Skjoldbule. Funden paa Gaarden Bliken i Grans Preſtegjeld, Kriſtians Amt.

Eriksſønnerne angriber Norge. Slagene ved Agvaldsnes og paa Frei.

Hvad der hindrede Kong Haakon fra at hjemſøge Thronderne med Vaabenmagt, var de Angreb, ſom hans Broder Eriks Sønner nu rettede mod Norges ſydligere Dele. De vendte ſig førſt mod Viken; her var Tryggve Olafsſøn rede til at tage mod dem. Der ſkal være kommen til en Række Slag; ſnart ſeirede Tryggve og forfulgte ſaa Eriksſønnerne til Halland og Sjælland; ſnart ſeirede disſe og herjede Viken. En Tid efter Offergildet paa Mære overvandt Eriksſønnerne Tryggve ved Sotenes i Ranrike, hvor han blev nødt til at forlade ſine Skibe og ſøge ſin Redning i Flugten. Nu herjede Eriksſønnerne vidt og bredt i Viken, og meget Folk underkaſtede ſig dem.

Man ſiger, at Haakon juſt havde ſamlet Krigsfolk fra Veſtlandet for at drage nordover til Throndhjem, da Rygtet om Eriksſønnernes Seier over Tryggve naaede ham. Hvorledes det virkelig hænger ſammen, vides ikke. Men han beſluttede ſig ſtrax til hellere at vende ſine Vaaben mod Landets Fiender end mod Landets Børn. Han ſendte da Bud nord til Sigurd Jarl og de øvrige Høvdinger om, at de ſkulde komme ham til Hjælp. Disſe indfandt ſig ogſaa; i Følge med dem kom ogſaa de Bønder, der om Vinteren havde været ivrigſt til at faa ham til blote. Jarlen gik i Forbøn for dem og Haakon tog dem igjen til Naade. Kongen ſtevnede ſydover langs Kyſten. Da

han seilede sydefter forbi Stadt, erfarede han, at Erikssønnerne var komne til Nord-Agder. Ved Øen Karmt stødte Flaaderne sammen. Begge Hære gik nu i Land og fylkede sig til Kamp paa Agvaldsnes. Striden blev meget skarp og langvarig. Da søgte Haakon mod Guthorm Erikssøns Merke, vexlede Hug med ham, og Enden blev, at Guthorm segnede for Farbroderens Haand. Hans Merke blev ligeledes nedhugget efter en haard Kamp, der kostede mange Livet. Nu flygtede Erikssønnernes Hær i Huj og Hast til Skibene, stødte fra Land og roede sydefter, saa hurtigt de kunde. Haakon forfulgte dem østen om Lindesnes; men da han saa dem styre til Havs ned mod Jylland, vendte han om og drog nordpaa.

Efter dette Slag, paastaar Sagaerne, var det, at Haakon ordnede Skibrede-Indretningen og lod opføre Viterne.

188. Vægtlod af Bronce. Fundet paa Faarland i Haa Prestegjeld.

Aaret efter kom Erikssønnerne Gamle, Harald og Sigurd Sleva igjen med en stor Hær af Hustropper og danske Krigere, som Kong Harald Gormssøn havde givet dem med. De naaede helt op til Romsdalen, uden at Viterne var blevne antændte. Nys før havde nemlig Vikinger herjet paa nogle Udøer, Viterne var tændte Gang paa Gang, og da Bønderne havde klaget over det unyttige Hærløb, havde Haakon sat streng Straf for slet Vagthold. Saaledes havde Erikssønnerne paa et hængende Haar overumplet Kong Haakon, som just opholdt sig paa sin Gaard Birkestrand paa Øen Frei paa Nordmøre. Han havde da ikke flere Folk om sig end sin Hird og de Bønder, som havde været i Gjestebud hos ham.

Haakon sammenkaldte sine Mænd og spurgte dem til Raads, om han skulde oppebie Erikssønnerne her eller drage nordefter for at samle flere

beholde dig til Konge, hvis du, Haakon, blot vil være rimelig og ikke forlange andet af os end det, vi kan og tør gjøre. Men hvis du vedbliver at tage slig ivei med Vold og Magt imod os, da er vi Bønder blevne enige om at skille os ved dig og i Stedet vælge en anden, som kan sikre os, at vi i Fred og Ro faar Lov til at have den Tro, vi synes om. Nu har du, Konge, at antage et af disse to Vilkaar, førend Thinget er til Ende." Til denne Tale ytrede Bønderne sit Bifald under stor Tummel og Larm, og dømte paa, at det skulde være saaledes, som Asbjørn havde sagt. Da Støien havde lagt sig noget, og Rolighed igjen var bragt tilveie, sagde Sigurd Jarl: "Kong Haakon er villig til at samtykke i Eders Ønske, Bønder! Aldrig vil han lade Eders Venskab fare." Bønderne sagde da, at hvis Kongen vilde det, da skulde han blote for dem til Aar og Fred, saaledes som hans Fader havde gjort. Hermed var al Knurren ophørt, og Thinget hævedes. Siden

182. Detail af en Broncespænde i Bergens Museum.

talte Sigurd Jarl med Kongen. Han bad ham om ikke aldeles at undslaa sig for at efterkomme Bøndernes Ønsker. "Thi", sagde han, "du hører selv, at det er Høvdingernes og hele Folkets bestemte Fordring. Men vi skal imidlertid se til at finde paa et eller andet godt Raad." Dette var da en Aftale mellem Kongen og Jarlen.

Høsten efter, ved Vinterens Begyndelse, skulde der holdes Offergilde paa Lade, og meget Folk søgte derhen. Her indfandt ogsaa Kongen sig. Hidindtil havde han, naar han indfandt sig ved Ofringerne, været vant til at spise i et lidet Hus for sig selv med nogle faa Mænd. Men nu knurrede Bønderne over, at han ikke sad i sit Høisæde iblandt dem. Thi der herskede jo den største Glæde blandt Folket. Jarlen raadede ham da til at lempe sig efter Bøndernes Ønske, og Kongen tog Plads i Høisædet. Da det

183. Kam af Ben. Funden i Throndhjem.

184. Ringspænde af Bronce. Funden paa Hedemarken.

185. Detail af en Broncespænde i Throndhjems Oldsamling.

første Bæger var iskjænket, talte Sigurd Jarl over Mindet, signede det til Odin og drak Kongen til deraf. Kongen tog imod Hornet, men gjorde Korsets Tegn over det, før han drak. Da sagde Bonden Kaare Gryting*) af Orkedalen: "Hvad skal sligt betyde? Vil Kongen kanske endnu ikke ofre?" Sigurd Jarl havde strax Svar paa rede Haand: "Kongen gjør saaledes, som alle de pleier at gjøre, der tror paa sin egen Magt og Styrke. Han signer nemlig Hornet til Thor; thi han gjør Hammerens Tegn over det." Det blev da roligt om Kvelden. Dagen efter stimlede Bønderne sammen om Kongen og forlangte, at han skulde spise Hestekjød. Dette ansaa nemlig den Tids Kristne for en stor Synd, og Haakon vilde derfor ikke gjøre det for alt i Verden. Saa bad de ham om at drikke Soddet; men han negtede det. De vilde da,

186. Dobbelt skaalformet Spænde. Fundet paa Gaarden Flahammer i Lysters Prestegjeld.

at han ialfald skulde smage paa Fedtet, men heller ikke det gjorde han. Det var da nær ved, at Bønderne holdt paa at fare ind paa ham. Sigurd Jarl maatte igjen optræde som Mægler. Han bad Kongen om at gabe over Kjedelhadden, hvor Sodrøgen af Hestekjødet havde lagt sig, saa den var bleven fedtet. Kongen gik da hen, viklede en Lindug over Kjedelhadden, gabede over den og gik siden til sit Hoisæde. Men paa begge Sider var man høist utilfreds.

Om Vinteren havde man beredt Julegjestebud for Kongen ude paa Mære i Sparbu. Da det led mod Jul, siger Sagaen, holdt de otte Høvdinger, som mest raadede for Blotene, Stevne med hverandre. Fire af dem var fra Udthrøndelagen, nemlig Kaare Gryting, Aasbjørn Medalhus,

*) Gaardsnavnet Gryting findes ikke i Orkedalen. Sandsynligvis har Sagaskriveren tænkt paa Gaarden Grøtte i Orkedalen, hvor Kirken nu staar.

Thorberg Varnes og Orm Lyren, og fire fra Indthrøndelagen, nemlig Botolf Alveshaug, Narve Stav fra Værdalen, Thrond Hake af Egg i Sparbu og Thore Skjæg af Huseby paa Inderøen*). De lagde da over med hverandre, at de fire Udthrøndere skulde ødelægge Kristendommen i Norge, medens Indthrønderne skulde nøde Kongen til at ofre. Udthrønderne for da med fire Skibe ud til Møre, hvor de brændte de tre Kirker, som Haakon havde ladet opføre der, og dræbte de ved dem ansatte Prester. Siden drog de tilbage.

Da Kong Haakon og Sigurd Jarl indfandt sig paa Mære, var Bønderne fra hele Throndelagen komne sammen der i stor Mængde. Allerede den første Dag, Gjestebudet holdtes, stimlede Almuen sammen om Kongen og forlangte under Raab og Trusler, at han skulde ofre. Sigurd Jarl optraadte paany som Mellemmand, og ved hans Mægling gik det da saa til, at Kong Haakon aad nogle Bid Hesteléver og tømte alle de Horn, Bønderne skjænkede i for ham, uden først at gjøre Korsets Tegn over dem. Da Gjestebudet var endt, drog Kongen og Jarlen ud til Lade. Haakon var da meget vred og vilde strax drage bort fra Throndhjem med sine Mænd. Men han udlod sig med, at han næste Gang skulde komme mandsterkere tilbage, og da skulde Bønderne undgjælde for det Fiendskab, som de havde vist ham. Sigurd Jarl bad ham om ikke at regne Thrønderne dette til onde, men se sig vel for, hvad han gjorde. "Det vil ikke være godt for dig, Konge, at ligge i Kiv eller Strid med Thrønderne, som jo er Landets meste Styrke", sagde han. Men Kongen var saa vred, at han ikke vilde høre paa hans Formaninger. Han drog sydover til Møre og blev der Vinteren over. Om Sommeren samlede han en stor Hær, og Ordet gik da, at han med denne vilde drage mod Thrønderne.

Da indtraf der en Begivenhed, som henledede Haakons Opmerksomhed paa en ganske anden Fare, som truede Landet. For den maatte de smaa Kjevlerier, han havde med Thrønderne, ganske træde i Baggrunden.

---

*) Kun Navnene Medalhus, Varnes, Alveshaug og Egg er sikre. Derimod er de øvrige forvanskede dels i Traditionen og dels vel ogsaa i Sagahaandskrifterne. Ved Lyren har man maaske tænkt paa Leren paa Strinden, ved Stav paa Gaarden Stubskin (tidligere Stafs-Skeneyjar) og ved Husebу paa Gaarden Hustad paa Inderøen.

187. Sønderhugget Skjoldbule. Funden paa Gaarden Veken i Grans Prestegjeld, Kristians Amt.

Eriksſønnerne angriber Norge. Slagene ved Agvaldsnes og paa Frei.

Hvad der hindrede Kong Haakon fra at hjemsøge Throenderne med Vaabenmagt, var de Angreb, som hans Broder Eriks Sønner nu rettede mod Norges sydligere Dele. De vendte sig først mod Viken; her var Tryggve Olafsſøn rede til at tage mod dem. Der skal være kommen til en Række Slag; snart seirede Tryggve og forfulgte saa Eriksſønnerne til Halland og Sjælland; snart seirede disse og herjede Viken. En Tid efter Offergildet paa Mære overvandt Eriksſønnerne Tryggve ved Sotenes i Ranrike, hvor han blev nødt til at forlade sine Skibe og søge sin Redning i Flugten. Nu herjede Eriksſønnerne vidt og bredt i Viken, og meget Folk underkastede sig dem.

Man siger, at Haakon just havde samlet Krigsfolk fra Vestlandet for at drage nordover til Throndhjem, da Rygtet om Eriksſønnernes Seier over Tryggve naaede ham. Hvorledes det virkelig hænger sammen, vides ikke. Men han besluttede sig strax til hellere at vende sine Vaaben mod Landets Fiender end mod Landets Børn. Han sendte da Bud nord til Sigurd Jarl og de øvrige Høvdinger om, at de skulde komme ham til Hjælp. Disse indfandt sig ogsaa; i Følge med dem kom ogsaa de Bønder, der om Vinteren havde været ivrigst til at faa ham til blote. Jarlen gik i Forbøn for dem og Haakon tog dem igjen til Naade. Kongen stevnede sydover langs Kysten. Da

han seilede sydefter forbi Stadt, erfarede han, at Erikssønnerne var komne til Nord-Agder. Ved Øen Karmt stødte Flaaderne sammen. Begge Hære gik nu i Land og fylkede sig til Kamp paa Agvaldsnes. Striden blev meget skarp og langvarig. Da søgte Haakon mod Guthorm Erikssøns Merke, vexlede Hug med ham, og Enden blev, at Guthorm segnede for Farbroderens Haand. Hans Merke blev ligeledes nedhugget efter en haard Kamp, der kostede mange Livet. Nu flygtede Erikssønnernes Hær i Huj og Hast til Skibene, stødte fra Land og roede sydefter, saa hurtigt de kunde. Haakon forfulgte dem østen om Lindesnes; men da han saa dem styre til Havs ned mod Jylland, vendte han om og drog nordpaa.

Efter dette Slag, paastaar Sagaerne, var det, at Haakon ordnede Skibrede-Indretningen og lod opføre Viterne.

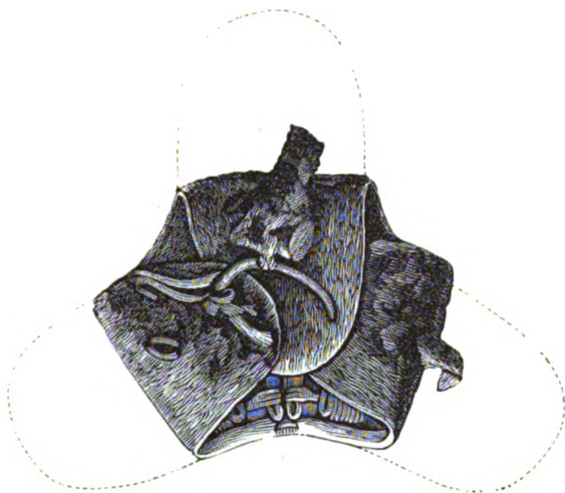
188. Vægtlod af Bronce. Fundet paa Faarland i Haa Prestegjeld.

Aaret efter kom Erikssønnerne Gamle, Harald og Sigurd Sleva igjen med en stor Hær af Hustropper og danske Krigere, som Kong Harald Gormssøn havde givet dem med. De naaede helt op til Romsdalen, uden at Viterne var blevne antændte. Nys før havde nemlig Vikinger herjet paa nogle Udøer, Viterne var tændte Gang paa Gang, og da Bønderne havde klaget over det unyttige Hærløb, havde Haakon sat streng Straf for slet Vagthold. Saaledes havde Erikssønnerne paa et hængende Haar overumplet Kong Haakon, som just opholdt sig paa sin Gaard Birkestrand paa Øen Frei paa Nordmøre. Han havde da ikke flere Folk om sig end sin Hird og de Bønder, som havde været i Gjestebud hos ham.

Haakon sammenkaldte sine Mænd og spurgte dem til Raads, om han skulde oppebie Erikssønnerne her eller drage nordefter for at samle flere

KRISTIANSUND
Nordlandet
FREDÖ
Fredö
Kvernes
Aspö
Strömsneset
TUSTERN
Tustern
STABBEN
VAAG-Ø
ARISVIK
Olnes
Halse
Skaalvik Fd.
Aasgaard Fd.
Böi
HALSE FJORD

Folk. Blandt Gjesterne var der en gjæv gammel Bonde ved Navn Egil Uldserk. Han havde i yngre Dage været en drabelig Stridsmand og baaret Merket for Harald Haarfagers Hird. Han svarede paa Kongens Tale: "Jeg var i nogle Slag med din Fader Kong Harald. Stundom stred han med flere, stundom med færre Folk. Stedse fik han Seier! Aldrig bad han sine Venner raade sig til at flygte. Heller ikke giver vi dig det Raad, Konge, thi dertil er du en altfor rask Høvding; men god Hjælp skal du faa af os." Mange stemte i med den gamle, og Haakon sagde selv, at han vilde stride med det Folk, som han strax kunde faa samlet. Da blev Egil

189. Trefliget Broncespænde. Funden paa Gaarden Lund i Stokke Prestegjeld, Jarlsberg og Larviks Amt.

glad: "Jeg tænkte en Stund", sagde han, "saalænge denne store Fred stod paa, at jeg skulde komme til at dø i Bænkehalmen. Langt hellere vilde jeg følge min Herre og falde i Striden. Nu lader det til, at jeg faar dette Ønske opfyldt."

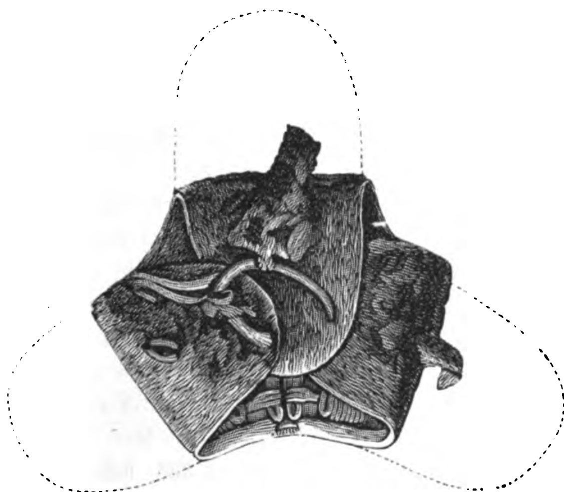
Kongen lod opskjære Hærør og udsende til alle Kanter, og det varede ikke længe, før han havde faaet meget Folk samlet. Eriksønnerne havde over 20 Skibe med sig. De lagde ind i Feøsundet eller Freisundet, som det nu kaldes, og landede ved Freiberget. Her fylkede de sin Hær og rykkede mod Haakon, der med sine 10 Skibe laa paa den østre Side af Øen. Egil Uldserk bad da Kongen om at lade ham faa ti Mand med hver sit Merke. Medens der nu udspandt sig en haard Træfning mellem Eriks-

sønnerne og Kong Haakon ved Freiberget, havde Egil opstillet sine ti Mand med passende Mellemrum og rykkede frem langs Bakken. De, som stod øverst i Erikssønnernes Fylking, saa de mange Merker komme flyvende og antog, at en stor Hær var ifærd med at afskjære dem Tilbagetoget til Skibene og falde dem i Ryggen. Den ene raabte til den anden, og strax kom der Flugt i Erikssønnernes Hær. Men da Gamle Eriksson kom op paa Bjerget, saa han, at Kong Haakon ikke havde flere Folk nu end før, og at det hele kun havde været en List. Han blæste da igjen Folket sammen til Strid; Nordmændene i hans Hær sluttede sig igjen om hans Merke, medens Danskerne flygtede til Skibene. Nu begyndte Kampen paany. Men da Haakon havde flere Folk om sig, drev han snart Gamle og hans Mænd paa Flugt. Nogle af dem dreves op mod Haugerne, andre udover de bratte Berghammere, atter andre kom ned til Sjøen. Nede i Fjæren lykkedes det endnu Gamle Erikssøn at samle endel af sine Mænd om sig, og hans Brødre sluttede sig ogsaa til ham med hver sin Hob. Egil Uldserk ilede forud med en Skare, han havde samlet. Nu begyndte Striden for tredie Gang. Egil trængte frem mod Gamle og skiftede Hug med ham. Gamle fik alvorlige Saar, men Egil faldt og mange med ham. Nu kom Haakon efter i Spidsen for sine Mænd og hug ned for Fode. Ogsaa han skal her have givet Gamle haarde Saar. Enden blev da, at Erikssønnerne og deres Mænd maatte søge sin Frelse ved Flugten. Endel kom ombord paa Skibene og roede afsted. Andre, der ikke kunde faa sine Skibe flot, søgte ved Svømning at redde sig ombord hos de bortdragende. Mange druknede under Forsøget; blandt dem var ogsaa den haardtsaarede Gamle Erikssøn. Harald og Sigurd Sleva kom tilbage til Danmark i god Behold, men var ilde tilfreds med sin Færd.

190. Egil Uldserks Bautasten, nu reist paa Freinesset.

Paa Freistranden laa tre af Erikssønnernes Skibe opskjærede. Haakon lod dem drage paa Land, lagde Egil Uldserks og sine øvrige Mænds Lig i dem og dyngede siden Jord og Stene derover. Paa Egils Haug reiste han en stor Bautasten.

Folk. Blandt Gjesterne var der en gjæv gammel Bonde ved Navn Egil Uldserk. Han havde i yngre Dage været en drabelig Stridsmand og baaret Merket for Harald Haarfagers Hird. Han svarede paa Kongens Tale: "Jeg var i nogle Slag med din Fader Kong Harald. Stundom stred han med flere, stundom med færre Folk. Stedse fik han Seier! Aldrig bad han sine Venner raade sig til at flygte. Heller ikke giver vi dig det Raad, Konge, thi dertil er du en altfor rask Høvding; men god Hjælp skal du faa af os." Mange stemte i med den gamle, og Haakon sagde selv, at han vilde stride med det Folk, som han strax kunde faa samlet. Da blev Egil

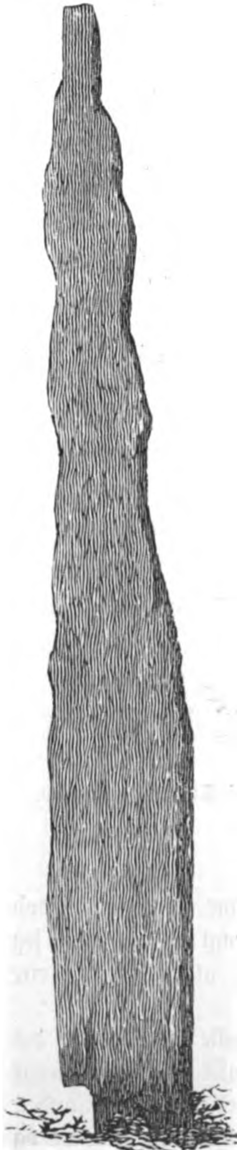

180. Trefliget Broncespænde. Funden paa Gaarden Lund i Stokke Præstegjeld, Jarlsberg og Larviks Amt.

glad: "Jeg tænkte en Stund", sagde han, "saalænge denne store Fred stod paa, at jeg skulde komme til at dø i Bænkehalmen. Langt hellere vilde jeg følge min Herre og falde i Striden. Nu lader det til, at jeg faar dette Ønske opfyldt."

Kongen lod opskjære Hærør og udsende til alle Kanter, og det varede ikke længe, før han havde faaet meget Folk samlet. Eriksønnerne havde over 20 Skibe med sig. De lagde ind i Feosundet eller Freisundet, som det nu kaldes, og landede ved Freiberget. Her fylkede de sin Hær og rykkede mod Haakon, der med sine 10 Skibe laa paa den østre Side af Øen. Egil Uldserk bad da Kongen om at lade ham faa ti Mand med hver sit Merke. Medens der nu udspandt sig en haard Træfning mellem Eriks-

sønnerne, og Kong Haakon ved Freiberget, havde Egil opstillet sine ti Mand med passende Mellemrum og rykkede frem langs Bakken. De, som stod øverst i Erikssønnernes Fylking, saa de mange Merker komme flyvende og antog, at en stor Hær var ifærd med at afskjære dem Tilbagetoget til Skibene og falde dem i Ryggen. Den ene raabte til den anden, og strax kom der Flugt i Erikssønnernes Hær. Men da Gamle Eriksson kom op paa Bjerget, saa han, at Kong Haakon ikke havde flere Folk nu end før, og at det hele kun havde været en List. Han blæste da igjen Folket sammen til Strid; Nordmændene i hans Hær sluttede sig igjen om hans Merke, medens Danskerne flygtede til Skibene. Nu begyndte Kampen paany. Men da Haakon havde flere Folk om sig, drev han snart Gamle og hans Mænd paa Flugt. Nogle af dem dreves op mod Haugerne, andre udover de bratte Berghammere, atter andre kom ned til Sjøen. Nede i Fjæren lykkedes det endnu Gamle Eriksson at samle endel af sine Mænd om sig, og hans Brødre sluttede sig ogsaa til ham med hver sin Hob. Egil Uldserk ilede forud med en Skare, han havde samlet. Nu begyndte Striden for tredie Gang. Egil trængte frem mod Gamle og skiftede Hug med ham. Gamle fik alvorlige Saar, men Egil faldt og mange med ham. Nu kom Haakon efter i Spidsen for sine Mænd og hug ned for Fode. Ogsaa han skal her have givet Gamle haarde Saar. Enden blev da, at Erikssønnerne og deres Mænd maatte søge sin Frelse ved Flugten. Endel kom ombord paa Skibene og roede afsted. Andre, der ikke kunde faa sine Skibe flot, søgte ved Svømning at redde sig ombord hos de bortdragende. Mange druknede under Forsøget; blandt dem var ogsaa den haardtsaarede Gamle Eriksson. Harald og Sigurd Sleva kom tilbage til Danmark i god Behold, men var ilde tilfreds med sin Færd.

190. Egil Uldserks Bautasten, nu reist paa Freinesset.

Paa Freistranden laa tre af Erikssønnernes Skibe opskjærede. Haakon lod dem drage paa Land, lagde Egil Uldserks og sine øvrige Mænds Lig i dem og dyngede siden Jord og Stene derover. Paa Egils Haug reiste han en stor Bautasten.

Tegnet af B. Hielm.

191. Brudstykke af en Sølvplade i Throndhjems Museum.

Slaget ved Fitje. Haakons Død.

Haakon havde nu en lang Stund Fred for Erikssønnerne. Men sex Aar efter kom de igjen, denne Gang ligesom sidst aldeles uventede.

Kongen opholdt sig just i Gjestebud paa sin Gaard Fitje, nordligst paa Stordøen, og havde sin Hird og mange Bønder om sig. Blandt Gjesterne var hans Frænde Eyvind Finnssøn, der paa Grund af sine sjeldne Digtergaver havde Navnet Skaldespilderen (den, som fordunkler Skaldene); det er første Gang, han nævnes i Sagaen.

En Dag, da Kongen sad ved Dagverdbordet, fik Vitesvogterne Øie paa en Del Skibe, der kom seilende søndenfra. De tvivlede ikke et Øieblik paa, at det jo var Fiender, men de vovede ei at sige Kongen det af Frygt for at rammes af den Straf, som var sat for at bringe falske Hærsagn. De sendte da Bud tilgaards efter Eyvind Finnssøn. Han kom strax ud, gik paa Opfordring hen til det Sted, hvorfra Skibene kunde sees, og var ikke det mindste i Tvivl om, at det jo maatte være en fiendtlig Flaade. Han skyndte sig tilbage til Gildestuen, traadte frem for Kongen og sagde: "Kort er den Stund, som lider, Herre Konge, men lang er Maaltidets Time!" "Hvad skal det betyde?" spurgte Kongen. Eyvind kvad da en Vise, hvori han lod ham vide, at Erikssønnerne var ude, og at Strid strax var i Vente. "Saa brav en Gut er du, Eyvind," sagde Kongen, "at du ikke siger Hærsagn, uden at det er sandt!" Mange stemmede i med, at det virkelig forholdt sig saaledes, som Eyvind havde sagt. Kongen lod da Bordene tage bort og gik ud for at se efter. Han kjendte da strax, at det var Hærskibe. Han spurgte først sine Raadgivere om, hvad han skulde gjøre: om han skulde stride med det Folk, han havde, eller gaa ombord paa Skibene og seile nordefter. "Det

er let at se," sagde han, "at vi nu kommer til at stride med en langt større Overmagt end nogensinde før, hvor underlegne vi før end har været i Antal, naar vi har været stedte i Kamp med Eriks Sønner." I Førstningen vilde ingen give noget Svar. Da kvad Eyvind paa nyt en Vise, hvori han bebreidede Kongen hans Forsagthed og opfordrede ham til at gribe til Vaaben og oppebie Fienden. Hertil sagde da Kongen: "Mandigt er dette talt, Eyvind, og efter mit Sind. Men jeg vil dog høre flere Mænds Tanker derom." Man havde nu hørt Kongens Mening, og mange svarede da, at de heller vilde stride med Mandighed end fly for Danerne. "Tak for disse Ord," sagde Kongen. "Enhver tage sine Vaaben, saa gjør det hverken fra eller til, hvor mange Daner der er om hver Nordmand."

Kongen iførte sig nu sin Brynje, omgjordede sig med Sværdet Kvernbit, satte en forgyldt Hjelm paa Hovedet, tog et Spyd i Haanden og et Skjold ved Siden. Derpaa opstillede han Hirden i en Fylking med Bønderne og lod sine Merker reise.

Erikssønnerne var imidlertid komne til Land med sin Flaade. De havde 60 Skibe med sig og deres Hær udgjorde vistnok opimod 4000 Mand. Hærens Høvding var i Navnet Harald Erikssøn, der efter Guthorms og Gamles Fald var den ældste af Brødrene. Men i Virkeligheden var deres Morbroder Eyvind Skreyja, der for treti Aars Tid siden som Helligdomsskjænder havde maattet forlade Landet, og hans Broder Alf Askmand de egentlige Anførere. De fylkede Hæren, og saa stor var Folkmonen, at der var sex Danske for hver Nordmand.

Nu begyndte Kampen; der blev en haard Strid, da Fylkingerne tørnede sammen. Da Pilene og Kastespydene var bortskudte, drog man Sværdene og brød frem. Kongen kastede Brynjen af for at være lettere i sine Bevægelser. Ved hans Side gik den bomsterke Islænder Thoralf Skolmssøn, der ikke var mere end 19 Aar gammel. De traadte begge frem foran Merket og hug til begge Sider. Kong Haakon var lettere at kjende end de fleste andre Mænd, og det lyste ogsaa af Guldhjelmen, hvor han gik frem i fuldt Sollys. De fleste Vaaben søgte da i den Retning. Eyvind Finnssøn tog da en Hætte og trak den ned over Hjelmen. Eyvind Skreyja, der i Spidsen for Fienderne stevnede ind mod Kongens Merke, raabte da overlydt: "Skjuler nu Nordmændenes Konge sig? Er han flygtet, eller hvor er Guldhjelmen?" "Hold frem, som du stevner", sagde Haakon, "saa skal du finde Nordmændenes Konge". Eyvind Skreyja og Alf Askmand brød da frem Side om Side og huggede om sig, som de var besatte. "Herre Konge", sagde Thoralf Skolmssøn til Haakon, idet de begge traadte dem imøde, "lad mig gaa mod Eyvind Skreya!" "Nei," svarede Kongen. "Mig vil han finde, og mig skal han ogsaa finde." Nu stod Eyvind foran dem, hævede Sværdet og huggede til; men Thoralf slog sit Skjold saa haardt

imod, at han tumlede tilbage. Haakon løftede nu Kvernbit med begge Hænder og kløvede med et Hug Eyvinds Hjelm og Hoved lige ned til Skulderen. I det samme Øieblik faldt Alf Askmand for Thoralfs Haand.

Haakon gik nu saa haardt frem, at alle veg for ham. Da kom Frygt og Flugt i Erikssønnernes Hær. Kongen fulgte efter og hug ned alle dem, han kunde naa. Mange af Danerne faldt, baade paa Valpladsen og paa Flugten nedover mod Skibene og nede i Fjæren. Flere druknede ogsaa, idet de vilde svømme efter de bortdragende Skibe. Men det var ogsaa mange, som reddede sig ombord paa Skibene; blandt dem var Erikssønnerne. De tog strax Kursen sydefter, forfulgte af Nordmændene.

192. Sammenbøiet Spydspids. Fundet paa Gaarden Lien i Frons Prestegjeld, Gudbrandsdalen.

Kong Haakon blev, da han satte efter de Flygtende, paa Veien til Stranden rammet af et Kastespyd eller en Flein i Muskelen tæt under Axelen*). Han gik strax ud paa sit Skib og lod sig der forbinde. Men Blodtabet var saa stort, at man ei kunde faa det standset, og da det led ud paa Dagen, tabte han Kræfterne. Han bød da sine Mænd at ro ham nordefter

*) Folk troede, at det var Dronning Gunhild, som voldte dette. Det var mange, som vilde have seet hendes Skosvend, Kisping, løbe frem i Tummelen med en Flein i Haanden og raabe: "Giv Plads, giv Plads for Kongens Bane!" Denne Flein skulde være bleven Aarsag til Haakons Død.

til Gaarden Aalrekstad. Men da de kom til Haakonshellen, følte han Døden nærme sig. Han lod sig bringe i Land her for at tilbringe sine sidste Øieblikke paa det Sted, hvor han for første Gang havde seet Dagens Lys. Han sammenkaldte nu sine Venner og Raadgivere for at sige dem sin sidste Villie.

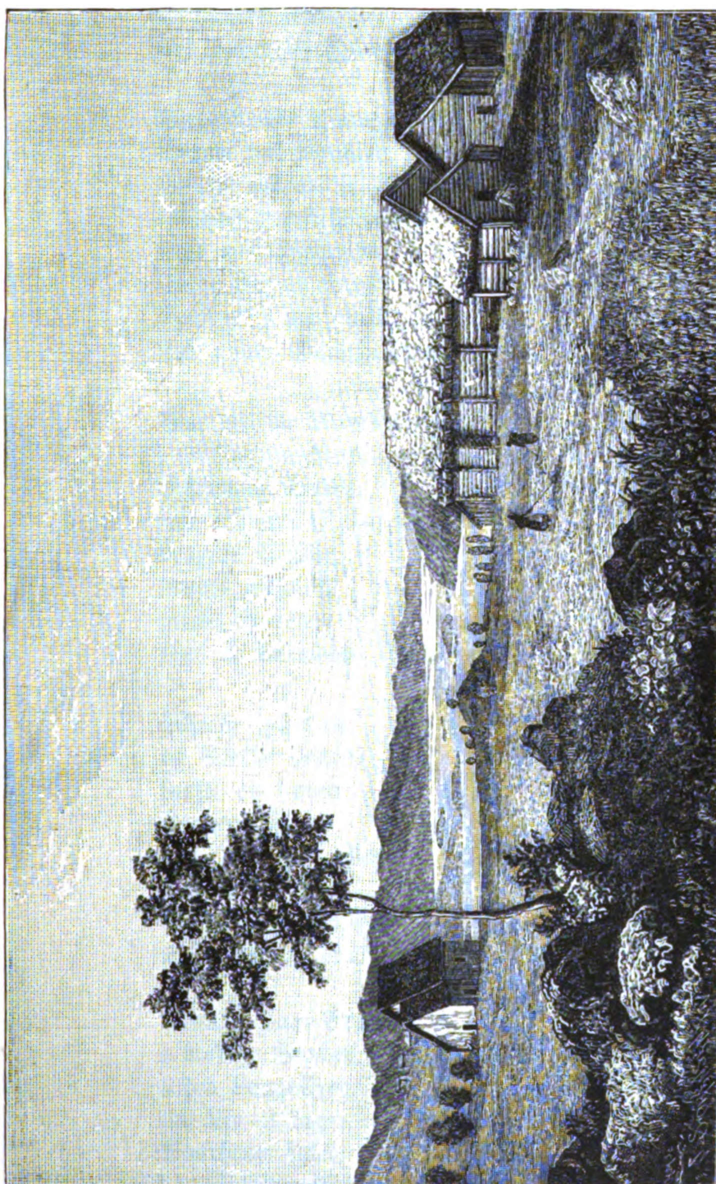
Af sit Giftermaal efterlod Kongen sig kun en Datter, **Thora**. Sit Rige og sin Hird testamenterede han derfor til sin Broder Eriks Sønner, med Bøn om, at de maatte vise sig milde mod hans Venner. "Vorder end Livet mig forundt," sagde han, "vil jeg dog drage af Landet og bøde det, jeg har forbrudt mod Gud." Hans Venner tilbød sig at føre hans Lig til England for der at begrave det i kristen Jord. Men den døende Konge sagde: "Ei er jeg værdig dertil! Som Hedning levede jeg; derfor skal man og begrave mig som en Hedning." Kort efter opgav Haakon Aanden. Hans Mænd førte hans Lig nord til Kongsgaarden Sæheim paa Lygren, hvor de opkastede en stor Haug og lagde ham i den med hans Rustning og hans Klædning, men intet andet Gods. De talte over hans Grav, som Skik var blandt hedenske Mænd, og viste ham til Valhal. Men intet tolkede bedre Folkets Smerte over det lidte Tab end Digtet **Haakonsmaalet**, det skjønneste Kvæde i vort Oldliteratur. Det blev digtet af Haakons Ven og Frænde Eyvind Finnssøn og lyder i Oversættelse saaledes:

Gøndul og Skøgul
sendte Gautatyr [1])
at kaare blandt Konger,
hvo Yngves Ætling
skulde med Odin fare
og i Valhall være.

Der fandt de Bjørns Broder
af Brynjen fare,
Kongen saa kostelig
kommen under Gunn-Fanen [2]).
Skræk slog Fienden,
Spydene rystedes,
da var Hild [3]) for Haanden.

Haaleyger egged' han,
og Holmryger
ilede til Kampen [4]).
Godt Nordmænds Følge

[1]) D. e. Odin. [2]) Den fornemste Fane (Gonfanon) [3]) d. e. Krig. [4]) Det er den første Gang, man her møder Ytringer af norsk Nationalfølelse lige overfor Danerne. Nordmændene optræder her som et Folk mod et andet Folk.

Fitje.

Pl. IV.

den Gavmilde havde;
Ø-Daners Rædsel
stod under Eirhjelm[1]).

Stridsklæder afdrog,
slængte væk Brynjen
Hirdmænds Herre,
før han Hærstrid ypped;
legte med Lydmænd,
skulde Landet verge;
Gramen[2]) den glade
stod under Guld-Hjelmen.

Saa bed da Sværdet
i Siklinghaanden[3])
Valfaders Klæder,
som i Vand det droges,
bragede Brodde,
brødes Skjolde,
susede Sværd
over Stridsmænds Isser.

Skjolde splintred,
og Skaller haarde
knuste og kløved
Kongens Verge;
Slag stod paa Øen;
stænked Krigerne
blanke Skjold-Borge
med Blod af dræbte.

Brandt Saar-Brande
i blodige Vunder,
luded Lang-Øxer,
for Liv at tage;
Saarhavet sused
paa Sverdenesset[4]),
faldt Flein-Floden
paa Fjæren af Stordø.

[1]) Kobberhjelm. [2]) Kongen. [3]) Fyrstens Haand. [4]) Blodet bruside frem under Sverdhuggene.

Skaguls Skyer
under Skjoldhimlen røde
sammen stødte
og med Sverde leged;
risled Odd-Fossen[1])
i Odins-Veiret[2]),
da sank saa Mange
for Mæke-Strømmen[3]).

Da sad Døglinger[4])
med dragne Sverde,
med skaarede Skjolde
og skudte Brynjer;
fro var i Hu
da ei Hæren,
som var til Valhal paa Veie.

Det sagde Gandul,
støttet paa Geir-Skaft:
"Nu øges Æsers Følge,
da Haakon de har
med Hær saa vældig
hjem til sig hentet."

Herskeren hørte,
hvad Valkyrjerne mælte,
glade, fra Gangernes Rygge;
hugfulde de syntes,
hjelmede sad de
og havde Skjold ved Side.

Haakon: "Hvi monne du, Skagul,
saa skifte Kampen,
var vi da ei Seiren værd?"

Skagul: "Vi det voldte,
at du Valen holdt,
men Eders Fiender flygted."

---

[1]) Blodet. [2]) Kampen. [3]) Mæke er et kort Sværd. [4]) Efterkommere af Dag, en norsk Sagnhelt fra Oplandene.

"Ride vi nu skulle,"
kvad den rige Skagul,
"til Guders grønne Hjem,
Odin at sige,
at den ædle Fyrste
kommer, ham selv at se!"

"Hermod og Brage",
kvad Hroptatyr [1])
"drager imøde Drottnen;
thi den Konge,
som en Kjæmpe er,
stevner til Hallen hid."

Kongen nu mælte,
var fra Kampen kommen,
stod helt med Blod besprængt:
"Ublid tykkes os
Odin at være,
ser vi hans stolte Hu!"

"Einherjer her
alle dig Velkomst byde,
drik du med Æser Øl;
Jarletvinger,
du har inde her
otte Brødre", kvad Brage.

"Vor Krigsrustning,"
kvad den gode Konge,
"ville vi selve have;
Hjelm og Brynje
bevarer vel;
godt er til Geir at tage."

Da det kjendtes,
at Kongen havde
Helligdommen hædret,

[1]) D. e. Odin.

da Haakon blev
hilset saa venligt
af Verdens vældige Guder[1]).

Ja, i en heldig Stund,
den Hersker fødes,
som naar en saadan Yndest;
hans Old
altid vorder
med Lov opløftet.

Ubunden
Til Jordens Folk
Fenris-Ulven farer,
førend i Haakons
øde Fodspor
jevngod Konge kommer[2]).

Dør Fæ,
dør Frænder,
øde lægges Jord og Land!
Siden Haakon drog
til hedenske Guder,
har Folket Trældom og Tvang[3]).

Haakons Eftermæle har til alle Tider været det skjønneste, nogen Konge har faaet. I taknemmelig Ihukommelse af hans sjeldne Egenskaber som Menneske, Styrer og Lovgiver gav Folket ham Tilnavnet "den gode". "Kong Haakon sørgede man saa meget over", siger Sagaen, "at baade Venner og Uvenner graat over hans Død og sagde, at saa god Konge vilde man vist aldrig faa igjen i Norge". Denne enkle Dom har ogsaa fundet sin Stadfæstelse ligeoverfor den nyere Historieskrivning. "Haakon er i Sandhed en af de ædle, ophøiede Karakterer, man ikke saa ofte møder i Historien, men som det derfor er desto mere velgjørende at møde," skriver P. A. Munch. "I Norges Aarbøger vil hans Navn stedse være uforglemmeligt og hans Minde hædret, som kun saa Kongers Minder er

[1]) Meningen er hermed, at Haakon var en sand Aasadyrker, siden Guderne modtog ham paa slig Vis. [2]) For Ragnarøkk vil der ei komme en saa god Konge i Norge. [3]) Det sidste Vers maa senere være tilføiet.

blevne hædrede." J. E. Sars lægger til: "Haakon efterlod et elsket og beundret Minde, ikke blot som den, der havde givet Folket dets Frihed tilbage og forbedret Lovene, men ogsaa som Landets seirrige Forsvarer mod Danerne. I dette Minde fik det nationale Kongedømme en Tilvæxt til sin aandige Styrke, der erstattede, hvad det havde maattet opgive af sin ydre Magt ved hans Thronbestigelse."

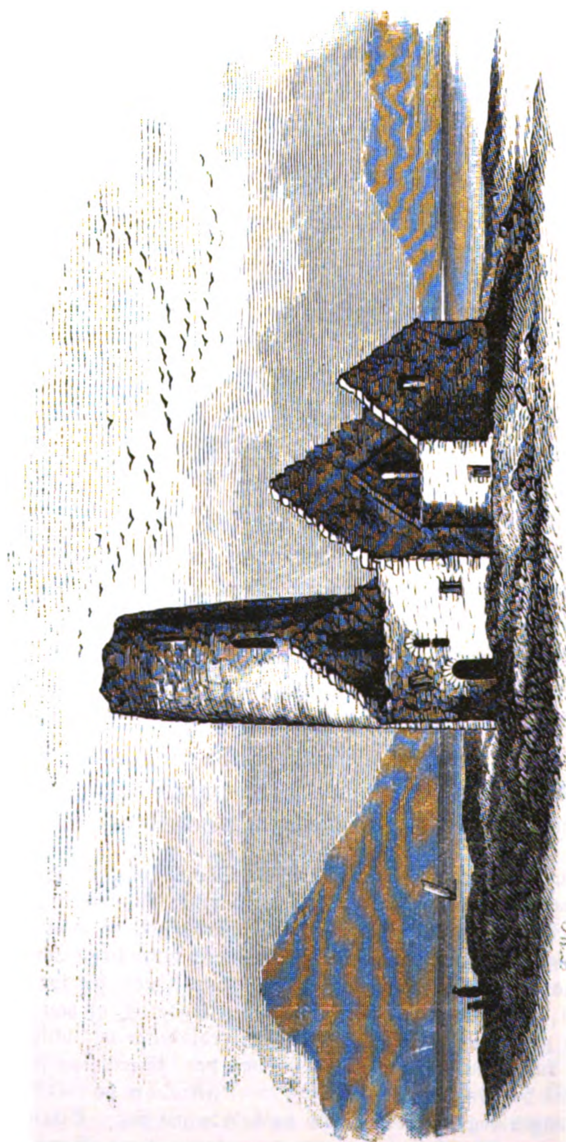
Harald Graafeld og hans Brødre.

Eriksønnerne var ikke komne langt paa Flugten efter Slaget ved Fitje, da de indhentedes af Kong Haakons Bud om, at han havde indsat dem som Arvinger til Norges Throne. De skyndte sig da nordefter, men Haakon havde allerede udaandet, da de kom.

Af Eriksønnerne var, som vi har seet, Gamle og Guthorm faldne under Thronstridighederne. Den ældste af de gjenlevende var **Harald Graafeld***), den danske Konge Harald Gormssøns Knæsætning; han betragtedes som Overkonge. Han var en usædvanlig vakker Mand. "Stedse maa jeg se over Ilden til Graafeld," heder det i et Digt om ham. Islændingen **Glum Geiressøn** digtede en Draape om ham, hvori han siger, at han kunde ikke mindre end tolv forskjellige Idrætter eller Legemsfærdigheder.

Hvad der er sagt om Harald, gjælder ogsaa de øvrige Brødre: de var de stauteste Karle, man kunde se, og spræke Idrætsmænd. Af sin Hird var de meget afholdte, men Bønderne hadede dem for deres Haardheds

*) Om Anledningen til dette Tilnavn fortæller Snorre følgende Sagn: "Det hændte sig en Sommer, at der kom fra Island et Havskib, tilhørende Islændere. Det var ladet med Skindvarer. Det styrede til Hardanger, da man havde spurgt, at der var mange Folk komne sammen. Men ingen vilde kjøbe Skindvarerne. Da gik Styresmanden hen til Kong Harald, som han kjendte fra før af, og fortalte ham, hvilken Vaande han var stedt i. Kongen sagde da, at han vilde komme derhen, og han gjorde saa. Kongen var meget nedladende og lystig; da han kom did med en fuldtbemandet Skude, saa han paa Varerne og sagde til Styresmanden: "Vil du give mig en Graafeld?" "Flere, om du vil," sagde Styresmanden. Kongen tog da en Graafeld og kastede om sig. Siden gik han igjen ned i sin Skude. Men førend de roede bort, havde hans Mænd kjøbt sig hver sin Feld. Faa Dage efter var der kommen saa mange, som alle vilde have Felder, at ikke Halvparten af dem engang kunde faa. Siden blev Kongen kaldet Harald Graafeld."

193. Kirken paa Egilsø. (S. 190).

Skyld. Blandt dem, som kom til at nyde Godt af Eriksønnernes Tilbagekomst, var ogsaa den ædle Arinbjørn Herse, der nu fik hele Fjordene i Forlening, blev øverste Forstander for Hæren og Landværnet og nød den Ære at være en af Kong Haralds fornemste Raadgivere.

Det Rige, Eriksønnerne fik at raade over, var ikke hele Norge, men kun Midtlandet og maaske Haalogaland. Over Thrøndelagen herskede nemlig Sigurd Jarl med næsten uindskrænket Magt, over Viken Kong Tryggve Olafssøn og over Oplandene Smaakonger af Harald Haarfagers Æt, der enten var uafhængige eller adlød Kong Tryggve. I den første Tid var Eriksønnerne ogsaa nødsagede til at anerkjende dette Forhold.

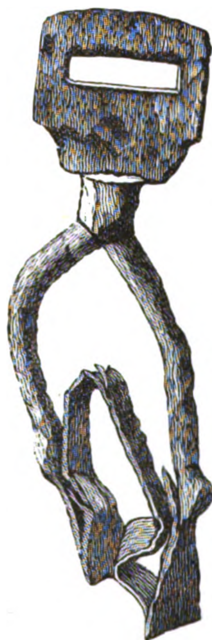
Det var imidlertid nærmest kun i Navnet, Eriksønnerne regjerede; thi de laa hvert Aar ude i Viking, og Rigets Styrelse kom derfor ganske i Hænderne paa deres listige Moder Gunhild, Kongemoderen kaldet. Hendes Herskesyge og Ondskab kom herunder frem i et endnu sterkere Lys, end Tilfældet havde været i hendes kongelige Husbondes Tid. Hertil kommer at hun endnu i fremrykket Alder havde et stort Hang til Vellyst og Usædelighed. Langt ned i Tiden holdt der sig Sagn herom paa Island.

Kong Harald og hans Brødre havde under sin Ophold modtaget Daaben i England, siges der. Men de kom ligesaa lidt som deres Frænde Haakon den gode nogen Vei med at indføre Kristendommen i Norge. Deres hele Virksomhed bestod i at nedbryde Hovene og forhindre Ofringerne; "men," heder det i en Saga, "de nødte ingen Mand til at lade sig døbe, og der siges ei heller andet om den Maade, de holdt Troen paa, end at hvo, som vilde være Kristen, var det, og Hedning, hvo, som vilde være det." De var derhos saa smaalige, at de gjemte sit Gods i Jorden ligesom Smaabønder og kranglede med sine Husfolk om Lønnen. Kong Haakons Love brød de sig ikke om at overholde, naar det ikke var til deres Fordel. Hver af dem havde omgivet sig med en stor Hird, med hvilken de drog om paa Gjestebud hos Bønderne. Det er derfor meget rimeligt, at disse blev yderst forbitrede over alle Tyngsler.

Hertil kommer ogsaa, at Landet blev hjemsøgt af saa haarde Uaar, at Sagnet gjennem lange Tider bevaredes derom. Paa Haalogaland laa Sneen den hele Sommer. Det sneede midtsommers, og Kreaturerne maatte holdes inde den hele Tid og fødres med Knop og Kvist. Kornavlingen slog aldeles feil, og Fiskerierne mislykkedes. Man vilde endog vide, at Hardanger fik sit Navn af de haarde Aaringer, fordi Eriksønnerne især holdt til der.*) Alt dette ansaa Folket for en Straf, som Guderne sendte over Landet, fordi Kongerne vanvyrdede dem.

*) Denne Udledning er naturligvis feilagtig. Hardanger betyder nemlig "Hordernes Fjord". Ordet er efter al Rimelighed ældre end fra Haralds Dage.

Eriksønnerne havde opfyldt det Ønske, Kong Haakon havde udtalt i sin sidste Stund, at de skulde sørge for hans Mænd, forsaavidt som de tog flere af dem i sin Tjeneste. Men Kong Haakons Hird kom ikke godt ud af det med de ældre danske Hirdmænd. Værst stedt var maaske Eyvind Finnsson Skaldespilder, som aldrig kunde glemme sin fordums Herre. Den nys nævnte islandske Skald Glum Geiresson, der havde været med Harald i Slaget ved Fitje, kvad engang i Hirden et Vers, hvori han priste

191. Sammenklemt Stigbøile. Funden paa Gaarden Alme i Stange Prestegjeld, Hedemarkens Amt. (jfr. 167).

Harald, fordi han havde hevnet sin Broder Gamles Død paa Haakon og givet Høgen hans Blod at drikke. Dette Vers gjorde stor Lykke og blev ganske vist nyttet til at ærgre Kong Haakons gamle Hirdmænd. Eyvind tog da til Gjenmæle i en Vise, hvori han mindede om, at den Tid ei var fjern, da Haakon farvede sin Klinge i Gamles Blod og drev Harald og Danerne til Søs; men, lægger han til, "svar er nu svage Krigers Sorg over Kongen i Norge." Visen blev ofte gjentaget som Svar paa Tiltale. Men Harald blev vred, da han hørte det. "Saa I endnu holder af Kong

Haakon?" sagde han. "Da er det bedst, at I følger ham og bliver hans Mænd." Nu begyndte Eyvinds Venner at frygte for hans Liv og gik i Forbøn for ham hos Kongen. De lovede paa hans Vegne, at han skulde gjøre sin Forseelse god igjen. Kongen tilgav ham da paa den Betingelse, at han skulde blive hans Skald, som han før havde været Kong Haakons. Eyvind rettede sig ogsaa for saa vidt efter Kongens Ønske, som han digtede et Vers om hans Tapperhed i Kampen, men uden at forherlige nogen bestemt Bedrift af ham. Kongen var kun maadelig tilfreds med det. Han sagde kun, da Eyvind kvad sin Vise: "Lidet, skjønt noget." "Ja," sagde Glum Geiressøn, som stod hos, "det maa nok kaldes lidet, som intet er." Glum vilde da egge Eyvind til at digte endnu en Vise om Harald. Men Eyvind vilde ikke nedlade sig til usfel Smiger. Han traadte frem for Harald og kvad:

"En Drottin alt jeg aatte
endnu før jeg dig kjendte.
Alder mig overvælder —
Ei vil den tredie jeg eie.
Tro var jeg Drottnen den dyre!
to Skjolde bar jeg aldrig!*)
Harald, din Flok jeg kun fylder,
fælde mig snart vil Ælde."

"Den Mand bliver os aldrig tro, saa længe han lever," sagde Kongen. Længe blev Eyvind heller ikke ved Kongens Hird efter denne Dag; han begav sig hjem til Haalogaland og sad paa sin Gaard.

Lidt efter spurgtes det, at de trange Kaar og de tunge Tider havde afpresset Skalden nogle andre Viser, hvori han sammenlignede Kong Haakons Regjering med Eriksønnernes. "Dengang", heder det i en af dem, "bar vi Guldet paa Armene, og det prydede Skaldens Haand. Nu har Kongerne gjemt Guldet i Jorden, og haarde er de strenge Herrers Raad at døie." Paa samme Tid maa han ogsaa have digtet det Vers, som danner Afslutningen paa Haakonsmaalet:

Dør Fæ,
dør Frænder,
øde lægges Jord og Land!
Siden Haakon drog
til de hedenske Guder,
har Folket Trældom og Tvang.

For denne frimodige Tale gav Kongen Eyvind Dødssag. Hans Venner fik dog Sagen dreiet derhen, at Kongen skulde tage Selvdom, og han dømte ham nu til at betale ham en stor og god Guldring af 12 Ørес

*) ɔ: Bar aldrig Kappen paa begge Skuldre.

196. Sammenbøiet tveegget Sværd. Fundet paa Gaarden Rabstad i Vang Prestegjeld, Hedemarkens Amt (jfr. 67).

195. Sammenbøiet Sværd. Fundet paa Gaarden Tingelstad i Grans Prestegjeld, Kristians Amt.

197. Armboile af Bronce. Fundet paa Gaarden Musli, Ottestad Sogn, Stange Pr.gjeld, Hedemarken.

Vægt. Den kaldtes Molde og var et Arvestykke efter hans Fader, som lang Tid i Forveien havde fundet den i Jorden.

Under Haralds Regjeringstid gik det mere og mere tilbage for Eyvind. Han havde digtet et Hædersdigt om alle Islændinger; disse var blevne saa henrykte derover, at de enedes om, at hver Bonde skulde udrede tre Pendinge rent Sølv som Skaldegave til ham. Dette skeede og. For Sølvet anskaffedes en stor Spænde (Kappedaalk) af 50 Marks Værdi. Da Eyvind fik denne Gave, var han kommen saa paa Knæerne, at han maatte hugge Smykket i Stykker for at kjøbe Slagt derfor. En Vaar spurgtes det, at der var kommen et Sildeindsig til nogle Udvær. Eyvind tog da Folk med sig og roede did; men han havde intet andet end sine Pile at kjøbe for. Tilsidst lader det til, at han maatte opgive sin Gaard; ialfald maatte hans Søn Haarek af Thjotta begynde forfra med to tomme Hænder. Alligevel synes han at have opretholdt sin Værdighed og Anseelse som Høvding.

Sigurd Jarls Mord.

Det var vistnok flere end Eyvind Skaldespilder, som maatte lide den samme Medfart af de overmodige og voldsomme Konger. Folkets Had til dem voxede Dag for Dag. Hertil kom ogsaa, at deres nærmeste Kreds bestod af Danske, som vist ikke bidrog til at bedre Forholdet mellem Konger og Folk.

Dronning Gunhild stræbte efter at udvide sin Magt over hele Norges Rige; men baade Sigurd Jarl, Tryggve Olafssøn og Gudrød Bjørnssøn stod denne hendes Plan i Veien. Den farligste Modstander var i hendes Øine Sigurd Jarl, og han maatte derfor først og fremst ryddes væk. Men det var ingenlunde nogen let Sag; thi Sigurd nærede ikke stor Lid til Kongerne og omgav sig stedse med mange Folk.

Om Sommeren drog Harald Graafeld over til Skotland og Hjaltland, holdt Slag der og vandt begge Gange Seier. Efter hans Atterkomme talte Kongemoderen engang til sine Sønner: "I drager hver Sommer paa Hærtog til fremmede Lande. Men her hjemme faar Sigurd Jarl Lov til at berøve Eder Eders Fædrenearv, idet han sidder inde med hele Throndelagen uden at have nogensomhelst Ret eller Adkomst dertil. Eders Farfader Harald vilde ikke have anseet det for at være nogen stor Sag at berøve en Jarl Liv og Rige." Harald svarede hertil: "Sigurd er ikke saa

let at tage af Dage, Moder, som en Killing eller en Kalv. Naar han spørger, at han har Ufred af os at vente, kan du være vis paa, at alle Thronderne vil staa der, hvor han staar, og da gaar det os ilde." "Vi skal ikke gaa saa lige paa Sagen," sagde Moderen. "Harald og Erling drager med mig nord til Møre i Høst; vi faar da se Tiden an."

198. Hængesmykke af Bronce. Fundet ved Vardøhus.

Gunhild og hendes to Sønner drog da nord til Møre og tog Vintersæde her. De sendte Bud og Gaver til Sigurd, at han skulde komme nedover og besøge dem. De ønskede meget, sagde de, at blive hans gode Venner. Men Sigurd gik ikke i Fælden. Han gjengjældte deres Gaver og vakre Ord, men bad dem undskylde, at mange og uopsættelige Forretninger hindrede ham fra at modtage deres venlige Indbydelse. Gunhild maatte

da slaa ind paa en anden Vei. Sigurd havde en Broder ved Navn Grjotgard, der var yngre og langt mindre anseet end han, skjønt han var en tapper Viking og havde sit eget Krigerfølge, men Jarlsnavn havde han ikke. Ogsaa til ham sendte Kongerne Bud med Gaver og Hilsener. Grjotgard følte sig smigret ved denne Opmerksomhed fra de Kongeliges Side, modtog Indbydelsen og indfandt sig til fastsat Tid. Harald og Gunhild tog imod ham paa bedste Vis, viste ham megen Fortrolighed og Kjærlighed og smigrede hans Forfængelighed. Harald udtrykte ogsaa sin Forundring over, at Sigurd saa længe havde ladet ham være en ringe Mand i Sammenligning med sig selv. Endelig rykkede de ud med Sproget og spurgte Grjotgard, om han ikke vilde være med paa at tage Sigurd af Dage, naar han selv fik Jarls Titel og det Rige, hans Broder nu havde. Han var da svag og lumpen nok til at erklære sig villig til det. Det blev saa aftalt, at Grjotgard skulde drage hjem til sin Gaard i det Throndhjemske, holde vaagent Øie med Sigurds Færd og give Kongerne Efterretning, saasnart en gunstig Anledning tilbød sig.

Grjotgard reiste hjem. Det varede ikke længe, før Sigurd Jarl skulde give Kongerne Anledning til at komme ham tillivs. Den forsigtige gamle Høvding var bleven saa aldeles beroliget ved Dronningens og hendes Sønners Venskabsforsikringer, at han den følgende Høst kun med et lidet Følge drog paa Gjestebud i Stjørdalen og derfra til Aglo*). Grjotgard sendte strax Bud til Harald og Erling, at nu maatte de benytte Anledningen. Samme Nat drog de afsted med fire Skibe og mange Folk. Grjotgard mødte dem i Fjorden og i den stjernelyse Nat seilede de indover til Stjørdalen. Henimod Morgenen kom de til den Gaard, hvor Sigurd var i Gjestebud. De tændte strax Ild paa Husene og brændte Jarlen inde med alle hans Folk. De blev ikke længe paa Brandstedet, men stevnede endnu samme Morgen ud til Møre.

Denne Udaad fandt sandsynligvis Sted nogen Tid før Julen 962.

*) Aglo er det nuværende Skatvol Sogn. Man antager, at Gaarden, hvor Gjestebudet holdtes, var Auran, hvor der før Reformationen skal have staaet en Kirke. Her vises endnu en Bautasten, 4 Alen høi og 2 Alen bred.

199 a—c Hængesmykke med udsirede Løv. Fundet ved Vardøhus.

Haakon Jarl. Tryggves og Gudrods Fald.

Eriksønnerne bedrog sig i sine skjønne Forhaabninger om ved Drabet paa Sigurd at knytte Throndelagen til sit Rige. Thi i Indhered opholdt Sigurd Jarls 25-aarige Søn Haakon, Kong Haakon den godes Navne, sig just paa Besøg, da Efterretningen om Branden paa Aglo naaede did. Han kaldte strax Thronderne til Vaaben, og saa vennesæl og afholdt var han, at der nu strax blev et stort Hærløb over hele Throndhjem. Ethvert Skib, der kunde bruges til Strid, blev sat i Søen, og saasnart Hæren var samlet, valgte Folket Haakon til Jarl og Høvding over sig.

Nu styrede han ud af Fjorden; det var hans Hensigt at gjeste Kongerne paa Møre. Men disse brød paa Rygtet om hans Komme strax op og skyndte sig først til Romsdalen og siden til Søndmøre. De holdt nu Øie med hinanden, det bedste de kunde, og slog ihjel hinandens Mænd, naar de kunde komme til dermed. Men Haakon passede saa godt paa Thrøndelagen, at Kongerne lige saa lidt nu som før fik nogen Skat af denne Landsdel, og heller ikke vovede de sig indover Fjorden for at hente den. Det kom ofte til smaa Træfninger mellem dem. Omsider blev Bønderne kjed af denne stadige Feide, og det lykkedes endelig Haakons og Gunhildssønnernes fælles Venner at tilveiebringe Forlig mellem dem, og der skal ogsaa en kort Stund have herskel Venskab mellem Haakon og Kongerne.

Haakon indsaa imidlertid godt, at dette ikke vilde blive af lang Varighed. Men for at det ikke skulde blive han, som kom til at trække det korteste Straa, søgte han Forbund med Kongerne Tryggve og Gudrød Bjørnssøn i Viken. En Høst — sandsynligvis strax efter hans Faders Drab — havde han derfor efter Aftale en Sammenkomst paa Oplandene med disse og Hersen Dole-Gudbrand, der raadede over Gudbrandsdalen. Hvad her blev aftalt mellem dem, vides ikke; kun saa meget kom op, at de forbandt sig til at understøtte hverandre ligeoverfor Kongerne. Men dette Møde bidrog alene til at fremskynde Tryggves og Gudrøds Undergang, da Gunhild og hendes Sønner besluttede sig til at komme dem i Forkjøbet.

Om Vaaren bekjendtgjorde Harald og hans Broder Gudrød, at de til Sommeren agtede at drage enten i Austerveg eller Vestervíking. De samlede Folk, gjorde sine Skibe seilklare og rustede sig paa vanlig Vis. Ved det Bortfærdøl, som efter Tidens Skik blev drukket, gik det temmelig vildt til. Da Drikken steg Krigerne til Hovedet, begyndte Haralds og Gudrøds Mænd nemlig med den saakaldte Mandjevning*), idet de gav sig til at sammenligne sine Herrer med hinanden. Som saa ofte ellers blev ogsaa Tilfældet nu: Det ene Ord tog det andet, Kongerne blandede sig i Mundhuggeriet, og tilsidst greb man paa begge Sider til Sværdene. Det vilde være kommen til blodige Optrin, hvis ældre og mere sindige Folk ikke havde lagt sig imellem. Nu var der ikke Tale om, at Brødrene skulde drage paa Víkingetog sammen. Gudrød seilede østover, medens Harald styrede lige til Havs og erklærede, at han vilde drage i Vestervíking.

Det rygtedes snart til Viken, at Brødrene var blevne Uvenner. Da Gudrød Erikssøn kom derhen og lagde ind i Veggesund yderst paa Halvøen Sotenes i Ranrike, sendte han Bud og Hilsen til Kong Tryggve, om

*) Saa kaldtes en Morskab, som gik ud paa at sammenligne Folk efter deres Dyder og Lyder. Enhver holdt da paa sin Mand, og det kom an paa, hvem der bedst forstod at føre Sagen for den, som han holdt paa. Legen endte derfor ofte med Uvenskab enten mellem Deltagerne eller mellem dem, som sammenlignedes med hinanden.

200. Runesten fra Strand i Ryfylke.

Indskriften er indhugget med de ældste urnordiske Runer. Proff. S. Bugge og O. Rygh læser den paa følgende Maade: Hadulaikaʀ ek Hagustadaʀ hlaaiwido magu minino d. e. Hadulaik. Jeg Hagustald hauglagde min Søn (Hadulaik).

han vilde drage i Viking med ham til Austerveg. Tryggve, der nu følte sig ganske rolig for, at der ei laa Svig under, indfandt sig med en eneste Skude i Sundet for at træffe nærmere Aftale. Men under Forhandlingerne brød Gudrøds Mænd frem og fældede Tryggve og hele hans Følge.

Paa samme Tid faldt Kong Gudrød Bjørnssøn for Harald Graafeld. Denne havde først styret til Havs, men var øieblikkelig vendt om og havde derpaa draget langs Kysten, til han en Nat kom til Tunsberg. Her hørte han, at Gudrød var i Gjestebud paa en Gaard i Nærheden. Samme Nat drog han derhen og omringede Husene. Gudrød og hans Mænd kom ud, men faldt efter en kort Modstand for Overmagten.

Efter saa forrettet Sag slog Brødrene sig igjen sammen, og alle skjønnede nu, at den hele Uenighed kun var et aftalt Spil. De underlagde sig først i Fællesskab hele Viken og foretog derpaa et Tog til Gautland, hvor de voldte megen Ufred.

Harald grønske. Olaf Tryggvessøns Flugt.

Gudrød efterlod sig en Søn, Harald, som var sendt til Opfostring hos Lendermanden Roe hvide paa Grønland*), hvorfor han siden bar Kjendingsnavnet Harald grønske. Roes Søn Rane vidfarle (den vidtbereiste) var omtrent Haralds Jevnaldrende, og mellem dem opstod et varmt Venskab. Da Gudrød var dræbt, flygtede Harald med Rane og nogle andre til sine Frænder paa Oplandene og opholdt sig her et Par Aars Tid. Men da de heller ikke nu fik være i Fred for Eriksønnernes Efterstræbelser, drog han til Sverige og sluttede sig her til den mægtige Skaguls-Tofte**). Sammen med ham tilbragte han Somrene paa Vikingetog.

Tryggve efterlod sig ved sin Død to Døtre Ingeborg og Aastrid. Hans Hustru Aastrid, Datter af Erik Bjodaskalle paa Ofrestad paa Oplandene, gik netop med Barn. Hun fandt det ikke raadeligt at blive i Viken, men flygtede i al Hemmelighed med det Løsøre, hun i Hast fik skrabet sammen. Hendes Fosterfader Thorolf Luseskjæg ledsagede hende. Hun maatte gjøre en Omvei over Ringerike og Hadeland, og paa en Holme i Randsfjorden fødte hun en Søn, som Thorolf øste Vand paa og kaldte Olaf. De opholdt sig hele Sommeren paa Holmen. Først da Nætterne

*) Grønland svarer omtrent til det nuværende Nedre Thelemarken.
**) Efter Valkyrjen Skagul. Navnet betegner ham som den tapre Kriger.

blev længere og Veiret kjøligere, fortsatte de sin Reise, idet de skjulte sig om Dagen og vandrede om Natten. Sent en Kveld kom de da frem til Gaarden Ofrestad. De turde ikke aabenlyst give sig tilkjende, men Aastrid sendte et Bud ind til sin Fader for at underrette ham om, at nu var hun der. Erik kom da ud og viste dem ind i en Bygning, som laa noget afsides fra Gaarden, og her blev de godt beværtede. Aastrids Følge vendte siden tilbage til Viken med Undtagelse af Thorolf, dennes sexaarige Søn Thorgils og et Par Tjenestekvinder. De blev paa Ofrestad Vinteren over.

Det kom imidlertid Dronning Gunhild for Øre, at Aastrid havde faaet en Søn. Det lille Barns Tilværelse var hende en Kilde til stor Bekymring, og hun gav sig ikke, før hun fik opspurgt, hvor Aastrid var. Haakon Jarl skaffede imidlertid denne Vinter Kongerne nok at bestille, men om Vaaren sendte Gunhild Folk afsted for at opsporge Aastrid. Budene vendte tilbage med den Besked, at hun sandsynligvis opholdt sig hos sin Fader Erik paa Ofrestad. Gunhild sendte da strax en af sine mest hengivne Venner, en mægtig Mand ved Navn **Haakon**, afsted til Ofrestad med 30 bevæbnede Mænd for at opsnappe Aastrid og Barnet. De havde ikke langt igjen til Ofrestad, da Erik en Kveld fra nogle af sine Venner fik Bud om deres Komme. Erik lod derfor Aastrid og hendes Følge drage afgaarde endnu samme Nat, og det var hans Hensigt at sende dem til en Ven i Sverige ved Navn **Haakon gamle**. Erik og han havde i tidligere Dage draget i Fællesskab ud paa Vikingetog. Den næste Dags Aften kom Aastrid frem til **Skaun** paa Hedemarken*). Paa en Gaard her, som tilhørte den rige, men gjerrige og brutale Bonde **Bjørn Eiterkveisa**, var Aastrid indom og bad om Husly for sig, sit Barn og sit Følge. Men tarvelig klædte, som de var, ansaa Bjørn dem for at være Tiggere og jagede dem paa Dør. Paa Nabogaarden Vide**) var de derimod heldigere. Manden her hed **Thorstein**; han tog venlig imod dem og viste dem den største Gjestfrihed.

Gunhilds Mænd kom til Ofrestad Morgenen efter, at Aastrid var dragen bort. Haakon vilde slet ikke tro Erik paa hans Ord, at hun ikke længere var der paa Gaarden, men gav sig til at lede efter hende baade ude og inde. Ud paa Formiddagen fik han imidlertid et lidet Nys om, hvilken Vei hun havde taget, og nu skyndte han sig efter, det hurtigste han kunde. Endnu samme Kveld kom han til Skaun og tog ind hos Bjørn Eiterkveisa. Han spurgte, om han kunde sige ham noget om Aastrids Færd. "Der kom nogle Folk her idag", sagde Bjørn, "og bad om Herberge; men jeg jagede dem bort. De maa vel være et eller andet Sted her i Nabolaget." Nu kom tilfældigvis en af Thorsteins Arbeidsfolk fra Skogen samme Kveld; hans Vei faldt forbi Bjørns Gaard, og da han saa, at her var kommet Fremmede, var

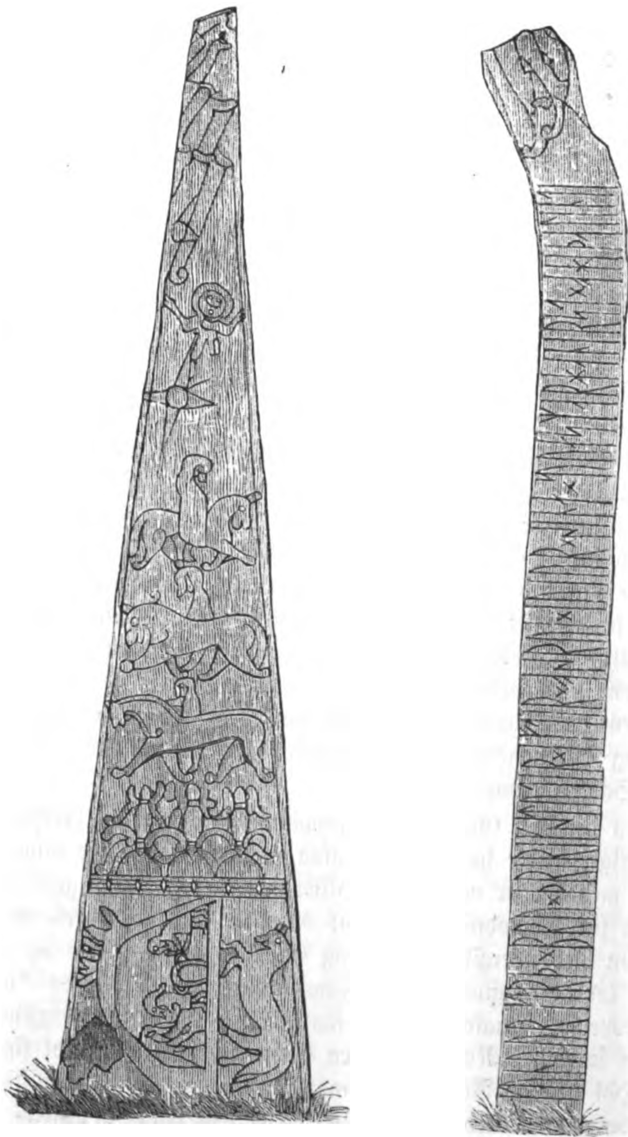
*) Det nuværende Stange Prestegjeld.
**) Nu Nordvi i Stange.

han indom og hørte efter, hvad deres Erinde var. Da han kom til Vide, fortalte han Thorstein, hvad han havde seet og hørt. En Stund over Midnat vækkede Thorstein sine Gjester med Trusler og Skjældsord og bød dem pakke sig af Gaarde. Han fulgte dem selv paa Vei, og det viste sig snart, at det ikke var alvorligt ment med hans Barskhed. Han fortalte dem, at Gunhilds Udsendinge var hos Bjørn og hvert Øieblik kunde ventes tilgaards; derfor turde han ikke beholde dem hos sig. Han raadede dem imidlertid til at følge en Mand, som skulde vise dem Vei. Dermed vendte Thorstein om; men Aastrid og Thorolf med deres Følge drog østover mod Skogen, til de naaede et Vand. I dette laa en liden, med Rør bevoxet Holme. De vadede ud til den og skjulte sig der*).

Om Morgenen tidlig drog Haakon med sit Følge ud fra Bjørns Gaard og drog om i Bygden for at opspørge Aastrid. Han kom snart ogsaa til Vide. Thorstein lagde intet Dølgsmaal paa, at han sidste Nat havde huset nogle Fremmede; men de havde tidlig i Otten taget fat paa Veien igjen, sagde han. Haakon vilde have ham til at vise Vei, da han kjendte alle Smuthuller i Skogen. Thorstein undslog sig ikke for det; han førte dem østover, men inde i Skogen bøiede han af fra den Vei, Aastrid og hendes Følge havde slaaet ind paa. Haakon for omkring den hele Dag og søgte og søgte, men fandt intet. Han maatte da vende om med uforrettet Sag og fortalte Gunhild, hvorledes alt var gaaet til. Om Natten kom Thorstein ud til Flygtningerne paa Holmen og bragte dem Mad. Da de skulde drage videre, gav han dem en Følgesvend med, som var godt kjendt i Sverige, og om ikke ret lang Tid naaede de sit Bestemmelsessted og fik den bedste Modtagelse hos Haakon gamle.

Da det kom Gunhild Kongemoder for Øren, at Aastrid og Olaf var i Sverige, sendte hun atter Haakon med et stort Følge østover til Erik Sviakonge med Gaver og venlige Hilsener. Haakon blev godt modtaget og frembar da sin Anmodning om, at Kongen vilde medvirke til, at Olaf Tryggvessøn blev overgivet Dronning Gunhild til Forsorg og Opfostring. Kong Erik lovede at give Dronningens Udsendinge Folk med; "men," sagde han, "ligeoverfor Haakon gamle faar I ikke sat noget igjennem, naar det er ham imod." Ragnvald, en Søn af Haakon, opholdt sig netop ved Kongens Hof og var Vidne til denne Samtale. Han skyndte sig strax hjem til sin Fader og berettede ham, hvilket Besøg han havde at vente. En Stund efter kom ogsaa Haakon den norske ridende tilgaards med en stor Trop, som Erik havde givet ham med. Haakon gamle tog vel mod ham. Haakon den norske gav sig da til at udrede for Haakon gamle, hvor nedslaaet

*) Aastrids Skjulested maa sandsynligvis søges paa den østenfor Nordvi liggende Hornemyr, ikke i Mjøsen (Akersviken), som hidtil almindelig antaget (jfr. Norsk historisk Tidsskrift I. 389 ff).

201 a - b. Runestein fra Dynna i Gran paa Hadeland.

Den bekjendte Oldgransker M. F. Arendt læste Indskriften saaledes: Gunvur girþi bru þririkstutir iftir Aastriþi tutur sina su vas mar hanarst aa Haþalandi d. e. Gunvor Thiriksdatter gjorde Bro efter Aastrid, sin Datter; hun var væneste Mo paa Hadeland. Prof. Dr. Sophus Bugge forklarer den sidste Del af Indskriften paa følgende Maade: hun var haandsnildest Mo paa Hadeland.

og ulykkelig Gunhild Kongemoder følte sig over, at hendes Sønner ved Svig havde taget Kong Tryggve af Dage. Hun vilde søge at gjøre godt mod Sønnen, hvad de havde forbrudt mod Faderen, og bad derfor om at faa Olaf til Opfostring. Hertil svarede Haakon, at Aastrid fik raade for, om hun vilde lade Gutten reise eller ei; men da hun erklærede, at hun ikke for alt i Verden vilde være af med ham, maatte Haakon den norske vende tilbage til Sviakongens Gaard. Før han gjorde sig færdig til at reise hjem, bad han Kong Erik om at faa med sig en saa stor Magt, at han kunde føre Olaf med sig, hvad enten Haakon gamle gav sit Samtykke eller ikke. Han fik sit Ønske opfyldt og indfandt sig saa paa Haakons Gaard endnu mandsterkere end før og krævede med store brautende Ord at faa Barnet udleveret. Haakon gamle lod ham vide, at han ikke var ræd ham, selv om han

202—203. Beslag af forgyldt Bronce. Fundne i Gokstadskibet. (jfr. 20, 41, 52).

havde havt flere Folk med. En stor, sterk og derhos meget hidsig Træl ved Navn Buste hørte paa dette. Da Nordmanden saa begyndte at true Haakon gamle paa hans egen Gaard, greb Sinnet ham. Han tog da et lortet Møggreb, løb bort til Gunhilds Udsending og truede ham med, at han skulde faa af det, hvis han ikke saa til at komme af Gaarde med sine Folk. Det var intet andet for Nordmanden at gjøre, da han ikke vilde udsætte sig for den Skam at blive banket af en Træl, men det var endda med Nød og neppe, han slap for det. Ved Tilbagekomsten til Norge kunde han da fortælle Gunhild, hvor mislig hans Sendelse var faldet ud, skjønt han havde seet Olaf Tryggvessøn. Kongemoderen var ilde tilfreds med Færden.

Olaf Tryggvessøn og hans Moder blev imidlertid et Par Aars Tid hos Haakon gamle, og her havde de det godt i alle Maader.

204. Allmannagjaa paa Island.

Allmannagjaa er en dyb Kløft eller Revne, der med sine næsten lodrette Vægge begrændser Althingspladsen mod Vest. Hele Thingvoldssletten bestaar af Lava (Hraun) fra en gammel Vulkanbrand. Da Lavaen stivnede, opstod en Mængde Revner, blandt hvilke Allmannagjaa er den største og dybeste.

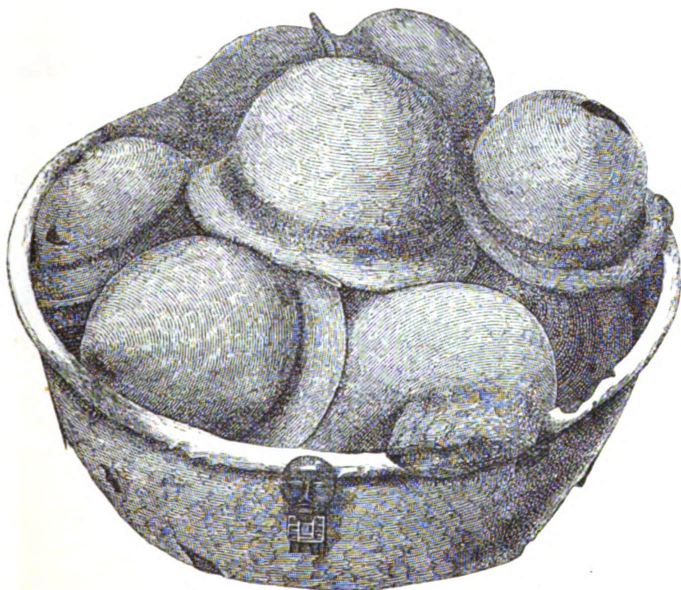
Egil Skallagrimsson paa Borg. Bodvar Egilssons Død.

Da Egil slog sig til Ro paa Island, kom han til at øve en overordentlig Indflydelse inden den Kreds, som omgav ham. Man vidste nok ogsaa fra tidligere Dage, at han ikke var at spøge med. Da det spurgtes, at Arinbjørn var kommen tilbage til Norge med Eriksønnerne, og at han hos dem stod i den største Anseelse, digtede han en Draape til hans Ære og lod den fremføre for ham. Den er en Tak for den Bistand, som Arinbjørn viste ham, da hans Liv stod paa Spil ved Kong Erik Blodøxes Hof i York:

Gjerne jeg kvæder
til Konges Ros,
men til Gjerriges Lov
mig Mælet feiler;
aabent jeg taler
om Fyrsters Daad,
men helst jeg tier
om Folkeløgne.

Spot har jeg rede
for løgnagtig Praler,
for mine Venner
Venskabs Tale.
Søgt har jeg mangen
Høvdings Sæde
med uforfærdet
Heltesind.

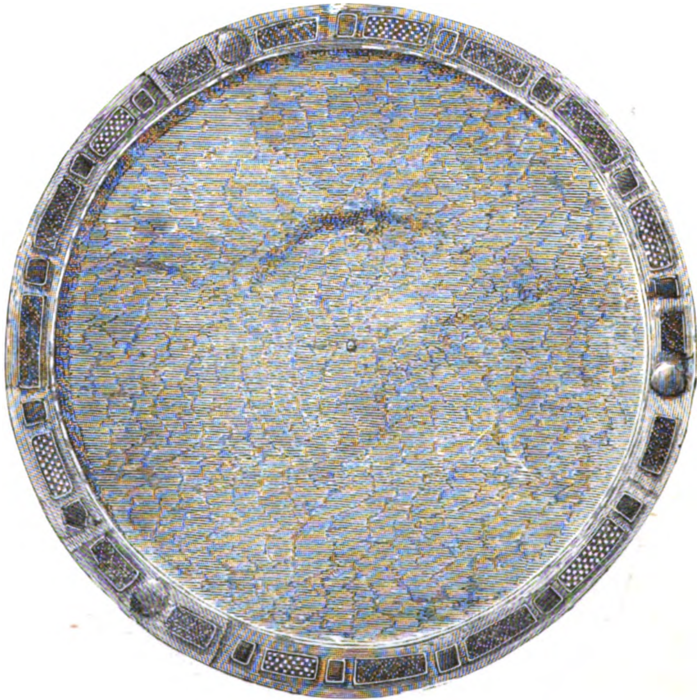
Efter denne Indledning gaar han over til at berømme sit Livs Frelser Arinbjørn. Digtet, der er meget smukt, er desværre ikke bevaret i sin Helhed.

205. Bolleformet Broncekar, dækket med 12—13 fastrustede Skjoldbuler. Fundet paa Gaarden Møklebust, Eid i Nordfjord.

Efter hvert som hans Børn voxede til, blev de indgiftede i anseede Ætter paa forskjellige Kanter af Landet. Hans Stifdatter Thordis, Thorolfs Datter, blev gift med Grim Svertingssøn paa Mosfell, som senere paa sine gamle Dage blev Lovsigemand. Thorgerd, den kjæreste af hans Døtre, ægtede den vakre Olaf Paa, Høskuld Dalakollssøns Søn, strax efter at han var vendt tilbage fra Norge, og boede med ham paa det prægtige

Hjardarholt.*) Sine to Sønner, Gunnar og Bødvar, mistede Egil meget tidlig. Da Bødvar ved et Ulykkestilfælde selv sjette omkom paa Borgarfjorden, var han rent utrøstelig. Vi har hidtil i Egil kun seet den vilde, jernhaarde Viking. Nu skal vi med et se ham fra en ganske anden Side. Morgenen efter den stormende Nat, da Bødvar druknede, red Egil ud for at søge efter sin Søns Lig. Han fandt det ved Einarsnes, hvor det var

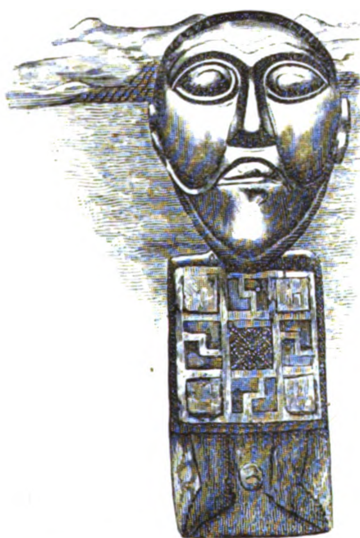

206. Emailleret Bundstykke til Karret 205.

drevet iland. Han lagde det paa sine Knæ og red selv med det hen til sin Faders Haug, lod denne aabne og lagde Sønnens Lig ved Siden af Skallagrims; derpaa lukkedes Haugen igjen. Den Dag, dette foregik, havde han trange Buxer og Hegtekjortel paa; men da han bar Sønnen ind i Haugen, siger man, revnede Klæderne paa ham, saa voldsomt gik Blodet i hans Legeme. Siden red han hjem til Borg, gik strax ind i sit Sengerum og skjøv

*) Herom i det Følgende, hvor Islands Bebyggelse og Forfatning behandles.

Slaaen for. I to Dage smagte han hverken Mad eller Drikke. Ikke lukkede han op, og heller ikke turde nogen banke paa Døren. Den tredie Morgen sendte hans Hustru Aasgerd Bud til Thorgerd paa Hjardarholt med Bud om, hvorledes det stod til paa Borg. Hun gav sig strax paa Veien og red hele Natten, til hun naaede Hjemmet. Hun gik ind i Ildskaalen, hvor Aasgerd hilsede hende og spurgte, om hun havde spist Natverd. "Nei," svarede Thorgerd saa høit, at hendes Fader inde i Koven kunde høre hende, "jeg har ingen Natverd faaet, og heller ingen vil jeg have førend i Freyjas Sal. Ikke vil jeg leve efter min Fader og min Broder." Hun gik nu hen og bankede paa Kovedøren. "Luk op, Fader," sagde hun, "lad os fare den samme Vei

207. Uformelig Menneskefigur, fæstet paa Siden af Broncekarret 205.

begge to." Egil skjøv Slaaen fra. "Det er snilt af dig, min Datter," sagde han, "at du vil følge din Fader. Hvor skulde man da vente, at jeg kunde overleve en slig Sorg?" Thorgerd gav ham Medhold i det, skjøv Slaaen for efter sig og gik hen og lagde sig i en anden Seng, som stod der. De laa nu stille en Stund. Saa reiser Egil sig halvt overende: "Hvad er det? Tygger du paa noget?" spurgte han. "Jeg tygger Søl*)," sagde hun, "for da gaar det hurtigere." "Er det skadeligt?" spurgte Egil. "Ja, meget!" sagde Thorgerd. "Vil du kanske have?" "Ja, hvorfor ikke?"

*) Søl, Sukkertang. Ordet (søl) er endnu kjendt i det Throndhjemske.

sagde Egil. De laa nu en Stund og tyggede; det sved i Struben paa Egil, saa tørstig blev han. Thorgerd forlangte da Drikke; man rakte et stort Horn ind i Koven til hende. "Man bliver svært tørstig af at tygge Tang," mente Egil. "Vil du kanske drikke først?" spurgte Thorgerd. Egil sagde ikke Nei til det, men tog nogle vældige Drag. "Aa nei, aa nei, nu har man narret os," jamrede Thorgerd, "det er jo Melk!" Egil bed et stort Stykke af Hornet og slængte det bort i en Krog. "Hvad skal vi nu tage os for, siden det gik slig?" spurgte Thorgerd. "Hvad mener du, Fader? Skal vi ikke leve saa længe, til du faar digtet et Kvæde om Bødvar, og jeg faar ristet det paa Kjevle? Siden kan vi jo igjen lægge os til at do, om du saa synes." "Ikke ser det ud til, at jeg nu magter at kvæde," svarede Egil, "men saa kan jeg jo prøve." Han reiste sig overende og begyndte at digte. Det gik traat i Begyndelsen; Tankerne laa tungt og trykkende paa ham, før han fik raade med Sorgens Byrde. Vikingens bitre Haan mod Almagten titter her frem ved Siden af en mildere, forsagende Aand; tilsidst faar dog den sidste Overtaget. Digtet er et af de skjønneste, som er os levnet fra vort Folks Oldtid. Det kaldes Sonnetabet (Sunartorrek) og lyder saaledes: *)

Tungt er mig nu
Tungen at røre,
svagt kun fra Munden
Stemmen lyder.
Ei ser det ud til,
at jeg kan kvæde,
da Kummer svar
knuger Sindet.

I et Par følgende Vers udtaler han fremdeles, hvor vanskeligt det falder ham at digte; derpaa begynder han at skildre sit Tab og sit Savn:

Thi min Æt
mod Enden lakker
som Træets Grene
knuste af Lynet;
Ak, for den Fader
al Fryd er svunden,
som Sønnens Lig
paa Leiet strækker.

Vist jeg maa
min Moders Død,
min Faders Frafald

*) Gjengivet efter Oversættelser af P. A. Munch og J. R. Keyser.

først beklage;
men saa jeg udbærer
fra Ordets Tempel[1])
Kvædets Træ
med Talens Lov.

Stort var det Brud
som Bølgen gjorde
i min fædrene
Frænde-Kreds;
aabent stedse
og uudfyldt stander
Sønnens Plads
som Søen mig røved.

Meget har Ran
røvet fra mig;
hvor er alle
de elskede Venner?
Havet har slidt
min Slægts den bedste
den ædleste Traad
fra mit eget Hjerte.

Kunde med Sværdet
min Sorg jeg hevne,
ilde det skulde
Øge bekomme!
Kunde i Havet
min Hevn jeg fremme,
hans Liv jeg vilde
visselig ramme!

Men ak, mod Jotunen,
den ødelæggende,
Mennesket ei
det mindste formaar:
al Verdens Folk

[1]) Munden.

som Fnug for Gubbens
vrede Blik
brat henveires.

Mig har Havet
meget ranet.
Grumt er Frænders
Fald at nævne;
svandt min Alders
Skjold saa fage,
ranet mig blev
min bedste Støtte.

Selv jeg det ved,
i den Søn, jeg misted,
var ingen Thegns
Evne voxet,[1])
om han til Ynglings
Aar var kommen,
førend ham Herjans[2])
Hænder borttog.

I alt han føied
sin Fader kjærlig,
skjønt Alverden
andet sagde;
mig han hjalp
i mit Hus saa venlig,
og min Magt
mest han støtted.

Hvo staar mig nu
ved Siden modig
i Ufreds Tid,
i Trængsel og Fare?
Sønnens Savn
jeg snart vil føle;

[1]) Dette Udtryk forklarer nogle derhen, at der i hans Søn vilde være opvoxet en haardhjertet Mand. Andre tror heri at finde udtalt en Frygt for, at Sønnen i ældre Aar vilde være kommen til at gaa i den norske Konges Tjeneste. [2]) Odins.

Venner svigter,
min Vinge stækkes.

Hvor finder jeg
paa vor hele O
en trofast Ven,
jeg trygt kan lide paa?
Thi selv Broders Lig
for Bauge nu sælger
mangen, saa grisk
efter Guld og Skatte.

Det er dog sandt,
at Sønnens Idgjeld[1])
ingen faar,
uden selv han den fostrer;
kun den Søn,
som siden er
fød og baaren
i Broders Sted.

Jeg havde det godt
med Geire-Drottnen[2]);
paa ham jeg troed
saa trygt og stoled,
indtil Valfader
Venskabet brød;
Seiergiveren
stødte mig fra sig.

Ei jeg til Odin
ofrer gjerne,
til Viles Broder[2])
bloter jeg nødig,
skjønt Mimes Ven[2])
mig har givet
en Bod for Sorgen,
som Sindet letter.

[1]) Erstatning. [2]) Odin.

Af Suttungs Mjød[1]) mig
han skjænked at drikke,
den ædle Kunst
han at øve mig undte;
han mig den gode
Gave forlened
Fiender vrede
til Venner at gjøre.

Tvende Sønners
Tab mig bøier;
Nares Søster[2])
paa Nesset stander.
Dog skal jeg glad,
med min gode Villie,
i fro Hu
Hel forvente.

Efter hvert som Egil kom længere ud i Kvædet, blev han raskere og var ganske frisk igjen, da han var færdig med det. Han fremsagde det nu for Aasgerd, Thorgerd og sine øvrige Husfolk. Derpaa gik han hen og satte sig i Høisædet. Siden lod han holde Arveøl efter sine Sønner paa gammel Vis. Efter Gravøllet reiste Thorgerd hjem igjen, og Egil gav hende mange vakre Foræringer med.

Haakon Jarls Flugt. Erlings og Sigurd Slevas Drab. Guld-Harald og Harald Graafeld.

Da Haakon Jarl erfarede, at Tryggve Olafsson og Gudrød Bjørnssøn var dræbte, og at Kongerne havde underlagt sig hele Viken og Oplandene, skjønte han, at den samme Skjæbne var ham og hans Rige tiltænkt.

[1]) Digtekunsten. Suttungs Mjød havde Dvergene Fjalar og Galar brygget af den vise Kvaasers Blod og Honning. Da de svigagtigen havde druknet Jotunen Gilling, tog dennes Søn Suttung Mjøden i Bod. Men Odin bragte dog ved List Mjøden til Valhal og uddelte den siden til alle dem, som fik Evnen til at digte.
[2]) Hel; se S. 25.

Han rustede sig først for at tage imod dem. Men snart rygtedes det, at Kongerne havde udbudt Folk og Skibe fra alle Landsdele; Haakon fandt det derfor utilraadeligt at kjæmpe mod saa stor Overmagt. Han lod da de Bønder, han havde samlet, drage hjem til sit; derpaa plyndrede han og hans Mænd paa Møre og i Romsdalen, og da Kongerne var komne til Fjordene styrede han til Havs og holdt saa langt ude, at man fra Land ikke kunde se hans Seil. Han stevnede nu sydover, til han kom til Danmark. Siden drog han i Vikingetog til Østersøen og vandt her meget Bytte.

Nu underlagde Gunhildssønnerne sig Throndelagen, optog her Skatterne og aftvang desuden Bønderne overordentlige Paalæg. De indsatte Grjotgard Haakonssøn til Jarl; men denne skal strax efter med to Sønner sandsynligvis paa et Vikingetog være dræbt af sin Frænde Haakon Jarl.

208. Beslag af forgyldt Bronce. Fundet i Gokstadskibet. (jfr. 20, 41—52, 202, 203).

Om Høsten drog Harald med Ledingshæren sydover igjen. Hans Broder Erling blev imidlertid tilbage i Throndhjem, og da han syntes, at Bønderne ikke var haardt nok behandlede, fandt han paa nye Udsugelser og Paalæg. Imidlertid kom der til Throndelagen Udsendinger fra Haakon, der hemmelig ophidsede Bønderne. Da Kong Erling om Vinteren drog om i Gjestebud, rottede Thrønderne sig sammen og slog ham og en stor Del af hans Følge ihjel.

Sommeren efter foretog Kong Harald Graafeld et Tog til Bjarmeland*). Han lagde op i Vinaaen (Dvina) og leverede Indbyggerne et stort Slag, hvori han gik af med Seiren. Derpaa indtog han deres By, plyn-

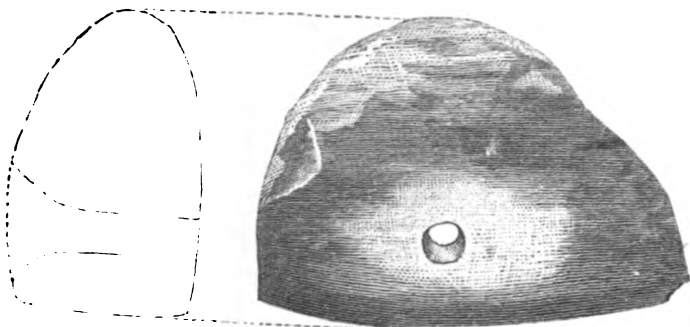
*) Se Side 37 fg.

209. **Gravhaug paa Gaarden Slinde ved Sognefjorden.** Bekjendt af den religiøse Lyrtelse, som langt ned i Tiden vistes den i Haugen begravne.

drebe og satte Ild paa den. Om Høsten vendte han med rigt Bytte tilbage til Norge.

Hans Broder Sigurd Sleva opholdt sig imidlertid hjemme. Om Sommeren kom han engang i Besøg paa en Gaard paa Hørdaland, hvor den mægtige Herse Klypp Thordsson af Hørda-Kaares Æt boede. Klypp var ikke hjemme, men hans smukke Kone Aaluf Aasbjørnsdatter, der tilhørte en af Thrøndelagens mest anseede Slægter, modtog ham paa gjestfrieste Vis. Dette lønnede Sigurd paa den Maade, at han om Natten ovede Voldtægt mod Husfruen, hvorpaa han drog bort. Men Klypp vilde ikke lade den Skjændsel, som var tilføiet ham, gaa uhevnet hen. Om Høsten, da Harald og Sigurd kom til Vos for at holde Thing, brød Bonderne ind paa dem med Trusler og Vaaben; det var kun med Nød og neppe Kongerne

210. Avlsten. Funden paa Gaarden Vik i Fjære.

reddede Livet ved ilsom Flugt, Harald til Hardanger og Sigurd til Aalrekstad. Saasnart Klypp Herse hørte det, samlede han sine Frænder og Venner og drog sammen med dem under Anførsel af Vemund Valabrjot*) derhen. Gaarden blev stormet, og Klypp dræbte med egen Haand Kongen, men faldt i det samme selv for en Frændes Haand.

Som tidligere omtalt havde Eriksønnerne vistnok maattet love Harald Gormsson at anerkjende hans Overhøihed, i Tilfælde af, at de kom i Besiddelse af Norges Throne. Om dette Løfte blev holdt, vides ikke; men det varede ialfald ikke længe, før Forholdet mellem Harald og de norske Konger var bleven temmelig spændt. For at have et vaagent Øie med de Bevægelser, som fra dansk Side blev foretagne mod Norge, tog Harald Graa-

*) Valabrjot d. e. den, som knuser Skallen paa Spaakvinder.

feld og hans Moder fast Bopæl i Konghelle i Viken, der nu for første Gang nævnes som By.

Haakon Jarl opholdt sig imidlertid hos Harald Gormsson og omgikes med store Planer til at hevne sin Faders Drab og vinde Magten i Norge. Han grublede Nat og Dag og blev som Følge deraf saa syg, at han maatte gaa tilsengs og laa Vinteren udover. Han hverken spiste eller drak stort, taalte ikke at se nogen, knap nok sine ældste Tjenere, og talte heller ikke meget. Folk begyndte at snakke sig imellem om, at han ikke kunde være rigtig vel forvaret. Harald Gormsson besøgte ham engang, men han var heller ikke istand til at faa mange Ord af ham.

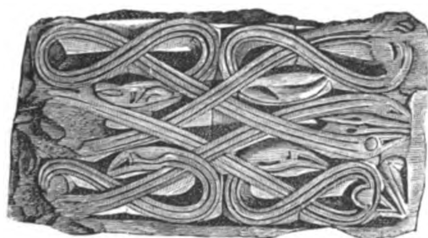
211. Ambolt. Funden paa Gaarden Vik i Fjære.

Ved Harald Gormssons Hof opholdt sig paa denne Tid Harald Knutsson, Søn af Haralds ældre Broder Knut Dana-aast, der var omkommen paa et Vikingetog til England, efter hvad Rygtet vilde vide, ved Broderens Haand. Harald Knutsson havde selv ligget ude paa Vikingetog, var en dygtig og uforfærdet Kriger og havde samlet sig store Rigdomme, hvorfor han almindelig kaldtes Guld-Harald. Han var nu bleven kjed af det omflakkende Liv, han hidtil havde ført, og var derfor vendt hjem for at fordre en Del af Danmarks Rige.

Guldharald henvendte sig først i Fortrolighed til Haakon Jarl og spurgte ham, om han ikke fandt, det var urimeligt, at han, der var Kongesøn, intet Rige havde. Haakon var fuldstændig enig med ham i det. "Du faar tale til Harald om det," sagde han, "hvis du vil have noget. Jeg kan aldrig

tro andet, end at han gaar ind paa at dele med dig." Guld-Harald fik herved Mod til at henvende sig til sin Farbroder med sit Forlangende i mange mægtige Mænds Nærværelse. Da blev Kongen vred og mente, at han vilde ligesaa lidt som nogen af hans Forfædre være Halvkonge over Danmark; han tog slig paa Vei, at man paa længe ikke vovede at tale til ham om at dele Riget.

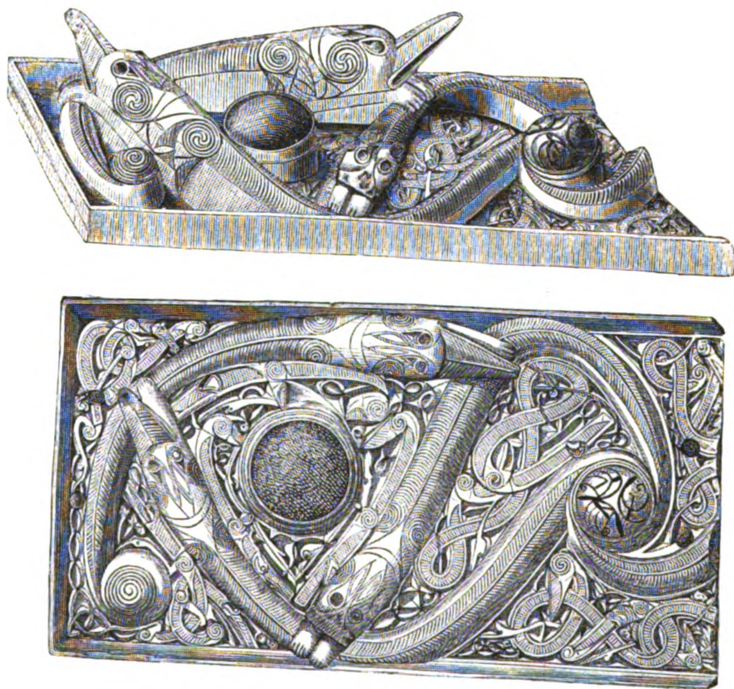
En Stund efter kom Kong Harald hen til Haakon Jarl for at klage over, hvilken Vaande han var stedt i. "Ikke for alt i Verden," sagde han, "vil jeg minke mit Rige. Staar Guld-Harald fremdeles fast ved sin Fordring, saa slaar jeg ham ihjel. Det er en smal Sag for mig", lagde han til. "Det er vel ikke saa lige til for Folkesnaks Skyld," mente Haakon, "at slaa sin Brodersøn ihjel, især da han er meget afholdt for sin Faders Skyld. Jeg tror heller ikke, at Harald opgiver sin Fordring nu, siden han engang har reist den. Men paa den anden Side vilde det ogsaa være ilde, om du

212. Beslag af Bronce. Fundet paa Gaarden Stangerholt, Ytteroen, N. Throndhjems Amt.

paa slig Vis skulde blive nødt til at minke dit Rige." "Hvad vil da du, Haakon, raade mig til at gjøre?" spurgte Kongen. "Jeg faar tænke paa det et Par Dage", sagde Haakon, "saa finder jeg kanske et Raad." Kongen gik da bort med den Beskeд. Strax efter indfandt Guld-Harald sig og fortalte, hvorledes det var gaaet ham. Han var meget ærgerlig over, at han intet Rige havde faaet, men kun høstet Kongens Vrede for sin Umag. "Der bliver vel intet andet Raad for, end at jeg faar skaffe mig det ved Vaabenmagt," sagde han. "Tal ikke saa høit om det", sagde Haakon, "thi det kan koste dit Liv." Guld-Harald klagede da over, at han var gaaet for vidt til at trække sig tilbage. "Sandt nok," sagde Haakon, "det er ilde at begynde store Anslag og saa slippe dem med Skamme. Men skal de fremmes, da maa man hverken spare Godt eller Ondt." "Jeg skal vist intet spare," sagde Guld-Harald, "end ikke mine Hænder til at dræbe Kongen selv; men min Fordring skal jeg drive igjennem."

Efter Aftalen kom den danske Konge til Jarlen igjen efter et Par Dages Forløb. Han spurgte, om han havde tænkt nærmere over den Sag, de sidst havde talt sammen om. "Jeg har tænkt over den Nat og Dag siden," sagde Haakon, "og jeg ser intet rettere, end at du faar skaffe din Frænde Harald et andet Rige, som han kan have Ære af, hvis du vil beholde og styre det Rige, du har faaet efter din Fader." "Hvilket Rige skulde vel det være?" spurgte Kongen. "Norge," svarede Jarlen. "Norge er et stort Land," sagde Kongen. "Folket er haardt og slemt at søge med

213 a—b. Pragtfuldt Broncebeslag. Fundet paa Gaarden Romsog i Sundalen, Romsdals Amt.

en fiendtlig Hær. Det fik vi nok føle, dengang Haakon værgede Landet." "Men Kongerne, som nu er der," ytrede Jarlen, "er onde og forhadte, saa hver Mand vil dem ilde." Kongen indvendte: "Harald Eriksson er min Fostersøn og Knæsætning." "Vist ved jeg det," sagde Jarlen, "at du ofte har ydet Gunhilds Sønner Hjælp. Men hvorledes har de lønnet dig for det? Desuden kan vi komme lettere til Magten over Norge, end ved at drage derop med hele Danehæren. Send du Bud til Harald Graafeld for

at tilbyde ham det Len, han før har havt i Danmark. Han kommer sikkerlig, og da kan jo Guld-Harald i et Øieblik vinde Norges Rige." „Sandt nok," sagde Kongen og tænkte sig om. „Men ilde er det at svige sin Fostersøn." „Værre vil de Danske finde det at dræbe sin Brodersøn end at svige en norsk Viking," mælte Haakon. Disse Forestillinger hjalp. Da Kongen skiltes fra Jarlen, var han ganske gaaet ind paa hans Forslag. Da Guld-Harald næste Gang kom til Haakon, kunde denne give ham den Besked, at nu var hans Sag fremmet paa bedste Vis. Han bad ham foreløbig nøie sig med

214 a—c. Skaalvægt af Bronce med Ballance og Futteral. Funden paa Gaarden Dolven, Brunla Prestegjeld, Jarlsberg og Larviks Amt.

Norge; siden, mente den sledske Jarl, vilde han ganske vist om ikke ret længe hertil ogsaa knytte Danmark, da Harald allerede var gammel, og hans eneste Søn ikke engang var ægtefødt. Dette fandt Guld-Harald var et ret antageligt Tilbud og gik ind paa det. Kongen, Jarlen og Guld-Harald havde i den nærmest paafølgende Tid flere Sammenkomster, hvor de drøftede denne Sag paa det grundigste.

Nu sendte Kong Harald et med stor Pragt udrustet Gesandtskab til Norge for at bringe Harald Graafeld sine bedste Hilsener. Den danske

Konge havde hørt — hed det — at der i Norge herskede stor Nød og Dyrtid, saa Bonderne ikke kunde betale Skat og Landskyld, samt at det faldt tungt for Kongerne at slaa sig igjennem med sin store Hird. Han vilde derfor spørge, om hans Forsterson ikke vilde modtage sine tidligere Forleninger i Jylland, hvor han i ethvert Fald kunde have sit Vintersæde med 200 Mand. Kongens Sendebud blev godt modtagne. Paa Forespørgsel berettede de tillige, at Haakon Jarl laa for Døden og allerede havde mistet Samlingen, da de reiste. Harald raadførte sig med sin Moder og sine Venner, hvad han skulde gjøre. Nogle mente, at det var en vovelig Færd; de troede, der maatte stikke noget under denne mageløse Venlighed. Andre raadede Harald til at tage imod Tilbudet med begge Hænder; naar han havde Len og Herredømme i Danmark, hvor Aarveien var god, saa kunde han altid drage Omsorg for, at der kom Levnetsmidler op til Norge, hvor der blot var Sult og Elen-

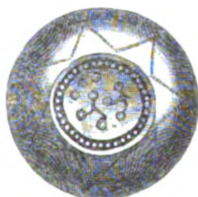
215. Laag til Futteralet, hvori Vægten 214 blev opbevaret.

dighed. Saa længe talte man da frem og tilbage om denne Sag, at Harald sendte Tak og Hilsen tilbage med Harald Gormsøns Mænd, at han modtog Tilbudet og skulde indfinde sig i Danmark til Sommeren.

Til den fastsatte Tid begav Harald Graafeld sig paa Færden til Danmark med tre Langskibe, hvert med 80 Mands Besætning. Arinbjørn Herse af Fjordene, Egil Skallagrimssøns Ven, styrede det ene. Da de kom til Hals i Limfjorden, fik man høre, at Danerkongen var ventedes herhen, og Harald besluttede sig derfor til at oppebie hans Komme. Men den, som ikke indfandt sig, var Harald Gormssøn; derimod kom Guld-Harald ilende til med ni fuldt udrustede og godt bemandede Vikingeskibe og udæskede Harald Graafeld til Kamp. Denne skjønnede nu, at han var bleven ilde sveget, og han anede ogsaa, hvem det var, som havde lagt Bagholdet. Han modtog Udfordringen, men sendte det Bud tilbage til Guld-Harald: „Naar jeg er falden, Navne, da kommer Haakon Jarl og strækker dig for sine

Fødder; da vorder jeg hevnet." Harald Graafeld førte sine Folk i Land, eggede dem til Strid og gik selv mandigt i Spidsen for Fylkingen. Efter den haardeste Modstand segnede han dog for den tredobbelte Overmagt, og sammen med ham faldt ogsaa de fleste af hans Folk, blandt dem den ædle Arinbjørn Herse.

Harald Graafeld spaaede sandt: Guld-Haralds Glæde over Seieren blev kun af kort Varighed. Saasnart Haakon Jarl saa, at hans Planer var i bedste Fremgang, blev han med et saa rask, at han kunde forlade Sengen. Da Guld-Harald vel var kommen afsted, ilede Haakon til Kong Harald Gormssøn, anstillede sig rent fortvivlet og sagde: „Jeg er ræd for, vi ror Ledingen og alligevel kommer til at betale Ledingsvide.*)" „Hvorledes det?" spurgte Kongen. „Nu dræber Guld-Harald Kong Harald Eriksson og bliver Konge i Norge," sagde Haakon. „Tror du da virkelig, at han vil være mere at stole paa, naar han faar slig Magt? I Vinter udlod

216. Vægtlod af Jern med Broncefkal. Fundet paa Gaarden Haugen i Hedrums Prestegjeld, Jarlsberg og Larviks Amt.

han sig ialfald med, at han vilde tyne dig, naar han fandt Leilighed til det." Kongen blev forfærdet og spurgte, hvad han skulde gjøre. „Du faar se til at skaffe dig selv Herredømmet over Norge," mente Haakon. „Men det sømmer sig ikke for mig at dræbe min Brodersøn," indvendte Harald. „Jeg har meget at gjengjelde dig," sagde Jarlen, „for at du har skjænket mig Fred og Anseelse her. Jeg paatager mig at vinde Norge under dig paa en eneste Dag, om du vil forlige dig med mig for din Brodersøns Drab og lade mig faa Norge i Forlening. Jeg skal da være din Jarl, sværge dig Troskabsed og betale dig Skat; paa den Vis bliver du langt mægtigere end dine Frænder har været, idet du kommer til at raade for to Riger og to Folk." Det var et Forslag, som huede Kongen, og snart stak

*) Ifølge Loven skulde den, der undlod at indfinde sig til Ledingen efter lovligt Udbud, betale Bøder for sin Udeblivelse (Ledingsvide); dette skulde han og gjøre, om han roede Ledingen, men gik med paa et andet Skib, end han skulde. „At ro Ledingen og betale Ledingsvide", var derfor et Ordtøk om at gjøre sig megen Umag til egen Skade.

Haakon Jarl med 12 Skibe i Søen for at opsøge Guld-Harald. Han traf denne strax efter Striden med Harald Graafeld, netop som han og hans Folk hvilede ud efter Anstrengelsen. Efter en haard Kamp blev Guld-Harald overvunden og tagen til Fange. Haakon lod ham hænge og indsatte sig selv til Arving af hans Rigdomme. Det skal have været to Kister fulde af Guld og var mere, end en enkelt Mand hidtil havde eiet i Norden.

Efter saa forrettet Sag vendte Haakon tilbage til Danerkongen; denne gjorde ingen Vanskeligheder ved at slutte Forlig med ham for Brodersønnens Drab, siger Sagaen.

Harald Gormsøn indsætter Haakon Jarl. Slag ved Dingenes. Tidende-Skofte og Erik Jarl.

Efter Guld-Haralds Fald rustede Kong Harald Gormsøn en stor Hær og Flaade og seilede nord til Norge. I Følge med ham var Haakon Jarl og mange andre Nordmænd, som Eriksønnernes Overmod havde drevet ud af Landet. Toget gik først til Viken. Her stevnede Kongen Thing i Tunsberg, hvor meget Folk indfandt sig. Han indsatte Haakon Jarl til Høvding over Rogaland, Hordaland, Sogn, Fjordene, Søndmøre, Romsdal og Nordmøre; Throndelagen samt Namdalen og Haalogaland betragtedes som Haakons Fædrenearv. Af dette Rige skulde Haakon betale den danske Konge Halvdelen af de kongelige Indtægter; dog skulde han beholde det hele, baade af Landskylden og Kongsgaardenes Afkastning, naar der var Hær i Landet. I Tilfælde af Krig skulde han være forpligtet til at yde Kongen og Danskerne Vaabenhjælp. Den øvrige Del af Landet — Agder, Vestfold, Vingulmark, Viken og Oplandene — beholdt Harald Gormsøn under sit umiddelbare Herredømme indtil videre. Sandsynligvis styrede hans Søn Svein Tjuguskjæg dette Rige sammen med Smaakonger af Harald Haarfagers Æt.

Danerkongen vendte tilbage til Danmark med sine Folk, medens Haakon Jarl fortsatte Reisen vest- og nordover. Gunhild og hendes to gjenlevende Sønner, Ragnfred og Gudrød, søgte vel først at faa en Hær bragt paa Benene; men da det kun var faa, som fulgte deres Opbud, var der intet andet for dem at gjøre end at forlade Landet. De drog da over til Orkenøerne, som havde været deres Tilflugtssted i tidligere Dage.

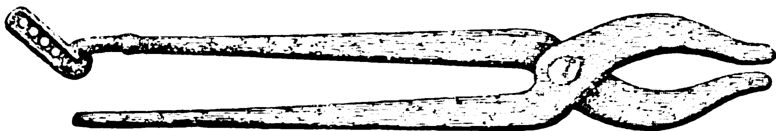
Haakon Jarl underkastede sig nu de Landskaber, som hørte til hans Rige, og sad den følgende Vinter i Ro i Throndhjem. Ligesom sin Fader Sigurd Jarl var ogsaa Haakon en ivrig Tilhænger af Aasatroen. Han gjenoprettede allerede ved sin Regjeringstiltrædelse Hovene, som Erikssønnerne havde nedbrudt, og Folket vendte sig igjen til Blotene som i gamle Dage. Almuen fik snart Beviser for, at Guderne med Tilfredshed saa til Haakons Færd: om Vinteren efter, at han var kommen tilbage til Riget, blev der godt Sildefiske, og det følgende Aar udmerkede sig ved en god Kornavling. I Erikssønnernes Tid havde der bare været Uaar baade paa Sø og Land.

217. Dopsko af Bronce. Funden paa Nord-Kraako, Nærø, Namdalen.

Gunhild og hendes Sønner havde imidlertid ikke været ledige om Vinteren. Den næste Vaar kom nemlig Ragnfred med en ikke liden Hær og Flaade til Norge og begyndte at herje paa Søndmøre. Folket her blev nødt til at gaa ham til Haande. Saasnart Rygtet om Ragnfreds Færd naaede til Haakon, samlede han en stor Hær og drog imod ham. Hærene mødtes i et trangt Sund og begyndte strax at slaaes. Man strebes fra

Stavnene, men da Haakons i Hast samlede Skibe ikke var saa høibordede som Ragnfreds, var Fordelen paa dennes Side. Haakon lod da sine Skibe drive for Strømmen ind mod Kysten, gik iland og drog Skibene op; derpaa fylkede han sin Hær i Fjæren og udfordrede Ragnfred til en Kamp paa Landjorden. Dette vilde han imidlertid ikke indlade sig paa, men blev liggende udenfor og skjød en Stund paa Haakons Folk. Siden satte han Kursen sydover om Stadt, hvor han underkastede sig Fjordene, Sogn, Hordaland og Rogaland. Jarlen maatte vende om til Throndhjem for at samle større Skibe og Mandskab, og Ragnfred blev da i Besiddelse af Landet sondenfor Stadt denne Vinter. Vaaren efter kom Haakon sydover med en stor Hær. Ragnfred og Gudrød, som tilligemed Gunhild havde indfundet sig hos Broderen, drog ham imode. Ved Dingenes, paa Grænsen mellem Hordaland og Sogn, stødte de sammen; efter Haakons Forslag gik begge Hære i Land for at prøve Kræfter. Efter en haard Kamp blev Eriksønnerne drevne paa Flugt; saa stort var Mandefaldet, siger en samtidig Skald, at Haakon kunde vandre ned til Søen paa slagne Fienders Hoveder. Ragnfred, Gudrød og Gunhild flygtede over til Skotland. Siden begav Kongemoderen sig tilbage til Orkenøerne, hvor hun døde en Stund efter. Ragnfred og Gudrød vedblev at forurolige Norges Rige ved sine Anfald, men det lykkedes dem dog ikke at faa fast Fod i Landet, saa længe Haakon levede.

218. Smedetang. Funden paa Gaarden Romsøg i Sundalen, Romsdals Amt.

Da Haakon Jarl var 15 Aar gammel, siges der, avlede han med en lavættet Kvinde, som han lærte at kjende under et Besøg paa Oplandene, en Søn, der fik Navnet Erik og sendtes til Opfostring hos Bonden Thorleif spake i Medaldal (Meldalen). Erik vorede op til en vakker og staut Gut, som vakte de største Forhaabninger; men Faderen brød sig ikke stort om ham. Uægte Børn havde Jarlen forresten mange af. Saaledes havde han en Datter, som hed Ragnhild, og Sønnerne Erling, Erlend og et Par af Navnet Sigurd.

Efter sit Atterkomme til Norge ægtede Jarlen den vakre Thora, Datter af den mægtige Skage Skoftesøn. Med hende havde han Sønnerne Svein og Heming samt Datteren Bergljot. Thoras Frænder satte Haakon meget stor Pris paa; mest gjorde han af hendes Broder

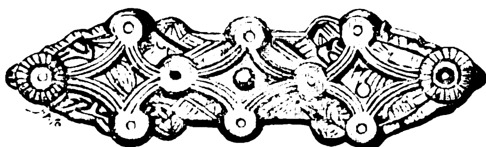
Skofte, som fik hans Datter Ragnhild tilægte. Han gav ham tillige store Forleninger paa Møre og viste ham den største Ære; naar Jarlen og hans Mænd seilede sammen, skulde han saaledes lægge sit Skib i Havn nærmest Jarlens. I det hele havde Jarlen og Skofte adskilligt sig imellem, som ingen anden fik Rede paa, og Folk mente, Skofte for med meget løst Sladder. Derfor gik han ogsaa under Navnet **Tidende-Skofte**.

En Sommer, da Haakon Jarl havde Leding ude, fulgte Thorleif spake og Erik, som dengang var en halvvoxen Gut, ham med en Skude. En Kveld, da de lagde sig i Havn ved Møre, fortøiede Erik sit Skib lige ind ved Faderens. Saa kom Tidende-Skofte roende derhen med et velbemandet Langskib. Han raabte, at Thorleif skulde lægge bort fra Leiet. Erik svarede rask tilbage, at Havnen var rummelig og Skofte kunde lægge sig et andet Sted. Haakon Jarl hørte dette og syntes, det var frækt svaret af Gutten: „Pakker du dig ikke ud af Leiet," truede han, „saa faar du Hug." Da Thorleif hørte det, lagde han strax bort, og Skofte indtog sin sædvanlige Plads.

219. Sax. Funden paa Gaarden Romsøg i Sundalen, Romsdals Amt.

Erik tog sig meget nær af en slig Behandling og tænkte paa Hævn. Vaaren efter hørte han, at Tidende-Skofte laa paa Farten mellem sine Gaarde med en fuldtbemandet Femtensesse. Han fik nu en lignende Skude med fuldt Tilbehør af sin Fosterfader og satte afsted for at opsøge Skofte. Det varede ikke længe, før han traf ham. Han lagde strax til Strid og fældede Skofte. Men efter dette var der intet blivende Sted for ham i hans Faders Rige. Han fandt det derfor sikrest at søge Tilflugt ved den danske Kong Harald Gormssøns Hof og blev her Vinteren over. Den næste Vaar drog han nord til Viken, hvor Haralds Søn Svein Tjugusskjæg dengang sandsynligvis herskede under Faderens Overhøihed. Mellem ham og Erik opstod der et varmt Venskab. Han gav Erik Jarletitel og satte ham til at styre Romerike og Vingulmark mod at svare ham Skat deraf.

220. Langagtig Broncespænde. Funden paa Gaarden Nord-Magelid i Lier Prestegjeld, Gudbrandsdalen.

Det udflyttede Norge: Islands Bebyggelse, ældste Forfatning og fornemste Ætter.

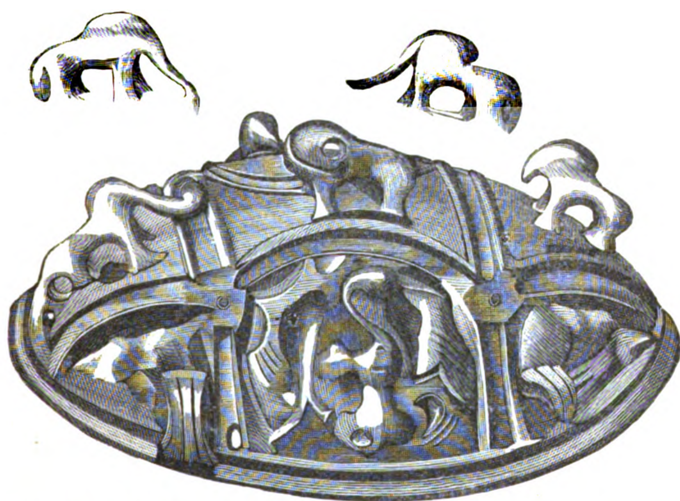
Vi har seet, hvorledes Island blev opdaget og bebygget af norske Bønder, som i sin Misfornøielse over den af Harald Haarfager indførte Statsskik vandrede ud og søgte sig nye Hjem paa den ensomt liggende Ø. Vi har ligeledes i det Foregaaende af og til berørt Forholdene i de islandske Nybygder. Førend vi gaar videre, skal vi kaste et Overblik paa de Begivenheder, som havde fundet Sted her siden Øens Opdagelse.

Man regner, at der medgik 60 Aar eller to Menneskealdere, før Øen blev fuldstændig bebygget. Som rimeligt kan være, tilfaldt de største og bedste Dele af Landet de første Indvandrere. Da hele det indre Island er en udstrakt Stenørken, varede det ikke længe, før der blev Mangel paa ubesat Land. De, som sidst kom, klagede herover, og da de mente, de var blevne forurettede, indankede de Sagen for Harald Haarfager. Han bestemte da, at ingen maatte tage mere Land, end han med sine Skibsfolk kunde fare om med Ild paa en Dag. Dette foregik paa den Maade, at man gjorde op et Baal ved Solens Opgang, derpaa et andet ikke længere borte, end at man derfra kunde se det først antændte og saa fremdeles, til Solen gik ned. Kvinder maatte ikke tage mere Jord, end de kunde overfare paa en Vaardag mellem Solens Opgang og Nedgang, ledende en toaars Kvige eller et halvvoxent Naut. De store Grundeiere udstykkede Dele af sin Jord til de senere Indflyttere, som saaledes traadte i Leilændingsforhold til dem.

I dette Tidsrum modtog Island en Befolkning paa omkring 15000 Indbyggere eller noget over en Femtedel af den nuværende. De fleste af de 400 Hovedlandnaamsmænd, hvis Navne man kjender, var fra Sogn, Hordaland, Rogaland og Agder. Det var altsaa Gulathingslagen, som afgav Kjernen af Islands Befolkning; de Bestanddele, andre Kanter af Norge eller andre Lande ydede, var saa smaa, at de efter en Generation eller to maatte

gaa fuldstændig op i den høiere Enhed. Heraf kan ogsaa de islandske Sprogforhold forklares: den Mundart, som nu tales, staar den sognske og hardangerske nærmere end nogen anden og har tydeligen udviklet sig af denne.

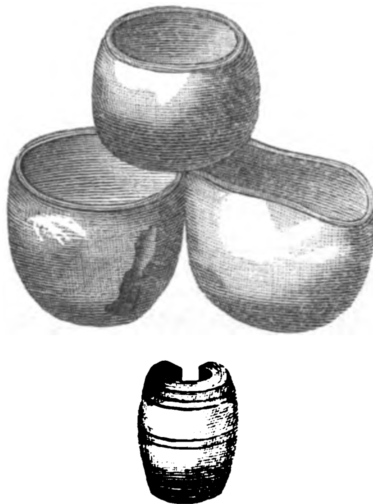
Det var, som vi allerede har set, af Misfornøielse over Kong Harald Haarfagers strenge Styrelse og hans Reformer, at de islandske Nybyggere opgav sin Odelsgrund i Norge og flyttede ud. I sit nye Hjemland vilde de hævde den Uafhængighed, de før Indførelsen af den nye europæiske Statsskik havde været i Besiddelse af. Den Fristat, som grundedes, har kun en ganske liden ydre Lighed med Nutidens Demokrati og Rekublikanisme; den var i Virkeligheden den seigeste og ihærdigste Vedhængen ved det gamle patriarkalske Væsen, saaledes som det havde slaaet Rod hos det norske Folk med dets stærkt udviklede Aristokrati.

221 a—c. Oval skaalformet Spænde af Bronce. Fundet paa Øen Veierland, Stokke Prestegjeld, Jarlsberg og Larviks Amt.

Denne Konservatisme fandt ogsaa sit Udtryk i den Maade, hvorpaa Bosættelsen fandt Sted. Naar den norske Storbonde drog ud til Island, tog han med sig af Fædrelandet, saa meget han kunde faa med. Enkelte førte med sig den Jord, hvori Andvegessulerne (Høisædesstolperne), Symbolet paa Husets Værdighed, havde staaet i det oprindelige Hjem, for at den kunde lægges under dem i det nye. Andre gik endnu videre. Thorolf Mostrarskegg, en mægtig Høvding paa Hordaland, der havde paadraget sig Kong Harald Haarfagers Vrede ved at skjule en af ham landsforvist Mand, Bjørn austrøne, Ketil Flatnefs Søn, besluttede sig til at drage ud

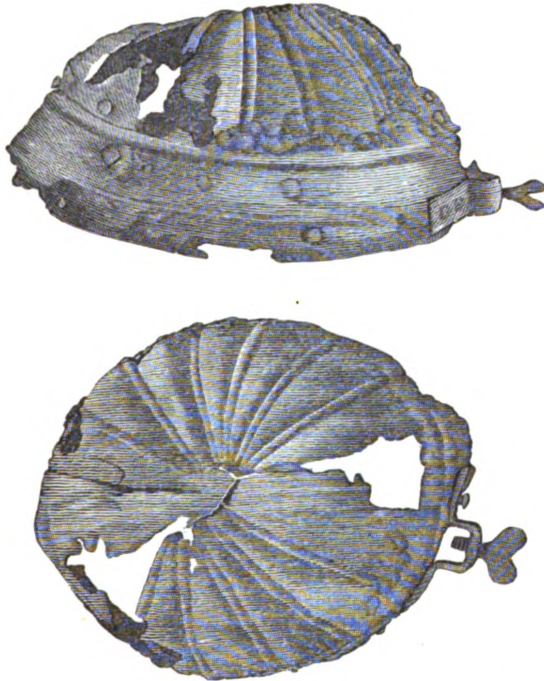
til Island. Han rev ned det Hov, ved hvilket han havde været Offerforstander, medtog den største Del af Tømmeret samt noget af den Muld, som havde ligget under den Stalle eller Forhøining, hvorpaa Thors Billede havde staaet. Efter at han havde taget Land ved Breidefjorden paa Island, opførte han Hovet paany og vedblev at være den samme Hovding og Offerforstander, som han havde været i Norge. En anden Landnaamsmand, Thorhadd gamle, som havde været Tempelforstander paa Mære i Sparbu, bosatte sig ved Stodvafjorden paa Island. Han skal have ført med sig Templet og Mulden, hvorpaa det havde staaet, reiste det paa sit nye Hjemsted og lyste „Mærens Hellighed" derover.

222 a—b. Spil(?) af Bronce med tilhørende Benbrikke. Fundet paa Gaarden Fevang i Sandeherred.

Men Nybyggerne knyttedes ved andre, endnu sterkere Baand til det gamle Land. De fra Fædrene nedarvede Skikke og Retsvedtægter, Ætternes Sagn og Traditioner var en Arv, som de tog med, og Livet paa Island blev kun en Gjentagelse af Livet i Norge. Den Samfundsorden, som her opstod, var ingen ny: den maa have været den samme, som var den herskende i Norge, før Harald Haarfager underkastede sig Landet. For Høvdinger som de nysnævnte, Thorolf og Thorhadd, der allerede i Norge havde været Tempelforstandere, og hvis Hov forud havde Ælde
ns Ærværdighed og Hellighed, var det en let Sag at samle en Menighed til den Gudsdyrkelse og Offertjeneste, de forrettede. Andre mægtige Landnaamsmænd byggede

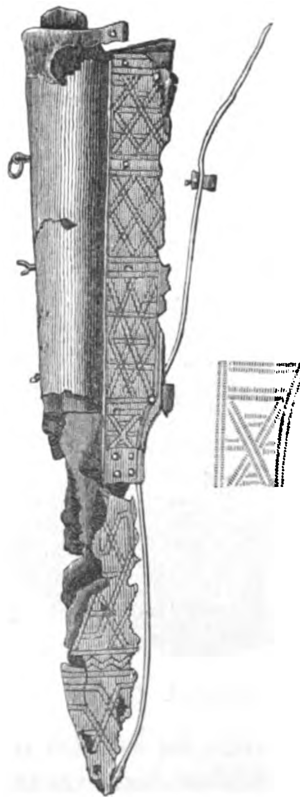
ogsaa Hov ved sine Gaarde og blev selv Forstandere for det og den Menighed, de samlede. I nær Forbindelse med den religiøse Dyrkelse stod Retspleien: Hovforstanderne, Offerpresterne, skiftede tillige Ret og Skjel inden det Samfund, som havde sluttet sig om dem. Saadanne Samfund kaldtes Godord og Forstanderne Gode. Strax efter Landets fuldstændige Bebyggelse var Godordenes Antal vistnok temmelig stort.

223 a—b. Hjelm af Jernblik. Funden paa Eid i Nordfjord.

Efterhaanden samlede de forskjellige Godord sig i større Thingforeninger. Den første oprettedes af Thorstein, Ingulfs Søn, og havde sit Samlingssted paa Kjalarnes. Men denne Forening omfattede ikke paa langt nær alle Godord paa Øen. Strax efter Landnaamstidens Slutning enedes man om at faa istand en Lov og et Thing, fælles for det hele Land. Udførelsen af dette Verk blev overdraget til den lovkyndige Ulfljot, en Mand af Hørda-Kaares Æt og Kong Haakon Ædhelstansfostres Frænde, som havde bosat sig paa Øens Østkyst. Skjønt han dengang var en Mand

paa 60 Aar, drog han strax over til Norge, hvor han under et treaarigt Ophold satte sig ind i Gulathingsloven, saaledes som den dengang var. Ved hans Tilbagekomst blev Althinget eller Allsherjarthinget sat, og fra den Tid var en fælles Lov gjældende for Island. Til Samlingsplads udsaaes et Sted ved Øxar-Aaen, nær ved dens Udløb i Thingvoldvandet. Her skulde Thinget holdes ved Udgangen af den 9de Sommeruge og varede i Regelen i 14 Dage.

224. Dolkeskede af Bronce. Funden paa Lapholmen i Tysfjordens Prestegjeld, Nordlands Amt.

I Tiden efter Althingets Indsættelse vedtoges en Række særskilte Love, der ordnede Øens statsretslige Forhold. En af de vigtigste af disse var den Thinglagsordning, som omkring Aaret 965 blev vedtagen paa Foranstaltning af den mægtige Høvding Thord Gelle, en Søn af den neden-

for omtalte Olaf Feilan. Ved denne deltes hele Øen i fire Fjerdinger, de tre bestaaende hver af tre Thinglag, den fjerde (Nordlandsfjerdingen) af fire. Til hvert saadant Thinglag eller Heredsthing, som de ogsaa kaldtes, hørte tre Godord. Disses Antal blev saaledes begrændset til 39. Heredsthingene holdtes engang aarlig, om Vaaren. Her blev alle Retssager og administrative Forføininger vedkommende Thingkredsen behandlede. Thingets Forhandlinger ledede af Kredsens tre Goder i Forening; dem tilkom det ogsaa at opnævne Lagretten, der bestod af 36 Medlemmer, hvoraf hver Gode valgte tolv. Naar en Sag ikke blev afgjort paa Heredsthinget, kunde Sagsøgeren i den første Tid bringe den ind for Fjerdingsthinget. Om denne Mellem-instants, der tidlig gik af Brug, savnes imidlertid næsten alle Oplysninger.

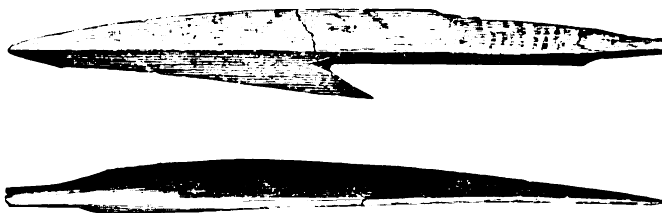
225. Armbøile af Bronce. Funden paa Gaarden Rudi, Hurum Sogn, Vangs Prestegjeld, Kristians Amt.

Sin endelige Afslutning fandt Ordningen af Forfatningen i Aaret 1104, da Femterretten eller Fimterdommen paa Forslag af den lovkyndige Njaal blev oprettet. Denne Domstol var Øens Høiesteret og havde at dømme i de Sager, som ikke kunde komme til Endskab i Fjerdingsdommene. Denne Foranstaltning drog om nogle Aar efter sig Afskaffelsen af Holmgang som Afgjørelsesmiddel i Retssager.

Den høieste lovgivende og dømmende Myndighed for det hele Land var lagt i Althingets Haand. Althingets Myndighed øvedes ingenlunde af hele den Almue, som samledes til Thinge, men kun af nogle særegne Udvalg. Den dømmende Magt hvilede saaledes hos de saakaldte Fjerdingsdømme, en for hver af Islands Fjerdinger, og den lovgivende hos Lagretten. Hver af Fjerdingsdommene bestod af 36 Medlemmer. De sammensattes paa den Maade, at hver Gode opnævnte 4 af sine Thingmænd; de 12 Goder i Nordlandsfjerdingen kunde dog kun opnævne tre hver. I

Lagretten, der havde den lovgivende Magt, sad Goderne selv, hver med 2 Bisiddere, som de opnævnte af sine Thingmænd. Lagrettens Forstander var Lovsigemanden, som i den første Tid valgtes af Goderne paa Livstid. Han aabnede Althinget ved at lyse Fred og almindelig Trygd, og det paalaa ham at fremsige Loven her, et Arbeide, som han i det seneste skulde have fuldført i tre Aar for derefter at begynde paa ny igjen. Ved Afstemninger inden Lagretten havde i Tilfælde af Lighed i Stemmernes Antal Lovsigemandens Stemme afgjørende Vægt.

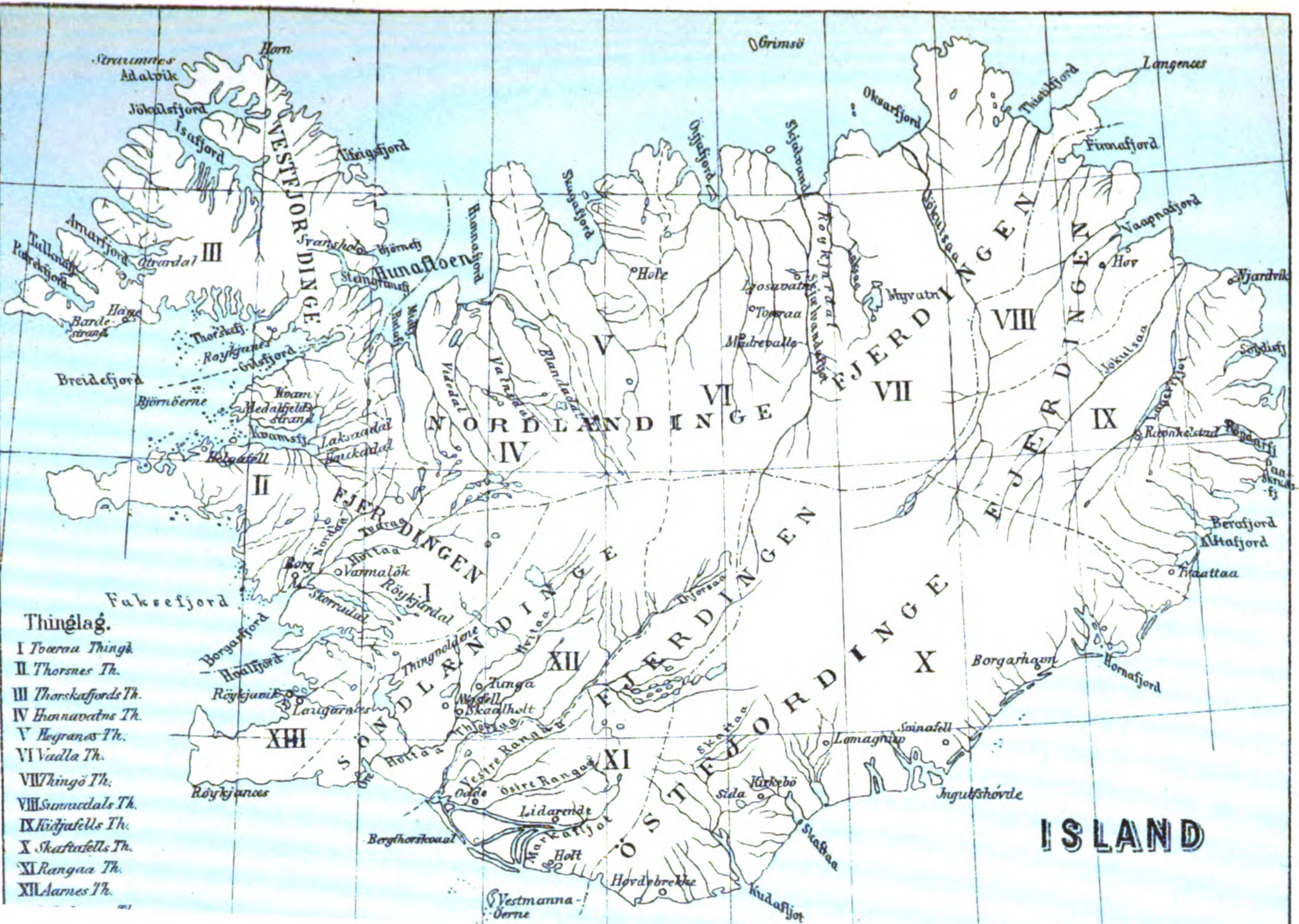
Vi har ovenfor set flere af de mægtigste Landnaamsætter sætte Bo paa Island. Paa Reykjavik, paa Øens Vestkant, flog saaledes Ingulf Ørnsson fra Søndfjord sig ned med sine Folk; han tog hele Landet fra

226 a—b. Harpunspids af Ben. Funden paa Engholmen, Karlsø Prestegjeld, Tromsø Amt.

Olvus-Aaen til Hvalsfjorden. Vi har ligeledes set, hvorledes Skallagrim nedsatte sig paa Gaarden Borg paa Myrene, nordenfor Reykjavik; fra ham nedstammede Myremændenes anseede Slægt. Ketil Høing fra Namdalen, Thorolf Kveldulfssons Hevner, bosatte sig nærved Trihyrningsaasen paa Gaarden Hov mellem Thjorsaa og Markarfljot. Det omliggende Land uddelte han til sine Slægtninge og Venner, som senere kom over. Østenfor Markarfljot ved Foden af Øyjafjeldsjøkulen nedsatte Thrønderen Ravn Valgardsson sig; han blev Stamfader til Oddaverjernes merkelige Æt.

Nordenfor Borg og Myrene, bosatte Thorolf Mostrarskegg sig ved Breidefjorden. I Nærheden tog Ketil Flatnefs Ætlinger Land; det var Bjorn austrøne og Helge Bjola, Thord Skegge og Ørlyg Patriksfostre, Aud og hendes Følge. Paa Medalfellstranden flog Kjallak gamle sig ned; fra ham nedstammer de stridbare Kjalleklinger.

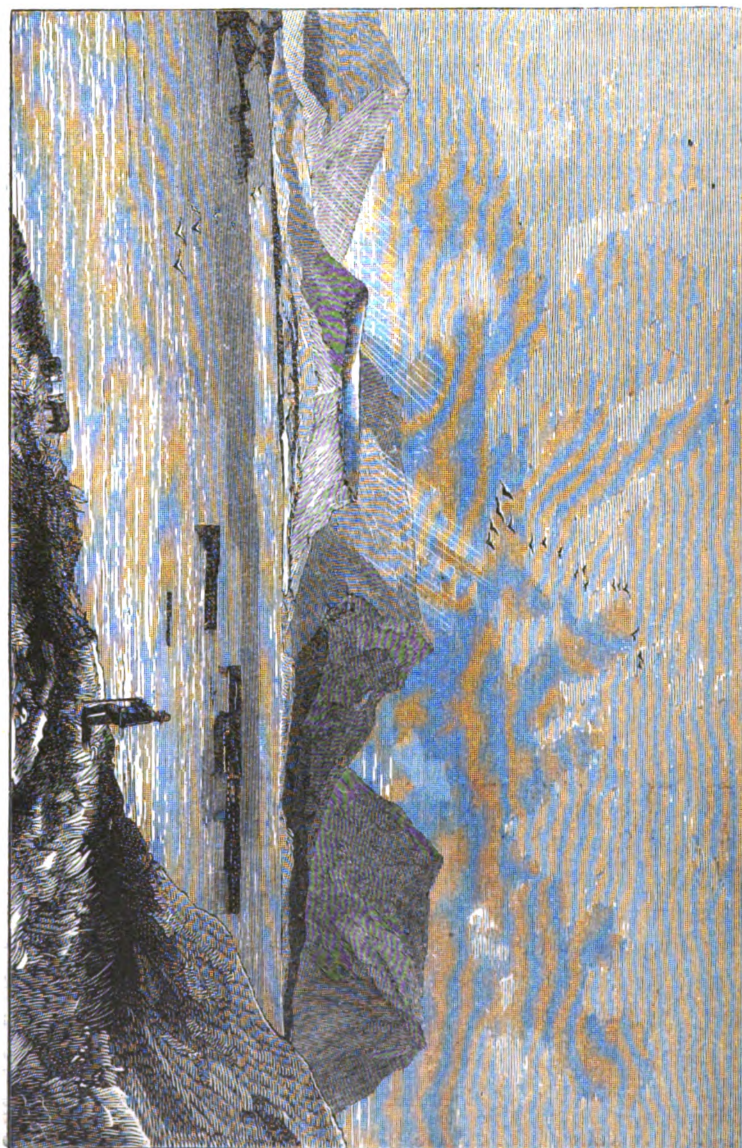

ISLAND
Thinglag.
I Toeraa Thing.
II Thorsnes Th.
III Thorskafjords Th.
IV Hunavatns Th.
V Hegranes Th.
VI Vadla Th.
VII Thingö Th.
VIII Sunnudals Th.
IX Kidjafells Th.
X Skaftafells Th.
XI Rangaa Th.
XII Aarnes Th.
VESTFJORDINGE
NORDLENDINGE
FJERDINGEN
SÖNDLENDINGE
ÖSTFJORDINGE
Grimsö
Horn
Isafjord
Breidefjord
Faksefjord
Hunafloen
Skagafjord
Öefjafjord
Skjalvand
Oksarfjord
Thistilfjord
Langenæs
Vaapnafjord
Berufjord
Hornafjord
Borgarfjord
Röykjanes
Myvatn
Holt
Vestmanna-Öerne
Kudafljot
Skaftaa
Jökulsaa
Röykjardal
Blandadal
Vatnsdal
Videdal
Borgarhavn
Lomagnup
Ingulfshövde
Kirkebö
Lidarende
Markafljot
Thjorsaa
Hvitaa
Bergthorshvaal
Hördebrekke

Paa Skardstranden tog Geirmund Heljarskind en stor Strækning i Besiddelse. I Egnen om Rutafjorden satte Anund med Træfoden Bo. Ved Midfjord tog Holmgaardsfareren Bjørn Skeggessøn — Skindbjørn kaldet — Land. Ved den grunde Hunafjord blev Vidæ-dalen optagen af Audun Skakul, Vatnsdalen af Ingemund gamle og Blandadalen af den sidstes Ven Eyvind Sørkver. Islands anden Opdager Floke eller Ravne-Floke nedsatte sig ogsaa tilsidst paa Island ved Skagefjorden. Ved Eyjafjorden ryddedes Gaarde af Ketil Flatnefs Svigersøn, Høvdingen Helge magre. I hans Landnaam laa Svarfad-Dalen; den bebyggede Thorstein Svarfad fra Namdalen med Helges Samtykke; fra ham nedstammede Svarfdølingerne.

227. Smykke af Bronce. Fundet paa Gaarden Huseby, Blaker Sogn, Urskog Præstegjeld, Akershus Amt.

De nordøstlige og østlige Egne af Island blev sparsommere bebyggede. En af de mægtigste Nybyggere her var Eyvind Vaapne fra Strinden; han tog Land ved Vaapnafjorden. Søndenfor den tilegnede Thore Thidrandes Sønner fra Værdalen sig Landet. Paa Breidebolstad ved Hornafjorden slog Rollaug, Ragnvald Mørejarls Søn, sig ned; han var dragen over til Island ifølge Harald Haarfagers Raad og vedligeholdt altid sit Venskab med Kongen.

228. Myvatn, Islands næststørste Indsjø.

229. Fingerring af Sølv. Funden ved Kvalsund, søndenfor Hammerfest.

Livsbilleder fra Island.

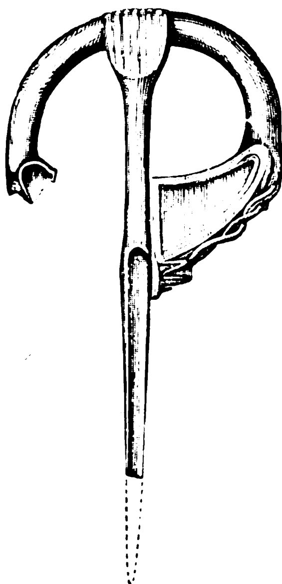
Vi sagde ovenfor, at Livet paa Island i den første Tid havde de samme Former som Livet i Norge. Dette gjælder ganske vist ogsaa de Drag, som her skal fremstilles. Det er Vestkysten, navnlig Omegnen af Breidefjorden, som afgiver Skuepladsen for Begivenhederne, og Hovedpersonerne tilhører for det meste Øens fornemste Slægter, navnlig da Ketil Flatnefs Æt. Denne mægtige Høvding var fra Sogn flyttet til Suderøerne, hvorfra hans Børn, Aud, Helge Bjolan, Bjørn austrøne o. fl., endnu i hans levende Live søgte over til Island. De vilde have Ketil med derover, men han svarede spodsk: „Til den Fiskerbygd kommer ikke jeg." Den lavere Almues Kaar berøres kun hist og her."

Det er neppe tvivlsomt, at Kjernen i de nedenfor fortalte Sagn er sand, men det er dog nødvendigt at huske paa, at de først i en langt senere Tid er blevne bearbeidede og optegnede, saaledes som de her foreligger.

Aud og Olaf Feilan. Da Vikingehøvdingen Kong Thorstein røde var bleven svegen og dræbt af Skotterne,*) drog hans Moder, den storsindede Aud, med sine Sønnebørn først over til Orkenøerne, derfra til Færøerne og endelig over til Island, hvor hun havde en mægtig Slægt ved Breidefjorden. Paa Kjalarnes boede nemlig en af hendes Brødre, Helge Bjolan, og i Bjørnshavn en anden ved Navn Bjørn austrøne, der ikke var mindre anset. Blandt de mange, Aud havde i Følge med sig, var den gjæve Koll eller Dala-Koll, som han oftest kaldtes. Da de var komne under Islands Kyst, led de Skibbrud ved Vikarskeid, nær ved Olvus-Aaens

*) Se Side 52 ff.

Os. Hun drog da over til sin Broder Helge paa Kjalarnes, da hun var vis paa, at hun hos ham skulde finde god Modtagelse. Hun tog ikke feil; Helge indbød hende til at blive der hos ham med Halvdelen af sine Folk. Men det fandt hun var et smaaligt Tilbud og drog fornærmet over til Bjørnshavn. Bjørn kjendte bedre til Søsterens Karakter. Paa Rygtet om hendes Komme drog han hende imøde med sine Huskarle og bad hende med hendes hele Følge om at tage tiltakke hos ham, slig han havde det. Denne Indbydelse tog hun imod og blev saa Vinteren over i Bjørnshavn.

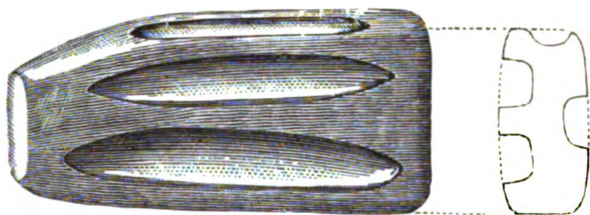

230. Ringspænde af Bronce. Funden paa Fevang, Sandeherred.

Den følgende Vaar tog hun Land rundt om den saakaldte Kvamsfjord, og Stykker af det uddelte hun til sine Ledsagere. Saaledes fik Dala-Koll Laxaadalen. Selv tog hun med sin Sønneson Olaf Feilan Bolig paa Kvam inderst i Kvamfjorden. Herfra bortgiftede hun sine Sønnedøtre; den ene af dem, Thorgerd, ægtede Dala-Koll.

Aud var Kristen. Hun pleiede at forrette sin Andagt paa et Par Hauger, hvor hun havde ladet nogle Kors opreise, og som derfor kaldtes „Korsholerne". Faa Kvinder kunde maale sig med den gamle stolte Aud; thi hun var kraftig, for og høi af Vært. Da Olaf Feilan var bleven

voxen og skulde gifte sig, bød hun Slægtningerne og Naboerne sammen til et stort Gjestebud. Hun var da saa skral, at hun kun en liden Stund om Middagen magtede at være oven Senge; men i den Tid gav hun ogsaa alle de Befalinger, som Husets Stel krævede. Den første Dag, da Gjesterne kom, var hun dog tilstede for at modtage dem og takke dem for den store Ære, de viste hendes Hus ved at indfinde sig saa langveis fra. Da alle var skikkede til Sæde, erklærede hun høitideligen, at hun skjænkede Kvam med alle tilliggende Herligheder til Sønnesønnen Olaf. Hun bad derpaa sine Frænder at fornøie sig, som de kunde bedst; Festen var dobbelt, sagde hun: det var hendes Sønnesøns Bryllup og hendes eget Arveøl. Saa gik hun med faste Skridt og rank Holdning ud af Stuen til sit Sovekammer; Folk saa med Beundring efter den staute gamle Kvinde. Dagen efter skulde Olaf Feilan se til Farmoderen; han fandt hende siddende død i Sengen.

231. Støbeform for Sølvbarrer. Funden paa Vik i Fjære.

Hun havde allerede tidligere udtalt, at hun som Kristen ikke vilde blive begraven i uindviet Jord. Paa Gildets sidste Dag blev hun derfor stedet til Hvile i Fjæren, hvor Søen skyllede op ved Flodmaal. Olaf Feilan blev en mægtig Høvding, og fra ham nedstammede en saare mægtig Slægt.

Hoskuld og Mælkorka. Olaf Paa. Dala-Koll og Thorgerd Thorsteinsdatter havde en Søn, som blev kaldt Hoskuld. Han var ganske ung, da hans Fader faldt fra, og han blev Høvding i Laxaadalen efter ham. Hans Moder fandt det temmelig utriveligt paa Island efter Mandens Død og drog til Norge for at besøge sine Frænder. Hun var endnu ikke gammel og saa ret godt ud. Hun havde derfor ikke været her længe, før en rig og anset Mand ved Navn Herjulf friede til hende. Giftermaalet kom ogsaa istand, og om ikke lang Tid blev hun Moder til Rut, der i Opvæxten viste sig at slægte paa sin Morfader i Styrke og Skjønhed.

232. Parti fra Öxnadalen paa det nordlige Island.

Et Par Aar efter blev Thorgerd Enke for anden Gang, og nu besluttede hun sig til at vende tilbage til Island. Rut blev efter hos sine Frænder i Norge, men Thorgerd slog sig ned hos Høskuld paa hans Gaard Høskuldstad indtil sin Dødsdag. Høskuld tog da hendes efterladte Gods til sig og styrede ogsaa den Del, som tilkom hans Broder.

Efter Moderens Død ægtede Høskuld en rig og forstandig Pige fra Stranden i Steingrimsfjorden ved Navn Jorunn Bjørnsdatter og førte et stort og anseligt Hus. Men Forholdet mellem dem var temmelig kjøligt. De havde fire Børn, to Sønner og to Døtre; den ene af disse,

232. Prydelse af Bronce. Funden paa Gaarden Vardeberg, Rennesø Prestegjeld, Stavanger Amt.

Hallgerd, vil vi siden høre om, men ikke for det gode. En Sommer drog Høskuld over til Norge for at hente Hustømmer. Han landede paa det Sted, hvor Bergen siden blev anlagt. Den følgende Vinter opholdt han sig hos sine Frænder der i Egnen, men reiste om Sommeren til Viken, hvor Kong Haakon Ædhelstansfostre just holdt til. Da skulde der netop holdes et af de før omtalte Møder paa Brennøerne, hvor Kongerne og Høvdingerne fra de tre nordiske Riger kom sammen for at ordne sine fælles Anliggender.*) At besøge dette Møde var en Reise, som man havde Glæde af, siger Sagaen. Her kom Folk sammen fra alle Lande, som man kjendte

*) Se Side 171.

noget til, og der holdtes et stort Marked, hvor megen Moro, Drikkelag og Lege fandt Sted. Ogsaa Høskuld drog da hid. En Dag, da han sammen med nogle Venner gik ud for at more sig, saa han et staseligt Telt, som stod noget afsides fra de andre Boder. Han gik derind og traf en Mand i brogede Silkeklæder med en gerdsk (russisk) Hat paa Hovedet. Huskuld spurgte om hans Navn. Da han kaldte sig Gille gerdske, kjendte han ham af Omtale som en af de rigeste Kjøbmænd paa den Tid. Huskuld spurgte, om han havde Trællekvinder at sælge. Gille mente, det var ikke frit for det, løftede op et Forhæng, som gik tvers over Teltet, og bad ham og hans Ledsagere træde indenfor. Der sad 12 Kvinder. Høskuld valgte den, som sad inderst; hun var den vakreste, men var elendigt klædt. Han spurgte om Prisen. „Tre Mark Sølv," svarede Gille. „Dyr er hun da," sagde Høskuld; „derfor kan jeg jo kjøbe tre Trællekvinder." „Ja vist," svarede Gille, „de øvrige elleve koster en Mark Stykket, men denne sælges ikke billigere."

234. Sverdhjalt af Sølv. Fundet paa Gaarden Tregde, Halsaa Sogn, Lister og Mandals Amt.

Hoskuld vilde dog have den, han havde valgt, og Handelen skulde netop komme istand, da Gille underrettede ham om, at hun havde en Lyde. „Jeg har aldrig kunnet faa hende til at tale," sagde han, „saa jeg maa tro, at hun er stum." Hoskuld roste Gille for hans Redelighed; men Pigen kjøbte han dog og tog hende med sig hjem. Hun fik sømmelige Klæder og maatte bestandig være hos ham.

Da Kongerne og Høvdingerne var færdige med de Sager, de havde at forhandle, begav Høskuld sig til Kong Haakon. Denne var vistnok i Førstningen lidt stødt over, at Høskuld først nu kom til ham, men med sin vanlige Vennesælhed bad han ham om at være hos ham, saa længe han blev i Norge. Høskuld undskyldte sig med, at han havde det noget travlt, da han skulde hente Hustømmer, men modtog dog Kongens Tilbud. Han opholdt sig nu i Viken hos denne om Sommeren og nød meget godt. Da han rustede sig til at drage hjem, overlod Kongen ham det Hustømmer, han behøvede, og gav ham ved Afskeden desuden vakre og kostbare Foræringer.

Da Hoskuld kom hjem til Island, var hans Hustru Jorunn ikke synderlig blid over, at han bragte en Medbeilerske ind i Huset, og gav ondt af sig for, at hun var bleven tilsidesat for en, som var baade døv og stum. Hoskuld forlangte imidlertid, at Trællekvinden skulde blive paa Gaarden og

at der skulde vises hende al Opmerksomhed. Enhver kunde se, at Frillen havde god Forstand, og at hun maatte ha set bedre Dage. Efter Hjemkomsten gav Høskuld sig ikke stort af med Frillen, som ud paa Vinteren nedkom med en vakker Gut, og Folk sagde, at vakrere Barn skulde ingen have set. Huskuld gav ham Navnet Olaf efter sin Morbroder Olaf Feilan, som nys var død.

Om Sommeren vilde Jorunn, at Frillen skulde deltage i Tyendets Arbeide, eller ogsaa skulde hun sendes afgaarde. Men Høskuld satte sig derimod og fik det ordnet saa, at hun skulde opvarte ham og hans Hustru og forresten passe sit Barn. Gutten voxede til og var ganske anderledes end andre Børn. Da han var to Aar gammel, var han lige saa langt fremme for sin Alder som fireaarsgamle Børn. Høskuld holdt særdeles meget af ham.

En Dag stod Høskuld ude paa Tunet. Han hørte, at det snakkede nede i Bakken ved Bækken, som løb forbi Gaarden. Han skulde se efter, hvem det var, og saa da, at det var Frillen, som talte med Gutten sin, og det hørtes ikke ud for, at hun var maalløs. Høskuld sagde hende da, at det ikke nyttede hende længere at forstille sig, og bad hende om at fortælle, hvem hun var, og hvorfra hun var kommen. Hun sagde, at han havde Ret i det. De satte sig ned paa Bakken, og Høskuld fik da høre, at hans Søns unge Moder hed Mælkorka, var en Datter af den irske Konge Myrkjartan*) og var i en Alder af 15 Aar bleven bortført af Vikinger, der havde solgt hende i Trældom.

*) Hvem denne Myrkjartan har været vides ikke. Det tør nok hænde, at det var den tapre Kong Muirchertach med Læderkapperne, som Trælkvinden tænkte paa, eller fra hvem Traditionen ialfald udledede hendes Herkomst. Hvad de irske Annaler ved at berette om denne Konge, er omtrent følgende: Den gjæveste af de Høvdinger, som anførte Irerne i deres fortvivlede Kamp, dengang de norske Vikinger under sine Konger Godfred og hans Søn Olaf Godfredssøn af Dublin hjemsøgte Irland, var Kongen af Elagh, Muirchertach, Nials Søn. Det var han, der havde formaaet at holde den gamle Søulf Godfred Stangen under hans Fremtrængen i Irland og nødt ham til at søge andre Felter for sin Ærgjærrighed, saa at han — som vi ovenfor (S. 138 ff.) har set — drog til Nordhumberland for at kræve Arv efter Kong Sigtrygg. Senere havde han fældet en af Godfreds Sønner ved Navn Halfdan. 6 Aar derefter havde han ved Irlands største Indsø Lough Neagh overrumplet Nordmændenes Jarl Thorolf og dræbt ham med en stor Del af hans Skare, og kort efter havde han kjæmpet med Kong Olaf Godfredssøn af Dublin. Hans Kampe kronedes ofte med Held, men stundom gik Lykken ham imod. Engang blev han saaledes overrumplet paa sin Borg i Elagh af Vikingerne og slæbt bort som Fange til deres Skibe. Men efter kort Tids Forløb befandt han sig igjen paa fri Fod.

Ogsaa mod de splittede irske Stammer vendte Muirchertach sine seirrige Vaaben. I Aaret 941 udførte han saaledes den ene merkværdige Bedrift efter den anden. Efter et Tog til Hebriderne, hvor han vandt meget Bytte, beslut-

Da hun havde endt sin Fortælling, sagde Hoskuld, at hun altfor længe havde tiet med dette. Han gik derpaa ind til sin Hustru Jorunn og fortalte hende alt, hvad Frillen havde betroet ham. Men Jorunn svarede, at hun troede ikke paa, hvad Trælkvinden for med, og heller ikke brød sig noget om det, enten det var saa eller saa. Efter denne Dag holdt Hoskuld Mælkorka i Agt og Ære, men Jorunn vedblev at være lige lei mod hende som før. Kort efter skulde Mælkorka en Kveld hjelpe Jorunn med at klæde hende af. Hun lagde hendes Fodtøi paa Gulvet, men Jorunn tog Sokkerne op og drev til Mælkorka om Ørerne med dem. Da for Mælkorka op i Sinne og satte sin knyttede Næve lige i Næsen paa sin Madmoder, saa Blodet stod af den. Heldigvis kom Hoskuld til i det samme og fik dem fra hinanden. Mælkorka maatte nu flytte op til en Gaard øverst i Laxaadalen, som siden kaldtes Mælkorkestad. Her havde hun Olaf hos sig, og Hoskuld forsynede dem med alt, hvad de behøvede.

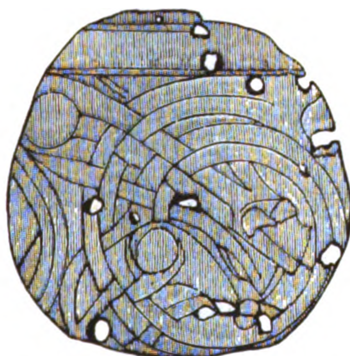
Da Olaf var syv Aar gammel, kom han til Opfostring hos en rig, men lidet anset Mand ved Navn Thord Godde, som boede paa Goddastad i Laxaadalen. Han vilde herved kjøbe sig Hoskulds Beskyttelse mod de mange, han lagde sig ud med. Mælkorka syntes vel, at denne Fosterfader var for ringe for hendes Søn, men Hoskuld mente, at det maatte hun finde sig i, saa meget mere, som der var al Udsigt til, at han vilde komme til at arve Thord, som ingen Børn havde. Olaf blev vakrere og stærkere, efter hvert som han voxede til; da han var tolv Aar gammel, red han allerede til Things og vakte almindelig Beundring ved sin Skjønhed og ved sine prægtige Vaaben og Klæder. Stolt herover gav Faderen ham Tilnavnet Paa (d. e. Paafuglen*).

tede han sig til at foretage en Færd over Øen ved Vintertid for at underlægge sig hele Landet. Han valgte 1000 af sine mest uforfærdede Krigere, som han forsynede med Læderkapper for at beskytte dem mod Kulden, og brød op. Det ene Landskab underkastede sig ham efter det andet. Nordmændenes stærkt befæstede By Dublin faldt — takket være en mægtig Kvinde, „hvis Sjæl og Tanke Kong Muirchertach var“ — i hans Hænder. Rigt belæsset med Bytte og med 5 Konger som Gidsler kunde han og hans tapre Skare vende tilbage til sit Hjem.

Ikke længe efter skulde Muirchertachs hæderfulde Løbebane være endt. Da Olaf Godfredssøn, som ovenfor nævnt, drog over til Nordhumberland, overtog hans Broder Blakar Anførselen over Vikingehæren i Irland og plyndrede flere Byer og Egne. Den 26de Februar 943 kom det til Slag mellem ham og Muirchertach ved Ardee i Louth paa Øens Østside, hvor Kongen blev slagen og faldt. „Irerne græd og sørgede dybt over sin Konge; thi i ham havde de mistet den kjærligste Fader“, lød det Eftermæle, han fik.

*) At dette Pragtdyr allerede paa denne Tid var kjendt i Norden, er nylig ogsaa bleven stadfæstet ved Gravfund. I den oftere omtalte merkelige Høvdingbegravelse i Sandeherred (Gokstadskibet) fandtes nemlig Fjær og andre Rester af en Paafugl.

Samme Aar, som Slaget stod paa Fitje, kom en af Kong Harald Graafelds Hirdmænd over til Island og overvintrede i Rutafjord paa Øens Nordkyst. Olaf, der nu var indpaa 18 Aar gammel, var voxet op til den staute Karl, han i sin Barndom tegnede til at blive. Han boede nu hos Moderen paa Mælkorkestad. Mellem Høskuld og Mælkorka var Forholdet i den senere Tid bleven noget kjøligt, da han syntes, at Olaf nu burde være saapas Karl, at han kunde underholde hende. Hertil kom vel og, at han havde hørt, at en af Thord Goddes Naboer ved Navn Thorbjørn Skrjup gik paa Frieri til hende. Mælkorka tog sig nær af dette og tænkte paa at gjengjelde Høskuld det paa en følelig Maade. Hun begyndte at tale til sin Søn Olaf om, at han maatte se til at komme en Tur udenlands. Olaf svarede, at han intet hellere ønskede, men hverken han eller hans Fosterfader

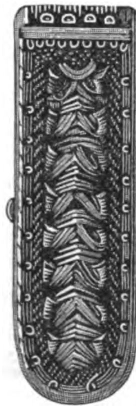
235. Beslag af Bronce. Funden paa Gaarden Thorshov, Gjerdrums Prestegjeld, Akershus Amt.

saa sig Raad til det, og hans Fader syntes ikke om det. Mælkorka sagde, at hun skulde gifte sig med Thorbjørn Skrjup, skjønt hun ikke havde noget tilovers for ham, mod at han skulde udstyre Olaf til Færden. Det var et Tilbud, som blev antaget baade af Thorbjørn og Olaf, og man traf derpaa i Stilhed alle Forberedelser.

Ved Midsommertid reiste Høskuld til Althinget; han vilde gjerne havt Olaf med, men denne sagde, han havde saa meget Gaardsstel at sysle med, at han maatte være undskyldt. Under hans Fravær turedes Mælkorkas Bryllup og Olafs Bortfærdsøl. Da Høskuld kom hjem, var han først vred over den store Forandring, som var foregaaet, men tog snart det hele med Ro.

Olaf havde en heldig Overfart til Norge. Ifølge Hirdmandens Raad drog han strax til Kong Harald Graafeld, hos hvem hans Farbroder

Kut netop opholdt sig og nød den største Hæder. Kongen syntes godt om ham for Kuts Skyld, siges der, og Dronning Gunhilds Øine søgte ogsaa med Velbehag hen til det Sted i Hallen, hvor den staute Islænding opholdt sig. Olaf blev ved Hirden Vinteren over og havde det godt i alle Maader. I Julen forærede Kongen ham saaledes en hel Skarlagens Klædning. Sagaen har en lang, eventyrlig Fortælling om, hvorledes han under sin Udenlandsfærd skal have besøgt Irland, hvor han traf sin Morfader Kong Myrkjartan og af denne blev vel modtagen, ja endog fik Tilbud om at blive hans Eftermand som Konge.*) Olaf afslog dog denne Kaldelse, heder det, og vendte tilbage til Norge. Om Vaaren begyndte Olaf at længes hjem.

236. Spænde af Bronce. Funden paa Gaarden Thorshov, Gjerdrums Prestegjeld, Akershus Amt.

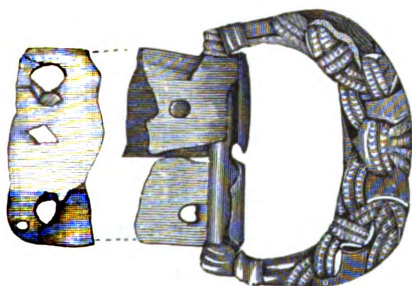
Harald tilbød ham vistnok en hæderlig Stilling i sin Hird, men Islændingen vilde hellere drage til Hjemmet. Kongen lod ham da fare og forærede ham ved Afskeden et stort og godt udrustet Handelsskib, ladet med Tømmer. Olaf fik god Bør og lagde snart med eget Skib ind i Rutafjorden, hvorfra han var taget ud Aaret i Forveien paa en fremmed Skude. Høskuld blev glad, da han hørte, at Olaf var kommen tilbage. Han red ned til Skibet og bød ham Velkommen hjem. Olaf modtog hans Indbydelse at blive Vinteren over paa Høskuldstad.

Den følgende Vaar taltes Høskuld og Olaf engang ved om, hvorledes de skulde ordne sig for Fremtiden. „Det er bedst", mente Høskuld, „at du gifter dig og sætter Bo paa din Fosterfaders Gaard." „Jeg ved

*) Jfr. Anm. S. 263.

nok det," sagde Olaf, „at du ikke har bragt dette paa Bane, uden at du har tænkt over, hvorhen vi skal vende vore Tanker." „Det har du Ret i," svarede Høskuld; „Egil Skallagrimssøn paa Borg i Borgefjorden har en Datter ved Navn Thorgerd. Hun er det bedste Parti baade vidt og bredt." Olaf bad sin Fader raade, men han maatte greie det slig, at han ikke havde nogen Skam af det, sagde han.

Om Sommeren red Høskuld og Olaf Paa til Althinget, hvor mange Folk — deriblandt ogsaa Egil Skallagrimssøn og hans Datter Thorgerd — var mødt frem. Alle, som saa Olaf, siger Sagaen, talte om, hvilken vakker og udmerket Mand han var i alle Dele; vel rustet var han ogsaa med Vaaben og Klæder, som han havde faaet under Opholdet i Norge. En Dag gik Høskuld og Olaf hen at besøge Egil. Han tog vel imod dem, da de var gamle Kjendinger. Da Høskuld frembar Frieriet, fandt Egil, at Partiet var meget hoveligt, men det maatte ganske komme an paa Thorgerd

237. Remspænde af Bronce. Funden paa Gaarden Haugen i Hedrum.

selv; „thi," sagde han, „det vil ikke lykkes nogen Mand at faa Thorgerd mod hendes Villie." Egil gik da hen til Thorgerd og fortalte hende om Frieriet og mente, det ikke kunde falde vanskeligt her at træffe et hurtigt Valg. Men Thorgerd slog med Nakken og sagde, at det ikke kunde være videre bevendt med Egils Kjærlighed til hende, siden han vilde gifte hende bort til en trælbaaren Mand. Det nyttede ikke, at Egil indvendte, at der flød irsk Kongeblod i Olafs Aarer: Thorgerd blev ved sit, og Egil maatte med den Besked gaa hen til Høskulds Bod. Da Olaf Dagen efter fik høre, at han havde faaet Afslag, sagde han til Faderen: „Den ene Varg faar gaa den andens Bud; igaar raadede du, idag vil jeg raade. Lad os gaa til Egils Bod!" De gjorde saa. De traf Egil. I Boden hos ham sad en vakker, stolt og velklædt Kvinde, som de skjønnede maatte være Thorgerd. Medens Egil og Høskuld gav sig i Snak med hinanden, gik Olaf hen og

satte sig paa Bænken ved Siden af Thorgerd. „Du synes vel, at det er djærvt gjort af et Ambaattebarn at sætte sig hos dig og tale med dig?“ begyndte han. „Og du synes nok, at du før har gjort større Karlsstykke end at snakke med Kvindfolk,“ gav hun ham tilbage. De blev siddende hele Dagen og taltes ved, uden at nogen hørte paa dem. Tilsidst kaldte de Egil og Høskuld til, og nu var Sagen snart Ordnet. Syv Uger efter stod Bryllup paa Høskuldstad.

I den første Tid efter Giftermaalet boede Olaf dels paa Høskuldstad, dels paa Goddastad; men snart flyttede han til sin nye Gaard Hjarðarholt ovenfor Høskuldstad. Han havde Lykken med sig og ansaaes snart for den rigeste Mand i Breidefjordens Omegn. Da Høskuld nogen Tid efter døde, fik Olaf efter hans udtrykkelige Ønske Arv lige med de ægtefødte Børn.

Hallgerd og hendes to første Mænd. Høskuld Dalakollssøn havde med sin Hustru Jorunn flere Børn; blandt dem var ogsaa en Datter ved Navn Hallgerd. I et Gjestebud, som Høskuld engang holdt, var hans Broder Rut tilstede. Han var nogen Tid i Forveien kommen over til Island, hvor han havde bosat sig paa Gaarden Rutstad i Laxaadalen. Under Gildet henledede Høskuld hans Opmerksomhed paa Hallgerd og spurgte, om han ikke syntes, hun var vakker. „Vakker er hun nok“, mente Rut og drog paa Ordene; „det kommer vist mange til at svide for. Men hvorledes gaar det til, at der er kommen Tyveøine ind i Ætten vor?“ Høskuld blev vred over disse Ord, men det viste sig dog, at Rut spaaede sandt.

Hallgerd blev opfostret af en Sudersøing ved Navn Thjostolf. Det var en vild Slagsbroder, som havde slaaet mange ihjel uden at bøde derfor, og han kom til at øve en slem Indflydelse paa Hallgerd. Da hun blev voxen, var hun den væneste Kvinde, man kunde se for sine Øine: hun var høi af Vært og havde et rigt, fagert Haar. Men der gik ogsaa Ord om, at hun var strid til Sinds og sumlede væk, hvad hun havde under Hænder. Det varede ikke længe, før der meldte sig en Frier til Hallgerd. Det var den rige Thorvald Usvivssøn ude paa Medalfellsstrand ved Breidefjorden. Han var en høvisk Mand, men var noget braasindet af sig. Da han frembar sit Frieri for Høskuld, dulgte denne ikke for ham, hvilke Lyder Hallgerd havde; men siden Thorvald havde sat sig i Hovedet, at han vilde have hende, og Faderen fandt det bedst, at hun blev gift med en brav Mand, blev Bryllupet aftalt. Da Hallgerd fik høre, hvem Faderen havde valgt til Ægtefælle for hende, blev hun vred. „Var det ikke det, jeg vidste,“ sagde hun, „at du ikke bryder dig det ringeste om mig! Jeg synes, at jeg gjerne kunde være bleven spurgt, og at du maatte have fundet et gjævere Gifte for mig.“ Høskuld lod hende vide, at det var han, som havde at

raade i denne Sag, og at han ikke brød sig om, at hun gjorde sig stor paa det. „Er jeg stor paa det, saa har jeg vel faaet det efter dig," sagde Hallgerd og strøg fra ham. Hun tyede til sin Fosterfader Thjostolf og beklagede sig for ham; hun var da meget tungsindig. „Trøst dig, du," sagde Thjostolf; „du skal nok blive gift en Gang til, og jeg skal da mage det saa, at du bliver spurgt." En Stund efter stod Bryllupet, hvortil over Hundrede Mennesker var indbudne. Hoskuld udstyrede sin Datter baade godt og vel, og Thorvald var meget fornøiet. Da han reiste hjem til sin Gaard sammen med Hallgerd og Thjostolf, syntes han, det var rart, at Folk kunde tale stygt om Hallgerd; thi en blidere og mere lattermild Kvinde, mente han, skulde det være vanskeligt at finde.

Vinteren gik. Hallgerd stellede i Huset den hele Dag og var meget flittig; om Kvelden sad hun hos sin Husbonde. Thjostolf var ogsaa der paa Gaarden; men Thorvald ænsede ham ikke stort. Da det led ud paa Vaaren, havde Hallgerd sumlet bort al Maden, som fandtes paa Gaarden og i Naboskabet, saa det skortede paa Mel og Fisk. Hun gik bort til Thorvald og sagde: „Det gaar ikke an, at du sidder slig og lader Hænderne hænge; der findes knapt en Madsmule i Huset." „Saa?" sagde Thorvald. „Mindre har ikke været skaffet tilgaards iaar end før om Aarene, og det har altid strukket til helt ud paa Sommeren." „Det rager ikke mig, om du og din Fader har sultet eder for at skrabe Penge sammen," svarede Hallgerd. Da blev Thorvald sint og drev til hende i Ansigtet, saa hun blødte, gik saa ud, kaldte Huskarlene med sig og roede ud til nogle Øer i Breidefjorden, hvor han forvarede Skrei og Mel.

En Stund efter kom Thjostolf ind. Han saa, at Hallgerd var skrubbet i Ansigtet og sad og graat. „Hvad er her gaaet for sig?" spurgte han. „Thorvald slog mig," sagde Hallgerd; „liden Nytte har jeg nok havt af at huse og føde dig." „Jeg vidste ikke noget af det, jeg," sagde Thjostolf; „men hevne det skal jeg." Han tog sin Øxe, for ned i Fjæren, satte ud en Sexæring og lagde over til Øerne, hvor Thorvald og hans Karle just holdt paa at stuve Varerne i Skuden. Thjostolf hoppede over i Baaden, tog i med Thorvald og sagde til ham: „Du duger ikke til sligt Arbeide; der er for liden Magt i dig." „Du er kanske bedre Karl, du?" sagde Thorvald. „Det er jeg i alle Maader," mente Thjostolf og lagde til: „Det er Synd paa Konen din." Thorvald greb til en Agnkniv, som laa ved Siden af ham, men Thjostolf havde strax Øxen færdig og kløvede Skallen paa Thorvald. Derpaa for han igjen over i sin egen Baad, hug Øxen med begge Hænder i Siden paa Thorvalds Skude, saa Sjøen fossede ind, og den sank med Liget og Ladningen. Thjostolf roede hjem, drog op Baaden, gik op i Gaarden og holdt den blodige Øxe høit op over sit Hoved. Hallgerd stod ude, da han kom. „Hvad har du gjort?" spurgte hun. „Sørget for, at du

kan blive gift en Gang til," sagde han. „Død er Thorvald da?" spurgte hun. „Ja vist," svarede han. „Nu faar du finde paa et Raad for mig." „Det er bedst, du reiser til min Morbror Svan ved Bjørnefjorden," mente hun; det var nok ikke frit for, hun havde truffet Aftale med ham for paakommende Tilfælde. Thjostolf skyndte sig af Gaarde.

Hallgerd sagde sine Husfolk Farvel; saa vrang hun forøvrigt var, lader det dog til, hun var afholdt af dem. Hun reiste derpaa hjem til sin Faders Gaard. Høskuld og Rut tog venlig imod hende. „Har du ikke Thorvald med?" spurgte Rut. „Han er død," svarede hun. „Da har Thjostolf været ude," mente Høskuld. „Saa er det," sagde Hallgerd. Høskuld var bedrøvet, men fik dog trøste sig med, at „gjort Gjerning ikke kunde gjøres om igjen."

Thjostolf var imidlertid kommet frem til Svanshol, hvor Svan tog imod ham med begge Hænder og roste ham meget. Om en Stund gispede Svan sterkt: „Nu er Usvivs Fylgjer*) paa Farten," sagde han; „men stort skal der ikke til." Han tog et Gjedeskind, svang det over Hovedet og mælte: „Taage og alskens Styghed og Troldskab lægge sig i Veien for dem, som stevner hid!"

Usviv, Thorvalds Fader, og hans Mænd var virkelig paa Veien for at søge efter Thjostolf. Med et driver en tæt Skodde imod dem. Den bliver tættere og tættere, saa den tilsidst bliver et tykt Mørke, saa de ingen Ting kunde se. De for aldeles paa Vildstraa, kom ud paa Myrene og faldt af Hesteryggene, og det saa næsten ud, som de skulde sætte til. Da skjønnede Usviv, hvorledes det hang sammen, og besluttede sig til at vende om. Han henvendte sig siden til Høskuld og krævede af denne Bod for sin Søn. Høskuld mente vel, at han var uskyldig i Thorvalds Drab, men paa Ruts Raad besluttede han sig til at udrede Boden for at undgaa Folkesnak. Rut var Opmand, og ved hans Mellemkomst blev Høskuld og Usviv forligte.

Om et Par Aars Tid kom der en ny Frier til Hallgerd, som havde faaet Lov til at opholde sig paa Faderens Gaard. Det var Glum Olafsøn paa Varmalæk. Han var en meget bereist Mand og hørte til Øens mere ansete Familier; hans Broder Thorarin Ragebroder var saaledes Lovsigemand. Da han meldte sig som Hallgerds Frier hos Høskuld, blev han baade af denne og af Rut indstændig fraraadet at tænke paa det Gifte. „Jeg giftede hende bort engang for," sagde Høskuld, „men det bragte os bare Ulykke." Glum mente, det ikke havde nogen Fare; thi det var jo Thjostolf, som anrettede Skaden. Rut sagde da, at det vilde være bedst, om Thjostolf ikke fik være med, ifald Giftermaalet kom istand; skulde han alligevel forsøge at snylte sig ind paa Varmalæk, maatte Glum have Adgang til at slaa ham ihjel. Denne Gang var baade han og Høskuld paa det rene

*) Skytsaander.

med, at Hallgerd maatte have et Ord med i Laget. De lod hende derfor kalde til. Hun kom strax, ledsaget af to andre Kvinder. Hun havde over sig en blaa Silkekaabe, under den havde hun en Skarlagens Kjole og et Solvbælte om Livet. Haaret naaede hende ned paa Brystet paa begge Sider, og hun havde stukket det under sit Bælte. Hun satte sig mellem Rut og Faderen, hilste paa de fremmede og spurgte om nyt. Om en Stund tog Glum tilorde: „Min Broder Thorarin og jeg har talt med din Fader, om det kunde lage sig saa, at jeg kunde faa dig, Hallgerd, hvis det ikke var dig imod. Du faar sige fra, hvad du synes. Vil du ikke indlade dig med os, saa taler vi ikke mere om det." „I er brave Folk, baade du og din Broder," sagde Hallgerd, „og det tør nok være, at jeg vilde blive bedre gift med dig, end jeg forrige Gang var. Men jeg vil nu først høre, hvad I har aftalt, og hvor langt I er komne med at bestemme Sagen." Da hun nu fik Rede paa det, sagde hun: „Du Glum ser mig ud til, at jeg nok kan holde af dig, hvis vi forøvrigt høver sammen. Fader og Farbror har laget det saa godt for mig denne Gang, at det skal blive ved Aftalen." Man fandt, det var bedst, at Hallgerd fæstede sig selv.

En Stund efter stod Bryllupet paa Hoskuldstad. Her var mange Folk komne sammen. Blandt Gjesterne var ogsaa Thjostolf, som luskede omkring med sin Øxe i Haanden; men ingen lod, som han saa det, siger Sagaen. Efter Hjemfærden til Varmaløk gik alt vel hele den næste Vinter, thi Hallgerd vilde ikke have det ringeste med Husets Stel at gjøre. Siden flyttede Thorarin Lovsigemand fra Gaarden. Om Vaaren og Sommeren var Hallgerd den, som forestod Husvæsenet; hun var da svært om sig, men ødslede ogsaa meget. En Datter, som hun fødte, fik Navnet Thorgerd efter Farmoderen. Det saa ud til, at hun var glad baade i Barnet og dets Fader.

Thjostolf havde imidlertid holdt til paa Hoskuldstad. Stridsindet, som han var, kom han engang i Klammeri med en af Hoskulds Huskarle, og Hoskuld jagede ham derfor af Gaarde. Thjostolf red derfor til Varmaløk, hvor baade Hallgerd og Glum tog godt imod ham. Da Hallgerd fik høre, at hendes Fader havde jaget ham bort, bad hun Glum om, at han vilde tage sig af ham. Glum gik da ind paa, at han skulde faa Lov til at blive paa Varmaløk, saa længe han opførte sig paa Folkevis.

Det varede ikke længe, før Thjostolf begyndte at egle sig ind baade paa den ene og paa den anden. Thorarin Lovsigemand talte tidt og ofte til Glum om, at han skulde tage sig i Agt for den Varg, han havde faaet paa Gaarden; men Glum ænsede det ikke. Om Høsten, da Sauderne skulde hjem fra Fjeldet, var en stor Del bleven borte. Glum bad da Thjostolf om, at han vilde tage nogle af Trællene med sig og gaa op i Marken for at se efter dem, som var komne væk. Da blev Thjostolf sint: „Tror du kanske jeg vil være nogen Fæleder for dig?" sagde han. „Jeg holder mig for god

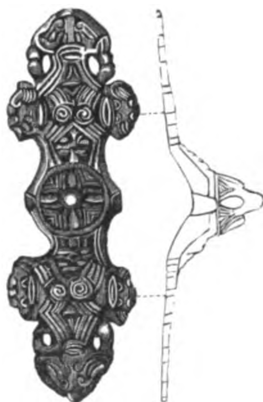
til at trafke i Hælene paa dine Trælle. Du faar selv gaa med, om du vil have Sauderne dine igjen." Glum blev vred over at høre sligt og gav ham et skarpt Svar; men dette gjorde Thjostolf endnu hidsigere, og det ene Ord tog det andet. Tilsidst gik Glum hen til Hallgerd, som sad ude paa Tunet, og sagde: „Det er bedst, Thjostolf farer herfra." Hallgerd syntes, hun maatte tage ham i Forsvar, men blev snart for ivrig, saa Glum smældte til hende med de Ord: „Jeg vil ikke trætte længere med dig." Hallgerd holdt virkelig af Glum, og det gjorde hende ondt at faa Hug af ham. Hun gav sig derfor til at tude overlydt. Strax var Thjostolf ved Siden af hende: „Det er rent ilde, hvorledes man bærer sig ad mod dig," sagde han, „men værre var det, om det skulde hænde tiere." „Ikke skal du blande dig op i det, som er Glum og mig imellem," sagde Hallgerd alvorlig. Tjostolf svarede ikke, men gren styggt, da han gik fra hende.

Om lidt drog Glum og Trællene op i Marken for at lede efter Sauderne. Thjostolf vilde nu ogsaa være med. De fandt hele Flokke, som havde gjemt sig bort i Afdalene. Glum sendte da Trællene ud paa Fjeldet, to og to i Følge, for at alt kunde blive eftersøgt. Tilsidst blev han alene tilbage med Thjostolf. De traf paa nogle Sauder, som de satte efter; men de bar sig ikke rigtig ad, saa de kom ud paa Vidderne for dem. Glum gav Thjostolf Skylden for det; denne blev ham ikke Svar skyldig: „Du duger ikke til andet end at dænge Kjærringer," sagde han. „Ondt Følgeskab slipper En for, naar han ikke har det med hjemmefra," svarede Glum og løftede Oxen. Thjostolf ventede imidlertid ikke paa Glums Hug, men kastede sin Oxe imod og kløvede Skaftet paa Glums Værge. I det næste Øieblik havde han knust hans Axel og Kraveben, saa han faldt død overende. Thjostolf kastede Stene over Liget, tog en Guldring af det og gik hjem til Varmalok. Hallgerd stod ude, da han kom. „Jeg ved ikke rigtig, hvad du vil synes om det Bud, jeg har til dig," sagde Thjostolf. „Glum er dræbt." „Det har du voldt?" sagde hun. „Det er nok saa," svarede Tjostolf. Hun slog op en kold Latter: „Du er ikke at spøge med, du." „Saa var det en Ting, jeg vilde spørge dig om," sagde han om lidt. „Ved du noget Raad for mig?" „Nu er det bedst, du farer til min Farbror Rut," sagde hun. „Jeg faar vel friste det," mente han, „men bedre Raad kunde nok have været at finde." Han red strax vestover til Rutstad, hvor han kom om Natten. Han bandt Hesten bag Husene, gik hen til Døren og slog et Slag paa den, saa det dundrede. Rut laa vaagen. Han kippede Skoene paa sig, viklede en Kappe om sin venstre Haand og opover Armen og greb sit Sværd. Da han kom ud, saa han en stor Mand, som stod bag Husvæggen; han kjendte strax Thjostolf. „Hvad staar paa?" spurgte Rut. „Jeg kommer med Bud om, at Glum er dræbt." „Hvem voldte det?" vedblev Rut. „Jeg gjorde det." „Hvem sendte dig hid?" „Hallgerd," lød Svaret. „Ingen Skyld har hun

da i Drabet", sagde Rut, for ind paa Thjostolf og gav ham Banehug. Efterat have nedgravet Umenneſket drog han til Hoskuld og meldte ham Glums og Thjostolfs Død. Glums Drab gik Hoskuld nær til Hjertet. Da Thorarin Lovsigemand kom til ham for at kræve Bod for Broderens Drab, lod han ham vistnok høre, at hverken han eller hans Datter havde havt

238. Sagblad af Jern. Fundet paa Gaarden Sander, Eidsvold Prestegjeld.

239. Spænde af Bronce. Fundet paa Gaarden Rogstad i Aamot Prestegjeld, Østerdalen.

nogen Andel deri; men han gav ham ogsaa gode Gaver og tilbød ham sit Venskab. Hallgerd flyttede den følgende Vaar til Laugarnes og sad der som Enke i 12 Aars Tid. Da blev hun, som vi siden skal se, gift med den gjæve Gunnar Haamundssøn fra Lidar-Ende i Fljots-Liden.

240. Munken. En Klippe, 11 Kilometer syd for Suderø blandt Færøerne, sammenstyrtet Vinteren 1885.

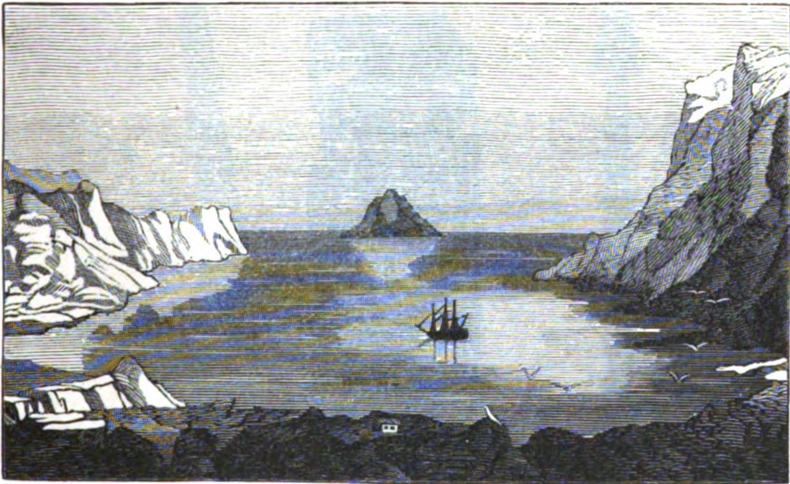
„Munken er en 12 Favne høi Stenklippe, omkring hvilken der paa en Mils Distance gaar en farlig Strøm formedelst de omkring den liggende mange baade aabne og skjulte Skjær. Klippen fortoner sig fra Havet af som et Skib for fulde Seil, men fra Landsiden ligner den temmelig vel et Munke-Billede. Dens Hals er rødhærdet Ler, men Hovedet og Kroppen en sortegraa Stenart, der ser ud som en uformet Basalt. Ovenpaa Klippen ligger nogle Stene." (J. Landt, Færørerne S. 89).

Færøiske Forhold.

Vi har hørt, hvorledes norske Vikinger bosatte sig paa Færøerne under Høvdingen Grim Kamban, og hvorledes Island herfra blev opdaget. Under Harald Haarfagers Regjering fik Øerne en sterk Tilvæxt i sin Befolkning; men forøvrigt er deres ældste Historie indhyllet i Mørke. Meget taler dog for, at de samtidig med Hjaltland og Orkenøerne kom i Afhængighedsforhold af den norske Konge.

Den mægtigste Æt her var Gateskjæggernes, saa kaldet efter Gaarden Gata paa Østerø; paa mødrene Side nedstammede den nemlig fra Vikingehøvdingen Thorstein rode, der vandt et Rige i Skotland, og fra de norske Konger i Dublin. I Harald Haarfagers Regjeringstid sad Bonden Thorbjorn Gateskjæg paa Gaarden. Da han døde, vilde begge hans Sønner, Thorlak og Thrond, have Gaarden efter ham. Tilsidst enedes de om at kaste Lod om den, og saaledes kom den i Thronds Besiddelse.

Throud var en storvoxen Karl, men frygtelig styg. Han var fregnet og rødhaaret samt slu og underfundig som en Ræv. Mod Storfolk var han sød og indsmigrende, men mente intet med det; hans Leilændinger fik derimod tilfulde føle, at de i ham havde en haard Herre. Saasnart han havde overtaget Gaarden, bortbygslede han den mod høi Afgift til flere Leiere og drog over til Norge; det var ikke stor Ladning, hans Skib havde inde. Den følgende Sommer fortsatte han Reisen til Haløre Marked i Danmark. Her blev et Par af Kong Harald Gormssøns Hirdmænd bestjaalne for en Del Sølv, og Kongen nedlagde derfor bestemt Forbud mod,

241. Udsigt fra Hvalbøeidet. I Baggrunden Lille Dimon.

at noget Skib forlod Pladsen, før Tyveriet var opdaget. De forsamlede Handelsmænd fandt, at dette var meget haarde Vilkaar, og holdt et Møde for at raadslaa om, hvad de skulde gjøre. Throud tilbød sig da at finde paa en Udvei, hvis hver af Kjøbmændene vilde betale ham en Øre Sølv og Halvdelen deraf forskudsvis. Rigtignok syntes man, at det var en ublu Fordring, men det var intet andet Raad for. Nu foreslog Throud, at de forsamlede Kjøbmænd skulde skillinge sammen for at erstatte de Bestjaalne deres Skade; Overskuddet skulde tilfalde Kongen. Dette skede ogsaa. Til Paaskjønnelse forærede Kongen Throud en Fjerdedel af Overskuddet. Nu var Throud en mere end velholden Mand; han drog tilbage til Norge, kjøbte sig der et Fartøi og drog over til Færøerne, hvor han tog Bopæl paa sin Fædrenegaard Gata.

Forleningen over Øerne havde Harald Graafeld overdraget til Havgrim, en ivrig Blotmand, som boede paa Hov paa Suderø. Han var hidsig og fremfusende og havde ikke Ord paa sig for at være synderlig kløgtig. Han var gift med Datter af Sneulv paa Sandø, som var flygtet hid fra Suderøerne for et Drabs Skyld. I størst Anseelse paa Øerne stod Gateskjæggernes yngre Linie. Sigmund, Thronds Farbroder, der boede paa Skuvø, havde efterladt sig to Sønner, Breste og Beine. Disse havde været i Haakon Jarls Hird og var godt likte af ham; thi de var sterke Karle og gjæve Idrætsmænd; dog var Breste den første. Da de

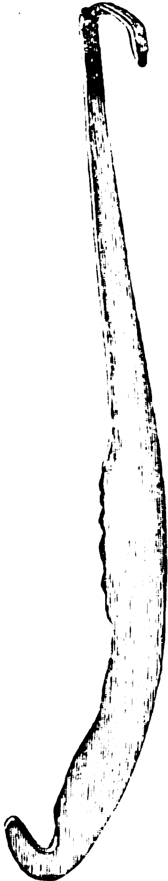

242. Broncespænde. Funden paa Gipø, Nøtterø Prestegjeld, Jarlsberg og Larviks Amt.

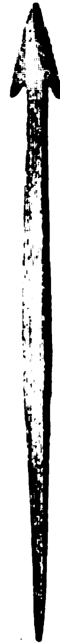
vendte tilbage, overdrog Haakon Jarl dem Halvdelen af Forleningen over Øerne. Dette var vistnok den første Aarsag til det Fiendskab, som opstod mellem Havgrim og Brødrene.

En Høstkveld i Slagtetiden begyndte to Huskarle hos Havgrim til Tidsfordriv at anstille Mandjevning, hvem der var den gjæveste Høvding paa Øerne. Den ene, Einar Sudrøing, en Frænde af Breste og Beine, holdt paa Brødrene, medens den anden, Eldjarn Kambhatt, holdt paa Havgrim selv. Det ene Ord tog det andet, indtil Eldjarn tog en Vedski og drev til Einar med. Denne gav ham igjen et Slag af en Øxehammer, saa han faldt i Svime. Havgrim, der var yderst vred over Mandjevningen, jagede Einar paa Dør og mente, at han kunde fare til sine Frænder paa

Skuvø, siden han holdt saa meget paa dem; „dem kommer jeg nok sent eller tidlig til at prøve Kræfter med," lagde han til. Einar tog ham paa Ordet og drog til Skuvø, hvor Brestc fagnede ham paa bedste Maade og lovede ham sin Beskyttelse.

213. Jernredskab af ukjendt Brug. Fundet paa Gaarden Rogstad i Aamot, Østerdalen.

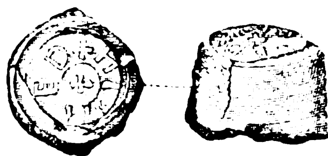

214. Spydspids af Jern. Funden paa Gaarden Framstad i Grans Prestegjeld, Hadeland.

Det varede ikke længe, for Havgrim kom over til Skuvø og forlangte, at Breste skulde betale ham Erstatning for den Overlast, Eldjarn havde lidt af Einar. Breste var villig til at lade Sagen paakjende paa Thinge; men udømt vilde han ikke betale Boderne, og allermindst vilde han give Havgrim Selvdom, da Eldjarn var den, som først havde grebet til Uværge-

Sagen stevnedes da til Thinge i Thorshavn paa Strømø. Her indfandt Havgrim sig med mange Folk i den Tanke, at han herved skulde tvinge Dommerne til at rette sig efter hans Villie. Men Brødrene indfandt sig lige saa mandstærke, og Brestc fik ikke alene Einar frikjendt, men ogsaa Eldjarn dømt fredløs for Overfald paa sagesløs Mand. Da fnysede Havgrim og lovede, at dette skulde komme Breste dyrt at staa. Men Breste lo og mente, at han ikke agtede hans Trusler, og dermed skiltes de for denne Gang.

En Stund efter drog Havgrim over til Sandø, hvor hans Svigerfader Snenlv boede. Denne var ikke hjemme, da Havgrim kom; men da de endelig mødtes, og Havgrim havde frembaaret sin Anmodning om Hjelp, blev Sneulv vred og bebreidede ham med haarde Ord, at han væltede sig ind paa en saa gjæv Mand som Breste, og tilsidst kastede han et Spyd

215. Vægtlod af Bronce. Fundet paa Vik i Fjære.

efter Havgrim for at faa ham til at pakke sig. Havgrim begav sig da til Thrond i Gata og tilbød sig at betale ham en Afgift aarlig, hvis han vilde hjælpe ham med at tage Brødrene af Dage. Thrond var i Forstningen listig nok til at gjøre allehaande Vanskeligheder, men lod sig efterhaanden overtale til at gaa ind paa Planen; dog maatte Havgrim forpligte sig til ogsaa at vinde hans Morbroder Bjarne paa Svinø for Foretagendet. Saaledes kom da Sammensværgelsen istand.

Foruden Skuvø eiede Brødrene Breste og Beine ogsaa Øerne Store og Lille Dimon. Den sidstnævnte var ubeboet, men de havde Kjøer og Sauder gaaende her. Engang havde de været over paa Lille Dimon for at hente Slagt; de var fuldt væbnede, men havde ingen Folk med, undtagen deres to Sønner, Brestes niaarsgamle Søn Sigmund og Beines elleveaarsgamle Søn Thore. Da de var komne henimod Store Dimon kom tre Skibe, hvert med 12 Mands Besætning, dukkende frem bag en Odde og søgte at afskjære dem fra Landingspladsen. Breste og Beine skjønte strax, med hvem de havde at gjøre. De styrede dog til Lands og kom med Gutterne op paa en brat Klippe lige ved Fjæren. Her besluttede de at forsvare sig i det længste. Havgrim og Bjarne angreb dem strax med sine Folk;

men Throud holdt sig nede ved Strandbredden med sin Flok. Breste værgede Klippen fra den Side, hvor den var lettest at bestige og afslog mandigt alle Angreb. Da bebreidede Havgrim Throud, at han ikke ydede ham den Hjælp, som aftalt var. Men Throud lod ham med Spot høre, at han ret maatte være en ynkelig Karl, som ikke med 24 Mand kunde faa Bugt med to. Egget ved hans Ord løb Havgrim med fældet Spyd op mod Breste og gjennemborede ham, men faldt i det samme selv for Brestes Sværd. Beine blev nu ogsaa overmandet og dræbt efter det tapreste Forsvar.

Smaagutterne Sigmund og Thore sad tæt ved og saa sine Fædres Drab. Throud mente, det var bedst, man dræbte dem med det samme, for at de ikke skulde hevne Udaaden, naar de blev voxne. Men selv den grumme Bjarne fandt, at sligt vilde være Nidingsverk, og satte sig derimod, og Throud lod da, som det langt fra havde været hans Alvor. „Jeg vil tage Gutterne til Opfostring," sagde han, „og saaledes bøde for, at jeg har været med i denne Færd. Desuden er de jo mine Frænder." Thore sad og graat, men Sigmund var haardere: „Vi skal ikke graate", sagde han, „men heller mindes denne Dag."

Throud tog nu Gutterne med sig hjem til Gata, men samme Sommer overlod han dem som Trælleemner til Kjøbmanden Raun Holmgaardsfare*) fra Tunsberg, og betalte ham to Mark Sølv, for at han skulde føre dem bort fra Øerne, saa de aldrig kom did igjen. Raun seilede med dem til Tunsberg, men da han Vaaren efter skulde ud paa en af sine sædvanlige Færder, gav han dem Lov til at drage, hvorhen de vilde. Det Sølv, som Throud havde betalt ham for at føre Gutterne bort, overlod han dem; thi de kunde alligevel have ondt nok for Raad i et fremmed Land", mente han. Gutterne takkede ham for alt godt, han havde bevist dem, og dermed skiltes de ad.

I to Aar opholdt de unge Frænder sig i Viken; da slap deres Penge op, og de besluttede sig nu at drage til Haakon Jarl i Throndhjem. Hos ham, mente de, vilde de nok finde Hjælp og Underholdning, siden deres Fædre havde tjent i hans Hird. De tog da fat paa Veien fra Viken til Oplandene og siden fra Hedemarken nordover til Dovrefjeld. Did kom de først ved Vinternat, og det tog allerede til at sne og vintres sterkt. Alligevel var de uforsigtige nok til at begive sig tilfjelds. De for vild og blev i flere Døgn liggende ude uden Mad. Thore lagde sig rent for og bad Sigmund om at se til at berge sig selv ned til Bygden. „Nei," sagde Sigmund, „enten skal vi begge eller og ingen af os komme af Fjeldet." Han tog nu Thore paa Ryggen og traskede afsted. Det bar nedover; men Dagen led, og deres Kræfter begyndte at svigte. Om Kvelden kom de til en Dalhel-

*) Saa kaldtes han af sine hyppige Handelsfærder til Holmgaard i Rusland (Byen Novgorod og Egnen deromkring).

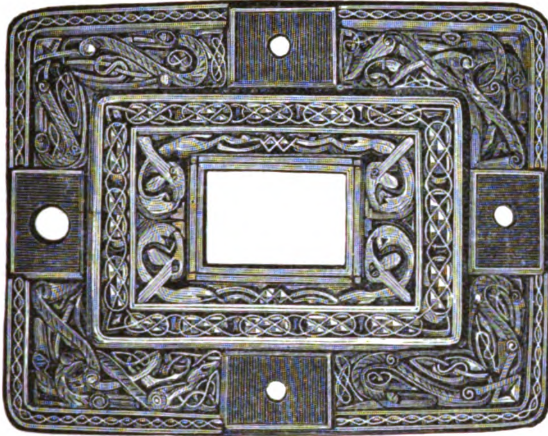
ding, som de fulgte. Snart lugtede de Røg, og det varede ikke længe, før de kom til en Gaard. Inde i Stuen traf de to Kvinder, den ene lidt ude i Aarene, den anden en halvvoxen Jente. De modtog dem venligt, drog Klæderne af dem og gav dem tørre i Stedet. Siden satte de frem Mad og lod dem saa gaa tilsengs. De vilde nødig, de skulde træffe Bonden, naar han kom hjem, sagde de; thi han var noget barsk af sig. Om en Stund vaagnede Sigmund ved, at han kom hjem med en skudt Ren paa Nakken. Bonden satte Næsen tilveirs og spurgte, hvad for Folk der var komne til Gaards. Husfruen sagde: „Der kom to Nysser, forfrosne og trætte, saa de var Døden nær, Stakkarne." Bonden var endnu vred og sagde: „Har jeg ikke sagt dig det Gang paa Gang, at du sætter Folk paa Spor efter os, naar du saaledes tager Fremmede ind?" Jeg kunde da ikke nænne at lade to saa vakre Gutter dø lige udenfor Husdøren,"

246. Guldknap til et Sværdfæste. Funden paa Gaarden Kjærstad, Garder Sogn, Vestby Prestegjeld, Akershus Amt.

mente Konen. Bonden slog sig da tiltaals dermed. Dagen efter var han nok saa venlig og blid og bad Gutterne om at hvile ud hos ham den Dag. Den næste Morgen bad han dem om at blive der Vinteren over. „Kvindfolkene synes godt om Eder, og I er komne tvert af Veien og har langt til Bygden paa alle Kanter," sagde han. Da Vinteren var omme, tilbød han dem at blive der, til de var voxne. Dette Tilbud tog de med Glæde imod. Ulv — saa kaldte Bonden sig — lærte dem op i alskens Idrætter, og de bragte det temmelig vidt deri; dog var Sigmund den dygtigste af Frænderne. Han var jevnaldrende med Datteren, der hed Thurid. De syntes meget godt om hinanden og taltes ofte ved; hverken Ulv eller hans Hustru, Ragnhild, lagde nogen Hindring i Veien for deres Samtaler.

Saaledes tilbragte da Frænderne fem Aar oppe i den afsidesliggende Fjelddal.

247. Ornamentbeslag af Bronce. Fundet paa Vorhaug i Vanse, Lister og Mandals Amt.

Keiser Otto II's Tog til Danmark. Haakon Jarls Daab. Harald Gormssøn herjer Norge.

Under Harald Gormssøns Regjeringstid var Kristendommen bleven befæstet i Danmark; skjønt Kongen selv neppe var nogen from Mand, ivrede han dog sterkt for Kristendommens Forkyndelse i Landet. Man ser ogsaa, at Erkebispen i Bremen, den myndige Adaldag, indsatte Biskoper her. Men da han med Keiser Otto I's Samtykke fritog disse for at svare Skatter til Kongen, vakte dette Harald Gormssøns Harme. Spændingen mellem ham og Keiseren tiltog, ikke mindst derved, at Harald skjænkede tyske og vendiske Oprørere Fredland i sit Rige. Selv var Otto I optagen paa andre Kanter: men i Saxernes øverste Fører, Hertug Herman, havde han en Høvding, som med Haardnakkethed forstod at holde Danskerne Stangen.

Om Vaaren 973 døde Keiser Otto I paa Gaarden Memleben et Par Maaneders Tid efter Hertug Herman. Hans Søn og Efterfølger Otto II havde strax efter sin Thronbestigelse indre Uroligheder at bekjæmpe i Bayern og Bøhmen. Harald Gormssøn fandt, at nu var Tiden kommen for ham at tage Hevn over de Fornærmelser, som var blevne ham tilføiede i Otto I's Dage. Han sendte Bud til Haakon Jarl i Norge, at han skulde komme ham til Hjælp. Haakon udbød da halv Almenning af sit Rige og

indfandt sig hos Danekongen til bestemt Tid. Harald havde ogsaa samlet flere Høvdinger om sig og raadede for en stor Hær. Medens han selv med Skibene forsvarede Landet fra Søsiden, skulde Haakon Jarl med sine Nordmænd lede Forsvaret af Danevirke*) Det varede ikke længe, før Keiseren kom med en stor Hær, bestaaende af Saxer, Franker, Friser og Vender, og angreb Danevirke. Haakon Jarl var imidlertid paa sin Post og drev Fienden tilbage efter et haardt Slag. Hermed syntes han, maatte han være løst fra sin Forpligtelse ligeoverfor Danerne og deres Konge, og drog til sine Skibe for at vende hjem til Norge. Han blev dog liggende for Modvind ved Limfjorden. Da han vel var borte, fornyede Keiseren sit Angreb. Danevirke blev antændt og opbrændt, hvorpaa Tyskerne trængte ind i Jylland. Nu blev Kong Harald Gormssøn nødt til at anerkjende Keiserens Overhøihed. Han maatte derhos love at indføre Kristendommen i Norge, ikke blot i Viken, som henhørte under hans umiddelbare Herredømme, men ogsaa i Haakon Jarls Rige, ja, om muligt at bevæge Jarlen selv til at lade sig døbe.

248. Kloverbladformet Spænde. Funden paa Gaarden Fonnbek Ullensaker Prestegjeld, Romerike.

Haakon laa endnu med sin Flaade ved Hals ved Limfjordens Munding, da der kom Bud fra Kongen med Anmodning om, at han snarest muligt skulde indfinde sig hos ham. Haakon anede ingen Uraad, men opfyldte strax Kongens Forlangende, idet han med nogle faa Mænd begav sig til ham. Neppe var han kommen tilmødes med Kongen, før han blev overmandet af dennes Folk. Han blev tvungen til at lade sig døbe med sit Følge og maatte derhos love at indføre Kristendommen i sit Rige. Han fik med Prester, som skulde hjælpe ham med dette. Haakon lod sig ikke

*) Danevirke var en Befæstning, som efter Sagnet var bleven anlagt af Gorm gamles Dronning Thyre. Den begyndte tæt ved Slesvig ved den Bugt af Slien, som kaldes Selker-Nor, og strakte sig til Hollingsted ved Trene, en Biflod til Eideren. Volden var opført af Jord, Tømmer og Sten og var temmelig høi. Foran den var dragen en 2 Meter bred Grav og desuden var der anlagt en Række sterke Borge, der laa i en Afstand af 200 Mtr. fra hverandre.

merke med, hvor lidet alt saadant huede ham, men holdt gode Miner, saa længe han var i Danekongens Magt. Han tog Presterne ombord; men neppe blæste der op en gunstig Vor, før han satte dem i Land og styrede til Havs. Fra denne Stund af betragtede han sig for Danekongens og Danernes afsagte Fiende. Han seilede østerud gjennem Øresund, plyndrede paa begge Sider af Harald Gormsøns Rige og styrede til Øster-Gautlands Kyst. I Skjærgaarden her anstillede han en stor Ofring og fældte Blotspaan for at faa vide, om han vilde have Held med sig i Striden. Da kom der, siger man, flyvende to Ravne, som skreg hæst: det betragtede han som et gunstigt Varsel om, at Odin med Velbehag havde modtaget hans Blot, og at han vilde unde ham Seir i de kommende Kampe. Saa brændte han sine Skibe og drog med Hærskjold over Landet. Ottar Jarl, som raadede for Gautland, søgte vel at standse hans Fremtrængen, men blev slagen, hvorpaa Haakon fortsatte sit Tog gjennem Smaaland og Vestergautland til Norge.

249. Bjelde af Jern. Funden paa Nordre Fevang, Sand herred.

250. Bjelde af Bronce. Funden paa Vold i Borre, Jarlsberg og Larviks Amt.

Den tyske Keiser havde imidlertid sendt to Jarler, som Sagnet kalder Urguthrjot og Brimiskjarr*) til Viken med en betydelig Styrke for at kristne Folket der. Disse havde nedbrudt Hovene og tvunget mange til at lade sig døbe. Jarlernes Virksomhed blev imidlertid ikke af lang Varighed. Thi da det rygtedes, at Haakon Jarl var paa Farten, fandt de det raadeligst ikke at oppebie hans Komme, men skyndte sig af Landet, det forteste de kunde. Paa sin Færd gjennem Viken søgte Haakon Jarl at gjenoprette Hedenskabet; mange vendte ogsaa tilbage til Blotene, men det tør dog antages, at Kristendommen allerede nu havde slaaet dybe Rødder her. Siden drog Jarlen landveis til Throndhjem, hvor han atter tog sit Sæde. Fra nu af betalte Haakon Jarl aldrig mere Skat til Danekongen, men betragtede sig i et og alt som en selvstændig Fyrste.

*) Urguthrjot og Brimiskjarr er ikke virkelige Navne. Det sidste kan maaske være Forvrængning af et Tilnavn, som har antydet, at vedkommende Høvding var fra Bremen.

Harald Gormsson blev yderst opbragt over, at Haakon Jarl havde herjet hans Lande og losrevet sig fra hans Overhøihed, og besluttede derfor at tage en frygtelig Hevn. Han udbød Leding af sit hele Rige og med en stor Flaade, der siges at have bestaaet af 1200 Skibe, foretog han et Herjetog til Norge. Da han var kommen nord om Lindesnæs, begyndte han at skjænde og brænde over hele Vestlandet. I Lærdalen i Sogn blev der saaledes kun staaende 5 Gaarde ubrændte tilbage. Indbyggerne rømte tilskogs

251. Bidselbeslag af forgyldt Bronce. Fundet paa Gaarden Some, Høilands Prestegjeld, Stavanger Amt.

og ud i Ulændet med den Smule Løsøre, de kunde faa bjerget. Da Harald paa sit Herjetog var kommen til Solundar-Øerne, fik han høre, at Haakon Jarl nærmede sig med en betydelig Hær af Thrøndere og allerede stod i Færd med at lægge over Stadthavet; han turde ikke prøve en Kamp med ham, men vendte om igjen og styrede hjemover.

252 Rembeslag af forgyldt Bronce. Fundet paa Gaarden Aker i Vangs Prestegjeld, Hedemarkens Amt.

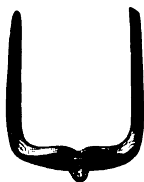
Jomsvikingernes Tog til Norge. Slaget i Hjørungavaag.

Paa Østersøens Sydkyst boede i Oldtiden det mægtige Folk **Venderne**, der ved Oderen adskiltes i Vest- og Øst-Vender. Ved Oderens østlige Os ligger Øen **Wollin** eller **Jom**, som den i Oldtiden kaldtes. I Vikingetiden var denne Ø Middelpunktet for Nordens Handel med det øvrige Europa; thi her laa den rige og blomstrende By Julin, hvorhen frankiske, vendiske og russiske Kjøbmænd kom med Østens og Sydens Frembringelser, som derfra sendtes til de nordiske Lande. Da vendiske Vikinger gjorde Farvandene utrygge, foretog Harald Gormsøn gjentagne Gange Tog mod dem. Paa et af disse anlagde han paa Joms Østkyst Fæstningen Jomsborg, hvis Besætning skulde holde de omboende Røvere i Age. Det varede imidlertid ikke længe, for Borgens tapre Besætning rev sig løs fra Danekongens Overhøihed og oprettede et eget Forbund under strenge Love.

Langt ned i Middelalderen levede Sagn om, hvorledes dette Samfund var bleven stiftet og havde udviklet sig. Dets første Forstander og Lovgiver, fortaltes der, hed **Palne-Toke**; han tilhører dog snarere Eventyret end Historien. Han skulde være bleven uſams med Kong Harald Gormsøn, da denne engang havde tvunget ham, som brautede af at være den bedste Bueskytter i Norden, til at skyde et Æble af sin Søns Hoved. Han havde vistnok været for ærekjær til at tage sine Ord i sig igjen og havde lykkelig bestaaet den grusomme Prøve; men i Forveien havde han erklæret, at en anden Pil, som han havde gjemt i sit Belte, var bestemt for Kongen i Tilfælde af, at han havde rammet sin Søn.*) Men er end Palne-Tokes Bedrifter og Tilværelse at henvise til Eventyrets Verden, tør det dog hænde, at de Love, som tilskrives ham, virkelig har været gjeldende;

*) I Virkeligheden er Sagnet om Palne-Toke ligesaa vel som det helvetiske Sagn om Vilhelm Tell neppe andet end Aflæggere af et gammelt Eventyr. Ogsaa i Norge har man lignende Fortællinger; saaledes besynger norske Folkeviser endnu den Dag idag en lignende Helt, „Heming den unge“ kaldet.

de stemmer ialfald ret godt med, hvad man forøvrigt ved at berette om dette Samfund af Krigere. Ingen, heder det, maatte optages i dette Vikingelag, som var under 18 og over 50 Aar gamle. Den, som i Striden veg for en anden, som var ham lig i Vaaben og Rustning, blev erklæret uværdig til at være med i Samfundet. Ingen Kvinde maatte komme ind i Borgen. Ingen kunde uden Høvdingens udtrykkelige Tilladelse være mere end tre Nætter borte fra Borgen. Ingen maatte udsprede Rygter, men enhver Tidende, som spurgtes, skulde først bringes Høvdingen. Ved Optagelsen maatte enhver sværge at hevne hver især af de øvrige som sine Brødre. Høvdingen skulde dømme i alle Stridigheder mellem dem; hans Voldgift skulde æskes, om en Jomsviking spurgte, at en af hans Vaabenfæller for sin Optagelse i Samfundet havde dræbt en af hans Frænder, selv om det var hans Fader eller Broder. Alt Bytte skulde bringes til Fanen for at deles af Høvdingen. Den ansaaes for uværdig til at være med i Samfundet, som gav sig for Smerte eller lod falde Ord, som vidnede om Frygt.

253. Isbrod for Heste. Funden paa Gaarden Asak i Skedsmo, Akershus Amt.

Ved disse Love hærdedes Jomsvikingerne til tapre, uforfærdede Stridsmænd, som fornegtede alt, hvad der findes af menneskelige Følelser, men ene og alene søgte sin Glæde i Krig og Blodsudgydelse. Da de hverken var bundne af Frændskab eller Fædrelandskjærlighed, blev de snart en Plage og en Skræk for de nordlige Farvande og omkringboende Folk. Da Krigen var dem et Haandverk, udbød de sin Tjeneste snart til den ene, snart til den anden af krigførende Folk, idet de ene og alene tog Hensyn til, hvor den største Løn var at vinde.

Den første Høvding, som Historien finder i Jomsvikingernes Spidse, var den svenske Kongesøn Bjørn. Han var en Brodersøn af Kong Erik, som paa denne Tid var Konge i Sverige. Da han var 12 Aar gammel, havde han gjort Fordring paa Andel i Riget. Men Erik lod ham vide, at han hverken havde Ret til Arv eller Rige, før han havde fyldt 16 Aar. Bjørn eller Styrbjørn, som han kaldtes paa Grund af sit stridbare Tænkesæt, fornyede gjentagne Gange Kravet, men blev afvist. Han drog nu med

et stort Krigerfølge over til Kong Harald Gormssøn, som tog ham i sin Tjeneste og sendte ham til Jom for at tvinge Borgens Besætning til Underkastelse. Det lykkedes Styrbjørn at indtage Borgen, men nu opkastede han sig til Høvding for Jomsvikingernes Samfund, tvang Harald Gormssøn til at give ham sin Datter Thyre tilægte og følge ham mod hans Farbror Kong Erik. Styrbjørn og Harald landede med en stor Hær ved Svithjods Kyst, hvor Styrbjørn brændte sine Skibe, for at hans Mænd skulde stride saa meget taprere. Paa Fyrisvoldene ved Upsala kom der til et blodigt Slag mellem Kong Erik og Styrbjørn. Harald Gormssøn flygtede med sine Mænd, men Styrbjørn faldt. Jomsvikingerne undkom dog fra Striden. Efter dette navnkundige Slag fik Kong Erik Tilnavnet seiersæl.

254. Ornamentbeslag. Fundet paa Gaarden Rise, Opdal, Søndre Throndhjems Amt.

Efter Styrbjørns Fald blev Sigvalde Jarl, en Søn af den skaanske Jarl Strut-Harald, Jomsvikingernes øverste Høvding; under ham stod hans Brødre Thorkel høie og Heming, Bue digre og Sigurd Kaabe, Sønner af den mægtige Vesete paa Bornholm, og deres Søstersøn, den unge Vagn Aakessøn.

Der var nu hengaaet flere Aar, siden Harald Gormssøn havde foretaget hint Tog mod Norge, hvorfra han med Skam havde maattet vende tilbage. Han havde vistnok oftere tænkt paa at gjenoptage Kampen for at faa Hevn, men der var stadig kommen noget i Veien. Da han blev gam-

mel og tungfør, reiste hans egen Søn Oprørsfanen mod ham. Han fik Tilslutning af de mange, som var misfornøiede med Kong Haralds Regjering. Der kom endog til et Slag mellem dem i Isefjord paa Sjælland; Svein og hans Mænd blev slagne, men Harald Gormssøn blev haardt saaret og døde strax efter. Svein blev nu Konge i Danmark.

Mellem Svein og Jomsvikingerne kom der snart til Fiendtligheder. Ifølge Sagnet skal disse være opstaaede af følgende Grund. Jomsvikingernes Høvding Sigvalde friede til Venderkongen Burisleivs Datter Aastrid, og for at faa hende maatte han love at befri Venderne fra en Skat, som de

255. Bidselbeslag af forgyldt Bronce. Fundet paa Gaarden Some, Høilands Prestegjeld, Stavanger Amt.

maatte betale til den danske Konge. Sigvalde drog da med nogle faa Skibe til Sjælland, hvor Kong Svein just opholdt sig i Gjestebud. Han sendte Bud til Gaarden, hvor Gildet holdtes, og bad Svein komme ombord: Sigvalde — saa lød den Besked, de bragte — laa og droges med Døden, men han havde vigtige Ting at sige Kongen, før han gik bort. Svein lod sig narre. Med et stort Følge drog han til Stranden, men kun faa af hans Mænd fik komme ombord. I Løftingen laa Sigvalde; det lod til, at han ikke havde længe igjen. Hans Stemme var sunket ned til en neppe hørlig Hvisken.

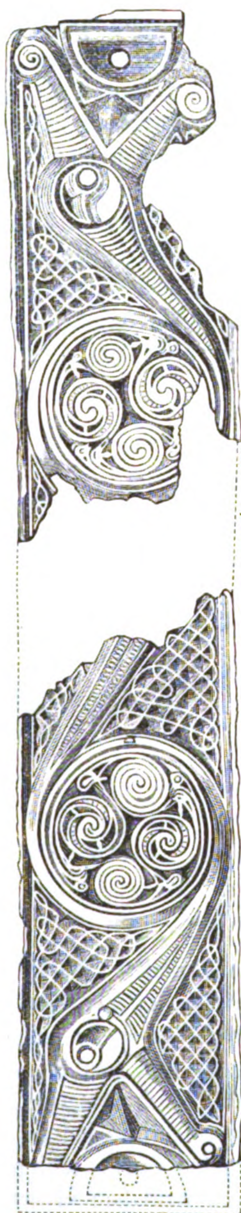
Kongen bøiede sig ned over ham for at opfange hans sidste Ønske. Men i det samme Øieblik slog Sigvalde Armene haardt om hans Hals — det var for hans Mænd Tegn til, at de skulde gribe Aarerne. For raske Tag fjernede Jomsvikingernes Skuder sig fra Kysten, og inden kort Tid sad Svein i god Forvaring paa Jomsborg. For at komme paa fri Fod igjen maatte han gaa ind paa alle de Vilkaar, Sigvalde opstillede for ham.

Vendland skulde fra nu af være uafhængigt, og Svein skulde løskjøbe sig for en stor Sum — saa meget Guld og Sølv, heder det, som han selv veiede. Forliget mellem Rigerne skulde stadfæstes ved Giftermaal, saaledes at Burisleiv skulde faa Sveins Søster Thyre, der var Enke efter Styrbjørn, medens Svein ægtede Burisleivs Datter Gunhild. Det var nok ikke frit for, at Svein hellere havde ægtet Aastrid; men Sigvalde vidste at indbilde Svein, at hun ikke paa langt nær kunde maale sig med Søsteren i Skjønhed. Efter saa forrettet Sag kom Giftermaalet mellem Sigvalde og Aastrid ogsaa istand.

Svein tænkte paa at gjengjælde Sigvalde og Jomsvikingerne den Streg, de havde spillet ham. Det varede heller ikke længe, før han fandt en særdeles god Anledning dertil.

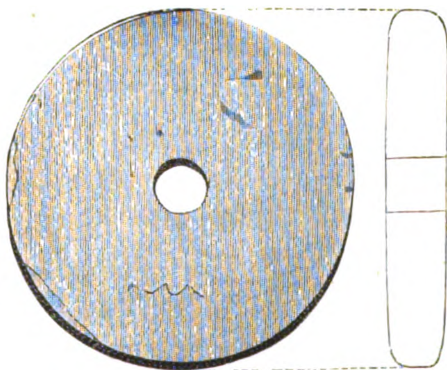
Han lod nemlig ifølge Sagnet holde Gravøl efter sin kongelige Fader. Da Strut-Harald, Sigvalde Jarls Fader, og Vesete, Bue digres Fader, ogsaa var faldne fra omtrent paa samme Tid, foreslog han, at disse Vikinghøvdinger skulde drikke Arveøl efter sine Fædre ved det Gilde, Kongen holdt. De modtog Indbydelsen og indfandt sig hos Kongen med 60 Skibe.

Gildet holdtes paa gammel Vis: den første Kveld blev der drukket mange Skaaler, dels til afdøde Frænders Minde, dels til Ære for Thor og andre Guder, dels til Kristus's og St. Michaels Pris. Folk var allerede temmelig omtaagede, da man skulde tømme Brage-Bægeret, ved hvilket man pleiede at aflægge Løfte om at udføre en Daad,

256. Ornamentbeslag af Bronce. Fundet paa Halsan ved Levanger, N. Thjems Amt.

som var den Afdødes Minde værdig. Kong Svein reiste sig da og lovede, at han inden tre Vintre var ledne, skulde hjemsøge England med sin Hær og enten dræbe Kong Ædhelred eller drive ham af Landet. Hans Mening var herved at lokke Jomsvikingerne til at aflægge lignende Løfter, og han tog i saa Henseende ikke Feil. Sigvalde Jarl reiste sig, drak sin Faders Minde og lovede, at han inden tre Aar var omme, skulde have dræbt Haakon Jarl eller drevet ham fra hans Rige; lykkedes det ikke, vilde han søge Døden. Hans Broder Thorkell høie lovede, at han vilde følge Sigvalde paa hans Færd og ikke skilles fra ham, før han saa Agterstavnen paa hans Skib. Bue digre og Sigurd Kaabe gjorde det samme Løfte. Da Turen kom til den unge Vagn Aakesson, erklærede han, at han ikke vilde gjense Danmark, før han havde dræbt **Thorkell Leira**, en mægtig Lendermand øster i Viken, og søgt Seng med

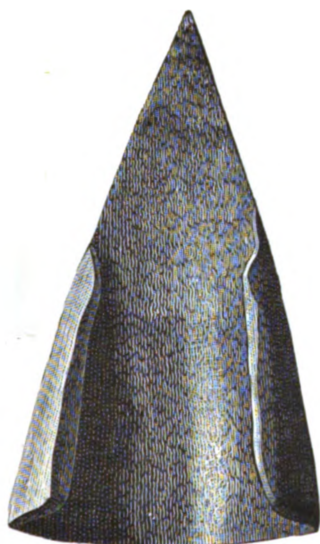

257. Slibesten. Funden paa Mela, Gjerpens Prestegjeld, Bratsbergs Amt.

hans Datter Ingebjørg uden hendes Frænders Samtykke. De øvrige Jomsvikinger aflagde lignende Løfter. Dagen efter, da de havde sovet Rusen ud, indsaa de, at de havde taget Munden vel fuld. Men de kunde ikke godt fragaa det, som de havde sagt, saa meget mindre, som Løfterne var blevne aflagte ved Bragebægeret. Det eneste, de havde at gjøre, var at se til at blive seilklare saa snart som muligt, for at de kunde komme uforvarende over Haakon Jarl. Thi de vidste nok, at denne vilde være beredt til at tage imod dem, ifald han fik det ringeste Nys om deres Forehavende.

Men saa stille de end for med Forberedelserne til Færden, havde dog Rygtet om det store Arveøl og de der aflagte Løfter naaet til Norge. Først fik Haakon Jarls Søn Erik, der, som vi har set, havde Len i Viken under dansk Overhøihed, Nys om, at hans Faders Rige havde Ufred at

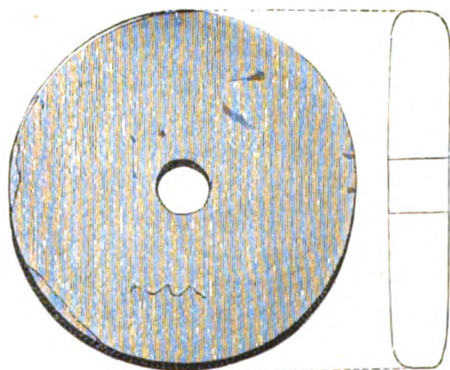
vente. Fader og Søn havde siden Tidende-Skoftes Drab ikke staaet paa god Fod med hinanden; men alt dette glemte Erik fra den Stund, han hørte, at slige Udyr som Jomsvikingerne var ude paa Rov og Mord. Han samlede strax Folk og ilede med dem over Oplandene til Throndhjem; her fortalte han sin Fader, hvad der forestod ham. Der var ikke et Øieblik at spilde. De lod strax opskjære Hærør over hele Thrøndelagen og opbød tillige fuld Almenning af Nordmøre, Romsdalen, Søndmøre, Namdalen og Haalogaland. Haakon Jarl begav sig selv med en Hær ned til Søndmøre for at holde vaagent Øie med Fiendens Bevægelser; Erik skulde komme efter med det Mandskab, han fik samlet fra Namdalen og Nordland.

258 Plogjern. Fundet paa Gaarden Skjaastad i Lier, Buskeruds Amt.

Jomsvikingerne havde fra Skaane styret over til Limfjorden, hvorfra de drog over til Kysten af Norge, som de fulgte nordefter fra Agder af. Saasnart de var komne udenfor den danske Konges Landomraade, begyndte de at herje. Om Julenatten gik de saaledes iland paa Jæderen. Her hjemsøgte de en Gaard, som tilhørte Geirmund hvite, en Bonde af god Æt. Han anede ingen Ufred og havde om Kvelden med sine Mænd gaaet tilsengs paa Loftet i en Skemme paa Gaarden. Om Natten vaagnede han ved at høre Vaabenbrag og Krigsraab udenfor. Han kastede i Hast Klæderne paa sig og hoppede ned fra Loftet. Det var et høit Hop; men han kom

som var den Afdødes Minde værdig. Kong Svein reiste sig da og lovede, at han inden tre Vintre var ledne, skulde hjemsøge England med sin Hær og enten dræbe Kong Ædhelred eller drive ham af Landet. Hans Mening var herved at lokke Jomsvikingerne til at aflægge lignende Løfter, og han tog i saa Henseende ikke Feil. Sigvalde Jarl reiste sig, drak sin Faders Minde og lovede, at han inden tre Aar var omme, skulde have dræbt Haakon Jarl eller drevet ham fra hans Rige; lykkedes det ikke, vilde han søge Døden. Hans Broder Thorkell høie lovede, at han vilde følge Sigvalde paa hans Færd og ikke skilles fra ham, før han saa Agterstavnen paa hans Skib. Bue digre og Sigurd Kaabe gjorde det samme Løfte. Da Turen kom til den unge Vagn Aakesson, erklærede han, at han ikke vilde gjense Danmark, før han havde dræbt **Thorkell Leira**, en mægtig Lendermand øster i Viken, og søgt Seng med

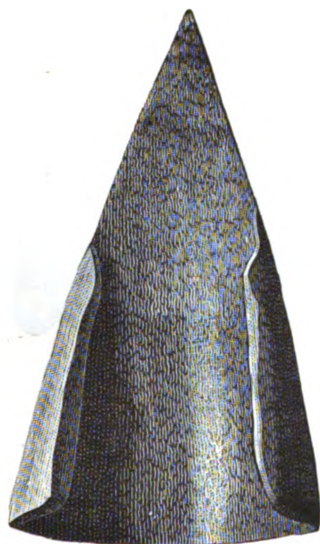

257. Slibesten. Funden paa Mela, Gjerpens Prestegjeld, Bratsbergs Amt.

hans Datter Ingebjørg uden hendes Frænders Samtykke. De øvrige Jomsvikinger aflagde lignende Løfter. Dagen efter, da de havde sovet Rusen ud, indsaa de, at de havde taget Munden vel fuld. Men de kunde ikke godt fragaa det, som de havde sagt, saa meget mindre, som Løfterne var blevne aflagte ved Bragebægeret. Det eneste, de havde at gjøre, var at se til at blive seilklare saa snart som muligt, for at de kunde komme uforvarende over Haakon Jarl. Thi de vidste nok, at denne vilde være beredt til at tage imod dem, ifald han fik det ringeste Nys om deres Forehavende.

Men saa stille de end for med Forberedelserne til Færden, havde dog Rygtet om det store Arveøl og de der aflagte Løfter naaet til Norge. Først fik Haakon Jarls Søn Erik, der, som vi har set, havde Len i Viken under dansk Overhøihed, Nys om, at hans Faders Rige havde Ufred at

vente. Fader og Søn havde siden Tidende-Skoftes Drab ikke staaet paa god Fod med hinanden; men alt dette glemte Erik fra den Stund, han hørte, at slige Udyr som Jomsvikingerne var ude paa Rov og Mord. Han samlede strax Folk og ilede med dem over Oplandene til Throndhjem; her fortalte han sin Fader, hvad der forestod ham. Der var ikke et Øieblik at spilde. De lod strax opskjære Hærør over hele Thrøndelagen og opbød tillige fuld Almenning af Nordmøre, Romsdalen, Søndmøre, Namdalen og Haalogaland. Haakon Jarl begav sig selv med en Hær ned til Søndmøre for at holde vaagent Øie med Fiendens Bevægelser; Erik skulde komme efter med det Mandskab, han fik samlet fra Namdalen og Nordland.

258. Plogjern. Fundet paa Gaarden Skjaastad i Lier, Buskeruds Amt.

Jomsvikingerne havde fra Skaane styret over til Limfjorden, hvorfra de drog over til Kysten af Norge, som de fulgte nordefter fra Agder af. Saasnart de var komne udenfor den danske Konges Landomraade, begyndte de at herje. Om Julenatten gik de saaledes iland paa Jæderen. Her hjemsøgte de en Gaard, som tilhørte Geirmund hvite, en Bonde af god Æt. Han anede ingen Ufred og havde om Kvelden med sine Mænd gaaet tilsengs paa Loftet i en Skemme paa Gaarden. Om Natten vaagnede han ved at høre Vaabenbrag og Krigsraab udenfor. Han kastede i Hast Klæderne paa sig og hoppede ned fra Loftet. Det var et høit Hop; men han kom

ned paa Benene. I det samme fik han et Hug over Armen, saa han mistede Haanden, paa hvilken der var en Guldring. "Der fik du en god Fangst, Vagn Aakessøn!" hørte han bag sig. Det lykkedes ham at slippe bort i Mørket. Han fik siden fat paa en letroet Skude og Mandskab til at ro den, og skyndte sig saa nordover det forteste, han kunde. Jarlerne Haakon og Erik var just i Gilde paa Gaarden Skuggen i Borgund paa Søndmøre og sad ved Bordet, da Geirmund kom ind i Hallen og hilsede ham. "Er der noget paa Færde?" spurgte Jarlen. "Ja," svarede Geirmund. "Jeg haaber, din Tidende er god," vedblev Haakon. "God er den ikke, men sand," sagde Geirmund. "En Hær fra Danmark er kommen og øver megen Ufærd i Eders Rige." Haakon blev ærgerlig; slig Tidende havde han nu alt længe faaet Dag ud og Dag ind. Han mente, at havde Danerne været ude hver Gang, Folk havde snakket om det, vilde det nok ikke have set rart ud i Norge. "Men Folk vænner sig vel ikke af med at fare med slige falske Ufreds-

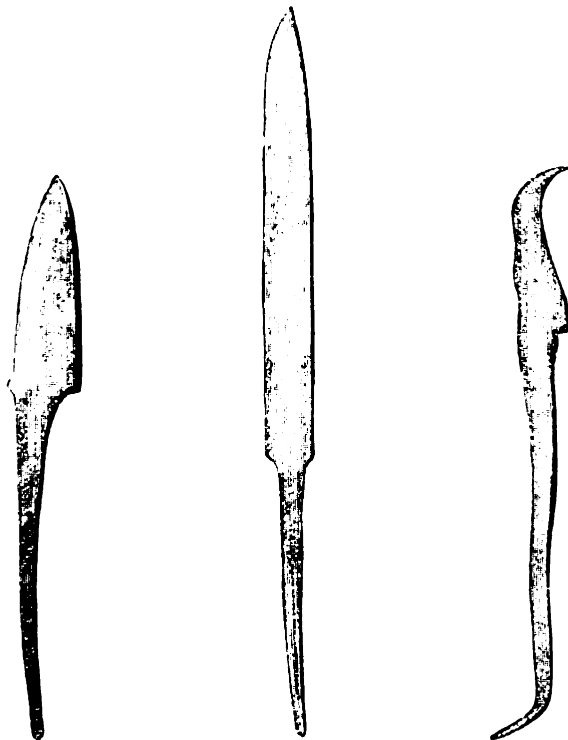

259. Aflang Spænde. Funden paa Rosseland i Mandal, Lister og Mandals Amt.

Tidender," sagde han, "førend jeg hænger en af disse Rygtesmede." Da rakte Geirmund Armstumpen i Veiret til Bevis paa, at han ikke for med Væv, og fortalte de Ord, han havde hørt bag sig, da han flygtede om Julenatten. Da skjønte Jarlen og hans Mænd, at det virkelig maatte være Jomsvikingerne, som var paa Farten, og det var paa høi Tid, man fik Hæren samlet. Medens Viterne antændtes, og Hærør udsendtes i hver Bygd, for Jarlen selv paa en eneste Skude ind og ud i hver Fjord for at drive Folk sammen. Saa rastløs var han, at ingen vidste, hvor han var at træffe, eller hvor han havde tilbragt den sidste Nat. Ogsaa søndenfra strømmede Folk til hans Flaade, idet de flygtede for at undgaa Jomsvikingernes Herjninger. Saaledes kom disse skjændende og brændende helt nordom Stadt uden at møde den ringeste Modstand. Overalt, hvor de kom, hørte de efter, hvor Haakon Jarl var; men Folk vilde ikke sige dem Sandheden.

Fra Herøerne lagde Jomsvikingerne østover til Hareidland (Hød kaldtes denne Ø i gamle Dage); her herjede de paa vanlig Vis, dræbte

Mænd og ranede Kvæg. Bue digre og hans Mænd kom just drivende med en stor Fæflok til Stranden; da raabte en gammel Mand til dem: "Jo, I er djærve Stridsmænd, I, som fanger Killinger og Kalve, Gjeder og Kjeer! Langt hæderligere vilde jeg synes det var, om I tog Tag med Bjørnen, som staar inde i Bjørnebaasen!" "Hvilken Bjørn snakker du om?" spurgte Bue digre. "Jeg mener den Bjørn, som sluger Eder alle om en Stund,

260—262. Knive af Jern. Fundne paa Hedemarken og Hadeland.

hvis I nu ikke veider ham," sagde Kallen. "Kanske du vil give os ordentlig Besked," sagde Bue, "saa skal du faa god Løn for det." "Ja, hvis I vil betale mig godt, saa kan jeg altid sige Eder, hvor han er," mente Bonden. "Enten er Jarlen feig, eller ogsaa har han ikke hørt noget til Eder; men han farer uvorent frem. Nu ligger han inde ved Alme med et eller kanske to, høist tre Skibe. Han var ialfald ikke imorges roet

263. Væv ske af Jern. Funden paa Ørlandet, S. Thjems Amt.

264—265. Lodder til Vævstole. Fundne i Stokke Prgd. og paa Hedemarken.

266. Vævske af Hvalben. Fundet paa Kvien i Vang, Kristians Amt.

nord til sin Flaade." Glad raabte Bue digre: "Fort, fort, ned til Skibene! Det vilde være for galt, om vi, som først fik Spurlag af ham, ikke var de første til at komme i Kast med ham!" Nu lagde alle til Sprang og brød sig ikke mere om Gjederne og Kjoerne. Det var det, Kallen vilde; han drev Kreaturerne sine hjem til Gaards igjen.

Nede paa Skibene lod Bue digre blæse i Lurene for at kalde alle sine Mænd sammen. Sigvalde Jarl raabte over til ham: "Hvor skal du hen? Har du kanske spurgt til Haakon Jarl?" "Ja," sagde Bue og skyndte paa, "naar vi bare kan komme afsted, saa skal vi inden Kvelden gribe Ræven

267. Høveljern. Fundet paa Sjaastad i Lier.

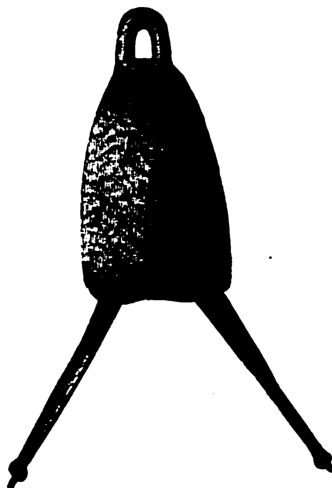

268. Høveljern. Fundet paa Aamdal i Lardal, Bratsbergs Amt.

i Halen." "Du har ikke grebet ham endnu," raabte Sigvalde Jarl tilbage, "jeg er bange for, du har ladet dig narre." "Tør du ikke binde an med ham nu, da han har tre Skibe og du sexti," svarede Bue, "saa tør du det endnu mindre, naar han har sin hele Hær." Dermed roede han afsted med sine Skibe, fulgt af Vagn Aakesson. Sigvalde maatte følge efter, saa liden Lyst han end havde til det.

Vinden var spag, og Jomsvikingerne maatte derfor drage paa Aarerne. Det gik nordover ind i Bredsundet, først langs den grunde Flo-strand under Floeggen, siden under Skolmen, hvis Sider styrter sig brat ned i Havet. Ved Kvitnæsset, Øens nordligste Punkt, styrede de ind i Storfjorden mellem Suløen og Hareidlandet og fulgte Kysten forbi Brand-

dalen og Hareidet. Østenfor Hareidvaagen ligger Melshornet, høit og bredrygget; bagenfor dukker Hjøringanesset frem. Midt imellem disse Høidedrag ligger Hjørungadalen og dens Forsænkning Hjørungavaagen (det nuværende Lidvaag). Endnu er der langt igjen til Alme; men Haakon var nærmere, end Jomsvikingerne troede. Da de holdt ned mod Nesset, bredte Vaagen sig med et ud for deres Øine. Fra Ende til anden var den fyldt med Hærskibe. Der saa Jarlen, som de saa gjerne ønskede at faa Tag i, ikke med et, to eller tre Skibe, men med 180 Skuder, Hærskibe og Knarrer, Snekker og Skeider, alle fuldt bemandede og rustede. Under Jarlens Overledelse førte hans Sønner Erik, Svein, Sigurd og Erling Anførselen over hver sin Del.

269. Sænke til Fiskesnøre. Fundet paa Kongsek, Sems Prestegjeld, Jarlsberg og Larviks Amt.

At Haakon Jarl med Uro og Spænding havde imødeset dette Tidspunkt, er mere end rimeligt. Thi det var ikke blot hans Liv og Rige, det gjaldt, men ogsaa Norges Frihed og Uafhængighed gjennem Tiderne. Den Hær, han havde at opstille mod de vilde krigsvante Jomsvikinger, var kun lidet øvet Ledingsmandskab. Det var ene og alene Overlegenheden i Antal, han havde at stole paa. Vi har som Følge deraf seet ham fare rastløs ind og ud af hver Bugt og hvert Sund for at drive vaabenføre Mænd sammen. Et gammelt Sagn vilde endog vide, at han søgte Hjælp hos Guderne og ofrede sin syvaarsgamle Søn til dem. Man kjender ogsaa et Par Optrin, som skal have fundet Sted kort før Slaget. Disse synes at vidne om, at han ligeoverfor sine Omgivelser ialfald forstod at bevare sin Sindsligevægt.

Til Side 296.

BREDSUND
Lillevoren
Storevoren
Skauken
Akselboen
Baren
Stukken
Hornboen
Lerboen
Kvalnes
Rundö Fyr
Stakkenes
Rundö
Maagenes
Kjerringhl.
Tekleskj.
Greshl.
Skjervö
Guldmunde
Midtfjordskj.
Bolla
Langskjær
Sævikstenen
Goldnes
Kvalsvik
Nerland
Teigenes
Ölsgaard
Voldsund
Kvisnes
Teige
Vaagshl.
Skagenes
Klombranes
Einmevangen
Varhl.
Torohl.
Sandö
Blombraakene
Kraaka.
Bidslendingerne
Herö
Klambrahl.
Stoksund
Blankhl.
Boland
Torvik
Stensvik
Brendangern
Sandö
Ulvsten
Byhlme
Haakenshl.
Dimmen
Dimmo
Flöraaden
Hemmingen
Ægl.
Ulvstenheiten
Stanekammen
Snelödlhorn
Sygnalehorn
Skolmen
Stolstadhorn
Skaffjeld
Skopehorn
Buhammer
Kvitneset
Ensomheden
Branddal
Langeneset
Hestoberget
Hareid
Hareid
Eltreskjær
Sulebak
Kirkebö
Fløjesund
Ödegaard
Hjöringnes
Korshavn
Vartdalstrand
Vartdaln.
Vartdal s.
Grönneseten
Salterö
Flaaskjær
Bjørndalen
Flaavik
Moldskred
Lekanger
Lekanger
Baadsvik
Rödvik
Bjaanes
Sunde
Rödö
Hidsnes
Gjerdsvik
Hjaahorn
Djupvikhorn
Saudbeldur
Snipsör Vd.
Liavaag
Haugen
Alme
Flaaen
Almen
1516
1938
1947
1790
1970
2050
1650
1360
1534

Høsten før var en Islænder Einar, Skjaldmeyjar-Einar kaldet, kommen over til Norge for at bringe Haakon et Kvæde, han havde digtet til han hans Ære; det kaldtes Vellekla (d. e. Guldmangel*). Haakon havde først paa Grund af de strenge Hirdskikke udsat med at lade ham foredrage det; siden havde Forberedelserne til at modtage Jomsvikingerne ikke givet ham Tid til det. Einar var meget misnøiet med denne Tilsidesættelse, som han ansaa det for at være; strax før Slaget havde han derfor kvædet nogle Vers,

270. Armring af Guld. Funden paa Hoen i Eker, Buskeruds Amt.

hvori han klagede over, at han havde gjort sig saa megen Umage til ingen Nytte, og truede med, at han vilde gaa over til Sigvalde. Da lod Haakon ham komme for sig, hørte hans Kvæde og forærede ham i Skaldeløn en forgyldt Skaalvægt, hvis Lodder klang i Skaalerne, naar de varslede Held. Paa Grund heraf fik Einar Tilnavnet Skaalaglam**). Fra nu af snakkede han ikke mere om at gaa over til Sigvalde.

*) Navnet sigtede vistnok til, at Kvædet ansaa han selv for at være saa udmærket at end ikke Haakon Jarls Guld vilde opveie det tilsidste.

**) Skaalaglam betyder Klangen i Skaalerne.

Før Slaget saa Haakon Jarl en Islænding ved Navn Vigfus Vigaglumssøn gjøre sine Vaaben istand. Det var ene og alene en stor Egerod, hvoraf han havde tildannet en Klubbe og sad nu ved Ilden og hærdede den. Jarlen spurgte ham spøgende, hvad den skulde bruges til. Vigfus svarede:

"I Haanden holder jeg
Hovedknuseren,
Benbrud for Bue,
Bane for Sigvalde,
Ve for Vikinger,
Værn for Haakon!
Visselig bliver,
hvis vi lever,
Egeklubben til
Ugagn for Daner!"

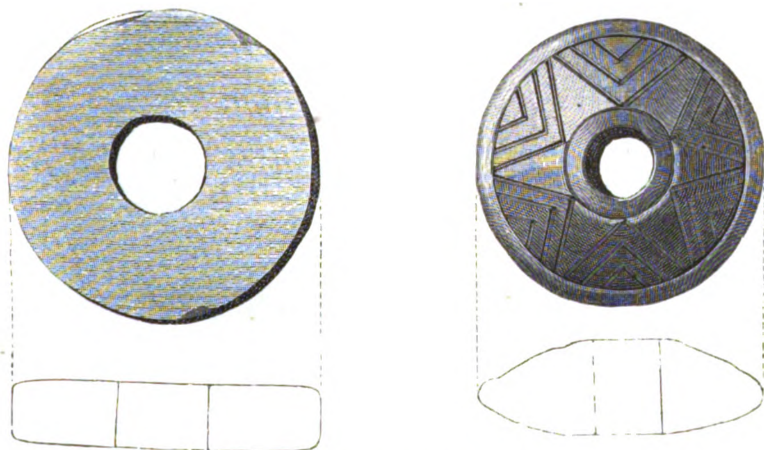

271. Haandsneldehjul af Ler. Fundet paa Jaanbæk i Ullensaker, Akershus Amt.

Saasnart Jomsvikingernes Flaade dukkede frem bag Fluerne, der spærrer Udsigten fra Vaagen ud mod Bredsundet, lod Haakon og Erik blæse til Kamp. Paa begge Sider ordnedes Skibene, og Anførerne lod sine Merker reise.

Paa Nordmændenes høire Fløi førte Erik Jarl Kommandoen fra sit jernbeslaaede Langskib Jernbarden. Under ham befalede hans Broder Sigurd, den gamle Eyvind Skaldespilder, Thore Hjort fra Vaagen, Erlend Steik fra Namdalen og Vikingen Thorstein Midlang. Lige imod denne lagde Bue digre og Sigurd Kaabe til Kamp. I Centrum førte Haakon Jarl selv, ledsaget af sin Søn Erling, Jern-Skegge fra Uphaug paa Ørlandet og Styrkaar af Gimse i Guldalen, Skibene frem mod Sigvalde Jarl og hans Broder Thorkel høie. Paa venstre Fløi kommanderede Svein Haakonssøn sammen med Lendermændene Gissur hvite af Valders og Thorkel Leira af Viken samt Høvdingen Arnmod.

Lurene gjaldede, og Skibene stødte sammen. Kampen blev heftig og blodig. Paa venstre Fløi begyndte Nordmændene snart at give sig under Vagn Aakessøns kraftige Angreb. Selv fældede han Arnmod, og det saa næsten ud til, at Kampen vilde opløse sig til vild Flugt for Sveins Folk. Da fik Erik Jarl Nys om, hvorledes Sagerne stod. Skjønt selv haardt betrængt af Bue digre og hans Folk lagde han dog med nogle Skibe did i al Hast, og Vagn Aakessøn og hans Skibe nødtes nu igjen efter en haardnakket Kamp at sakke agterud, saa Skibene blev liggende ganske som ved Begyndelsen af Slaget. Erik Jarl vendte nu tilbage til sin egen Fløi. Her fandt han den samme Forvirring blandt sine Ledingsmænd som nys før

272—273. Haandsneldehjul af Sten.
Fundet paa Faanbæk i Ullensaker. Fundet paa Herikstad, Ly Prgd., Stvgr. Amt.

paa Sveins Fløi. Bue digre havde allerede gjort Anstalter til at sætte efter de Flygtende, da Erik kom til og lagde Jernbarden klods ind paa Bues Skib. Det blev en Kamp, Mand og Mand imellem, vild og grufuld.

I Centrum var Striden lige saa haard. Høit fra sin Stavn eggede Haakon Jarl sine Mænd til Kamp, og han stod derfor som en Skive for Jomsvikingernes Spydkast. Hans Brynje hang tilsidst om ham i bare Traser. Da kastede han den af sig. Kampen havde alt varet en Stund, da der med et bryder løs et Hagelveir, sligt som det en sjelden Gang kun kan opstaa i en Søndmørsfjord, og stod Danerne hvast lige i Ansigtet. Somme af dem paastod siden, at de havde set Haaleygje-Ættens Skytsgudinde Thorgerd Hølgebrud staaende i Forstavnen og paa denne Vis kjæmpe for Haakons Sag; thi haarde og skarpe som Pukften slog

Haglene imod dem. Da fandt Sigvalde det ikke raadeligt at bie længere. Jomsvikingernes Centrum opløste sig; først kappede Sigvalde Jarl de Baand, som holdt Skibene sammen, og holdt ud mod Storfjorden; hans Broder Thorkell høie og Sigurd Kaabe fulgte efter. Da Sigvalde Jarl styrede forbi Vagn Aakesson, skreg denne: "Din Djævels Hund! Flyr du og lader os i Stikken? Saa skal du i det mindste have denne Skam!" Han slyngede sit Spyd efter Styresmanden for at merke ham i Ryggen.

274 a. Spænde af forgyldt Sølv. Funden paa Snaasen, Nordre Throndhjems Amt.

Han traf ham ogsaa, men det var ikke Sigvalde; thi denne, som var bleven baade frossen og valen, havde taget en Aare for at varme sig, og en anden faldt derfor som Offer i hans Sted.

Nu lagde det ene efter det andet af Jomsvikingernes Skibe sig til Flugt. Tilsidst blev kun et Par tilbage: det var Bues og Vagns, der laa yderst paa Fløiene. Mod dem vendte nu Nordmændenes øvrige Flaade sig. Saaledes lagde Haakon Jarl selv Bredsiden af sit Skib ind til Bues, som

endnu holdt Kampen med Erik Jarl gaaende. Ombord hos Bue var det især et Par Stavnboer, Haavard huggende og Aslak Holmskalle, som havde holdt Dækket ryddigt for Nordmænd. Da Haakon kom til, trængte de op paa hans Skib og slog ned for Fode, saa langt de kunde række. Det lykkedes vistnok to Islændere at hugge Benene undaf Haavard, men det kostede den ene af dem Armen og den anden haarde Saar. Aslak Holmskalle, der ikke bar Hjelm paa sin skaldede Isse og som Folk derfor ansaa for usaarlig,

274 b. Spænde af forgyldt Sølv. Bagsiden.

mødte den ovennævnte Islænder Vigfus Vigaglumsson. Han havde tidligere gjort Danerne megen Ugagn med sin Ekeklubbe. Men nu benyttede han ikke den; thi paa Dækket fandt han en stor Ambolt, som man havde brugt til at istandsætte Vaaben paa. Den greb han med begge Næver og satte i Skallen paa Aslak, saa Hjerneskallen sprak, og Hjernen valt ud.

Fra Jernbarden trængte ogsaa Folk op paa Bues Skib. Den første til at entre var Vikingen Thorstein Midlang; han traf Bue selv og gav ham strax et Hug over Hjelmen, saa Ansigtskjærmen knustes og Næsen klø-

vedes. Bue gav ham igjen et Hug fra Siden, som næsten tog ham af paa Midten. Men nu stimlede Folk op paa Skibet i en saa tæt Masse, at Bue skjønte, det ikke nyttede at kjæmpe længere. Saa tog han to Kister, fulde af Guld, en i hver Haand, og befalede: "Overbord, overbord alle Bues Mænd!" Saa jumpede han og mange med ham i Sjøen. Dækket blev nu i et Øieblik ryddigt; thi det var en let Sag at dræbe dem, som ikke magtede at krække bort til Skibsbordet.

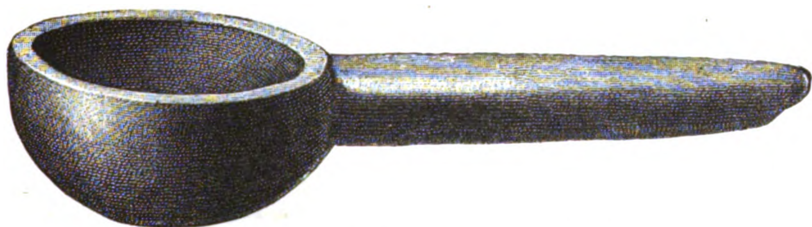

275. Ringspænde af forgyldt Bronce. Fundet paa Namdalseidet, Nordre Throndhjems Amt.

Nu var Vagn Akessøn alene tilbage, og mod ham vendte da alle sig. Men hans Skib var høibordet, og Nordmændenes smaa Skuder magtede ikke noget, før Haakon Jarl lagde til med en stor Knar. Nu entredes Vagns Skib, og efter en haard Modstand blev han selv med treti Mand tagen til Fange, — de eneste af Jomsvikingerne, som strakte Vaaben. Seiren var fuldstændig. Med 60 Skibe havde Jomsvikingerne lagt ind paa Vaagen; af dem førte Sigvalde 35 tilbage paa sin ilsomme Flugt, medens 25 laa ryddede tilbage.

Vagn Akessøn og hans Mænd blev førte i Land og maatte sætte sig paa en Træstamme. De fik et Reb om Benene; men Hænderne havde

de fri. De skulde henrettes, og Thorkell Leira, Vagns svorne Fiende, paatog sig Bryderiet med at hugge Hovederne af dem. Han begyndte med den, som sad yderst paa Stammen, og lod dem forøvrigt gaa efter Tur. "Du Vagn", sagde han, "du lovede jo, at du skulde slaa mig ihjel. Det ser nu likere ud til, at det bliver mig, som kommer til at dræbe dig!" Jomsvikingerne gik Døden imøde med Latter og Løier og kappedes om at sige Vittigheder. Saaledes kom Turen til en, som sad og veiede sin Kniv i Haanden. "Vi har saa tidt", sagde han, "tvistet om man føler noget til sig selv, efterat Hovedet er hugget af. Nu skal vi prøve det. Hvis jeg har Bevidstheden efterpaa, skal jeg stikke Kniven i Jorden." Da Øxen faldt, slap ogsaa Jomsvikingen Kniven. Thorkell havde et strengt Arbeide. Atten var allerede henrettede, da kom Raden til en vakker Unggut med et silkegult Haar. Han bad, at man ikke maatte søle det til for ham. Da gik en Hirdmand hen, surrede det om begge sine Hænder for saaledes at holde det fast. Thorkell hug nu til. Men i det samme rykkede Jomsvikingen Hovedet

276. Kar af Kleberstcn. Fundet i Lyngdal, Lister og Mandals Amt.

til sig, og Hirdmanden fik begge sine Arme afhuggede. I det samme kom Erik Jarl til: "Hvem er du, min vakre unge Mand?" spurgte han. "Mit Navn er Sigurd", sagde han, "og man kalder mig Bues Søn." "Det maa vel saa være", sagde Erik Jarl. "Vil du beholde Livet?" "Det kommer an paa, hvem det er, som byder det." "Den, som har Magt til det", sagde Jarlen, og nu blev Jomsvikingen løst. "Tænker du kanske paa at lade alle disse Mænd beholde Livet?" spurgte Thorkell Leira. "Det vilde dog være for galt." Han tænkte paa Vagn Aakesson og hans Løfte. "Tør hænde det," mente Erik Jarl, "thi her har jeg mere at sige end du." Thorkell sprang hurtig med løftet Øxe bort til det Sted, hvor Vagn sad. Tæt ved Vagn laa en Viking ved Navn Skarde bunden. Han kastede sig med et Spræt lige foran Thorkells Fødder, saa han stupte forover, og Øxen for ud af Næven paa ham. Lynsnart greb Vagn Øxen og satte den gjennem Thorkells Nakke. Denne raske Daad syntes Erik Jarl saa

godt om, at han spurgte Vagn, om han vilde være fri. "Ja", svarede denne, "hvis der ikke bliver gjort nogen Undtagelse med mine Mænd." "Løs dem alle af Rebet", sagde Erik Jarl. Det skede.

Medens dette foregik, sad Haakon Jarl og hans fornemste Mænd paa en omvæltet Træstamme i Nærheden. Ved Siden af Jarlen sad Lendermanden Gissur hvite fra Valdres; han var staselig klædt. Da hørte man Smeldet af en Buestreng ombord paa det Skib, som laa Landet nærmest, og i det samme faldt Gissur af Stammen, gjennemboret af en Pil. Man skyndte sig ned til Skibet. Ved Skibsbordet stod endnu Haavard huggende

277—278. Hammere af Jern.
Funden paa Solberg i Gran. Funden paa Mela i Gjerpen.

paa Knæ med afhuggede Fødder og holdt en Bue i Haanden. "Hør, Gutter," sagde han, idet de kom, "faldt ikke en af Stammen?" Jo, Gissur hvite var dræbt. "Jeg havde tænkt, jeg skulde have havt bedre Held med mit Skud," sagde han. "Stor nok Ulykke har du voldt", sagde de, "og ilde var det, om du skulde volde flere." Og nu hug de ham saa smaat, at han vilde været død, om han havde havt tre Mænds Liv, siger Sagaen.

Man skulde have ventet, at den gode Forstaaelse mellem Haakon Jarl og hans Søn Erik var vendt tilbage, siden denne fra først til sidst saa kraftigt havde bidraget til Fædrelandets Redning. Men det blev dog ikke Tilfældet. Haakon blev meget vred, da han hørte, at Erik havde skjæn-

ket Vagn og nogle af Jomsvikingerne Livet og vilde, at han skulde tage sit Løfte tilbage; men Erik svarede, at han ikke vilde bryde sit Ord. Da Hæren opløstes, var det ikke den blideste Afsked, Fader og Søn tog med hinanden. Medens Haakon drog til Throndhjem, reiste Erik hjem til Viken med sine Folk. Vagn Akesson var i Følge med ham. Erik lærte mere og mere at holde af den djærve, staute Viking, og snart kunde Vagn Akesson vende tilbage til Danmark med et godt og velrustet Langskib, som Erik havde foræret ham. Men ombord havde han og det, ham tyktes bedst af alt; det var Ingebjørg, Thorkell Leiras Datter, som Erik Jarl havde givet ham tilægte.

Et Livsbillede fra en Østerdalsbygd. Sigmund Brestesson hos Haakon Jarl.

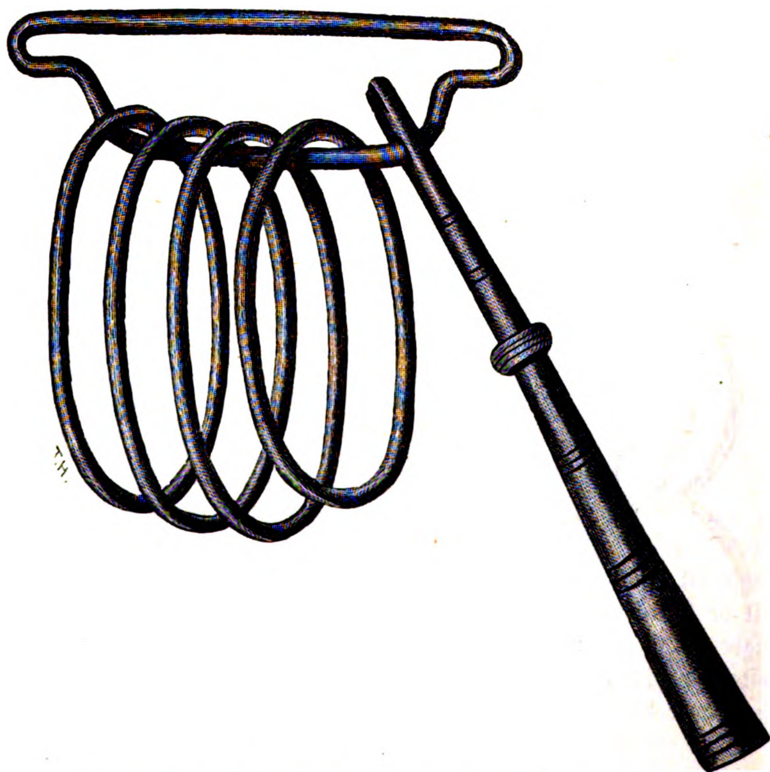
I fem Aar havde Sigmund Brestesson og hans Frænde Thore opholdt sig oppe paa Dovrefjeld.*) Da var de voxede op til store og sterke Ynglinge, som følte Lyst og Trang til at komme lidt ud i Verden. Da Sigmund sagde det til sin Fosterfader, gav han dem Medhold i dette Forsæt og lod dem forsyne med Klæder og alt det fornødne til Reisen. Siden sagde de Farvel til Kvinderne; det kunde merkes, at Skilsmissen især gik den yngste til Hjerte. Ulv, deres Fosterfader, fulgte dem et Stykke paa Vei, til de kunde se nedover Orkedalen. De satte sig her ned for at hvile. Ulv sagde da til dem: "Jeg skulde have Lyst til at vide, hvad for Folk jeg har fostret, og hvor I egentlig hører hjemme." De fortalte ham, hvilken Vanskjæbne de havde fristet, og deres Beretning gik Ulv dybt til Hjerte.

Om en Stund sagde Sigmund: "Nu, Fosterfader, vilde jeg, at du fortalte os om dit Liv indtil denne Dag." "Saa skal være," sagde Ulv. Og nu gav han sig til at fortælle om, hvorledes Skjæbnen havde ført ham op i Vildmarken.

"Paa Hedemarken boede der en mægtig Bonde ved Navn Thoralf. Han var Oplændingekongernes Sysselmand. Hans Datter Ragnhild var Bygdens veneste Jente. I Nabolaget boede en velholden Bonde, som hed Steingrim. Han havde en Søn, som hed Thorkell. Hver Høst, naar det tog til med Tørfrost, drog han tilskogs med sine Venner for at veide Dyr; thi han var en ypperlig Bueskytte. Derfor kaldtes han sædvanlig Thorkell

*) Se Side 274 ff.

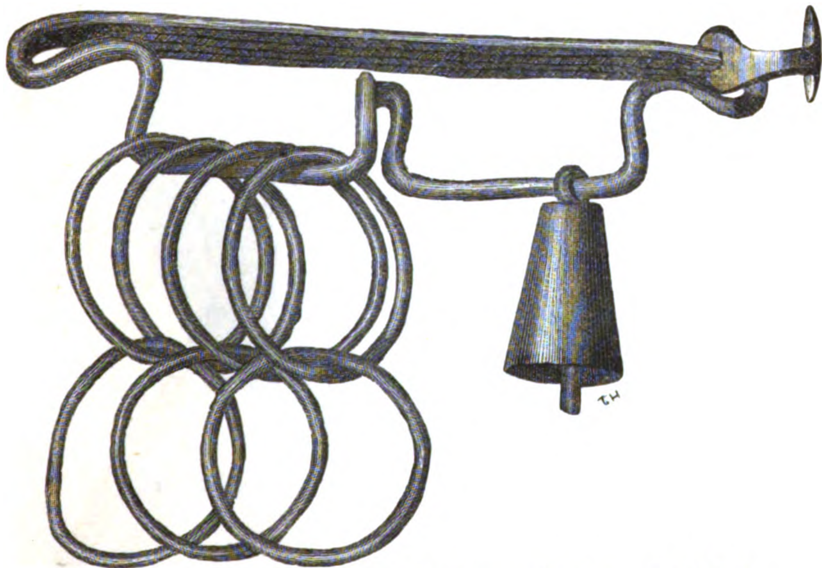
Tørfrost. En Dag bad Thorkell sin Fader om at drage hen til Thoralf for at fri til hans Datter for ham. Faderen mente vel, at han slog stort paa, men siden Thorkell vilde det, fik han alligevel drage did. Da Steingrim kom til Thoralf med sit Erinde, drog denne først paa Svaret; men tilslut erklærede han ham rent ud, at han maatte ikke fortryde paa det, men af dette Giftermaal kunde der intet blive. Steingrim fik da vende hjem med den Besked.

279. Redskab af ukjendt Brug. Fundet paa Kvarberg i Vaage Prestegjeld, Gudbrandsdalen

En Stund efter for Thorkell hjemmefra en Nat selv anden til Thoralfs Gaard, hvor han bortførte Ragnhild. Men da han kom hjem til Steingrim med hende, lod denne ham vide, at han løftede en Sten, som var over hans Evner, og bød ham strax føre Ragnhild hjem. Dette vilde Thorkell ikke indlade sig paa, og Faderen bød ham derfor forlade Gaarden, hvilket Thorkell hellere gjorde og drog tilskogs med tolv Kammerater. Om en Stund

kom Thoralf selv med hundrede Mand til Steingrims Gaard og fordrede baade Thorkell og Ragnhild udleverede. Steingrim kunde da forsikre, at de alt var borte, og saasnart Thoralf havde forsikret sig om, at saa var Tilfældet, lagde han strax ud i Skoven efter dem. Her skiftede han Mandskabet for at lede. Thoralf selv førte en Trop paa treti Mand. Det varede ikke længe, før han stødte sammen med Thorkell og hans Mænd. I den haarde Kamp, som nu udspandt sig, faldt tolv Mænd af Thoralfs Flok, men syv af Thorkells. Thoralf selv havde faaet Ulivssaar. Enden paa Kampen blev da den, at Thorkell flygtede, men Ragnhild blev efter og førtes hjem med sin Fader. Strax efter at være kommen ned til Bygden døde denne af sine Saar, og Rygtet gik, at Thorkell var hans Banemand.

280. Redskab af ukjendt Brug. Fundet paa Utgaarden i Silgjord, Bratsbergs Amt.

Paa Oplændingernes Thing blev Thorkell Tørfrost dømt utlæg. Han var vel strax efter kommen tilbage til sin Fader, men maatte efter Domsafsigelsen ty op til et Gjuv ved Faderens Gaard. Her var han en Stund, medens man skarpest søgte efter ham. Nogen Tid efter for han ud til Thoralfs Gaard, tog Ragnhild bort for anden Gang og drog nu op i vilde Fjeldet." "Her satte jeg da Bo," sagde Ulv, "og her har jeg været siden med Ragnhild i atten Aar; saa gammel er og min Datter Thurid. Saa langt er jeg hidtil kommen i min Livssaga."

Sigmund betroede nu Thorkell, at der mellem ham og hans Datter Thurid bestod et Kjærlighedsforhold, og at det ikke var ganske uden Aarsag, at han vilde drage ud. Sigmund bad ham imidlertid om, at han ikke vilde gifte bort sin Datter; thi hende vilde han eie eller ingen Kvinde. "Ei kan min Datter faa bedre Mand," sagde Thorkell. Paa Fosterfaderens Bøn lovede Sigmund, at han skulde søge at skaffe ham Fred og Forlig med hans Bygdefolk, hvis han fik nogen Forfremmelse hos Høvdinger. Dermed skiltes de ad. Frænderne for videre, indtil de kom til Haakon Jarl paa Lade.

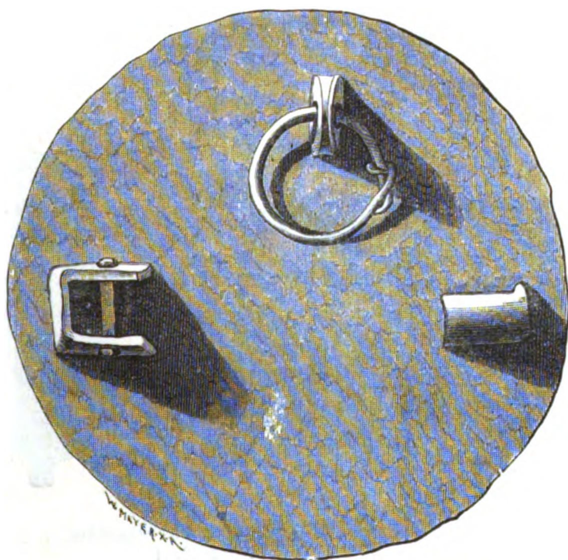

281 a. Spænde af forgyldt Bronce. Ukjendt Findested.

De gik frem for Jarlen og hilsede ham. Han spurgte venligt, hvem de var. Sigmund svarede: "Jeg er Brestes Søn, som en Stund var Eders Sysselmand paa Færøerne, Herre Jarl, og blev dræbt der. Nu har vi, min Frænde og jeg, søgt Eder, fordi vi ventede os god Hjelp af Eder, og det var vort Ønske at blive Eders Mænd." "Ikke kan jeg vide, om du er Brestes Søn," svarede Jarlen; "det vil være bedst, du selv lyser dig i Æt. Maden skal jeg unde dig saa længe." Dermed fik Sigmund og Thore Sæde blandt Jarlens Gjester.

Om ikke lang Tid skulde det lykkes Sigmund at bevise sin Adkomst til at nyde Æren af at være Brestes Søn. Ved sin mageløse Færdighed i Idrætter vandt han Jarlens Sønner Sveins og Eriks Yndest og Ven-

skab og paa deres Opfordring vovede han at henvende sig til Jarlen selv med Bøn om, at han vilde gjøre det saa vel for ham, at han fik drage i Viking, hvor han enten kunde vinde Hæder eller Bane. Jarlen lod ikke uvillig til det fra første Færd af; om Vaaren drog han saa i Austerveg med tre Skibe, hvert med firti Mands Besætning, idet hver af Jarlerne havde givet ham et. I Førstningen havde han ikke synderligt Held med sig; men paa Tilbageveien kom han i Kast med en Viking fra Holmgaard, der laa paa i Elveskjærene*) med fem Skibe. Han tog da efter en haard Kamp to af

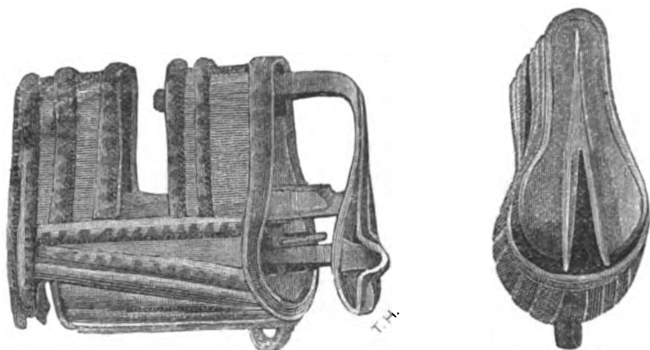
281 b. Spænde af forgyldt Bronce. Bagsiden.

de fremmede Skibe, efterat han med egen Haand havde fældet Høvdingen, og vendte tilbage til Haakon, der fagnede ham og Thore, hans Frænde, paa bedste Vis og udnævnte dem i Julen til sine Hirdmænd.

Sigmund blev efterhaanden en betroet Mand. Noget af det første, han nu søgte at udvirke, var at faa Jarlen til at give hans Fosterfader Thorkell Tørfrost Fred og Landsvist**). Den næste Sommer blev der sendt Bud efter Thorkell og hans Husfolk; Thurid havde den samme Sommer, Sigmund og Thore for af Fjeldet, født en Datter, som fik Navnet Thora. Thorkell blev hos Jarlen den første Vinter.

*) Skjærene ostenfor Gautelven.
**) Lov til at være i Landet.

Mellem Jarlen og den svenske Konge var der netop ved denne Tid opstaaet Uenighed, foranlediget ved en Voldsdaad fra den sidstnævntes Side. Tolv norske Kjøbmænd for en Vinter ostover Kjølen til Sverige. Medens de holdt Kjøbstevne med Landsfolket, blev de usams, og en af Nordmændene dræbte en Svenske. Da Kong Erik fik høre om det, sendte han sine Folk efter og lod dem slaa ihjel alle tolv. Sigmund modtog om Sommeren det Opdrag af Jarlen at lade Svenskerne faa en liden Mindelse. Med 5 Skibe og 300 Mand drog han til Sveriges Østkyst, hvor han fældede Kong Eriks Sysselmand Bjørn, der vilde sætte sig til Modværge, og to Landværnsmænd, der lagde sig paa Lur efter ham bag en Ø udenfor Svithjod. En tredie Sommer drog han paa Jarlens Opfordring til Orkenøerne for

282 a—b. Hængelaas af Jern. Fundet paa Hærland i Lardal, Jarlsberg og Larviks Amt.

der at træffe en fredløs Viking ved Navn Harald Jernhaus. Han mødte ham ved Anglesey og lagde strax til Kamp med ham. Men Enden paa deres Strid blev den, at de slog sig i Lag for Sommeren. Om Høsten drog de i Forening over til Norge, hvor det lykkedes Sigmund ved hans bestemte Optræden at udvirke af Jarlen Fred og Landsvist for Harald Jernhaus.

Under Sigmunds Seiersløb var der dog en Tanke, som stedse nagede ham: at hans Fader laa uhevnet og at hans Fædrenegods var i uretmæssige Hænder. Han talte da derom med Jarlen. Denne gav ham Ret i det og lovede at hjelpe ham paa bedste Vis. "Farvandet omkring Øerne," sagde han, "er altfor farligt for Langskibe: derfor vil jeg lade gjøre to Knerrer til dig." Alt blev gjort færdig til Udfærden om Vinteren.

Havgrim havde efterladt sig en Søn Assur, som var et Barn paa Sigmunds Alder, dengang deres Fædre vog hinanden. Han var nu voxet op til en rask og ferm Karl. Throud havde sørget for at faa ham godt gift og havde delt Høvdingskabet over Øerne mellem ham og sig. Assur havde paa Throuds Raad tillige taget alt det Gods, som Breste og Beine havde eiet, som Bod for sin Faders Drab. Han eiede nu saaledes tre Hovedgaarde, nemlig Hov paa Sudero, som var hans Fadersarv, samt Gaardene paa Store Dimon og Skuvø, som før havde tilhørt Brødrene. Helst opholdt han sig i den senere Tid paa Store Dimon, der kun har et Landingssted, og hvor Opgangen er saa brat, at kun en Mand ad Gangen kan komme frem opover den 80 Meter høie Fjeldvæg, endda man har hugget Trappetrin i Fjeldet. Her er en enkelt Mand istand til at forsvare Den

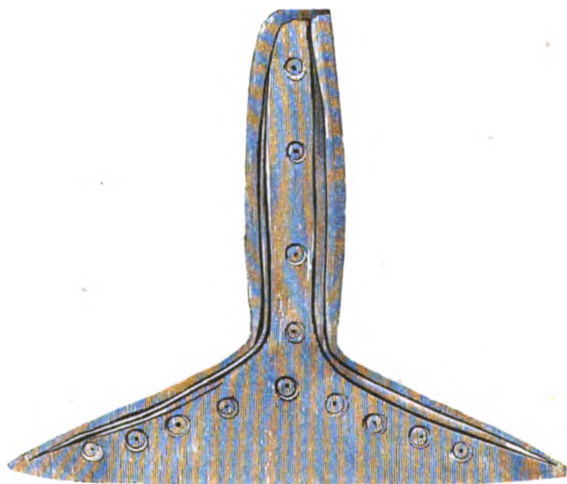

283. Hængelaas af Jern. Fundet paa Otterstad i Stange paa Hedemarken.

mod saa mange Fiender det skal være. For at være end mere betrygget mod fiendtlige Anfald havde han rundt Gaarden ladet opføre et Virke eller Befæstningsverk og havde aldrig færre end 20 Mand om sig.

Om Vaaren var Sigmund klar til at gaa under Seil med sine to Knerrer. Da han var oppe hos Jarlen for at sige Farvel, sagde denne: "Ud vil den Mand følges, som atter til Gaards skal komme." De gik da ud sammen. Om lidt spurgte Jarlen Sigmund: "Hvad siger du mig om din Tro?" "Jeg tror paa min Magt og Styrke," lød Svaret. "Det bør ikke være saa," mente Jarlen. "Min Tro staar til Thorgerd Hølgebrud, og til hende skal du og ty med dine Bønner." Sigmund havde ikke større imod det. De fulgte Kjøreveien til Skogen og bøiede af paa en Sti, som førte op til en Rydning, hvor Gudehuset stod med en Skigard omkring.

Huset var meget vakkert; der var støbt Guld og Sølv ind i Udskjæringerne. Glasglugger var der rundt omkring, saa at det intetsteds var mørkt inde. Da Sigmund, ledsaget af Haakon Jarl, kom ind, saa han en Mængde Guder staa der. Inderst ved Tvervæggen stod Thorgerd Hølgebruds Billede, der var prægtigt udstafferet. Jarlen kastede sig ned for Fødderne af hende og laa længe saaledes Siden reiste han sig og bød Sigmund bringe hende noget Guld og Sølv som Offer og lægge det paa Stolen foran hende. "Hvis hun modtager Offeret," sagde Jarlen, "vil hun slippe løs den Ring, hun har paa Armen; denne Ring vil bringe dig Held." Jarlen greb efter Ringen, men fik den ikke løs. Ja, det forekom endog Sigmund, som Thorgerd trak sin Næve tilbage. Jarlen kastede sig atter ned for hende; han laa

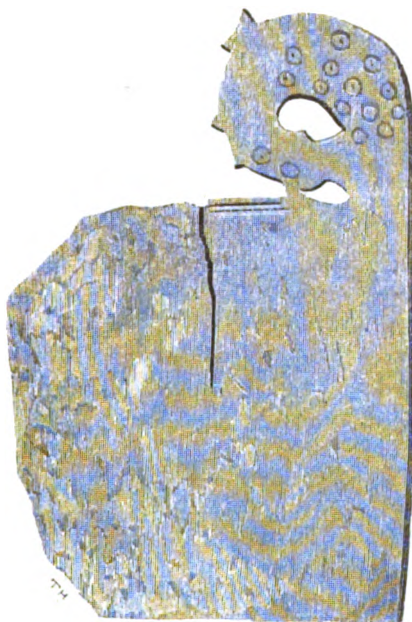

284. "Skaveкniv" af Hvalben. Fundet paa Østraat, Ørlandet, S. Throndhjems Amt.

en Stund saaledes med Taarer i Øinene, derpaa stod han op og greb efter Ringen, og da var den løs. Han rakte den til Sigmund og bad ham om aldrig at skille sig ved den, og Sigmund lovede det. Siden sagde de hinanden Farvel.

Sigmund drog nu afsted med sine Knerrer. Selv styrede han den ene, hans Frænde Thore den anden Knar. Da de fik Fugl af Øerne, røg der op en sterk Storm, saa Skibene brød Følge. Da Sigmund igjen kom i Nærheden af Øerne, fik han Landkjending af Østerø. Dette var ham vel tilpas, eftersom han nu haabede at faa Tag i Thrond i Gata. Men Storm og Stygveir slog mod ham, saasnart det bar ind under Øen. De styrede

derfor over til Svinø. Her lod Sigmund 10 Mand efter paa Skibet, men gik selv med 40 Mand op til Gaarden, hvor de brød op Dørene, tog Bjarne Bonde paa Sengen og førte ham ud. Da han hørte, det var Sigmund, som raadede for denne Færd, mindede Bjarne ham om, at han skyldte ham, at han og hans Frænde Thore fik beholde Livet, dengang Breste og Beine blev dræbte. Sigmund gav ham da Grid*) paa det Vilkaar, at han skulde følge med ham over til Østerø. "Did kommer du lige saa lidt som til Himlen i sligt Veir," svarede Bjarne. Sigmund besluttede sig da til at overumple Assur, som opholdt sig paa Store Dimon. Den næste Nat for

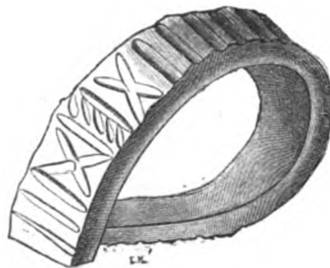

285. Redskab af ukjendt Brug. Fundet paa Vikestad, Nærø Prestegjeld, Nordre Throndhjems Amt.

han og hans Folk over til Store Dimon, ledsagede af Bjarne og femti Mand, som han var bleven nødt til at opbyde. De kom til Dimon, før nogen ventede dem. Opgangen var ikke bevogtet, og de mødte ingen Modstand, førend de kom frem til Virket. Assur og hans Mænd stod der og spurgte, hvad for Folk der var ude at fare. Sigmund nævnte, hvem han var. Assur tilbød ham Forlig paa det Vilkaar, at de bedste Mænd paa Færøerne skulde dømme

*) Sikkerhed for Liv og Lemmer.

dem imellem, men Sigmund fordrede Selvdømme. Da Assur svarede ham med Haan, bød Sigmund sine Mænd at angribe. Selv gik han langs med Virket og undersøgte det. Da fandt han et Sted, hvor noget af Virkesvæggen var falden ned. Strax tog han Tilsprang, gjorde et høit Hop, saa han fik krøget Øxen ind i Virkesvæggen, og halede sig op efter Skaftet. Før nogen vidste Ordet af, stod han inde i Virket. En Mand, som kom ham imøde, blev strax fældet, og inden Undsætning kunde komme til, havde han nedhugget Assur. Da han nu blev haardt betrængt fra alle Kanter, hoppede han baglængs ud over Virkesvæggen og kom staaende ned. Siden tvang han Assurs Mænd til at give sig paa Naade og Unaade.

286. Armring af Sølv. Funden paa Osnes, Etne Prestegjeld, Søndre Bergenhus Amt.

Thore Beinessøn var imidlertid kommen til Land i Suderø og sluttede sig nu til Sigmund. Da Thrond hørte herom, tilbød han strax Forlig, og nu blev det efter en hel Del Udflugter fra Thronds Side aftalt, at de den næste Sommer skulde fare til Norge for at lade Haakon Jarl dømme dem imellem. Vinteren tilbragte Frænderne paa sin Fædrenegaard paa Skuvø.

Da Vaaren kom, udrustede Sigmund den ene af de Knerrer, han Aaret før havde ført med sig fra Norge, og Thrond gjorde ligeledes sit Kjøbmandskib istand. De vidste nøie Besked om, hvad de begge foretog sig. Da Sigmund var færdig, seilede han afsted. Han naaede Land ved Søndmøre, hvor han spurgte, at Haakon Jarl ikke var langt borte, og han begav sig derfor strax til ham. Jarlen modtog ham venligt som sædvanligt og lod ham fortælle, hvorledes det var gaaet ham paa hans Færd. Sigmund gjorde saa. Da Jarlen fik høre om Forliget, sagde han: "Nu har Thrond været sluere end du! Det skulde undre mig, om han virkelig kom hid til mig saa snart." Det viste sig, at Jarlen gjettede rigtigt. Thi Sommeren gik, og ingen Throsd indfandt sig. Endelig kom der andre Skibe fra Færøerne med

den Besked, at Throud virkelig var afseilet fra Østerø, men at han paa Veien var bleven overfaldt af Storm og havde maattet gjøre Vendereise med læk Skude. Anden Greie var det ikke at faa paa den Sag. Sigmund bad da Jarlen om, at han skulde lade gaa Dom i Sagen, uagtet Throud ei var kommen. Jarlen gik ind paa det. "Saa dømmer jeg," sagde han, "at der bødes to Mandsgjeld*) for Brødrene Breste og Beine. End skal han udrede Mandebod for sit Raad, at I skulde dræbes, den Gang han lod Eders Frænder dræbe. En skal han betale for, at han vilde sælge Eder i Træl dom. Den Fjerdepart af Høvdingeskabet over Øerne, som du nu har, skal øges af Throuds og Øssurs Arvingers Dele, saa at du faar Halvdelen af Øerne. Den anden Halvpart skal falde til mig, fordi Havgrim og Throud dræbte mine Hirdmænd Breste og Beine. Havgrim skal for Overfald og Drab paa sagesløse Mænd ligge ubødet. Øssurs Drab skal heller ikke bødes, da han blev fældet paa den Gaard, han med Uret havde tilegnet sig. Thore og du faar skifte Bøderne mellem Eder, som I selv synes. Vil Throud have Landsvist, maa han holde dette Forlig. Men alle Øerne skal du have i Len af mig og svare mig Skat af min Del". Sigmund takkede Jarlen for denne Dom og blev hos ham om Vinteren. Vaaren efter for han og Thore igjen ud til Øerne. Ved Fremkomsten stevnede han Thing i Thorshavn, hvor ogsaa Throud indfandt sig med en stor Flok. Sigmund forkyndte ham Jarlens Dom og bød ham vælge et af to, enten vedtage den eller bryde den. Throud gik da efter nogle Udflugter ind paa at vedtage Dommen; men da Sigmund fordrede, at han skulde udrede Bøderne inden Aar og Dag, gav han sig ilde og bad om Henstand. Sigmund fandt sig da i, at det hele blev udredet paa tre Aar. Throud ønskede ham alt muligt Held til Bestyrelsen af Øerne; men Sigmund lod ham fort og godt vide, at han skulde vel vogte sig for at tro paa hans Hykleri. Dermed skiltes de ad. Throud tog Leif, Øssurs Søn, som endnu var et lidet Barn, med sig til Gata for at opfostre ham — det var et Vink til Sigmund om, at han ikke var at stole paa længere, end han stod ham under Øinene. Om Sommeren indkrævede Sigmund Skatterne for Haakon Jarl; Throud udredede da ogsaa en Trediedel af Bøderne under megen Klynk og Klage. Med saa forrettet Sag drog han over til Haakon Jarl, hvem han overgav Skatten. Jarlen modtog ham paa bedste Vis, og han blev der Vinteren over.

Thorkell Tørfrost havde allerede for et Par Aar siden faaet Jarlens Syssel ude i Orkedalen, hvor han havde sat Bo. Om Vinteren red Sigmund derud for at beile til hans Datter Thurid. Thorkell optog hans Frieri vel og sagde, at dette Giftermaal tyktes ham at være ham, hans Datter og hans Kone til største Hæder. En Stund efter stod deres Bryllup

*) Dobbelt Mandebod.

paa Lade; det varede i syv Dage. Jarlen og Thorkell blev her de bedste Venner, og da Thorkel drog hjem til sit Syssel igjen, var den fordums Skoggangsmand bleven Jarlens Hirdmand. Ud paa Høsten seilede Sigmund, hans Kone og deres Datter Thora tilbage til Færøerne, hvor de tilbragte Vinteren i Rolighed.

Om Vaaren mødte Færøingerne mandsterke til Thinge paa Strømø. Her indfandt ogsaa Sigmund sig med sine Folk. Han kræveде nu Throud for den anden Trediedel af Bøderne, idet han tillige gjorde ham opmerksom paa, at han i Grunden havde Ret til at fordre hele Resten. Da sagde Throud: "Jeg tog Leif Øssursøn til Opfostring, efterat vort Forlig var sluttet. Vil ikke du, Frænde, unde ham en hæderlig Bod for hans Fader, som du dræbte? Saa kunde jeg betale ham de Penge, du har at kræve af mig." "Nei, det gjør jeg ikke," svarede Sigmund, "hid med Pengene!" "Du maa da indrømme," sagde Throud, "at det ikke er ubilligt at foreslaa det." "Kommer du ikke hid med Pengene," var det Svar, han fik, "saa gaar det dig ilde." Throud skulde endda krangle. Langt om længe fik han krammet ud saa meget, at det udgjorde Halvten af den anden Trediedel. "Nu er jeg ikke god for at udrede mere," sagde han. Sigmund satte ham da Øxespidsen for Brystet og lovede, at han skulde klemme til, saa han kjendte det tilgagns, hvis han for med flere Udflugter. Da viste det sig, at han havde med sig nok Sølv til at betale den anden Trediedel fuldt ud.

Om Sommeren gjorde Sigmund en Snartur over til Norge for at betale Haakon Jarl Skatten, men kom tilbage til Færøerne igjen før Vinterdag. Sigmund blev snart meget afholdt der paa Øerne. Svinø-Bjarne og han var gode Venner; han mæglede bestandig mellem ham og Throud. Næste Vaar paa Strømø-Thinget vilde Sigmund have Resten af den Bod, Throud skyldte ham. Denne gjorde paa Leifs Vegne Paastand paa Bod for Øssur. Man lagde et godt Ord ind i mellem dem og bad dem holde Fred. Sigmund sagde da: "Jeg er ikke saa nøie om Pengene, saa de kan staa indtil videre. Men det skal du vide, Throud, at jeg eftergiver dig den ikke, og heller ikke vil jeg betale nogen Bod for Øssur, som Tingene nu staar." Om Sommeren drog han til Haakon Jarl, hvor han opholdt sig Vinteren over.

Begivenheder paa Island.

Egil Skallagrimssons Død. Henimod Slutningen af Haakon Jarls Regjeringstid døde den gamle Egil Skallagrimsson i en Alder af omkring 90 Aar. Han var og blev sig selv lig til det sidste, som man kan slutte af enkelte Træk, som er bevarede om ham.

En Stund efter Slaget i Hjørungavaag kom Einar Skaalaglam i Besøg paa Borg. Egil var just paa en Reise i Nord-Herederne, men ventedes hjem. Einar blev da paa Borg i tre Dage; men derpaa drog han bort igjen, thi man holdt det ikke for sømmeligt at blive længere paa et Sted som ubuden Gjest. Før Afreisen gik han hen og hængte et prægtigt udstyret Skjold ved Egils Høisæde og bad Husfolkene hilse ham, at det var en Gave til ham. Samme Dags Aften kom Egil hjem. Da han gik bort til Høisædet, faldt Skjoldet ham i Øinene. Han spurgte, hvad det var, og hvem det tilhørte. Man sagde ham, at Einar Skaalaglam havde været der. "Hvad," udbrød Egil, "tror den Usling virkelig, at jeg vilde tage vare paa hans Skjold og kanske tillige kvæde om det? Hid med min Hest, jeg vil hen at dræbe ham!" Da man nu fortalte ham, at Einar havde en hel Dags Forsprang, og at han desuden havde æslet ham Skjoldet som Gave, slog han sig tiltaals, ja digtede endog et Kvæde om Giveren. Men Skjoldet var ogsaa rigt indlagt med Guld.

Egil havde en Søn ved Navn Thorstein. Faderen likte ham ikke; thi han var en smil og stilfærdig Mand, som ikke gjorde nogen Fortræd. Da Thorstein var bleven gift, og Aasgerd døde, holdt Egil ikke ud længere paa Borg, men flyttede til sin Stifdatter Thordis, som havde Grim paa Mosfjeld. Men han taalte aldrig, at nogen væltede sig ind paa Thorstein.

Da Egil blev gammel, slog Syn og Hørsel feil; han snublede og var til Spot for Tauser og Børn. Alligevel vilde han gjerne være med paa alt.

En Sommer skulde Grim ride til Althinget. Egil vilde gjerne være med, og Grim skjønte, det var noget, Gubben tænkte paa. Han bad derfor Thordis at udfritte ham om, hvad det var. Hun magede det strax saa, at hun kom i Tale med Egil. Denne var altid fornøiet, naar han havde hende at tale med. "Jeg har hørt et Rys om," sagde hun i Samtalens Løb, "at du tænker paa at reise til Thinget i Sommer; kanske du har noget, du skulde have udrettet der." „Har saa," sagde den gamle. "Hvad skulde det være?" spurgte Thordis. "Jeg har staaende et Par Sølvkister, som jeg fik af Kong Adhelstan," betroede Egil hende. "Dem

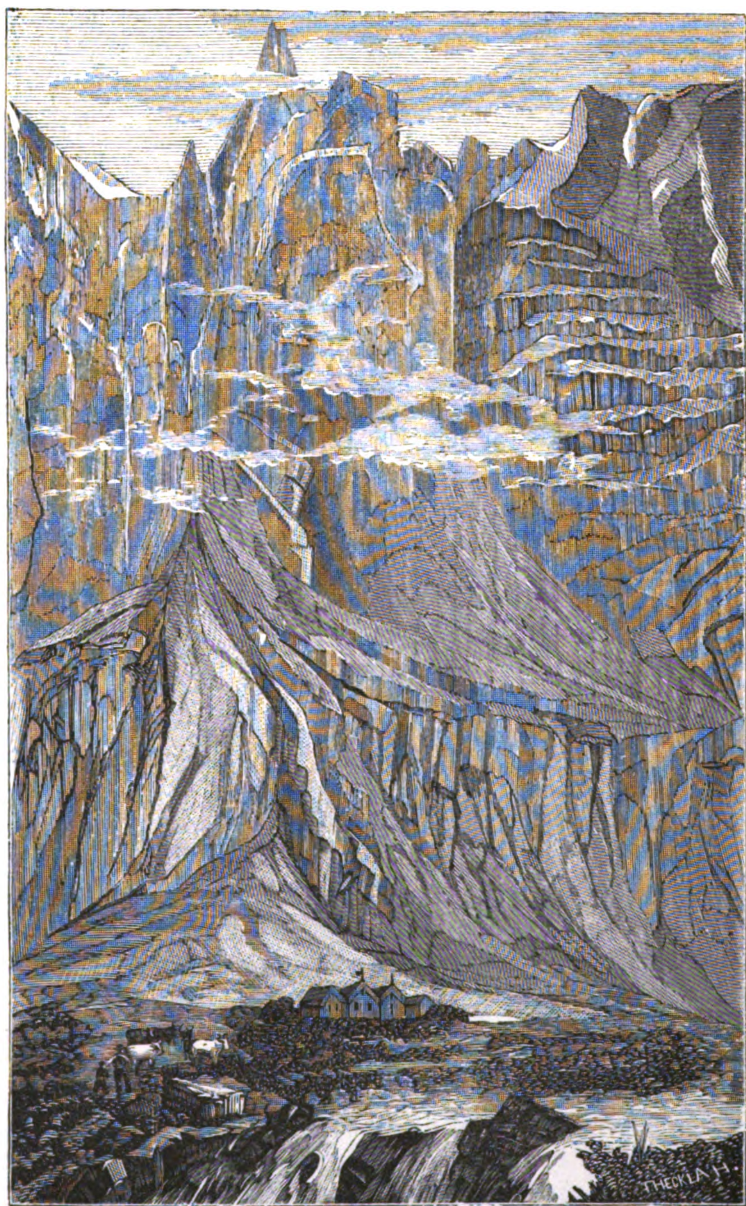
287. Almannagjaa. Seet fra Thingvalla Kirke.

tager jeg med. Naar Thingalmuen staar tættest samlet paa Lovberget, vil jeg lade Kisterne bære did, og saa strør jeg Sølvet ud blandt den. Der kan du tro vil blive Moro! Hvor man vil puffes og stødes, ja, det skulde være rigtig rart, om ikke hele Thingalmuen kom i Haarene paa hinanden." "Ja, du har Ret," sagde Thordis, "det vil blive en Leg, som skal sporges, saa længe Island er bebygget!" Siden gik hun bort til Grim og fortalte ham, hvad den gamle tænkte paa. "Det maa vi for alt i Verden se til at forhindre," sagde Grim. Da Egil næste Gang talte til ham om Thingfærden, fik han til sin store Fortrydelse det indstændigste Raad og Paalæg om at holde sig hjemme. Egil fik føie ham, men var sær og gnaven.

En Kveld under Thingtiden, da Thordis var reist til Sæters med Buskapen, bød Egil et Par af Trællene at sadle hans Hest. Han vilde hen at bade sig, sagde han. Dette skede. Saa tog han sine Sølvkister, steg tilhest og drog af Gaarde, fulgt af Trællene. Men han kom ikke tilbage den Nat. Den næste Morgen traf man ham derimod famlende omkring i Holtet ostenfor Gaarden, ledende Hesten efter sig. Da man havde faaet ham hjem, fortalte han, at han havde slaaet Trællene ihjel og skjult Sølvkisterne; men hvor vilde han ikke gjøre Rede for. Om Høsten døde han og blev først hauglagt; siden da Kristendommen blev antagen paa Island, blev han ført til Kirke.

Gunnar Haamundssøn og Njaal. Paa Gaarden Lidar-Ende i Fljotsliden paa Sønderlandet boede der under Haakon Jarls Regjeringstid en Bonde ved Navn Gunnar Haamundssøn. Han var stor af Vext og sterk og en Mester i alle Idrætter. Han hug og skjød lige godt med begge Hænder, svang Sværdet saa rast, at det saa ud som tre i Luften, og rammede alt, hvad han sigtede efter. Han kunde svømme som en Sæl og evnede i fulde Hærklæder at hoppe høiere end sin egen Høide. Han var derhos en vakker Mand, høvisk og veloprdragen, mandig og uforfærdet, men derhos mild og sagtmodig. Man har sagt, at hans Lige ikke fandtes paa Island. Hans Moder Rannveig og hans Broder Kolskjeg boede hos ham paa Lidar-Ende.

Ikke langt fra Gunnars Gaard, paa Bergthorshvaal lige ved Kysten, boede den lovkyndige Njaal. Han var en vakker Mand, men Skjæg havde han ikke. Dybtænkt var han og fremsynt og gav gjerne gode Raad, som man trygt kunde forlade sig paa. Hans Hustru hed Bergthora; det var en ferm Kvinde med et godt Hjertelag; men strid var hun. De havde sex Børn, tre Sønner og tre Døtre. Den ældste af Sønnerne hed Skarphedin; han var styg at se til og uvorren i Munden, men en stor Idræts-

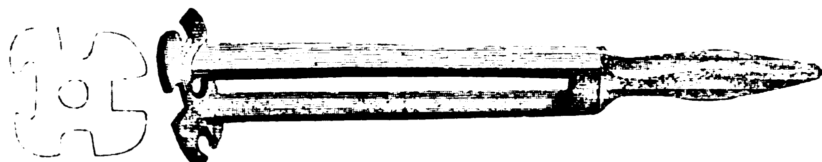
288. Parti fra Hørgadal i det nordlige Island.

mand og en god Skald. Hans Brødre Grim og Helge var vakrere og derhos mere sagtmodige og fredsommelige.

Gunnar og Njaal var gode Venner; saaledes havde denne engang hjulpet ham til at føre en vanskelig Sag frem mod Rut og Hoskuld i Laxaadalen, saa han vandt den med Ære.

Paa Njaals Raad foretog Gunnar en Udenlandsfærd; først sloges han med Vikinger ved Gautelven, siden herjede han i Austerveg. Ved Øsel overvandt han en Viking ved Navn Hallgrim og fratog ham en Atgeir*), der var saaledes forhexet, at det klang stærkt i den, hver Gang den skulde volde Drab. Denne beholdt Gunnar siden, saa længe han levede.

Efterat have ligget to Aar i Viking, besøgte Gunnar Kong Harald Gormssøn i Hedeby (Slesvig) og drog derfra til Haakon Jarl. Paa begge Steder fandt han den bedste Modtagelse. Efter at have tilbragt Vinteren i Norge vendte han tilbage til Island, hvor hans Ven Njaal imidlertid med megen Omhu havde bestyret hans Gaard.

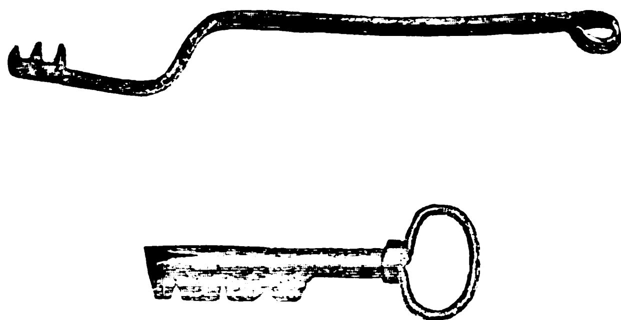
289. Nøgle af Bronce. Funden paa Vangsnes, Balestrands Prestegjeld, Nordre Bergenhus Amt.

Strax efter sit Atterkomme drog Gunnar mod Njaals Raad til Althinget. Her vilde alle se og tale med ham; en staut Karl var han og, saa ingen havde seet Mage til Stas. Han var godslig og munter mod alle og gav enhver nøie Rede paa, hvad han vilde vide.

En Dag, da han gik fra Lovberget, saa han en prægtig klædt Kvinde komme sig imøde. Hun havde paa et rødt Skjørt, og udenpaa havde hun en Skarlagens Kaabe, som var udsyet med Guldstas lige til Skjødet. Da de mødtes, hilsede hun paa Gunnar. Han hilsede hende strax igjen og spurgte hende, hvad hun var for en Kvinde. Hun sagde, at hun hed Hallgerd og var en Datter af Hoskuld Dalakollssøn. Hun var nok saa djærv paa det og bad ham fortælle om sine Reiser. Han sagde ikke Nei til det, og de satte sig strax ned og talte sammen. Tilslut spurgte han hende, om hun var ugift. Ja, sagde hun, det var hun; men ikke kunde det nytte mange at forsøge sig hos hende. "Der er kanske ingen, som er god nok for dig?" spurgte Gunnar. "Aa, jeg ved ikke det," svarede hun, "men den første den

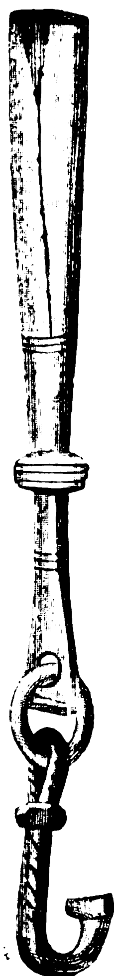
*) Et Slags svært Spyd, som kunde bruges baade til Hug og Stik.

bedste vil jeg ikke have." "End om jeg bad om dig, — hvad Svar vilde da jeg faa?" spurgte han. "Det er ikke dit Alvor," sagde hun. "Jo vist er det saa," svarede han. "Ja, saa snak til Fader om det," sagde hun. Gunnar gik strax op til Dalemændenes Bod, hvor han traf Hoskuld og Rut inde. De tog vel imod ham, og det skulde ikke merkes, at der nogensinde havde været noget dem imellem. Først talte de om forskjelligt. Saa rykkede Gunnar ud med Spørgsmaalet, hvad Svar han vilde faa, hvis han bad om Hallgerd. "Godt og vel," svarede Hoskuld, "hvis du har tænkt nøie over det." Det var Gunnars Alvor. "Hvad mener du, Rut?" spurgte Hoskuld sin Broder. "Jeg mener, de hører ikke rigtig sammen," sagde denne. "Hvad har du da imod det?" spurgte Gunnar. "Jeg skal sige dig det, som sandt er," svarede Rut; "du er en brav og gjæv Mand i alle Maader, men

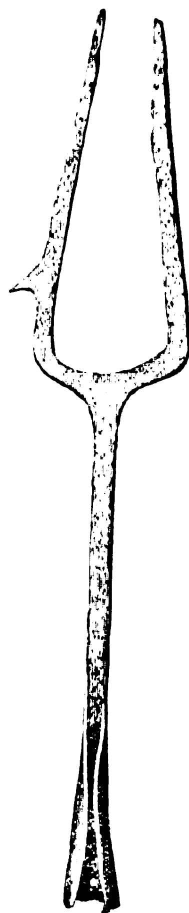

290—291. Nogler af Jern. Fundne paa Kvien i Vangs Prestegjeld og Grans Prestegaard, Kristians Amt.

hun er ikke at lide paa." "Du taler som en brav Mand," mente Gunnar. "Men føier I mig ikke i dette, saa maa jeg tro, det er det gamle Uvenskab, som sidder igjen." "Det er langt fra," sagde Rut. "Men det maa vel være saa laget, at du ikke kan gjøre noget ved det. Dine Venner skal vi være, om vi end siger Nei." "Hun er ikke imod det," mente Gunnar. "Jeg ved jo, at begges Hu staar til dette," sagde Rut, "og det er jo ogsaa I, som vover mest, hvorledes det end gaar." Han tog nu Gunnar for sig og fortalte ham rent ud, hvorledes Hallgerd var af Sind. Gunnar fandt vel, at der var fuldt op af Lyder, men faa Dyder, men han blev dog ved sit, og Kjøbet blev sluttet. Hallgerd fæstede sig selv, og det blev bestemt, at Brylluppet skulde staa paa Lidar-Ende, men det skulde foreløbig være en Hemmelighed. Alligevel spurgte Folk det snart. Da Gunnar fortalte Njaal Aftalen, blev denne ilde ved. "Hun vil volde alt ondt, naar hun kommer her øster-

292. Krog af Jern. Funden paa Kvarberg i Vaage, Gudbrands-dalen.

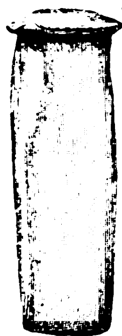

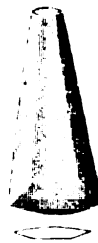
293. Stegespid af Jern. Fundet paa Liltvet, Hurum, Buskeruds Amt.

paa," sagde han. "Aldrig skal hun forstyrre vort Venskab," sagde Gunnar. "Det skal ikke blive stort om at gjøre," mente Njaal, "skjønt du vil rette paa hendes Feil."

Bryllupet stod med stor Pragt hos Gunnar, og mange Gjester var indbudne. Ved Afskeden fik de prægtige Gaver. Hallgerd paatog sig Husets Stel, var dygtig i sin Dont, men derhos meget myndig.

Gunnar og Njaal pleiede hver Vinter at besøge hinanden. Nu skulde Gunnar og Hallgerd engang være Gjester paa Bergthorskvaal. Helge, Njaals Søn, og hans Kone var just fraværende, da de kom. De blev modtagne paa bedste Vis, men da Helges Hustru vendte hjem, gik Bergthora med hende hen til Pallen og sagde til Hallgerd: "Du faar flytte dig for denne Kone." "Nei," svarede Hallgerd, "ikke vil jeg være noget Skumpelskud." "Her raader jeg," sagde Bergthora, og Hallgerd maatte føie sig. Om lidt kom Bergthora bort til Bordet med Haandtvæt. Hallgerd tog hende ved Haanden og sagde: "Ikke har du noget at kaste din Mand i Næsen for. Han er skjægløs, og du har en Kartnegl paa hver Finger." "Sandt er det," svarede Bergthora, "men ingen af os kaster hinanden det i Næsen. Thorvald, din Husbonde, var nok ikke skjægløs, men alligevel

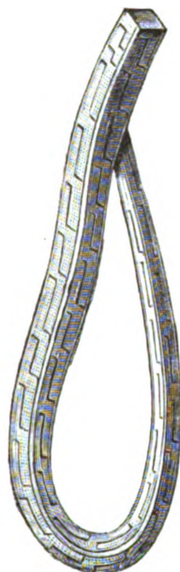
294—295. Meisler af Jern. Fundne paa By i Løitens Prestegjeld, Hedemarkens Amt.

voldte du hans Død." "Lidet baader det mig at have til Mand den gjæveste Helt paa Island, hvis du ikke hevner dette, Gunnar!" udbrød Hallgerd. Gunnar for op: "Hjem vil jeg fare! Der kan du styre, som du vil; men ikke vil jeg være en Nar ude for dit Sinnes Skyld." Dermed for de hjem. Ved Afskeden sagde Hallgerd til Bergthora: "Husk paa, at vi ikke er skilte med dette!" "Det vil være værst for dig selv det," var Svaret.

Længe skulde det heller ikke vare, for Familiestridighederne var i fuld Gang. Sommeren efter, da Gunnar red til Things, bad han Hallgerd: "Vær nu snil! Lad ikke nogen se nogen Hadsthed af dig mod mine Venner, mens jeg er borte". "Trold tage dine Venner", svarede hun.

Om et Par Dage fik Gunnar Bud fra Hallgerd om, at Svart, Njaals Huskarl, var bleven dræbt af hendes Husbondskarl Koll; hun lagde intet Dølgsmaal paa, at hun nok var den, som havde voldet Drabet. Gun-

nar sagde ikke et ondt Ord om Hallgerd; men om lidt stod han op og gik til Njaals Bod. Han bad Njaal komme ud og fortalte ham, hvad der var foregaaet og tilbød ham Selvdømme. "Det bliver et stridt Arbeide for dig", sagde Njaal, "skal du bøde al den Skade, Hallgerd volder. Du faar nok holde igjen med hende, skal ikke dette drage mere efter sig". Han modtog dog Selvdømme og bød Gunnar betale ham 12 Ører Sølv. "Dog venter jeg", sagde han, "at kommer der noget paa fra vor Gaard, du da ikke sætter Dommen høiere". Gunnar udredede Boden og red hjem.

296. Sølvbarre. Funden paa Teisen, Østre Aker, Akershus Amt.

En Stund efter fæstede Bergthora en Østfjording ved Navn Atle, som gav sig selv det Skudsmaal, at han var stridsindet og rap til at gribe til Uværge. Da den næste Sommer kom, red Njaal og hans Sønner til Things. Ved Fremkomsten saa Skarphedin Faderen tage en Pengepung frem. "Hvad er det for Penge, Fader?" spurgte Skarphedin. "Det er de Penge, som Gunnar betalte for vor Huskarl ifjor Sommer". "Ja, nu kan de nok behøves", mente Skarphedin og gren stygt.

Medens Thinget var samlet, sendte Hallgerd Bud til Gunnar om, at Kol var bleven dræbt af Atle; Bergthora saa nok helst, at Koll var bleven liggende ubødt. Gunnar underrettede Njaal om det. Da Skarphedin hørte

det, lo han: "Nu vil Trælle ogsaa være Karle; før sloges de, uden at nogen brød sig om det." Njaal tog ned Pungen, han havde hængende paa Væggen, og gik hen til Gunnars Bod. Her gav han Gunnar Selvdømme, og denne bød ham udrede 12 Ører Sølv i Bod for Koll.

Atle levede heller ikke længe efter denne Dag. Thi den næste Sommer, da Folk var dragne til Things, fik Hallgerd Brynjulf Rosta, en uægte Søn af hendes Morbroder Svan*) til at dræbe ham. Njaal fik Selvdømme og bestemte Boden til et Hundrede i Sølv. Den samme Bod udrededes ogsaa, da Brynjulf det følgende Aar paa Bergthoras Foranstaltning dræbtes af hendes Frigivne Thord.

Hallgerd var endnu ikke fornøiet. Først overtalte hun en af Gunnars Frænder ved Navn Sigmund Lambesson og sin Svigersøn Thraain Sigfusson til at dræbe Thord. Dette blev bødet paa samme Vis som tilforn, idet Gunnar gav Njaal Selvdømme.

Nogle Tiggerkjærringer, som for gaardimellem og bar Sladder ud over Bygderne, kom engang til Bergthorskvaal. De fortalte, at de havde været indom paa Lidar-Ende, og der havde de hørt Sigmund Lambesson kvæde Nidviser om Njaal og hans Sønner; Hallgerd var den, som havde faaet ham til det. Da Bergthora hørte det, blev hun vred. "Tager I tiltakke med dette," sagde hun til sine Sønner, "saa hevner I ingen Skam." "Gamle Mor har Gammen af at egge os," sagde Skarphedin og lo. Men Sveden stod ham i Panden. Om Kvelden, da Njaal var i Seng, hørte han en Øxe klang mod Væggen. Da han saa, at Skjoldene var tagne bort, spurgte han Bergthora, hvor de var. "Dine Sønner gik ud med dem," sagde Bergthora. Njaal kippede Skoene paa Fødderne for at gaa ud og se efter dem. De var alt paa Veien opefter Bakken. "Hvor skal I hen, Skarphedin?" raabte han. "Lede efter Sauderne," raabte denne tilbage. "Behøver I Vaaben til det?" sagde Njaal. "I har nok andet Erinde." "Vi skal fange Lax," svarede Skarphedin. "God Lykke til," sagde Njaal og gik ind. "Nu var dine Sønner ude, alle væbnede," sagde han til Bergthora. "Du har ganske vist egget dem op til noget." "Siger de mig Sigmunds Drab, skal jeg ret takke dem," svarede hun.

Om Morgenen kom Njaalssønnerne over Sigmund og fældede ham. Skarphedin hug Hovedet af ham og bad Hallgerds Saudegjeter om at bringe det til Madmoderen med det Bud, at hun skulde se efter, om det var det Hoved, som havde digtet Nidviser om dem.

Til Trods for at der saaledes øvedes Drab i Ætten, holdt Gunnar og Njaal bestandig de indgangne Forlig og vedblev at være de bedste Venner.

*) Se Side 270.

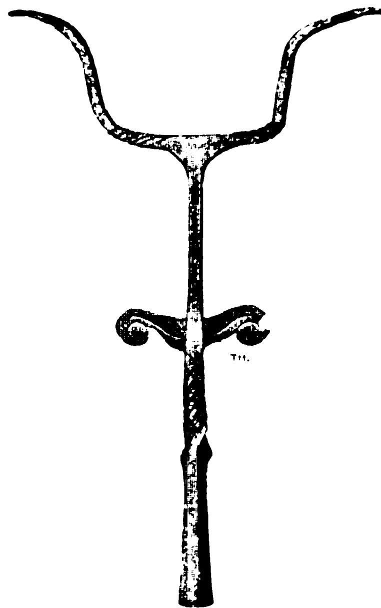
Der indtraf paa denne Tid et stort Uaar, saa at baade Hø og Mad slap op for mange, og der var stor Nød over alle islandske Bygder. Gunnar hjalp saa mange, som tyede til ham, at han selv kom til at lide Mangel baade paa Mad og Foder. Han for da med sin Broder til en velstaaende Mand, Otkell paa Kirkebø, for at bede ham om at sælge ham lidt Hø og Mad. Otkell svarede, at han havde fuldt op af begge Dele, men han havde intet at overlade Gunnar, som derfor maatte fare hjem med uforrettet Sag. Saasnart Njaal fik høre om dette, indfandt han sig paa Lidar-Ende med 20 Kløvheste; de 15 var belæssede med Hø og 5 med Madvarer. "Aldrig skal du henvende dig til nogen anden end mig, naar du trænger noget," sagde han til Gunnar. "Dine Gaver ere gode," sagde Gunnar; "men end mere Pris sætter jeg paa dit og dine Sønners Venskab."

For at hevne paa Otkell den Tort, han havde tilføiet Gunnar, lod Hallgerd nogen Tid efter en irsk Træl ved Navn Mælkolm, som Gunnar havde kjøbt af Otkell, bryde ind paa hans Stabur for at stjæle Ost og Smør og siden sætte Ild paa det. Da Gunnar kom hjem fra Thinget og havde flere Thingmænd i Følge med sig, satte Hallgerd Ost frem for dem. Gunnar vidste vel, at hun ingen Ost havde ystet, og spurgte, hvor hun havde faaet den fra. "Ikke fra noget andet Sted, end at du meget vel maa kunne spise den", lød Svaret. "Ikke gjør jeg mig til Hæler", sagde han og gav hende et Ørefigen. Hun lovede, at hun skulde huske ham dette Slag og gjengjælde det, saasandt hun kunde.

Om en Stund spurgtes det vidt og bredt, at Hallgerd var den, som havde foranstaltet Tyveriet og Branden paa Kirkebø, og Mørd Valgardssøn paa Hov var den første, som satte det ud. Saasnart Gunnar hørte herom, skyndte han sig strax til Otkell og tilbød ham Bod og Forlig. Otkells Frænder raadede ham til at modtage Tilbudet, men hans Ven og Nabo, den usle Skamkell, fik ham til at vente med at give Svar, indtil han havde raadspurgt sin Frænde Gissur hvite paa Mosfell. Skamkell paatog sig at indhente hans Raad. Gissur fandt, at Gunnars Tilbud var al Ære værd, og mente, at Otkell ikke burde betænke sig paa at modtage det. Alligevel berettede Skamkell, da han kom hjem til Kirkebø, at Gissur raadede Otkell til at stevne Hallgerd for Ran og Gunnar for Hæleri. Dette blev ogsaa gjort. Men denne Sag, som man havde tænkt at bruge til at sætte en Skamplet paa Gunnars Ære, endte med hans Modstanderes store Ydmygelse. Thi da Gunnar efter Njaals Raad tænkte paa at æske saavel Otkell som Gissur hvite til Holmgang paa Althinget, blev hans Fiender saa rædde, at de skyndte sig med at tilbyde ham Selvdømme den ene efter den anden.

En Dag udpaa Vaaren skulde Otkell, hans Brødre og Skamkell ride til Gjestebuds. Deres Vei faldt forbi Markarfljot. Otkell red i Spidsen og havde en Løshest med. Indunder Fljotsliden slog begge Heste

sig gale for ham og satte op mod Liden, uden at Otkell magtede at holde Styr paa dem. Gunnar gik imidlertid paa sit Saaland og saaede. Han havde lagt sin Silkekappe og Haandøxe paa Jorden ved Siden af. Otkells Heste tumlede sig saa nær indpaa ham, at Otkell med sin Spore kom til at rispe ham en Flenge ved Øret, saa Blodet randt. Da Otkells Følge kom, foreholdt Gunnar ham det usømmelige i hans Færd mod ham, men Skamkell kunde ikke dy sig og gav Gunnar Haansord. Alligevel havde Gunnar neppe paatalt dette, hvis Skamkell ikke i Gjestebudet havde fortalt Tildragelsen med det Tillæg, at Gunnar graat. Dette hørte Gunnars Saudegjeter. Han red strax hjem og gjentog for ham, hvad Skamkell havde sagt; han

297. Redskab af ukjendt Brug, af Jern. Fundet paa Hove, Høilands Præstegjeld, Stavanger Amt.

føiede til, at nu kom Otkell selv ridende ned mod Markarfljot. Nu holdt Gunnar sig ikke længere tilbage. Han greb Atgeiren, som klang høit, kastede sig paa Gjeterens Hest og red nedover til et Vadested ved Rangaaen, som Otkell maatte over. Om en Stund kom Otkell og hans Følge. Der stod Gunnar: "Nu gjælder det at værge sig! Her er Atgeiren, og nu kan I prøve, om jeg graater for jer!" Følget sprang af Hestene og stevnede ind paa Gunnar. Forrest var den brave Hallbjørn, Otkells Broder. "Hold

dig tilbage, du," sagde Gunnar. "Dig vilde jeg mindst gjøre noget ondt; men jeg kan dog ingen spare, naar det gjælder Livet." "Det vilde være en Skam for mig at sidde og se paa, at du tog min Broder af Dage," mente Hallbjørn og stak i det samme med Spydet efter Gunnar. Skjoldet optog Stikket; Gunnar stødte det ned saa haardt, at det stod fast i Jorden, tog lynsnart til Sværdet og hug i samme Nu Hallbjørns Arm af ovenfor Haandledet. Skamkell vovede ei at angribe Gunnar forfra; han listede sig bag paa ham og vilde hugge til ham med en svær Øxe; men Gunnar snudde sig raskt om og satte Atgeiren imod, saa Øxen drev udaf Næven paa Skamkell og ud i Rangaaen. Saa satte han Atgeiren tvers igjennem Skamkell, løftede ham op og kastede ham hovedstupes ned i Leren paa Elvebredden. En Nordmand, som fulgte Otkell, tog et Spyd og sendte det mod Gunnar; denne greb det i Luften og skjød det tilbage med det samme. Det for gjennem Skjoldet, gjennem Nordmanden og ned i Bakken. Nu kom Otkell til og vilde hugge Foden undaf Gunnar. Denne hoppede op, saa Hugget rammede feil, og rendte i det samme Atgeiren gjennem ham. Idet samme fik Gunnar uventet Undsætning: det var hans Broder Kolskjæg, som af Moderen havde hørt, hvad Gunnar havde fore og var ilet efter ham. Han kom tidsnok til at nedhugge en anden af Otkells Brødre.

Hele Otkells Følge, otte Mand, blev liggende paa Pletten. Efter Striden red Gunnar hjem i rasende Fart. "Du rider haardt nu, Broder", sagde Kolskjæg. "Jeg ved ikke, hvorledes det er", sagde han, "om jeg er mindre modig end andre; men det ved jeg, at det gaar mig mere nær end andre at dræbe Mennesker."

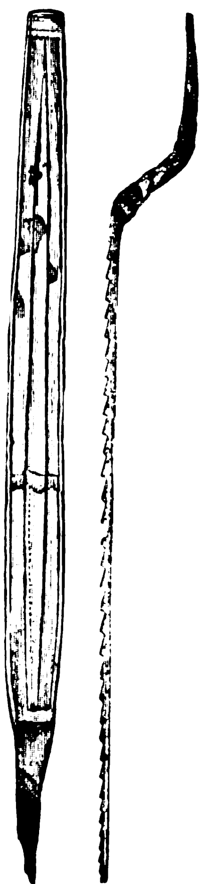
Da Gunnar fortalte Njaal, hvorledes alt var gaaet til, trøstede denne ham med Hensyn til Følgerne. Dog maatte han ikke dræbe mere end et Led i hver nedstigende Æt og aldrig bryde noget sluttet Forlig. Gissur hvite og Geir Gode var Otkells nærmeste Eftermaalsmænd; ingen havde synderlig Lyst til at indlade sig i Uvenskab med Gunnar; men de maatte dog til for Folkesnaks Skyld. Saa kastede de Lod om, hvo der skulde paatale Sagen, og Loddet traf Geir. Paa Althinget næste Sommer sagsøgte da Geir Gode Gunnar og Kolskjæg for de 8 Drab, de havde øvet ved Rangaaen. Men takket være Njaals gode Raad lykkedes det Gunnar at rede sig ud af Vanskelighederne, og da flere anseede Mænd lagde sig imellem, blev det saa bestemt, at Gunnar skulde betale Bøder for 6 af de dræbte; en Mandebod skulde gaa op mod Sporehugget, og Skamkell skulde ligge ubødt paa sine Gjerninger. Gunnars Venner tilbød ham Hjælp, saa at han kunde betale Bøderne, allerede før han reiste fra Thinget.

Ved denne og flere lignende Retstrætter vandt Gunnar megen Anseelse, paa samme Tid som hans Ry opvakte de ildesindedes Misundelse. Hans Liv var fra denne Tid af næsten uafbrudt en Kamp mod Avinds-

mænd og Eftermaalsmænd efter Frænder, som han havde været nødt til at tage af Dage. Han var sen at lokke til Strid; men naar han ikke kunde undgaa det, var han haard at drages med. Fire Aar efter, at Otkell og Skamkell var dræbte, blev Gunnar og Kolskjæg overfaldne ved Rangaaen af Thorgeir Starkadssøn fra Trihyrning og en stor Bande, denne havde sammenrottet. Gunnar fik her som sædvanlig Seir og fældede mange; blandt dem var ogsaa Otkells unge Søn Thorgeir. Hans Eftermaalsmand, Gissur hvite, lyste Sagen paa Lovbjerget, og skjønt det kom op, at Gunnar kun havde brugt Nødværge, blev han dog dømt til at betale en Pengebod, hvorhos han og Kolskjæg maatte forpligte sig til at forlade Landet paa 3 Aar. Hvis dette ikke skede, kunde den dræbtes Frænder frit dræbe dem. Boden blev betalt strax. Njaal bad Gunnar paa det indstændigste om at holde Forliget, og Gunnar lovede det. Ogsaa Rannveig var meget fornøiet med, at hendes Søn kunde komme bort for en Stund. "Saa kan dine Uvenner kjævles med andre saa længe", sagde hun.

Gunnar fandt snart en Skibsleilighed. Hans og Kolskjægs Gods var alt bragt ombord; de havde været indom paa Bergthorskvaal og de andre Gaarde i Nabolaget for at sige Farvel. Om Morgenen tidlig sagde han Farvel til alle paa Gaarden, og dermed drog han og Kolskjæg afgaarde. Da de red ned langs Markarfljot, snublede Gunnars Hest, saa at han faldt af. Herved kom han til at se opover til Liden og til Gaarden paa Lidar-Ende. Da brast det ud: "Fager er Liden; aldrig har jeg seet den saa fager før! Agrene er gule og Tunene slaaede. Nei, hjem vil jeg ride og intetsteds fare!" "Gjør ikke dine Uvenner den Glæde at bryde Forliget," sagde Kolskjæg bedrøvet. "Intetsteds vil jeg fare," sagde Gunnar. "Gjør du som jeg!" "Mit Løfte maa jeg holde," sagde Kolskjæg; "jeg vil ikke have Nidings Ord hverken i dette eller i andet. Vi skilles altsaa her. Hils min Moder, at jeg aldrig mere kommer til Island. Snart vil jeg spørge din Død, og da drager intet mig mere til Hjemmet." Brødrene skiltes saa. Gunnar red opover til Lidar-Ende, hvor Hallgerd blev glad, da han kom tilbage; Kolskjæg red nedover til Skibet og styrede over til Norge. De Efterretninger, han snart fik fra Island, gav ham hverken Rist eller Ro. Han antog Kristendommen og drog siden til Gardarike og Konstantinopel. Det sidste, hans Landsmænd spurgte om ham, var, at han var gift her og var bleven en Høvding i Væringeskaren.

Paa Althinget næste Sommer lyste Gissur hvite og Geir Gode Gunnar fredløs. Før Thinget opløstes, samledes hans Fiender for at raadslaa om, hvorledes de bedst skulde ordne det med Overfaldet paa Gunnar. Mord Valgardssøn, der boede nærmest Lidar-Ende, lovede at sende de øvrige Bud, naar en gunstig Anledning frembød sig. Njaal fik høre herom paa Thinget, og ved Hjemkomsten tilbød han Gunnar, at Skarphedin skulde være

298. Rasp af Jern. Funden paa Uthus i Hol, Buskeruds Amt.

299. Syl af Jern. Fundet i Askers Prestegjeld, Akershus Amt.

hos ham for Fremtiden. Men Gunnar vilde ikke modtage dette Tilbud, da han vel vidste, hvilken Fare han derved udsatte sin Vens Nærmeste for. Dog skulde ingen merke paa Gunnar, at han var en fredløs Mand; thi han mødte ved alle Stevner og Thing, uden at nogen vovede sig ind paa ham.

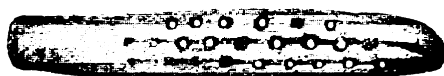
Om Høsten var alle Gunnars Folk beskjæftigede ude paa Øerne med Høbjergning, og han var den eneste Mand paa Gaarden. Da sendte Mørd de Sammensvorne Bud. De tvang Bonden paa Nabogaarden til at lokke Gunnars trofaste Hund Saam, som hans Svoger Olaf Paa havde

300. Mælafellshnukr paa Island.

foræret ham, op i Gjeilerne ovenfor Gaarden, hvor den blev dræbt. Den satte under Dødskampen i et klagende Hyl. Dette vækkede Gunnar, som just sov inde i Skaalen. "Haard Medfart maa du lide, Saam, min Fosterson, og det er vel saa laget, at der skal blive kort Tid mellem vor Død".

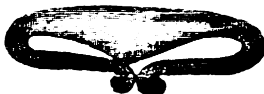
For at faa vide, om Gunnar var hjemme, sendte de Sammensvorne en Mand op til Gaarden for at speide. Han fløv op efter Skaalevæggen. Da Gunnar saa en rød Trøie ligeoverfor Gluggen, stak han ud med Atgeiren og traf Speideren midt paa Livet, saa han lod sig hurtigt glide ned og gik opover til Gissur og de øvrige. "Var Gunnar hjemme?" spurgte Gissur. "Det ved jeg ikke", sagde Manden, "men Atgeiren var hjemme". I det samme faldt han død om. De søgte nu ind mod Huset. Gunnar værgede sig saa tappert mod deres Anfald, at hans Modstandere Gang paa Gang nødtes til at trække sig tilbage. Da de saaledes for tredie Gang havde opgivet Angrebet, sagde Gunnar: "Der ligger en af deres Pile ude paa Taget; den skal jeg skyde til dem; det maa da være en stor Skam for dem at faa Saar af deres egne Vaaben". "Gjør ikke det, min Søn", sagde

301. Traadjern. Fundet paa By i Løiten, Hedemarkens Amt.

Rannveig. "Egg dem ikke mere nu, da de har trukket sig tilbage". Gunnar greb dog Pilen og saarede en i Hoben. "Der kom en Haand ud med Guldring paa", sagde Gissur, "og tog den Pil, som laa paa Taget; ikke vilde det blive ledt ude efter Vaaben, dersom der var nok inde. Lad os kun gaa frem igjen". "Vi skal brænde ham inde", sagde Mord. "Nei, det skal aldrig ske", sagde Gissur, "selv om det gjaldt mit Liv. Du maatte da kunne finde et andet Raad, du, som man ellers holder for at være en saa slu Karl". Der laa nogle Reb paa Volden, som man brugte til at fæste Husene med i Stormveir. Mord foreslog nu, at man skulde tage dem, slynge dem om Aasenderne, fæste Løkkerne om nogle store Stene og paa denne Vis vinde Taget af Skaalen. Dette skede; inden Gunnar merkede nogen Ting, havde de revet hele Taget af. De formaaede dog ikke at komme ham ind paa Livet, saa længe han kunde værge sig med sin Bue. Omsider lykkedes det en af de Sammensvorne at hugge Buestrengen af for ham. Gunnar satte til Gjengjæld Atgeiren tvers igjennem ham. To var dræbte og 8 saarede af Modstanderne, da Gunnar selv fik to Saar; men det sagde alle, at han ikke forandrede en Mine hverken for Saar eller Bane. Han sagde til

Hallgerd: "Lad mig faa to Lokker af dit Haar, saa snor du og min Moder dem sammen til en Buestreng for mig." "Er det dig meget om at gjøre?" spurgte hun. "Det gjælder mit Liv", sagde han. "Da skal jeg nu huske paa den Kindhest, du gav mig", sagde hun. "Jeg er lige glad, enten du værger dig længe eller kort". "Enhver har sin Vis at blive navngjeten paa", sagde Gunnar, "jeg skal visst ikke længe bede dig om det". "Du bærer dig stygt ad", sagde Rannveig, "og længe skal din Skam mindes". Gunnar forsvarede sig vel og berømmelig. Tilsidst segnede han om af Mødighed; da fik han flere alvorlige Saar. Han kom dog op igjen og fortsatte Forsvaret paa det tapreste, indtil han faldt. Da havde han dræbt to og givet sexten livsfarlige Saar. "En stor Helt har vi her fældet efter megen Møie", sagde Gissur. "Hans Forsvar vil mindes, saa længe Landet vorder bygget". Han gik hen til Rannveig og spurgte hende, om hun vilde overlade dem saa meget Jord, at de der fik hauglagt de faldne. "Jeg skulde gjerne unde eder alle det," sagde hun. "Meget har du mistet", indrømmede Gissur, "saa du har god Grund til at tale saaledes". Han bød sine Folk holde god Orden paa Gaarden, saa der hverken blev ranet eller ødelagt noget der.

302. Ildstaal. Fundet paa Lille Bondal, Fyresdal, Bratsbergs Amt.

Det var mange, som sørgede over Gunnars Død; mest gik det Njaal nær til Hjerte. Gunnar blev hauglagt saaledes, at han fik sidde opret inde i Haugen. Rannveig vilde ikke give ham Atgeiren med; den fik ingen Lov til at røre, sagde hun, medmindre han vilde hevne Gunnars Drab. Mod Hallgerd viste hun sig haard og gav hende Skyld for Sønnens Død. Det var kun med Nød og neppe, hun kunde afholde sig fra at dræbe hende. Hun fandt det derfor klogest at flytte fra Gaarden. Gunnars ældste Søn Høgne skulde have Lidar-Ende efter Faderen.

Det varede ikke længe, før der gik Rygter om, at der skede Varsler ved Gunnarshaugen. Skarphedin, Njaals Søn, indfandt sig paa Lidar-Ende, da han hørte det, for at bistaa Høgne med Blodhevnen. En Nat begav de sig afsted. Da Høgne tog ned Atgeiren, klang det høit i den. Rannveig vaagnede og spurgte harm, hvem det var, som vovede at røre ved Atgeiren, som hun havde forbudt alle og enhver at komme nær. Høgne svarede, at han vilde bringe den til sin Fader, for at han kunde have den at fremvise paa Vaabenthinget i Valhall. "Bedre var det, om du først vilde bære den

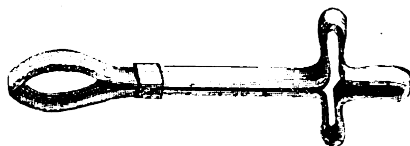
og hevne din Fader med den", mente Farmoderen. Samme Nat fældede Hogne og Skarphedin fire Mand; de to af dem havde pralet af at have givet Gunnar Banesaar. De kom sidst til Mord Valgardssøn paa Hov; ham traf de ude paa Marken: han var angst tilmode, da han saa og hørte, i hvilket Erinde Hogne og Skarphedin for. Han tryglede og bad pent for sig, at de maatte lade ham beholde Livet. Hogne mente vel, at han ikke havde tænkt paa at skaane nogen af sin Faders Banemænd. Men da Mord overlod ham Selvdømme, tog han efter nogen Betænkning derimod. Njaal fik det siden for Althinget dreiet derhen, at de nye Drab ei skulde hevnes, men Overfaldet paa Gunnar skulde tages i Betragtning som om han ikke havde været fredløs.

Harald grenskes Død.

Efter Slaget i Hjørungavaag fik Haakon Jarl være i Fred for sine Grander. Han holdt forresten ogsaa godt Øie med dem, som han havde Grund til at frygte. Indenfor Norge var der kun en Fyrste, som i nogen Henseende kunde komme ham nær, og det var Harald grenske, en Søn af den af Gunhildssønnerne dræbte Gudrød Bjørnssøn. Han havde af den danske Konge faaet en Forlening i det søndenfjeldske; men det varede ikke meget længe, før Haakon blev ham kvit.

Skaglar-Toste, hos hvem Harald grenske var opfostret, havde en vakker Datter, som hed Sigrid. Hun var i ung Alder bleven gift med den svenske Konge Erik Seiersæl, hvem hun fødte en Søn, den senere Olaf Skotkonge. Hende havde Harald allerede tidlig fattet Kjærlighed til. Da han kom tilbage til Norge, ægtede han Aasta, en Datter af den mægtige Gudbrand Kula fra Oplandene. Siden fik Harald høre, at Sigrid var bleven skilt fra Erik Seiersæl. Da vaagnede den gamle Kjærlighed hos ham paany. En Sommer, da han herjede i Austerveg, kom han til Sverige, hvor Sigrid indbød ham og hans Mænd til Gjæstebud. Han drog strax derhen, og Dronning Sigrid fagnede ham paa bedste Vis. Dog lod hun sig forlyde med, at hun agtede sine Gaarde og Eiendomme i Sverige for at være vel saa meget værd som hans Kongerige. Dette huede ikke Harald videre. Da han om Høsten drog hjemover, var han temmelig nedslaaet, og det blev ikke bedre, eftersom det led frem paa Vinteren. Sommeren efter drog han igjen bort — i Austerveg, sagde han vel, men Hensigten med hans Udfærd var at gjæste Sigrid. Da Harald kom til Sverige,

sendte han strax Bud til Sigrid, at han ønskede at tale med hende. Hun red nedover til ham. Harald spurgte hende da, om hun vilde gifte sig med ham. Sigrid syntes, det var et urimeligt Spørgsmaal af ham, saa meget mere, som han jo allerede var saa godt gift, som nogen kunde ønske sig. "Aasta," sagde Harald, "er jo en god og gjæv Kone; men ikke er hun saa høiættet som jeg." "Kan hænde det," mente Sigrid, "men det bæres mig for, at nu gaar hun med det, som er til Lykke for Eder begge." Der blev ikke mere Tale imellem dem, for Dronningen red bort. Harald blev endnu mere trist, og om en Stund besluttede han sig til mod sine Mænds Raad at besøge hende paa hendes Gaard. Samme Kveld kom ogsaa en Konge fra Gardarike derhen; han hed Visevold (Vsevolod) og havde det samme Ærinde som Harald. Begge Konger og alt det Folk, de havde med, blev vist hen til en gammel Stue, hvor de blev godt modtagne. Bohavet var gammeldags, men Beværtningen udmerket. Man satte frem saa godt Drikke, at alle blev fulde om Kvelden. Selv de, som skulde holde Vagt, sovnede

303. Pincet af Bronce. Fundet paa Værdal paa Inderøen, Nordre Throndhjems Amt.

ind. Om Natten lod Dronning Sigrid bære Ild og Vaaben paa dem, som var i Stuen. Alle omkom; de, som slap ud, blev dræbt af Dronningens Folk. "Paa denne Maade," sagde Dronning Sigrid Storraade, "vil jeg vænne Smaakonger af med at komme hid fra fremmede Lande for at fri til mig."

Rane, Haralds Fosterbroder, var bleven nede ved Skibene. Da han hørte, at Harald var dræbt, vendte han tilbage til Norge og berettede Aasta, hans Hustru, hvad der var hændt. Hun begav sig hjem til sin Fader, og hos ham fødte hun Sonnen Olaf, der siden blev den merkeligste Konge, som har regjeret i Norge. Aasta ægtede et Par Aar efter Sigurd Syr, en Konge, som nedstammede fra Harald Haarfager og herskede paa Ringerike.

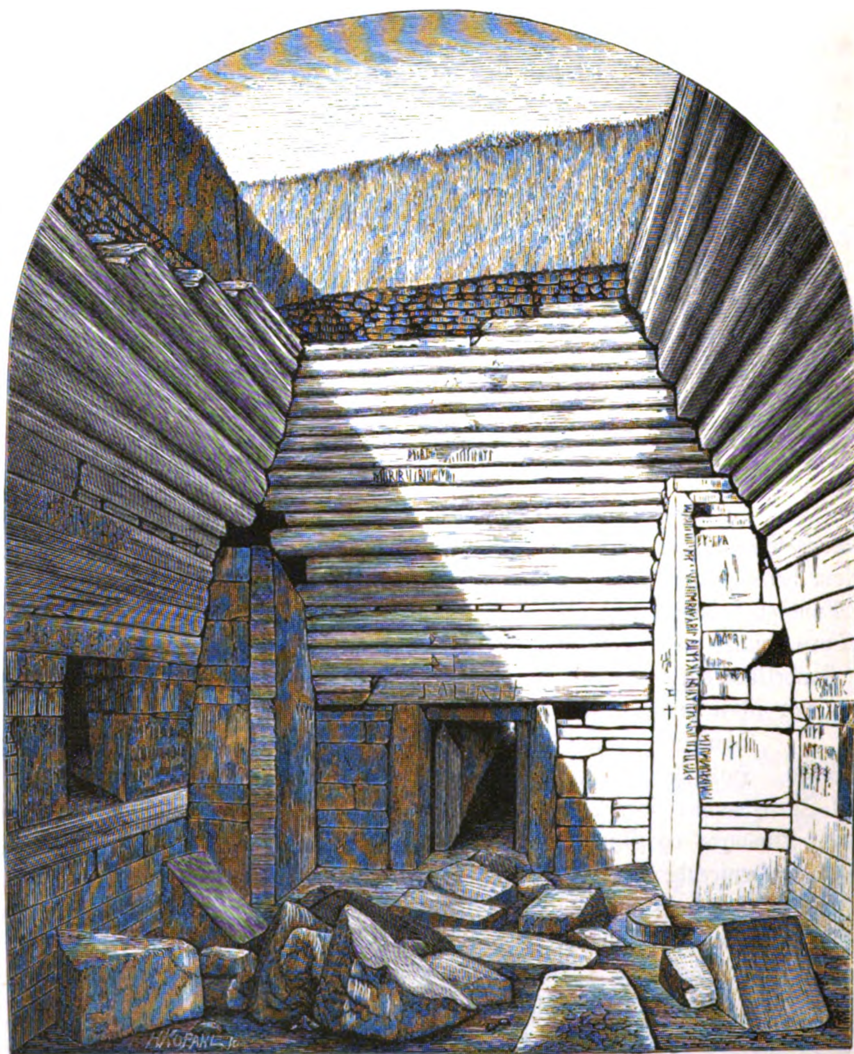
304. Spillebrikke af Ler. Fundet paa Veo Prestegaard, Romsdalen.

Orkenøiske Forhold.

Vi har ovenfor set, hvorledes Erik Blodøxe, Dronning Gunhild og deres Sønner alt fra deres første Fordrivelse havde betragtet Orkenøerne som deres andet Hjem. Sandsynligvis havde de formaaet at haandhæve sin Myndighed over denne Del af det norske Rige, som dengang styredes af Torv-Einars tre Sønner Arnkell, Erland og Thorfinn Hausakljuf (Pandekløveren) i Forening. De to første havde fulgt Erik Blodøxe til York og var siden sammen med ham blevne nedhuggede ved Stanmoor.*)

Thorfinn Hausakljuf styrede nu Øerne under Eriksønnernes Overhøihed. Han efterlod sig fem Sønner, der alle, den ene efter den anden, fik Jarledømmet over Øerne. Først blev Arnfinn Jarl. Han havde ægtet Erik Blodøxes og Gunhilds Datter Ragnhild. Hun var, siges der, i enhver Henseende Moderen op af Dage. Da hun var bleven kjed af Arnfinn, fik hun ham ombragt i Myrkhol**) paa Katanes og ægtede hans Broder Haavard, som nu blev Jarl. Han kaldtes den aarsæle, fordi Øerne havde det godt i enhver Henseende under hans Regjering. I et Gilde traf Ragnhild sammen med den staute Vikinghøvding Einar Klining, en Søstersøn af Haavard. Hun begyndte nu at lægge sig efter ham og forespeilede ham, at han baade skulde blive Jarl og faa hende tilægte, naar han blot vilde rydde Haavard af Veien. Einar modstod en Tidlang de lokkende Tilbud, men tilsidst blev Fristelsen ham for sterk. Han overfaldt Haavard ved Steinsnes paa Rossø og dræbte ham efter en kort Modstand.

*) Se ovenfor Side 166.
**) Murkle.

305. Det indre af Orkhaugen paa Orkenøerne.

Paa Grund af dette Nidingsverk blev Einar imidlertid saa forhadt, at Ragnhild fandt, at det var bedst, hun ikke indlod sig videre med ham. Hun overtalte da en anden Søstersøn af Haavard, Einar Haardkjæft, til at tage Einar Klining af Dage under Paaskud af at hevne Morbroderen. Men Ragnhild vilde nok heller ikke have Einar Haardkjæft til Husbonde; derimod giftede hun sig med Ljot, Thorfinns tredie Søn. Einar var lidet tilfreds med en saadan Adfærd og tænkte ved Magt at tvinge Ragnhild til at opfylde sit Løfte. Men Orkenøingerne vilde ikke vide af andre Herskere end Thorfinns Sønner, og derfor fandt han ingen Tilhængere. Større Lykke havde heller ikke Thorfinns fjerde Søn Skule. Han fik vel af den skotske Konge Kened III Jarledømmet over Katanes og vilde ogsaa vinde Orkenøerne; det strandede imidlertid paa Ljots Tapperhed. En Stund efter kom han igjen med en skotsk Hjælpehær under Anførsel af Margbjod. Denne

306—307. Klinknagler af Jern. Fundne paa Fosseholm i Eker, Buskeruds Amt.

Gang blev han selv nedhugget, Margbjod flygtede, og nu kunde Ljot ogsaa lægge Katanes til sit Rige. Margbjod vendte vel siden tilbage med en stor Hær, men blev slagen af Ljot paa Skidamyre; dog fik denne selv saa haarde Saar i Kampen, at han strax efter døde.

Nu tog Lodve, Thorfinns femte Søn, Herredømmet. Han blev en mægtig Høvding. Efter hans Død blev hans Søn Sigurd Jarl. Han vandt i sin tretiaarige Regjeringstid et større Rige end alle de tidligere Orkenøjarler, den ældste Sigurd end ikke undtagen. Hver Sommer herjede han paa Skotland, Irland og Suderøerne; de sidste underkastede han sig ganske og tvang dem til at betale Skat. Den skotske Befalingsmand (Maormor) i Mørœve (Moray) Finnlaich*) brød ind i Katanes med en stor Hær. Han sendte Sigurd Udfordring til paa en bestemt Dag at møde ham paa

*) Han var Fader til den siden saa berømte skotske Konge Macbeth.

Skidamyre; der skulde de kjæmpe om Herredømmet over Katanes. Sigurd havde knapt en Syvendedel af Finnlaichs Folkestyrke at stille i Marken. Han spurgte da sin Moder, den irske Kongedatter Edna, hvad han skulde gjøre. "Bedre er det at dø med Hæder end at leve med Skam," lød hendes Raad. Hun gav ham et Merke, som hun med egne Hænder havde broderet med megen Kunst. Det var udsyet som en Ravn; naar Vinden tog i det, saa det ud, som Ravnen fløi. "Dette Merke," sagde hun, "vil bringe Høvdingen, som kjæmper under det, Seieren, men hver den, som bærer det, Døden". For at forsterke sin Hær lovede Sigurd at give Orkenøingerne deres Odel tilbage, som de havde solgt til Torv-Einar, for at han skulde udrede en stor Mandebod til Harald Haarfager*). De gik ind herpaa, og takket være den Bistand, de ydede, vandt Sigurd en glimrende Seier over Skotterne; men ikke mindre end tre Merkesmænd faldt under Ravnebanneret. Fra nu af udvidede Sigurd sin Magt over Sutherland, Ross, Moray, Dalene (det senere saakaldte Argyle), Suderøerne og Man. Skotterne gjorde siden (omkring Aar 990) Forsøg paa at afryste hans Aag. To Jarler, Hunde og Melsnechtanate, overfaldt og dræbte Sigurd Jarls Maag Haavard i Thrasvik. Da Sigurd fik Nys herom, udrustede han en stor Hær og drog imod dem. Han landede ikke langt fra Dungalsnipen (Duncansby Head). Her kom det strax efter til Kamp. Melsnechtanate faldt for Sigurds Hirdmands Kaare Salmundssøns Haand, hvorimod Hunde flygtede. Stor Nytte høstede Sigurd Jarl dog ikke af denne Seier. Thi strax efter hørte han, at Malcolm, Finnlaichs Brodersøn, rykkede imod ham med en stor Hær. Han fandt det da raadeligst ikke at oppebie hans Komme, men vendte tilbage til Orkenøerne, hvorefter Malcolm underlagde sig hele Nord-Skotland. Senere sluttede de dog Fred med hinanden, og Sigurd ægtede Malcolms Datter. Deres Søn Thorfinn fik af Morfaderen Sutherland og Katanes til Gave.

Sigurd Jarl anerkjendte Haakon Jarls Overhøihed og betalte ham Skat. Men en kort Tid kom han i Afhængighedsforhold til en norsk Vikinghøvding af Harald Haarfagers Æt, der nu havde henledet Nord-Europas Opmerksomhed paa sig. Det var Olaf Tryggvessøn.

---

* Se ovenfor S. 60.

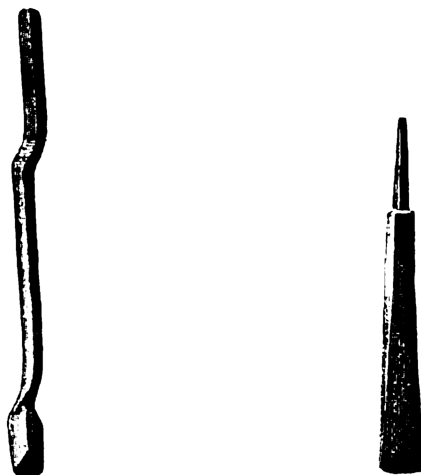
308. Marmorløven fra Piræus.

Dette merkelige Mindesmerke fra Nordboernes Færder staar nu ved Indgangen til Arsenalet i Venedig. Det kom did i Aaret 1687, efterat Venetianerne havde indtaget Athen, hvor det stod ved Havnen Piræus, som derfor bar Navnet Porto leone (Løvehavnen). Paa Løvens Sider findes to Runeindskrifter, anbragte i Slangeslyngninger. Runerne er næsten udslettede og kan derfor ikke læses; men der kan ikke være Tvivl om, at de er indhuggede af en Nordbo, der sandsynligvis stod i den byzantinske Keisers Tjeneste.

Olaf Tryggvessøns Barndom og Ungdom.

Vi har set, hvorledes Olaf Tryggvessøn som Barn kom til Haakon gamle i Svithjod. Her var han og hans Moder i to Aars Tid. Da fik Aastrid Lyst til at besøge sin Broder Sigurd Erikssøn, der opholdt sig i Gardarike ved den russiske Storfyrste Vladimirs Hof, hvor han nød den

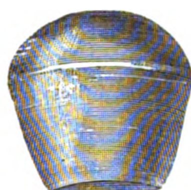
største Anseelse. Haakon gamle udrustede dem til Færden, og Aastrid drog nu afsted i Følge med nogle Kjøbmænd. Men paa Overfarten blev de overfaldte af Vikinger fra Estland, der bemægtigede sig Skibet og Godset. Folkene, som var ombord, blev dels dræbte, dels solgte i Trældom. Saaledes blev Aastrid og Olaf skilte ad. Aastrid blev solgt paa et Marked i Estland, hvor en rig Kjøbmand fra Viken ved Navn Lodin løskjøbte hende paa det Vilkaar, at hun skulde ægte ham. Klerkon hed den Mand, som fik Olaf og Thorolf Luseskjæg paa sin Part. Da han syntes, at Thorolf var for gammel og for lidet arbeidsfør til, at han kunde gjøre Fyldest for Kost og Ophold, slog han ham ihjel. Siden solgte han Olaf til en anden for en

309—310. Meisler af Jern. Fundne paa By i Løiten, Hedemarkens Amt.

god Buk, og den nye Eiermand lod ham gaa til en tredie i Bytte for en Trøie. Hos denne, der hed Reas, havde Olaf det godt i alle Maader. Da føiede Tilfældet det saa, at hans Morbroder Sigurd Eriksson kom til Estland for at indkræve Skat paa Kong Vladimirs Vegne. Da Sigurd med sit Følge drog over Torvet, holdt Olaf paa med at lege sammen med andre Smaagutter. Sigurd saa strax, at Gutten var af fremmed Herkomst; han vinkede ham til sig og spurgte ham om hans Navn, og saaledes erfarede han, at han havde sin Søstersøn for sig. Han kjøbte ham da løs og tog ham med til Holmgaard. Han søgte i Førstningen at holde hans Herkomst hemmelig; men det varede ikke længe, før et Tilfælde bragte det for Lyset. En Dag gik nemlig Olaf om paa Torvet; i Haanden bar han en

liden Øxe. Da fik han Øie paa Klerkon, som havde dræbt hans Fosterfader Thorolf. Han sprang strax hen til ham og satte Øxen i Hovedet paa ham, saa han faldt død om. Dermed løb han hjem til Sigurd og fortalte ham, hvad der var hændt. Nu var der i Gardarike sat Dødsstraf for hver den, som dræbte en udømt Mand. Medens Folkene, som var forsamlede paa Torvet, søgte efter Olaf for at dræbe ham, førte Sigurd ham til Allogia, Kong Vladimirs Dronning, og bad hende om at tage ham i sin Beskyttelse. Hun lovede ham det og sagde, at det vilde være Synd at dræbe en saa vakker Gut. Hun bød strax alle sine Mænd at væbne sig for at forsvare Gaarden mod den indtrængende Folkehob. Omsider lykkedes det Kongen at faa Mængden stagget ved Tilsagn om, at Drabet skulde blive sonet med Bøder, og disse blev siden udredede af Dronningen. Det var Lov i Gardarike, heder det i Sagaen, at ingen kongebaaren Mand maatte opholde sig i Landet uden at have Kongens Tilladelse dertil. Sigurd aabenbarede derfor Dronningen, af hvilken Herkomst Olaf var, hvorledes han var kom-

311. Spillebrikke af Glas. Funden paa Hegge i Stenkjær, N. Throndhjems Amt.

men did, og at han ikke kunde være i sit Land paa Grund af Ufred. Paa Dronningens Forbøn fik Olaf ikke blot Tilladelse til at være i Landet, men Kongen lod ham ogsaa opdrage som en Kongesøn og oplære i alle Idrætter. Her blev da Olaf til sit 18de Aar, da han fik Skibe for at drage ud paa Eventyr, og under Navnet Ole gerdske vandt han snart et stort Ry blandt Samtidens Vikinger. Han herjede først Bornholm, styrede siden over til Vendland, hvor han ægtede Dronning Geira, Kong Burislavs Datter, og undertvang de Egne, som før havde ligget under hendes Rige, men nylig havde unddraget sig for at svare hende Skat. Siden laa han hver Sommer ude paa Vikingetog, medens han om Vinteren opholdt sig hjemme hos Dronning Geira. I tre Aar havde han opholdt sig i Vendland, da Geira døde. Denne Sorg gik ham saa nær til Hjerte, at Hjemmet blev ham trangt efter denne Dag. Han gjæstede nu som Viking Danmark, England, Nordhumberland, Skotland, Suderøerne, Man og det vestlige Frankrige, som vore Forfædre kaldte Valland. Paa Veien herfra blev han af Storm dreven hen til

Scillyøerne vestenfor Englands sydvestre Odde.*) Her hørte han, at der boede en gammel Eneboer, som forstod at forudsige tilkommende Ting. Olaf vilde dog først sætte ham paa Prøve, inden han selv henvendte sig til ham. Han bød derfor en af sine Mænd, den høieste og vakreste, han havde i sin Skare, at gaa op til ham og udgive sig for Ole gerdske. Manden fremstillede sig for Eneboeren; men neppe havde han sagt, som Olaf bød ham, før Eneboeren sagde: "Ikke er du Kongen; men jeg raader dig til, at du er din Konge tro." Saasnart Olaf fik høre om dette, tvivlede han ikke et Oieblik mere paa Eneboerens Spaadomsgave, men begav sig strax til ham for at høre, om han skulde vinde noget Rige, eller om en anden Lykke skulde times ham i Livet. Eneboeren sagde ham da, at han vilde blive en navnkundig Konge, som skulde øve mangen Storbaad og omvende mange til Kristendommen. Til Tegn paa, at Olaf fuldt ud kunde stole paa Spaadommen, forudsagde han ham, at han vilde blive overfaldt af Fiender, saasnart han var kommen tilbage til sine Skibe; han skulde komme til at miste mange af sine Folk; selv vilde han blive saa haardt saaret, at han maatte bæres paa et Skjold; men om syv Dage skulde han igjen være helbredet. Det gik, som Eneboeren havde forudsagt; Olaf blev overfaldt og saaret, men kom sig igjen. Han opsøgte nu atter Eneboeren, og denne overtalte ham til at antage den kristne Tro. Olaf begav sig strax med alle sine Mænd til et Kloster der paa Oerne, hvor Abbeden døbte dem under megen Høitidelighed.

Om Høsten drog Olaf til England, hvor han for fredeligt frem. Han havde just lagt sig med sine Skibe i en Havn, da der gik Bud over Landet, at alle skulde indfinde sig til Thinge. Did drog han da. Thinget var stevnet af en Dronning ved Navn Gyda, Datter af den før nævnte irske Konge Olaf Kvaran. Hun havde tidligere været gift med en mægtig Jarl; men han var faldet fra. Nu havde en vild Slagsbroder og Holmgangsmand Alfvine friet til hende; men hun havde svaret ham, at hun selv vilde vælge sin Ægtefælle, og derfor havde hun sammenkaldt dette Thing. Alle Høvdinger og mægtige Mænd i Riget, blandt dem Alfvine, var mødt frem i sin bedste Puds. Olaf derimod havde kun sine Reiseklæder paa og over dem en lodden Kappe, der var forsynet med en Hætte, som han havde trukket ned over Oinene. Han stod afsides med sine Mænd. Gyda gik omkring og betragtede enhver, som saa hende ud til at være en mandig Karl. Hun kom ogsaa til Olaf, løftede paa Hætten og saa ham ind i Ansigtet; saa spurgte hun om, hvem han var. Han sagde, at han hed Ole og var en Udlænding. "Vil du have mig," spurgte Gyda, "saa vælger jeg dig til Mand." Olaf afslog ikke dette Tilbud; thi hun var baade ung og vakker. Fæstemaalet kom da istand. Men Alfvine blev yderst vred over

*) Disse Oer kaldtes af vore Forfædre Syllingerne.

dette og udfordrede Olaf til Holmgang. Hver af dem skulde møde med elleve Mand. Olaf gav de Mænd, som skulde følge ham, store Øxer og bød dem bære sig ad aldeles som han selv. Da de mødtes, hævede Alfvine Sværdet for at hugge Olaf ned; men denne slog det ud af Næven paa ham med Øxen, gav ham i det samme et Svimeslag og bandt ham fast. Det gik hans Mænd paa samme Vis; de blev bundne og førte til Olafs Herberge. Men siden slap han Alfvine løs paa den Betingelse, at han aldrig mere skulde vende tilbage til England. Siden holdt Olaf og Gyda Bryllup; han opholdt sig en Tidlang i England, men stundom ogsaa i Irland.

Disse og mange flere Sagn vidste vore Forfædre at berette om Olaf Tryggvessøns Ungdomsliv; han stod for dem som en Skikkelse fra en overjordisk Verden, og det er derfor intet Under, at hans Levnetsbeskrivelse blev udstyret med et Spind af Legender. Samtidige Skalde — navnlig Hallfred Vandraadeskald, om hvem vi siden skal høre — omtaler vistnok, at Olaf tilbragte sin Ungdom i Gardarike, kjæmpede paa Bornholm og herjede Skaane, Saxland, Frisland, Flandern, Nordhumberland, Skotland, Man, Suderøerne, Irland og Bretland. Men Navnene paa de Fyrster, med hvem Olaf ifølge Sagaen kommer i Berørelse, er som oftest upaalidelige, da de enten levede før eller efter Olafs Vikingetid. Med alt dette kan der ikke med fuld Bestemthed siges, hvor meget eller hvor lidet der findes af historisk Sandhed i det ovenfor fortalte. Fra Olafs Komme til England har man imidlertid en anden Kilde at ty til, der yder ganske anderledes paalidelige Efterretninger end vore Sagaer; det er de samtidige engelske Aarbøger.

I England havde der indtil denne Tid hersket Fred og Ro. Den dygtige Kong Edgar havde med stor Upartiskhed skiftet Ret mellem Angelsachser og Daner og i det hele taget gjort alt muligt for at faa dem til at smelte sammen til et Folk. Men hos Angelsachserne fandt hans Planer kun liden Tilslutning. Da han døde i Aaret 975, blev Landet hjemsøgt af indre Uroligheder og Anfald udenfra, der først endte med, at fremmede Herskere opkastede sig til Landets Styrere.

Det synes, som det var i Aaret 988, at Olaf Tryggvessøn begyndte at fiske i de rørte engelske Vande. I dette Aar gjorde nemlig Normannerne Indfald i Sommerset og herjede Devonshire. Tre Aar efter kom han igjen i Følge med to andre Anførere Gudmund, Stegitans Søn, og Justin. Den sidstnævnte var maaske den samme som hans Morbroder Jostein, Erik Bjodaskalles Søn. De viste sig først med 393 Skibe udenfor Themsen, herjede saavel her som i Kent og drog derpaa opover til Ipswick i Suffolk, som de plyndrede. De udstrakte nu sine Tog vidt over Landet, indtil East-Anglias Jarl (Ealdormand) Brihtnoth vovede at byde dem Spidsen ved Maldon. Men dette Forsøg faldt ikke bedre ud, end at Englænderne blev fuldstændig slagne og deres tapre Høvding dræbt. Nu greb Rædselen det

hele Land; man vidste intet andet Raad til at blive de farlige Fiender kvit end at betale dem en Skat, den saakaldte Danegeld. Den første Sum, som saaledes udredede, var 10,000 Pund Sølv og Guld.

Men hvad den engelske Konge saaledes var nødt til at give med den ene Haand, tænkte han paa at tage tilbage med den anden. Efter sine Mænds Raad lod han over hele England udgaa den Befaling, at de største Skibe, som hørte hjemme her, skulde samles ved London. Her udrustede han dem med de tapreste af sine Krigere, og Dagen, da Angrebet skulde foregaa, var allerede bestemt. Men til al Lykke for Vikingerne havde Englænderne en Forræder iblandt sig. Det var Ealdormanden Ælfric, en af Anførerne. Natten før Angrebet drog han nemlig over til Vikingerne, røbede Kongens Plan og tog derpaa Flugten sammen med dem, saa Englænderne kun fik Tag i et eneste Skib. En Stund efter kom det til Sammenstød mellem Flaaderne, og her faldt mange af Danerne. Ogsaa Ælfrics Skib blev taget med sin hele Besætning; men Høvdingen selv var flygtet, og det var kun til liden Nytte mod gjentagne Anfald af Vikingerne, at man stak Øinene ud paa Ælfrics Søn og lyste ham selv fredløs.

Aaret efter (993) tog Vikingerne Bamborough med Storm og plyndrede Byen. Siden vendte de sine Vaaben mod Nordhumberland og Lindesey. Vistnok samlede Indbyggerne i de sidstnævnte Landskaber sig for at møde Fienderne; men netop som Kampen skulde begynde, tog Anførerne, der var af nordisk Herkomst, Flugten og lod sin Hær i Stikken.

Den 8de September 994 trængte Olaf Tryggvesson op i Themsen med 94 Skibe. Han havde i Følge med sig den danske Konge Svein Tjugufkjæg, som nu ogsaa var dragen ud til de britiske Øer paa Eventyr. De gjorde et voldsomt Angreb paa London og forsøgte at stikke Byen i Brand; men Bymændene forsvarede sig tappert, og Vikingerne maatte med stort Tab trække sig tilbage. Men i Stedet hjemsøgte de Kysterne af Essex, Kent, Sussex og Hampshire, ja, de skaffede sig endog Heste og drog langt ind i Landet, hvor de voldte megen Skade ved Ran og Mord. Tilsidst vidste den raadvilde Konge Ædhelred ikke andet Raad end at slutte Fred med Olaf Tryggvesson, saaledes at han skulde svare ham Skat og Afgift for at faa ham til at drage bort.

Denne Overenskomst er endnu bevaret og lyder i Oversættelse saaledes: "Dette er det Fredsmaal og det Forlig, som Kong Ædhelred og hele hans Raad (witan) har sluttet med den Hær, ved hvilken Anlaf (Olaf), Justin (Jostein) og Gudmund, Stegitans Søn, var.

1. For det første skal der bestaa Fred mellem Kong Ædhelred, hans ganske Folk og den ganske Hær, som Kongen betalte Penge, efter de Forlig, som Erkebiskop Sigeric, Ealdormand Ædhelward og Ealdormand Ælfric sluttede, da de udvirkede hos Kongen, at de maatte kjøbe Fred for

sin Landsdel, som de bestyrede under Kongens Myndighed. Hvis en Skibshær nogensinde herjer England, skal vi have Hjælp af dem alle, og vi skal skaffe dem Ophold, saa længe de er hos os. Ethvert Landskab, der freder om nogen af dem, som herjer paa England, skal være utlægt for Kong Ædhelred og den ganske Hær (d.e. Olafs Hær).

2. Ethvert Kjøbmandsskib, som kommer ind i Havnen, skal have Fred, om det end er et fiendtligt Skib, med mindre det er drevet ind af Storm. Og selv om det ved Storm er drevet derhen, da skal Mandskabet have Fred for sig, og for hvad det bringer med, naar det flygter til en fredlyst Borg og kommer ind der.

3. Enhver af vore egne Fredsfæller skal have Fred saavel tillands som tilvands, saavel i Havn som udenfor. Hvis en af Kong Ædhelreds Fredsfæller kommer til et ufredet Land, og Olafs Hær kommer did, da skal hans Skib og alt hans Gods have Fred. Hvis han har draget sin Skude paa Land eller bygget sig Hus eller opslaaet Telt, skal han have Fred for sig og alt sit Gods. Men hvis han har baaret sit Gods op i et Hus sammen med Ufredsmænds Gods, da skal han miste sit Gods, men beholde selv Fred og Liv, hvis han giver sig tilkjende som Fredsmand.

4. Hvis nogen bliver plyndret for sit Gods og han ved, af hvilket Skib, da skal Styresmanden give Godset tilbage, eller han skal gaa frem med fire Mand — han selv være den femte — for at negte det eller erklære, at han tog det med Rette i Kraft af den tidligere Overenskomst.

5. Hvis en engelsk Frimand dræber en dansk Frimand, skal Drabet bødes med 30 Pund, eller Gjerningsmanden udleveres. Det samme skal ogsaa ske, om en dansk Mand dræber en engelsk. Hvis otte Mænd bliver fældede, da er det Fredsbrud, hvad enten det er inden- eller udenfor Borgen. Er det under otte Mand, skal det bødes med fuld Mandebod.

6. Hvis Fredsbruddet er skeet inden Borgen, skal Borgerskabet selv gaa hen og bemægtige sig Manddraberne, levende eller døde, eller deres nærmeste Frænder, Mand for Mand. Hvis Borgerskabet undslaar sig derfor, da træde Ealdormanden til. Hvis han ikke vil, skal Kongen gribe ind, og hvis han er uvillig dertil, da skal det hele Landskab (Ealdordømme) ligge i Ufred.*) Ethvert Drab, enhver Plyndring og alle de Krænkelser, som har været øvet, inden denne Fred blev sluttet, skal der ikke tages Hensyn til, og ingen skal hevne dem eller fordre Bod for dem. Ingen af Parterne, hverken de eller vi, skal modtage hinandens Træl, hinandens Tyv eller hinandens Fiende.

7. Og hvis man siger om en af de indfødte, at han har stjaalet Kvæg eller dræbt nogen, og en Skibsmand og en indfødt siger det, da har han ingen Ret til at frakægge sig det ved Ed. Og hvis deres Folk dræber vort Kvæg, da skal Forøveren ingen Ret have hos dem eller hos os, og de

*) D. e. at Olaf og hans Mænd frit kunde herje der.

skal ikke have Adgang til at sone det ved Boder. To og tyve Tusinde Pund Guld og Sølv skal man fra England betale Hæren for Freden."

Olafs Hær opslog sit Vinterkvarter i Byen Southampton. Kong Ædhelred sendte nogle af sine fornemste Mænd til Olaf og bad ham om at komme til sig. Til Sikkerhed for, at der denne Gang ikke stak Svig under, stillede han Gidsler. Olaf modtog Indbydelsen og drog i et festligt Optog til Andover, hvor Kongen opholdt sig. Her blev Olaf konfirmeret; Kongen stod selv Fadder til ham, antog ham som Søn og gav ham kostbare Gaver. Olaf lovede paa sin Side, at han aldrig mere skulde fare med Hærskjold over England. Over Nytaar drog han bort til sit Fædreland.

Olaf Tryggvesson drager til Norge.

Hvad var det, som bragte Olaf Tryggvesson til at vende tilbage til Fædrelandet, som han havde forladt som et Spædbarn?

De ordknappe engelske Aarbøger har ingen Oplysninger at give. Derimod har Sagaerne opbevaret et merkeligt Sagn, der klinger lige saa eventyrligt som Fortællingerne om Olafs Barndom og Ungdom.

Efter Jomsvikingernes Nederlag i Hjørungavaag naaede Haakon Jarl stor Magt og Anseelse over hele Norden. Hedningerne, der i ham saa sit bedste Forsvar mod den fremrykkende Kristendom, elskede og agtede ham; der herskede gode Aaringer i Landet, og man havde Fred med Naboerne. Det var i Folkets Øine et Bevis paa, at Jarlen var Gudernes Yndling. Men det varede ikke længe, før de mindre heldige Sider ved Jarlens Karakter traadte sterkt frem. Han lod haant om Tro og Love og viste sig smaalig og tranghjertet selv mod dem, som havde gjort ham store Tjenester. Han viste sig derhos meget haard og voldsom og vilde ikke gjøre hver Mand Ret og Skjel efter Loven. Men værst af alt var hans Usædelighed, som gik over alle Grændser. Det kom saa vidt, siger Snorre, at Jarlen lod tage mægtige Mænds Koner og Døtre og føre hjem til sig, beholdt dem hos sig en Uges Tid eller to og sendte dem saa hjem igjen med Skammen. Som venteligt kan være begyndte Bønderne at knurre herover. Størst blev Misnøiet i Throndhjem, hvor han havde sit Hovedsæde.

Haakon følte, hvorledes Folket Dag for Dag fjernedes fra ham, og han anede, at det ikke vilde vare længe, før han maatte vige fra Magten, og at en af Harald Haarfagers Ætlinger vilde træde i hans Sted. Over

fra England og Irland bares der Rygter til ham om den gjæve Kongesøn, som skulde være kommen fra Norge. For ham nærede han Angst, og han besluttede sig derfor til at faa ham ryddet af Veien.

Til at udføre dette Hverv valgte Jarlen en af sine nærmeste Venner Thore Klakka. Han havde faret viden omkring baade i Viking og i Handelsfærd, saa han var godt kjendt, hvor han kom. Jarlen bad ham nu drage over til Dublin i Kjøbfærd, om han skulde faa udspurgt, hvorledes

312. "The old man of Hoy" paa Orkenøerne.

det egentlig forholdt sig med denne Olaf. Var det ham muligt, skulde han se til enten at faa ham lokket over til Norge eller og selv tage ham af Dage. Thore var ikke uden Grund Jarlens gode Ven. Han drog strax afsted til Dublin, hvor Olaf just opholdt sig hos sin Svoger, Sigtrygg Silkeskjæg.*) Thore traf snart sammen med Olaf. Denne ønskede at faa Besked om For-

*) Hvis Sagaernes Beretning kan forenes med de engelske Annalers Udsagn, maa man antage, at Olaf fra England var draget over til Irland, efterat Freden med Ædhelred var sluttet.

holdene i Norge; først spurgte han ham ud om Kongerne paa Oplandene og andre mægtige Mænd i Landet, siden hørte han efter, hvorvidt Haakon Jarl var afholdt af Folket. Thore gjorde Rede for alt. Hvad Haakon Jarl angik, sagde han, var han bleven saa mægtig, at ingen vovede at modsætte sig ham; men han var dog sikker paa, at hvis en Ætling af Harald Haarfager optraadte med Krav paa Riget, vilde alt Folket slutte sig til ham. Da betroede Olaf ham, hvem han var, og spurgte ham om, hvorledes han vilde blive modtaget, om han kom til Norge. Thore lod, som han blev meget glad over, at Olaf tænkte paa det, og søgte at bestyrke ham i hans Forsæt. Der var nu heller intet mere, som knyttede Olaf til det fremmede Land; hans Dronning Gyda var netop død, og han stundede derfor efter at komme bort til noget nyt. Det blev da til det, at han reiste afsted med fem Skibe; han havde mange Prester ombord; thi han havde nu sat sig til Maal at indføre Kristendommen i Fædrelandet. Thore Klakka ledsagede ham.

Han satte Kursen om Suderøerne nord om Skotland. Det var tidlig paa Vaaren; Pettlandsfjorden var ufremkommelig for Is, og han maatte derfor løbe ind i Havnen Aasmundarvaag paa Sydøstsiden af Haaøen blandt Orkenøerne. Her laa just den mægtige Sigurd Orkenøjarl med tre Skibe paa Reise til Katanes. Olaf sendte Bud til Sigurd, at han skulde komme ombord til ham. Sigurd indfandt sig strax. Da krævede Olaf af ham, at han skulde hylde ham som sin Overherre og antage Kristendommen. Olaf havde langt flere Folk end Sigurd, og det kunde derfor ikke nytte ham at sætte sig imod det, især da Olaf truede ham med Døden, ifald han sagde Nei. Han lod sig derfor døbe og gik Olaf tilhaande, hvorpaa han fik beholde Forleningen. Men sin Søn Lødve maatte han give Kongen som Gidsel. Olaf lod nogle af Presterne blive tilbage hos Sigurd og styrede over til Norge.

Han landede ved Moster paa Hørdaland. Her lod han sit Telt reise og holdt Messe paa det Sted, hvor siden den ældste Kirke i Norge blev bygget. Thore Klakka fandt, at det var raadeligst, at han ikke fortalte nogen, hvem han var, men at han skyndte sig nordefter det hurtigste, han kunde, for at komme uforvarende over Haakon Jarl. Dette Raad fulgte Olaf og seilede nu nordefter Nat og Dag, til han kom til Agdenes. Her gik han i Følge med Thore Klakka iland i Nærheden af et Sted, som kaldtes Thjalfahelle eller Thjalfes Hule.

Thore Klakka havde imidlertid faaet Efterretninger om, at der i Thrøndelagen var udbrudt Oprør mod hans Ven og Herre Haakon Jarl. Da han indsaa, at Olafs Komme kun vilde gjøre ondt værre, gjorde han her et Forsøg paa at tage ham af Dage ved Snigmord. Dette slap han dog ikke heldigt fra; det kostede tvertimod ham selv Livet. Efter Thores Drab styrede Olaf videre ind ad Throndhjemsfjorden.

313. Mosterø Kirke. Maaske bygget af Olaf Tryggvesson.

Haakon Jarls Død.

Haakon Jarl havde imidlertid selv ved sin Vilkaarlighed, Grusomhed og utæmmede Sandselighed fremskyndet sin Undergang. Bønderne havde allerede længe været meget forbitrede og kun ventet paa en gunstig Leilighed til at tage Hevn.

En saadan havde nu frembudt sig. Om Vaaren var han i Gjestebud i Medalhus[1]) i Guldalen. Hans Skibe laa ude ved Viggja[2]); for dem raadede hans Søn, den gjæve Erlend. Under Gjestebudet sendte Jarlen sine Træller op til Bunes[3]), hvor den mægtige Bonde Orm Lyrgja boede. Deres Erinde var at bortføre hans Hustru Gudrun, en Datter af Bergthor paa Lunde[4]); hun gik for sin Skjønheds Skyld almindelig under Navnet Lundesolen. Da Trællene fremførte den Besked, de havde med, holdt Orm i Forstningen gode Miner og bød dem Natverd, før de drog tilbage igjen. Men medens de spiste, sendte han Bud efter sine Naboer, og da Trællene tænkte at tage fat paa Veien igjen, lod Orm dem vide, at de nok fik reise uden Gudrun. Denne erklærede selv: "Hils Jarlen og sig, at ikke kommer jeg til ham, med mindre han sender Thora paa Rimul[5]) efter mig". Denne Thora var en mægtig Husfru i Guldalen og en af Jarlens mange Kjærester. Trællene lovede, at de skulde komme mandsterkere igjen. Men Orm lod nu opskjære Hærør og sendte den rundt om i Bygderne med Befaling til Bønderne om at væbne sig og drage mod Haakon Jarl. Ogsaa Bonden Halldor paa Skjerdingstedja[6]), en mægtig Bonde i Melhus, opskar Hærør. Bønderne drog nu nedover Dalen for at møde Jarlen. Denne var netop paa Veien opover til Bunes med alle sine Mænd for at tvinge Orm til Lydighed. Da han fik høre, at Bønderne kom, vovede han ikke at møde dem, men skjulte sig i en dyb afsidesliggende Dal, som siden kaldtes Jarlsdalen[7]), og holdt herfra Øie med Bøndernes Bevægelser.

Da det led ud paa Natten, og Bønderne havde delt sig i flere Partier for at efterspore Jarlen, bød denne sine Mænd at drage Skogveien over Høilandet til Orkedalen. "Ingen vil gjøre Eder noget," sagde han, "naar jeg ikke er tilstede. Send Erlend Bud, at han seiler ud efter Fjorden med

[1]) Nu Melhus. [2]) Nu Viggen i Børsen. [3]) Gaard i Storen. [4]) I Horg Sogn. [5]) Nu Romul i Melhus. [6]) Nu Skjerdingstad. [7]) Navnet kjendes nu ikke længere; men Stedet maa antagelig søges i Egnen ovenfor Melhus Kirke.

Skibene, saa skal vi mødes paa Møre." Han haabede nemlig, at Bondehæren snart skulde opløse sig. Hans Mænd fulgte hans Befaling og drog hver til sin Kant, nogle hjem til sine Gaarde, andre ud til Erlend. Kun en blev tilbage hos Jarlen; det var Trællen Kark, som han havde faaet i Tandgave, da han var et lidet Barn, og han mente derfor, at han trygt kunde stole paa ham.

Oppe i Liden paa den anden Side af Elven, nærmere Gulosen, ligger Gaarden Rimul, hvor Jarlens nys nævnte Kjæreste, Thora, boede. Hos hende vilde nu Haakon skjule sig, saa længe Bondernes Opstand varede. Det var ud paa Vaarkanten. Elven var endnu islagt, men hist og her i Strykene var der aabent Vand. Jarlen red, men Trællen gik. Da de var komne ud paa Elven, stødte Jarlen sin Hest ned i en Vaak, hængte sin Kappe paa Iskanten og kastede sit Sværd fra sig, saa det skulde se ud, som han i Mørket var reden ned i og var druknet der. Siden gik han med Trællen op til en Hule, som siden kaldtes Jarlshulen*). Der lagde de sig en Stund for at hvile ud efter de udstaaede Strabadser. Trællen bar sig ilde i Søvne. Da han vaagnede, spurgte Jarlen ham om, hvad han havde drømt. "Jeg drømte," sagde Kark, "at jeg saa en sort og fæl Mand komme bort til Hulens Indgang. Han raabte ind: "Nu er Ulle død!" og gik derpaa opover Liden igjen." "Da er Erlend visselig død," sagde Jarlen. Trællen sovnede igjen og bar sig ilde som før. Da han vaagnede, fortalte han, at den samme fæle sorte Mand atter var kommen nedover Liden og havde raabt til ham: "Sig Jarlen, at nu er alle Sunde stængte." Da blev Jarlen tankefuld: "Saa er det vel snart forbi med mit Liv," sagde han. Strax efter stod han op, forlod Hulen og gik med Kark op til Rimul. Selv blev han staaende udenfor, men sendte Trællen ind for at bede Thora om at komme ud til ham i al Hemmelighed. Hun kom. Jarlen bad hende om at skjule ham et Par Dage, indtil Bønderne var gaaede fra hverandre. Thora indvendte, at det var ingen let Sag; thi alle kjendte deres Forhold, sagde hun, og man kunde derfor være vis paa, at hans Uvenner først og fremst vilde ransage hendes Hus baade ude og inde. "Det eneste Sted, hvor man ikke vilde finde paa at søge efter en saa stor Høvding som dig," mente hun, "maatte være i mit Svinebol." Hun førte dem did. "Det er jo et prægtigt Skjulested!" sagde Jarlen. "Livet maa man først og fremst bjerge; det faar ikke hjelpe, om Herberget ikke er det fineste." Medens Kark gravede en dyb Grav under Stenen, fortalte Thora Haakon, hvilke Rygter der gik i Bygderne om Olaf Tryggvessøns Komme og Erlends Død. Da Graven

*) Jarlshulen er nu ikke længere at finde. Den nedre Del af Guldalen undergik vistnok ogsaa ved den store Oversvømmelse i Midten af det 14de Aarhundrede en saa betydelig Forandring, at dens Udseende er bleven helt forskjellig fra, hvad det tidligere var.

var færdig, steg Haakon og Kark ned i den; Thora gav dem Lys, Mad og Drikke med, lagde Brætter over, sopede Muld og Møg ovenpaa og drev Svinene ind igjen. Siden gik hun op paa Gaarden igjen.

Hvad Thora havde fortalt om Olaf Tryggvessøns Komme og Erlends Død, medførte Sandhed. Nogle af Haakons Mænd havde nemlig været saa heldige at naa til Viggja, hvor Erlend laa, og havde bragt ham Faderens Bud om at drage udover til Møre med Skibene. Han gav sig strax paa Vei. Han var imidlertid ikke kommet langt, før han mødte Olaf Tryggvessøn, der styrede indover Fjorden. Erlend skjønnede strax, han saa de fremmede Skuder, at de ei kom med Fred; men da han kun havde tre Skibe, medens Olaf havde fem, fandt han det raadeligst at styre mod Land. Olaf Tryggvessøn troede, at det var Jarlen selv, som var ombord paa Langskibene, og bød derfor sine Mænd at ro til af alle Kræfter. Erlend var imidlertid lige ved Land. Da hans Skibe tog Grund, sprang han selv og hans Mænd overbord for at svømme til Stranden; men Olaf havde fulgt dem lige i Kjølvandet. Blandt de svømmende faldt hans Øine paa en rask, særdeles vakker Mand; det var Jarlesønnen Erlend. Hurtig snappede han Rorpinden og kastede den efter ham. Den rammede Erlend i Hovedet, saa Skallen brast, og han døde. En Del af Jarlsmændene blev ogsaa dræbte, men mange fik dog beholde Livet, og af dem erfarede Olaf, hvem det var, han havde dræbt med Rorstangen, og hvorledes Jarlen just blev jaget af Bønderne som et vildt Dyr.

En Stund efter at Olaf var landet, kom der til ham en Hob af Bønderne, som var ude at søge efter Haakon Jarl. Da han fortalte dem, hvem han var, hilsede de ham velkommen og tog ham til Konge over sig. Saa gav Bønderne, med Olaf i Spidsen, sig igjen til at lede efter Haakon Jarl. De drog opover til Guldalen, da de antog, at han havde søgt sin Tilflugt hos Thora paa Rimul. Oppe i Gulelven fandt de Jarlens Sværd og Kappe; hans Hest var dreven op paa en Øre længere nede. Nu troede nogle strax, at Jarlen var druknet, og mente, at det ikke kunde have nogen Hast med at sokne efter ham. Men en gammel Mand sagde, at de kun kjendte lidet til Jarlens Kneb, hvis de vilde slaa sig tiltaals hermed. Saa drog da hele Flokken op til Rimul, hvor de søgte længe og godt baade ude og inde uden at finde ham. Da lod Olaf sine Mænd og de tilstedeværende Bønder blæse sammen til Thing ude paa Tunet paa Rimul. Selv steg han op paa den store Sten, som dannede Væggen til Svinehuset, og forkyndte med høi Røst, at han vilde give en stor Belønning til den, som tog Jarlen af Dage. Derpaa drog han med sine Mænd ud til Lade, hvor han for det første slog sig til Ro.

Men nede i Grøften under Stenen sad Haakon Jarl og Trællen Kark. De havde Lys hos sig. Jarlen stirrede Trællen ind i Ansigtet og

saa, at denne skiftede Farve. "Hvorledes er det fat med dig?" spurgte han. "Stundom er du bleg, og stundom er du sort som Jord. Sig mig, er det nu saa, Træl, at du tænker paa at svige mig?" "Nei," forsikrede Trællen. "Vi er begge fødte i samme Nat," sagde Jarlen, "og lang Tid bliver det heller ikke mellem vor Død." Saa spiste de sammen, Jarlen og Trællen, og drak af samme Kar. Der var over Jarlen kommen en Gru, som han aldrig før havde følt; den blev saa meget sterkere, som han vidste, at han ikke kunde stole paa Trællen. Han kjæmpede da for at holde sig vaagen. Kark derimod lagde sig til at sove. Om en Stund kunde Jarlen paa hans Uro merke, at han drømte. Han vækkede ham og spurgte, hvad han saa. "Vi var begge paa et Skib," sagde Trællen, "og jeg var Styresmand." "Det betyder vel," sagde Jarlen, "at du raader baade for mit og dit Liv. Vær mig tro, som du bør, saa skal jeg lønne dig, naar bedre Dage kommer." Atter sovnede Kark og gav sig ilde. Jarlen spurgte ham, da han vaagnede, hvad han drømte. "Jeg var paa Lade nu," sagde han, "og Olaf lagde et Guldsmykke om min Hals og gav mig en stor Hest." "En blodrød Ring er det, Olaf vil lægge om din Hals," svarede Jarlen, "og Galgen er den Hest, du vil faa! Vær tro imod mig; thi af mig har du intet andet end godt at vente." Men Trællens Drømme havde gjort Jarlen fælen, og Kark var paa sin Side heller ikke sikker paa Jarlen. De blev da begge siddende vaagne for at passe paa hinanden. Saaledes hengik Natten. Men da det led ud paa Morgenen, blev Jarlen saa overvældet af Træthed, at han faldt i Søvn. Møien, Lidelserne og Bekymringerne vedblev at plage og ængste ham i Slummeren. Han skreg høit, slog snart Hælene under sig og løftede snart paa Nakken, som om han vilde staa op. Da greb Kark sin Kniv, som han bar ved Bæltet, stødte den i Jarlens Strube og skar den over. Saaledes døde Haakon Jarl. Men Trællen mindedes Olaf Tryggvessøns Løfte; han skar Jarlens Hoved af og løb bort med det. Da det led ud paa Dagen, kom han til Lade, leverede det til Olaf Tryggvessøn og fortalte ham alt, hvad Jarlen havde døiet paa Flugten, og hvorledes det var gaaet til ved Drabet. Men det Drag af Høimodighed, som gaar gjennem Olaf Tryggvessøns Karakter, fornegtede sig heller ikke nu; han lønnede Forræderen efter Fortjeneste, idet han lod ham føre ud og halshugge.

Det opviglede og forbitrede Folk krævede imidlertid ogsaa et Offer for sit Had. Olaf og de Bønder, han endnu havde samlet hos sig, tog Jarlens og Trællens Hoveder og roede ud til Nidarholmen*), et Skjær ret ud for Ladehammeren, som man dengang benyttede til Rettersted for Tyve og Ugjerningsmænd. Her lod han Hovederne slaa op paa Galgen. Bønderne kastede Stene paa Hovederne og raabte, at der kunde den ene Niding hænge med den anden. Kroppen, som laa oppe i Svinehuset paa

*) Nu Munkholmen.

Rimul, hentede og brændte de. Saa forhadt var Jarlen nu bleven over hele Throndelagen, at man ikke vilde høre noget andet Navn paa ham end den onde Haakon. Der var ikke hengaaet ti Aar mellem den Dag, da Haakon i Hjørungavaag reddede Norge fra at hjemsøges af de vilde Jomsvikinger og underlægges Danerne, og den Vaardag, da hans Folk hængte hans Hoved i Galgen paa en Tyveholme, efterat han, som var sin Tids mægtigste Fyrste i Norden, forladt af alle sine Mænd, var bleven dræbt af sin egen Træl i et Svinebol.

Det var i Februar Maaned 995, Haakon Jarl blev dræbt. Han var ved sin Død 58 Aar gammel. Hans Dyder og Lyder har Sagaen paa en meget slaaende Maade skildret i følgende djærve Ordelag: "Man maa med Sandhed sige om Haakon Jarl, at han havde meget, som gjorde ham skikket til at være Høvding; først høi Byrd, dernæst Kløgt og Kyndighed i at styre Land og Rige, Raskhed i Slaget og tillige Lykke til at vinde Seir og fælde sine Fiender. Gavmild var han mod sine Mænd og en lang Tid vennesæl, men hans Ulykke var den, at nu var Tiden kommen, da Blotskab og Blotmænd skulde forgaa, og den hellige Tro og de rette Sæder komme i Stedet." Haakon Jarl var, som man med Rette har sagt, Norges sidste Hedning, den sidste virkelige Skranke mod Kristendommens seirrige Indtog i vort Land.

Vikingetidens Sædelære.

I de ovenfor gjengivne Sagafortællinger om vore Forfædres Liv hjemme og ude møder vi et tappert og haardført Krigerfolk, der trods al sin Raahed og Vildskab, al sin Selvraadighed, Egennytte og Hevngjerrighed og alt sit Overmod fortjener og vinder Sympathi. Thi i Virkeligheden er det ydre frastødende Præg ingenlunde altid et Dække over et tilsvarende indre Væsen.

Stivhed og Ufølsomhed, parret med en god Del Selvgodhed, er det mest fremtrædende Drag i det norske Folks Karakter under Vikingetiden. Nordmanden brugte aldrig mange Ord, men handlede desto kraftigere. Han klagede aldrig over en tilføiet Uret, men hevnede den til Gjengjæld med saa meget større Eftertryk. Han lagde med den roligste og ligegyldigste Mine af Verden de mest indgribende Planer, men røbede dem ikke, før Tiden var inde. Han havde det lige vanskeligt for at ytre sin Glæde eller sin Sorg over det, som maatte møde ham. Et koldt og roligt Ydre dækkede ofte over

et Sind, der kunde være sønderrevet af de tungeste Sorger eller opfyldt af de vildeste Lidenskaber.

Det samme høihjertede Drag, som man har fundet hos den nye Verdens vilde og rovgjerrige Stammer, vil man i langt rigere Maal finde hos vore Forfædre: ophøiet Selvbeherskelse, Trofasthed i Venskab og Kjærlighed, ædelmodig Gjestfrihed og Gavmildhed. Hertil kommer endnu en fin Sands for Ret og Orden, der dog stundom kunde gaa over til en overdreven Fasthængen ved retslige Former.

Nogle af disse særegne Træk skal her anføres. Naar unge Mænd havde henlevet sine Barndomsdage sammen i Venskab og Enighed eller paa anden Vis havde lært at elske og agte hinanden, indgik de stundom Fostbrødrelag, idet de blandede sit Blod sammen og kaldte Aserne til Vidner paa, at de vilde dele Ondt og Godt, Medgang og Modgang. At bryde Fostbrødrelaget ansaaes for det største Nidingsverk.

Stundom var Venskabet saa varmt, at den ene Ven ei vilde overleve den anden. Landnamsmanden, den norske Høvding Ingemund Thorsteinssøn, der havde bosat sig i Vatsdalen paa Island, levede her i det fortroligste Venskab med to andre Nordmænd, Eyvind Sørkver og Gaut, som boede lige i Nærheden af ham. Da Ingemund blev dræbt, og Budskabet om hans Død kom til Eyvind, kastede denne sig paa sit Sværd og bød sin Søn underrette Gaut om, hvad han havde seet ham gjøre. Da Gaut hørte det, sagde han: "Ingemunds Venner sømmer ei Livet," og fulgte strax Eyvinds Exempel.

Et af de vakreste Drag i de gamle Nordmænds Karakter var deres Gjestfrihed. Den, som viste en reisende bort fra sit Hus, ansaas for en Gnier og blev Gjenstand for Bygdesnak. Men den, om hvem det hed, at "han husede rig og fattig", eller "at alle fandt Gjestfrihed hos ham," ansaas for en gjæv Mand. Gjestfriheden havde ogsaa sine Love. Det var uanstændigt af Husbonden at udfritte en Gjest om hans Erinde, før han selv kom frem med det. Paa den anden Side var det upassende af Gjesten at blive mere end tre Dage paa et Sted, naar han ikke havde faaet Husbondens Anmodning om at blive der længere. Man har ogsaa Exempler paa en overdreven Gjestfrihed. En Kone fra Nordland ved Navn Geirrid drog over til Island og nedsatte sig der. Hun byggede sin Skaale tvers over Alfarveien; selv sad hun i Døren og indbød alle de Veifarende om at træde indenfor og tage tiltakke hos hende. Inde i Skaalen holdt hun altid fuldt opdækket Bord. En Nordmand, Thorbrand, som ogsaa var flyttet ud til Island, lod bygge et Ildhus saa stort, at alle, som reiste gjennem Dalen, hvor han boede, kunde fare med sine kløvbelagte Heste derigjennem, og Mad stod da rede for alle og enhver.

Der er et Træk af vore Forfædres Høimodighed, som oftere vender tilbage i Sagaerne. Det ansaas uværdigt for enhver ærekjær Mand at lade Frænder ligge dræbte eller selv at taale Fornærmelser uden at faa Bod eller søge Hevn for det. Der var mange, som lod haant om at "bære Faderhevnen i Pungen", d. v. s. opgive Blodhevnen, naar Drabsmanden tilbød Bøder; men der var ogsaa mangen gjæv Mand, som skaanede Drabsmandens Liv mod at faa en rundelig Bod, helst naar ansete Mænd optraadte som Mæglere. Ofte blev der herved Ende paa stadig gjentagne Ættedrab.

Der er intet, som bedre belyser Aasatroens Moral, end det gamle Kvæde Haavamaal*), der i korte syndige Tankesprog sammenfatter de Begreber om en fornuftig og værdig Livsførelse, som i Tidens Løb havde udviklet sig hos de gamle Nordmænd. Disse Livsreglers Indhold kan i Korthed gjengives saaledes:

Der findes kun faa Ting i Verden, som har Bestandighed. "Fulde Forraadshuse jeg saa hos Rigmandens Sønner; nu gaar de med Tiggerstaven. Saa er Rigdom som Øiets Blik, den er ustadigst af Venner". "Gods forgaar, Frænder dør, selv dør man ogsaa. Men et hædret Navn dør aldrig for den, det erhverved'." "Gods forgaar, Frænder dør, selv dør man ogsaa; men et ved jeg, som aldrig dør: Dommen om enhver Død".

Den er derfor bedst stillet, som ikke trænger til andre. "Eget Bo er bedst, skjønt lidet det er; enhver er Herre i sit Hjem. Eier man kun to Gjeder og et vidjetækt Hus, det er dog bedre end Bøn." Thi "blodigt er Hjertet hos den, som skal tigge sig Mad i hvert Maal." "Toet og mæt bør til Thing man ride, om man end ei er stafelig klædt. Ved Sko og Brok bør ingen sig skamme, ei heller ved sin Hest." "Aarle skal den opstaa, som Arbeidere har faa, og se til sit Verk. Mangt hindrer den, som Morgenen bortsover; den halve Rigdom beror paa Raskhed." "Sjelden faar liggende Ulv Føde eller sovende Mand Seir." Men "ingen Sot er værre end den, med intet at være tilfreds." "Trofastere Ven faar En aldrig end meget Mandevid." "Lykkelig er den, som selv besidder Lov og Vid, medens han lever. Thi onde Raad har man ofte hentet af andens Bryst." Trænger man til andres Raad, bør man lytte til de erfarnes. "Ad den graahaarede Taler aldrig du le! Ofte er godt, hvad de gamle taler; ofte fra skrumpne Belg kommer forstandige Ord."

Venskab er nyttigt; men man maa være forsigtig ligeoverfor den, man vælger til Ven eller gjør til Uven. "Laster og Dyder bærer Menneskets Sønner blandede i sit Bryst. Ingen er saa god, at ei Lyde ham følger, ingen saa ond, at til Intet han duger." Man skulde sørge for at omgive sig med en fast Kreds af tro Venner: "Det Træ hentørres, som i Torpet staar; ei dækker det Bark eller Bar. Saa er den

*) D. e. den høies (Odins) Tale. Kvædet lægges nemlig i Odins Mund.

Mand, som ingen elsker; hvi skal han længe leve?" "Sin Ven skal man være en Ven, ham og hans Ven. Men ingen bør være sin Vens Fiendes Ven." "Alt er bedre end utro at være. Ei er den ens Ven, som alt efter Munden ham snakker." "Har du en Ven, hvem du vel tror, og vil du godt af ham nyde, dit Sind skal du vexle med hans, Gaver med ham vexle og tit ham besøge." "Men har du en anden, som du ei tror vel, og vil du dog godt af ham nyde, fagre Ord skal du tale, men falskelig tænke og Løgn med løs Tale gjengjælde." "Med Vaaben og Klæder skal Venner hinanden glæde. Givende og gjengjældende er længst Venner, hvis alt gaar godt." "Bryd aldrig ubesindig med din Ven; Sorg æder Hjertet, hvis du ei har en, hvem du kan aabne din hele Hu." "Gjør din Vens Ulykke til din egen; men giv ei dine Fiender Fred." "Kjærlighed blusser klarere end Flammen fem Dage blandt falske Venner; men den slukkes, naar den sjette kommer, og alt Venskab er ude." "Uklog Mand tror, at alle sødttalende er hans Venner; det erfarer han, naar han kommer til Thinge, at faa fremmer hans Sag."

Ligeoverfor Kvinder maatte den største Forsigtighed vises: "Vælger du dig en god Kvinde til forlystende Samtale og til at have Glæde af, fagert skal du love og fast blive." Men man maatte komme ihu, at "Møens Ord bør ingen tro, ei heller Konens Tale. Thi paa rullende Hjul deres Hjerte blev skabt og Ustadighed lagt i deres Bryst."

Lykken beroede ganske paa den Maade, hvorpaa enhver opførte sig hjemme og ude. "Hjemme glad bør Husbonden være, gjestfri og klog." "Glad og gavmild skulde enhver være indtil sit Livs Ende." "Udskjæld ei Gjesten og jag ham ei paa Dør! Gjør vel mod de fattige." "Ild behøver den, som ind er kommen og er kold om sine Knæ. Mad og Klæder har den Mand behov, som over Fjelde har faret." "Vand behøver den, som til Maaltid kommer, Haandklæde og gjestfri Indbydelse, et velvilligt Sind, Ord og Gjensvar." Naar man færdedes ude, skulde man iagttage Forsigtighed i et og alt: "Fra sine Vaaben paa Marken man en Fodsbred ei vige; thi uvist er at vide, naar paa Veie ude Spydet behøves." "Den varsomme Gjest, som til Maaltid kommer, ødsler ei med Ord, lytter med Øre, skuer med Øie; saa føler den kloge sig for." "Taaben glor, naar som Gjest han kommer, mumler eller hænger; faar han sig en Drik, hans hele Sind er aabent." "Fuldnok taler den, som aldrig tier med ufornuftige Ord. Fremfusende Tunge, hvis den ei tæmmes, tit galer sig selv til Fortræd." "Værre Byrde paa Veien ingen bærer end umaadelig Drik." "Glemsels Heire over Drikkelag svæver og stjæler Mænds Forstand." "Hjorden ved, naar hjem den skal, og gaar da fra Græsning; men uklog Mand kjender aldrig sin Maves Maal." "Ei Mø skal du lokke eller Mands Kone eller til Raadhed dem egge."

Alting er forud bestemt. Derfor "taus og betænksom bør

Fyrstens Søn være og bjærv i Kamp." "Frygtsom Mand tror sig at skulle leve stedse, naar han vogter sig for Kamp; men Ælden giver ham ingen Fred, om end Spydene sparer ham." "Uklog Mand vaager alle Nætter og grubler over alt; da er han mødig, naar Morgenen kommer, og Sorgen som den var."

Den Maade, hvorpaa disse Visdoms- og Leveregler opfattedes og efterlevedes, maa have været meget forskjellig, alt efter hvers Tænkesæt og Livsvilkaar. Det tør dog antages for sikkert, at de deri udtalte Anskuelser i Oldtiden har havt almengyldig Betydning for vort Folk, saa at de efterhaanden trængte sig ind i dets Karakter og Bevidsthed. Maaske kan endnu trods de mange Aarhundreder, som ligger imellem, ikke saa ganske faa Drag lade sig gjenkjende.

Den offentlige Religionsøvelse. Slægtstroen og Naturreligionen.

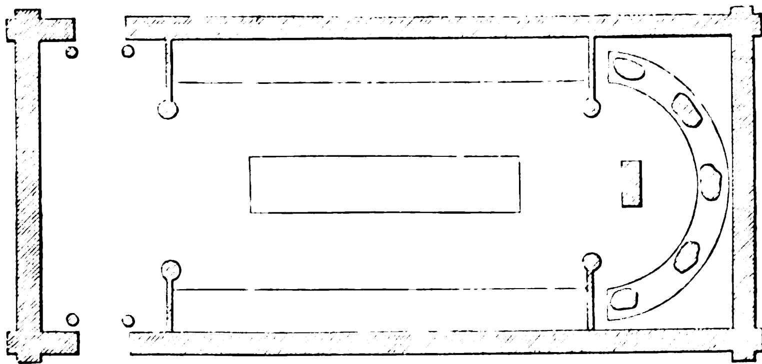
Hvor dybt grundfæstet Troen paa Æserne var hos Nordmændene, dengang Kristendommen holdt sit seirrige Indtog i Landet, kan ikke med Sikkerhed siges. Det tør dog ansees for sikkert, at det nærmest var i Samfundets høiere og høieste Lag, denne Tro havde sine ivrigste Tilhængere. En og anden havde vistnok fra sine Vikingetog medbragt fritænkerske Anskuelser eller halv kristelige Forestillinger; men deres Antal var forholdsvis temmelig lidet.

De hellige Bygninger, som var bestemte til Gudernes Dyrkelse, var to Slags, Horg og Hov. Det første var et Offersted, der som oftest kun bestod i Stensætninger eller Stenaltere. Hovene var derimod virkelige Offerhuse eller Templer. Disse Helligdomme maatte hverken besmittes eller krænkes ved Blodsudgydelse eller anden vanhellig Bedrift; de afgav Fristeder for dem, hvis Liv eller Sikkerhed efterstræbtes. De, som paa nogen Maade krænkede dem, mistede sin Fred og kaldtes siden vargr i véum (Ulv i Helligdommen).

Hovene var i Almindelighed store, prægtigt udsirede Bygninger, i hvilke der fandtes udskaarne Gudebilleder af Sten og Træ.

Vi har ovenfor omtalt, hvorledes den norske Høvding Thorolf Mostrarskegg fra Moster paa Hørdaland nedbrød det Tempel, han her havde

forestaaet, og drog ud til Island, hvor han opførte det paany. Dette Tempel beskrives paa følgende Maade: "Det var en meget stor Bygning med Døre paa begge Sidevæggene, dog nærmere mod den ene Ende. Indenfor stod Høisædesstolperne, hvori der var anbragt Nagler, som kaldtes Regin-Nagler (Gudenagler). Hele Rummet indenfor dem var et Fredssted. Det inderste af Hovet udgjorde en egen Afdeling, omtrent som Sanghuset i en Kirke. Midt paa dens Gulv var en Stalle samt et Alter, hvorpaa der laa en Guldring uden Sammenføining, som veiede to Ører. Paa den skulde alle Eder sværges. Denne Ring skulde Hovgoden (Offerforstanderen) bære paa sin Haand ved alle Folkeforsamlinger. Paa Stallen skulde der staa en Bolle, kaldet Laut-Bolle, og deri en Lauttein som Stænkekost. Ved Panelet rundt omkring Alteret havde man opstillet Gudernes Billeder. Alle Thing-

314. Grundplan af Hovet paa Thorsnes.

lagets Mænd skulde betale visse Skatter til Hovet og var pligtige til at følge Goden paa hans Reiser. Derimod skulde Goden vedligeholde Hovet paa sin Bekostning og træffe Anstalter til alle de Offergilder, som her skulde holdes.

Landstrækningen mellem Vigrefjord og Hovsvaag kaldte Thorolf Thorsnes. Midt paa dette Nes staar et Bjerg; Thorolf tillagde det en saa stor Hellighed, at intet Menneske maatte kaste et Blik derpaa uden at have vasket sig, og hverken Dyr eller Mennesker, som befandt sig der, maatte ombringes, med mindre de gik bort derfra af sig selv. Han kaldte dette Bjerg **Helgafell** (det hellige Bjerg) og havde den Tro, at han og alle hans Frænder skulde indgaa i dette Bjerg, naar de døde. Her paa Nesset lod han al Rettergang holde og satte et Heredsthing der. Ogsaa dette Sted blev holdt saa helligt, at han paa ingen Maade vilde tillade, at Sletten

maatte besudles enten med Blod, udgydt i Vrede, eller ved Legemets Udtømmelser, hvortil et Skjær blev brugt, som deraf fik Navn."

Til Guderne ofredes kun blodigt Offer enten af Dyr eller Mennesker. Offeret kaldtes **Blot** og at ofre kaldtes at **blote**. Der holdtes aarligen tre store Blot, ved **Vinternat** (14de Oktober) til et godt Aar, ved **Midtvinter** eller **Jul** (først den 12te Januar, siden ved vor Juletid) til Fred og Frugtbarhed og endelig ved **Sommerdag** (14de April) til Lykke paa de Vikingetog, man agtede at foretage.

Ved disse Fester kom Bønderne sammen, og enhver bragte med sig Øl og Offerdyr, Kvæg eller Heste. Disse blev slagtede, og Blodet (Laut) blev optaget i de dertil indrettede Kobberboller (Lautboller). Med Lautteinerne strøg man Blodet paa Hovets Vægge og paa Stallerne eller stænkede det udover Mængden.

Efterat Ofringen og Blodstænkningen havde fundet Sted, tog Offergildet sin Begyndelse. Kjødet af de slagtede Offerdyr blev kogt i store Kjedler, som hang over Ildene langs Hovets Gulv. Almuen, som havde forsamlet sig til Festen, sad paa begge Kanter af Ildene ligesom ved andre Gjestebud. De fyldte Drikkehorn blev baarne om mellem Bønderne og blev af Offerforstanderen viede til Gudernes Ære. Først drak man Odins Horn til Seir og Magt; de, som satte Lid til egen Magt og Styrke, signede det i Stilhed til **Thor**. Derpaa fulgte **Njords** Horn og **Freys** Horn, der tømtes for gode Aaringer og Fred; dernæst pleiede mange at drikke **Brages** Horn, ved hvilket høitidelige Løfter aflagdes, og endelig **Mindeskaalen** til afdøde gjæve Frænders Minde.

I nær Forbindelse med Gudsdyrkelsen stod ogsaa Edsaflæggelsen i Rettergangstilfælde og den Skik at **fælde Blotspaan**. I det første Tilfælde blev et Dyr blotet i Hovet, og den sværgende maatte tage en indviet Ring, som laa paa en Stalle der, i Haanden og fremsige Edsformularen: "Saasandt hjelpe mig Frey og Njørd og den almægtige Aas".

"At fælde Blotspaan" eller "gaa til Fritten" var en Ceremoni, som i vanskelige Tilfælde foregik for at udfritte Gudernes Villie eller Udsagn. Hvorledes dette foregik, skildres ikke i Sagaerne; men det har vistnok ikke været meget forskjellig fra den Maade, hvorpaa den efter Tacitus's Udsagn fandt Sted hos de gamle Germanere: "De lægger flittig Merke til Varsler og Lodkastning. Den sædvanlige Fremgangsmaade hermed er simpel. En af et Frugttræ huggen Gren skjæres i smaa Stykker, som merkes hver med sit Tegn og kastes paa Slump ud over et hvidt Klæde. Derpaa gjør Statens Prest, hvis Raadspørgningen angaar det offentlige, men Husfaderen selv, hvis den angaar private Forhold, en Bøn til Guderne, tager, med Øinene løftede mod Himmelen, hver Kvist tre Gange op og forklarer dem efter det i Forveien paasatte Merke". Det tør nok ogsaa hænde, at

Kvistene oftere blev udstrøede uden Merker, og at man da fortolkede de Runebogstaver, som deres tilfældige Stillinger altid maatte frembringe.

Samtidige Beskrivelser over Blotene hertillands haves ikke. Den tyske Forfatter Adam af Bremen har derimod leveret en Skildring af de store Blot i Upsala, som vistnok har havt meget tilfælles med de norske Ofringer. Adam skriver: "Naar Pest eller Hungersnød er for Haanden, ofres til Thors Billede, i Krigstilfælde til Odin og ved Bryllupper til Frey. Hvert niende Aar pleier man desuden i Upsala at feire en Offerfest, fælles for alle svenske Landskaber. Ingen maa undslaa sig for at deltage deri. Konger og Folk, alle sender da sine Gaver til Upsala, og hvad der er grummere end nogen Straf, de, som allerede har antaget Kristendommen, maa kjøbe sig fri fra disse Høitideligheder. Med Ofringen gaar det nu saaledes til: af ethvert Slags levende Væsen, som er af Hankjøn, ofres ni Stykker, med hvis Blod det er Skik at forsone Guderne. Kroppen ophænges i en Lund nær Hovet, og denne Lund er ogsaa saa hellig i Hedningernes Øine, at ethvert Træ i den anses for at være guddommeligt paa Grund af de ofredes Død eller Blod. Der ser man Hunde og Heste hænge sammen med Mennesker; ja, en kristen Mand har fortalt mig, at Antallet af de Kroppe, han saaledes har set hænge der i Lunden, gik op til 72."

En Mængde Stedsnavne rundt omkring i Landet minder endnu den Dag idag om den Gudsdyrkelse, som der har fundet Sted. Saadanne Navne er først og fremst Hov, Horg og Ve og deres Sammensætninger med Gudenavne.*) I Sagaerne vil man kun finde nævnt følgende sex:

---

*) At levere en fuldstændig Liste over disse forskjellige Tempelsteder vilde føre for langt. Til Odin var indviet: Melhus (Odinssal) i Guldalen, Onstad (Odinsstad) i Aurdal i Valders, Onsø i Smaalenene, Odinshov (nu Onsrud) i Ullensaker, Onsaker paa Ringerike o. fl. Om Thor minder Thorsvaag paa Helgø i Nordland, Thorslid i Tranø Sogn, Thorsnes i Lødingen, Thorsnes i Luku Sogn i Værdalen, Thorshov ved Throndhjem, Thorsnes i Lekanger i Sogn, Thorsnes og Thorsdal i Strandebarm, Thorsnes i Skaare og Vikedal i Ryfylke, Thorsaas i Hered, Thorsheim i Aaseral, Thorshov i Aker, Thorsnes i Vaaler i Smaalenene, Thorsnes Hered i Smaalenene med Thorshov (Those), Thorshov paa Lørenskogen, Vang paa Hedemarken og i Løiten m. fl. Njørd ses at have havt Tempel paa Nærøen (Njardey), Nardo (Njardholl) ved Throndhjem, Tysnesøen, der kaldtes Jardarlag (Njardarlög), Njardheim i Østensø og Vors, Njardvik i Manger og Torvestad, Nærum (Njardheimr) i Hallingdal, Næreim i Undal, Norderhov (Njardarhof) paa Ringerike og i Løiten, Nordraak (Njardarákr) og Narum i Land, Nærum i Sigdal, Nordrum (Njardarheimr) i Gausdal o. fl. Balder dyrkedes paa Baldstad i Lofoten, Baldnes i Eid, Baldstad i Austad, Baldstad og Baldishol i Nes paa Romerike, Balberg ved Lillehammer o. fl. Freys Dyrkelse ses at have været meget udbredt efter Stedsnavnene at dømme. Man har Navnene Frøvarp og Frøvik i Namdalen, Frøhov i Stjørdalen, Frolen i Stjørdalen og Selbu, Frøset paa Leinstranden, i Soknedalen og i Støren, Frimo (Freymór) i Flaa, Freystad i Herø, Freyland i Hjørendfjord, Freysdal i Sunelven,

Throndenes, Mæren, Lade, Gaule, Moster og Skiringssal; men man kan med Tryghed antage, at Antallet er gaaet op til over 100 for det hele Land.

Langt fastere i Folkets Bevidsthed end Aasatroen var en anden Religion, hvis Oprindelse vistnok maa søges i Menneskeslægtens Barndom, og som ialfald i sine Hoveddrag gjenfindes hos alle Folk af den indogermaniske Stamme. Medens Vikingetidens Skalde kvad om Einherjernes Liv hos Odin og om de sotdødes Kvaler hos Hel, henførte Bonden sine afdøde hverken til det ene eller til det andet Sted. I hans Bevidsthed vedblev den døde at leve i Haugen, hvor han var lagt, og derfra at følge de efterlevende med Kjærlighed eller Had.

Sagaerne har bevaret Mindet om flere Høvdinger, som havde virket meget godt, medens de levede, og derfor efter Døden blev tilbedte som Skytsaander — Landvætter — for det Land eller den Egn, hvor de havde levet og gavnet. Saadanne var Olaf Geirstadalf, der var Konge paa Vestfold, hans Broder Halfdan Svarte og Høvdingen Grim Kamban, der var den første, som tog fast Bolig paa Færøerne. Om alle disse ved man, at de efter sin Død nød guddommelig Dyrkelse.

Hver eneste Høldsæt eller aarbaaren Æt havde en lignende Skytsaand, som levede med den og tog Del i dens Ve og Vel. Det var Haugbuen, Stamfaderen, som først ryddede Gaarden og grundlagde Ættens Uafhængighed. Fra Haugen eller Graven, hvor han var lagt, troedes han med vaagent Øie at følge Slægtens gode og onde Tilskikkelser.

Man kan af de Træk, som er bevarede til vore Dage, danne sig en Forestilling om, med hvilken dyb Ærefrygt Stamfaderens Minde omfattedes. Paa hans Haug maatte intet Græsstraa røres. Voxede der Trær paa den, maatte ingen rispe i deres Bark eller rive Løv af dem, ja selv den mindste affaldne Torkvist maatte blive liggende, hvor den laa. I Julen, der maaske oprindelig var en Fest til de afdødes Minde, bragte man Haugbuen et Offer paa hans Grav. Udvandrede hans Ætlinger til en anden Bygd eller et fremmed Land, bevarede de i trofast Minde, hvor Stamfaderens Haug var.*)

Freysland i Førde, Frøholm og Frøseter i Lindaas, Freythveit i Fane, Frøsaker i Hallingdal, Freyvik i Skjold, Freyland i Skjold, Hinderaa, Sandeid, Imsland, Gand, Ly og Sogndal, Freyberg i Furnes, Frøshov i Hole o m. fl. Ull, Jagtens og Skiløbningens Aas, dyrkedes fornemmelig paa Oplandene, Østerdalen og Gudbrandsdalen, hvor et stort Antal Steder minder om hans Helligdomme. Ogsaa enkelte af Aasynjerne har havt sine særlige Templer. Paa Agdesiden findes der ikke mindre end fire Gaarde af Navnet Friggestad, der sandsynligvis maa være opkaldte efter Frigg.

*) Se t. Ex. de gamle Ætlæg, som er trykte i Aarsberetning fra Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring for 1862 S. 6, og flere Steder..

Denne Tro har holdt sig gjennem Tiderne næsten helt til vore Dage. I en senere Tid er disse Forestillinger og den i Forbindelse med dem staaende religiøse Dyrkelse knyttet til et Træ, det saakaldte Tuntræ, der paa sine Steder kaldtes Botræ eller Tomtetræ, i hvilket Haugbuen tænkes at have sit Tilhold, og hvorfra han vaager over Gaardens og Ættens Trivsel.*) Troen paa denne Skytsaand forekommer endnu den Dag idag over det hele Land; men kun i Thelemarken er Navnet Haugbonde bevaret. Paa andre Steder kaldes den Tomtvætte, Tuftvætte eller Gaardsvaard (Gaardsvogter). I Overgangstiden til Kristendommen naaede vistnok ogsaa enkelte af Haugbuerne op til Bygdehelgeners Rang.**)

Ogsaa de onde Mennesker levede efter Døden, idet de som Gjengangere tilføiede de efterlevende Skade paa Legeme og Eiendom. For at bjerge sig mod dem maatte man ved Begravelsen iagttage forskjellige Skikke, der skulde forebygge Spøgeri, eller maatte man bryde op Haugen og brænde Liget.

Tjenende Aander under Haugbuen var Lykkegudinderne, Fylgjerne, der fulgte Slægten og hvert Medlem af den lige indtil Døden. De kaldtes ogsaa Diser og Hamingjer, da man forestillede sig dem i Dyreskikkelse. De Mennesker, der havde kraftfulde Fylgjer som Bjørne, Ørne, Oxer o. lign., skulde være vanskeligere at beseire, end de, der havde svage.

I nær Forbindelse med denne Tro stod ogsaa den Skik at kalde Børnene op efter gjæve Mænd; deres Lykke og Fylgjer vilde nemlig gaa over paa de unge, som saaledes blev anbetroet til deres beskyttende Varetægt.

De gamle Nordmænd befolkede i Indbildningen Fjeldene, Jordens Indre, Havet og Vandene med forskjellige Slags overnaturlige Væsener, der endnu tildels kan gjenkjendes i Forestillinger hos vor Almue.

De mægtigste af disse Væsener var Thurserne eller Jotnerne (Jutulerne) og Gygrene. De var uformelige Kjæmper af et mørkt og fælt Ydre, som skyede Dagens Lys. Randt Solen, naar de var udenfor Fjeldet, blev de forvandlede til Sten.

I Fjeldene eller i store, enlig staaende Knauser holdt Dvergene til. De var dygtige Smede, men taalte lige saa lidt Sollyset som Jotnerne. De drillede gjerne Menneskene ved at efterabe hver Lyd, de hørte udenfor; det var Dvergmaalet (Ekko).

---

*) Saadanne Træer findes paa Gaardene Tveten og Holte i Hiterdals Prestegjeld, Omland i Gjevedal, Sordal i Oustad, Ekaas i Vegaardsheien, Frøhov-Aasen i Spydeberg, Slinde ved Sognefjorden (se S. 236) o. m. fl. Steder.

**) F. Ex. Tollef Salemand, der først ryddede Tessungdalen. Om ham se L. Daae, "Norske Bygdesagn" (2den Udgave) I, 26, og "Norges Helgener" S. 198 f.

Et andet mægtigt Væsen i Fjeldene var **Lyngormen**, som rugede paa sine Skatte. Store Huler eller naturlige Gange i Fjeldet tænktes fremkomne ved, at Lyngormen havde brudt dem, idet den blev manet ud.*)

I Indsjøer troede man, at et mægtigt Væsen, **Nøkken** (nykr) havde sit Tilhold. Den beskrives som en æblegraa Hest, der kunde lade sig bruge til Arbeide om Dagen; men naar Solen gik ned, sled den sig løs og søgte ud i Vandet igjen. Forøvrigt kunde Nøkken ogsaa antage mange andre Skikkelser.

I Fosserne stemte **Fossegrimen** sin Strengeleg. Man har i Oldtiden et Par Exempler paa, at der blotedes til ham. Saaledes gav Islændingen **Thorstein Raudnef** ham alle Levninger. Den samme Nat, han døde, styrtede alle hans Faar, over 2000 i Tallet, sig ud i Fossen og omkom. Endnu findes der vistnok i enkelte Bygder Spillemænd, som Folk tror har lært sin Kunst af Fossegrimen.

Ligesom Lyngormen holdt til i Fjeldet, tænktes store **Søorme** at have Ophold i Indsjøer og i Havet. Den største af dem, **Midgaardsormen**, er allerede omtalt.

Havet befolkedes med Havmænd (marmennil d. e. Marmæler) og Havfruer (margygr), der troedes at have Spaadomsgave, og som man kunde tvinge til at forudsige tilkommende Ting.

I Skogene holdt **Huldrefolket** (isl. huldufólk) til. **Huldren** nævnes ikke i Sagaerne; at Troen paa hende ikke har været ubekjendt, kan man slutte af, at hendes Kvæg et Par Gange nævnes. De saakaldte **Halvtrolde**, Efterkommere af Mennesker og Trolde, troedes vistnok ogsaa udgaaede af Forbindelser med Huldren, en Forestilling, som man endnu gjenfinder hist og her i Fjeldbygderne.

Enkelte af disse Væsener var Menneskene fiendske og søgte at skade dem, hvor de kunde; andre derimod kunde Menneskene gjøre sig til Venner, saa de beskyttede Gaard og Fæ. At Dvergene og Huldrene kunde lokke Folk ind til sig, er en Tro, som har holdt sig helt til den nyeste Tid.

*) Se Daae, "Norske Bygdesagn" II, S. 100.

Nordmændenes daglige Liv i Oldtiden.

Opdragelse og Ungdomsliv. Naar et Barn var født, blev det baaret hen til Faderen eller Familiens Overhoved og lagt i hans Skjød. Det tilkom da ham at bestemme, om det skulde udsættes eller opfostres.

Barnets Udsættelse fandt især Sted, naar det var svagt eller vanført, eller naar Forældrene var saa rent fattige, at de ikke kunde ernære det. Men der kunde dog ogsaa være andre Bevæggrunde for denne oprørende Skik, som Uenighed mellem Ægtefolk, Misnøie hos Moderens Frænder med den Forbindelse, hvoraf Barnet var en Frugt, Husfruens Had til en Frille og hendes nyfødte Barn, stygge Spaadomme om Barnets Fremtid o. fl. Skjønt denne Handling var fuldstændig lovmedholdelig, syntes man dog bestandig, at det var ilde gjort. Sagaerne har derfor mange Exempler paa, at det nyfødte Barn blev reddet, takket være det ædlere Tænkesæt hos den Træl, der skulde bære Barnet ud. Endnu den Dag idag er "Utburden" (udt. Utbol'n) i Folkets Forestilling det saaledes omkomne Barns Aand.

Naar Faderen havde anerkjendt Barnet for sit og forpligtet sig til at opføde det, foregik en Stund efter Overøsningen med Vand, ved hvilken Anledning det ogsaa fik Navn. Denne Handling udførtes enten af Faderen selv eller af en af hans nærmeste Frænder eller Venner. Gjæve Mænd eller Slægtninge blev opkaldte, og man troede, at den opkaldtes Lykke fulgte Barnet gjennem Livet. Den, som gav Barnet Navn, skjænkede det altid en Gave med det samme. Denne, som kaldtes Navnfæste, bestod som oftest i Smykker eller Vaaben.

Saasnart Barnet fik sin første Tand, fik det paany en Gave, Tandfæ kaldet. Trællen Kark var saaledes givet Haakon Jarl i Tandfæ, og det heder, at de var fødte i en og samme Nat.

I Regelen opdroges Barnet hjemme paa Gaarden og var i saa Fald undergivet Opsyn i den første Tid af en af Husets Kvinder, Fostermoderen, senere, hvis det var en Gut, af en Karl, som kaldtes Fosterfaderen. Men det hændte dog ogsaa ofte, at Børnene opfostredes paa et fremmed Sted. Navnlig var dette Tilfældet med Høvdingers Børn; at opfostre deres Sønner og Døtre ansaaes for et utvetydigt Venskabsbevis og var derhos en Erklæring om, at man ansaa sig for vedkommendes Undermand; "thi", heder det ofte i Sagaerne, "stedse er den kaldet mindre Mand, som opfostrer Barn for en anden." Fosterfaderen havde samme Forpligtelse som Faderen ligeoverfor sit Pleiebarn, den saakaldte Knæsætning.

Gutternes Opdragelse gik fornemmelig ud paa at udvikle deres Legemes Hurtighed, Smidighed og Styrke, skjønt den aandelige Uddannelse heller ikke blev forsømt. Alt Slid og Slæb var overladt til Trællene; de frie Mænd skulde kun øve Idrætter. De vigtigste af disse, som hørte med til Ungdommens Opdragelse, var Færdighed i Vaabenbrug — som hugge med Sværd og Øxe, kaste med Spyd og skyde med Bue, — i Ridning, i Svømning, i Skiløbning, i Roning, i Brydning samt i Smedning og Træskjærerkunst. Hertil kan endnu lægges Skaldskab, Kjendskab til de gamle Frasagn og Øvelse i fremmede Tungemaal; Udviklingen af deres selskabelige Talenter blev heller ikke forsømt. Det var altid Forældrene til stor Hjertesorg, naar Sønnen var ulærvillig eller nimodtagelig for enhver Belærelse. Saadanne Tomsinger laa gjerne og rodede i Asken den udslagne Dag uden at bestille det ringeste; de kaldtes derfor Kulbidere. Enkelte af slige Tosser kunde, ligesom Askefisen i vore Eventyr, med et paa given Anledning ryste Dorskheden af sig og levere Beviser paa Styrke og Færdighed i Vaabenbrug, som ingen havde tiltroet dem; men der blev dog altid hængende igjen Spor af deres ørkesløse, dyriske Ungdomsliv.

Pigebørnenes Opdragelse gik i en ganske anden Retning; de uddannedes ene og alene til dygtige Husmødre. De lærte at væve, sy og brodere; enkelte lagde sig ogsaa efter Lægekunsten.

Ægteskab. Mellem Mænd og Kvinder, saavel yngre som i modnere Alder, saavel mellem gifte som ugifte, herskede der Frihed i Omgang. Kvinderne fulgte med i Gjestebud, til Legene og til Thinge, hvor de havde Anledning til at se og tale med de unge Mænd. Mangen Gang hændte det, at her stiftedes det Bekjendtskab, som ledede til Ægteskab. Det var heller intet i Veien for, at Ynglingen kunde besøge den Pige, han havde huglagt, i hendes Forældres Hus, naar han opførte sig paa en Maade, der ikke krænkede hendes Rygte. At digte Sange til den elskedes Pris maatte man dog ikke indlade sig paa; thi det ansaas for den største Skjændsel, som kunde tilføies hende. Islændingerne satte endog Fredløshed som Straf for den, som gjorde det.

For at Giftermaal skulde komme istand, udfordredes imidlertid andet end de unges gjensidige Tilbøielighed; thi her havde den faderlige Myndighed afgjørende Stemme. Sønnerne havde vistnok, navnlig i den modnere Alder, fuldstændigt frit Valg af Ægtefælle; men da Ægteskabet hos de gamle Nordmænd var mere et Forretningsanliggende end en Hjertesag, overlod de det gjerne til de erfarne gamle at bringe det i Orden. Langt strengere fremtraadte imidlertid den faderlige Myndighed for Kvindernes Vedkommende. Pigen kunde af Faderen tvinges til at indgaa Ægteskab ganske

mod sin Villie; giftede hun sig egenraadigen, blev hun og hendes Afkom gjort arveløs, og den, som ægtede hende, kunde blive dømt fredløs for Kvinderan. Enkerne kunde vistnok ikke tvinges til Ægteskab mod sin Villie, men heller ikke de turde indgaa en ny Forbindelse, uden først at have faaet Lov af sin Fader, sine Brødre eller sine voxne Sønner, om de havde saadanne.

"Lige Børn leger bedst" var den fornemste Grundsætning, som de gamle Nordmænd havde for Øie ved Indgaaelsen af Ægteskab. Manden tog derfor ved Valget af Hustru Hensyn til, om vedkommende var af god Byrd og havde gjæve Frænder, om hun havde Formue og var i Besiddelse af Skjønhed, Forstand og Kyndighed i Husets Sysler. Manden maatte ikke staa tilbage for hende i Byrd, Rigdom og anseligt Udvortes; Krigerhæder og en uafhængig Stilling gjaldt imidlertid lige saa meget.

Naar Manden enten efter eget Tykke eller ifølge sine Frænders Raad havde valgt, hvem han vilde have til Hustru, begav han sig sammen med sin Fader, en anden af sine Frænder eller en af sine Venner til hendes Fader eller Værge.*) Her førte hans Ledsager Ordet, idet han fremhævede Frierens gode Egenskaber, og hvilke andre Omstændigheder der kunde tale for Giftermaalet. Blev Frieriet godt modtaget, gik man strax over til at aftale de nærmere Betingelser, dels vedkommende den økonomiske Side af Sagen, dels vedkommende Tid og Sted for Bryllupet.

Giftermaalet var hos de gamle Nordmænd en Handel (brudkaup, Brudehandel) paa samme Tid som det havde Karakteren af en gjensidig Livsforsikring. Manden maatte først udrede til Kvindens Fader eller Giftingsmand en Kjøbesum (mundr) for at faa hende. Kvindens Fader eller Værge bestemte derpaa Størrelsen af Medgiften, den saakaldte Hjemmegave, hun skulde bringe med i Boet. Herimod skulde Manden af sit Gods udrede den saakaldte Tilgift, der ifølge Loven skulde udgjøre Halvdelen af Hjemmegavens Størrelse. Den af Manden erlagte Kjøbesum blev vistnok som oftest lagt til Medgiften. Dagen efter Bryllupet skulde Manden derhos skjænke sin Hustru den saakaldte Bænkegave eller Morgengave, ogsaa kaldet Linfæ.

Døde Manden før Konen, erholdt denne baade sin Hjemmegave og Tilgiften. Døde Konen før Manden, havde han blot at udrede Hjemmegaven til hendes Arvinger. Avlede Ægtefællerne Børn sammen, indtraadte Formuesfællesskabet, d. v. s. at det, som begges Formue under Mandens Bestyrelse kastede af sig, skulde være fælles Formue, som i Tilfælde af den enes Død blev delt lige mellem den gjenlevende og den afdødes Arvinger.

Tiden for Bryllupet blev bestemt yderst forskjellig; stundom holdtes det et Par Maaneder efter Trolovelsen, stundom før, stundom senere. Det kunde og hænde, at Trolovelsen varede i flere Aar. Navnlig var dette

*) Den sidste kaldtes sædvanligvis Giftingsmand.

315. Almannagjaa og Lovbjerget paa Island.

Tilfældet, naar Fæstemanden maatte drage ud paa en længere Reise; da blev det i Almindelighed aftalt, at Kvinden skulde bie paa ham eller sidde i Fæste, som det kaldtes. Denne Frist synes dog ikke at have strakt sig udover et Tidsrum af 3 Aar.

Naar nu alle disse foreløbige Betingelser for Giftermaalet var aftalte, foregik Fæstermaalet eller Trolovelsen i Vidners Overvær. Ingen af de Trolovede eller deres Frænder maatte, efter at den var indgaaet, bryde den uden at paadrage sig Straf og Vanære. Efter at den aftalte Tid var forløben, holdtes Brylluppet*). Skulde det staa i Brudgommens Hjem, hvilket sjelden fandt Sted, begav Bruden, hendes Fader eller hendes Giftingsmand, Frænder og Venner sig did i Optog. I Regelen holdtes det i Brudens Hjem, og Brudgommen indfandt sig derfor her. Saasnart Gjesterne var samlede, begyndte Bryllupsgjestebudet. Brudgommen og hans Gjester fik Plads paa den ene Langbænk, Brudgommen i Midten. Ligeoverfor ham, paa den anden Langbænk, sad Brudens Fader eller Giftingsmand med sine Gjester. Paa Tverpallen eller Tverbænken sad de kvindelige Gjester med Bruden midt iblandt sig. Bruden var for Anledningen smykket med en Hovedpynt af Linned, det saakaldte Brudelin; dets Snipper bares af tvende Kvinder, som kaldtes Linkoner. Om Aftenen ledsedes Brudgom og Brud sammen. Hermed var Bryllupsceremonierne fuldbragt, dog fortsattes Gjestebudet endnu i flere Dage.

Kun det Ægteskab, som indledes med Fæstemaal og Bryllup, ansaas for lovligt. Konen blev alene i dette Hustru og Børnene ægtefødte og som Følge deraf arveberettigede. Der gives dog ogsaa Exempler paa, at ægteskabeligt Samliv kunde indledes med Bryllup uden forudgaaende Fæstemaal; et saadant kaldtes Hastverksbryllup eller løst Bryllup. De i en saadan Forbindelse avlede Børn ansaas vistnok for ægtefødte, men havde ingen Ret til Arv efter Faderen, navnlig hvis denne efterlod sig Børn af et lovligt Ægteskab.

Frilleliv kaldtes en løs Forbindelse, der blev indgaaet uden Fæstemaal og Bryllup, og som kunde opløses, naarsomhelst Manden vilde. Konen kaldtes Frille og de sammenavlede Børn Frillebørn eller, hvis Frillen var Trælkvinde, Ambaattebørn. Disse havde ingensomhelst Ret til Arv, og der hvilede altid en Plet paa dem. Dog stod der Faderen frit for med de retmæssige Arvingers Samtykke ved den saakaldte Ætledning at indsætte sine uægte Børn i de Rettigheder, som tilkom Børn, der var fødte i lovligt Ægteskab. Det hændte hyppig, at Frillen boede i Mandens Hus og daglig

*) Benævnelsen Bryllup (oldn. brudhlaup) er vistnok opstaaet af den Omstændighed at Handlingen afstedkom en stor Sammenstrømmen (hlaup) af Mennesker, dels fordi det ledsagedes af Gjestebud, dels fordi der krævedes, at der var det størst mulige Antal af Vidner tilstede.

omgiftes Ægtehustruen; var denne af stolt Sindelag, maatte hun dog fortrække og blev da gjerne af Manden anvist en Plads eller en Gaard i Nærheden, hvor hun holdt sin egen Husholdning.

Skjønt Ægteskaberne som ovenfor sagt i Regelen var rene Fornuftpartier, har man dog i Sagaerne fuldt op af Exempler paa indbyrdes Hengivenhed og Trofasthed hos Ægtefolk. Manden havde vistnok ifølge Loven en megen udstrakt Myndighed over sin Hustru, som han ved Kjøb havde faaet Eiendomsret til. Men kun i Tilfælde af, at han greb sin Kone i Utroskab, havde han Ret til at dræbe hende. At lægge voldsom Haand paa Kvinden ansaas i Regelen for en saa umandig Fremfærd, at ingen brav Mand kunde gjøre sig skyldig deri uden i største Overilelse. Tvertimod var han pligtig til at beskytte sin Hustru og paase, at der i alle Henseender vistes hende den skyldige Hæder, samt paatale enhver Fornærmelse eller Forurettelse, som blev hende tilføiet, ganske som den havde været øvet mod ham selv. Paa den anden Side maatte og Manden bøde for, hvad hun forbrød mod andre. Med Hensyn til Børnenes Opdragelse havde Hustruen intet at sige.

Ægteskabsskilsmisse hørte heller ikke til Sjeldenhederne. Man har Exempler paa, at den har fundet Sted, naar Konen førte en altfor ødsel Husholdning, havde brugt Mund mod sin Mand i Selskab, lagt uforligeligt Sindelag for Dagen og lignende, eller naar Manden viste sig som en Usling eller havde begaaet en eller anden Handling, som mishagede hans Hustru; ja, der siges endog, at det ansaaes for gyldig Grund til Skilsmisse for begge Ægtefæller, naar den ene af dem bar Klæder, som kun passede sig for det andet Kjøn, som naar Manden bar en Skjorte, der var saa udringet i Brystet, at Brystvorterne blottedes, eller naar Konen gik med Buxer, i hvilke der var helt Bagstykke. For Manden var det den letteste Sag af Verden at faa Skilsmissen iverksat, da han kun behøvede at udrede til Konen hendes Hjemmegave med Tilgift. Hustruen havde imidlertid flere Formaliteter at iagttage, ifald hun begjærede Skilsmisse. Det stod enhver af de fraskilte frit for at indlade sig i nyt Ægteskab.

Klædedragt. Det ser ikke ud til, at vore Forfædre har havt noget særdeles eiendommeligt i sin Dragt. De Udtryk, hvormed Sagaerne omtaler de benyttede Klædningsstykker, er ikke egnede til at give os noget Begreb om Beskaffenheden af hvert enkelt. Det følgende vil derfor ikke blive stort andet end en Opregning af Navne.

Nærmest Kroppen bar **Mændene** en Skjorte, der var ganske kort og i Regelen af Uldtøi. Rigere Folk brugte baade Skjorte og Underbuxer af Lærred. Det lader til, at man har ligget i dem om Natten. Udenpaa

Benene bar de Buxer, som kunde være af temmelig forskjelligt Slags. Snart var de vide, snart var de trange; det sidste ansaaes for det stadseligste. De holdtes oppe om Livet ved et Bælte eller en Linning og heftedes sammen ved en Spænde. Stundom gik Buxer og Strømper i et; ellers bedækkedes Foden af Strømper eller Sokker af Uld eller Skind. Paa Fødderne bar man Sko, der fastholdtes ved Skotvenger. I Hedenskabets sidste Tid var det Mode at have lange Silkebaand i Skoene; disse Baand blev da viklede udenpaa Hoserne omkring Læggen og helt op til Knæet. Overkroppen bedækkedes med en Kjortel, der nærmest saa ud som en lang Bluse og holdtes ind til Livet med et Bælte, som ofte var prydet med kostbare Sirater af Sølv, Guld og Ædelstene. I Brystet heftedes den sammen med Søljer. Paa Hænderne bar man stundom Handsker af Skind, især Hjorteskind, som af og til var udsyede med Guldtraad. Ved Vintertid brugte man Uldvanter, som indvendig var forede med Dun. Som Overplag brugtes en Kappe uden Ærmer, der ikke sjelden var af kostbart Tøi; den sammenheftedes over Brystet med en eller flere Spænder. Hovedbedækningen var en bredbræmmet dansk eller russisk Filthat eller en Hue af Bjørne- eller Faareskind, skjønt der ogsaa omtales Silkehuer med Sølv- og Guldprydelser. Fornemme Folk brugte at binde Haaret sammen med et Haarbaand eller Guldbiadem. Om Armene havde de Bøiler af Guld eller Sølv, og paa Fingrene bar de kostbare Guldringe. Om Halsen pleiede de ogsaa at bære svære Halsringe af Guld, dels slette, dels snoede eller flettede, Sølvkjeder med vedhængende Siratplader af Guld eller fremmede Mynter (Brakteater) eller Perlebaand af Rav eller farvet Glas. Ved Livbæltet bar alle Mænd uden Undtagelse Tollekniven.

Klæderne var meget forskjellige med Hensyn til Farve og Tøi. Klæder af sort, graat eller graabrunt Vadmel brugtes kun af ringere Folk; Trællene gik med Klæder af hvidt Vadmel. Fornemme Mænd gik med Klæder af kostbarere Farver og af udenlandsk Vævnad; det fineste Klæde var det høirøde Skarlagen, som brugtes baade til Kjortel og Brok.

Den bedste Forestilling om, hvorledes en norsk Høvding ved denne Tid pleiede at være klædt til Hverdags og til Fest, giver følgende Beskrivelse af den Dragt, Kong Sigurd Syr bar, da det meldtes ham, at hans Stifsøn Olaf Haraldssøn agtede at besøge ham: "Han havde paa en blaa Kjortel og blaa Buxer, høie Sko, som var bundne til Læggen, en graa Kappe og en graa bredskygget Hat, Slør for Ansigtet og i Haanden en Stav med en Sølvholk oventil og deri en Sølvring." For nu paa en værdig Maade at modtage sin Stifsøn, "satte han sig ned, lod Skoene drage af sig, tog Korduans Hoser paa Fødderne og bandt gyldne Sporer derpaa. Han tog Kappen og Kjortelen af sig, klædte sig i Silkeklæder og hængte en Skarlagens Kappe udenom, omgjordede sig med et prydet Sværd, satte en forgyldt

Hjelm paa Hovedet og besteg sin Hest." Denne, som Aasta havde sendt ud til ham, "havde en forgyldt Sadel; Bidselet var ogsaa besat med gyldne Stene og overalt forgyldt."

Kvindernes Dragt var neppe meget forskjellig fra, hvad den nuomstunder er i enkelte Bygder. Nærmest Kroppen bares Serken, der i Almindelighed var af Linned, stundom af Silke. Paa Benene bar de Sokker og Sko. Deres vigtigste Klædningsstykke var Kjortelen, der holdtes ind til Livet ved et Belte, der ofte var af Sølv eller Guld. I dette bar Husmoderen Husets Nøgler. Over Kjortelen bar Kvinder af høiere Stand almindelig en ærmeløs Kappe, der holdtes sammen over Brystet af en Spænde.

Kvinderne satte Pris paa kraftig Haarvæxt; lysgult Haar, hvid Hud og fin Ansigtsfarve var Betingelserne for at anses for kvindelig Skjønhed. Pigerne bar udslaget Haar og et Baand eller Diadem af Guldsirater om Panden. Gifte Koner gik med Fald, Skaut eller Hoveddug.

Kvindernes Smykker var næsten de samme som Mændenes: Arm- og Fingerringe, Hals- og Brystsmykker, Spænder og Border af Guld og Sølv.

Den blaa og røde Farve var meget yndet af Kvinderne, der i Oldtiden vistnok var undergivet Modens Tyranni ligesaa meget som i en senere Tidsalder om end efter en mindre Maalestok. Fornemme Kvinder var klædte i Silke, Skarlagen eller fint Klæde. I det hele satte man sin Ære i at bære sin Rigdom og sin Indflydelse tilskue i sit ydre Antræk. Fremmede Forfattere ved at berette om, at dette Karakterdrag ogsaa gik i Arv til Normannerne i Normandie, England og Neapel.

Vaaben. Der var intet, som Nordmændene satte større Pris paa end skjønne og gode Vaaben. Om dem har man bedre Oplysninger end om mange andre Spørgsmaal, ved de store og rige Fund, som man har gjort paa de forskjelligste Steder af vort Land.

Mændene havde altid et eller andet Vaaben hos sig, hvad enten de var hjemme paa Gaarden, eller færdedes ude paa Reiser. Vaabnene var indrettede dels til Forsvar, dels til Angreb. Til Forsvarsvaaben tjente Brynjen, der i Regelen bestod af en Mængde smaa sammenflettede Ringe (Ringbrynjer), Hjelmen og Skjoldet. Det var som oftest dannet af et tyndt Bord, forsynet med Bule, Spanger og Kant af Jern og malet med rød eller hvid Farve. Angrebsvaabnene var: Sværd, Spyd, Klubbe, Bue og Pile samt Øxen. Sværdene var som oftest tveeggede, sjeldnere eneggede. Haandtaget var ofte prydet med kunstige Indlægninger af Bronce og Sølv. Skedens Dopsko var stundom af Bronce. Spydet var i Regelen forsynet med en Fal, som af og til var smukt ornamenteret. Den eneste brugelige

Form af Buen var i denne Tid Langbuen, som dannedes af seigt Træ. Oxen havde dengang omtrent samme Form, som den har i vore Dage. I de Fund, man har gjort, er det ikke saa let at skjelne mellem Redskabs- og Stridsøxen.

Boliger. Vore Forfædres Beboelseshuse var fra først af meget simple. De bestod af et eneste Rum uden Loft under Taget; midt paa Gulvet stod Arnen eller Aaren, over denne var der et Røghul i Taget; paa begge Sider af Aaren stod Bænke og langs Væggene Sengesteder. Saaledes saa vel en almindelig Bondestue som oftest ud, altsaa omtrent som en tarvelig Sæterhytte den Dag idag. Efterhaanden kom der Forbedringer til denne simple Form. Saaledes blev enkelte Boliger forsynede med et Skot eller en Svalgang foran Indgangsdøren for at beskytte mod Dortræk, samt et Afslukke, den saakaldte Kleve. Hvert Værelse udgjorde et Hus for sig, og en større Gaard bestod af en betydelig Samling af saadanne Bygninger, som laa tæt sammen.

Paa Gaardene indtog Hallen, Skaalen eller Stuen, hvilke Navne som oftest bruges i Flæng, den fornemste Plads. Det var en aflang, firkantet Bygning med Gavl i hver Ende. Væggene var opførte af Laftværk. Den øverste Stok i Langvæggen ragede lidt frem; den kaldtes Brynaasen.

Skaalens Længde var ofte meget stor; Høiden derimod var liden, og dens Bredde bestemtes ganske af Tvertræernes Længde og Bæreevne. Paa Forsiden og paa den ene Gavlside var Bygningen forsynet med et Skot eller en Omgang, hvis Ydervæg var opført af Reisverk. Paa Langsiden fortsatte Skaalens Tag sig over Skottet; paa Gavlsiden var dette derimod dækket af et Pulttag.

Stuen var uden Loft, saa man kunde se lige op til Røstet. Taget hvilede alene paa Spærrer eller skraaliggende, øverst parvis sammenløbende Bjelker, der med sin nedre Ende igjen støttede sig til Bjelker, der indvendig gik tvers over Huset fra den ene Langvæg til den anden; disse, der kaldtes Tvertræer, gav det hele mere Sammenhold og Fasthed. Taget var tækket med Næver og tilsidst var ovenpaa lagt Græstorv.

Midt paa Gulvet befandt Aaren sig. Den bestod af en ophøiet, aflang Firkant af faststampet Ler og Grus. Her vedligeholdtes Ilden Dag og Nat. Røgen steg op under Taget og skaffede sig Udgang gjennem et Hul i dette, som kaldtes Ljoren. Denne kunde ved en lang Stang lukkes med en Lem, den saakaldte Skjaagrind, der var overtrukket med en tynd gjennemsigtig Hinde.

Husets Indre beskrives af en sagkyndig Forfatter paa følgende Maade*): "Træder vi fra Forstuen ind ad Døren, der gjerne stod aaben for at Lufttrækket kunde drive Røgen ud gjennem Ljoren, da befinder vi os i Stuens halvmørke Rum; thi synderlig lyst har der ikke kunnet være i en saadan Stue, der fik sit eneste Dagslys fra Ljoren. Men midt paa Gulvet knitrer lystigt Arens Baal af letblussende Birke- og Furustammer, hvis flakkende Skjær falder hen over de mægtige sorte Tømmerstokke og de sodede Aaser i Taget, hvor Røgen hvirvler sig muntert ud gjennem Ljoren. I de bedre Huse lod man sig dog ikke nøie med Lyset fra denne; i Taget ligeover Brynaasen anbragte man en eller flere Glugger. En saadan Glugge lukkedes enten med et Spjeld eller med en Skjaa. Derimod bestod Gulvet selv i de bedst indrettede Huse af faststampet Jord, der kun ved Gilder og Høitider blev strøet med Halm.

Midt paa den nordlige Langbænk (den, "som viste mod Solen") var Husbondens Høisæde; paa begge Sider af ham sad Familien. Den anden Bænk lige overfor var vistnok ved Gilder forbeholdt Gjesterne; den havde ligeledes et Høisæde, som anvistes den fornemste Gjest. Husbondens Høisæde var oprindelig neppe andet end en bestemt Plads, der var forbeholdt Familiefaderen som den bedste i Stuen, fordi den var ligefor Aaren og saa langt fra Døren, at han forulempedes mindst ved Trækken fra denne. Den synes imidlertid meget tidligt at være bleven et Billede paa Familiefaderens patriarchalske Magt og Værdighed, og saaledes Gjenstand for en særegen Ærbødighed. Den blev derfor til et eget Sæde, noget høiere end Langbænken, smykket med Udskjæringer og særlig fremhævet ved to store Træstolper foran hver sit Hjørne. Disse Stolper (Andvegessulerne) ansaas for Familiens Helligdom og var prydede med udskaarne Billeder af Husets Skytsguder.

Til disse to Langbænke kom der senere en tredie langs med den østlige Gavlvæg ligefor Indgangen. Den kaldtes Tverpallen eller blot Pallen og var Kvindernes Plads. Bagved disse Bænke op imod Væggen var Familiens Sovesteder, faste Sengsteder, navnlig anbragte i Hjørnerne og saaledes kun bestaaende af to Sider, medens de andre dannedes af Væggen. I de bedre Huse blev senere disse Sengesteder adskilte fra Stuen ved en Plankevæg."

Skaalens Udsmykning beroede ganske paa Storbøndernes Magt og Rigdom samt — Kunstsands. Om Olaf Paa paa Hjardarholt heder det saaledes, at han paa Panelet indvendig havde ladet afbilde merkelige historiske Sagn, saa vel udarbeidede, at det var langt vakrere at se til uden Tjeld. En Storskryder, som Njaals Sønner kom i Berørelse med, havde ladet sine Bedrifter, Kampe med Ildgjerningsmænd, Drager og andre Uhy-

*) H. Hoff. Om Oldtidens Bygningsformer. Nestved 1869, S. 26.

rer udskjære paa Panelet udenfor sin lukkede Seng og paa det nederste af sit Høisæde. Men saadanne Udskjæringer hørte vistnok til Sjeldenhederne.

Gjestebudsskaalen*) beskrives i en af Kongesagaerne paa følgende Maade: "Det var fordum Skik i Norge og Danmark ligesom i Sverige, hvor der var Kongsgaarde og Gjestehaller, at der var Døre i begge Ender af Hallen. Men Kongens Høisæde var midt paa den Langbænk, som vendte mod Solen; der sad Dronningen ved Kongens venstre Haand, og blev det da kaldet Andvege (Høisæde). Og det Sæde var det hæderligste, som var nærmest Andveget, baade Mænds og Kvinders; men det var det mindst hæderlige, som var nærmest ved Døren. Den ypperste Mand, som tillige var gammel og klog, var kaldet Kongens Raadgiver — thi Kongerne pleiede gjerne at have gamle Vismænd for af dem at lære Fortidens Tildragelser og deres Forfædres Skikke at kjende — denne Mand sad paa Bænken ligeoverfor Kongen, og hans Sæde hed det lavere Høisæde. Sad nu endvidere Kvinden tilhøire for ham, men Karle tilvenstre. Høvdingen pleiede gjerne at lade bære Øl om Ilden, og drikke med den, som sad i Høisædet ligeoverfor; men det var paa den Tid en stor Hæder at sidde ligeoverfor Kongen og blive drukken til af ham".

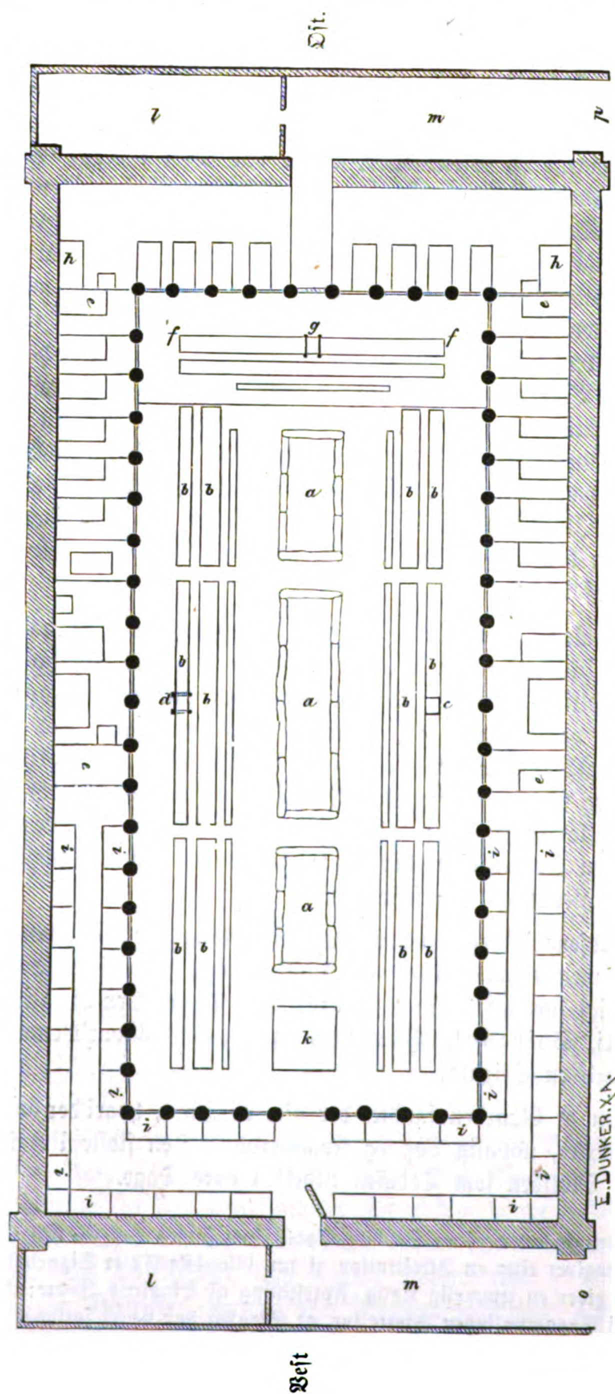
Medens Skaalen i den ældste Tid var det eneste Vaaninghus paa Gaarden, varede det ikke længe, før der paa de rigere Gaarde reiste sig flere Vaaningshuse i forskjellige Øiemed. Blandt disse maa nævnes Dyngjen, hvor Husets Kvinder vanlig holdt til, naar de var sysselsatte med sine Haandarbeider, Soveskemmen, hvor enkelte af Husets Folk sov, Gjesteskaalen, hvor ringere Gjester modtoges, Maalstuen, der benyttedes ved Samtaler, som ikke alle maatte høre, Ildhuset, hvor Kogning og Stegning foregik, Badstuen og Jordhuset, der tjente Husbonden som Skjulested i Tilfælde af uventede fiendtlige Efterstræbelser.

Blandt Udhusene indtog Buret den første Rang; her opbevaredes ikke blot Madvarer, men ogsaa Klæder og Kostbarheder, som ikke brugtes hver Dag. Forøvrigt nævnes Laden, Fjøset med Trev eller Høgaard, Stalden, Faaresti, Svinebol, Vandhus og Naust. Gaardsrummet, omgaves stundom med en Skigard.

I Nærheden af Gaarden fandtes der ofte en Have, hvori der voxede Æbler og Kjøkkenvæxter, navnlig Løg og Kvannerod. Den sidste Urt spillede samme Rolle i Oldtiden som Tobaken tildels i vore Dage.

---

*) Det Billede af Grundplanen af en Høvdingsskaale, som findes paa S. 378, er i det væsentlige gjengivet efter en Illustration af den islandske Maler Sigurd Gudmundssøn. Det giver en temmelig rigtig Forestilling af Skaalens Indre; derimod findes der i Sagaerne ingen Støtte for, at Skaalen har været forsynet med Skot baade ved den vestre og østre Gavl.

316. Høvding=Skaalen.

a. Lang=Ilde.
b Langbænke med Borde foran og Skamler.
d. Høisæde paa høiere Bænk.
c. do. do. lavere Bænk.
ee. lukkede Senge.
f. Tverpall for Kvinderne.
g. Høisæde do. do
hh. Senge for Kvinderne.
ii Senge for Hjemmemændene.
k. Skjænkebord.
ll Klever (Kover).
mm. Forstuer.
o. Dør for Mændene.
p. Dør for Kvinderne.

Dagsyrket. Det var Aarstiden og det forehavende Arbeide, som bestemte Tiden, da man stod op om Morgenen; men i Regelen synes det at have fundet Sted mellem Klokken 4 og 5. De, som først maatte være paa Benene, var Gjeterne.

Tjenerne fik hver Dag opgivet af Husbonden, hvad de havde at varetage. Mandfolkenes Arbeider var dengang væsentlig de samme som nuomstunder; det var Arbeidet paa Ager og Eng, Tømring af Gaardens Bygninger, Istandsættelse af Gaardsredskaber, Vedhugst, Tjærebrænding, Kulbrænding, Tilvirkning af Myrjern m. m. I Kystegnene drog de tillige ud paa Fiske, kogte Salt og samlede Fugleæg; i Indlandsbygderne drev man i Vintertiden Jagt efter Skogvildt.

Heller ikke Kvindfolkenes Arbeider var dengang meget forskjellige fra, hvad de nu er. De havde at melke, tilberede Mad og Drikke og hjelpe til med Markarbeide, især med Høning og Skurd; hertil kom kvindelig Haandgjerning og Søm.*) Desuden havde Tjenestepigerne at føre Tilsyn med sine mandlige Medtjeneres Klæder og deres Renholdelse.

Husbonden og Madmoderen gik ikke ledige, af hvor høi Stand og hvor rige de end var. Gunnar af Lidar-Ende lagde saaledes sin kostbare Kappe fra sig og gik selv med en Sæk om paa Ageren og saaede. Skallagrim stod selv i Smedien og hamrede Jernet. Fornemme Kvinder sysslede med Vævnad og Brodering. Andre befattede sig med Lægekunst. Der var intet, som gjorde en Husmoder større Ære end Dygtighed i at brygge godt og kraftigt Øl.

Om Kvelden, naar Arbeidet uden Huse var endt, samledes Husbondsfolk og Tyende om Aare-Ilden. Her kortede de Tiden ved Skjemt og Munterhed; her fortalte de sine egne Oplevelser eller Frasagn fra gamle Dage; her behandlede man og sommetider sin Næstes gode Navn og Rygte

317. Øse af Jern. Fundet paa Aker i Vang, Hedemarken.

*) En Linhekle er afbildet Side 83, Haandsneldehjul S. 299 og Vævstole S. 182 og 183.

paa en Maade, som just ikke altid var smigrende for ham. Kvinderne sad paa Tverpallen med sine Haandarbeider, Karlene sad med sit Stel eller laa og strakte sig paa Bænkene. Enkelte af de ældre Mænd laa eller sad og bagede sig ved Ilden, medens Børnene gned hans Ryg med et Klæde. Naar Klokken var mellem 10 og 11 om Aftenen, pleiede man at gaa tilsengs.

Vore Forfædre havde to Hovedmaaltider. Det første var Dagverden, der svarede omtrent til vort Middagsmaaltid, og det andet var Natverden, der svarede til vort Aftensmaaltid. Ved det sidste Maaltid gik det overflødigst til med Mad og Drikke. Det er rimeligt nok, at man ogsaa havde flere Maaltider, som t. Ex. om Morgenen, før man gik til Arbeide; men dette nævnes ikke i Sagaerne.

Maaltiderne nødes i Ildskaalen. Husbonden sad i Høisædet, medens de øvrige Mandfolk tog Plads paa Langbænkene i bestemt Orden. Jo nærmere man sad Høisædet paa begge Sider, desto hæderligere var Pladsen. Man tog Haandtvæt før Maaltidet. Derpaa blev Bordene optagne, det vil sige, flere smale Borde blev satte langs henad Gulvet foran dem, som sad paa Bænkene; det Bord, som sattes foran Høisædet, kaldtes Høisædesbordet, men de øvrige Borde Skutil. Velstaaende Folk brugte Duge af hvidt Linned. Dernæst blev Maden sat frem; var det varm Mad, toges den lige op af de store Kogekjedler, som hang over Ilden. Fast Mad sattes frem paa Diske eller Tallerkener; det var blotte Træbretter*). Hver skar Maden istykker med sin Tollekniv; Gaflen kjendtes ikke, men man hjalp sig med Fingrene. Brødet var bagt i Lever. Grød sattes frem i Traug og spistes med Skeer af Træ, Horn eller Ben. Melk og flydende Spise sattes frem i Asker, et Slags Trækander med Laag paa, eller i Træboller og af disse drak man. Der var vel flere om hvert Traug. Maden var simpel og Retterne faa. Kjød og Fisk aad man baade fersk og tørret. Stegte Sager kom blot paa Storfolks Bord. Man drak Øl eller Melk til Maden. Til Kjødmad nød man helst Øl, til Fiskemad derimod Melk. Ved Gjestebud eller høitidelige Anledninger drak man stundom Mjød, som man havde gjort berusende ved Tilsætning af visse Urter. Vin brugtes kun sjelden. Fattigfolk nøiedes med Syre, Kjernemelk eller Skjør. I større Huse bares Øllet ind i et stort Kar, kaldet Skapkar, af hvilket der øftes i mindre Kar, Driftehorn, Bægere eller Boller. Kvinderne sad i Regelen ikke tilbords; de havde nok at gjøre med at opvarte Mændene.

Skibene og Skibsfarten. Ordet Skib brugte Nordmændene i Almindelighed om alle Farkoster: i snevrere Forstand henregnedes hertil kun

*) Tallerkener er afbildede S. 63 og 64.

Handelsfartøier og Krigsskibe. De sidstes Størrelse beregnedes i Regelen efter Antallet af de Rorbænke (Sess), de havde.

Af Handelsfartøierne nævner Sagaerne tre Slags, nemlig Byrding, Knar og Kogg. De var Seilskibe og dreves ikke frem med Aarer. Var Vinden derfor ugunstig eller herskede der Vindstille, maatte de ligge veirfaste. Kun forud og agter var de forsynede med Tiljer. Masten stod altid opreist under Farten og toges kun ned, naar Skibet om Høsten eller Vinteren skulde sættes ind i Naustet. "Den mest levende Forestilling om Oldtidens Handelsskibe," siger N. Nicolaysen, "vil udentvivl fremkomme, naar vi tænker os de nuværende Nordfarjægter med Sideror og spids Agterende og forresten saaledes, som de var for 40—50 Aar siden, eller før man paa disse Jægter havde begyndt med at bruge Bougspryd, Agtermast og Topseil."

Krigsskibene var derimod flere Slags og af en noget anden Konstruktion end Handelsfartøierne. I Sagaen nævnes Karven og Langskibet.

Karven var som oftest kun et Rofartøi og duede derfor ikke til Havskib; men ved sin lette Bygningsmaade synes det nærmest at have været bestemt til Kystfart.

Langskibet kunde være enten en Snekke, Skude, Skeid, Drage eller Busse. Det havde sandsynligvis udviklet sig af det romerske Krigsskib, med hvilket det ganske vist havde mere end Navnet (navis longa) tilfælles. Det var altid forsynet med Rorbænke og førte desuden Seil og Mast. Masten var forholdsvis meget lav; man lagde den ned, naar man fik Modvind, beredte sig til Kamp eller ved Ankomsten til en Havn tjeldede Skibet. Forøvrigt har man meget liden Rede paa, hvori de forskjellige ovennævnte Langskibsformer adskilte sig fra hverandre. Dragen har sandsynligvis faaet sit Navn af en Prydelse, der som en Gallionsfigur var anbragt paa Skibets Stavn.

Langskibets Størrelse maaltes i Almindelighed efter Antallet af Rum eller Rorbænke, skjønt denne Bestemmelse ingenlunde er nøiagtig. Ellers var Skibet delt i fem Afdelinger, der havde hver sit Navn. Det ophøiede Rum i Agterenden kaldtes Løftingen; her havde Skibets Høvedsmand sin Seng. Umiddelbart foran Løftingen var Forrummet; her opholdt de fornemste næst Høvdingen sig; ligeledes havde Høisædeskisten med Vaabnene sin Plads her. Den tredie Afdeling kaldtes Krapperummet; her fik Seilet sin Plads, naar det nedtoges. Den følgende Afdeling kaldtes Rausnen eller Saxene; her var det forreste Øserum. I Stavnen var endelig den femte Afdeling, kaldet Hals, hvor Stavnboerne havde sin Plads med Kongens eller Høvdingens Merke.

Styret eller Roret havde fra gammel Tid sin faste Plads noget fremfor Bagstavnen paa høire Side, hvorfor denne fik Navn af Styrbord; den modsatte Side, til venstre for Styrmanden, kaldtes Bagbord. Skibene havde kun en Mast; naar den var reist, støttedes den ved Touge, nemlig

ved et Stag til Forstavnen og to eller tre Vant til hver Side. Seilet var et firkantet Raaseil som paa Jægterne nordenfjelds. Det var ikke sjelden af Vadmel, men stundom ogsaa af almindelig Seildug. Undertiden var det stribet med røde, blaa og røde eller grønne Staver. Med saadan Seilføring kunde man ikke krydse undtagen i rumt Farvand. Man var derfor nødt til at bruge Aarerne, naar man ikke kunde vente, til man fik god Bør.

Det omtales, at enkelte Skibe var malet ovenfor Vandgangen. Om Aasbjørn Selsbanes Skib, hvorom vi i det følgende skal høre, siges der saaledes, at det var malet med rød og hvid Farve. Som Bindemiddel i Malingen var sandsynligvis Haakjærringtran brugt.

Til ethvert Skib hørte mindst en Baad, Baadshager, Landtoug, Krakje eller Anker, Spil og Haandspager.

Ethvert Skib havde sin Styresmand og Roere (Haaseter). Hertil kommer for Krigsskibenes Vedkommende ogsaa en øverste Høvedsmand.

Saa længe Farten gik langs Kysten, søgte man vistnok Havn hver Aften, og i saa Tilfælde blev Skibet hver Nat overdækket med Telt. Færdedes man derimod ude paa Havet, var man nødt til at styre efter Solen om Dagen, men om Natten efter Polarstjernen, som man derfor gav Navnet Ledestjernen. Var det skyet Veir, gik Farten paa Maafaa.

Forlystelser og festlige Sammenkomster. De Forlystelser, som vore Forfædre satte mest Pris paa, var to Slags, nemlig Friluftslege og festlige Sammenkomster. Friluftslegene var Hestekampe, Legems- og Vaabenøvelser samt Jagt.

Et af de almindelige Forlystelser hos vort Folk i Oldtiden har ogsaa holdt sig langt ned i Tiden, i enkelte afsidesliggende Bygder endog til vore Fædres Dage. Det var Hestekampene, de saakaldte Hestething. I næsten hver Bygd fra Lindesnes til Salten er Mindet om disse Væddekampe bevaret i Stedsnavne som Skeid, Skeidager, Skeidsmo, Leikvang, Leikvoll, Leiknes, Dragvold, Rosvold, Rosmo o. l.*) Paa de fleste Steder med dette Navn vil man finde jevne Pladse, stundom flade og vide Sletter, omgivne af Høider. Her satte nemlig Bønderne hverandre Stevne til bestemte Tider af Aaret for at prøve sine Hingsters Dygtighed i Løb og

*) Exempelvis kan nævnes: Skeid paa Døn i Helgeland, Skeidaker i Lom, Hallingskeidet over Fjeldet mellem Aal og Lardal, Gandskeidene nær Stavanger, Exercerpladsen Skeid i Surendalen, Skedsmo i Ullensaker, Skedsvoll i Vaage, Skevik i Beitstaden, Leikvoll i Selbu o. fl. St., Liknes i Kvinesdal, Leikvang, Leikvin osv. Leikarvoll i Lardal i Thelemarken, Rosvold i Børsen, Dragvold paa Strinden. Et Minde om denne Folkeleg haves ogsaa i Navnene paa et Par Fjeldtinder, nemlig Skeidshesten i Nordfjord og Skeidsgampen i Gausdal.

Kamp. Navnlig fandt dette Sted om Hesten, naar Folerne toges hjem fra Fjeldet. "Skeidet" har i enkelte af vore Bygder endnu holdt sig som Merkedag i Aaret og betegner i Almindelighed en Dag i de sidste Uger af August Maaned.

Til disse Hestething fremmødte Kamphingster ofte langveisfra; thi ikke blot Enkeltmand, men ogsaa Grænder og Bygdelag holdt det en stor Ære at have en Hest at opvise, som gik seirrig ud af Kampen. Man lagde derfor an paa at opale Hingster, der havde store og skarpe Tænder, med disse Stevner alene for Øie. Endnu i den sidste Tid fandtes der i Fjeldbygderne slige Heste, som gik løse i Heien den hele Sommer. Stundom knyttede der sig ogsaa forskjellige overtroiske Forestillinger til dem.

Efterat Tilskuerne havde leiret sig paa de omliggende Høider, førte man først en eller flere Hopper ind paa Pladsen; derpaa hidsede man Hingsterne paa hinanden og lod dem slaas saa længe, indtil den ene laa død paa Kamppladsen eller gav sig over af Saar og Træthed. Stundom havde man ogsaa i Forveien opnævnt Dommere, der i tvivlsomme Tilfælde havde at afgjøre, hvilken Hest der havde bidt bedst fra sig. Naar disse erklærede Striden for endt, ansaaes det for upassende at ville forlænge den.

Hingsterne ledede frem af sine Eiere eller af andre, som var blevne betroede dette ingenlunde lette Hverv. De anseligste Høvdinger satte sin Ære i selv at føre sine Heste i Legen. Førerne skulde af bedste Evne hjelpe sine Dyr, naar de reiste sig paa Bagbenene og begyndte at bides. De drev dem da enten frem med en Stav*) eller støttede dem bagfra. Ikke sjelden ragede de to Mænd, som hidsede Hestene, i sin Iver selv i Kamp med Skeidstængerne, naar den ene syntes, at den anden mishandlede hans Fole, og det kunde da komme til blodige Optrin, der rev Tilskuerne med. I Regelen kjæmpede Hingsterne kun et Par ad Gangen, men da der vel som oftest indfandt sig flere Par, kunde Skuespillet vare en hel Dag.

Dette var Hovedbragene i en Forlystelse, som altid med Interesse omfattedes af vort Folk. Den var i Tidernes Løb ingen væsentlige Forandringer underkastet. Vi kan derfor endnu i de levnede Træk fra Landsbygderne tydelig gjenkjende Legen, saaledes som den i Oldtiden dreves paa Island og i Middelalderen ved de norske Kongers Hof.

Hvad Sagaerne har at melde herom indskrænker sig væsentlig til en Beretning i Gunnar af Lidar-Endes Historie og en Episode af Livet ved Kong Haakon Haakonssøns Hof i Norge. Hestekampen var vistnok en saa dagligdags og ensformig Tidsfordriv, som alle og enhver kjendte, at Sagaskriverne holdt det for unødvendigt at dvæle ved Skildringen deraf.

*) Hestestaven kaldtes den i Oldtiden, Skeidstangen i den nyere Tid.

Gunnar paa Lidar-Ende havde en god Hest, som han blev opfordret til at stille op til Kamp mod en, som Starkad Børksøn eiede. Han lod sig overtale til det, og der blev berammet en Tid til Mødet.

Ved Hestethinget havde der samlet sig meget Folk allestedsfra. Da Hestene blev slupne sammen, var Gunnar færdig til at drive sin Hingst frem med en stor Hestestav, han havde i Haanden. Thorgeir og Kol — saa hed de Mænd, der drev Starkads Hest — overlagde, at de skulde støde til sin Hest, naar Hingsterne rendte mod hinanden, og se, om de ikke skulde faa Gunnar overende. "Hestene fare nu paa hinanden", skriver Sagaen. "Thorgeir og Kol rende da mod Hestens Lænd, men Gunnar støder sin Hest imod, og der blev et saa hvast Sammenstød, at Thorgeir og Kol faldt bagover og Hesten ovenpaa dem. De var strax paa Benene igjen og for mod Gunnar; han kaster sig tilside, griber Kol og slynger ham til Jorden, saa at han laa sanseslos. Thorgeir Starkadsøn slog til Gunnars Hest, saa at den mistede det ene Øie. Gunnar gav da Thorgeir et Slag med Staven, saa at han faldt i Svime. Derefter gik han hen til sin Hest og sagde til sin Broder Kolskjæg: "Hug Hesten; den skal ikke leve med Lyde". Kolskjæg hug Hovedet af Hesten. Da var Thorgeir kommen paa Benene, tog sine Vaaben og vilde fare paa Gunnar, men Folk lagde sig imellem, og der var stor Tummel."

Et andet Træk, Sagaerne har bevaret, hidrører fra Norges Storhedstid og vil finde sin nærmere Forklaring under Kong Haakon Haakonssøns Historie. Den norske Høvding Gaut Jonssøn paa Mel*), der var en hemmelig Fiende af Kong Haakon, havde af sin Ven Sturla Sighvatssøn paa Island faaet forærendes en prægtig Kamphingst, og Folk sagde, at den var den ypperste i sit Slags, som fandtes i Norge. Omtrent paa samme Tid forærede en anden Islænder, Arne Drøyda, som var en Uven af Sturla og hans hele Slæng, Kong Haakon en Hingst, som havde Ord for at være den bedste, som fandtes paa Island. Paa Hestestevnet en Høst, hvor meget Folk havde samlet sig, skulde disse Heste bides med hinanden. Da de førtes frem, vakte de alle tilstedeværendes Beundring; saasnart de blev slupne, for de løs paa hinanden og sloges længe af alle Livsens Kræfter til stor Fornøielse for alle, som saa derpaa. Men omsider begyndte Kongens Hest at blive træt, og man kunde godt se paa Kongen, at han var ærgerlig derover.

Gaut derimod — han havde ikke mere end et Øie — gik omkring i Mandringen og lod sit ene Øie ret løbe om. Hos Kong Haakon opholdt der sig dengang en Islænding ved Navn Aron Hjørleifsøn, som var en Uven af Sturla Sighvatssøn og af den Grund havde maattet rømme fra sit Hjem. Han stod nu under Legen sammen med en Slægtning af sig, der hed Thorarin, lige i Nærheden af Kongen og ærgrede sig ligesaavel som denne over, at Gauts Hest skulde løbe af med Seiren. Da de merkede

*) Mel er det nuværende Herresæde Rosendal i Hardanger.

at Kongen havde opgivet ethvert Haab, gik de hen til ham, og Aron sagde: "Slaa ikke Brag paa Hesten, Herre; thi den er god nok. Men den faar ikke den Medfart, den er vant til." "Hvad er det for en?" spurgte Kongen. "Naar Hesten ledes frem," sagde Aron, "pleier en Mand at følge den med Stav i Haand og klapper den paa Lænden; derved styrker han den, naar den steiler." "Tror du, at du kan faa nogen Kraft i den," sagde Kongen, "saa kan du jo gaa frem og prøve det." Aron og Thorarin lagde nu sin Kapper af, tog Skeidstave og klappede Kongens Hest med dem. Denne var alt drevet yderst ud i Ringen, men fik nu nyt Mod og nye Kræfter og brød ind paa sin Medbeiler. Gauts Hest tog vistnok imod, det bedste den orkede, men det hjalp ikke stort, siden Kongens Hest fik saa uventet og god Hjelp. Det endte da med, at Gauts Hingst tumlede om baade af Udmattelse og under et voldsomt Stød, som den fik, for aldrig at reise sig mere.

Denne Sten, 5' 4" bred og 4' høi, laa indtil 1863 som Gulvsten i Eggeby Kirke i Upland i Sverige, men opbevares nu i det svenske Rigsmuseum. Den fremstiller en Hestekamp. Triverne har i den ene Haand en Hestestav, i den anden en Kjep. Ristningen antages at tilhøre den ældre Jernalder.

Siden blev andre Heste slupne ind paa Volden. Aron og Thorarin gik og saa til, snart fra det ene Sted, snart fra det andet. Med et kjendte Aron, at en tog ham i Skulderen. Han vendte sig om; foran ham stod Gaut af Mel, skjælvende af Harme over sin Hests Død, som han tilskrev Aron. "Jeg vilde gjerne," brød han ud i sin Hidsighed, "give alt mit Guld og alle mine Klæder for, at du nu maatte være Sturla Sighvatssøn saa nær, som du er mig." "Saa?" sagde Aron spottende. "Jeg ved en anden Bøn, jeg, Gaut Bonde, som du kunde have mere Trang til at

bede." "Hvilken?" spurgte Gaut. "Den," svarede Aron rolig, "at Fanden ikke tager det Oie, du har igjen, som han har taget dit andet." Gaut blev bleg af Vrede og svarede ikke et Ord; men Aron vidste ogsaa, at han fra denne Stund af havde en dodelig Uven i ham.

Ved Magnus Lagaboters Lovgivning blev der i Landsleiebalken fastsat streng Straf for hver den, som under Hestekampene slog Andenmands Hest uden Fornødenhed.

Det tør vistnok antages, at Hestekampene og de i Forbindelse med dem staaende Bygdesamlinger paa nogle Steder holdt sig ned til Reformationstiden, paa andre endnu længere. I de fladere Bygder paa Ostlandet og nordenfjelds fik Stikken vistnok sit endelige Knæk i det 17de Aarhundrede under Ulrik Fredrik Gyldenløves Statholderskab ved de Forordninger, som den landsfaderlige Regjering udstedte for at fremme Hesteavlen hertillands. Men man kan ogsaa se af de Beretninger, som haves fra nyere Tid, at Legen havde bevaret ganske det samme Præg som i Sagatiden. Af saadanne levnede Træk skal følgende exempelvis hidsættes:

I Aaret 1618 kom Biskop Nils Glostrup af Oslo paa sin Visitatsreise til Fyrisdal i Thelemarken. Hvad han hørte berette om Hestekampene, har han optegnet i sine Dagbøger, hvor det heder: "En liden Fjerding Vei fra Fyrisdal (d. e. fra Molands Kirke) kommer St. Bartholomæi Dag af omliggende Bygder en hel Hob Bønder sammen med sine Heste og der maa Hestene bides, Par om Par, ligesom forordnet bliver". 170 Aar efter besøgte Presten H. J. Wille samme Sted; han omtaler Hestekampen paa følgende Maade: "Paa Molandsmoen er en slet Plan, hvor der har staaet fire spidse Stene opreiste, der har udgjort en Firkant til Kampplads for Kjæmperne i gamle Dage. Nuomstunder holdes derimod et lidet Marked med Heste den 14de August, da man rider did for at probere Heste og endelig løslader dem for at kjæmpe om en Hoppe, som en Mand holder midt paa Pladsen og med en lang Stang forsvarer, indtil en har vundet Magt over dem alle. Den ene af de gjenstaaende Stene har en Runeskrift".

At der til Hestekampene ogsaa kunde knytte sig enkelte Træk, som minder om Riddertiden, synes at fremgaa af følgende Stev fra Lardal:

Inki fær du dotter mi,
hon er inki vaxin enno,
men me skal møtast paa leikarvollo,
og rauden raade fer henne.

I Hjertdal gik Hestekampene af Brug i Begyndelsen af forrige Aarhundrede. Ifølge M. B. Landstads Optegnelser kjender Folket i Dalen endnu Sagn om det sidste Møde, som saaledes holdtes.

Længst formaaede Legen at holde sig i Setesdalen, hvor den ikke ophørte før i Tretiaarene. I Bygland "red man paa Skei" den første Søndag efter Hjemkomsten fra Heien sidst i August Maaned. Valle Skei holdtes sidste Lørdag i August Maaned, Hyllestads Ugen før. Valle-Skei beskrives af Præsten Reier Gjellebøl (omkr. 1780) paa følgende Maade: "Skeiet bør altid holdes Lovisæ Dag i August Maaned, hvis den indfalder paa en Lørdag, men hvis ikke, da enten Lørdagen foran eller Lørdagen efter, dog saa, at den ikke maa gaa ind i September. Paa denne Dag samles en stor Mængde af Almuen med sine Heste paa en Plads tæt ved Prestegaarden, som kaldes Skeivolden. Naar de er forsamlede, frembringer de paa Pladsen en Hoppe, og til denne Hoppe løslader de to Hingste ad Gangen, som følgelig bides og slaaes om, hvem der skal blive Mester af Hoppen. Naar disse er trættede, fremleder de to nye til det samme Skuespil, og saaledes holder de ved saa længe, som de har Heste tilbage. Hvad for underligt Syn dette er, kan man let forestille sig, idet man ikke andet hører end Hestenes modige Vrinsken og Folkenes letsindige Skrigen og Raaben. Mange af disse umælende Kreaturer tilreder hinanden ogsaa paa en ynkværdig Maade; thi de ikke alene grueligen spænder og slaar hinanden, men ofte bider hinanden saaledes, at de ligesom svømmer i Blod, uden at tale om, at disse arme Bæster tidt saaledes udmatter hverandre, at de er syge derefter en lang Tid, ja mangen Gang fordærver hinanden og gjør hverandre Skade. Naar dette er til Ende, begiver de sig fra dette Sted til en Plads paa den anden Side af Prestegaarden, som bliver kaldet Leg-Volden. Her rider de tilkaps, tre eller fire om Gangen; og hvo, som først kommer til Maalet, holdes for Seierherre. Dette sker paa en ligesaa besynderlig Maade som det forrige, idet at de ikke ved Hestens Traven søger at overvinde hinanden, men enhver ved idelig Pidsken og Slaaen forcerer sin Hest til at løbe i Galop eller rettere det saakaldte Firsprang. Herved sker og tidt Skade ikke alene paa Bæsterne, som undertiden falder om paa Tuer og Stene, men og paa Rytterne, som tidt falder af og bliver lemlæstede, hvilket letteligt kan ske baade ved den overdrevne Riden, som ved det, at de rider uden Sadler, og altsaa ikke kan holde sig fast; ja, man ved snart intet Aar, uden at der hænder et Uheld ved denne Skik, dog dette uagtet er de aldeles ikke til at overtale til at lade denne stygge Skik fare; ja de ældste Mænd er næsten de værste at bringe til Raison, eftersom Sædvanerne hos dem er for meget gamle og indgroede."

Endnu lever der i Dalen Sagn og Minder om de bedste Heste fra Skeidene, og betegnende nok har Folketroen knyttet halv mythiske Forestillinger til dem, idet man har troet, at de var Huldreheste, som ved Skeidtider kom ud af Urden og igjen forsvandt efter vunden Seir.

Ogsaa i Egnene om Throndhjem synes Legen at have holdt sig

langt ned i Tiden. Jalfald findes der i Sagefaldsregnskaberne fra første Halvdel af det 17de Aarhundrede af og til Udtryk om Mishandlinger af Dyr, som vistnok maa henføres til Hestekampene. I den afsidesliggende Bygd Selbu, der navnlig tildrager sig Opmerksomhed ved sine gammeldagse Sæder og Skikke, kan Resterne af Skeidet saaledes endnu spores i den saakaldte "Gumhelg", som finder Sted om Høsten umiddelbart efter Buføringen fra Sæteren. I tidligere Tid var denne "Helg" nemlig et vildt Kapridt Gaardene imellem over hele Bygden.

I nær Forbindelse med Hestekampene stod, som vi har set, Møderne paa Legevoldene, hvor Ungdommen for den forsamlede Bygdealmues Øine øvede sig i forskjellige Idrætter. Disse var Brydning, der bestod dels i Ryggtag, Hælkrog, Skindleg eller Rebdragning, Hopning, Rundkast, Hurtigløb, Bueskydning, Spydkastning, Fægtning og Boldspil.

Ofte hændte det, at Ungdommen i de forskjellige Bygdelag satte hverandre Stevne til at lege paa passende Steder. Man kunde da være samlet i flere Dage, og man opslog gjerne Boder paa Legepladsen. Tilskuerne mødte talrigt op, baade Mænd og Kvinder. De legende Unggutter fandt stundom sin bedste Hædersløn i Pigernes Bifald. Af og til indfandt der sig ogsaa Karle, som var blevne navngjetne for sin Styrke og Smidighed, og de gjorde sig temmelig kostbare for at lægge sin Færdighed for Dagen. De optraadte nødig, uden at de fik den sprækeste Gut fra en anden Bygd at maale sig med. At være "Frikar" var naturligvis dengang en ligesaa stor Ære, som det senere var.

Ved disse Sammenkomster fornøiede Ungdommen af begge Kjøn sig gjerne med Dans. Man bevægede sig efter Melodien af Viser, som de dansende selv afsang, og som var af høist forskjelligt Indhold. Danserne var af en ganske anden Karakter end de, som brugtes i senere Tider. Den mest karakteristiske af dem var vistnok den saakaldte Sværddans, som endnu kjendes paa de skotske Øer, og hvis Oprindelse vistnok skyldes de norske Vikinger. Disse havde nemlig hyppig stor Færdighed i at lege med blottede Sværd, saaledes at de kastede flere paa engang op i Luften, uden at dog nogen af dem maatte falde til Jorden. "Dette gik let over til at adskillige Mænd med dragne Sværd traadte i Dans og udførte Ture og Svingninger, der kunde give Leilighed til at udvikle smidig Behændighed, hvilket naturligvis altid i en saa krigersk Tid maatte fremkalde levende Interesse hos Tilskuerne. Længere ned i Middelalderen tabte Sværddansen paa Shetland mere og mere af sin vilde Karakter, idet de dansendes Antal indskrænkedes til syv, der skulde forestille Kristendommens syv ridderlige Forkjæmpere: St. Johan fra Spanien, St. Denis fra Frankrige, St. Antonius fra Italien, St. David fra Wales, St. Patrick fra Irland og St. Andreas fra Skotland under Anførsel af St. Georg fra England, hvilken sidste tillige

baade indledede og sluttede Dansen med at fremsige nogle bestemte, til Dansen hørende engelske Vers."*) I Norge og paa Island er denne Dans forlængst forsvundet.

Sommetider hændte det vel ogsaa, at Legene var af alvorligere Art, svarende omtrent til Romernes Dyrefegtninger og Gladiatorkampe, idet man lod Forbrydere kjæmpe med vilde Dyr, som Slagbjørne og Hvidbjørne, eller brydes parvis paa Liv og Død. Til disse Skuespil kan man maaske ogsaa henregne Tvekampene, der oprindelig var en religiøs-retslig Handling. Til Grund for dem laa nemlig den Tanke, at de almægtige Guder ved Udfaldet af Kampen vilde tilkjendegive, hvo af de stridende Parter havde Retten paa sin Side. Saaledes traadte den hurtige Afgjørelse ved Tvekamp i Stedet for en langvarig Lovtrætte. Men Tvekampen blev tillige et Middel i Berserkers og Ugjerningsmænds Haand til at plage og forurette fredelige Bønder, som de kunde udæske til Tvekamp, saasnart deres uforskammede Fordringer om Gods eller Kvinder blev afslaaede. Først under Jarlerne Erik og Svein blev Tvekampen afskaffet som Retsmiddel.

Tvekampen kunde være Holmgang, Enekamp, Kargang og Beltespænding. Ovenfor har vi set et Par Exempler paa Holmgang**). Den havde sit Navn af, at Kampen oprindelig foregik paa Holmer, for at de kjæmpende kunde være uforstyrret af uvedkommende, og for at Kamppladsen kunde være omgivet af naturlige Grænser, udenfor hvilken ingen af Kjæmperne var istand til at vige. Stundom traadte ogsaa kunstig begrænsede Kamppladse i Stedet for Holmen. Holmgangen foregik, efterat Udfordring havde fundet Sted. Her blev Tid og Kampplads bestemt; det var en Æressag at møde. Den, som udeblev, ansaas for en foragtelig Usling.

Holmgangslovene var meget forskjellige; stundom kunde de være meget enkle, men ofte var de ogsaa saare indviklede. Den simpleste Form for Holmgangen var den saakaldte Enekamp, hvis Udfald ene og alene beroede paa Styrke og Vaabenfærdighed.

Et eiendommeligt Slags Tvekamp var Kargangen, der bestod deri, at de kjæmpende lod sig indeslutte i et Kar, som tildækkedes foroven. I Mørket vexlede de her Hug og Stik, men bødede af med et Kjevle, som de holdt i Haanden. Denne Kamp maa have været meget sjelden, da den kun omtales en enkelt Gang i Sagaerne.

Paa en Handelsreise, heder det, kom Islænderen Thorgils Arrebeinsstjup til Upland i Svithjod, og opholdt sig Vinteren over hos en rig Bonde ved Navn Thrond, der havde en Datter, som hed Sigrid. Til hende beilede den onde Kjæmpe Randvid, men fik Afslag. Forbitret herover udfordrede han Thrond til Kargang. Thorgils tilbød nu Thrond til Tak

*) Worsaae. Minder om de Danske og Nordmændene S. 288.
**) Se Side 158 ff.

for udvist Gjestevenlighed at møde Randvid i hans Sted, og Thrond gik ind derpaa. Thorgils bar Sverdet Jordhusnaut, kaldet saa, fordi han havde fundet det i en underjordisk Gang; Randvid havde et meget tyndt alenlangt Kjævle i Haanden. Karret blev nu tildækket. Randvid bad Thorgils om at stikke først; thi han var den udfordrede. Han gjorde saa, rammede Kjevlet, saa det sprak, og saarede Randvid i Bugen. Da sagde denne: "Giv mig nu Sverdet og tag du Kjevlet!" "Dette synes jeg da ikke er noget Kjevle længere," sagde Thorgils. Randvid, der havde Ord for at være meget trollekyndig, døde strax efter.

Helt ned i den første Tredie del af vort Aarhundrede var et Slags Tvekamp almindelig blandt Bønderne i vore Fjeldbygder. Det var den saakaldte Beltespænden eller Knivgang, som bestod deri, at de kjæmpende Parter lod sig spænde sammen i et stort, dertil indrettet Belte og skar løs paa hinanden med sine Tollekniver, indtil den ene segnede. Skjønt dette Slags Tvekamp, der længst holdt sig i Valders, Hallingdalen og Setesdalen, ikke omtales i Sagaerne, tør det neppe være tvivlsomt, at den er af ældgammel Oprindelse.

De gamle Nordmænd satte altid stor Pris paa et godt Lag, hvor Drikken ikke var for knapt tilmaalt. Gjestebud holdtes derfor tit og ofte; havde man Anledning til det — som Bryllup, Gravøl, Bortreise, Hjemkomst, Jul, Høst e. lign. — saa bad man sine Grander, Frænder og Venner sammen. Skortede det paa Grund, saa skjød Bønderne i Grænden sammen til Gjestebud eller holdt Lag paa Omgang. Om de to sidste Slags Selskaber haves kun liden Besked, og vi kan derfor ganske gaa dem forbi. De kan vel heller ikke have været saa meget forskjellige fra de almindelige Gjestebud.

Vi skal forsøge at forestille os et Gjestebud, saaledes som det holdtes hos vore Forfædre.

Man indbød en god Stund i Forveien. Havde Gjesten lang Vei at reise, fik han Bud om det ofte et Par Maaneder forud, og kjendte man sine Folk fra den Side, lagde man gjerne til, "at han skulde have noget igjen for det".

Saa tog man i Gjestebudshuset paa med at slagte, brygge, bage og forresten skaffe tilveie den Mad, som behøvedes. Væggene i Gjestebudsskaalen blev behængte med Tjeld, Puder og Tepper lagdes paa Bænkene, Gulvet blev halmstrøet, Bordene satte frem, Ildene tændte og den store Ølstamp (Skapkarret) baaret ind.

Nu kom Gjesterne. Som oftest indrettede de vel sin Reise saa, at de kom tilgaards Kvelden, før Gjestebudet skulde begynde. Enhver af Husets Folk havde sine Gjester at modtage, opvarte og se tilgode. Mændene saa til, at der blev draget Omsorg for Gjesternes Heste og tog deres

Vaaben i Forvaring. Husets Kvinder modtog Reiseklæderne og Pyntesagerne. Var det stort Gjestebud, begyndte det strax at gaa lystigt til; der blev snakket og leet, saa en knapt kunde høre sit eget Maal. Det var vel ogsaa en Prutten og Roden uden Ende, før hver var anbragt paa den Plads, han skulde have i Laget. Men ve en Husbonde eller Husmoder, om nogen fik et Sæde, som var ringere end den Stand og Anseelse, vedkommende nød! Det kunde komme dem dyrt at staa.

Naar alle var samlede, lyste Husbonden Fred over Laget. Nu bares Vaskevand om til Gjesterne, oftest af Husmoderen selv. Derpaa fremsattes Maden. Medens man spiste, gik Husets Kvinder omkring og skjænkede Øl. Man fortsatte med at drikke, efterat Maden og Bordene var borttagne. Saa begyndte man at drikke de Skaaler, som Husbonden eller en anden, som han havde bemyndiget dertil i sit Sted, udbragte. Man drak først Gudernes Skaal, siden Omgangsskaaler med hverandre. Af og til satte Mænd og Koner sig og drak Tvimenning med hinanden, og stundom hændte det da, at Kvinderne fik sig et Rus. Naar en af de tilstedeværende skulkede med Drikken, maatte han drikke et Extrahorn. Det var ikke sjelden, at Gjesterne var temmelig øre, naar det led ud paa Kvelden, og da kunde det vel ogsaa hænde, at de ofte røg i Klammeri. Det var da heldigt, at de ikke havde Vaaben ved Haanden; man hjalp sig med Næverne, Drikkehornene, Kjødben o. lign. Den næste Dag, naar Rusen var udsovet, havde man fuldt op at gjøre med at faa bilagt de opstaaede Trætter, for derpaa igjen at begynde paa nyt Lag.

Det gik dog ikke bare paa Drikken løs. Ved Siden af morede man sig med Friluftslege, om Veiret tillod det, eller med Spil, navnlig Terningspil og Bretspil. Man fremsagde Kvad, fortalte Sagaer og fremsatte Gaader. En Leg, som ikke altid førte til det gode, men som dog var meget anvendt, var den før omtalte Mandjevning. Ved høitidelige Anledninger kom hertil Aflæggelsen af Løfter om at udføre et eller andet Storverk.

Gjestebudene var aldrig af kort Varighed. Da Gjesterne ofte kom langveis fra, kunde de ikke være tjente med at have gjort en saa lang Færd for en Dags Fornøielse eller to. De var derfor ofte samlede en Uge, en halv Maaned, ja endog længere.

Naar Gjesterne brød op for at forlade Gildet, fulgte Husbonden dem et Stykke paa Vei. Naar han endelig skiltes fra dem, skjænkede han hver især en Gave, der bestod i et Vaaben, et Smykke, et Klædningsstykke eller lignende. Afskeden var saaledes ikke den mindst kostbare Del af vore Forfædres Gjestebud.

———

Runeskrift. Ovenfor, S. 16, er berørt, at den ældste Skriftform (Runerne), vore Forfædre kjendte, havde udviklet sig det første Aarhundrede e. Kr. hos en sydgermanisk Stamme, der igjen havde laant den fra en keltisk Stamme, som boede nærmest nordenfor Alperne. Til Grundlag for denne Form laa en meget gammel Form af det romerske Alfabet, der under sin Udbredelse mod Nord blandt Folkene i det gamle Nord-Italien (Gallia cisalpina) og Sydfrankrige (Gallia transalpina) havde modtaget Paavirkning af de keltiske Stammers ældre Skrifttegn.

Germanerne ordnede imidlertid Lydtegnene paa en Maade, der var afvigende fra de Navne, de øvrige Folk havde paa sine Bogstaver. Medens de semitiske, græske og italienske Alfabeter begynder med A B C osv., begynder Runerækken med F U Th A R K; Runerækken kaldtes derfor ogsaa Futhark. Den deltes i tre Grupper eller Ætter, hver paa otte Runer. Den ældste Rad, der enten læstes fra høire til venstre eller fra venstre til høire, findes udbredt over hele den germaniske Verden og ser saaledes ud:

ᚠ ᚢ ᚦ ᚨ ᚱ ᚲ ᚷ ᚹ : ᚺ ᚾ ᛁ ᛃ ᛇ ᛈ ᛉ ᛊ : ᛏ ᛒ ᛖ ᛗ ᛚ ᛜ ᛟ ᛞ
f u th a r k g w h n i j eu p r s t b e m l ng o d

Et smukt Exempel paa Anvendelsen af de ældre Runer er den S. 220 afbildede Runesten fra Strand i Ryfylke.

Den yngre Runerække, som brugtes i Vikingetiden, tæller kun 16 Bogstaver, fordelte paa tre Ætter, nemlig:

ᚠ ᚢ ᚦ ᚬ ᚱ ᚴ : ᚼ ᚾ ᛁ ᛅ ᛋ : ᛏ ᛒ ᛚ ᛘ ᛦ
f u th a r k h n i a s t b l m r

De fik i Norge følgende Navne: fé (Gods), úr (Uveir), Þurs (Jøtun) eller Þorn (Torn), óss (Os), reid (Ridt), kaun (Byld), hagall (Hagl), naud (Nød), íss (Is), ár (Aar), sól (Sol), Tyr (Guden Tyr), bjarkan (Birkenød), lögr (Laag, Vand), madr (Mand), ýr (Pilbue).

Vi har ovenfor, S. 338, afbildet et stort stenbygget Gravkammer, som findes paa den største af Orkenøerne. I en fjern Fortid har Vikinger brudt ind her vistnok i Haab om at finde kostbart Gravgods. Da en engelsk Oldgransker for nogle Aar siden aabnede Graven, fandtes der paa Væggene en Mængde Indskrifter paa Oldnorsk og med de yngre Runer. Mange Mænd har her indhugget sine Navne, Tolf Kolbeinsson, Vimund, Ofram Sigurdsson osv. Vi læser fremdeles Sætninger som disse: "Risted den

Mand, som er runekyndigst vesten for Havet"; "Arnfinn ristede disse Runer, Stens Søn ... Ingegerd er af Kvinder venest"; "Ingeborg den fagre

Ingibjörg hin fagra ekkia mörg kona hefir farit lút
inn her, mikill ofláti.

Enke, mangen saare høisindet Kvinde gik bøiet hidind"; "Tre Nætter, førend Jorsalamændene brød denne Haug, var Skatten bortført. Jorsalafarere brød Orkhaug ... I Nordvest er meget Gods skjult ... lykkalig er den, som maatte finde den store Skat". Hertil kommer et Steds hele Runerækken og paa et andet Sted Udtrykket "Lodbroks Sønner".

Begravelser. Nordmændene ansaa det for en hellig Pligt at drage Omsorg for, at de afdødes Lig kom i Jorden saa snart som muligt. Det var endog sat Fredløshed som Straf for den, der undlod at bedække et Lig med Muld eller udvise Ligegyldighed mod det.

Den første Pligt, man havde at varetage, var at lukke Ligets Øine og klemme dets Næsebor sammen; naar en Mand havde fundet en voldsom Død, turde det ofte hænde, at disse stod vidt opspilede. Det var som oftest en nær Slægtning eller en Ven af den afdøde, som viste ham denne Kjærlighedstjeneste. Liget blev derpaa vasket og pyntet; til Pyntningen henregnedes ogsaa, at man bandt Helsko (d. e. Dødssko) paa det. Havde den afdøde været en haard og voldsom Mand, maatte man iagttage nogle særegne Skikke for at hindre ham fra at gaa igjen.*)

Ligene blev i Almindelighed brændte. Heste, Høge, Hunde og andre Dyr, som den afdøde havde holdt af, blev dræbte og lagte paa det samme

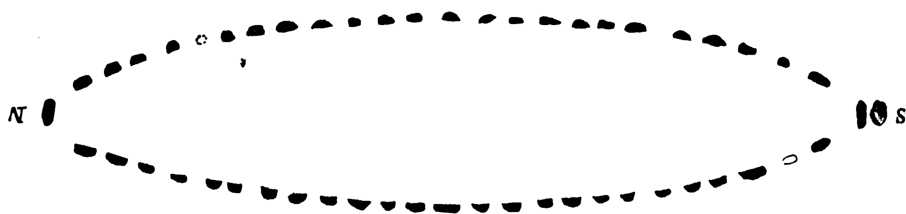
*) Se t. Ex. Side 145.

319 a. Skibsformet Stensætning ved Blomsholm i Bohuslen, nær Strømstad.

Baal. Som oftest fik den afdøde ogsaa sine Smykker, Kostbarheder og Vaaben med. Derpaa sammenkastede man Haugen paa det samme Sted, hvor Baalet var reist. Stundom samledes de brændte Rester i Kar af Klebersten eller af sammenklinkede Jernplader, inden Nedlægningen i Haugen foregik.

Ved Siden af denne Begravelsesmaade holdt Hauglægning uden Brænding sig. Paa sine Steder — navnlig i de nordligere Egne — maa denne have været den hyppigst anvendte. Af og til blev Liget lagt i Gravkamre, opførte af Træ og Sten. En eiendommelig Begravelsesmaade er Ligets Nedlægning i en Baad eller et Skib, der er bleven dækket med en Haug af rund eller aflang Form. Spor af saadanne Gravskibe har man fundet paa forskjellige Steder her i Landet. I et Par Tilfælde, da Haugene har været opførte af Blaaler, har Skibene holdt sig udskadte og er bevarede til Eftertiden til Oplysning om Vikingetidens Skibsbygningskunst.

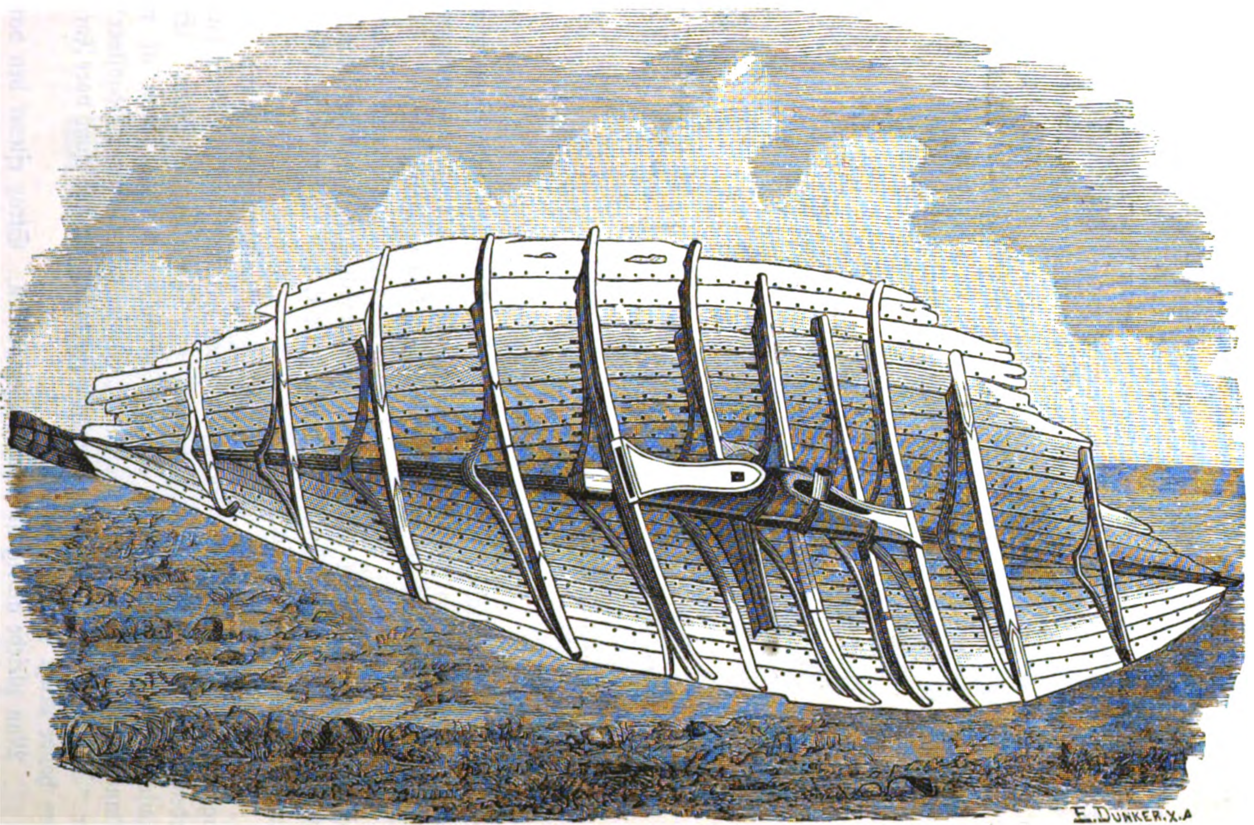
319 b. Stensætningen ved Blomsholm.

Af og til beskadigede man med Forsæt de Gjenstande, som man gav de døde med i Graven. I Regelen begravedes kun et Lig i Haugen; men Frænder og Venner blev stundom jordede i samme Haug.

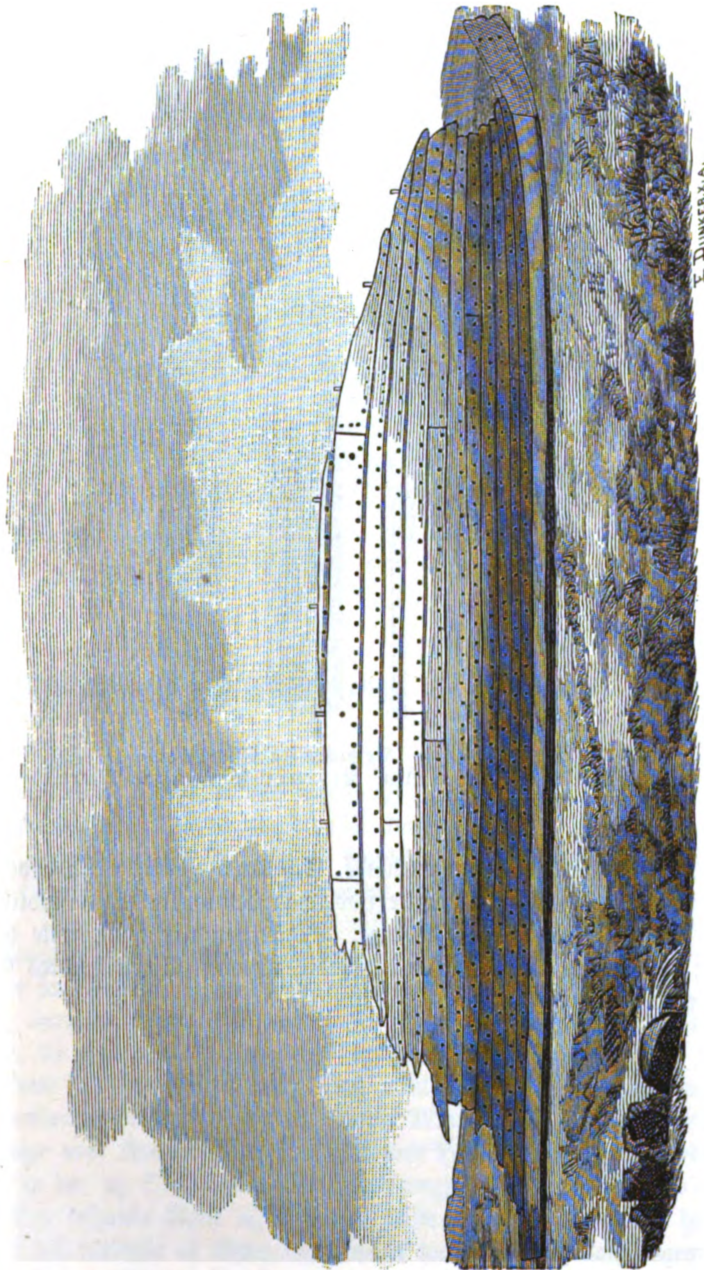
Efter holdt Slag blev flere af de faldne begravede sammen. Store Gravpladse, der har været fælles for en hel Grænd, findes paa flere Kanter af Landet. Paa ikke faa Steder er de Bautastene, som var reiste paa Gravene, bevarede indtil vor Tid.

Haugenes Form var meget forskjellig. Almindeligst er Rund- og Langhaugerne. Enkelte Grave fra Vikingetiden har intet synligt Merke paa Jordens Overflade, andre er omsatte med en Rad af reiste Stene. En Gravform, som nylig er opdaget, er lave Jordvolde, der har Form af et Rektangel, hvis ene korte Side mangler. Disse kaldtes før "Baadstøer" eller "Skibstader", da man antog dem for Fortøiningspladse, som vore Forfædre havde brugt for sine Baade.

Man pleiede aldrig at udsætte Begravelsen. Strax efterat den var foregaaet, holdtes Gravøllet eller Arveøllet, ved hvilken Leilighed Arvingerne

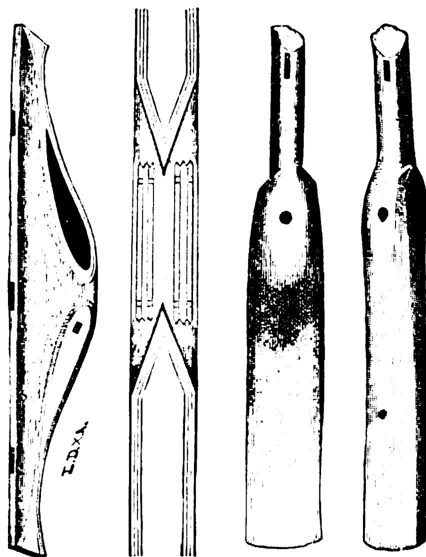

320. Skib fra Vikingetiden. Fundet i Tune i Smaalenene.

321. Tuneſkibet, ſet fra Siden.

lovformelig tog Arven i Besiddelse efter den afdøde. I Regelen holdtes Gildet en Uges Tid efter Dødsdagen, men der kunde dog ogsaa hengaa en Maaned eller mere. Var den afdøde en Høvding, kunde Arveøllet blive udsat i et eller flere Aar, for at saa mange Gjester som muligt kunde indfinde sig langveis fra.

322—324 a—b. Detailler fra Tuneskibet.
Egeblok til Støtte for Masten. Et Spant set ovenfra. Roret.

Hvis den afdøde var Husbonde, blev hans Høisæde staaende tomt indtil Arveøllet. Arvingerne maatte sidde paa det lavere Sæde, indtil Mindeskaalen efter den afdøde blev udbragt. Naar den var tømt, satte de sig i Høisædet, ved hvilken Handling de tiltraadte Arven. Siden holdtes Gjestebud i flere Dage.

325 a. Døbefont fra Norums Kirke i Bohuslen. Indskriften "Sven kerthe" betyder "Sven gjorde" (Fonten).

Olaf Tryggvesson bliver Konge. Kristendommen indføres.

Olaf Tryggvesson var 27 Aar gammel, da han kom til Norge. Der var nok af dem, som ved Synet af ham kom til at huske paa Haakon Ædhelstansfostre; thi han var stor af Vækst og lyslet, havde herlige Øine og var saare beleven i sit Væsen. Rygtet om de Heltegjerninger, han havde øvet i fremmede Lande, var ogsaa gaaet forud for ham.

Olaf havde Bør overalt, hvor han seilede, sagde Odd Munk, som skrev hans Livshistorie. Saa var ogsaa Tilfældet nu. Paa Lade, hvor han allerede før Jarlens Drab havde opslaaet sin Bolig, indfandt alle Høvdinger og mægtige Mænd i Throndelagen sig for at bede ham overtage Kongemagten, da man nærede Frygt for, at Haakons stridbare Sønner nok vilde tage Hevn for Faderens Drab. Paa et almindeligt Thing, der holdtes paa Øren vestenfor Nidarnes ved Nidelvens Munding, kaarede Bønderne Olaf til Konge over Norges Rige, saa vidt som Harald Haarfager havde underkastet sig det, og Olaf lovede dem til Gjengjæld at overholde Lov og Landsret. Den følgende Vaar og Sommer reiste Olaf gjennem det hele Land, helt til det sydligste af Viken, og overalt blev han paa Lagthingene antagen til Konge, og alle underkastede sig ham, endog de Høvdinger paa Oplandene

og i Viken, som under Haakon Jarls Regjeringstid i det mindste i Navnet havde anerkjendt den danske Konges Overhøihed. Kongerne paa Oplandene, der var af Harald Haarfagers Æt, fik beholde sine Fædreneriger paa de gamle Vilkaar.

I Viken havde Olaf sine fleste Frænder og Venner. Hans Stiffader Lodin, dennes Søn, Olafs Halvbroder Thorkell Nevja, og Svigersønner, Brødrene Thorgeir og Hyrning, hørte til Vikens mægtigste og rigeste Mænd, ligesom Olafs Morbrødre Karlshoved, Jostein og Thorkell Dyrdill eiede Gaarde paa denne Kant af Landet. Olaf havde, som vi har hørt, allerede før Afreisen fra England foresat sig at indføre Kristendommen i sit Fædreland. I Viken havde den kristne Kirke allerede ved tyske — og maaske ogsaa irske — Missionærers Virksomhed vundet stor

325 b. Døbefonten fra Norum.

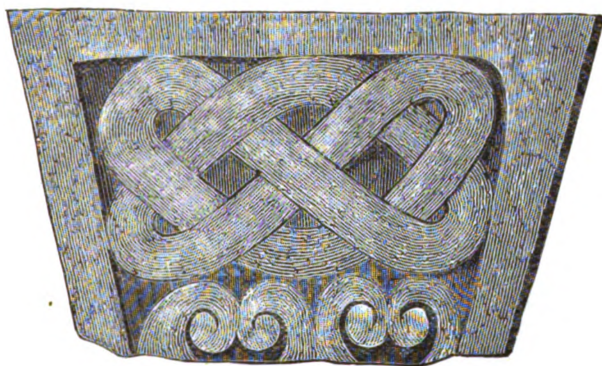
Fremgang; i de forløbne 20 Aar, da Viken var knyttet til Danmark, tør det vel antages, at den nye Lære ogsaa havde fundet Veien herfra. Olaf fandt det derfor sikrest først her at begynde sit Omvendelsesverk. Han kaldte da sin Stiffader Lodin, hans Svigersønner og sine Morbrødre til sig, aabenbarede for dem, hvad han havde i Sinde og bad dem hjelpe ham af bedste Evne. Selv, sagde han, var han beredt til at vove Livet for Kristendommens Sag; men sine Frænder skulde han gjøre til store og mægtige Mænd. De lovede, at de skulde støtte ham med alle de Folk, de havde at raade over. Nu forkyndte Olaf for Almuen i Ranrike eller Østre Viken, at alle og enhver skulde antage Kristendommen. Det lykkedes ham uden Vanskelighed at sætte dette Bud igjennem.

Større Modstand mødte Omvendelsesverket derimod i Egnene om Folden (Kristianiafjorden), hvor Kristendommen ikke kan have havt saa mange

Tilhængere. Olaf taalte dog ingen Modsigelse; de, som vovede at modsætte sig hans Bud, blev haardt straffede: nogle blev dræbte, andre lemlæstede eller jagede ud af Landet.

Den næste Vaar drog Olaf vestover for at fortsætte sit heldigt paabegyndte Arbeide. Først kom han til Agder, hvor Kristendommen vistnok allerede havde en Del Tilhængere, og hvor han derfor heller ikke stødte paa nogen Modstand.

Paa Rogaland var Hørde-Kaares Æt den mægtigste; mest ansete var Ælmod gamle og Erling Skjalgssøn paa Sole paa Jæderen. Da de hørte, at Olaf Tryggvessøn nærmede sig, aftalte Frænderne, hvorledes de skulde bære sig ad, da de ikke vilde lade sig tvinge til at antage Kristendommen mod sin Villie. Kong Olaf stevnede Bønderne af Rogaland og

325 c. Døbefonten fra Norum.

Hørdaland til at møde ham paa Moster; de samledes fuldt væbnede til Thinge i den faste Hensigt at sætte sig imod den nye Lære. Men da det kom til Stykket, svigtede Modet Førerne, og hele Folket maatte falde tilfode og lade sig døbe. Nu lod Olaf bygge en Kirke paa Moster, paa det Sted, hvor han først havde landet*), og hvor han havde ladet den første Messe synge. Siden drog Kongen til Gulathing, hvor meget Folk var kommet sammen. Han henvendte sig først til Høvdingerne og bød dem antage den nye Lære. Da svarede Ølmod gamle ham: "Vi Frænder har talt om denne Sag og vil alle følge et Raad. Hvis du, Konge, agter at pine os til slige Ting, at lade bryde vor Lov og med Vold og Magt underkue os, da vil vi af alle Kræfter staa imod, og Lykken faar raade for Seiren. Men vil du deri-

*) Se Side 351.

mod gjøre noget for at tækkes os Frænder, da kan du gjøre det saa godt, at vi alle slutter os til dig med fuldkommen Lydighed." "Hvad vil I da, at jeg skal gjøre, for at vort Forlig skal blive saa godt som muligt?" "Først og fremst," sagde Olmod, "at du gifter din Søster Aastrid med vor Frænde Erling, som vi anser for den gjæveste unge Mand i hele Norge." Olaf havde ikke noget imod Giftermaalet at indvende; thi Erling var af god Æt og en staut Karl i alle Maader. Men han mente dog, at Aastrid selv maatte have et Ord med i Laget. Han spurgte hende da, om hun vilde have Erling. Men den stolte Kvinde slog med Nakken: "Lidet godt," sagde hun, "nyder jeg nu af, at jeg er en Konges Datter og en Konges Søster, naar jeg skal giftes med en Mand uden Tignarnavn"*). Der blev da fore-

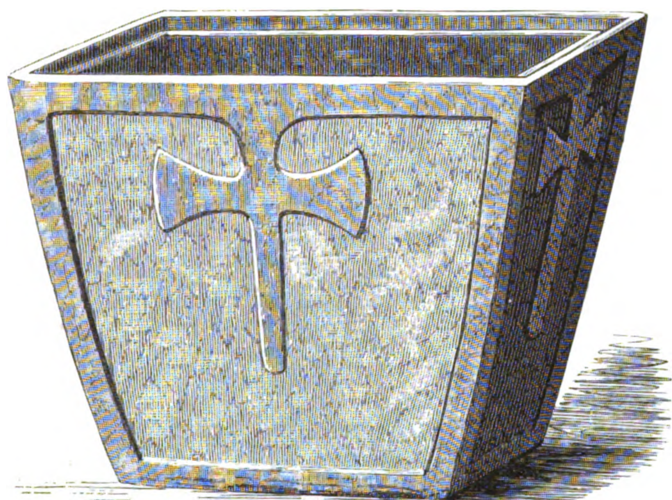
325 d. Døbefonten fra Norum.

løbig ikke mere Snak om det. Men om lidt fik Aastrid sin Høg sendt. Kong Olaf havde da ribbet alle Fjær af den; hermed vilde han sige hende, at hun vilde komme til at staa ene og forladt i Verden, hvis han slog Haanden af hende. Da sagde Aastrid: "Nu er min Broder vred". Hun stod strax op og gik til Olaf og overlod det til ham at sørge for hendes Giftermaal, som han bedst fandt. Strax efter var Aastrid fæstet til Erling, og Omvendelsesverket i den bedste Gang over hele Gulathingslagen; thi nu, da Erling og de øvrige Frænder af Hørde-Kaares Æt havde gjort fælles Sag med Kongen, vovede ingen af Bønderne at gjøre Modstand. Om Somme-

*) Ved Tign forstod vore Forfædre fyrstelig Titel og Værdighed som Konge eller Jarl. En, som havde en saadan Værdighed, kaldtes "tigen Mand" eller "Tignmand" til Forskjel fra andre, som kaldes "utigne".

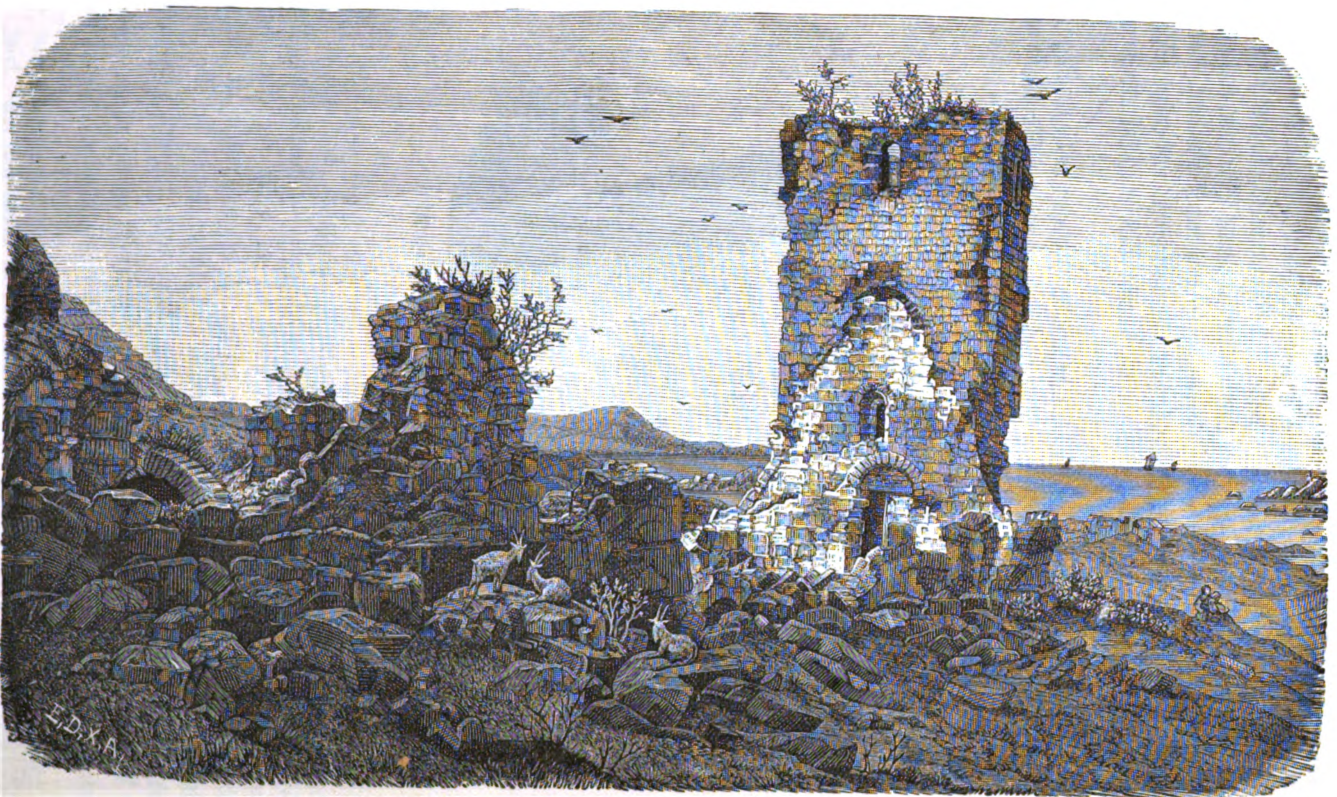
ren holdt Erling Skjalgssøn Bryllup. Her var Kong Olaf ogsaa tilstede. Han tilbød sig, siger Sagaen, at gjøre Erling til Jarl. Men denne vilde ikke modtage Tilbudet: "Herser har mine Frænder været", sagde han, "og jeg vil ikke have høiere Navn end de; det vil jeg dog bede Eder om, Konge, at I lader mig være den fornemste, som bærer Hersenavn her i Landet". Kongen gik ind paa det. Ved Afskeden gav han ham Landet nordenfra Sognsjø og Øst til Lindandesnes i Forlening paa samme Vis, som Harald Haarfager havde givet sine Sønner Land.

Paa Dragseidet nordenfor Stadt havde Kongen tilsagt Sogningerne, Firderne, Søndmøringerne og Romsdølerne at møde. De kom sam-

326. Døbefont fra Harestads Kirke, Bohuslen.

men i et meget stort Antal, og Olaf indfandt sig ogsaa her med en stor Hær, han havde ført med sig dels fra Østlandet, dels fra Rogaland og Hørdaland. Da Bønderne syntes ham lidet villig til at rette sig efter hans Paabud, erklærede han, at de havde at vælge et af to, enten at antage Kristendommen eller og kjæmpe med ham. Det sidste havde de ikke Mod til, og de lod sig derfor døbe. Siden blev Nordmøre kristnet. Saaledes kom han efter et Aars Fravær tilbage til Throndhjem.

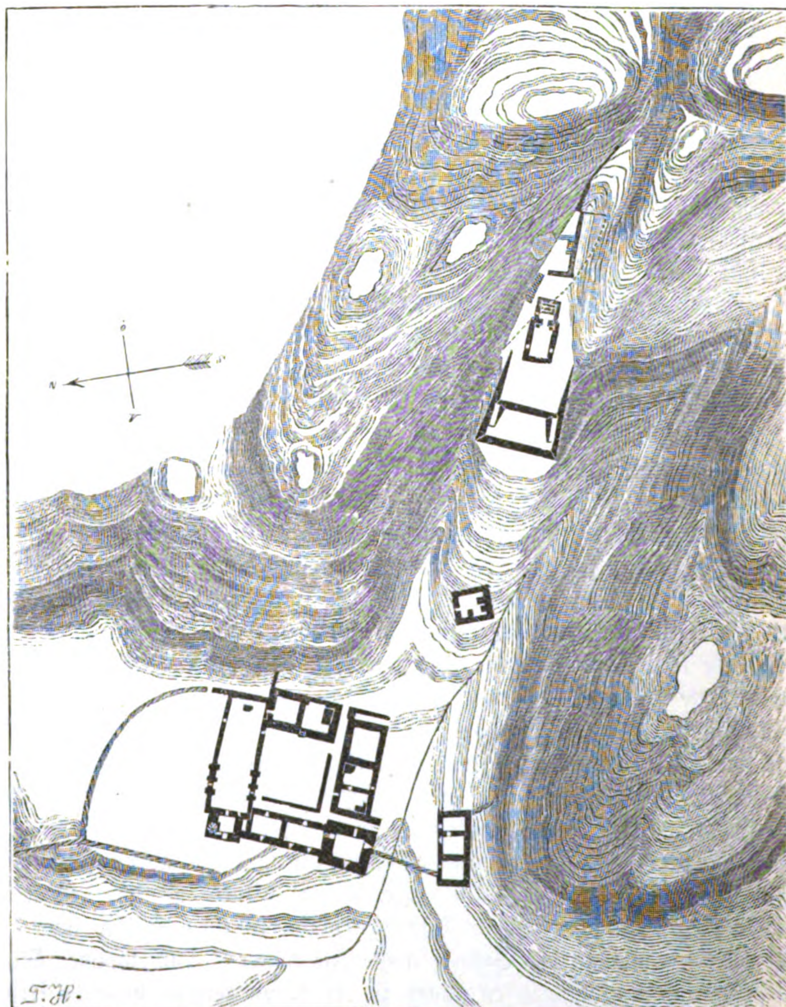

327. Selje Klosterruiner.

Den hellige Sunniva og Seljemændene.

"I den store Keiser Otto den førstes Dage (936—973) levede i Irland den hellige Sunniva, der var af kongelig Byrd. Da Faderen døde, arvede hun hans Rige. Ved sin ædle Faders Omhu var hun bleven opdragen i Troen paa Kristus, søgte med Iver at afholde sit Folk fra Synder og levede selv et helligt Liv, idet hun strengt iagttog den katholske Tros Forskrifter og var barmhjertig og godgjørende mod fattige. Rygtet om hendes Hellighed, Skjønhed og Magt kom en Tyran for Øre. Efter Djævelens Indskydelse angreb, undertrykte og plyndrede han først Jomfruens Rige, men derefter søgte han snart ved smiskende Ord, snart ved Trusler at bevæge hende til at tage ham tilægte. Men besjælet af Kjærlighed til Gud modstod hun baade hans fagre Talemaader og hans Trusler og foretrak Landflygtighed for Ægteskab med den grumme Mand. Ogsaa mange af hendes Ulykkesfæller besluttede at dele Skjæbne med hende, og mange Mennesker, Mænd, Kvinder og Børn gik med hende ombord paa tre Skibe og drog afsted: for at fly dette verdslige Livs Bølger betroede de sig til Havets. De forsmaade at bruge Aarer og andre Skibsredskaber, og Storm og Veir førte dem hen til de nordlige Have. Gud, hvem Vind og Vand er underdanige, bevarede dem frelste og uskadte for al Fare, indtil de omsider landede i en Del af Norge, som man kalder Firdernes Land. Indbyggerne af dette Landskab var raa, uforstandige og hedenske Mennesker. Da de saa Guds Hellige styre mod deres Grændser, samlede de strax en Hær og gik ud med Sværd og Stænger som imod Røvere, men da de ikke kunde faa dem fat, maatte de nøie sig med at drive dem langt fra Land med Pileskud og Stenkast. De Hellige blev da igjen udsatte for Havets Farer. En Storm opkom, og de, som i Aand og Sind aldrig kunde adskilles, fjernedes i legemlig Forstand fra hverandre. Da Uveiret stilnede af, kom den hellige Sunniva med den største Del af sine Reisefæller til Øen Selja, hvor de af Frygt for Hedningerne tog Bolig i nogle Fjeldhuler. Paa samme Maade søgte de øvrige Tilflugt paa en anden Ø ved Navn Kinn, hvor de fristede Livet ved Fiskeri.

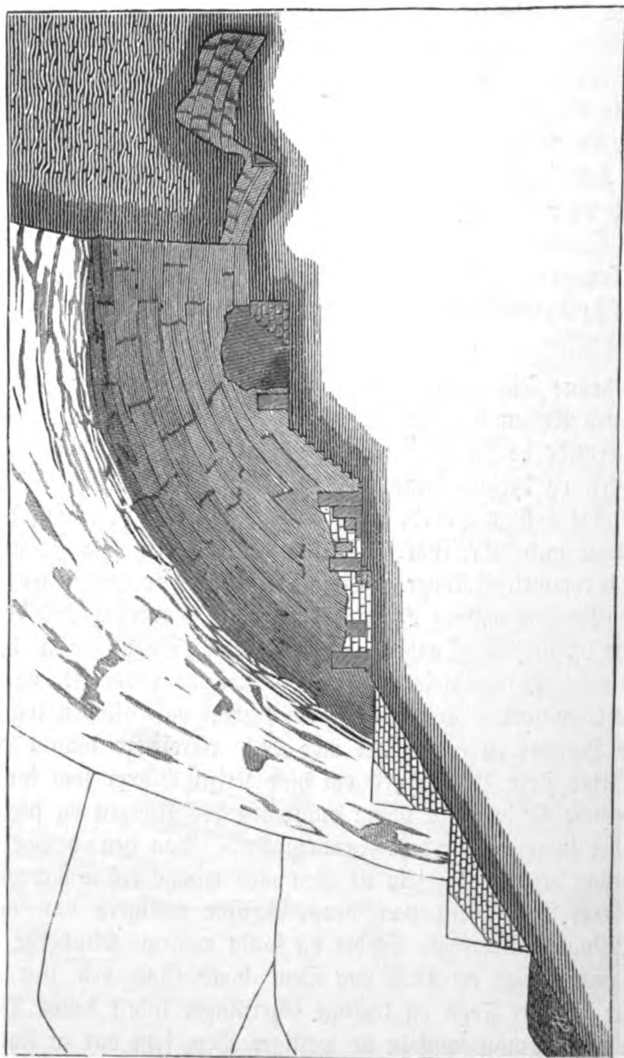
Paa den Tid havde Haakon Jarl, den vildeste blandt Tyranner, ved Vold sat sig i Besiddelse af Norges Rige og rasede grusomt mod sine Undersaatter. I hans Regjeringstid opholdt Guds Hellige sig temmelig længe paa Øerne, hvor de tjente Kristus i Afholdenhed, Fattigdom, Kydskhed og et ustraffeligt Levnet. De Indfødte havde endnu ikke taget fast Bolig paa

328. Grundplan over Selje Klosterruiner.
Klosterets og Klosterkirkens Ruiner ligger i Vest. I Syd ligger Sunnivahillerne.

Øerne, men de, som boede paa det nærliggende Fastland, benyttede dem som Beitesgang for sit Kvæg. Af og til hændte det, at der kom bort Kvæg for Eierne, og disse, der havde de Hellige mistænkte for at have stjaalet det, tilføiede dem derfor stor Uret, ja bad ogsaa Jarlen om at komme med en Hær for at dræbe Guds Tjenere. Den grumme Jarl, Syndens Søn og et Lem paa Djævelens Legeme, kom ogsaa til Øen for at ødelægge de Hellige. Da disse saa det, gik de ind i sine Huler og bad under Taarer til Herren om, at han skulde give deres Sjæle den evige Hvile og byde sine Engle nedstyrte Klipperne og begrave dem under Skredet. Dette skede; Klipperne faldt over de hellige Vidner, og deres Sjæle steg til Himmelen. Tyrannen og Hedningernes Skare, der ikke fandt de Hellige, drog forbausede bort. En Tid efter fandt Jarlen en ynkelig Død for en Træls Haand til Straf for sine Synder, og Herredømmet over Norges Rige tilfaldt den kristne Konge Olaf Tryggvesson. Ved hans Nidkjærhed hændte det, at Norges Folk aflagde Afgudstjenesten og antog den kristne Tro efter Biskop Sigurds Forkyndelse.

Paa denne Tid hændte det, at nogle Kjøbmænd, der seilede forbi Øen Selja, ved Kysten saa ligesom en Lyssøile hæve sig til Himmelen. Forbausede nærmede de sig Stedet og fandt, at et Menneskehoved bevægede sig i selve Lyset, og derhos fornam de en vidunderlig Vellugt. Det ærværdige Klenodie, det hellige Hoved, mere kostbart end alle deres Handelsvarer, tog Kjøbmændene med Ærefrygt og seilede med det til Throndhjem, hvor de fandt den berømmelige Konge. Disse Farmænd var Hedninger, men ved Guds Ords milde Formaning og efter Kongens Opfordring lod de sig villigen undervise og modtog Daaben af Biskopen. Engang, da denne var tilstede, fortalte de Kongen nøie om den Lyssøile, de havde set, og om det Hoved, de havde fundet. Kongen lod det hente, og Biskopen tog det med Andagt i sine Hænder og gjemte det med dyb Ærefrygt blandt Helgeners Relikvier. Ogsaa flere Vidnesbyrd om hine Kristi Vidner kom for Dagen; thi fra den samme Ø indfandt ogsaa andre sig hos Kongen og forsikrede, at de havde set det samme Syn som Farmændene. Paa den hellige Biskops Opfordring begav Kongen sig selv til Øen med mange andre Troende. Det viste sig da, at et stort Bjerg paa dens Vestside tidligere var nedstyrtet. Kongen og Biskopen undersøgte Stedet og fandt mellem Klipperne Ben af sød Lugt. Der opførtes en Kirke paa Øen, hvor Gud ved sine Helliges Fortjeneste har bevirket Tegn og kraftige Gjerninger indtil denne Dag. Og da de Kristne med Omhu samlede de Helliges Ben, som var at finde, fandt de Sunnivas Legeme helt og uskadt; dette blev da omsider skrinlagt i det Naadens Aar 996. Efter rum Tids Forløb flyttede Biskop Paal af Bergen den hellige Sunnivas Levninger til denne By, i hvis Kathedralkirke de blev skrinlagte, Gud til Ære, den 7de September 1170."

329. Profil af Sunnivahillerne.

Saaledes lød i Oversættelse den Legende, som gjennem Aarhundreder udlagdes for vore Forfædre paa den 8de Juli hvert Aar (Seljumannamessa). Rundt omkring i Norge reistes der efterhaanden flere Kapeller, Kirker og Altere til Ære for denne Norges ældste Helgen. Den Selja var imidlertid Hovedsædet for hendes Dyrkelse.

Den Kirke, Olaf byggede her paa Øen, blev Moderkirken for hele Gulathingslagen. Selja blev Sæde for en Biskop, og i Tidens Løb reiste der sig her foruden et Kloster ikke mindre end 5 Kirker.

Man maa ingenlunde tro, at der ligger nogen historisk Begivenhed til Grund for Legenden om den hellige Sunniva og Seljemændene. Det er en gammel tysk Helgenhistorie*), hvis Skueplads paa en eller anden Vis

*) Denne Helgenhistorie er **Legenden om den hellige Ursula.** "I en Tid, da allerede Jordens Ender var omvendte til Gud, levede i Britannien en gudfrygtig Konge ved Navn **Deonotus**, der trolig opfyldte alle den katholske Kirkes Regler, og hvis Dronning lignede ham i alle Dyder. De ønskede sig inderlig en Søn, men fik kun en Datter, der blev kaldt **Ursula**, fordi hun engang ligesom David skulde fælde Bjørnen (ursus), det er Djævelen. Hun tænkte paa sin Gud Dag og Nat, og det var allerede aabenbart for alle, at hun vilde blive en hellig Kvinde. Men Rygtet om Ursulas Skjønhed trængte viden omkring og kom for en hedensk Fyrstes Øren, og denne vilde, at hun skulde blive hans Søns Brud. Han sendte derfor Bud til Ursulas Fader med Gaver og Løfter, men ogsaa med Trusler, hvis ikke hans Bøn blev opfyldt. Kong Deonotus vilde vel nødig løsrive sin Datter fra hendes himmelske Brudgoms Arme, men paa den anden Side følte han sig ikke mægtig nok til at modstaa Hedningerne. Ursula selv, der elskede sit Folk som en Judith eller Esther, bad brændende til Gud om Befrielse for sit Land, og medens hun engang udmattet var falden i Søvn, viste Gud sig for hende i et Syn og aabenbarede hende hendes fremtidige Skjæbne, Antallet af hendes hellige Søstre og den Martyrdød, hun engang skulde lide. Om Morgenen derefter gik hun til sin Fader med et fornøiet Ansigt, trøstede ham og fortalte, at Herren havde sagt hende, at han og den unge Mand, der begjærede hende tilægte, skulde udvælge ti Jomfruer, udmærkede ved Adel og Skjønhed, og dertil tusinde Jomfruer for hende og hver af de ti, endvidere udruste elleve Skibe og forunde hende og disse hendes Søstre 3 Aars Frist, hvorefter Guds Villie skulde ske. Dette tilstodes hende. Ogsaa ved den hedenske Konges Hof blev der nu stor Jubel, og Sønnen forlangte ivrig at døbes. Jomfruerne udvalgtes, Skibene rustedes, og de elleve tusinde Piger gik ombord og begyndte sine Øvelser under Folkets store Jubel. Saaledes hengik de tre Aar, og Bryllupsdagen nærmede sig. Ursula blev nu bange og bad sine Søstre, at de skulde banke endnu sterkere paa den guddommelige Barmhjertigheds Dør, og formanede dem til ikke at tabe Kydskhedens Rustning. Alle brast i Graad og bad til Gud for deres Dronnings Kydskhed, og Herren hørte deres Bøn. Han lod en Vind blæse op, der vedblev en Dag og en Nat, og de elleve Skibe kom lykkelig til Havnen **Tile.** Ved Strandbredden istemte de jublende sin Brudesang, der steg op til Herren Zebaoths Øren, og derpaa gik de den anden Morgen atter ombord og seilede op ad Rhinen til Germaniens Moderstad Køln, hvor nu deres Ben hviler i Fred. Der viste sig for Ursula i en Drøm en Mand, der aabenbarede hende, at hun skulde drage videre til Rom, gjøre sine Bønner der og saa i Fred vende tilbage til Køln; ingen af hendes

330. Altertavle, forestillende Sunnivalegenden, fra Slagens Kirke, Jarlsberg og Larviks Amt.

er overført til de norske Udøer. Her havde allerede i en fjern Fortid irske Munke (Paper) slaaet sig ned, maaske allerede ved Vikingetidens Begyndelse. Hvorvidt disse har vedligeholdt Forbindelse med sit Hjemland, vides ikke. Det er ikke usandsynligt, at de fromme Paper endog først har vist norske Vikinger Veien til Irland.

Throndelagen kristnes. Nidaros anlægges.

Olaf Tryggvesson kom nu tilbage til Thrøndelagen, som var Landets største Styrke og Hedenskabets Hovedsæde. Da han igjen sad paa Lade, plyndrede han først Hovet, som stod der, for alle de Kostbarheder, som fandtes i det; derpaa brændte han det med alle Gudebilleder. Aldrig saasnart

Følge skulde omkomme forinden Tilbagekomsten, men derpaa skulde de med Martyriets Glorie gaa ind i det himmelske Brudekammer; derpaa forsvandt Manden, men Ursula meddelte Jomfruerne hans Ord, og de jublede ved Tanken om, at det skulde falde i deres Lod at bespottes for Kristi Navns Skyld. Saa ofrede de Takkeoffer og drog videre op ad Rhinen til Basel og vandrede derfra tilfods til Rom. Her besøgte de Helgenernes Templer under brændende Bønner, drog saa ad den samme Vei tilbage til Basel, besteg sine Skibe og kom atter til Køln. Staden beleiredes nu af Hunerne, men Jomfruerne, som allerede før havde havt Beviser paa Indbyggernes Mildhed, gik harmløse i Land. Pludselig styrtede Barbarerne over dem som Ulve over Faar og dræbte en stor Mængde af dem med umenneskelig Grusomhed. Da Morderne kom til Ursula selv, blev de slagne ved Synet af hendes Skjønhed, og deres Konge selv begyndte at smigre hende og spurgte, om hun vilde vorde Europas Beseirers Gemalinde. Men den hellige Pige afviste en saadan Beiler, som om han havde været Mørkets Fyrste. Hedningen befalede da, at hun skulde dræbes, og hun, den himmelske Ædelsten, sank ned blandt sine Søstres Skare, gjennemboret af en Pil, idet hun for anden Gang blev døbt ved Blodets Daab, og hendes Sjæl svang sig med hendes hellige Søstres op til den himmelske Borg. Men Køln, den lyksalige Stad, endnu lyksaligere ved denne uforlignelige Skat, skulde erfare, hvad de helliges Død var værd for Herren. Thi der fremstod ligesaa mange Rækker af bevæbnede Mænd, som der havde været Jomfruer, og Fienden blev slagen og maatte skynde sig bort i ilsom Flugt. Nu gik Kølnerne ud af Stadens Porte og fandt Ligene af Jomfruerne, der allerede fra før af var dem bekjendte. De ærede dem ikke som Mennesker, men som Gud i menneskelige Legemer, samlede deres Lemmer sammen og begrov dem til sin Stads evige Ære. Siden har ingen vovet at begrave noget Lig inden Kredsen af de jomfruelige Gravsteder. En Tid efter kom fra Østen en Mand ved Navn Klematius, bevæget dertil ved guddommelig Aabenbaring, til Køln og opførte der en Kirke til de elleve tusinde Jomfruers Ære. Deres Lidelse fandt Sted i det Aar 238." (L. Daae, Norges Helgener, S. 142—45).

330. Altertavle, forestillende Sunnivalegenden, fra Slagens Kirke, Jarlsberg og Larviks Amt.

er overført til de norske Udøer. Her havde allerede i en fjern Fortid irske Munke (Paper) slaaet sig ned, maaske allerede ved Vikingetidens Begyndelse. Hvorvidt disse har vedligeholdt Forbindelse med sit Hjemland, vides ikke. Det er ikke usandsynligt, at de fromme Paper endog først har vist norske Vikinger Veien til Irland.

Throndelagen kristnes. Nidaros anlægges.

Olaf Tryggvesson kom nu tilbage til Thrøndelagen, som var Landets største Styrke og Hedenskabets Hovedsæde. Da han igjen sad paa Lade, plyndrede han først Hovet, som stod der, for alle de Kostbarheder, som fandtes i det; derpaa brændte han det med alle Gudebilleder. Aldrig saasnart

Følge skulde omkomme forinden Tilbagekomsten, men derpaa skulde de med Martyriets Glorie gaa ind i det himmelske Brudekammer; derpaa forsvandt Manden, men Ursula meddelte Jomfruerne hans Ord, og de jublede ved Tanken om, at det skulde falde i deres Lod at bespottes for Kristi Navns Skyld. Saa ofrede de Takkeoffer og drog videre op ad Rhinen til Basel og vandrede derfra tilfods til Rom. Her besøgte de Helgenernes Templer under brændende Bønner, drog saa ad den samme Vei tilbage til Basel, besteg sine Skibe og kom atter til Køln. Staden beleiredes nu af Hunerne, men Jomfruerne, som allerede før havde havt Beviser paa Indbyggernes Mildhed, gik harmløse i Land. Pludselig styrtede Barbarerne over dem som Ulve over Faar og dræbte en stor Mængde af dem med umenneskelig Grusomhed. Da Morderne kom til Ursula selv, blev de slagne ved Synet af hendes Skjønhed, og deres Konge selv begyndte at smigre hende og spurgte, om hun vilde vorde Europas Beseirers Gemalinde. Men den hellige Pige afviste en saadan Beiler, som om han havde været Mørkets Fyrste. Hedningen befalede da, at hun skulde dræbes, og hun, den himmelske Ædelsten, sank ned blandt sine Søstres Skare, gjennemboret af en Pil, idet hun for anden Gang blev døbt ved Blodets Daab, og hendes Sjæl svang sig med hendes hellige Søstres op til den himmelske Borg. Men Køln, den lyksalige Stad, endnu lyksaligere ved denne uforlignelige Skat, skulde erfare, hvad de helliges Død var værd for Herren. Thi der fremstod ligesaa mange Rækker af bevæbnede Mænd, som der havde været Jomfruer, og Fienden blev slagen og maatte skynde sig bort i ilsom Flugt. Nu gik Kølnerne ud af Stadens Porte og fandt Ligene af Jomfruerne, der allerede fra før af var dem bekjendte. De ærede dem ikke som Mennesker, men som Gud i menneskelige Legemer, samlede deres Lemmer sammen og begrov dem til sin Stads evige Ære. Siden har ingen vovet at begrave noget Lig inden Kredsen af de jomfruelige Gravsteder. En Tid efter kom fra Østen en Mand ved Navn Klematius, bevæget dertil ved guddommelig Aabenbaring, til Køln og opførte der en Kirke til de ellevetusinde Jomfruers Ære. Deres Lidelse fandt Sted i det Aar 238." (L. Daae, Norges Helgener, S. 142—45).

331. Guldkors med Sunnivas Billede paa Bagsiden. Fra Ourø i Holbekfjorden. Maaske af norsk Oprindelse.

havde Thrønderne hørt, at Hovet var ødelagt, før de skar op Hærør og opbød en Hær, med hvilken de tænkte at angribe Kongen. Olaf fandt det raadeligst at drage bort en Stund. Han seilede med sit hele Følge ud af Fjorden og tænkte at prøve sin Lykke paa Haalogaland. Men da han kom ud til Bjørnør, fik han høre, at ogsaa Nordlændingerne havde samlet en Hær, som skulde tage imod ham, naar han vilde gaa i Land. For denne Hær raadede Høvdingerne Thore Hjort fra Vaagen, Eyvind Kinnriva og Haarek af Thjotta, en Søn af Eyvind Skaldespilder. Paa samme Tid erfarede han, at Bønderne i Throndhjem var gaaede fra hverandre, saasnart de havde faaet Efterretning om, at han vilde gjeste Haalogaland. Han vendte da strax om og styrede indover Throndhjemsfjorden igjen.

Ved Nidelvens Udløb laa dengang Gaarden Nidarnes, hvor Bonden Thorgeir Afraadskoll havde boet til den sidste Tid; nu var han draget ud til Island. Nede ved Oset stod der nogle faa Handelsmænds Boder. Her besluttede Olaf sig om Høsten til at anlægge en Kjøbstad; dens Navn var i den første Tid Nidarnes eller Nidaros; men da Thrønderne ikke brugte andet Ord end Kaupangen (Byen) og fremmede kaldte den "Kaupangen i Throndhjem", fortrængte omsider det sidste Navn aldeles den tidligere Benævnelse.

Olaf anlagde strax en Kongsgaard ved Skipakrok, en i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede udjevnet Vik af Elven, byggede ovenfor den en Kirke og afstak Hustomter. Han paaskyndede Arbeiderne med sin sædvanlige Iver og Kraft; det ene Hus reiste sig efter det andet, Kongsgaarden kom under Tag om Høsten, saa Olaf kunde tage Vinterophold der, og ved Juletider var ogsaa Kirken færdig. Den blev indviet til de Søfarendes Helgen St. Klemens.

Ved Vinterens Komme stevnede Olaf Thrøndelagens Indbyggere til Thing paa Frosta. Men Bønderne forandrede Thingbudet til Krigsbud og stevnede sammen baade Thegn og Træl fra hele Throndhjem. Da Kongen kom paa Thinget, fandt han den hele Bondehob samlet. Thinget blev dog sat, og Kongen begyndte med Blidhed at forkynde Kristendommen. Men det varede ikke længe, før Bønderne med den mægtige Jernskegge fra Upphaug paa Yrjar*) som Ordfører bød ham at tie. "Ellers vilde de dræbe ham eller drive ham af Landet," sagde de. "De samme Vilkaar havde de før forelagt Kong Haakon Ædhelstansfostre, og han havde føiet sig efter dem. De agtede ikke Olaf mere end ham," lagde de til. Da Olaf saa, at Bønderne var faste i sin Beslutning, og at Overmagten var paa deres Side, lod han, som han gav efter og sagde, at han ikke vilde vise sig utaknemmelig mod dem, som havde taget ham til Konge, skjønt de ikke kjendte ham, og bryde den Ed, han havde svoret. Derimod vilde han komme til deres Midt-

*) Ophaug paa Ørlandet, Nabogaarden til Østraat.

vintersblot, som efter gammel Sædvane skulde holdes paa Mære i Sparbuen, for at se deres Skikke. Siden kunde man jo nærmere bestemme sig med Hensyn til den nye Tro. Saa venligt og sindigt talte nu Kongen med Bønderne, at de slog sig tiltaals; de øvrige Thingsager ordnedes i al Stilhed, og siden reiste de hjem hver til sit.

332. Bagsiden af Guldkorset fra Durø.

Da Julen kom, indbød Olaf alle Storbønder fra Strinden, Guldalen og Orkedalen til et Gilde paa Lade. De kom, blev modtagne paa bedste Vis og beværtedes saa godt den første Kveld, at de var temmelig drukne. Men Dagen efter lod han blæse til Husthing, hvor hans Mænd mødte op i langt større Antal end Bønderne. Her talte Kongen saaledes: "Da vi sidst

holdt Thing paa Frosta, bød jeg Bønderne Kristendommen; de fordrede derimod, at jeg skulde blote med dem, som Haakon Ædhelstansfostre fordum gjorde. Jeg lovede da at komme til Mære. Men skal jeg blote, saa vil jeg anstille et Blot af det største Slags, som nogensinde har været spurgt. Ikke vælger jeg Trælle og Forbrydere til det, men de fornemste Mænd og de gjæveste Bønder.“ Han nævnte nu sex af de mægtigste Bønder til denne Ofring; blandt dem var Orm Lyrgja, Styrkaar af Gimse og Haldor af Skerdingstedja. Siden, sagde han, vilde han opnævne sex af Indthrøndernes bedste Mænd. Kongens Mænd stod færdige til at gribe dem, og der var nu intet andet Raad for, end at de maatte give sig i Kongens Vold. Denne skaanede deres Liv paa det Vilkaar, at de skulde antage Daaben og aflægge Ed paa at ville overholde den rette Tro og lade al Blotskab fare. De blev da døbte, men de maatte stille Gisler for sin Troskab.

Paa denne alt andet end hæderlige Maade overlistede Olaf Utthrøndernes Høvdinger. Stort vakrere bar han sig heller ikke ad mod Indthrønderne. Da han kom ind til Mæren, hvor Midtvintersblotet skulde staa, var alle de Høvdinger og Storbønder fremmødte, som havde mest imod Kristendommen. Kongen lod strax blæse til Thing, og begge Parter fremmødte fuldt væbnede. Da Thinget var sat, reiste Kongen sig og bød Bønderne antage Kristendommen. Hertil svarede Jernskegge som før paa Bøndernes Vegne, at det var deres Ønske, at Kongen skulde holde Loven og blote for dem til godt Aar, som andre Konger havde gjort. Bønderne gav sit Bifald til Jernskegges Ord. Da sagde Kongen, at han vilde gaa i Hovet for at se Skikkene, før han blotede. Han begav sig derhen med et stort Følge saavel af Bønder som af sine egne Krigere. Kongen kom did, hvor Gudebillederne stod med Thor i Midten; han var mest hædret af alle og udmaiet med Guld og Sølv. Kongen havde en guldknappet Stok i Haanden. Med den slog han til Thor, saa han faldt ned af den Forhøining, hvorpaa han stod; siden løb hans Mænd hen og slog de øvrige Gudebilleder ned fra Stallerne. Medens dette foregik inde i Hovet, dræbte Kongsmændene Jernskegge udenfor Hovsdøren. Da Olaf atter traadte ud til Folket, som var forsamlet udenfor, bød han det to Vilkaar: enten skulde de alle antage Kristendommen, eller og skulde de slaas med ham. Da nu Bønderne ingen Høvding havde, siden Jernskegge var dræbt, valgte de at gaa ham tilhaande. Olaf lod nu døbe alle dem, som var der, og tog Gisler af dem paa, at de skulde holde sin Kristendom. Siden lod han sine Mænd drage om over hele Thrøndelagen, hvor de døbte alle, som de kunde faa fat paa.

For at forsone sig med Jernskegges mægtige Frænder, der havde saare meget at sige over hele Thrøndelagen, tilbød Kong Olaf sig at betale Bøder. Efter endel Snakken frem og tilbage blev det bestemt, at han skulde ægte Jernskegges Datter Gudrun. Bryllupet stod ogsaa. Om Brudenatten

troede Bruden, at Olaf var falden i Søvn. Da tog hun en stor Kniv, hun havde skjult under Hovedpuden, og vilde stikke Kongen ihjel med den. Denne var dog vaagen, da han havde anet Uraad, og tog Kniven fra hende. Saa gik han op af Sengen og fortalte sine Mænd, hvad der var hændt. Gudrun blev strax efter sendt hjem.

Færøerne kristnes.

Under sit Missionsverk i Norge havde Olaf ikke tabt Skatlandene af Sigte. Allerede før sit Komme til Landet havde han, som vi har set, tvunget Sigurd Orkenøjarl og hans Folk til at antage Kristendommen og sværge ham Troskabsed; men Jarlens Afhængighedsforhold løstes, da hans Søn Lødve, som han havde givet Olaf som Gisel, kort Tid efter afgik ved Døden.

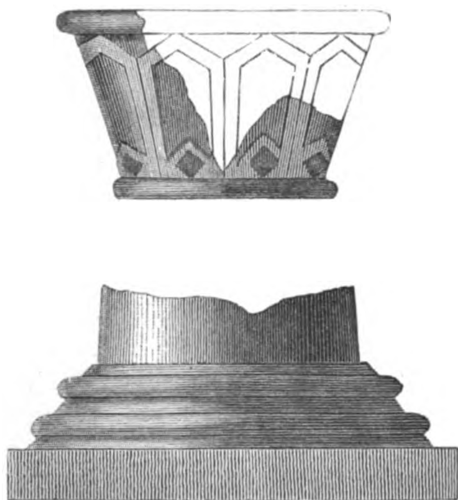
Da Thrøndelagen var kristnet, sendte Kong Olaf Bud ud til Færøerne til Sigmund Brestesson, at han skulde komme til ham; ifald han vilde gaa ham tilhaande — lød hans Hilsen — skulde han faa en hæderlig Fred og blive den største Mand paa Færøerne. Sigmund og Thore efterkom Opfordringen og drog over til Norge, hvor de traf Kongen paa Søndmøre. De fandt den bedste Modtagelse. Olaf yttrede, at det var i sin Orden, at de, hvis Livsførelse i saa mange Henseender havde saa meget tilfælles, sluttede sig nærmere sammen. Han haabede og, at Sigurd vilde antage den kristne Tro, da han havde hørt, at denne aldrig havde blotet Afguderne. Hvis han vilde føie ham heri, sagde han, skulde han altid være hans Ven og skjænke ham den største Anseelse. Sigmund svarede hertil, at han havde holdt meget af Haakon Jarl, hvis Tjenestemand han havde været; thi han var huld og høisindet mod sine Venner. Men da han kunde indse, at den Tro, Kong Olaf forkyndte ham, var langt bedre end den, han havde antaget paa Jarlens Opfordring, saa vilde han følge Kongens Raad. Herover blev Kong Olaf meget glad. Sigmund blev døbt med alle sine Mænd og fik Undervisning i Kristendommen.

Da det led ud paa Høsten, sagde Kongen en Dag til Sigmund, at han vilde sende ham ud til Færøerne for at kristne det Folk, som boede der. Sigmund undslog sig først for dette vanskelige Hverv, men føiede sig dog tilsidst efter Kongens Villie. Olaf gjorde ham til Høvding over alle Øerne og gav ham Prester med, der skulde døbe og undervise Færøingerne.

FÆRÖERNE.

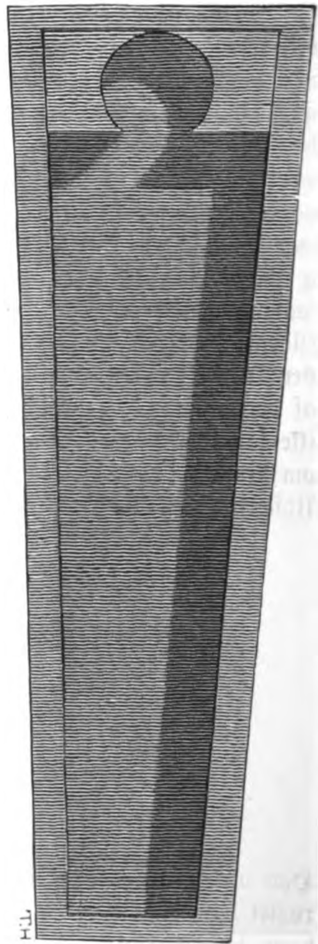
Tegnet af B. Hielm.

Efter en heldig Overfart stevnede Sigmund Thing i Thorshavn, hvor meget Folk kom sammen. Bønderne modtog med Glæde Budskabet om, at Sigmund var bleven sat til Høvding over Øerne. Men da han rykkede frem med sit egentlige Erinde, at Folket skulde omvende sig til den rette Tro og lade sig døbe, forlangte Thrond, at Bønderne først maatte faa Lov til at overlægge en saa vanskelig Sag sig imellem. Sigmund gik ind paa det. De gik da til den anden Side af Thingvolden. Her forklarede Thrond Bønderne, at det var greit, de maatte sige Nei til dette Forlangende, og han fik dem da overtalt til at beslutte dette enstemmigen. Da Sigmund

333—334. Søilehoved og Søilefod fra Selje Kloster.

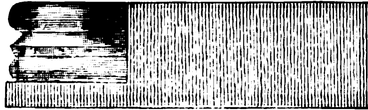
saa, at alt Folket var draget over til Thronds Side, sagde han: "For stor Magt har jeg nu givet Thrond." Om lidt kom Bønderne igjen til det Sted, hvor Sigmund stod med sine Folk. De var da i en ophidset Stemning og svang sine Vaaben. Da sagde Thrond: "Sæt Eder alle ned og far ikke saa uvittigt frem. Vi Bønder," vedblev han, henvendt til Sigmund, "er alle enige i at give et og samme Svar paa det Erinde, du fremførte. Vi vil ikke paa nogen Maade skifte Tro, og det skal du vide, at hvis du ikke lader denne Sag fare og lover fast, at du aldrig mere vil fremkomme med slige Paafund, saa vil vi bære Vaaben paa dig her paa Thinget og dræbe dig." Sigmund havde ikke Folk nok med sig og maatte med Vidner og Haandslag love at lempe sig efter Bøndernes Forlangende.

335. Ligkiste af Sten fra Selje Kloster.

Sigmund sad om Vinteren hjemme paa Skuvø og var lidet tilfreds med sin Thingfærd. Det gik ham nær til Hjerte, at Bønderne havde kuet ham, men ingen kunde merke noget paa ham. En Vaardag, da Strømmene gik stridest mellem Øerne, saa man ansaa dem for næsten ufarbare, forlod Sigmund Skuvø med 30 Mand paa to Skuder; nu, sagde han, vilde han udføre Kongens Erinde eller dø. Udpaa Natten kom de til Østerø. De slog Mandring om Gaarden paa Gata, stødte en Tømmerstok mod Døren paa det Hus, hvori Thrond sov, greb ham og førte ham ud. "Nu gaar det, som det gamle Ord siger," mente Sigmund, "at hver faar sin Tid: i Høst kuede du mig og satte mig to Vilkaar, som begge var haarde. Nu vil jeg sætte dig to Vilkaar; det ene er godt: det er, at du tager den rette Tro og lader dig døbe. Gjør du ikke det, skal du strax paa Stedet blive dræbt. Dette Vilkaar er ikke godt; thi da mister du dine Rigdomme og alt, hvad du eier her i Verden, og faar i Stedet i den anden Verden Elendighed og Helvedes evige Pine." "Ei vil jeg blive mine gamle Venner utro," sagde Thrond. Sigmund gav da en af sine Mænd en stor Øxe i Haanden og bød ham gaa hen og hugge Thrond ned. Da Thrond saa, at det var Alvor, sagde han til Manden: "Bi lidt, Mand! Jeg vil først tale et Par Ord med min Frænde Sigmund, hvis han endnu er her." "Her er jeg," sagde Sigmund. "Du skal alene raade mellem os," mælede Thrond, "og jeg vil tage den Tro, som du byder." Thore, der vidste, at det vilde koste Sigmund og mange af hans Frænder Livet, om Thrond slap, forlangte, at Manden skulde hugge til. Men Sigmund skaanede dog hans Liv paa det Vilkaar, at han skulde antage Kristendommen, og nu blev baade han og hans Hjemmemænd døbte af Presten, som var med paa Færden. Siden drog Sigmund omkring til alle Øerne og gav sig ikke, før Kristendommen var forkyndt overalt.

Om Sommeren vilde Sigmund drage over til Norge med Skatten og vilde have Thrond med sig. Denne havde ikke Lyst til det og bad om at faa slippe; men det hjalp ikke, han maatte være med. Da Skibet var

kommen ud paa Havet, reiste der sig sterk Modvind og Strøm, som drev det tilbage. De led Skibbrud, Godset gik tilgrunde, men den største Del af Mandskabet blev reddet; Thrond og mange flere blev bjergede af Sigmund. Thrond mente da, at det aldrig vilde gaa bedre, om man forsøgte at tage ham med mod hans Villie; men Sigmund sagde, at han nok vilde blive nødt til det, hvor liden Lyst han end havde. Han rustede nu et andet Skib og erstattede den forliste Skat af sit eget Gods; thi det skortede ham ikke paa Penge. Men det gik ogsaa galt denne Gang. Skibet blev drevet tilbage af Modvind og tog Skade. Da Thrond sagde, at det ikke vilde gaa bedre, saafandt han skulde være nødt til at drage med, lod Sigmund ham blive tilbage. Dog maatte han sværge sin dyreste Ed paa, at han skulde bevare den kristelige Tro, være Kong Olaf og Sigmund huld og efterkomme ethvert af deres Bud. Nu led det imidlertid saa langt ud paa Høsten, at Sigmund ikke fandt det raadeligt at gaa tilhavs; han holdt sig derfor i Ro paa Skuvø om Vinteren og lod udbedre den Skade, hans Skib havde faaet ved den sidste Udfærd. Om Vaaren drog han over til Norge og traf Kongen i Nidaros.

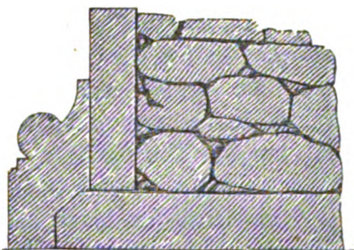

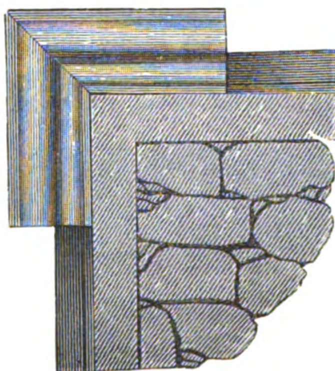
336. Sokkel af en Vægsøile fra Selje Kloster.

Han udredede nu Skatten for to Aar og fortalte Olaf, hvorledes han havde røgtet hans Erinde paa Øerne. Da Olaf hørte, at Thrond var bleven tilbage, sagde han: "Det var ilde, at han ikke kom til mig, og stor Skade er det for Eder, som bor der paa Øerne, at han ikke blev jaget væk; thi det er min Tro, at værre Mand findes ikke i de nordlige Lande."

Sigmund blev en god Stund hos Kongen denne Vaar og nød meget Venskab af ham. De kappedes ogsaa i Idrætter, og "saa siger Mænd," heder det i Sagaen, "at Sigmund i mange Idrætter kom Kong Olaf nærmest af alle de Mænd, som da var i Norge, dog var han i alle hans Undermand." Under Opholdet her indtraf der dog en Begivenhed, som bragte Venskabet mellem dem til at kjølne. En Dag, da Kongen holdt Gilde, og Sigmund sad lige i Nærheden af ham, saa Olaf, at han paa sin Haand havde en diger Guldring. Det var den, som Haakon Jarl havde taget af Thorgerd Hølgebruds Billede. Kongen bad om at faa se den. Sigmund rakte ham den. Kongen betragtede den nøie og spurgte: "Vil du give mig

den? Du skal faa en anden i Stedet, som er fuldt saa stor og vakker". "Jeg havde aldrig tænkt at skille mig ved den", sagde Sigmund; "thi det lovede jeg Haakon Jarl paa det helligste, og han var god mod mig i mange Ting." "Nu volder du din egen Ulykke," svarede Kongen, "thi denne Ring

337 a—b. Hjørnesokkel fra St. Sunniva Kirke paa Selje.

vil blive din Bane." Mere sagde han ikke, men var rød som Blod i Ansigtet. Man lagde ogsaa Merke til, at Kongen ikke var saa blid mod Sigmund som før. Ikke desmindre skiltes de som Venner, da Sigmund udpaa Sommeren sagde Kong Olaf Farvel og drog tilbage til Færøerne. De saas aldrig mere.

338. Mynt fra Olaf Tryggvessøns Tid.

Kong Olaf frier til Sigrid Storraade. Sigurd Syr døbes. Olaf ægter Thyre Haraldsdatter.

Dronning Sigrid Storraade, der, som vi ved, havde ladet sin Fosterbroder Harald grenske og den russiske Konge Vsevolod indebrænde "for at vænne Smaakonger af med at fri til hende," var endnu Enke.*) Hendes Søn, Olaf Skøtkonung, ogsaa kaldet Olaf svenske, raadede baade for Sverige og Danmark, hvorfra Svein Tjugeskjæg var fordrevet; selv sad Sigrid paa store Gaarde i Gautland og havde vistnok mest at sige i Landene.

Olaf Tryggvessøn følte sig nu i tryg Besiddelse af sit Rige; men endnu tryggere vilde han føle sig, om den svenske Dronning maatte gaa ind paa at knytte sin Skjæbne til hans. Hans gamle Vaabenfælle Svein Tjugeskjæg havde ganske vist endnu ikke opgivet Haabet om at komme i Besiddelse af sit Rige igjen; i ethvert Tilfælde kunde der være Grund til at frygte for, at han vilde forurolige Viken, som han engang havde hersket over.

Saasnart Throndelagen var kristnet, begav Olaf sig paa Reisen til Viken, hvorfra han agtede at fri til Dronning Sigrid. Færden gik ikke synderlig hurtig for sig. Thi overalt søgte han at befæste Bønderne i Troen; han saa nøie efter, hvorledes Kristendommen overholdtes. Først da det led ud paa Vinteren, kom han til Viken. Han sendte da Mænd, som skulde forebringe hans Erinde for Dronning Sigrid, og hun optog Frieriet vel. Strax over Jul skulde de mødes i Konghelle ved Rigsgrænsen for at træffe nærmere Aftale. Udenpaa Hovdøren paa Lade hang der, da Hovet blev nedbrudt, en stor Guldring. Den sendte Olaf Sigrid som Gave. Hun var meget fornøiet herover, roste Olafs Gavmildhed og lod den gaa rundt i Hallen, for at hendes Mænd skulde beundre den. Da den kom til Sigrids to Smede, veiede

*) Se Side 335.

de den i Haanden og hviskede nogle Ord til hinanden. Dette undgik ikke Sigrids Opmerksomhed. Hun vilde vide, hvad de havde at sige om Olafs Gave. De sagde da, at Ringen ikke var ægte. Dronningen lod den bryde over, og det viste sig, at de havde Ret. Den havde kun et ydre Belæg af Guld; indvendig var den af Kobber. Da blev Dronning Sigrid vred og lod sig forlyde med, at det vel ikke var det eneste Puds, Olaf vilde komme til at spille hende.

Om Vinteren kom Olaf op til Ringerike; her regjerede Sigurd Syr*), en Ætling af Harald Haarfager. Han var nylig i Forveien bleven gift med Harald grenskes Enke Aasta, som havde sin Søn af første Ægteskab, Olaf, hos sig. Da Olaf Tryggvessøn paabød Kristendommen, lod Sigurd og hans hele Hus sig døbe. Han stod selv Fadder til den treaarsgamle Olaf Haraldssøn.

Tidlig om Vaaren indfandt Olaf sig i Konghelle til Mødet med Sigrid Storraade, som aftalt var. Det lod næsten til, at Giftermaalet skulde komme istand. Da forlangte Olaf, at hun skulde gaa over til Kristendommen og lade sig døbe. Men herpaa vilde Sigrid ikke indlade sig: "Ikke agter jeg at vige fra den Tro, jeg selv og mine Frænder før mig har havt," sagde hun; "men jeg skal ikke lægge mig i det, at du tror paa den Gud, du finder for godt." Da blev Olaf vred og drev til hende i Ansigtet med sin Handske, som han holdt i Haanden: "Hvorfor skulde jeg vel ogsaa ville have dig, du gamle, ramhedenske Kvinde!" Han for op i det samme, hun ligesaa. "Det vil volde din Død!" sagde hun. Dermed skiltes de. Hun drog tilbage til Gautland, medens han reiste nord i Viken.

Her fandt han uventet en Brud. Som vi ovenfor har set, fik Sigvalde Jarl paa Jomsborg istand et dobbelt Giftermaal, dengang han selv blev gift med sin Hustru Aastrid.**) Den danske Konge Svein Tjugeskjæg havde ægtet hendes Søster Gunhild, og den vendiske Konge Burisleiv havde faaet Harald Gormssøns Datter Thyre tilægte. Intet af de to sidstnævnte Ægteskaber blev lykkeligt. Svein forskjød snart sin Dronning, og Thyre var knapt en Uge sammen med sin ryggesløse Mand, før hun rømte fra ham til Danmark. Da Olaf kom opover til Viken, indfandt Thyre sig hos ham for at paakalde hans Hjælp. Thi Sigvalde Jarl efterstræbte hende for at føre hende tilbage til hendes Ægtefælle, og heller ikke fandt hun Fredland i Danmark. "Thyre var en ordsnild Kvinde", skriver Sagaen, "og Kongen fandt stor Behag i hendes Tale." Han saa tillige, at hun var smuk — hun var dog nu adskillig tilaars og mindst lige saa gammel som Sigrid Storraade — og det faldt ham ind, at dette maatte være et godt

*) Tilnavnet Syr — Svin — havde Sigurd faaet, fordi han var en meget flittig Agerdyrker. Et betegnende Udtryk for Vikingetidens Foragt for Landbruget.

**) Se Side 289.

Giftermaal. Han lod derfor Ord falde herom og spurgte, om hun vilde ægte ham. Saaledes som hun nu var stedt, syntes hun ikke, at hun havde det let for at redde sig ud af sin Vaande. Paa den anden Side indsaa hun, at bedre Gifte kunde hun ikke gjøre, end at faa saa udmærket en Mand som Kong Olaf. Hun sagde derfor, at han kunde raade for hende og hendes hele Fremtid. Deres Bryllup stod i Tunsberg i Vaarens Løb.

Samme Aar eller Aaret efter giftede Sigrid Storraade sig med Svein Tjugeskjæg, som derved kom i Forbindelse med hendes Søn, den svenske Konge Olaf, og fik Danmark tilbage. Til dem sluttede sig Haakon Jarls to Sønner Erik og Svein, den første ved at ægte Svein Tjugeskjægs Datter Gyda, den sidste ved sit Giftermaal med Olaf Sveakonges Søster Holmfrid. Hermed var den Ring dannet, der gjennem lang Tid skulde faa Indflydelse paa Norges Skjæbne.

Haalogaland kristnes.

Nu var hele Norge med Undtagelse af Haalogaland og Naumdalen omvendt til Kristendommen, og at indføre den her stod derfor Kong Olaf først og fremst for Tanke. Da han paa sin Færd nordefter langs Kysten var kommen til Nordmøre, traf han to Nordlændinger Sigurd og Hauk, som just var paa Reise fra England. Kongen lod dem kalde for sig, da han hørte, at de endnu var Hedninger, og spurgte, om de vilde antage Kristendommen. De svarede Nei til det, endda han gjentog sit Forlangende med Trusel om, at han vilde straffe dem paa Liv og Lemmer. Saa lod han dem lægge i Lænker og førte dem med sig til Throndhjem. Kongen talte tit og ofte for dem, uden at det dog frugtede noget. En Morgen var de forsvundne fra Fængslet, uden at nogen kunde forstaa, hvorledes det var gaaet til; thi Fodblokkene laa hele og ubrudte igjen. Om Høsten spurgtes det, at Rømningsmændene befandt sig paa Thjotta hos Haarek Eyvindsson.

Haarek paa Thjotta var den mægtigste Mand i Nordland paa den Tid. Hans Fader, Eyvind Skaldespilder, var under Eriksønnernes Regjering kommen aldeles paa Knæerne, saa Haarek havde maattet begynde helt forfra med to tomme Hænder. Alligevel havde han nu slaaet sig op saaledes, at han eiede hele Thjotta og derhos meget andet Gods. Men Haarek var en stivsindet, haard og slu Mand, som havde forstaaet at benytte sig af sine Leilændingers Arbeide.

Brødrene Sigurd og Hauk blev hos Haarek Vinteren og den følgende Vaar. De havde det meget godt hos ham. En Godveirsdag var der kun faa Mennesker hjemme paa Gaarden, og Haarek fandt det langsomt. Saa foreslog Sigurd, at de til Tidsfordriv skulde foretage en Rotur. Haarek syntes godt om dette Forslag. De gik ned i Fjæren og satte ud en Sexæring. Sigurd kom med Seil og Mast; thi det hændte ofte, at de havde Seil oppe, naar de var ude og morede sig. Haarek havde det forresten saa travlt med at sætte Roret i Lag, at han ikke lagde Merke til, hvad de havde fore. Førend de gik ombord, kastede de nogle Smørløber og en Brødkasse ned; tilsidst kom de ud i Baaden, bærende en stor Ølbøtte imellem sig. Siden roede de fra Land. Det blæste ikke videre; kun luftede det lidt fra Nord. Da de var komne et Stykke udpaa, gik begge Brødrene agterover til Haarek, som sad ved Styret, og sagde: "Vælg nu, Bonde, et af to. Enten lader du os Brødre raade for Reisen og styre Roret, eller og vil vi binde og maaske dræbe dig". Haarek vidste godt, at han ikke kunde staa sig imod en af Brødrene end sige mod dem begge; han valgte derfor at lade dem raade for Reisen og lovede dem under Ed at forholde sig rolig. Sigurd satte sig da ved Roret og styrede, indtil de kom til Nidaros, hvor de traf Kongen. Denne lod Haarek kalde for sig og bød ham at antage Kristendommen. Haarek undslog sig. Kongen talte til ham tit og ofte baade paa Tomandshaand og i andres Overvær; men lige urokkelig var han. Kongen sagde da, at han vilde ikke gjøre Haarek noget nu, baade fordi han var fanget ved List, og fordi han jo var hans nære Frænde. Men til Sommeren vilde han komme nord til Haalogaland, og da skulde han nok faa Nordlændingen til at gjøre, som han syntes. Han gav Haarek en god Skude til Hjemreisen; den roedes af 10—12 Mand og desuden fik han endnu et Følge af 30 velrustede og raske Karle med. Sigurd og Hauk blev tilbage hos Kongen og lod sig døbe. Haarek drog nu hjem.

Hans nødtvungne Færd til Throndhjem var nok et aftalt Spil; allerede Sigurd og Hauk havde sikkerlig vundet ham for Kongens Sag. Dette Forræderi kom først og fremst til at gaa udover hans Ven Eyvind Kinnriva.*) Da Haarek kom hjem, sendte han Bud til ham om, at han havde været hos Kongen, men han havde ikke ladet sig tvinge til at antage Kristendommen. Kongen vilde til Sommeren indfinde sig paa Haalogaland, og i den Anledning ønskede han at faa tale med ham paa Thjotta snarest muligt. Eyvind indfandt sig øieblikkelig. Medens han staar bag Husene paa Thjotta Hovedgaard og taler med Haarek, bryder Kongens Mænd frem, tager Eyvind med Magt og fører ham i Baaden, hvorpaa de seiler afsted med ham til Nidaros. Da Eyvind blev ført frem for Kongen, bød denne ham store Forleninger og Æresbevisninger, om han vilde antage Kristendommen. Men

*) Se Side 413.

hverken Forestillinger eller Trusler hjalp. Da lod Kongen bære ind et Vaskefad fuldt af Gløder og sætte paa Eyvinds Mave, som snart brast. Eyvind bad da Mændene tage Fadet bort. Da Kongen spurgte ham, om han vilde tro paa Kristus, sagde Nordlændingen: "Ikke kan jeg tage nogen Daab; thi jeg er en Aand, som er indmanet i et Menneskes Legeme af Finner, da mine Forældre ikke før kunde faa Børn". Strax efter døde han.

Nu var Forbundet mellem Nordlands-Høvdingerne sprængt, og da Sommeren kom, styrede Olaf med en betydelig Styrke nord til Haalogaland. Han selv førte Tranen, som han et Aars Tid i Forveien havde ladet bygge ved Nidaros. Det var en meget vakker Snekke paa 30 Rum. Han holdt overalt Thing med Bønderne og tvang dem til at antage Kristendommen. Nu blev Namdalen og den søndre Del af Haalogaland kristnet. Paa Thjotta modtog Haarek ham med et Gjestebud, lod sig døbe med sit hele Hus og gik Kongen til Haande. Til Gjengjæld fik han store Forleninger af Kongen.

Større Modstand lod det til, at Indbyggerne af Nord-Haalogaland vilde berede Olaf under sine Høvdinger Thore Hjort i Vaagen og Raud den ramme (sterke), som boede paa Godøerne i Saltenfjord. De samlede Mandskab og drog sydover for at møde ham. Det kom til et Slag; her blev Hedningerne slagne. Raud den ramme styrede tilhavs med sin store prægtige Drage, han havde bragt med til Stevnet, og naaede hjem til Godø. Thore Hjort flygtede selv til Land med sine Mænd, forfulgt af Olafs Folk. Olaf selv satte efter den rapfodede Thore Hjort, fulgt af sin udmerkede Hund Vige*). Olaf raabte til Hunden: "Vige, tag Hjorten!" Strax for Vige løs paa Thore, som nødtes til at stanse. Han gav Hunden et dybt Hug, men gjennemboredes selv i det samme af Kongens Kastespyd, saa han faldt død om. Kongen skjænkede alle dem Livet, som bad om Fred og lovede at antage Kristendommen.

Kongen fortsatte nu Reisen videre nordefter. Da han kom til Saltenfjorden, vilde han indom Godø for at træffe Raud, men han blev opholdt af Uveir og Kastevinde, som dennes Trolddomskunster havde opvakt. Kongen valgte da at drage udenom til Amd (Egnen om Throndenes), hvor alle Indbyggere lod sig døbe. Da han atter kom til Salten, gik det som før: Rauds Trolddomskunster opholdt Kongen. Endelig lykkedes det dog Kongen ved Hjælp af sin Biskop Sigurds Bønner at trænge frem til Rauds Gaard. Raud blev fangen. Kongen lovede ham nu, at han skulde faa beholde Liv og Gods og derhos vinde hans Venskab, hvis han vilde antage Kristendommen.

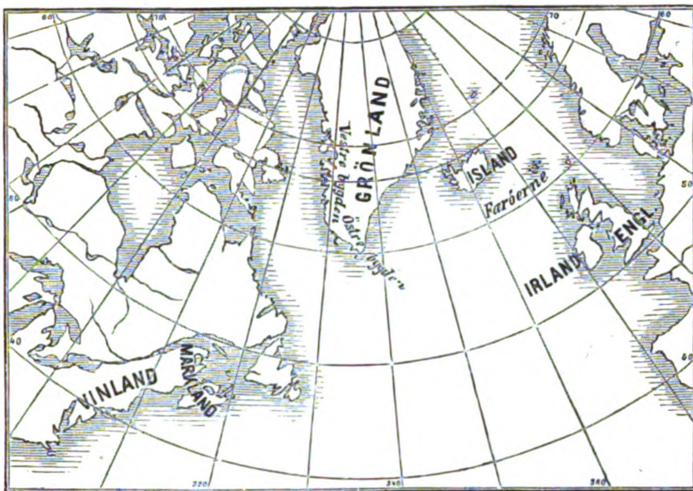
*) Denne Hund havde Olaf faaet af en Bonde i Irland til Tak for, at han vilde skaane hans Kvæg, som Olafs Mænd havde røvet sammen med en hel Del andet. Vige tildrog sig Olafs Opmerksomhed ved den Klogskab, hvormed den forstod at udskille Bondens Kvæg af den store Mængde.

Men Raud svarede ham kun med Haan. Da lod Kongen ham pine tildøde paa den grusomste Maade, idet han tvang en levende Orm ned gjennem hans Hals.

Paa Rauds Gaard gjorde Olaf et rigt Bytte. Men det vakreste af alt, han vandt her, var det store prægtige Drageskib. Det var et langt større og smukkere Skib end Tranen, siger Sagaen. Foran var der anbragt et Dragehoved, men Bagstavnen gik ud i en lang Spids, der snoede sig som en Dragehale. Saavel Hovedet som Halsen og Halen var prydet med Guld. Naar Seilet var oppe, syntes det at forestille Dragens Vinger. Det var det smukkeste Skib, som dengang fandtes i Norge. Olaf kaldte det Ormen og styrede det selv paa Reisen sydefter.

Gudrod Erikssons Fald.

Medens Olaf Trygvesson opholdt sig paa Haalogaland, beskjæftiget med at udbrede Kristendommen i denne Landsdel, blev de sydlige Egne af hans Rige hjemsøgt af en af hans Frænder. Det var den gamle Gudrod, Erik Blodøxes Søn. Siden Haakon Jarl fordrev ham fra Norge, havde han ligget i Vesterviking; dog kan man ikke gjenkjende ham i nogen af de Vikingehovdinger, som paa denne Tid herjede paa England og Skotland. Han kom nu med en Flaade paa flere Hærskibe og vilde gjøre et sidste Forsøg paa at vinde sit fordums Rige tilbage. Da han kom under Kysten, hørte han, at Olaf var nordenfor. Han besluttede sig derfor til at rette sit Angreb mod Viken og Egnene om Folden. Bønderne i Viken vovede i Førstningen ikke at udsætte sig for hans Angreb og faldt derfor tilføie, idet de lovede, at de vilde tage ham til Konge, saasnart Thing var stevnet. Det tog nogen Tid ud, og Gudrod begyndte at drage om paa Veitsler hos Bønderne. Da Olafs Svogre Thorgeir og Hyrning, som styrede Viken i hans Fravær, fik høre herom, samlede de strax Folk og Skibe og drog nord i Viken, hvor Gudrød just opholdt sig. De kom høistnattes til den Gaard, hvor Gjestebudet holdtes, satte Ild paa den og dræbte Gudrød og de fleste af hans Mænd. Siden vendte de sig mod den Del af Hæren, som holdt Vagt ved Skibene. Efter en haardnakket Kamp blev ogsaa disse Vikinger dræbte eller forjagede. Med Gudrøds Drab var Erik Blodøxes hele Slægt udryddet.

339. Kart, udvisende Afstanden mellem Norge, Grønland og Vinland.

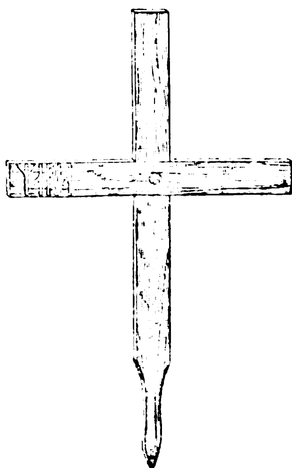
Nordmændene opdager Grønland, Vinland og Hvitramannaland.

Den ældste Efterretning man har om vore Forfædres Reiser til Amerikas Fastland er, at Are Maarssøn paa Reykjanes ved Torskefjorden paa Island af Storme blev dreven over Havet til et Land, som kaldtes Hvitramannaland (d. e. de hvide Mænds Land) eller Stor-Irland. Man har gjættet paa, at hermed menes Florida eller de nærmest tilstødende Egne. Siden kom Venner og Bekjendte af ham derhen; de kunde ved Hjemkomsten fortælle, at han havde det godt her og nød megen Anseelse; men han fik ikke Tilladelse til at drage bort.

Fortællingen om Ares Færd til Hvitramannaland bevægede 5—6 Aar senere Erik Thorvaldssøn røde, der paa Grund af en Drabssag var bleven nødt til at forlade sin Hjemstavn Jæderen i Norge, til at foretage en lignende Opdagelsesreise. Han havde i Mellemtiden været bosat paa Island, men urolig, som han var, havde han øvet et nyt Drab, der havde nedkaldt Fredløshedsdom over ham. En Slægtning af ham, Gunnbjørn, havde opdaget Øerne udenfor Grønlands Østkyst. Da nu Erik drog ud, sagde han til sine Venner, at det var hans Agt at opsøge dem. Saaledes gik det til, at Erik røde fandt det store Sne- og Island, som af ham fik Navnet Grønland; "thi, mente han, naar Landet havde et godt Navn,

vilde Folk lokkes til at drage derhen". For at faa Nybyggerne med drog han efter at have overvintret der paa en Ø i Østerbygden tilbage til Island. Det lykkedes ham og at lokke Folk did; samme Sommer drog 25 Skibe over fra Island, men kun 14 naaede frem. De øvrige forliste eller vendte tilbage. Selv opslog Erik sin Bolig paa Brattelid mellem Eriksfjorden og Einarsfjorden, hvor man tror endnu at kunne paavise Tomten i Ruinerne af en Gaard, hvis ene Væg dannes af en brat Klippeside.

I Aarenes Løb fik Erik ogsaa narret flere andre over til den af ham opdagede nye Verden; det var ikke faa, som angrede paa Reisen, men det nyttede ikke stort, da de ved Salg af sine Gaarde var afskaarne fra at drage tilbage.

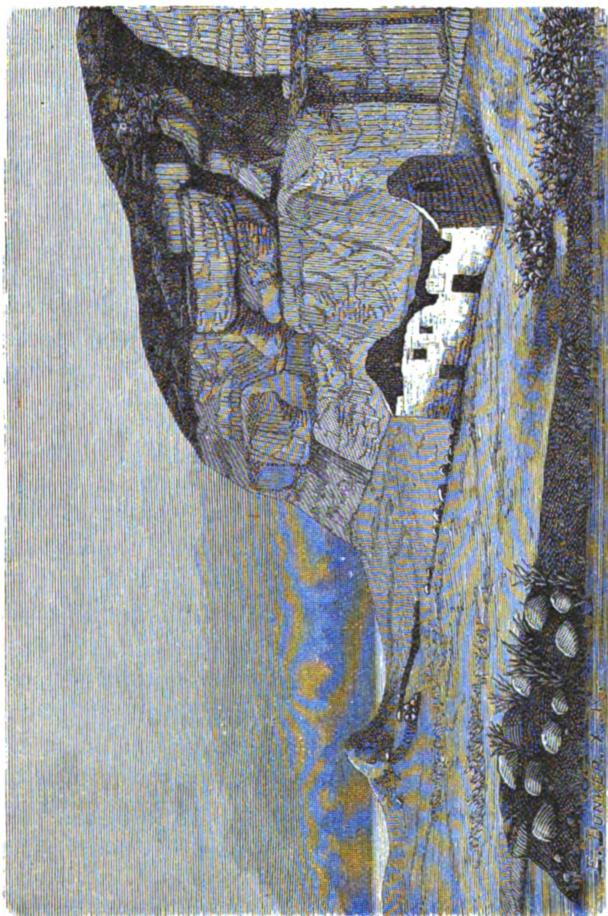

340. Kors, fundet i en Grav paa Grønland. Runeindskriften lyder "Maria".

Grønland blev saaledes bebygget endnu i Erik rødes levende Live. Det var da delt i to Bygder, nemlig Østerbygden, strax vestenfor Hvitserk eller Kap Farvel, og Vesterbygden eller det nuværende Godthaabs Distrikt længere inde i Baffinsbugten.

Strax efterat Kong Olaf Tryggvessøn var vendt tilbage fra Haalogaland, kom Erik rødes Søn Leif paa en Reise til Norge. Olaf forlangte af ham, at han skulde lade sig døbe. Leif var villig til det og antog Kristendommen med sit hele Skibsmandskab. Han blev Vinteren over hos Kongen. Da han om Vaaren agtede at drage hjem igjen, bad Kongen ham tage en Prest og et Par andre Geistlige med for at forsøge at kristne Grøn-

land. Leif mente vel, at det ikke var en let Sag, men han undslog sig dog ikke derfor. Efter Leifs Hjemkomst antog hans Moder og Brødre samt flere af Indbyggerne Kristendommen; Erik vilde derimod ikke vide af noget nyt Paafund, men vedblev at holde fast paa sin Guddom indtil sin Dødsdag.

341. Ruin ved Kakortok paa Grønland.

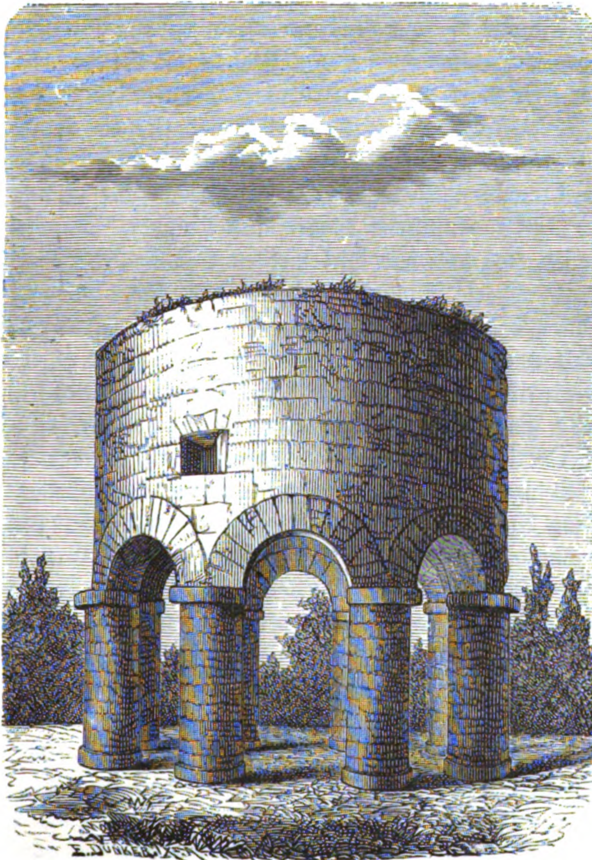
Det var en Hvidbjørn, han pleiede at ofre til. Først efter Eriks Død lykkedes det Leif at faa Kristendommen fuldstændig indført; men mange Aar var hengaaede, før det skede, og store Begivenheder havde da fundet Sted.

Et Aar (ca. 1002) kom Herjulf Baardssøn af Reykjanes paa Island flyttende over til Grønland, hvor han bosatte sig ved Herjulfsfjor-

den (det nuværende Narksamiut). Herjulfs Søn Bjarne skulde samme Høst over til Island for at besøge sin Fader. Forundret over at høre, at hans Fader var dragen bort, besluttede Bjarne sig til at opsøge Herjulf paa hans nye Bosted. Hverken han eller hans Skibsmandskab havde været der eller kjendte Veien derhen. Snefok og Taage drev ham ud af Kursen. I mange Dage vidste han ikke, hvor de var. Endelig kom han til et Land, der ikke havde Fjelde, men var bedækket med Skov. Han styrede nordefter; efter et Døgns Forløb kom han til et andet, ligeledes fladt og skovbevoxet Land. Han skjønte, at det ikke kunde være Grønland; thi det havde han hørt skulde være opfyldt med store Jøkler. Da Vinden stilnede af, vilde Mandskabet gaa iland for at hente Ved og Vand. Men Bjarne vilde ikke vide noget af det; thi de trængte ingen af Delene, mente han. De seilede siden med Sydvestvind i halvanden Dag; da kom de til en Ø, høi og bjergfuld, tildels opfyldt af Jøkler. Her vilde Bjarne heller ikke lande. Endelig kulede det skarpt op fra Sydvest og for denne Bør naaede de til et Land, som Bjarne antog maatte være Grønland. Om Aftenen lagde han ind til et Nes; det viste sig netop at være Herjulfsnes, ved hvilket hans Fader boede. Folk lod siden Bjarne høre mange stygge Ord, fordi han ikke nærmere havde undersøgt de Lande, han havde reist saa nær forbi.

Leif Eriksson paa Brattelid fik nu Lyst til at se paa de Lande, Bjarne havde passeret paa sin Færd. Han kjøbte derfor af ham det Skib, han havde havt, og drog afsted selv 35te. Han vilde havt sin Fader Erik til Styresmand; men denne vilde ikke. "Jeg kommer vel aldrig mere til at opdage Lande," sagde han. Leif fandt virkelig det Land, som Bjarne sidst havde set; det var goldt og øde, og Jøklerne begrænsede overalt Horisonten. Han kaldte det Helleland; det var sandsynligvis det nuværende Labrador. Han drog derfra og kom til et fladt, skovbevoxet Land med jevne Strande og hvide Sandstrækninger. Det var formodentlig Nova Scotia, som Leif kaldte Markland eller Skogsland. De seilede saa en Dags Tid videre med Nordostvind. Da kom de til et Land, som Leif kaldte Vinland. Det maa efter den opgivne Dagslængde ved Vintersolhvervs Tid at dømme ligge paa en Høide af 41 og 42° n. Br., altsaa den fremspringende Del af Massachusetts. Her byggede Leif sig et stort Hus. Man fandt Lax i Overflod i Elvene, større end man hidtil havde set. Græsset visnede kun overmaade lidet, saa Kvæget kunde gaa ude den hele Vinter. Om Vaaren rustede Leif sig med Bygningstømmer og drog over til Grønland. Reisen løb lykkeligt af. Underveis fik han bjerget et forlist Skibsmandskab paa 15 Mand. Erik røde syntes, at Leif havde været heldig i at finde Vinland og bjerge Skibsmandskabet. "Det ene faar gaa op mod det andet; du har før bragt en Skademand til Landet," sagde han. Dermed mente han Presten, Olaf Tryggvessøn havde givet Leif med.

Det er intet at undres over, at Leifs Beretninger og Synet af de herlige Sager, han medbragte fra Vinland, lokkede andre til at følge efter. Leifs Broder Thorstein forsøgte først sin Lykke; men han maatte vende tilbage med uforrettet Sag.

342. Gammel norsk Stenbygning (Baptisterium) i Newport paa Øen Rhode Island, Nord-Amerika. Fra det 11te Aarhundrede.

Større Held havde Islændingen Thorfinn Karlsevne, som et Par Aar bagefter forsøgte at anlægge en Koloni i Vinland. Han drog afsted i Følge med Erik rødes Søn Thorvald, Eriks uægte Datter Freydis og mange flere, ialt havde han 160 Mand med. Han førte ogsaa Buskap med. De naaede til det Sted, hvor Leif havde reist sine Boder; her slog de sig ned

og opførte flere Huse. Det varede ikke længe, før de kom i Berørelse med Landets oprindelige Indbyggere, som de kaldte "Skrælinger". De indlod sig i Handel med dem; men da Skrælingerne vilde kjøbe Vaaben af dem, og Nordmændene ikke havde Lyst til at sælge, var Venskabet ude. Karlsevne mistede flere af sine Folk, og da han skjønte, at han ikke i Længden kunde holde sig mod de i Antal saa langt overlegne Indfødte, vendte han tilbage efter et Par Aars Ophold. Han gjorde siden nogle Reiser til Norge, hvorpaa han nedsatte sig paa Gaarden Glaumbø paa Island. Fra hans Søn Snorre nedstammede en meget anset islandsk Slægt.

Aaret efter Karlsevnes Atterkomme udrustede to Islændere, Helge og Finnboge, med Bistand af Freydis Eriksdatter en ny Expedition til Leifsboderne i Vinland. Freydis var imidlertid en meget ond Kvinde, som anrettede al den Ugagn, hun kunde. Islænderne og alle de Mænd, de førte med, blev paa hendes Anstiftelse dræbte; fem Kvinder, som ingen af hendes Folk vilde dræbe, slog hun selv ihjel med en Øxe.

Hermed ophørte Vinlandsfærderne dog ikke. "Saadanne Reiser, heder det, indbragte baade Gods og Hæder." Adam af Bremen, der skrev omkring 1075 paa Grundlag af Oplysninger, han havde faaet af den danske Konge Svein Estridssøn, beretter om Øen Vinland i Oceanet, saa kaldet, fordi Vinranken, som gav den bedste Vin, voxer vildt der, og selvsaaet Korn fandtes der i Overflod. "Dette — lægger han til — har jeg hørt, ikke blot som en fabelagtig Gisning, men af Danernes paalidelige Beretning." Endnu ved Aar 1347 ved Historien at tale om en Reise, som blev foretaget fra Grønland til Vinland. Man har ingensomhelst Grund til at tro, at Mindet om hine Færder var gaaet i Glemme paa Island, dengang Columbus (omkring Aar 1477) aflagde sit Besøg der, før han drog ud paa sin store Opdagelsesreise.

Islandske Begivenheder.

Thorvald Vidfarle og Biskop Fredrik. Paa Gaarden Giljaa i Vatnsdalen paa Island boede en anset Mand ved Navn Kodraan. Han havde to Sønner, Thorvald og Orm. Faderen satte stor Pris paa Orm; Thorvald brød han sig derimod lidet om, og denne kom saaledes til at henleve en trist Ungdom. Da talte en Spaakone engang til Kodraan og sagde ham, at han skulde holde Thorvald i større Agt og Ære. Thi, sagde hun, han vilde blive den fornemste Mand i Ætten. Paa hendes Opfordring lod Kodraan ham faa Penge til at foretage en Udenlandsfærd. Han kom her-

under til Danmark, hvor han lærte Svein Tjugeskjæg at kjende. Denne laa just i Uenighed med sin Fader Harald Gormsøn, og Thorvald fulgte ham paa Hærtog til fremmede Lande. Her udmerkede han sig langt fremfor de øvrige Vikinger ved sin rene Vandel og ædle Skaansomhed. Det Bytte, han fik, brugte han dels til at hjelpe Nødlidende, dels til at løskjøbe Krigsfanger, som han derpaa sendte til deres Hjem. Fienderne agtede derfor Thorvald meget høit. Engang herjede Svein paa Bretland.*) Han vovede sig for langt op fra Skibene og blev overmandet af en talrig Rytterskare. Han selv og mange af hans Mænd, blandt dem ogsaa Thorvald, blev tagne tilfange. Dagen efter, da det rygtedes, at han var blandt de fangnes Tal, kom en mægtig Befalingsmand til Fængslet. Han havde Thorvald at takke for, at han havde faaet tilbage sine Sønner, som var faldne i Vikingernes Hænder, og han vilde nu til Gjengjæld sætte Thorvald paa fri Fod. Men Thorvald svor, at han ikke vilde drage levende derfra, medmindre Svein og alle hans øvrige Mænd slap løs. Befalingsmanden føiede ham deri, og saaledes reddede Thorvald sin Konges Liv.**)

Thorvald blev imidlertid ikke længe i Sveins Tjeneste, men begav sig paa egen Haand ud paa Reiser, som gik snart til Østersøen, snart til Nordsøen. Paa Grund heraf fik han Tilnavnet **vidfarle** d. e. vidtbereiste. I Sachsen lærte han at kjende en Biskop ved Navn **Fredrik** og modtog Daaben af hans Haand. Siden overtalte Thorvald ham til at følge med til Island, hvor de den første Vinter opholdt sig paa Giljaa hos Thorvalds Fader Kodraan. Her begyndte Thorvald strax at prædike for sine Frænder og Venner; thi Bispen var endnu af Ubekjendtskab til Sproget ikke istand til at forkynde Ordet. Allerede den første Vinter blev nogle faa omvendte til Kristendommen, blandt dem Kodraan og hans Hustru, hvorimod hans Broder Orm endnu ikke vilde lade sig døbe.

Siden flyttede Thorvald og Biskopen vesterpaa til Lækjamot i Videdal med sine Folk. Her boede de i fire Vintre og drog i den Tid vidt omkring paa Island for at prædike Guds Ord. I det første Aar blev Thorvald gift med **Vigdis**, en Datter af **Olaf** paa Haukagil i Vatsdal. Ikke faa af dennes Frænder blev vundne for den nye Lære.

Tiltrods for alle sine Bestræbelser havde Thorvald og Fredrik dog ikke synderligt Held med sig. Kun paa Nordlandet lykkedes det dem at bevæge nogle Høvdinger til at lade sig døbe. En Sommer prædikede Thor-

*) Wales.

**) Svein paaskjønnede siden Thorvalds Trofasthed. Engang, heder det, sad han i et anseligt Gjestebud med to andre Konger. Da sagde en Hirdmand, at en saa stolt Forsamling vilde man efter denne Dag aldrig faa se, og talte mange andre smigrende Ord. Da sagde Svein: "Da skal jeg nævne en udenlandsk Bondegut, som er mere værd end os tre tilsammen." Man lo over det i Hallen, men Latteren stilnede snart af, da Kongen fortalte om Thorvald og hans ædle Bedrifter.

vald paa Biskopens Opfordring paa Althinget. Over denne Djærvhed forbitredes Hedningerne, og enkelte af Høvdingerne reiste sig derfor og talte til Almuen om, at den ei skulde fæste nogen Agt ved, hvad Thorvald havde talt. De fik ogsaa et Par Skalde til at digte Nidviser om Thorvald og Biskopen. I en af dem heder det:

Ni Børn baaret
Biskopen haver.
Til dem alle er
Thorvald Fader

Biskopen bar alt med største Ro; men Thorvald dræbte dem, som havde digtet Visen. Fredrik satte ham strengt i Rette herfor. Thorvalds Fremfusenhed og iltre Sind gjorde ham lidet skikket til at være Evangeliets Forkynder, og Høvdingerne var ikke lidet forbitrede over, at den nye Lære vilde komme til at berøve dem Hovtolden, som var deres fornemste Indtægt. Engang da Thorvald og Biskopen indfandt sig paa Vaarthinget, drev Hedningerne dem bort med Trusler og Stenkast. Den næste Sommer (985) forlod de Island og drog over til Norge. Medens de laa i Havn her, hændte det sig, at den ivrigste af de Modstandere, Thorvald og Fredrik havde mødt paa Island, indfandt sig i Nærheden for at hugge Hustømmer. Da han var oppe i Skoven, sendte Thorvald en Træl op til ham og lod ham slaa ihjel. Da Biskopen hørte det, blev han meget bedrøvet og sagde: "Nu maa vi skilles, da du ikke kan lade være at dræbe Mennesker."

Fredrik vendte nu tilbage til Sachsen, hvor han blev til sin Død. Thorvald tog først ud paa Handelsfærder, gik siden som Pilgrim til det hellige Land, reiste til Grækenland, hvor han fandt den bedste Modtagelse hos Keiseren og hans Kleresi, og drog endelig til Rusland, hvor han byggede et Kloster i Nærheden af Polteska (Polozk). Han lod sig indklæde som Munk og forblev der indtil sin Død.

Stefne Thorgilssons Missionsreise. Aaret efter at Olaf Tryggvessøn var kommen paa Norges Throne, gjorde han et Forsøg paa at omvende Islænderne til Kristendommen. Han sendte da over Stefne Thorgilssøn, en Sønnesøn af Helge Bjolan.*) Denne, der var opvoxet paa Kjalarnes ved Breidefjorden, var i sin Ungdom dragen udenlands, havde modtaget Daaben i Danmark og fulgt Thorvald Kodraanssøn paa hans Reiser. Siden havde han lært Olaf Tryggvessøn at kjende og var kommen med ham til Norge. Stefne havde vistnok i Førstningen undslaaet sig for dette Hverv, men havde omsider givet efter for Kongens Overtalelser. Efter

*) Se Side 257.

en kort Reise landede han i Gufaa-Oset, nogen Tid før Althinget skulde holdes, og han begyndte strax offentligen at forkynde Guds Ord. Men da Folk merkede, at han var Kristen og at han skulde fremme Omvendelses-verket, tog man strax imod ham med Kulde, og det viste sig nu som saa ofte ellers, at Frænde er Frænde værst. Han drog selv tiende om paa Vest- og Sydlandet; men hans Ord fandt liden Indgang, og i sin Vrede herover begyndte han at nedbryde Hov og Horg og brænde Gudernes Billeder. En slig Adfærd vilde Hedningerne ikke vide noget af, og de tog derfor imod Stefne og hans Folk paa en saa eftertrykkelig Maade, at han fandt det klogest at skynde sig over til Kjalarnes. Her blev han Vinteren over hos sine Frænder.

Om Sommeren 996 blev der vedtaget en Lov paa Althinget, at hver den, som lastede Guderne eller tilføiede dem nogen Men, skulde være fredløs. Søgsmaalet skulde paahvile de nærmeste Frænder; thi Hedningerne ansaa det for at være en Skam for hele Ætten, om et enkelt Medlem af den blev Kristen.

Paa Althinget det følgende Aar blev Stefne anklaget af sine Tremænninger, fire Sønner af Ulfvid Helgessøn paa Lauge i Sælingsdalen — den femte Broder, Ulspak, vilde ikke være med paa det — og det lykkedes dem at faa ham dømt fredløs. Stefne lod dem høre, at Fredløshedsstraffen ikke vilde skade ham, hvorimod den inden faa Vintre vilde føre Ulykke over dem selv. Han drog derpaa bort fra Island. Da han traf Olaf i Throndhjem, sagde han ham, at det nok vilde gaa sent med at faa Kristendommen indført paa Island.

Islændere i Norge. Det første Aar, efterat Olaf Tryggvessøn var kommen paa Thronen, gik der mellem Norge og Island intet Skib, som kunde bringe Bud om den Forandring, som her var indtraadt. Saaledes gik det til, at en islandsk Skald ved Navn Hallfred Ottarssøn kom til Agdenes ved Udløbet af Throndhjemsfjorden uden at vide, at Olaf Tryggvessøn nu var Konge. Han havde været Haakon Jarls Hirdmand og agtede nu at gjeste ham. Da han hørte om, hvorledes Olaf Tryggvessøn paabød Kristendommen, lovede han og hans Skibsfolk Penge og tre Sold Øl til Frey, om de fik Bør til Sverig; Thor eller Odin skulde faa det samme, om de hjalp dem tilbage til Island. Det nyttede dog ikke. De fik ingen Bør og nødtes derfor til at lægge indad Fjorden. Inde paa Rheden laa der mange Langskibe, saa de ikke kunde komme til. De maatte derfor lægge sig paa et meget veirhaardt Sted. Om Natten blæste der op en forrygende Storm. Skibet huggede, saa Ankere og Taug knap kunde holde. Da det lyste af Morgenen, kom der en Baad ud til dem; den styredes af en høi

Mand i grøn Kappe. Han tilbød Islænderne at føre dem hen til et bedre Skibsleie. Medens de endnu taltes ved, sprang et af Ankertaugene. Manden i den grønne Kappe kastede sig strax overbord, greb Enden af Tauget og bragte den op i Skibet. Siden drog de Ankerne op og blev lodsede ind i Havnen. En Stund efter fik man høre, at Manden i den grønne Kappe ikke var nogen anden end Olaf Tryggvesson selv, og man begyndte nu saa smaat at faa bedre Tanker om ham.

Omtrent paa samme Tid kom der ogsaa flere andre Islændere til Nidaros. Blandt dem var Brand ørve eller den gavmilde. Olaf fordrede, at han skulde lade sig døbe; men herpaa vilde han ikke indlade sig, og Kongen nedlagde derfor Forbud mod hans Hjemreise. Strax efter kom Kjartan Olafsson derhen. Kjartan var Søn af den før omtalte Olaf Paa paa Hjardarholt og Thorgerd Egilsdatter*). Han var den vakreste, talentfuldeste og elskværdigste unge Mand paa Island i sin Tid. Han og hans Frænde Bolle Thorleiksson, der opfostredes paa Hjardarholt, havde sluttet fortroligt Venskab. Kjartan og den skjønne, men rænkefulde Enke Gudrun Usvivsdatter havde tidlig fattet Kjærlighed til hinanden; Olaf Paa likte ikke dette; men han føiede sig dog efter deres Ønske. Da Kjartan skulde drage udenlands, blev det aftalt, at Gudrun skulde bie paa ham i tre Aar, før hun bortgav sin Haand til nogen anden.

Ved sit Komme til Nidaros sluttede Kjartan sig til de øvrige Islændinger. Disse havde aftalt, at de skulde negte at antage den Tro, som Olaf Tryggvesson vilde paatvinge dem. Herom vilde Kjartan dog ikke give noget bestemt Løfte; men han vilde gjøre det, som alle fandt raadeligst, sagde han. Det var just ved den Tid, da Kong Olaf havde paabegyndt Byanlægget ved Nidelven. Mange Folk var her komne sammen, og Havnen afgav i det hele et meget livligt Skue. En vakker Høstdag morede Folk sig med at svømme i Nidelven. Kjartan foreslog sine Landsmænd, at de skulde gaa hen at se paa. De gjorde saa. Iblandt Bymændene tildrog en sig især Opmerksomhed ved sin store Færdighed. Kjartan vilde først have Hallfred Ottarsson og sin Frænde Bolle til at prøve Styrke med Bymanden; men ingen af dem havde Hug til det. Da kastede Kjartan selv Klæderne af sig, svømmede hen til Bymanden, førte ham under Vandet og holdt ham en god Stund der. Neppe var de komne op og havde pustet ud, før Bymanden uden at sige et Ord førte ham under Vandet; Kjartan begyndte at undres paa, hvad sligt skulde betyde; men endnu mindre syntes han om Legen, da de tredie Gang for under. Han syntes, han aldrig havde været i en værre Knibe. Endelig kom de op og svømmede tillands, hvor de begyndte at klæde sig paa. Endnu havde de ikke verlet et eneste Ord. Nu spurgte Bymanden om Kjartans Navn. Da han havde faaet Rede paa det, sagde han: "Du svøm-

*) Se Side 263 ff.

mer bra, Islænding. Forstaar du dig saa godt paa andre Idrætter som paa denne?" "Jeg ved ikke, hvad jeg skal sige," svarede Kjartan; "hjemme paa Island kaldtes det jo Idrætter, det jeg kunde; men hvad har det nu at sige?" "Det kommer vel an paa, hvem du prøver Styrke med," mente Bymanden. "Hvorfor spørger du mig ikke om mit Navn?" Kjartan svarede, at det ikke kom ham ved. Bymanden sagde da: "En dygtig Mand er du, men derhos meget stolt. Mit Navn skal du dog vide. Jeg er Olaf Tryggvesson. Ikke tror jeg, du kan have nogen Skam af at være kommen tilkort lige over for mig." Kjartan sagde intet, men vilde gaa bort, som han var kommen, blot iført sin Skarlagens Trøie uden Kappe. Kongen kaldte ham tilbage og bad ham om ikke at have slig Hast. Han tog sin Kappe af og gav ham den, for at han ikke skulde gaa kappeløs til sine Kammerater. Han bad ham tillige, at han ikke skulde betragte det, som havde været dem imellem, for andet end Spøg og Moro. Kjartan takkede Kongen for Gaven, som var et meget kostbart Stykke. Siden gik han hen til de andre Islændinger. Da han viste dem Kappen, blev de meget misfornøiede over, at han havde taget imod den; thi derved, sagde de, havde han stiftet Venskab med Kongen og givet sig ham i Vold.

Da det led ud paa Høsten, blev der et haardt Veir med Frost og Kulde. Hedningerne mente, at det var intet Under, vrede som Guderne maatte være over de nye Paafund, som Kongen for med. Veiret blev dog snart mildere, og da kom mange Bønder ind til Byen fra det omliggende Land. Islænderne leiede sig en fælles Bolig i Byen, og Kjartan betragtedes som deres Formand. En Dag hørte de Kongen forhandle med Bønderne ude paa Øren om, at de skulde antage Kristendommen. Som sædvanlig truede han dem, som ikke vilde følge hans Bud, med Døden eller haarde Straffe. Om Kvelden talte Islændingerne sammen om det, de havde hørt, mens de sad ved Drikkebordet. Kjartan spurgte Bolle, hvad han syntes om den nye Tro. Bolle fandt den simpel og kjælen. Kjartan var ikke enig med ham i det. "Men synes I ikke," sagde han, "at Kongen fremkom med temmelig haarde Trusler mod dem, som ikke vilde lystre ham?" Bolle mente, at det var ikke til at tage Feil af. "Ikke vil jeg lade mig tvinge af noget Menneske," sagde Kjartan, "saa længe jeg kan staa paa mine Fødder og bruge mine Vaaben. Det vilde jo ogsaa være feigt at tages som et Lam af Stien eller som en Melrakke af Glefsen. Men skulde jeg dø, saa vilde jeg i det mindste udføre en Daad, som kunde spørges." "Hvad vilde du da gjøre?" spurgte Bolle. "Jeg vilde brænde Kongen inde," sagde Kjartan. "Det er lettere sagt end gjort," mente Bolle; "thi Kongen er baade Nat og Dag omgiven af Vagt." Kjartan lod da falde Ord om, at han nok vidste, at de fleste ikke havde Mod til en saa vovelig Gjerning; hertil svarede da Bolle, at det var uvist, hvem der først vilde trække sig tilbage fra en saadan

Prøve. Nu lagde de øvrige i Laget sig imellem og sagde, at slig Snak var der intet ved, og at man gjorde rettest i at høre op med den.

Kongen havde imidlertid havt Lyttere udenfor Islændernes Herberge og fik saaledes nøie Besked om alle de Ord, der faldt. Den næste Morgen lod han sammenkalde et Thing og tilsagde ogsaa Islændingerne at indfinde sig der. Han takkede dem, som mødte frem, forsaavidt de vilde være hans Venner og antage den kristne Tro. Særlig henvendte han sin Anmodning til Islænderne. Da de drog paa det, spurgte Kongen, hvem det var af dem, som havde foreslaaet at indebrænde ham. Da svarede Kjartan: "I tror kanske, Herre, at den Mand ikke tør vedstaa sine Ord; men her staar han, som sagde det." "Det er ikke smaa Planer, du omgaaes med," sagde Kongen; "Folk vil nu mene, at du havde talt nok til, at du ikke skulde true med at indebrænde flere Konger. Men siden du saa mandig vedgik det, og du kanske heller ikke mente det saa alvorlig, saa skal du ikke miste Livet for den Sag. Jeg haaber, at du siden vil holde saa meget bedre fast paa Troen, som du nu er den, der er mest uvillig til at antage den. Jeg haaber ogsaa, at du vil have med dig Islændere i Snesevis, den Dag du lader dig døbe, og at I, som er her, vil overtale Eders Frænder og Venner, naar I kommer til Island. Bedre Tro vil du have, Kjartan, naar du vender hjem, end da du kom hertil. Drag nu i Fred, hvor I vil; ikke vil jeg tvinge Eder til Kristendommen for denne Gang. Den levende Gud vil ikke, at man skal komme nødtvungen til ham." Kjartan takkede Kongen for hans Mildhed og tilstod, at det kun havde været i Fuldskab, han havde ladet hin Trusel falde. Ved Haardhed, sagde han, vilde man ikke udrette noget mod Islænderne; dertil slægtede de sine Frænder Nordmændene altfor meget paa. Men han for sin Del troede, at han kun lidet skulde hædre Thor, naar han den næste Vinter kom til Island. Kongen smaalo og sagde, at han nok skjønte det, at Kjartan troede mere paa sin Styrke og Dygtighed end paa Thor og Odin. Derpaa opløstes Thinget. Der var nok af dem, som forestillede Kongen, at det var uforsigtigt af ham at have saa mange Hedninger om sig, og at han derfor gjorde klogest i at tvinge Islænderne til at antage Kristendommen. Men Kongen afviste slige Forslag og sagde, at Kjartan og hans Mænd var langt mere at stole paa end mangen Kristen.

Om Julen, da Klemenskirken var kommen istand, lod Kongen synge høitidelig Messe der. Om Julekvelden sagde Kjartan til sine Mænd, at de skulde staa op om Natten og gaa hen til Kirken for at se paa de Kristnes Adfærd. Dette Forslag vandt Bifald. Kjartan, Bolle, Hallfred Ottarssøn og mange Islændinger gik did. Klokkeklangen, Kirkesangen og Røgelsesduften gjorde et sterkt Indtryk paa de unge Hedninger. De blev staaende udenfor, hvor de stod. Først da Høimessen var endt, gik de hjem til sit

Herberge. De begyndte da at tales ved om de Kristnes Skikke. "Det er merkeligt," sagde Kjartan, "hvor meget Behag jeg finder i deres Skikke, jo mere jeg lærer dem at kjende. Jeg har altid anset Kongen for at være en merkelig Mand; men idag syntes han mig langt herligere end nogensinde før. Der er nu intet andet, som hindrer mig i at gaa til Kongen og bede ham om Daaben, uden det alene, at han har sat sig tilbords." Bolle syntes det samme som Kjartan. Allerede samme Dag vidste Kongen Besked om, hvad Islænderne havde talt sig imellem. Den næste Dag kom der Bud til Kjartan, at han strax skulde indfinde sig hos Kongen. Denne modtog ham med Venlighed og rykkede strax frem med, at Kjartan skulde lade sig døbe. Kjartan undslog sig ikke længere, men bad Kongen om hans Venskab. Dette blev ham tilsagt, og nu lod Kjartan, Bolle og deres hele Skibsmandskab sig døbe. De blev hos Kongen, saa længe de var iført de hvide Klæder*), og man vil vide, at Kjartan blev Kongens Hirdmand, samme Dag han aflagde Daabsdragten.

Et Par Dage efter mødte Kongen Hallfred Ottarsson paa Gaden. Han spurgte ham om hans Navn. Da han erfarede, at han var Hallfred Skald, bad han ham om at tage Troen. Hallfred mente, at det nok kunde lade sig gjøre, hvis han fik Vederlag for det. "Hvad forlanger du da?" spurgte Kongen. "At du selv staar Fadder til mig," sagde Hallfred; "ingen anden vil jeg have til den Bestilling." Kongen gik ind paa det, og nu lod Hallfred sig døbe med sit hele Skibsmandskab. Kongen satte sine Morbrødre Karlshoved og Jostein til at lære ham Credo og Pater noster**). Nu blev ogsaa de øvrige Islændinger, som var i Byen, døbte. Siden fulgte de Kongen til Møre, hvor Jernskegge blev dræbt og Indthrønderne kristnede.

En Dag traadte Hallfred frem for Kongen og bad ham høre et Kvæde, han havde digtet om ham. Kongen svarede, at han ikke vilde høre det. "Ja, saa vil jeg glemme, hvad du har lært mig," sagde Hallfred; "thi ikke er din Lære vakrere end Kvædet." "Du er da en Vandraadeskald (vanskelig Skald)", sagde Kongen. "Lad mig høre dit Kvæde." Hallfred fremsagde da Digtet med høi og kraftig Stemme. Da han var færdig, roste Kongen det og spurgte ham, om han vilde blive hans Mand. "Jeg var før Haakon Jarls Hirdmand," sagde Hallfred. "Jeg vil hverken blive din eller nogen anden Høvdings Mand, med mindre du lover mig, at du aldrig vil jage mig væk, hvad der end maatte hænde." "End om du gjør saadant, som jeg ikke kan finde mig i?" spurgte Kongen. "Dræb mig da," svarede Hallfred. "En Vandraadeskald er du," mente Kongen; "men min Mand skal du dog blive." "Tilnavnet antager jeg (Vandraadeskald)," sagde Hallfred; "men

*) D. e. Klæder, som de, der blev døbte, iførtes, og som de ogsaa bar nogle Dage efter Daaben.

**) Troesartiklerne og Fader vor.

hvad giver du mig i Navnefæste?" Kongen gav ham da et godt Sværd; men der fulgte ingen Skede med. Den skulde han faa, hvis han kunde digte en Vise om det, saa at Ordet Sværd forekom i hver Linie. Hallfred kvad:

Et er det Sværd, som mig gjorde
sværderig blandt Sværde;
for Sværdsvingeren vorder
snart nu Færd af Sværde.
Sværdmangel vil ei vorde;
værd er jeg trende Sværde,
var der af Træ kun i Verden
værdig Skede til Sværdet.

"Men der er jo ikke "Sværd" i hver Linie af Visen," sagde Kongen, idet han gav ham Skeden. "Der er tre i en," svarede Hallfred, og det fandt ogsaa Kongen kunde gaa op i op.

Hallfred holdt siden sit Daabsløfte. Nogle, som vilde ham tillivs, paastod vel, at han blotede et Thorsbillede af Ben, som han bar i sin Pung; men dette var ikke sandt, og hans Avindsmænd blev jagede fra Kongens Hird. Siden fandt Hallfred Anledning til at stikke et Øie ud paa en af dem til Hevn. Under sit Ophold hos Olaf digtede han en vakker Draape om Kristi Opstandelse; men den er nu tabt.

Thangbrands Missionsreise. Thangbrand var en Grevesøn fra Bremen, der var bleven opdragen til Prest; men han viste i det hele en mere ridderlig end prestelig Tænkemaade. Han kom til Keiser Otto III's Hof; herfra maatte han dog flygte, da han for en Trælkvindes Skyld havde slaaet ihjel en dansk Mand, som var givet Keiseren som Gisel. Siden kom han til Olaf Tryggvessøn, da han opholdt sig i England, og blev hans Hirdprest.

Da Olaf drog til Norge, ledsagede Thangbrand ham derhen. Han blev strax beskikket til Prest ved den nyopførte Kirke paa Moster, og skulde vel derhos have Overopsyn med Kristendommens Forkyndelse i Gulathingslagen. Da Thangbrand ikke forstod at spare, men gjerne selv vilde leve godt og holde sine Mænd paa en anstændig Maade, kom han snart tilkort med de Indtægter, han havde faaet. For at skaffe sig det nødvendige gav han sig nu til at røve og plyndre paa Hedningernes Gaarde. Herover blev Kongen vred; han lod Thangbrand kalde opover til Throndhjem og irettesatte ham strengt for hans lidet kristelige Færd, ja truede endog med at ville jage ham fra Landet. Thangbrand erkjendte sin Brøde, bad Kongen om Tilgivelse og lovede, at han skulde underkaste sig, hvad Bod Kongen end vilde paalægge ham. Olaf bød ham da drage til Island og omvende Folket

til Kristendommen. Thangbrand var villig til det. Kongen udrustede ham med Skib og Mandskab, og saasnart han fik Bør, lagde han ud fra Throndhjem.

Thangbrand landede paa Østkysten af Island ved Alftafjorden. Paa Beranes i Nærheden boede to Brødre. De forbød Folk at have noget Samkvem med de Fremmede. Paa Thvaattaa eller Aa, som Gaarden dengang kaldtes, boede den ansete Høvding Sida-Hall. Da han hørte om denne Vrangthed, red han strax til Skibet med treti Mands Følge og bød Thangbrand og hans Mænd med sig hjem. Han modtog ogsaa Indbydelsen, da Høsten kom.

Paa Tunet paa Thvaattaa lod Thangbrand sit Telt reise. Mikkelsaften holdt Thangbrand og hans Mænd tidlig op med at arbeide. Dette vakte Halls Opmerksomhed. Han spurgte Thangbrand, hvad det skulde betyde. Thangbrand fortalte ham da, at de holdt denne Dag hellig til Minde om Erkeengelen Mikael. "Hvad følger den Engel?" spurgte Hall. "Meget godt," svarede Thangbrand. "Han skal veie alt det gode, du har gjort, og alt, som synes ham vel, vurderer han høiere, end det fortjener." "Ham skulde jeg gjerne ville have til Ven," sagde Hall. "Det er Raad til det," mente Thangbrand. "Giv dig til ham idag med Gud." "Ja, hvis du indestaar mig for, at jeg faar ham til Skytsengel, saa skal jeg gjøre det," sagde Hall. Det lovede Thangbrand ham ganske sikkert, og Hall lod sig døbe det følgende Aars Paaskeaften med sit hele Hus (16de April 998).

Om Sommeren fulgte Thangbrand Hall til Althinget. Overalt prædikede han og døbte alle, som vilde antage Troen. Paa Stavafell talte Bonden Thorkell heftigt mod Kristendommen og stevnede Thangbrand til Holmgang. Thangbrand bar et Krucifiks foran Skjoldet; Kampen endte med Thorkells Fald. Paa Svinafell lod Høvdingen Flose sig primsigne. Paa Kirkebø traf de Kristne; det var Ætlinger af Ketil den taabelige, som havde indvandret over Suderøerne. Da de red herfra, brast Jorden under Thangbrands Hest; Thangbrand reddede sig, men Hesten sank i Afgrunden. Dette voldte Troldmanden Galdre-Hedin, som Hedningerne havde betalt for at føre Thangbrand og hans Mænd i Fordærvelse. Til Hevn herfor dræbtes Galdre-Hedin af en af Thangbrands Venner ved Navn Gudleif. I Fljotsliden søgte Vetrlide Skald at modarbeide dem og digtede Nidviser om dem. Til Gjengjæld slog Thangbrand ham ihjel. Paa Bergthorskvaal antog den vise Njaal og hans hele Hus Troen. Derimod trodsede Mørd Valgardssøn og hans Fader Valgard den graa af al Magt Ordet og dets Forkyndere. En anden Skald Thorvald veile (ɔ: den skrøbelige), der boede paa Grimsnes, digtede ligeledes en Nidvise om Thangbrand og hans Mænd; siden lagde han sig i Baghold for dem med en Flok. Men fra denne Færd slap Thorvald ikke med Livet. Paa sin Reise døbte Thangbrand ogsaa

Høvdingen Gissur hvite og Hjalte Skeggesson, der siden skulde bidrage saare meget til at fremme Kristendommens Sag.

Paa Althinget vilde Thorvalds Frænder angribe Thangbrand; men Njaal og Østfjordingerne forsvarede ham. Med stor Frimodighed forkyndte Thangbrand Troen paa Althinget og vandt mange for Kristendommen, navnlig fra den søndre Fjerding. Siden drog han østover. Overalt prædikede han med brændende Iver og døbte dem, som vilde antage Troen. Saaledes knyttede Sagnet længe Mindet om hans Missionsfærd til Thangbrandsløken i Oxnafjorden og Thangbrandspølen i Myvatn. Men da han kom til Skjalfandafljot ved Eyafjorden, tillod Eyfjordingerne ham ikke at drage videre. Træt og mismodig over al den Modbør, han fandt, besluttede Thangbrand sig nu til at forlade Landet om Høsten. Han drog ogsaa afsted; men heftige Storme tvang ham til at gjøre Vendereise. Hedningerne, der høist ugjerne saa dette, negtede at sælge ham Levnetsmidler, men Thangbrand tog med Magt, hvad han behøvede; dog lagde han efter sig i Penge, hvad Varerne var værd. En Høvding, Skeggbjørn paa Hytarnes, vilde straffe ham for dette Ran og drog med en bevæbnet Skare ned til ham. Der udspandt sig en haard Kamp, der endte med, at Skeggbjørn selv niende blev liggende død paa Stranden. Da Gissur hvite paa Skaalholt hørte om dette, tilbød han Thangbrand Vinterkvarter paa sin Gaard, og denne modtog Indbydelsen. Om Vinteren blev Thangbrands Skib Visunden*) af Storm og Flom ført ud paa Søen, hvorved det led adskillig Skade. Om Vaaren kom han til de vestligere Dele af Øen. Paa sin Færd traf han sammen med Steinvar, Skalden Revs Moder. Hun forsøgte at omvende Thangbrand til Hedendommen og talte længe og ufortrødent for ham, saa han ikke var istand til at faa lagt et Ord ind. „Har du ikke hørt det," sagde hun blandt andet, „at Thor bød Kristus Holmgang, men han turde ikke slaas med Thor?" Da Thangbrand hørte det, var det ude med hans Taalmodighed: „Nei," sagde han, „derimod har jeg hørt, at Thor ikke var andet end Støv og Aske, dersom Gud ikke vilde, at han skulde leve." „Ved du, hvem der har knust dit Skib?" spurgte hun saa. Thangbrand vidste det ikke. „Det skal jeg sige dig," sagde hun og kvad to Viser om, at det var Thor, som havde voldt det.

Thangbrand drog nu videre til Bardestrand. Paa Gaarden Hage boede den fremsynte Gest Oddleisson. Han foranstaltede et stort Gjestebud for Thangbrand og hans Mænd. Da de kom frem til Gaarden, 60 Mand i Følge, hørte de, at der var 200 Hedninger tilstede, og desuden var Berserken Utrygg ventendes did. Om ham gik der saa stort et Ord, at han hverken skyede Egg eller Ild, og at alle ræddedes for ham. Thangbrand spurgte da, om Folket her vilde tage ved Troen. Hedningerne svarede alle-

*) Visonoxen.

sammen Nei. "Jeg vil gjøre Eder et Forslag," sagde Thangbrand, "for at I skal se, hvilken Tro er bedst. Vi skal vie to Ilde, I hedenske Mænd en, jeg en anden; men den tredie skal være uviet. Ræddes Berserken nu for den Ild, jeg har viet, men vader de to andre, da skal I tage ved Troen." Gest gik strax ind paa det for sit og sine Husfolks Vedkommende, og siden vedtog ogsaa flere andre det samme. Da det spurgtes, at Berserken kom ansættende, tændte man Ildene, tog Vaabnene og løb op paa Bænkene for at se, hvorledes alt vilde løbe af. Ind stormer Berserken med draget Sværd og vader strax den Ild, som Hedningerne havde viet. Men da han kom nær den, som Thangbrand havde signet, gav han sig til at tude, at han brændte sig fordærvet. Han hug nu med sit Sværd mod Bænken, men sigtede for høit og traf Tverbjelken. Thangbrand slog ham i det samme over Armen med et Krucifiks, saa Sværdet faldt Berserken af Haanden. Siden bar man Vaaben paa ham, og han slap ikke derfra med Livet. Nu lod Gest sig døbe med sine Husfolk. Gest raadede Thangbrand fra at reise længere vest i Fjordene; thi der var Folk stride og slemme at drages med. "Skal denne Tro have Fremgang," mente Gest, "saa maa den blive lovtagen paa Althinget." "Jeg bar jo Sagen frem paa Thinget," indvendte Thangbrand; "men intet Sted mødte jeg større Modstand end der." "Du har dog gjort det meste," sagde Gest, "om der end vil blive andre, som skal have Fortjenesten af at faa den lovtagen. Ikke falder Træet ved første Hug." Gest gav Thangbrand gode Gaver ved Afskeden, da han reiste sydefter. Underveis tog han indom paa Haukadal. Her døbte han blandt andre den treaarsgamle Hall Thorarinssøn. Denne Hall skylder vort Lands Historie overmaade meget. Han var vis og forstandig, og som Olding opfostrede han Sagaskriveren Are frode fra hans 7de til 14de Aar. Endnu i sin høie Alderdom kunde han mindes, at Thangbrand døbte ham. Paa den samme Reise gjæstede Thangbrand ogsaa Njaal paa Bergthorskvaal. Da det rygtedes, at man paa Althinget havde lyst ham fredløs, forlod han Landet og drog over til Norge.

Paa Althinget samme Sommer kvad Hjalte Skeggessøn fra Lovberget en Visestump, hvori han gjorde Nar af Guderne og kaldte baade Freyja og Odin en Hund. Herfor anklagedes han strax af den ivrige Blotmand Goden Runolf Ulvssøn, som fik ham dømt til tre Aars Fredløshed. Hjalte Skeggessøn og hans Svigerfader Gissur hvite forlod nu Landet og drede over til Norge. De ankom til Nidaros, kort efter at Olaf Tryggvessøn var vendt tilbage fra sin Færd til Haalogaland. Hos ham fandt de den bedste Modtagelse.

Kristendommen lovtages paa Island. Nogen Tid i Forveien var der fra Island kommen flere Skibe i Følge til Throndhjemsfjorden. Ombord paa dem var mange ansete Islændinger, nemlig Halldor, en Søn af Gudmund rige, Kolbein Thordssøn, en Broder af Flose paa Svinafell, Sverting, en Søn af Hjalte Skeggessøns Fiende Runolf Gode, og Thorarin Nevjulfssøn. De var alle Hedninger. De fik høre, at Kong Olaf tvang hver og en til at antage Kristendommen. Da denne var vendt tilbage fra Haalogaland, vilde de derfor liste sig væk. De lagde ud af Elven og drog udefter Fjorden; men de var ikke komne langt, før de blev drevne tilbage af Modvind og maatte nu fortøie sine Skibe under Nidarholmen. Da Kongen hørte om Islændingernes Færd, sendte han strax Bud til dem, at de skulde komme ind til Byen og ikke understaa sig at reise uden hans Tilladelse. De vovede ikke at trodse Forbudet; de lagde sig atter i Elvendløbet, men lossede ikke Ladningen.

Kort efter Hjaltes og Gissurs Komme steg ogsaa Thangbrand i Land i Nidaros. Han fortalte Kongen, hvor ilde han var bleven modtagen af Islændingerne. "Nogle digtede Nidviser om mig", sagde han; "andre vilde dræbe mig, og tilsidst dømte de mig fredløs paa Althinget. Kun faa af dette Folk vil komme til at tage Troen". Kongen blev meget forbitret, da han hørte Thangbrands Klagemaal. Strax lod han blæse til Thing og bød alle Islændere, som i Byen var, at indfinde sig der. Da Thinget var sat, befalede han sine Mænd at dræbe eller lemlæste de Islændere, som endnu var Hedninger. "De, sagde han, skulde undgjælde for, at deres Frænder saa haanlig havde optaget hans Budskab". Da gik Kjartan Olafssøn, Gissur hvite, Hjalte Skeggessøn og andre, som var kristne, frem for Kongen og bad for sine Landsmænd. "Du maa da ikke gaa fra dine Ord, Herre Konge," sagde de. "Du sagde, at om En havde gjort dig nok saa meget imod, saa vilde du dog tilgive ham, naar han lod sig døbe. Nu vil alle de Islændinger, som her er, antage den rette Tro, og vi skal altid finde paa et Raad til at faa Kristendommen indført paa Island. Naar man har med raa Hedninger at gjøre, saa bør man bære sig fornuftig ad; man kommer langt længere med Mildhed og Skaansomhed end med Heftighed og Grumhed. Det var ikke mange paa Island, som likte Thangbrand. Du saa jo, Herre, hvorledes han for frem, da han var her hos dig. Værre og ikke bedre opførte han sig derude og viste Haardhed og Voldsomhed; var der nogen, han fik imod, slog han dem ihjel. Det kan da ikke være at undres over, at Folk ikke likte sligt." Saa længe talte de for Kongen, til han lod sig formilde; det bidrog ikke lidet til dette Omslag, at Gissur hvite var hans nære Frænde paa mødrene Side. Han gik ind paa, at alle Islændere skulde faa drage frit bort, med Undtagelse af de fire fornemste, som skulde blive tilbage som Gisler. Derhos maatte Gissur hvite og Hjalte love, at de af

yderste Evne skulde støtte Kristendommens Forkyndelse paa Island. Til Gisler kaarede Kongen Kjartan Olafsson, Halldor Gudmundsson, Kolbein Thordsson og Sverting Runolfsson. Hjalte og Gissur bad Kongen at behandle Gislerne godt. Paa Olafs Spørgsmaal om de havde Frænder blandt dem, sagde en Nordmand: "Jeg var paa Althinget i Sommer. Da lyste Runolf, Fader til denne Sverting, Hjalte fredløs." "Ondt gjengjælder Hjalte altid med godt; det saa jeg tit," sagde Thangbrand. Alle de Islændinger, som endnu ikke var kristnede, modtog nu Daaben. Om Høsten reiste de fleste af dem hjem; men Gislerne, Hjalte og Gissur blev Vinteren over hos Kongen.

Efter denne Tid hører man ikke mere til Thangbrand. Den følgende Vaar drog Gissur hvite og Hjalte Skeggesson ud til Island for at opfylde det Løfte, de havde givet Kongen. De havde med en Prest ved Navn Thormod og nogle andre Geistlige. Ogsaa Sverting Runolfsson gjorde i Stilhed sit Skib klart til at afgaa, idet han i det længste haabede, at han skulde faa Tilladelse til at reise. Men Kongen blev vred over denne Selvraadighed og mente, at han fik blive, hvor han var. "Det var tilpas," sagde han, "at Blotmandens Søn blev der, hvor det mindst hugede ham."

Hjalte og Gissur fik god Vør, men Overfarten drog dog temmelig længe ud. De kom udenfor Durholmeosen den Dag, da Flose Thordsson fra Svinafell red til Althinget. Undervejs spurgte han af nogle, som havde roet ud til Gissur og Hjalte, at hans Broder Kolbein og tre andre holdtes tilbage i Norge af Kong Olaf som Gisler. Paa Althinget fortalte Flose disse Tidender, og at Hjalte var kommen tilbage.

Gissur og Hjalte havde imidlertid landet ved Horgeøre paa Vestmannaøerne, hvor der stod en Horg. Olaf havde givet dem Tømmer til en Kirkebygning med. De brød ned Horgen og reiste Grundvolden til Kirken paa det Sted, hvor den havde staaet. Efter to Dages Ophold her drog de videre; de agtede sig nemlig til Althinget. De stødte først paa Runolf Godes Thingmænd, men disse vovede hverken at yde dem Hjælp eller Gjestfrihed, og de maatte derfor tilbagelægge et langt Stykke tilfods. Siden fik de dog Heste af sine Venner og Frænder, og nu gik Reisen hurtig for sig. Gissur søgte at bevæge Hjalte til at holde sig tilbage, indtil han havde skaffet ham Fred. Hjalte lovede det; men neppe var Gissur og hans Følge kommen i Nærheden af Althinget, før Hjalte igjen sluttede sig til dem.

Gissur havde i Forveien sendt Bud til sine Venner og Kristendommens Tilhængere, som var paa Thinget, at de skulde holde sig rede til at understøtte dem. Det viste sig nu, at det kristne Parti allerede var meget sterkt; saa mange stødte til Gissurs Skare, at han og Hjalte med en velvæbnet og ordnet Hær kunde ride til Thinget.

Her havde Hedningerne ogsaa stillet sig i Fylking for at tage imod dem. Det kom dog ikke til Kamp, da Hedningerne blev slagne af Rædsel. Den følgende Dag sang Presten Thormod Messe ved Vestfjordingernes Boder. Siden begav Hjalte sig i Spidsen for Klerkerne, der var i fuldt Skrud og bar Røgelseskar i Hænderne, til Lovbjerget, fulgt af de Kristnes hele Skare. Her talte Hjalte og Gissur med Djærvhed Kristendommens Sag. Neppe havde de endt sin Tale, før der opstod Tummel og Larm paa Thinget. Den ene snakkede i Munden paa den anden, og Kristne og Hedninger erklærede, at de ikke længere vilde staa under de samme Love; det lod til, at Hedninger og Kristne fra nu af vilde splitte sig i to forskjellige Statssamfund. Medens man endnu trættede, kom der et Ilbud til Thorodd Gode, at der havde fundet et vulkansk Udbrud Sted i Nærheden af hans Gaard, og at den rindende Lava truede med at ødelægge hele Eiendommen. Da sagde en af Hedningerne: "Er det at undres over, at Guderne bliver vrede over slig Tale, som vi idag har maattet høie?" Dette hørte Snorre Gode, som selv var en Hedning: "Hvem var Guderne saa vrede paa, da Jorden brandt her, hvor vi nu staar?" Hele Althingspladsen og Lovbjerget er nemlig ogsaa en Lavastrækning, som er langt ældre end Islands Bebyggelse.

Begge Parter skiltes som aabenbare Fiender, og man gjorde sig rede til Kamp, som nu syntes uundgaaelig. Hedningerne lovede sine Guder et stort Menneskeoffer, hvis de maatte seire i Striden. Til dette Blot kaarede de to Mænd af hver Lands-Fjerding. De Kristne paa sin Side kaarede lige saa mange af sin Midte, som ved et rent og dydigt Liv skulde hellige sig den eneste sande Gud og søge at vinde hans Naade. Blandt dem var Hall fra Sida og Thorvald vidfarles Broder Orm Kodraansson, som ved denne Leilighed blev døbt.

Til Lovsigemand for sit Parti valgte de Kristne Hall fra Sida. Denne syntes imidlertid, at det var ilde, at Øens Befolkning saaledes skulde splitte sig i to Samfund. Han henvendte sig derfor til Øens egentlige Lovsigemand Thorgeir Gode paa Ljosavatn og bad ham lyse den nye Lov, som de Kristne havde vedtaget. Herfor overlod han ham den Løn, som tilkom ham som Lovsigemand. Thorgeir Gode var endnu Hedning, skjønt han vistnok i Hemmelighed var vunden for den nye Lære. Alligevel havde Sagen sin store Vanskelighed. Det fortælles, at Thorgeir et helt Døgn lagde sig fore i sin Thingbod med Kappen over Hovedet og blev liggende saaledes. Dagen efter kaldte han hele Thingalmuen sammen til Lovbjerget, baade Hedninger og Kristne. Da alle havde sat sig, reiste Thorgeir sig og krævede Lyd. Han forestillede nu de forsamlede, hvilken Ulykke det vilde være, om Islændingerne vilde splitte sig i to Statssamfund; thi da vilde det være ude med al Fred og Enighed. Vilde man følge hans Raad, sagde han,

skulde han efter bedste Skjøn fremsætte de Lovbestemmelser, som de gjorde klogest i at antage. Alle lovede med Ed, at de vilde vedtage den Lov, han fremsagde. Thorgeir sagde da: "Dette er det første Bud i vor Lov: alle Folk paa Island, store og smaa, skal være kristne og tage ved Daaben, forsaavidt de endnu ikke er døbte. Alle Templer og Afgudsbilleder skal være uhellige og nedbrydes. Enhver, som vidnesfast bloter Afguderne, skal være fredløs; ofrer han derimod til dem i Løndom, skal han ikke være straffskyldig. Men da de, som mest har staaet Kristendommen imod, ikke kan indse, at det kan lade sig gjøre at opdrage alle de Børn, som fødes, baade de fattiges og de riges, og at negte sig det, som de mest bruger til Føde, saa maa de have sin Villie for saa vidt, at de skal have Lov til fremdeles at udsætte Børn og spise Hestekjød. Derhos skal alle de andre gamle Love, som ikke aabenbart strider mod Kristendommen, staa ved Magt." Da Thorgeir sluttede sin Tale, heder det, roste alle den Lov, han havde fremsat; de Kristne var glade, fordi deres Tro blev den herskende Religion, og Hedningerne tog vel ogsaa den hele Omvæltning med Ro, siden den ikke i nogen større Grad berørte deres materielle Interesser. Mange blev strax døbte, men de øvrige lod sig foreløbig primsigne, da de ikke syntes om at lade sig neddukke i koldt Vand. De foretrak at vente, til de kunde blive døbte i de varme Kilder. Navnlig blev mange døbte i Reykedalen søndenfor Olvusvand. Hjalte Skeggesson stod selv Fadder til sin fordums Uven Runolf Gode og sagde spøgende, da han blev primsignet: "Nu lærer vi den gamle Gode at maule Salt".*) Da Thingfolket om Sommeren vendte hjem, blev hele Almuen døbt og fra nu af mødte Kristendommen ingen Modstand mere. Rundt om paa Øen reiste den ene Kirke sig efter den anden. "Enhver, som opførte en Kirke, forsikrede Presterne Islændingerne, havde i det andet Liv Ret til at kræve Rum for lige saa mange Mænd i Himmerige, som der kunde rummes i den Kirke, han havde bygget." De fleste mægtigere Høvdinger reiste i den nærmest paafølgende Tid Kirker paa sine Gaarde, saa at der ikke paa langt nær var Prester nok til at synge Messe i dem.

Endnu den samme Sommer fik Kong Olaf Bud om, hvor letvindt Kristendommens Indførelse var gaaet for sig paa Island. Han lagde nu ikke flere Hindringer i Veien for, at de unge Islændinger, han havde holdt tilbage som Gisler, fik vende hjem til sin Fødeø.

Kjartan Olafssons Hjemkomst og Død. Paa samme Tid, som Gissur og Hjalte reiste over til Island, drog ogsaa alle de Islændinger, som var i Nidaros, afsted med Undtagelse af de fire, som maatte blive

*) Ved Primsigningen fik den, som skulde døbes, et Stykke Salt at æde. Det skulde minde om Frelserens Ord: "I er Verdens Salt".

tilbage som Gisler. Blandt dem, som vendte hjem, var Hallfred Vandraadeskald og Bolle Thorleiksson.

Da Kjartan og de øvrige Gisler fik Hjemlov, gjorde de sig strax reisefærdige. Kong Olaf udlod sig dog med, at han ikke egentlig havde tænkt at lade Kjartan reise, da han inderlig gjerne ønskede at beholde ham hos sig. Han lovede ham ogsaa, at han skulde skaffe ham et saa godt Giftermaal, at han ikke kunde gjøre et saadant Parti paa Island. Hermed tænkte han vistnok paa sin Søster, den fagre Ingebjørg, som opholdt sig hos ham og havde faaet Kjartan meget kjær. Men denne huskede paa sin Forlovede, Gudrun Usvivsdatter, som han troede endnu sad og ventede paa ham, skjønt de tre Fæstensaar var omme. Han gjorde sig derfor færdig til at reise. Da han kom til Ingebjørg for at sige Farvel, blev hun meget bedrøvet; hun tog frem et Skrin, som stod hos hende, og drog ud af det et hvidt guldvirket Hovedlin. Det gav hun Kjartan med de Ord, at det vilde være passende Brudegave til Gudrun Usvivsdatter. "De islandske Kvinder skal dog faa se," sagde hun, "at den Kvinde, du talede med i Norge, ikke er af Trælleæt". Hovedlinet forvaredes i en Pose af kostbart Tøi. Kjartan takkede og kyssede hende; man troede for vist, at det gik dem begge nær til Hjerte at skilles. Kong Olaf og mange af hans Mænd fulgte Kjartan ned til Skibet. Da de skiltes, gav Kongen ham et smukt og vel forarbeidet Sværd til Afmindelse, og formanede ham til at holde fast ved Troen og elske Gud. Da Kjartan gik ud paa Skibet, saa Kongen efter ham og sagde til de omstaaende: "Det er tungt, at vor Skjæbne maa opfyldes."

Mangt og meget var forandret paa Island i den Tid, Kjartan havde været borte. Aaret i Forveien var hans Fosterbroder Bolle Thorleiksson bleven gift med hans Forlovede Gudrun Usvivsdatter. Da Bolle var kommen hjem, havde han begyndt at fri til Gudrun. Han indbildte hende først, at Kjartan var saa godt som forlovet med Kong Olafs Søster Ingebjørg. Det var ikke Tvivl om, at Olaf hellere gav sit Samtykke til deres Giftermaal, sagde han, end at han lod Kjartan reise. Gudrun mente, at det jo var en glædelig Tidende, og at Kjartan fortjente at faa en god Kone. Hun gik bort i det samme; Folk lagde Mærke til, at hun var blussende rød i Hovedet, og man tænkte, at hun ikke fandt Tidenden saa glædelig alligevel. Siden kom Bolle støt til Lauge, og det var greit at skjønne, at det var Gudrun, som trak ham did. Men hun vilde ikke vide noget af Frieriet. Engang lod hun ham høre, at hun ikke vilde gifte sig med nogen, saa længe hun vidste, at Kjartan var i Live. "Aa, skal du bie efter ham," mente Bolle, "saa bliver du nok siddende ugift i adskillige Aar." Da han ikke kom nogen Vei med hende selv, friede han til hende gjennem hendes Fader. Endda vilde Gudrun ikke høre noget om det. Da blev gamle Usviv vred og lod hende vide, at han vilde raade for sine Børn i alt, hvad

han forstod sig bedre paa end de. Gudrun gav nu efter, og Bryllupet stod i Begyndelsen af Vinteren.

Folk undredes paa, hvad Kjartan vilde sige, naar han hørte om dette. Men han lod sig ikke merke med det allerringeste. En Stund efter Hjemkomsten ægtede han den smukke Refna Aasgeirsdatter, som ved Bryllupet var iført det prægtige Hovedlin, som Ingebjørg Tryggvesdatter havde bestemt for Kjartans Brud. Gudrun ærgrede sig frygtelig over dette, og nu gav hun sit Had til Refna og Kjartan Luft paa forskjellige Maader. Først forsvandt det Sværd, som Kong Olaf ved Afskeden havde foræret Kjartan. Det blev fundet igjen i en Sump ved Hjardarholt, hvor en af Gudruns Brødre havde slængt det. Siden forsvandt Refnas Hovedlin under et Besøg paa Lauge, og Folk ymtede om, at det var bleven opbrændt paa Gudruns Foranstaltning. For nu at ærte Lauge-Folkene igjen drog Kjartan strax over Jul til Lauge med 60 Mand og holdt Beboerne indestængte i tre Dage, saa at de ikke kunde komme udenom Døren i nogetsomhelst Erinde. Dette syntes de var en større Skam, end om Kjartan havde dræbt to eller tre Mand for dem. En Stund efter hørte Kjartan, at Bolle stod i Begreb med at kjøbe Gaarden Tunga i Sælingsdalen. Han red strax did og tvang Bonden til at overlade ham Gaarden for samme Pris. Da Gudrun hørte om dette, sagde hun til Bolle: "Nu har Kjartan forelagt dig to rigtig haarde Vilkaar; enten maa du forlade dette Hered med Skam, eller og maa du i alle Eders Møder vise større Mandsmod, end du hidtil har vist." Hertil svarede Bolle intet. I Paaskeugen var Kjartan paa Tunga. Dette fik Gudrun høre. "Aa ja, Kjartan kan nok bære sig ad, som han vil mod andre og drage, hvor han lyster," sagde hun til sine Brødre; "thi der er ingen, som vover at løfte Vaaben mod ham." Den Dag, Kjartan skulde hjem til Hjardarholt, eggede hun sine Brødre til at lægge sig i Baghold for ham. Bolle, hendes Mand, vilde først ikke være med; men da Gudrun truede ham med, at hun vilde afbryde Samlivet med ham, hvis han ikke vilde følge hendes Brødre, var han svag nok til at give efter, skjønt hans Samvittighed bebreidede ham den Nidingsdaad, hvormed han var ifærd at lønne Hjardarholt-Folkets Godhed mod ham. Ialt var de elleve i Tallet.

Kjartan kom imidlertid ridende selv tredie sydefter gjennem Svinedalen, hvor Usvivssønnerne havde lagt sig paa Lur i Bukkegilen. Ikke langt derfra boede en Bonde. Han var om Dagen reist ud sammen med sin Saudegjeter for at lede efter sine Heste. Da de saa, hvorledes Laugemændene laa i Baghold, og Kjartan med sit Følge drog nedover Dalen uden at ane noget ondt, vilde Saudegjeteren opover for at advare Kjartan. Men Bonden sagde: "Hold Mund! Tænker du, din Tull, at du kan redde en Mand, naar hans Tid er kommen? Vi skal stille os der borte, saa skal det være Moro at se, hvorledes Mødet løber af. Kjartan er vel en vaabendjærv Karl, men det kan nok ogsaa behøves nu, da der er saa mange mod en."

343. Geysir og Strockur paa Island.

Inden Kjartan vidste Ordet af, stevnede Usvivs Sønner ind paa ham. Han og hans to Følgesvende forsvarede sig tappert. Uheldigvis havde Kjartan denne Dag ikke med sig det gode Sværd, Kong Olaf havde givet ham, men et andet, som snart blev sløvt og bøiede sig. Ikke desmindre dræbte han en af sine Modstandere og saarede to andre. Bolle havde hidtil holdt sig tilbage, da han ikke havde Hug til at kjæmpe med sin Fosterbroder. Da eggede en af Gudruns Brødre ham med haanende Ord. Strax drog da Bolle sit Sværd og løb frem mod Kjartan. "Nu vil du vist begaa en Nidingsdaad," sagde denne; "men bedre tykkes det mig at modtage Døden af din Haand end at give dig den." Han kastede sit Værge fra sig og oppebiede Dødshugget, som heller ikke lod vente paa sig. Men neppe var det gjort, før Bolle bitterligen angrede, hvad han havde gjort. Han kastede Sværdet fra sig og greb i sine Arme den segnende Kjartan, som udaandede i hans Favn. Bolle lyste Drabet paa sig.

Da han kom hjem, modtog Gudrun ham med glædestraalende Ansigt. "Vi har begge udført et godt Dagsverk," sagde hun. "Jeg har spundet tolv Alens Garn, og du har dræbt Kjartan." "Ikke behøver du at minde mig om denne Ulykke; sent vil jeg glemme den", sagde Bolle mørk. "Ikke regner jeg det, som er skeet, blandt Ulykker," svarede Gudrun. "Siden Kjartan kom hjem, har han altid traadt dig under Fødder. Nu kan du atter reise dig. Men mest gotter jeg mig over, at Refna ikke ler, naar hun i Kveld gaar tilsengs." "Ikke ved jeg, hvem der blegner mest ved denne Tidende, hun eller du," sagde Bolle; "men det bæres mig for, at du vilde have været roligere, om det var mig, som laa paa Kamppladsen, og Kjartan kom og bragte dig Budskabet derom." Da kunde Gudrun skjønne, at han var vred, og søgte at berolige ham med venlige Ord.

Da Olaf Paa hørte om sin Søns Død, blev han, som man kan tænke yderst bedrøvet. Hans Sønner vilde strax hen at dræbe Bolle; men Olaf forhindrede det: "Jeg faar ingen Erstatning for min Søn derved, at Bolle bliver dræbt," sagde han. Derimod eggede han dem til at dræbe nogle Mænd, som havde været med i Drabet paa Kjartan. Bolle tillod han derimod at kjøbe Gaarden Tunga, hvilket Kjartan havde hindret ham fra. Kjartans Lig blev ført til den Kirke, som hans Morbroder Thorstein Egilssøn havde opført paa Gaarden Borg. Refna græmmede sig tildøde over Kjartans Død. Paa Thinget dømtes Usvivs Sønner til at forlade Landet. De drog over til Norge og saa neppe mere Island igjen.*) Bolle derimod skulde faa Tilladelse til at sidde i Heredet, saa længe Olaf Paa levede. Men tre Aar efter fulgte ogsaa han Kjartan i Graven, og nu opsatte hans Sønner ikke Blodhevnen længere.

*) Fra den ældste af dem, **Uspak**, nedstammede den mægtige Æt, til hvilken Erkebiskop Eystein hørte.

344. Kirkedør fra Island.

Den, som med størst Iver krævede Bolles Liv, var Kjartans Moder Thorgerd, Egil Skallagrimssøns Datter. Engang red hun med sine Sønner Halldor og Steinthor op til Sælingsdalen. Da de kom til Tunga, vendte hun sin Hest op mod Gaarden og spurgte: "Hvad heder den Gaard?" "Det ved du nok, Moder," sagde Halldor; "den heder Tunga." "Hvem bor der?" vedblev hun. "Det ved du jo ogsaa, Moder," svarede Halldor. "Ja, der bor Bolle, Eders Broders Banemand," sagde hun. "Det er tungt for mig at have fostret saa usle Sønner, at I ikke engang orker at hevne en saadan Broder som Kjartan. Bedre havde det været, om I havde været Døtre og var blevne bortgiftede, — saa vanslægtede er I fra Eders gjæve Fædre." "Det skal ikke lægges dig til Last, om Kjartans Død gaar os af Minde," svarede Halldor. Derpaa red de hjem; men det var ikke den eneste Gang, Thorgerd eggede sine Sønner.

Ikke længe efter drog Halldor selv niende hjemmefra for at gjeste Bolle. Thorgerd vilde være med; det nyttede ikke, at man forestillede hende, at det ikke var nogen Færd for en Kvinde. Hun fik dog sin Villie frem. Om Morgenen tidlig naaede de det Sted, hvor Bolle boede. Hans Saudegjeter havde faaet Øie paa Færden og vilde hen at varsku Bolle; men han blev indhentet og kastet saa voldsomt til Jorden, at hans Rygben knækkedes. Om en Stund var de udenfor Sæteren, hvor Bolle og Gudrun var. Disse vaagnede ved Larmen af, at Mændene sprang af Hestene. Bolle fik med megen Møie Gudrun overtalt til at gaa bort fra Huset. Hun tog da noget Tøi, gik hen til Bækken og gav sig til at vaske. Efter et tappert Forsvar blev Bolle dræbt inde i Huset. "Nu vil Gudrun have nok med at rede Bolles røde Lokker," sagde Thorgerd, da hun saa hans Hoved ligge paa Gulvet. Da de efter fuldbragt Daad vilde fjerne sig, kom Gudrun gaaende opover fra Bækken. Hun talte til Halldor og spurgte, hvorledes Striden var falden ud. Hun fik nøie Besked om det, og Bolles Banemand gik hen og tørrede Blodet af sit Vaaben paa hendes Hovedlin. Gudrun saa paa ham og smilte. Da de steg til Hest, fulgte hun dem et Stykke paa Vei og talte med dem; hun vilde nemlig have nøie Rede paa, hvem der var med paa Færden. Det siger sig selv, at Gudrun ikke gav sig, før hun fik taget Bolles Banemand af Dage.

Siden blev Gudrun gift for fjerde Gang med den mægtige Høvding **Thorkell Eyjulfssøn** paa Kvam. Da hun blev gammel, slog hun sig rent fra Verden og levede som en Eneboerske. Engang — heder det — spurgte hendes Søn Bolle hende: "Sig mig, Moder, hvem af dine Mænd holdt du mest af?" "Thorkell var en stor Høvding og en mægtig Mand, men ingen var behageligere af Væsen end Bolle. Min anden Mand var klogtig og lovkyndig, om den første vil jeg slet ikke tale." "Ja," mente Bolle, "men hermed har du ikke sagt mig, hvem du elskede høiest." "Haardt

trænger du ind paa mig, min Søn," sagde hun, "men skulde jeg sige det til nogen, maatte det være til dig. Jeg elskede ham mest, hvem jeg var værst imod."

Ragnvald Jarls Frieri. Ormen lange bygges. Vendlands-Færden.

Vinteren efter, at Olaf var kommen tilbage fra Haalogaland, sad han i Ro i Nidaros, hvor han var omgivet af mange gjæve Mænd. "Hver Nat," siger Skalden Hallarstein, "gik de guldbeslagne Horn omkring mellem Stridsmændene. Den vidtberømte Hersker lærte sine Mænd at forstaa sig paa Vin." I det hele synes det, som hans Hof den Tid har været lige saa prægtigt som nogen af hans Forgjængeres.

Ved Juletider kom der Mænd fra Ragnvald Ulvsson, som nys var bleven Jarl i Gautland, for at forlange Olaf Tryggvessøns nys nævnte Søster Ingebjørg tilægte. Han var en gjæv Mand i enhver Henseende, og Olaf havde intet imod at faa ham til Maag. Dog sagde han, at Ingebjørg fik raade for det. Hun svarede, at det eneste hun havde imod det, var, at han var Hedning. Sendebudene vendte tilbage til Gautland med den Besked, at næste Sommer, naar Kongen kom syd i Landet, kunde han indfinde sig hos ham; da skulde de træffe nærmere Aftale.

Om Vinteren lod Kong Olaf lægge Kjølen til et stort Langskib i en af Bugterne inde under Ladehammeren, maaske Korsviken; i Norge havde man endnu ikke set dets Mage, siger Sagaerne. Alt var meget smukt udført og Tømmeret af bedste Sort. Thorberg Skafhøggssøn hed den Mester, som forestod Bygningen. Da Skroget paa det nærmeste var færdigt og Rælingen skulde lægges paa, maatte Thorberg reise hjem til sin Gaard og kom først tilbage en god Stund efter. Da var Skibsbordene ganske færdige. Om Kvelden reiste Kongen og Thorberg ud for at se, hvorledes det gik. Alle sagde da, at man aldrig havde set et saa stort og vakkert Langskib. Næste Morgen kom Kongen i Følge med Thorberg atter ud til Skibet. Der stod Arbeiderne og tog sig ingenting for. Kongen spurgte dem om Aarsagen til, at de intet bestilte. De sagde da, at om Natten havde En været der og sat det ene dybe Øxehug efter det andet i det øverste Bord fra Fremstavnen og helt agter i Løftingen. Kongen saa efter og fandt, at det ganske rigtig

forholdt sig saaledes. Da blev han vred og svor en dyr Ed paa, at den, som havde baaret sig saa ondskabsfuldt ad, skulde dø, og udsatte en Belønning for Gjerningsmandens Opdagelse. "Jeg tror nok, jeg kan sige, hvem der har gjort det," sagde Thorberg. "Saa?" spurgte Kongen. "Ja, det er nu saa, at jeg har gjort det." "Da skal dit Liv bero paa, at du kan gjøre Skibet saa vakkert igjen, som det før var," sagde Kongen. Thorberg tog strax en Øxe og gik hen og telgede alle Hug ud, og enhver, som saa det, sagde da, at det Bord, Thorberg havde dannet, var det vakreste. Paa Kongens Opfordring huggede Thorberg ogsaa det andet Bord til paa samme Maade. Skibet havde samme Form som det, der havde tilhørt Raud den ramme, men var langt større og smukkere udstyret. Det indeholdt nemlig ikke mindre end 34 Rum. Det kaldtes **Ormen lange** til Adskillelse fra Rauds Skib, som nu fik Navnet **Ormen korte**.

Vinteren var mild, og der blev tidlig Vaar. Palmesøndag gik Kongen opover Gaden; da kom der imod ham en Mand, som bød frem Kvannerødder, som var usædvanlig store til paa den Aarstid at være. Kongen kjøbte en og gik hjem med den til Dronning Thyre. Han fandt hende tungsindig og sutrende; det havde nok gaaet tit paa med det i den sidste Tid. Kongen rakte hende Kvanneroden med de Ord, at den skulde hun faa. Men hun slog den fra sig med Haanden: "Ganske andre Gaver fik jeg af min Fader, Harald Gormsson. Men han var nu ogsaa langt mindre ræd for at drage ud af Landet, end du er; thi du tør ikke for min Broder Svein drage gjennem Danmarks Rige og hente det, som tilkommer mig." Det var mere, end Olaf syntes om at høre. Han for op og sagde: "Aldrig bliver jeg ræd Svein, Broder din! Mødes vi, skal det nok blive han, som trækker sig unda!"

Det Gods, Dronning Thyre pukkede paa, hang det saaledes sammen med. Hendes Fader, Harald Gormsson, havde tidlig foræret hende store Eiendomme paa Fyen, Falster og Bornholm, som hun trak Indkomsterne af, saa længe hun sad Enke efter Styrbjorn. Da Giftermaalet med Kong Burisleiv kom istand og Kong Svein Tjugeskjæg paa samme Tid ægtede Venderkongens Datter Gunhild, blev det aftalt, at Svein skulde faa Thyres Gaarde i Danmark, mod at hun fik de Eiendomme i Vendland, som blev udlagte som Medgift for Gunhild. Ved Thyres Flugt blev disse Gaarde inddragne af Venderkongen; men nu krævede Thyre, at Olaf skulde søge Erstatning for dem.

Strax over Paaske stevnede Kongen Thing i Byen. Her kundgjorde han for Folket, at han om Sommeren vilde drage ud af Landet med Ledingen. Han bestemte tillige, hvor mange Skibe han vilde have fra hver Fjord. Siden sendte han Bud omkring i Landet, at Hæren skulde holde sig rede. Ormen lange blev sat paa Vandet og rigget; den vilde han selv styre. Ombord paa denne samlede han de dygtigste og djærveste Kjæmper fra det hele

Land; ogsaa nogle Islændere fulgte med. Ingen af dem maatte være over 60 eller under 20 Aar. I Stavnen var blandt andre Merkesmanden Ulv røde og Kolbein Stallar. I Krapperummet var Einar Eindridesson, en Sønnesøn af Styrkaar paa Gimse i Gauldalen. Han var ikke mere end 18 Aar gammel; men paa Grund af sin usædvanlige Legemsstyrke og sin Dygtighed som Bueskytter havde man gjort en Undtagelse for hans Vedkommende. Han havde faaet Tilnavnet Thambarskelver af sin Bue Thamb; med den kunde han drive en Kolv tvers gjennem en fersk Oxehud, som var hængt over en Stang. Thorkel Nevja, Kongens Halvbroder, styrede Ormen korte, og Tranen førtes af Kongens Morbrødre Jostein og Thorkell Dyrdil. Ialt lod Kongen ni store Skibe udruste fra Throndhjem og desuden flere smaa, der havde 20 Aarer og mindre.

Før Afreisen fra Throndhjem foretog Kongen en ny Inddeling af Thrøndelagen og indsatte Mænd, som skulde varetage hans og Egnens Tarv som Sysselmænd og Aarmænd. Det drog derfor temmelig længe ud, før han kom afsted. Ombord paa Ormen lange havde han Dronning Thyre, sin Søster Ingebjørg, Biskop Sigurd og flere Prester.

Nedover langs Kysten gik Færden kun langsomt, dels fordi Kongen skulde undersøge, hvorledes Troen overholdtes, dels krævede Gjennemførelsen af den nye administrative Ordning hans personlige Nærværelse i nogen Tid. Underveis sluttede et stort Antal Ledingsskibe sig til hans Følge. Paa Sole paa Jæderen holdt hans Svoger Erling Skjalgssøn et prægtigt Gjestebud for ham. Her indfandt ogsaa Ragnvald Jarl fra Gautland sig for personlig at frembære sit Frieri til Ingebjorg Tryggvesdatter. Den eneste Betingelse, Kongen stillede for at Giftermaalet skulde komme istand, var, at han skulde lade sig døbe og indføre Kristendommen i sit Land. Herpaa gik han ind og Bryllupet blev strax holdt. Kongen gav ham Prester med og tog den kjærligste Afsked med ham og sin Søster.

Ved Gautelvens Os blev Kongen liggende en Stund for at vente paa de Ledingsskibe, som endnu ikke havde stødt til Flaaden. Da de endda ikke kom, turde han ikke blive liggende længere, siden Høsten nærmede sig med sterke Skridt. Han haabede imidlertid i det længste paa, at de nok vilde komme efter, og fortsatte Reisen til Vendland. En Stund efter, at Kongen havde forladt Gautelven, kom Bondehæren ganske rigtig derhen; men i Stedet for at drage efter Kongen vendte den om igjen. Da Kongen kom frem til Vendland, gjorde Burisleiv ingen Vanskeligheder ved at udrede, hvad Olaf forlangte, og det tør godt hænde, at der med det samme blev truffet Aftale mellem Kongerne om et Forbund mod den danske Konge Svein Tjugeskjæg.

Opholdet i Vendland var ikke af lang Varighed. Alligevel fandt Bønderne, som havde ligget ude i Leding siden Begyndelsen af Sommeren,

at det drog vel længe ud, før de kunde komme hjem. De begyndte derfor at knurre, og Kongen fandt sig nødsaget til at lade dem drage. Han stolede helst paa sine egne Folk.

Der bares Rygter over fra Danmark, at Kong Svein tænkte paa at angribe Kong Olaf. Svein havde sendt Bud til sin Maag Olaf svenske, at han maatte komme ham til Hjelp. Desuden nærmede han sig igjen Jomsvikingernes Høvding Sigvalde Jarl, som var hans Uven fra tidligere Tid;*) denne skulde hjelpe ham til at narre Olaf i en Fælde. Hvilken Fordel Sigvalde skulde have af det, siges ikke bestemt. Men han paatog sig hellere end gjerne at gjøre en saadan Streg, skjønt han denne Gang gjorde Brud paa et gammelt Venskab.

Slaget ved Svolder.

I den Fjord, som gaar ind til Greifswalde mellem Rügen og Peene-Mundingen i Nordtyskland, ligger der en liden Ø, som kaldes Greifswalder Oie eller Svolder, som vore Forfædre kaldte den. Her laa den 9de September i Aaret 1000 en Flaade paa 80 Skibe samlet. De 60 af dem tilhørte den danske Konge Svein Tjugeskjæg, 15 den svenske Konge Olaf og de 5 var Erik Jarls. De laa der for at passe op Olaf Tryggvesson paa hans Hjemreise til Fædrelandet.

Den norske Flaade gled for en svag, men gunstig Vind ud af Svinemünde Havn, hvor den havde ligget under Opholdet i Vendland. De sværere Skibe skjød kun ringe Fart, saa de lette Skuder seilede fra dem. Sigvalde Jarl vilde følge Kongen et Stykke paa Vei, til han var kommen ud i rumt Farvand. Han havde elleve Skibe med. I Førstningen holdt han sig tæt i Nærheden af Kongen. Men da han havde hørt, at de fremmede Fyrster allerede havde lagt sig i Ly af Svolder, raabte han over til Olaf og tilbød sig at seile lidt forud for at vise de større Skibe Veien, da han kjendte Farvandet særdeles godt.

Oppe paa Svolder stod Svein Danekonge, Olaf Sveakonge og Erik Jarl og saa udover. Det var vakkert Veir med straalende Solskin, og Olafs Skibe drog udefter i store Skarer. Da tiltrak et stort og prægtigt Skib sig Opmerksomheden. "Det er vist Ormen lange," sagde begge Kongerne. "Nei,"

---

*) Se Side 288 ff.

svarede Erik Jarl, "ikke er det Ormen lange." Han havde Ret; det tilhørte Eindride af Gimse. Om en Stund viste der sig et andet Skib, større og prægtigere end det foregaaende. "Ræd er Olaf Tryggvesson nu," sagde Svein; "thi han tør ikke seile med Hoved paa sit Skib." "Nei," svarede Erik Jarl, "dette Skib med det stavede Seil kjender jeg meget godt; det tilhører Erling Skjalgsson fra Sole. Lad ham seile; bedre er det for os, at dette Skib fattes i Olafs Flaade." Om en Stund dreiede Sigvalde Jarls Skibe ind under Holmen. Umiddelbart efter seilede der tre Skibe frem; det ene af dem var meget stort. "Der farer Ormen lange," udbrød Kong Svein, "lad os gaa til Skibene." "Vi skal give os gode Stunder endnu!" mente Erik Jarl, "de har nok flere store Skibe end Ormen lange." Da siger den ene til den anden: "Erik Jarl vil nok ikke stride idag og hevne sin Fader. Dette er da ret en stor Skam, som vil spørges over alle Lande, at her lig-

345. Sværdknap af Hvalrostand. Funden paa Munkholmen udenfor Throndhjem.

ger vi med en saa stor Hær, medens Olaf Tryggvesson seiler tilhavs lige for Næsen af os." Medens man endnu talte herom, seilede der fire Skibe forbi. Et af dem var en stor Drage med sterkt forgyldt Hoved. Da reiste Svein sig og sagde: "Høit skal Ormen lange bære mig i Kveld. Den vil jeg styre." Men Erik Jarl sagde halvhøit, saa nogle hørte det: "Aldrig vil Kong Svein kunne tage det fra Kong Olaf med hele Danehæren, selv om han ikke havde havt større Skib." Kongernes Folk var nu nede paa Skibene, hvor de tog ind Tjeldene og gjorde sig slagfærdige. I det samme kom der tre store Skibe seilende frem; efterpaa kom et fjerde, der var endda større. Det havde i Forstavnen et stort lueforgyldt Dragehoved, som kastede Glands vidt omkring sig i den klare Septemberdag. Da man saa det, havde man intet at sige; der opstod en taus, frygtblandet Beundring i Danernes Hob. Kun Erik Jarl sagde: "Dette er Olaf Tryggvessøns Skib, og det hører sig for ham; thi han er saa meget bedre end andre Konger, som Ormen lange overgaar andre Skibe."

Da Olaf Tryggvessøn saa, at de nærmest forudseilende Skuder lagde bi, styrede han op forbi dem og spurgte, hvad det skulde sige. Man svarede tilbage, at der var Ufred i Vente, og at man gjorde rettest i at flygte. Men Olaf bød fra Løftingen, der han stod: "Ned med Seilet! Aldrig har jeg flyet i Kamp før, og Gud skal ogsaa denne Gang raade for mit Liv."

Nu roede den fiendtlige Flaade frem bag Odden. Vidt og bredt laa Sjøen dækket af Skuder. Selv Thorkell Dyrdill fandt, at det nu ikke kunde være nogen Skam at flygte. Men Olaf bød, at man skulde binde Skibene sammen og gjøre sig rede til Kamp. Luren lød; i Midten lagdes Ormen lange, Tranen og Ormen korte paa hver Side af den. Da Olaf saa, at Ormen langes Bagstavn blev liggende temmelig langt agter for de øvrige Skibe, bød han, at Ormen skulde lægges bedre frem. "Ikke vil jeg i Kampen staa bagerst af alle mine Mænd," sagde han. Merkesmanden Ulv røde, som stod længst fremme i Stavnen, udbrød da: "Haard Dyst vil der blive paa Saxene, skal Ormen lange lægges saa meget længere frem end de andre Skibe." "Ikke vidste jeg," gav Kongen ham tilbage, "at jeg havde en Merkesmand, som var baade rød og ræd." "Vend du ikke Ryggen til før i Løftingen, end jeg gjør i Stavnen," sagde Ulv, "og skyd ikke paa mig," vedblev han, da han saa, at Kongen tog Sigte paa ham med en Pil, "men heller did, hvor det mere kan trænges. Du har neppe for mange Mænd, naar Kvelden kommer."

Olaf stod i Løftingen paa Ormen. Han ragede høit op over alle; det lyste af hans gyldne Hjelm og Skjold, og en kort rød Silketrøie havde han kastet over sin Brynje. Da han saa Flaaderne ordne sig til Kamp, og Høvdingernes Merker reises, spurgte han: "Hvem er det, som raader for den Flok, som ligger her forud?" "Svein med Danehæren," lød Svaret. "Ikke ræddes vi for de Usselrygge," sagde han. "Endnu har Danerne aldrig seiret over Nordmænd, og heller ikke skal de overvinde os idag. Men hvem raader for de Skibe, som ligger der til høire?" "Olaf svenske med Sviahæren," svaredes der. "Bedre var det for Sviarne at sidde hjemme og slikke sine Lautboller end at gaa hid under Eders Vaaben," sagde Olaf. "Ikke bryder vi os om de Hesteædere. Men hvem eier de store Skibe der borte til venstre for Danerne?" "Det er Erik Jarl, Haakons Søn," sagde de. "En haard Kamp har vi der at vente," svarede Kongen; "thi han har Grund til Strid, og desuden er de Nordmænd som vi."

Nu blæstes der til Angreb. Med sine Skibe lagde den danske Konge ind imod Olafs Flaade; navnlig udspandt der sig en alvorlig Kamp omkring Ormen langes Forstavn. Olafs Mænd afviste fra sine høibordede Skibe Danskernes Fremtrængen, og disse maatte med Skam trække sig tilbage fra det første Angreb. Bedre gik det heller ikke Olaf Sviakonge og hans Mænd, da de med 15 Skibe optog Kampen; det var med Nød og neppe, Kongen selv bjergede Livet.

Langt haardere var derimod det Anfald, som Erik Jarl begyndte. Han lagde sig med sit jernkammede Skib Jernbarden klods ind til det yderste af Olafs Skibe, ryddede det ene af Smaaskibene efter det andet og huggede dem saa løs. Besætningen tog efter hvert sin Tilflugt op paa de større Skibe. Tilsidst var kun Ormen lange tilbage. Da Jernbarden tørnede mod den, led den betydelig Skade paa Skibsbordet. Nu haglede Pile, Spyd og Stene ned fra alle Kanter. I sin Iver traadte flere af Kjæmperne paa Ormen udenbords, da de ikke huskede andet, end at de stred paa flad Mark. I Krapperummet paa Ormen stod Einar Thambarskelver og udsendte det ene dræbende Skud efter det andet. Han fik Øie paa Erik Jarl, som sad i Forrummet paa Jernbarden, omgivet af en Skjoldborg. Strax sendte han en Pil over, der rammede Rorknappen, lige over Jarlens Hoved, saa haardt, at den trængte ind i Rorknappen helt til Skaftet. Inden Jarlen kunde komme sig af sin Forundring over det djærve Skud, fløi der en anden Pil ind mellem hans Side og Armen og gik tvers gjennem en Fjæl bagenfor. Tredie Gang spændte den dristige Skytter sin Bue; da sprang den med et sterkt Brag. "Hvad var det, som brast?" spurgte Kong Olaf. "Norge af din Haand!" lød Einars Svar. "Ei raader din Bue for mit Rige," sagde Kongen; "tag min i Stedet!" Einar spændte den, men drog strax Odden af Pilen ind foran den. Han kastede den strax med de Ord: "For vek, for vek er Kongens Bue." Derpaa greb han Sværd og Skjold og kjæmpede tappert. Oppe fra Løftingen skjød Kong Olaf med Bue og Kastespyd. Han søgte hverken at dække eller skjule sig. Idet han saa ud over Forrummet, hvor Striden gik haardest til, merkede han, at hans Mænd hug baade tit og haardt, men at Sværdene ikke bed. "Hugger I uden Kraft," raabte han med høi Røst, "siden Sværdene ikke bider?" "Nei," svarede En, "men vore Sværde er sløve og ophakkede." Da gik Kongen ned fra Løftingen til Forrummet, lukkede op Høisædeskisten og tog frem af den mange blanke og hvasse Sværde, som han uddelte til sine Mænd. Da han strakte Haanden ud, var der flere, som lagde Merke til, at der randt Blod ned. Ingen vidste dog, hvor han var saaret.

Allerede havde Erik Jarl forsøgt at entre. Selv femtende var han kommen ombord paa Ormen; men her stødte han paa Olafs Svoger, den tapre Hyrning, og blev efter en haard Kamp dreven tilbage. Men midtskibs havde Mandfaldet været stort ombord paa Olafs Skib. Et nyt Anfald, som Erik foretog, kronedes derfor med større Held. De faa Forsvarere, som var tilbage paa Ormen, flokkede sig sammen omkring Løftingen, hvor Kongen stod, beredte til at sælge sit Liv saa dyrt som muligt. Ved Kongens Side stillede Kolbein Stallare sig; han havde samme Vext som Olaf og var derhos lige ens klædt. Over dem begge haglede nu Pilene ned, saa Skjoldene var ligesom piggede. Af Ormens Besætning stod snart kun otte Mand

igjen; de øvrige var faldne eller havde styrtet sig i Havet. Da løb Kongen og Kolbein Stallare overbord paa samme Tid, fulgt af sine øvrige Mænd. Men udenom Ormen laa Erik Jarls Krigere i Baade og Smaaskuder for at dræbe eller fange dem, som sprang i Søen. Olaf holdt sit Skjold over Hovedet, idet han løb ud, dukkede under og viste sig aldrig mere. Kolbein Stallare skjød Skjoldet under sig for at værge sig mod de nedenfor liggende Krigeres Vaaben. Han flød strax op, blev greben og ført for Jarlen. Da denne saa, at det ikke var Olaf, han havde for sig, skjænkede han ham strax Liv og Frihed. Blandt de sidste, som forlod det ryddede Langskib, var Einar Thambarskelver, som blev tagen i Sjøen, og Thorkell Nevja, som svømmede lige tillands.

Olaf Tryggvessøn var kun 36 Aar gammel, da han faldt. Ingen af Norges Konger har ført et saa bevæget Liv som han. Lige saa eventyrlig som hans første Optræden var, ligesaa eventyrlig var hans Forsvinden fra Nordens Skueplads. Han var — for at bruge en Historikers Udsagn om en nyere Statsmand — et skjønt Meteor, der steg lysende op over Nordens Horisont, men sluknede, da det havde naaet sit Zenith. Derfor havde Folk det vanskeligt for at forsone sig med den Tanke, at Olaf Tryggvessøn skulde være død. Der opstod da snart det Rygte, at han skulde have draget sin Brynje af og under Vandet svømmet hen til en Vendersnekke, som laa noget udenfor Kamptummelen, og som tilhørte Aastrid, Sigvalde Jarls Hustru. Siden var han dragen til Jorsal, hvor han levede et ensomt Liv, ganske saaledes som det sømmede sig en hellig Mand. Baade den ene og den anden, der i Pilgrimsfærd kom til Palæstina, vilde her have mødt ham og talt med ham, og snart udspandt der sig en Række af Legender herom, som det troende Folk ansaa for ubestridelig Sandhed.

Olaf Tryggvessøn var i et og alt en Mand efter det norske Folks Hjerte. Han var glad og gavmild, den første i Leg som i Strid, siger Sagaerne. Han kunde gaa udenbords paa Aarerne, medens hans Mænd roede, og lege med tre Dolke, hvoraf den ene altid var i Luften. Han kunde løbe opefter Hornelens bratte Fjeldvæg for at hente en af sine Mænd, som havde gaaet sig fast i Urden der, og bære ham ned igjen. Der findes vel fuldt op af Træk i Sagnet, som viser Sider ved hans Karakter af en næsten dyrisk Grusomhed og en Vikings Upaalidelighed. Alligevel gaar der gjennem den et Drag af stolt Høimodighed og personlig Elskværdighed, som uvilkaarlig vinder alle for ham. Derfor tog ogsaa hele hans Folk sig nær af hans Bortgang. Hans Dronning Thyre døde af Sorg over hans Fald. Stefne Thorgilssøn kunde hverken finde Rist eller Ro noget Sted. Han drog i Pilgrimsfærd til Rom. Paa Tilbageveien kom han gjennem Danmark. Her traf han sammen med Forræderen Sigvalde Jarl. Han kunde da ikke bare sig for at kvæde følgende Nidvise om ham:

Ei jeg ham nævner,
nær ham jeg stevner,
nedbøiet Næsen
er paa den Niding,
som skjændigt sveg
Kong Svein fra Landet
og Tryggves Søn
i Snaren lokked.

Jarlen blev saa forbitret herover, at han strax sendte nogle Mænd afsted for at tage Stefne af Dage. Ikke mindst sørgede Hallfred Vandraadeskald over Olafs Død. Ogsaa han flakkede vidt omkring efter Kongens Fald. Han havde ikke været med i Slaget ved Svolder, men samlede alle Oplysninger, han kunde overkomme og digtede et Kvæde om Kong Olaf. I dette lyder det:

En vistnok lidet kun udretter;
dog græmmer mig, at fjernt jeg stod
fra Ulvehungers Stiller[1]),
den Gang, da Malmen[2]) høiest klang.
Nu er jeg skilt fra Kongen,
Sværdstund[3]) har det voldet;
dog Helteherren venter jeg at gjense,
skjønt Haabet falsk de Fleste skuffer.

Gudfader havde jeg,
som mægtigere vorden var
end nogen kampbegjærlig Konge
under den af Dverge baarne Himmel;
aldrig vil jeg Bod erholde
for Tabet af den Herre,
som vældig øged' Kampens Larm
og kløved' brede Skjold.

Før Verden skal og Himlen briste,
førend en Helt mon fødes
i alle Dyber
tapre Olaf lig.
Blandt Mennesker han ei
i Godt sin Lige fandt.
Den rene Krist hans Aand
høit over Jord til Himlen føre!

[1]) Krigerkongen, som giver Ulvene Lig at æde. [2]) Vaabnene. [3]) Kampen.

Efter mange Omflakninger, hvor han forgjæves søgte Bod for sit Savn, døde Hallfred under Kysten af Suderøerne som Følge af et Slag, han havde faaet af Storbommen. "Krist raade for, hvor jeg henfarer!" var hans sidste Ord. Før sin Død bestemte han, at de Sager, Olaf Tryggvesson havde givet ham, skulde lægges i hans Kiste. Mange andre lignende

346. Billede af den hellige Sigfred. Fra Huseby Kirke i Vestergötland.

Træk har man om den Folkesorg, Svolderslaget fremkaldte. Biskop Sigurd, der sammen med Olaf havde virket meget for Kristendommens Sag, holdt det ikke længere ud i Norge, men drog til Sverige, hvor han døbte den svenske Konge Olaf. Man antager, at han er den samme som den hellige Sigfred, en af Sveriges Apostle.

347—349. Mynter fra Jarlernes Regjeringstid.

Jarlerne Erik og Sveins Regjering.

Allerede før Slaget ved Svolder havde de forenede Fyrster bestemt Norges Skjæbne i Tilfælde af Kampens lykkelige Udfald. Erik Jarl fik Haalogaland, Namdalen, Orkedalen, Guldalen, Strinden og Inder- og Ytter-øen samt hele det vestenfjeldske Norge fra Stadt til Lindesnes. Olaf svenske fik af Throndhjem Stjørdalen, Skogn, Verdalen og Sparbuen, begge Mørerne, Romsdalen og Ranrike. Landet mellem Svinesund og Lindesnes samt Oplandene, der vedblev at staa under Smaakonger af Harald Haarfagers Æt, faldt paa Svein Tjugeskjægs Part. Sviakongen overlod imidlertid sin Andel til sin Svoger Svein Haakonsson Jarl og Svein Tjugeskjæg gav Erik Jarl sine overkongelige Rettigheder over Romerike og Hedemarken. Saaledes herskede Brødrene i Fællig over et større Rige, end deres Fader Haakon Jarl havde havt; dog kunde de ikke udfolde den samme Kraft i Styret. I hele sin Tid fik Erik Jarl ikke Skat fra Rogaland, som Erling Skjalgsson med fuldstændig uindskrænket Myndighed raadede over.

Erik Jarl kom hjem til Norge paa Ormen lange. Det herlige Skib var under Striden blevet et Vrag, som neppe kunde holde Sjøen; saasnart det var ført hjem, maatte det ophugges som fuldstændig ubrugbart.

Den mægtigste af Brødrene var Erik Jarl. Han var paa denne Tid 37 Aar gammel. I de sidste fem Aar havde han ligget ude paa Vikinge-tog, navnlig i Austerveg, hvor han havde herjet i Omegnen af Nevafloden. Hans Broder Svein var yngre, og han traadte i det hele taget i Skyggen for

sin Broder. Begge var de — som Ladejarlerne som oftest var — vakre og staute Karle, vennesæle og milde.

Jarlerne tog sit Sæde paa Lade, Wttens gamle Hovedgaard. Olaf Tryggvessøns Byanlæg paa Nidarnesset lod de forfalde; derimod søgte de at opelske en Kjøbstad paa Steinker inderst ved Beitstadfjorden, ikke langt fra Hovedhovet paa Mære. Dette havde igjen reist sig. Thi vistnok var Jarlerne kristne — Erik Jarl skulde saaledes have taget Daaben efter Svolderslaget ifølge et Løfte, han da aflagde —; men de lod dog Folk have den Tro, de helst vilde, og som Følge deraf vendte mange tilbage til Hedenskabet.

Alligevel — eller maaske rettere sagt netop derfor — blev Jarlernes Regjering meget afholdt. De holdt Lovene strengt; Ransmænd straffede de haardt og Holmgangen, som fra at være et lovhjemlet Bevismiddel nu mere og mere havde faaet Karakter af hensynsløs Selvtægt og Vold, afskaffede de, idet de satte Fredløshed som Straf for hver den, som gjorde sig skyldig deri. Under Olaf Tryggvessøns Tid havde Vikingerne igjen begyndt at hjemsøge Kysterne; men Erik Jarl søgte af bedste Evne at holde dem i Age.

Jarlerne stræbte efter at knytte Olaf Tryggvessøns gamle Venner til sig. Det lykkedes dem ogsaa med de fleste. Den tapre unge Einar Thambarskelver vandt de ved at give ham store Veitsler i Orkedalen, saa han blev den mest ansete Mand i hele Thrøndelagen, og deres Søster, den storsindede Bergljot, rakte ham sin Haand. En Stormand var der dog, som de forgjæves søgte at vinde. Det var "Rygekongen", Erling Skjalgssøn, Olaf Tryggvessøns Svoger. Han kunde aldrig tilgive Erik Jarl, at han i Ledtog med Daner og Sviar havde overumplet Olaf Tryggvessøn og voldt hans Død. De Landstrækninger, han havde faaet af sin Svoger, forstod han at holde fast paa. Af og til lykkedes det Jarlerne at faa afpresset Indbyggerne paa Hørdaland og Rogaland Landskyld og Bøder. Men bagefter kom Erling og tvang dem til at betale paany. Drog Jarlerne paa Gjesteri i de Egne, hvor de vidste, at Erling opholdt sig, sørgede de altid for at være omgivne af en sterk væbnet Magt. Det nyttede heller aldrig for dem at tænke paa at hjemsøge Erling paa hans Gaard Sole. Han havde hos sig aldrig mindre end 90 frie Mænd; spurgtes det, at Jarlerne var nær, holdt over 200 af hans Mænd og flere Øie med deres Færd. Han reiste aldrig fra et Sted til et andet uden paa en fuldbemandet Skude paa 20 Rorbænke. Om Sommeren pleiede han at drage i Viking for at vinde Gods til at underholde saa mange Folk.

Erling var en god Husbonde. Paa sin Gaard holdt han altid 30 Hjemmetrælle foruden de mange, han beskjæftigede med Arbeide udenfor. Han satte enhver af dem et bestemt Dagsyrke; naar En var færdig med det, havde han Resten af Dagen til sin Raadighed. Enhver fik sig anvist en

Teig til Dyrkning, og det Korn, han avlede paa den, kunde han sælge og anvende Udbyttet til at kjøbe sig fri for. Løsningssummen bestemte Erling, og den var som oftest ikke større, end at mange kjøbte sig fri det første Aar; meget lad maatte Trællen være, naar han ikke slap fri, inden det tredie Aar var omme. Sine Frigivne drog Erling ogsaa Omsorg for. Somme lod han rydde Gaarde; andre fik nedsætte sig som Strandsiddere og Fiskere, der fandt et godt Udkomme ved Sildefiskerierne udenfor Rogaland. Erling var en staut, storvoxen Karl at se til, og Folk sagde, at det manglede ikke meget i, at han som Idrætsmand var Olaf Tryggvessøns Lige.

I det hele taget lader det til, at Jarlernes Regjeringstid var en Guldalder for Kakserne og Stormændene, slig som den aldrig har været her tillands, hverken før eller siden.

Sigmund Brestessøns Død.

Kort efterat Jarlerne var komne til Magten i Norge, gik der Bud over til Færøerne, at Sigmund Brestessøn skulde indfinde sig hos dem. Sigmund biede ikke med Færden; han seilede til Lade, hvor han traf Jarlerne, som han kjendte godt fra gamle Dage. Han blev deres Hirdmand og fik paany Færøerne som Len af dem.

Sigmund var en god Kristen; paa sin Gaard havde han ladet opføre en Kirke, og han passede nøie paa, at alt hans Folk holdt Troen. Thrond i Gata var imidlertid ikke at stole paa, og man ymtede om, at han i Smug blotede Guderne; det lod ogsaa til, at han blot ventede paa et gunstigt Øieblik for at faa taget Hevn over al den Tort, som var bleven ham tilføiet af Sigmund fra Tid til anden. Engang søgte han paa Thinget at faa kranglet af Sigmund Bøder for Assur, som Sigmund havde dræbt. Men denne mente, at den Sag var op- og afgjort for lang Tid siden. Da sagde Thrond: "Det er sandt, at du er haard at tage i Horn. Værst Skam tilføiede du mig den Gang, du tvang mig til at skifte Tro, og stor Sorg har jeg havt for det. Men vent bare, sligt vil Folk ikke finde sig i længere." Sigmund lod ham høre, at det kom ham paa et ud, enten det var saa eller saa han syntes.

En Dag samme Sommer reiste Sigmund over til lille Dimon sammen med Thore og Einar Suderøing for at hente nogle Slagtesauder. En Stund efter saa de, at Thrond og flere af hans Frænder, tolv i Tallet, satte over til Øen for at overrumple dem. Men der kom de galt afsted! Neppe

var Throndb og hans Fæller komne op paa Øen, før Einar kastede sig i den ene Baad, og Sigmund og Thore i den anden, og der stod Thrond tilbage med 8 Mand — tre var blevne dræbte, idet de lagde fra Land — paa den ubeboede Ø. Sigmund tænkte, at nu skulde han atter faa Thrond til at tigge ham om Livet; men denne Gang tog han feil. Før han naaede tilbage til Lille Dimon igjen, havde Thrond faaet tændt op en Varde, saa man var kommen over for at hente ham og hans Mænd.

Længere ude paa Sommeren for Sigmund selv tredie omkring for at indkræve Landskyld. I et trangt Sund kom Thrond med 11 Mænd i Følge roende imod dem. Nu var gode Raad dyre, mente Thore; men Sigmund sagde, at man kun skulde ro lige frem og skjære Vanterne over paa deres Fartøi. Saa blev gjort. Da Thronds Fartøi lagde sig for Vinden, stødte Sigmund til det med Baadshagen, medens Thore og Einar skar Vantet over. Thronds Skude hvælvede strax, og flere af hans Mænd druknede. Alligevel var Sigmund høimodig nok til at lade Thrond og de øvrige bjerge sig, som de bedst kunde. "Nu bar Sigmund sig rent galt ad," sagde Thrond; "han burde have slaaet os ihjel."

Da det led mod Vinteren, samlede Thrond atter Folk for at angribe Sigmund, som nu opholdt sig paa Store Dimon, hvor Assur før havde boet. Det lykkedes Thrond at overrumple Vagten og omringe Gaarden, hvor Sigmund og hans Mænd ikke var betænkte paa Forsvar. Ikke desmindre greb de til Vaaben. Selv Husfruen Thurid væbnede sig og stred saa tappert som nogen Mand. Da man ikke magtede noget mod Forsvaret, vilde Thrond sætte Ild paa Huset. Da traadte Husfruen frem i Døren: "Hvor længe, Thrond," sagde hun, "tænker du at kjæmpe med høvdingløse Mænd?" "Saa maa det være," sagde Thrond, "at Sigmund er kommen unda." Han gik nu rangsøles rundt Gaarden og blistrede, indtil han kom til Aabningen af en underjordisk Gang, hvor han snusede efter Sporet som en Hund, og forsikrede, at herigjennem var Sigmund, Thore og Einar undkomne. Han fulgte Sporet, til han naaede en Kløft, Grønskardet, som gaar tvers over Øen." Her maa de have gaaet over," mente Thrond. "Nu er det Tid, Sigmund," raabte han, "at du lader dig se, hvis du har Mod til og er en saa rask Karl, du gjerne vil have Ord for!" I det samme kommer der en Mand sættende over Kløften; han kløvede Hovedet paa Thronds Nabo og hoppede tilbage igjen. "Der for Sigmund," sagde Thrond. "Nu skal vi dele os i to Partier og gaa omkring Kløften."

Sigmund og Thore var imens komne ned paa en liden Hammer ved Søen; der hørte de Mands Mæle fra alle Kanter. "Her faar vi nok værge os," mente Thore. "Ikke kan jeg værge mig," sagde Sigmund; "thi jeg slap fra mig mit Sværd, da jeg hoppede over Kløften. Vi faar svømme." Da Thrond hørte Pladsket, sagde han: "Der for de nu. Lad

os tage de Skibe, vi kan faa, og søge efter dem, somme paa Søen, somme paa Land." Saa skede.

Sigmund, Thore og Einar svømmede afsted i Retning af Suderø. Det er en god Sømil. Da de var komne midtveis, takkede Einar for godt Følgeskab; nu orkede han ikke mere. "Læg dig paa Ryggen min," sagde Sigmund. Einar gjorde da saa. Om en Stund sagde Thore: "Hvor længe vil du bære en død Mand med dig, Sigmund?" "Der kan ikke være nogen Grund for det," mente Sigmund og lod Einars Lig falde. De svømmede en Fjerdingvei til. Da gav Thore sig over og bad Sigmund redde Livet. "Nei," sagde Sigmund, "enten skal vi begge komme iland eller og ingen af os." Dermed tog han Thore paa Ryggen. Men inde under Suderø gik Brændingen sterk og Dragsuget trak dem begge ud igjen. Thore, som ikke var god for at hjelpe sig selv det ringeste, droges da fra Sigmunds Ryg og druknede; det var netop saa vidt Sigmund fik krabbet sig op i Fjæren og puttet sig ned i Taren.

Et lidet Stykke oppe paa Øen laa Gaarden Sandviken, hvor Thorgrim boede. Han havde et stygt Ord paa sig for Ondskab og Underfundighed. Om Morgenen i Graalysningen gik han sammen med sine to Sønner ned i Fjæren og bar en Boløxe i Haanden. Han saa da etsteds et Stykke rødt Klæde stikke frem af Taren. Han rodede efter og fik vide, at Sigmund Brestessøn laa der. "Det er daarligt med vor Høvding nu," sagde Thorgrim; han var Gata-Thronds Leilænding. Sigmund fortalte ham, hvorledes det var gaaet til mellem Thrond og ham og bad Thorgrim hjelpe sig. Men denne havde just faaet Øie paa den digre Guldring, Sigmund bar paa Armen; det var den samme, Haakon Jarl havde taget af Thorgerd Hølgebruds Billede og havde foræret Sigmund. Thorgrim tog sine Sønner tilside. "Slig Rigdom, Sigmund bærer paa sig, skulde vi ikke gaa glip af," sagde han, "vi bør derfor tage ham af Dage." Sønnerne havde i Førstningen ingen Lyst til det; men Enden blev dog, at de fulgtes ad til det Sted, hvor Sigmund laa. Her tog de ham i Haaret, mens Faderen hug Hovedet af ham med Boløxen. Siden grov de ham ned i en Muldbakke; der jordede de ogsaa Thores Lig, da det drev i Land en Stund efter.

Fire Aar hengik. Thurid, Sigmunds Enke, sad paa sin Mands Gaard, og alle omfattede Storenken paa Skuvø med Agtelse. Thrond i Gata opfostrede imidlertid Leif Assurssøn, til han blev fuldvoxen og kunde tænke paa at gifte sig. Engang slog Thrond paa, at det kunde være høveligt for Leif at gifte sig med Thora, Sigmund Brestessøns Datter. "Det bliver nok ikke noget af det", mente Leif. "Nei, nei, frier du ikke, saa faar du hende heller ikke", sagde Thrond. Det blev da til det, at Thrond og Leif reiste over til Storenken paa Skuvø og frembar sit Erinde. Her fandt

de just ikke den blideste Modtagelse. Kun Thora lovede, at hvis Leif kunde godtgjøre, paa hvilken Maade hendes Fader var kommen af Dage, vilde hun række ham sin Haand, hvad hendes Frænder end maatte sige dertil.

Thrond var heldigvis den Mand, som kunde "vise igjen". "En Stund efter," heder det i Sagaen, "for Thrond og Leif selv tolvte ud fra Gata. De roede til Suderø, til Thorgrim i Sandviken. De kom tilgaards; Thorgrim tog vel imod dem. Thrond og Thorgrim gik ind i Stuen; Leif og de øvrige blev siddende i Rummet udenfor, hvor der var lagt paa Varmen for dem. Thrond og Thorgrim taltes ved, hvad Folk mente om Sigmund Brestesøns Død, hvad han vel kunde faaet sin Bane af? "Det er ingen bleven klog paa," sagde Thorgrim, "men somme mener, I fandt ham i Fjæren eller tog ham paa Søen og slog ham ihjel." "Dumt og styg tillige er det at snakke slig," mente Thrond. "Hvad Nytte skulde vi have af at fortie Drabet?" "Ja, somme mener og, at Sigmund maa være kommen i Land og da være bleven slaaet ihjel, medens han var træt efter Svømningen." "Det mener jeg med", sagde Thrond, "og hør nu, Thorgrim, du er nok den, som voldte Sigmunds Død." Thorgrim negtede det bedste, han kunde. Thrond lod Leif og hans Mænd binde Thorgrim og hans Sønner. Saa tændte han Ild i Ildskaalen, satte fire Grinder om den og ristede saa ni Ruder ud fra dem til alle Sider. Siden satte han sig paa en Stol indenfor Grindene; ingen fik da Lov til at tale til ham. Om lidt kom der en Mand ind i Skaalen; han var dyvaad over hele Kroppen. Alle kjendte ham; det var Einar Suderøing. Han rakte sine Hænder frem til Heden, varmede dem og gik saa ud igjen. Om en Stund kom der en anden Mand ind i Skaalen. Han rettede sine Hænder frem mod Heden og gik ud. Det var Thore. Strax efter kom en tredie Mand ind. Han var en stor Mand, over det hele bedækket med Blod, og sit Hoved bar han i Hænderne. Man skjønte strax, at det var Sigmund Brestesøn. Han stod en liden Stund paa Gulvet; saa gik han ud igjen. Nu reiste Thrond sig af Stolen, pustede dybt og sagde: "Der kan I se, hvorledes disse Mænd er komne af Dage. Først mistede Einar Livet; han druknede eller frøs ihjel; thi han havde mindst Kræfter af dem. Saa døde Thore; Sigmund maa have slæbt paa ham en Stund og slidt sig fordærvet. Thi da han kraftesløs kom i Land, dræbte disse Mænd ham. Vi saa jo, at han viste sig blodig og hovedløs." Alle, som var tilstede, mente og, at det saa maatte være gaaet til." Paa Thronds Befaling blev hele Gaarden gjennemsøgt, og da fandt man Thorgerd Hølgebruds Ring indsvøbt i Filler. Nu nødtes Thorgrim at gaa til Bekjendelse. Han paaviste Stedet, hvor Sigmund og Thore var nedgravne. Thrond lod nu deres Lig føre til Kirke; men Thorgrim og hans Sønner blev hængte paa Thinget i Thorshavn. Siden kom Giftermaalet mellem Thora og Leif istand. De boede paa Havgrims Gaard Hov paa Suderø.

Branden paa Bergthorskvaal.*)

Hallgerd, Gunnars Enke paa Lidar-Ende, kunde ikke høre op med at sætte ondt mellem Gunnars og Njaals Slægt. Thraain Sigfussøn paa Grjotaa, Gunnars Morbroder, var gift med Hallgerds Datter. Til ham begav hun sig efter Gunnars Fald, og hun fik snart Anledning til at udskjælde Njaals Sønner, saa disse lovede at stevne sin Sag til Vaabenthing.

Fra en Udenlandsfærd, som Njaalssønnerne nys havde foretaget, havde de ført med sig en Vaabenfælle, en Suderøing ved Navn Kaare Salmundssøn, om hvem man sagde, at han levende mindede om Gunnar fra Lidar-Ende. Han blev gift med en Datter af Njaal og stod, som vi snart skal se, sine Svogre bi ved alle deres Foretagender. En Stund efter Njaalssønnernes Besøg paa Grjotaa reiste Thraain Sigfussøn ud med et Følge paa syv Mand for at gjæste Goden Runolf Ulvssøn paa Dal, der spillede en vis Rolle ved Kristendommens Indførelse paa Island. Dette kom Njaalssønnerne for Øre. I Graalysningen den Dag, da Thraain skulde hjem, var de derfor tidlig paa Farten. Njaal vaagnede ved, at Skarphedins Øxe Rimmugyge slog mod Panelingen. Han gik ud og saa da sine Sønner og Kaare alle fuldt væbnede. "Hvor skal I hen?" raabte han efter dem. "Ud at lede efter Sauderne", raabte Skarphedin tilbage. "Saa sagde I før ogsaa", sagde Njaal, "og da veidede I Mænd." "Hører I, hvad den Gamle siger," lo Skarphedin, "han har nu sin Tro alligevel." De skyndte sig nu op til Markarfljot og lagde sig paa Lur i Urden. Længe havde de ikke biet her, før Thraain og hans Mænd kom ridende. Det var om Vinteren. Markarfljot gik med aabent Vand i Midten; paa Bredderne laa Is og hist og her var der Spaanger. Thraain havde imidlertid ogsaa paa sin Side opdaget Njaalssønnerne og red derfor ikke over Aaen, skjønt han havde tre Mand mere end dem. Skarphedin blev tilbage for de øvrige. "Hvad bier du efter?" spurgte hans Broder Grim. "Jeg binder min Sko," svarede han; Skoremmen var gaaet itu. De øvrige fortsatte Farten ned mod en Spaang. Da Skarphedin var færdig, fulgte han ikke efter de øvrige. Paa den anden Bred stod Thraain og hans Følge paa et Isfvell, blankt som et Speil; imellem gik Markarfljot med aabent Vand. Skarphedin satte med løftet Øxe i et Byks over den sex Meter brede Rende, skred saa med sluttede Fødder hen over Svellet, tvers igjennem Thraains Følge, gav Thraain i

*) Se foran S. 319—335. Fortællingen slutter sig nøie til det der fortalte.

Forbifarten et Hug, saa Hovedet kløvedes ned til Tænderne, og standsede ikke, før han kom til Enden af Svellet. Her mødte han Brødrene og Kaare. Det hele var gaaet saa hurtig for sig, at Thraains Mænd ikke sandsede sig, før han alt var væk. "Godt gjort, Skarphedin!" sagde Kaare. To af Thraains Følge blev nu dræbte og to grebne; men Skarphedin var dog ædelmodig nok til at skjænke dem Livet. Dette Drab vilde naturligvis have draget Blodhevn efter sig igjen; men Thraains Broder, Ketil paa Mørk, som var gift med en Datter af Njaal, fik mæglet Forlig, saa Njaal betalte Bøder, og der blev tilsagt Sikkerhed paa begge Sider. For end mere at befræfte Forliget tog Njaal Thraains Søn Høskuld til Opfostring, og denne fik det saa godt paa Bergthorskvaal, som om han havde været Barn i Huset. Høskuld voxede op til en gjæv og anset Mand. Njaal bragte istand et Giftermaal mellem ham og Hildegunn, en Broderdatter af Flose paa Svinafell.*) Hun var en vakker Kvinde og saa færdig i alskens Haandarbeide, at kun faa var hendes Jevnlige deri. Stridsindet var hun; men hun kunde ogsaa være god, naar hun bare vilde. Da man frembar Frieriet for hende, svarede hun, at hun ikke vilde gifte sig med en, som intet Godord havde. Njaal udvirkede da — som ovenfor S. 256 fortalt — Oprettelsen af Femteretten, og da Høskuld fik Godordet paa Hvitanes, kom Brylupet istand.

Den onde Mørd Valgardssøn, der havde været med i Mordet paa Gunnar af Lidar-Ende, fik ved det stygge Sladder, han for med, Venskabet mellem Njaalssønnerne og Høskuld til at kjølne. Tilsidst bragte han det endog dertil, at de besluttede sig til at tage sin Fosterbroder af Dage. Uden at agte Njaals Formaninger red de i Følge med Mørd hen til Høskulds Gaard Vorsabø, hvor de traf ham, just som han gik og saaede Korn, og gav ham Banesaar. "Gud hjelpe mig og tilgive Eder," var det sidste, Høskuld sagde. Da Njaal fik høre om det, som var hændt, var han rent som fra sig selv af Sorg: "Hellere vilde jeg have mistet to Sønner, naar jeg havde vidst Høskuld i Live," sagde han; "thi dette vil drage vores alles Død efter sig." Han kunde siden aldrig tale om Høskuld, uden at Taarerne kom ham i Dinene.

Hildegunn havde imidlertid fundet Høskulds Lig. Hun tog den Skarlagenskappe, han havde paa sig, da han blev dræbt — den var en Gave af hendes Farbroder Flose — tørrede Blodet op med den, foldede den sammen og lagde den ned i en Kiste. Da hun af Mørds Saudegjeter havde faaet høre, at Skarphedin havde lyst Drabet paa sig, sagde hun: "Mandigt Verk havde dette været, dersom der havde været en om det." Hun sendte Bud til Grjotaa til sin Svigermoder for at melde hende Drabet; men her havde Mørd allerede været med Beskjed. At han selv havde været med paa

*) Om Flose se S. 411.

det, havde han dog ikke nævnt noget om. Han fik det da dreiet derhen med sine Fantestreger, at han skulde lyse Drabet og i et og alt forberede Sagen til at komme frem paa Thinget.

Baade Njaalssønnerne og Høskulds Eftermaalsmænd søgte nu at skaffe sig Hjælp hos Venner og Frænder, der alle lovede at indfinde sig mandsterke paa Althinget. Den gamle Runolf Gode raadede Flose til Eftergivenhed; han burde, sagde han, modtage Bøder af Njaal, hvis denne gjorde et anstændigt Tilbud. Dette lovede Flose halvt om halvt. Nu vilde Ulykken, at han paa sin Færd kom indom Vorsabø. Hildegunn stod udenfor, da han kom, og sagde: "Nu skal alle mine Hjemmemænd være ude, naar Flose rider til Gaards. Kvindfolkene skal feie Husene og tjelde og gjøre et Høisæde rede for Flose." Om en Stund red Flose ind paa Tunet, hvor Hildegunn modtog ham med de Ord: "Hil og sæl være du, Frænde! Glad er mit Hjerte blevet ved dit Komme." "Her æder vi Dagverd, inden vi rider videre," sagde Flose kort. Hestene blev bundne, hvorpaa Flose med sine Mænd gik ind i Stuen og satte sig ned. Høisædet slængte han fra sig med de Ord: "Gjør du Nar af mig? Ikke trænger jeg til noget Høisæde; thi jeg er hverken Konge eller Jarl." "Det var gjort i en god Mening," sagde Hildegunn, "og ilde var det, om det var dig imod." "Hvad mener du?" sagde Flose but. "Det vil rose sig selv, om det er vel, og laste sig selv, om det er ilde." Da koldflirte Hildegunn: "Mere vil nok spørges, før du kommer herfra!" Hun satte sig ned hos ham, og ingen kunde høre, hvad de talte om. Siden blev Bordene satte frem og Flose og hans Mænd tog Haandtvæt. Det Haandklæde, Flose fik, var Hul i Hul og en Fille helt igjennem. Han kastede det væk, skar et Stykke af Borddugen, tørrede sig paa det og kastede det til sine Mænd. Flose og hans Folk satte sig derpaa tilbords. Da kom Hildegunn ind i Stuen igjen; hun redte Haaret fra Linene og græd. "Tungt er det for dig nu, Frænke," sagde Flose, "du kan nok være bekjendt af at græde; thi du havde en brav Mand." "Hvad Slags Eftermaal eller Hevn skal jeg faa hos dig?" sagde hun. "Jeg skal enten søge din Sag, saa at Loven sker Fyldest, eller vedtage sligt Forlig, som vi kan være tjente med i alle Maader," sagde Flose. Men Hildegunn vilde ikke høre tale om andet end Hevn. Hun gik bort til Kisten, lukkede den op og tog op af den Høskulds Kappe, som hun forvarede der. Da Flose var mæt, og der var taget af Bordene, gik hun hen og kastede Kappen om ham, saa det knagede i det levrede Blod, som var opsamlet i den. "Denne Kappe gav du Høskuld, Flose. I den blev han dræbt, nu giver jeg dig den tilbage. Jeg kalder Gud og gode Mænd til Vidner paa, at jeg tilsværger dig ved al Kristi Kraft og din Manddom og Ære, at du hevner alle de Saar, som fandtes paa hans døde Legeme eller ogsaa hede du hver Mands Niding!" Flose kastede Kappen af sig, kylede den i hendes

Fang og sagde: "Umennesfe! Du saa nok helst, jeg greb til det, som gavnede os mindst! Kolde er Kvindfolke-Raad." Han blev ilde ved, var stundom rød i Ansigtet som Blod, stundom blaableg som Hel, da han drog af Gaarde.

Ved rolige og sindige Mænds Raad kom det paa Althinget til et Forlig mellem Høskulds og Njaals Slægt, saaledes at Njaal og hans Sønner skulde betale tredobbelt Mandebod for Drabet paa Høskuld. Pengene var alt nedlagte i Lagretten. Sida-Hall,*) Floses Svigerfader, gik hen for at hente sin Maag og Njaal sine Sønner: thi alle skulde besværge Forliget. Til Trods for at denne Bod var den største, som hidtil havde været udredet paa Island, havde Njaal endda lagt til et Par Støvler og en kostbar Silkekaabe. "Mine Sønner," sagde han til dem paa Veien, "gjør nu intet, som kan forspilde dette Forlig." Skarphedin strøg sig over Panden og gren.

Da de kom frem til Lagretten, maatte Flose først ind for at se efter, om Pengene var rigtige. Han fandt, at alt var i Orden. "Men hvem har lagt den til?" spurgte han og svang Njaals Silkekappe i Luften. Ingen svarede. Han gjentog Spørgsmaalet, men fik intet Svar. "Det var da forunderligt," sagde han, "at der ikke er nogen af Eder, som ved, hvem der eier denne Stads. Tør I kanske ikke sige det?" "Hvem mener du har givet den?" spurgte Skarphedin; han stod helt fremme ved Midtpallen for at holde Øie med Flose. "Aa, det er vel den skjægløse Kallen, Fa'r din, tænker jeg," sagde Flose. "Det er ikke greit at se paa ham, enten han er Mand eller Kvindfolk." "Det er stygt af dig at haane en gammel Mand, som ingen brav Mand endnu har fornærmet," sagde Skarphedin. "Han har jo Børn med sin Kone, og ingen af vore Frænder ligger ubødte ved vor Gaard". Han tog Silkekaaben til sig og slængte et Par blaa Buxer bort til Flose — „dem kan du trænge bedre til," mente han. "Hvorfor det?" spurgte Flose. "Siger Rygtet sandt," sagde Skarphedin, "saa er du Svinafellstroldets Brud hver niende Nat." Dette var den drøieste Fornærmelse, som endnu var tilføiet Flose. Han sparkede til Pengene og sagde: "Et af to! Enten skal Høskuld blive liggende ubødt, eller han skal vorde hevnet." Dermed for han bort.

Siden holdt Flose Stevne med alle sine Mænd; det var over hundrede i Tallet. De besluttede enstemmigen, at de ikke vilde hvile, før de havde taget Njaalssønnerne af Dage, og herpaa aflagde de den dyreste Ed. Tiden blev aftalt, og Flose skulde som deres Høvding træffe alle fornødne Anstalter. Men alt gik for sig i største Hemmelighed. Ihvorvel Njaal meget vel anede, hvad der forestod, gjorde han dog intet for at afvende den overhængende Ulykke.

*) Se ovenfor S. 441

Søndag den 2den September 1011 drog Flose hjemmefra i Spidsen for de Sammensvorne. Mandagen ved Middagstider leirede de sig under Trihyrningsaasen ovenfor Markarfljot. Om Kvelden før Natverdstid var de fremme ved Bergthorskvaal. De lagde sig paa Lur i et Dalføre, ikke langt fra Gaarden, og ventede paa det beleilige Øieblik.

Inde i Stuen paa Bergthorskvaal sagde Bergthora til sine Husfolk: "Nu skal I vælge Eder Mad i Kveld, for at Hver kan faa det, han har mest Lyst paa. Thi i Kveld er det sidste Gang, jeg bærer Mad frem for mine Folk." "Gud forbyde det," sagde de. Njaal bad alle sine Mænd om at være oppe og være vare om sig. I Førstningen holdt de sig — 30 Mand i Tallet — ude paa Tunet; men da de saa Flose og hans Folk rykke frem, gik de efter Njaals Raad ind i Huset. "Nu er Fader vist feig," sagde Skarphedin; "men den Villighed kan jeg altid vise ham at lade mig brænde inde med ham." Da Flose saa, at de søgte ind i Huset, sagde han: "Nu har vi dem. Pas nu nøie paa, at ingen kommer bort, hverken Kaare eller Njaalssønnerne; thi det bliver vor Bane." Det viste sig og snart, at denne Advarsel var paa rette Sted; thi en Mand faldt for Skarphedins Øxe og flere blev saarede. "Vi faar da gribe til den Udvei at brænde dem inde," sagde Flose, "skjønt vi derved paadrager os et stort Ansvar for Gud."

De tændte da op et stort Baal udenfor Døren. "Skal I til at koge nu, Gutter," raabte Skarphedin, "siden I gjør op Ild?" "Det skal vi," sagde Grane Gunnarssøn, en vanslægtet Søn af Gunnar paa Lidar-Ende, "og ret nu skal du faa det hedt nok til at bage Ryggen din." "Du lønner mig, som du er Karl til, fordi jeg hevnede din Fader," sagde Skarphedin. Kvinderne fik imidlertid slukket Ilden ved Hjælp af Syre og Vand. Da fandt Flose paa at tænde paa en Saate og kaste det brændende Græs op paa Loftet. De, som var inde, vidste ikke Ordet af, før hele Taget stod i Brand. Siden tændte Floses Mænd op store Baal udenfor Dørene. Kvindfolkene, som i Stuen var, begyndte at jamre sig. Njaal søgte at trøste dem: "Nu maa I ikke klynke," sagde han. "Det er kun en Overgang, og saa er vi bjergede. Thi Gud er os saa miskundelig, at han ikke vil lade os brænde baade i denne Verden og i den anden." Om lidt stod hele Huset i lys Lue. Da gik Njaal bort til Døren og raabte ud: "Er Flose saa nær, at han kan høre mig?" Flose kunde høre ham. "Vil du paa nogen Vis tage mod Forlig med mine Sønner eller give nogen Lov til at komme ud?" spurgte Njaal. "Nei," svarede Flose, "med dine Sønner vil jeg nu komme til endeligt Opgjør. Men Kvinder, Børn og Huskarle skal have fri Udgang. Njaal bad da Kvinderne om at gaa ud. Helge Njaalssøn iførte sig en Kvindekaabe og bandt en Hoveddug om sig; han tænkte at gaa ud sammen med Kvinderne. Men da han kom udenfor Døren, sagde Flose: "Det var da en høi og akselbred Kvinde, som der gik. Tag og

hold hende!" Da Helge hørte det, kastede han Kaaben, greb Sværdet, han bar under Armen, og hug Benet af en af Floses Mænd; men i det samme kom Flose til og hug Hovedet af ham.

Flose gik bort til Døren og raabte paa Njaal. Njaal kom. "Jeg vil byde dig Udgang, Bonde," sagde han; "thi du er for god til at brænde inde." "Ikke gaar jeg ud," sagde Njaal. "Thi jeg duer lidet til at hevne mine Sønner, og med Skam vil jeg ikke leve." "Gaa da du ud, Husfru," sagde Flose til Bergthora; "thi dig vil jeg for ingen Pris brænde inde." "Ung blev jeg gift med Njaal," sagde hun, "og det har jeg lovet ham, at Et skulde gaa ud over os begge." Dermed gik de begge to ind igjen. "Hvad skal vi nu gjøre?" spurgte Bergthora. "Vi skal gaa tilsengs og lægge os," svarede Njaal. "Jeg har længe stundet efter Hvile." "Nu maa du ud," sagde Bergthora til Kaares lille Gut, hendes Dattersøn. "Du har jo lovet mig, at jeg skulde faa være hos dig, saalænge jeg vilde, Bedstemoder," svarede Gutten; "det er meget bedre for mig at faa dø sammen med dig og Njaal end leve efter Eder." Hun bar da Barnet bort til Sengen. De havde just slagtet en Oxe om Dagen, og Huden laa der. Njaal sagde da til sin Brytje*): "Nu skal du lægge Mærke til, hvor vi lægger os, for at du siden kan finde vore Ben. Oxehuden skal du brede over os." Brytjen gjorde saa og fjernede sig. Man hørte Njaal lyse Velsignelsen og anbefale Gud sin Sjæl. Saa blev alt stille.

"Fader gaar tidlig tilsengs", sagde Skarphedin, "men det er jo ikke noget at undres over; thi han er en gammel Mand." Skarphedin, Kaare og Grim tog nu Brandene, efter hvert som de faldt ned, og skjød dem ud mod Flose og hans Mænd. Disse svarede dem med Spydkast, men de greb Spydene i Luften og sendte dem tilbage den samme Vei, de var komne. Flose bød da sine Mænd holde op dermed; "thi alt Vaabenskifte vil falde os tungt med dem", sagde han. "Nu faar I bie, til Ilden har gjort Ende paa dem." Nu faldt Spærrerne ned af Taget. "Fader er ganske vist død nu", sagde Skarphedin, "thi hverken Suk eller Hoste har jeg hørt fra ham." De gik da hen til Enden af Skaalen. Der var en Tverbjelke falden ned; den var halvbrændt paa Midten. "Løb ud her, du," sagde Kaare til Skarphedin, "saa kommer jeg bagefter." "Nei løb du først ud," sagde Skarphedin. "Lyd mit Raad," sagde Kaare, "thi jeg kommer altid ud et andet Sted, om det ikke lykkes her." Skarphedin vilde ikke indlade sig paa det. "En faar bjerge Livet, saalænge han kan," sagde Kaare, tog en luende Bænkestok i Haanden og sprang ud efter Tverbjelken. Han slyngede Stokken ud fra Taget, saa den faldt ned mellem de udenforstaaende. Idet de løb tilside, hoppede Kaare ned fra Taget og sprang afsted gjennem Røgen; Klæder og Haar stod i lys Lue paa ham. "Sprang

*) Den mest betroede af Gaardens Træller, som havde Opsyn med de andre.

der ikke En ned fra Taget?“ spurgte den, som stod nærmest. “Langtfra,“ svarede en anden, “det var Skarphedin, som kastede en Brand ud efter os.“ Kaare løb hen til en Bæk, som fløb i Nærheden, slukkede Ilden paa sig og løb derpaa langsmed Røgen hen til en Grav, hvor han hvilede sig.

Skarphedin for op efter Tverbjelken strax efter Kaare. Men da han kom midt paa den, var den allerede saa forbrændt, at den brast under ham. Han kom ned paa Benene, sprang til igjen og kom et Stykke opefter Væggen. Da faldt Brynaasen ned paa ham, saa at han gled tilbage igjen. Han gik nu langs Sidevæggen. Gunnar Lambesson, Thraains Brodersøn, løb udenfra op paa Væggen: “Græder du, Skarphedin?“ spurgte han. “Nei,“ svarede Skarphedin, “men det er sandt, at Røgen er sur for Øinene. Men hvad er det? Ler du?“ “Javist ler jeg,“ sagde den anden, “og jeg har ikke leet siden den Tid, du dræbte Thraain paa Markarfljot.“ “Her har du en liden Mindegave derom,“ sagde Skarphedin; han tog op af Lommen en Jækslel, han havde hugget af Thraain, og kastede den lige i Øiet paa ham, saa det sloges ud og laa paa Kindet. Siden gik Skarphedin bort til sin Broder Grim; de tog hinanden i Hænderne og traadte Ilden. Men da de var komne midt i Skaalen, faldt Grim død ned, kvalt af Røgen. Skarphedin gik til Enden af Huset; da han kom did, faldt Taget ned med stort Brag og klemte ham op mod Gavlvæggen, saa han ikke kunde røre sig til nogen Kant. Han døde dog ikke strax; endnu henad Morgenen skal man have hørt ham kvæde en Vise.

Ilden blussede stundom op, stundom sluknede den igjen. Flose og hans Mænd blev paa Brandstedet udover Dagen. Da kom en Frænde af Sigfussønnerne ridende derhen. “Stort Verk har I her øvet,“ sagde han. “Gjort Gjerning lader sig ikke ændre,“ sagde Flose. “Stort Verk og ondt Verk tænker jeg Folk vil kalde dette.“ “Hvor mange har da her sat til?“ spurgte den nys ankomne. Flose regnede da op dem, han havde Besked om. Blandt dem nævnte han ogsaa Kaare Salmundssøn. “Da siger du den død, som jeg har talt med denne Morgen,“ sagde den Fremmede. “Kaare Salmundssøn mødte jeg; Haar og Klæder var brændte af ham, og Eggen paa hans Sværd var blaanet, men han lovede, at han skulde hærde det i Eders Blod, om det var blødnet i Staalet.“ “Vi faar da ingen rolig Dag efter denne Stund,“ sagde Flose; “thi den Mand er kommen bort, som staar Gunnar paa Lidar-Ende nærmest i alle Dele. Vide skal I, at sligt Eftermaal vil der blive efter denne Brand, at det vil koste Mangés Liv og andre Gaard og Grund. Nu samles der Folk over hele Heredet, og jeg vil derfor raade til, at vi alle rider bort saa hurtigt som muligt“.

Det varede ikke længe, før det skulde spørges, at der var nok af dem, som vilde optage Søgsmaalet efter Njaal og hans Sønner. Aaret efter fandt dets Afgjørelse Sted paa Althinget; siden Kristendommen blev lovtagen 12

Aar i Forveien, havde her aldrig været samlet en saa talrig Almue som nu. Mørd Valgardssøn, der var lige saa ivrig efter at hevne Branden paa Bergthorskvaal, som han nys før havde lagt an paa at fremkalde Njaals og hans Sønners Død, overtog Sogsmaalet paa Eftermaalsmændenes Vegne. Endskjønt de største Lovkyndige, som paa Øen fandtes, stod paa Sagsøgernes Side, begik Mørd dog en Uagtsomhedsfeil, som havde Sagens Afvisning tilfølge. Neppe hørte Kaare Salmundssøn og Thorgeir Skorargeir, en af Njaals nærmeste Slægtninge, herom, før de brød ind paa Thingpladsen, hvor et blodigt Slag udspandt sig. Næsten hele Almuen tog Del i dette, idet somme sluttede sig til Floses, andre til Kaares Parti. Floses Mænd led et betydeligt Nederlag; men omsider lykkedes det Snorre Gode og den ædle Sida-Hall, som her mistede sin Søn Ljot, at faa bilagt Kampen. Dagen efter blev der ved deres Mellemkomst sluttet saadant Forlig, at der skulde bødes tredobbelt Mandebod for Njaal, dobbelt for Bergthora, ligesaa for Grim og for Helge. Skarphedins og Høskuld Hvitanesgodes Drab skulde gaa op mod hinanden. Flose og alle Brandmændene skulde senest den følgende Sommer forlade Landet og være Skoggangsmænd, hvis de ikke var borte, inden tre Vintre var ledne. Flose skulde dog kun være landsforvist paa tre Aar, men fire andre for bestandig. Kaare Salmundssøn og Thorgeir vilde dog ikke vide af andet end Hevn, selv om de øvrige Frænder nøiedes med Boder. Inden Aaret var omme, var det lykkedes dem at fælde flere af Brandmændene; da sluttede Thorgeir efter Kaares og Sida-Halls indstændige Opfordring Forlig. For sit eget Vedkommende vilde Kaare ikke indgaa paa nogen Fred, thi han syntes, at han endnu ikke havde hevnet sin lille Søn nok.

Først den anden Høst lagde Flose ud fra Hornafjorden med sin Skude. Men han havde kun liden Lykke med sig, idet hans Skib i en forrygende Storm strandede ved Rossø paa Orknøerne. Alt Gods, som han førte med, gik tilgrunde; men Folkene bjergede Livet. Da Flose hørte, hvor han befandt sig, sagde han: "Vi kunde have truffet bedre til; thi Grim og Helge, Njaals Sønner, som jeg dræbte, var Hirdmænd hos Jarlen Sigurd Lødvessøn." Ikke desmindre fattede han dog den Beslutning at gaa hen og give sig Jarlen i Vold. Da Flose kom frem for Jarlen og navngav sig, spurgte Sigurd, som havde hørt om Branden paa Bergthorskvaal: "Hvad ved du at fortælle mig om min Hirdmand Helge Njaalssøn?" "Det, at jeg hug Hovedet af ham," svarede Flose. "Grib dem alle!" bød Jarlen. I det samme kom Jarlens Hirdmand Thorstein, Sida-Halls Søn og Floses Svoger, til og bad om Naade for ham. Længe vilde Jarlen ikke høre noget derom; men tilsidst gav han efter. Dog maatte Flose overtage Helges Stilling som Hirdmand.

I Julen var mange store Mænd forsamlede ved Jarlens Hof, blandt andre Gille Jarl fra Suderøerne og Dubliner-Kongen Sigtrygg Silke-

350. Stensætningen ved Steinnes, Orkenøerne.

skjæg, Olaf Kvarans Søn.*) Han var kommen did for at faa Sigurd Orkenøjarls Hjelp mod den irske Konge Brian Borumha. Juledagen sad en af Brandmændene ved Navn Gunnar Lambesson — den samme, som havde beskyldt Skarphedin for at græde og til Gjengjæld faaet en af Thraains Jækster i Diet — og fortalte om Branden paa Bergthorskvaal. Han skrød af sine og sine Fællers Bedrifter og løi ofte. "Hvorledes tede Skarphedin sig under Branden?" spurgte Kong Sigtrygg. "Længe holdt han sig kjæk," sagde Gunnar, "men tilsidst graat han." I det samme stormer Kaare Salmundssøn ind i Hallen med draget Sværd, løber hen til Gunnar og hugger ham over Halsen saa hvast, at Hovedet drev fremover Bordet lige foran Kongen og Jarlen, og Blodet tilsølede Borddugen og deres Klæder. Kaare havde fulgt efter fra Island for at fremme Blodhevnen i de Lande, hvor Brandmændene nu holdt til. Jarlen bød, at man skulde gribe Kaare, der tidligere havde været hans Hirdmand. Men saa afholdt var Kaare og saa meget beundrede alle hans Raskhed, at ingen rørte sig for udføre Jarlens Befaling. Flose, som ogsaa var tilstede, sagde: "Kaare er kun i sin gode Ret; thi han er ikke i Forlig med os." Uden at blive eftersat naaede Kaare saaledes sit Skib i god Behold og drog over til Skotland, medens man i Jarlens Hal vaskede Bordene. Siden tog Flose Ordet og fortalte om Branden; han gjorde hver Mand Ret og Skjel. —

— Tre Aars Tid kunde vel være gaaet hen efter denne Julehelg. Floses Landflygtighed var endt, og han sad igjen paa sin Gaard Svinafell i Nærheden af Ingulfshøfde. Fra Sigurd Jarl, hos hvem han efterlod mange af de Mænd, som havde været med paa at indebrænde Njaal, var han nemlig dragen i Følge med Gille Jarl over til Suderøerne, derfra videre over Skotland, England og Frankrige til Rom, hvor han af Paven selv tilkjøbte sig Tilgivelse for, hvad han havde forbrudt. Han drog tilbage over Tyskland. Den sidste Tid af sin Landsforvisning tilbragte han hos Erik Jarl i Norge og nød af ham den største Hæder. Paa Reisen gjennem Frankrige havde han nok havt Besked om, at Kaare ikke var langt unda; thi ogsaa han var paa Pilgrimsfærd til Rom. Hjemveien lagde han over Frankrige og Skotland. Om Sommeren gik han tilsøs fra Katanes, hvor han længe havde opholdt sig, med en Byrding paa atten Mands Besætning. Overfarten var langvarig, og de sled meget ondt. Men da de var komne udenfor Ingulfshøfde, drev Byrdingen paa Land og sloges i Stykker. Mandskabet reddede vel Livet, men det saa dog misligt ud, da de var blottede for alt, og Uveiret øgede paa. Den nærmeste Gaard var Svinafell, hvor Flose boede, saa Udsigterne ikke var lyse. Da spurgte en af Mandskabet Kaare, hvad han nu vilde gjøre. "Nu skal vi fare til Svinafell og prøve Floses Ædelmodighed", svarede Kaare. Flose sad i Stuen, da de kom.

*) Om ham se mere i næste Stykke: Brjaans-Slaget i Irland.

Han kjendte Kaare strax igjen, sprang ham imøde, kysscde ham og satte ham i Høisædet hos sig. Alt Had og hver Tanke paa Blodhevn var fra nu af udslettet mellem dem. Flose bød Kaare at blive der om Vinteren. Aaret i Forveien var Kaares Hustru Helga Njaalsdatter død. Om ikke ret længe blev Venskabet mellem Flose og Kaare end bedre befæstet, da Flose gav ham sin Broderdatter, Hoskuld Hvitanesgodes Enke, den fagre Hildegunn, tilægte.

Brjaans-Slaget i Irland.

Ovenfor har vi oftere set, hvor nøie vort Folks Historie i det 10de Aarhundrede var knyttet til Irlands. Efter haardnakkede Kampe lykkedes det den tapre Olaf Sigtryggsson, Kvaran kaldet, at vinde fast Fod i Dublin (953), hvorfra han truede Irernes Selvstændighed. I lang Tid levede Mindet hos det forknede Folk om det haarde Herredømme, han og hans Mænd udøvede, og har fundet et ret betegnende Udtryk i følgende Ord hos en Krønikeskriver: "De Fremmede satte en Konge over hvert Land, en Høvding over hver Egn, en Abbed over hver Kirke, en Foged over hver By og en Kriger i hvert Hus, saa ikke en af Erins Mænd havde nogensomhelst Myndighed over sine Eiendomme, fra Hønens Æg til de hundrede Kjør. Ingen turde vise Ædelmodighed eller Ømhed mod Fader, Moder, Biskop, verdslig eller geistlig Herre, ja hverken mod dem, som var syge eller elendige, end ikke mod det nyfødte Barn. Om en Irlænder kun havde én Ko, skulde dens Melk dog gives til Krigeren, saa Irlænderen selv ikke kunde faa nogen Melk." Først da Kong Maelsechlainn i Aaret 980 havde besteget Irlands Throne, lykkedes det at sætte Olaf Kvarans Fremtrængen en Grænse. Ikke langt fra Hovedstaden Tara slog han Nordmændene, der havde faaet Understøttelse fra Suderøerne, og i Forening med Ulsterkongen rykkede han frem mod Dublin. Efter at have beleiret denne By i 3 Døgn tvang han Olaf Kvaran til at indgaa paa haarde Fredsvilkaar og kundgjorde: "Lad enhver Irer paa de fremmedes Grund, som er Træl eller Leilænding, drage hjem og nyde Fred og Lykke." Endt var nu det "babyloniske Fangenskab, hvis Lidelser var omtrent saa store som Helvedes"; men den gamle Olaf Kvaran tog sig saa nær af denne Modgang, at han gik som Pilgrim over Havet til Columbas hellige Ø (Iona), hvor han døde efter et helligt Levnet og Bod.

Maelsechlainn maatte imidlertid snart fravige Overherredømmet over Irland for Kongen af Munster, Brian Borumha, der fra først af havde

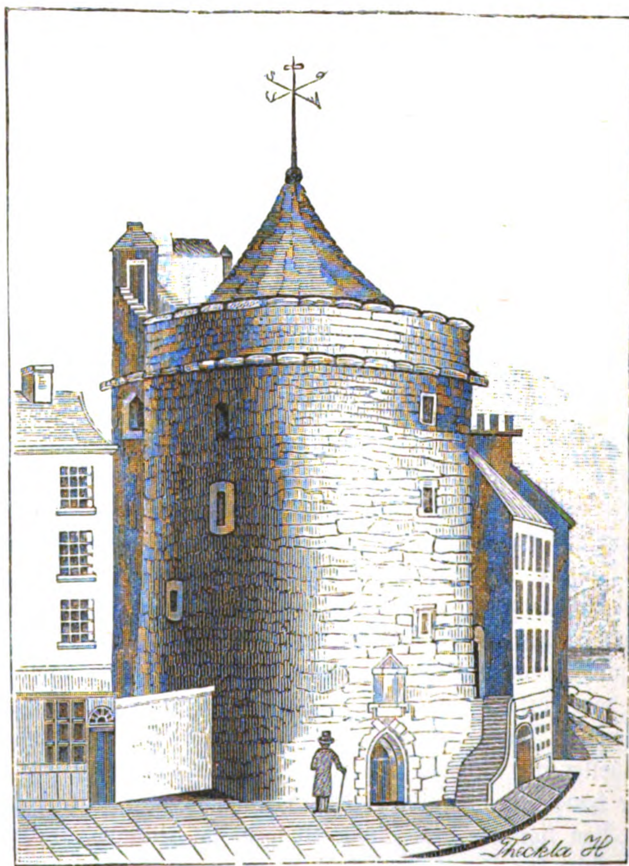
hævet sig ved Nordboernes Hjælp, men nu viste sig som deres værste Fiende. Sigtrygg, Olaf Kvarans Søn, kaldet Silkeskjæg maatte Gang paa Gang rømme fra sit Rige i Dublin, men vendte lige saa ofte tilbage; dog stod aldrig Freden mellem ham og Brian paa sterke Ben, skjønt han var gift med dennes Datter.

Sigtrygg Silkeskjægs Moder Gormlad (Gormflaith) var bleven gift med Brian Borumha; men da denne efter en kort Tids Ægteskab forskjød hende, blev hun ham saa fiendsk, at hun stræbte efter at skille ham ved Land og Rige. Hun fik derfor sin Broder, Kongen af Leinster, til at reise Oprørsfanen, og til ham sluttede Nordmændene sig. Sigtrygg drog selv omkring til alle de østenfor liggende Øer, som Nordmændene besad, for at hverve Hjælpetropper. Saaledes kom han ogsaa, som vi har hørt, strax for Julen 1013 til Sigurd Lødvessøn Jarl paa Orkenøerne. Sigurd havde først ingen Lyst til at give sig ud paa denne vovelige Færd, som alle desuden raadede ham fra; men da Sigtrygg lovede ham Overkongedømmet over Island og derhos sin Moder Gormlad tilægte, kunde han, ærgjerrig som han var, ikke længere staa imod. Gormlad var, siger Sagaen, den fagreste Kvinde og den ypperste i alt, som hun ei selv raadede for; men det var Mænds Tale, at alt, som hun raadede for selv, var ondt hos hende. Der blev da truffet den Aftale, at Sigurd Jarl skulde være i Dublin inden Palmesøndag 1014.

Ude ved Vestkysten af Man laa to Vikingehøvdinger, Uspak og Broder, med 30 Skibe. Broder havde været Kristen, ja var endog bleven viet til Messedegn; nu havde han kastet Troen og havde gjort sig til Gudniding. Han var en røslig Karl med sort tæt Haar, som var saa sidt, at han slog det under sit Bælte, og Hærklæder havde han, som Jern ikke bed paa. Uspak var Hedning og ansaas for meget klog. Til disse Vikinger for nu Sigtrygg paa sin Moders Raad for at overtale dem til at være med i Kampen mod Brian. Broder undslog sig i det længste, indtil Sigtrygg ogsaa gav ham det samme Løfte, som han havde givet Sigurd, nemlig Overkongedømmet over Island og sin Moder Gormlad tilægte. Da kunde han heller ikke modstaa det fristende Tilbud, men traf den Aftale, at han og alle hans Mænd skulde møde Sigtrygg udenfor Dublin paa Palmesøndag.*) Paa lignende Vis sikrede Kongen sig Bistand fra flere andre Kanter, ja endog fra Frankrige, Flandern og selve Norden.

Ogsaa Brian rustede sig paa sin Side. Han samlede Folk fra Munster og Connaught og rykkede frem mod Dublin. Hæren talte 70 Bannere, som Skjærthorsdag Aften leirede paa Sletten ved Clontarf, tæt nordøst for Dublin. De djærveste Kjæmper paa Irernes Side var ifølge

*) Sagaen har en Beretning om, at Uspak svigtede sine Fæller og drog til Kong Brian, hvor han antog Kristendommen og sluttede sig til Irerne; men denne Fortælling stadfæstes ikke af de irske Annaler.

351. Kong Reginalds (Ragnvalds) Taarn i Waterford. Opbygget Aar 1003.

Sagaerne Kerthjalvad, Kong Brians Fosterson, Ulv Ræda, Kongens Halvbroder, Margad (Murchadh) og Dungad (Donchadh), Kongens Sønner. Da Brian ikke vilde kjæmpe Langfredag, førtes Hæren af Murchadh.

I Dublin var Broder og Sigurd Jarl allerede med sin Hær. Med den sidste fulgte blandt andre Islænderne Thorstein, Sida-Halls Søn, Ravn røde, Aamunde hvite og femten af Brandmændene. Før Kampen gik Broder til Frett for at erfare, hvad Udfald den vilde faa. Det blev ham da spaaet, at hvis Striden stod paa Langfredag, vilde Brian nok gaa af med Seiren, men selv falde; stod den derimod en anden Dag, vilde alle Brians Modstandere falde. Derfor bestemte Broder, at Kampen skulde staa paa Langfredag.

Den 23de April 1014 oprandt. Ud fra Dublin rykkede de fremmedes Hær under Befaling af Sigtrygg Silkeskjæg og opstillede sig i Fylking. I Midten stod Sigurd Orkenøjarl, over hvem det frygtelige Ravnebanner vaiede, som bragte sin Høvding Seier, men sin Merkesmand Døden. Paa høire Fløi stod Sigtrygg, paa venstre Broder. Frem foran Fylkingen løb en Nordmand, som de irske Annaler kalder Plait, og raabte: "Hvor er Dombnal?" Iren Dombnal og han havde den foregaaende Dag udæsket hinanden til Tvekamp. "Her, dit Kryb!" lød Svaret fra Irernes Række. Strax styrtede Medbeilerne paa hinanden, greb hinanden i Haaret og stødte sine Dolke i hinandens Hjerte. Dette var Tegnet til almindelig Kamp.

Om de store Bevægelser i Kampens Gang melder Kilderne intet; men mangt et Træk af Ædelmodighed og Grusomhed tillige er bevaret. Kerthjalvad, Brians Fosterson, brød Sigurd Jarls Fylking og dræbte Merkesmanden. Sigurd satte en anden til at bære Ravnebanneret, men ogsaa han faldt strax efter for Kerthjalvads Hug. Rundt om segnede den ene efter den anden. Da bød Jarlen Thorstein, Sida-Halls Søn, tage Ravnen op. Thorstein vilde bøie sig efter det; da sagde Aamunde hvite: "Gjør det ikke; de bliver dræbte alle, som bærer det!" "Bær Merket du da, Ravn røde!" bød Jarlen. "Bær selv dit Djævelstøi," svarede Ravn. "Det bliver vel bedst, at Tigger og Sæk følges ad," sagde Sigurd, tog Merket af Stangen og puttede det ind under sine Klæder. Dermed styrtede han ind paa Irerne og hug om sig til begge Sider. Her stødte han paa Murchadh, Brians Søn, der gav ham et dybt Hug over Halsen, saa han faldt død om. Men strax efter rammedes Murchadh selv af et Hug i Maven, saa Indvoldene væltede ud.

Paa den ene Fløi var Kong Sigtrygg allerede slagen, og paa den anden kastede Broder sig paa Flugt op mod en Skov. Her stod just Brians Skjoldborg blottet for Forsvarere. Hans yngste Søn Taft var hos ham for at berette ham om Kampens Gang. Da blev han med et var tre sterkt pantsrede Fremmede, som nærmede sig. Det var Broder og to af hans Fæller. Den 88-aarige Brian reiste sig og holdt sit Sværd rede. Broder

lagde først ikke større Merke til ham, men vilde gaa forbi i den Formening, at det var en Prest, han havde for sig. Da gjorde en af hans Ledsagere ham opmerksom paa, at det var Kongen. Han vendte sig strax mod Brian, kløvede Hovedet paa ham og raabte: "Det skal mindes fra Mand til Mand, at Broder dræbte Brian."

Samtidig med Fløiene havde ogsaa Centrum vendt sig til Flugt efter Sigurd Jarls Fald. Ikke mindre end 6000 Mand af de Fremmedes Hær laa paa Clontarf-Sletten, deriblandt 15 af Brandmændene fra Bergthorskvaal. Idet Kerthjalvad satte efter de flygtende, bøiede Thorstein, Sida-Halls Søn, sig ganske rolig ned og gav sig til at binde sin Skorem. "Render du ikke?" spurgte Kerthjalvad. "Nei, jeg kommer saa alligevel ikke hjem til Island ikveld," svarede Thorstein rolig. Dette koldblodige Svar hugede Kerthjalvad, og han skjænkede Thorstein Livet.

Under Forfølgelsen kom Kerthjalvad og Ulv Ræda forbi Brians Skjoldborg, hvor Broder og hans Mænd just havde fuldbragt Drabet paa Brian. De omringede dem og tvang dem til at overgive sig. Siden dræbte de Broder paa den mest grusomme Maade, idet de vandt Tarmene ud af Livet paa ham.

Ligesom Irerne havde modtaget store Varsler forud for Slaget, saaledes viste der sig ogsaa mange Undere for Nordmændenes Frænder rundt om i Landene. Samme Dag, Slaget stod, saa en Mand fra Katanes, som Sagaen kalder Darrad*), at tolv Mennesker i Følge red bort til en Dyngje. Han undredes paa, hvad de vilde der, gik did og keg gjennem en Glugge. Han saa da, at det var Kvinder, som havde sat op en Væv**). I den var Mandshoveder Stene, Mandstarme Væft og Rending, et Sværd var Ske og en Pil Skytel. Medens de slog, kvad de: †)

Vidt nu er opslaaet
Vævbom-Skyen[1]),
dryppende af Blod,
Bud om Valfald[2]);
op er kommen,
Kamp varslende,
Væven den graa,
Menneskevæven,

*) Darrad er en angelsachsisk Benævnelse for Spyd, ligesom det er et af Odins, Stridsgudens, mange Navne. Sagaskriveren har imidlertid været uvidende herom og har i Ordet fundet Navnet paa den Mand, som skulde have set Synet og bragt Kvædet ud. Der er reist Tvivl om, hvorvidt Darradssangen med Rette sættes i Forbindelse med Kampen paa Clontarf-Sletten.

**) Om den gamle Vævstols Udseende se Side 182 f.

†) K. L. Sommerfelts Oversættelse af Njaals Saga, Kristiania 1871, S. 327 ff.

[1]) Væven. [2]) Mandefald.

fyldes af Valkyrjer
med roden Væft.

Rendt er den Væv
med Varp af Tarme,
med Mænds Hoveder
haardelig strammet;
blodstænkte Spyd
dens Skafter ere,
jernvunden Stokken[1]),
Skytlerne Pile;
med Sværd skal vi slaa
Seiervæven.

Hild gaar at væve
og Hjørthrimul,
Sangrid og Svipul[2])
med Sværdene dragne.
Spyd skal knage,
Skjolde brage,
Sværd skal Brynjer
vældigt bide.

Vinder, vinder
Darrads-Væven,
som den unge Konge[3])
før alt aatte!
Frem skal vi gange
og Fylkingen vade,
hvor Venner vore
Vaaben skifte.

Vinder, vinder
Darrads-Væven,
og siden følger
Fyrsten i Kampen!
Der sees brat
blodige Skjolde,

[1]) Vævbommen. [2]) Valkyrjenavne. [3]) Kong Sigtrygg.

hvor Gunn og Gondul[1])
Gramen[2]) følge.

Vinder, vinder
Darrads-Væven,
hvor vældige Stridsmænds
Merker vade.
Lader ikke
Liv her spares;
Valkyrjer har for
Val at raade.

De monne ret nu
raade for Lande,
som Udnæs fordum
aatte til Bosted.
Døden jeg varsler
den vældige Fyrste;
nu er for Staalet
Jarlmanden segnet.

Og Harm skal komme
over Irers Hoved,
som aldrig Mænd
af Minde gaar.
Nu er Væven vævet
og Volden rødnet,
vidt over Lande
Ligbudet farer.

Fælt det nu falder
for sig at skue,
blodige Skyer
over Jorden sig sænker.
Farves skal Luften
med Folkenes Blod,
naar vor Spaadom
engang sandes.

---

[1]) Valkyrjenavne. [2]) Kongen.

Vel vi kvæde
om Kongen den unge,
synge til hans Held
Seier-Sange.
Han dem nemme,
som her os hører
og gjemme dem siden
til Gammen for Mænd!

Op paa Hesten!
haardt vi ride
med bare Sværd
bort herfra!

Dermed rev de Væven ned, og hver af dem tog med sig, hvad hun fik i Haanden. De steg paa sine Heste og red bort, sex i Syd og sex i Nord. Et lignende Varsel viste sig for en Bonde paa Færøerne, og merkelige Syner aabenbaredes ogsaa for mange Mænd paa Suderøerne, Orkenøerne og Island.

I sig selv havde Kampen paa Clontarf-Sletten ikke mere end forbigaaende Betydning; Sigtrygg Silkeskjæg vedblev at herske over Dublin med større Vælde end før, og de norske Nybyggere beholdt i alt væsentligt igjennem den følgende Tid den samme Magt og det samme Omraade, de allerede i det 9de Aarhundrede havde vundet. Efter Slaget udbrød der Stridigheder i Irernes Hær, ja endog mellem Brians Sønner, saa hans Hofskald Mac Liag sang i sørgelige Toner om den gode gamle Tid, som aldrig mere skulde vende tilbage for hans Æt. Den tapre Maelsechlainn, som havde underkastet sig Brian, hævede sig igjen paa sit fordums Sæde som Irlands Overkonge. Alligevel regner Irerne med Stolthed hin blodige Langfredag blandt sin Histories lyseste Minder. Endnu efter næsten 900 Aars Forløb besynges Begivenheden af Irlands mest ansete Digtere i nationale Toner.

Svein Tjugeskjæg erobrer England.

Da Olaf Tryggvesson forlod England for at vinde Harald Haarfagers Kongestol, holdt hans Vaabenfælle Svein Tjugeskjæg vistnok endnu Hæren sammen. Sikkert er det, at Vikingerne ogsaa i de nærmest paafølgende Aar vedbliver at forurolige England og Wales. De tog Vinterkvarter paa Wight; herfra satte de over til England og spredte Mord og Brand over det hele Land. Den raadvilde Kong Ædhelred vidste ingen anden Udvei for at blive Vikingerne kvit end paany at kjøbe dem bort; denne Gang gik Forliget ud paa, at de skulde have Kost af Riget og 24000 Pund. (1002).

Man har dog ingen Grund til at tro, at Vikingerne drog bort, efterat de havde faaet Danegelden udbetalt. Nogle Maaneder efter kom det Kongen for Øre, at der blandt Nordboerne i England var stiftet en Sammensværgelse, som gik ud paa at tage Kong Ædhelred og hans Stormænd af Dage. Han besluttede sig da til at komme sine Fiender i Forkjøbet. I al Hemmelighed udstedte han nu den Befaling til Byerne rundt om i Landet, at man paa St. Briccius's Dag (13de November) skulde dræbe alle indflyttede Nordboer. Denne Befaling gjaldt dog neppe Danelagen eller den Del af Landet, hvor Danerne udgjorde Hovedbefolkningen. Ædhelreds Paabud blev nøie fulgt, og den omtalte Dag blev en af de rædselsfuldeste, Historien har at opvise. Med den vildeste Grusomhed, som Hadet til de overmodige Fiender havde vakt, styrtede Angelsachserne sig over de intet anende Daner og myrdede dem med Ild og Sværd. Selv deres Hustruer — om de end var af engelsk Herkomst — og spæde Børn gik ikke fri. Blandt de dræbte var Svein Tjugeskjægs Søster Gunhild, som blev dræbt paa Befaling af Kongens Yndling Eadric Streone. Døende skal hun have sagt, at det ikke vilde vare længe, før Hevnen vilde ramme Kong Ædhelred.

Hendes Spaadom gik i Opfyldelse. Nogle raske Gutter var undkomne fra Blodbadet i London; de bragte først Efterretning om det til Danmark. Denne Tidende gjorde det dybeste Indtryk overalt i Norden. Kong Svein sammenkaldte sine Høvdinger for at raadslaa om, hvad der var at gjøre; alle var de enige om, at man burde tage Hevn. Snart drog Svein med en betydelig Hær og Flaade over til Nordhumberland. Efter at have sikret sig Fredland i Normandie vendte han sine Vaaben mod de Egne, som Vikingerne nys havde hjemsøgt. Byen Exeter faldt ved Forræderi i Danernes

Hænder, og flere andre Byer blev givne til Pris for Plyndring og Brand. Vistnok samledes der en engelsk Hær fra Hampshire og Wiltshire under Anførsel af den tidligere omtalte Forræder Ælfric, som Ædhelred med sin vanlige Svaghed igjen havde taget til Naade. Men Ælfric blev sig selv lig. Netop som Angrebet skulde begynde, anstillede han sig syg, og der blev som Følge heraf intet af Forsvaret.

Det næste Aar (1004) hjemsøgtes Østangel. Her havde den tapre Dane Ulfketil (Sagaernes Ulfkell Snilling) mest at sige. Selv ønskede han helst Kamp, men det Raad, han sammenkaldte, fandt det rettest at kjøbe Vikingerne bort. Men da Svein benyttede sig af den indgaaede Fred til svigagtigen at herje og brænde Thetford, samlede Ulfkell i al Hemmelighed en Hær og angreb Danerne, just som de vilde vende tilbage til sine Skibe. Aldrig havde Danerne, sagde de, været ude paa en værre Leg, end den Ulfkell beredte dem. Havde han havt en større Hær, vilde neppe en eneste være sluppen levende derfra.

Efter at have hentet Forsterkning i Hjemmet kom Kong Svein ved Midtsommer 1009 paany med en Flaade til England. Han landede ved Sandwich og herjede vidt og bredt i Kent og Sussex. Skjønt Kong Ædhelred samlede en Hær fra Mercia og Wessex, forstod Vikingerne dog at undgaa Kamp og foretog i Høstens Løb Streiftog snart hist, snart her. Da Vinteren nærmede sig, slog de sig ned paa Øen Wight. Men midtvinters brød de igjen op og drog gjennem Hamp- og Berkshire op ad Themsdalen for at plyndre. Siden vendte de ad en anden Vei tilbage til Skibene. Indbyggerne af Winchester maatte nu se, hvorledes de djerve Krigere gik ombord med Skat og Føde, som de havde røvet over 50 (engelske) Mile fra Kysten. Ædhelred, der opholdt sig i Shropshire, vidste som sædvanlig intet andet Raad end at kjøbe Vikingerne bort; denne Gang steg Danegelden til 36000 Pund, hvorhos Vikingehæren skulde have de fornødne Levnetsmidler, saa længe den opholdt sig i Landet.

Svein synes nu at være vendt hjem til Danmark. Men strax efter kom der to store Flaader østenfra: det var Jomsvikingerne under Anførsel af Thorkell høie, hans Broder Heming og Thorgils Sprakaleggs Søn Eilif. Thorkell erklærede, at han vilde tage en frygtelig Hevn over Englænderne; thi hans Broder, Sigvalde Jarl, var ogsaa blandt Ofrene paa den blodige St. Briccius's Dag. De udpressede af Indbyggerne i det østlige Kent en Skat paa 3000 Pund Sølv, drog derfra til Wight, hjemsøgte siden Sussex, Hampshire og Berkshire med Ild og Sværd og tog endelig Vinterkvarter ved Themsen. Gjentagne Angreb rettedes mod London, men blev afslaaede. Jomsvikingerne vendte sig derfor mod Oxford, som blev frygtelig herjet, og om Vaaren viste de sig atter i Kent. Ved Paasketider (1010) rykkede de ind i Østangel. Her mødte Ulfkell Snilling dem med en

Hær, og det kom til et blodigt Slag paa Ringmare eller Ringmareheden (5te Mai 1010). Mændene fra Cambridgeshire forsvarede sig tappert; men da en hvervet Dane, Thorkell Mærrahoved, flygtede med sine Folk, opstod der Forvirring i Englændernes Hær, og Ulfkell led et betydeligt Nederlag. "Farvet blev Ringmareheden med Blod, og Ligene laa i Dynger," kvad Skalden Ottar svarte. I hele tre Maaneder sværmede nu Vikingerne om i Østangel paa røvede Heste, ja trængte endog til det Indre af Landet. Samlede Kong Ædhelreds Ombudsmænd Hære mod dem, vidste de med megen Kløgt at undgaa enhver Kamp, hvor der var Udsigter til, at de vilde komme til at trække det korteste Straa. "Naar Vikingerne var i Øst," klager en gammel Krønike, "stod Angelsachsernes Hær i Vest, og naar de herjede i Syd, var den i Nord." Tilsidst fandtes der ingen Høvding, som vovede at samle nogen Hær; men enhver flygtede, som han bedst kunde, og mellem de forskjellige Landskaber fandtes der intet Sammenhold. I Stedet for at drive Fienden bort med skarpe Vaaben indlod man sig efter Ædhelreds sædvanlige Raad i Stilstand og Fred med ham, naar han havde anrettet størst mulig Skade. Thorkell høie og hans Fæller indgik ogsaa paa Forliget; men denne Gang steg Danegelden til den uhørte Sum af 48000 Pund foruden Levnetsmidler. Medens Englænderne anstrengte sig af yderste Evne for at skaffe denne Sum tilveie, overholdt Vikingerne ikke Vaabenstilstanden synderlig samvittighedsfuldt. Midt i September begyndte de at beleire Canterbury, og paa den tyvende Dag lykkedes det dem ved Forræderi af en Prest ved Navn Ælfmær at trænge ind i Byen. Nu fandt de mest grufulde Scener Sted. En Del af Byen tændtes i Brand, Prester, Munke og Nonner slæbtes bort og pintes, Kvinder skjændedes og Fanger styrtedes ned fra Murene. Iblandt dem, som førtes til Skibene, var ogsaa Erkebispen Ælfheah. Han var her i syv Uger, uden at de høie Løsepenge, Vikingerne forlangte for ham, blev betalte. Saasnart disse erfarede, at det var Erkebispen selv, som negtede at udrede dem, blev de optændte af Raseri mod ham. Berusede af Vin slæbte de ham til sit Husthing. Thorkell søgte at frelse ham og tilbød Vikingerne Guld og Sølv, samt alt, hvad han forøvrigt eiede med Undtagelse af sit Skib; men det hjalp intet; de begyndte at slaa ham med Sten, Ben og Oxehorn og mishandlede ham paa andre Maader, indtil en af Vikingerne ved Navn Thrym, som Ælfheah selv havde omvendt til Kristendommen, af Medlidenhed kløvede hans Hoved med sin Øxe. I St. Pauls Kirke i London, hvortil hans Lig strax efter blev ført, skede der store Undere ved hans Grav, og han dyrkedes siden som en hellig Mand.

Saasnart Jomsvikingerne havde faaet Danegelden udbetalt, opløstes deres Hær. Thorkell høie gik med 45 Skibe og deres Besætning i engelsk Tjeneste og lovede at forsvare Landet mod fiendtlige Anfald. Sandsynligvis har dette lagt Grunden til Thingmannalid eller den staaende Hær, som Kongerne i England siden underholdt helt indtil den normanniske Erobring.

Thorkell havde ikke mere end et Aars Tid været i Kong Ædhelreds Tjeneste, da Svein Tjugeskjæg atter nærmede sig de britiske Kyster med en stor Hær og Flaade for at rette det sidste afgjørende Stød mod Ædhelreds vaklende Throne. Leding var udbudt over hele Danmark. Hans ældste Søn Harald skulde forestaa Riget i hans Fravær; den yngste, Knut, var derimod med paa Færden. Det var en prægtig udrustet Flaade, som i Slutningen af Juli Maaned 1013 ankom til Sandwich. Skibssiderne var kosteligt udstyrede med udskaarne Figurer eller malede med vakre brogede Farver, paa Masterne saas flyvende Fugle, som viste Vindens Retning, eller Drager, som sprudede Ild. Paa Stavnene kunde man se menneskelige Skikkelser af Guld og Sølv, Oxer med Halsen fremstrakt og i en Stilling, som de brølede, Nisser og Kentaurer. Ved Sandwich dvælede Flaaden imidlertid ikke længe, men seilede strax efter til Mundingen af Humberen og opad Trent til Gainsborough i Landskabet Lindesey. Nordhumberland sluttede sig under sin Jarl Uhtred strax til Svein; snart var hele Danelagen indtil Wætlingastreet i hans Magt, hvorpaa han vendte sig mod de af Angelsachserne beboede Dele af Riget. Aldrig havde det engelske Folk været saa dybt fornedret som nu. Det var ligesaa meget dets moralske Fordærvelse som Angrebene udenfra, som bragte Landet paa Afgrundens Rand. Naar Leding blev udbudt, negtede det ofte at lystre, især hvis Udbudet fandt Sted paa usædvanlige Tider. De enkelte Landsdele vilde kun forsvare sig selv og brød sig intet om at hjelpe andre Egne. Landet hjemsøges af Sygdomme og Pest, og allehaande Forbrydelser, Tyveri, Røveri, Svig og Bedrageri gaar i Svang blandt Folket. Uden Skaansel sælger man Fattige og Smaabørn til Fienden; Faderen afhænder sin Søn, Broderen sin Broder, Sønnen sin Moder. Trællene flygter bort fra sine Herrer og kjæmper i Slagene mod dem. Ofte saa man nogle faa Vikinger drive store Skarer af Angelsachsere foran sig.

Da Svein var trængt over Wætlingastreet, antog hans Plyndringer og Herjninger større Omfang. Hans Søn Knut passede paa Flaaden og Gislerne, som hver Landsdel maatte give. Oxford underkastede sig snart, og kort efter fulgte Winchester Exemplet. Derfra gik Veien til London. I denne By, som forsvaredes af Thorkell høie og Jomsvikingerne, opholdt Kong Ædhelred sig. Danerne led her et betydeligt Nederlag, saa Svein foreløbig maatte drage bort med uforrettet Sag. Han vendte sig mod de vestenfor liggende Landskaber, undertvang dem og modtog Gisler; med disse drog han nordover igjen til sine Skibe. Nu vovede heller ikke London længere at staa imod den mægtige Erobrer. Ædhelred tog sin Tilflugt til Flaaden, medens hans Dronning Emma flygtede over til Nordmandie. Hid kom ogsaa Ædhelred strax efter. Nu var det hele Land i Hænderne paa Danerne, som skaltede og valtede, ganske som de vilde.

Midt under sit Seiersløb døde Kong Svein i Gainsborough den 3die Februar 1014. De forkuede Englænbere, over hvem han havde bragt saa mange Ulykker, vidste længe at fortælle, hvorledes han var kommen af Dage. Da han siddende til Hest holdt Thing med sine Mænd i Gainsborough, kom Englands Skytspatron, den hellige Edmund, uset af alle andre end Kongen, ridende ind paa Thingvolden og jagede sin Landse gjennem ham.

Da det rygtedes, at Svein var død, begyndte Englænderne atter at drage Aande. Den danske Hær i England kaarede hans Søn Knut til Konge; Angelsachserne vilde derimod ikke anerkjende ham. Alle geistlige og verdslige Herrer i England holdt et Møde, hvor de besluttede at sende Bud efter Kong Ædhelred i Nordmandie med den Hilsen, at intet vilde være dem kjærere end atter at adlyde ham, deres lovlige Herre, naar han blot vilde tænke retfærdigere end før. Ved denne Tidende blev Ædhelred saare glad. Han sendte strax sin Søn Edmund over Kanalen med Bud og Løfte om, at han vilde være dem en god Herre, bøde og bedre alt det, som var ondt, og tilgive, hvad de havde forbrudt, hvis de uden Svig vilde holde fast ved ham. Saaledes oprettedes der fuldt Venskab mellem dem, og enhver dansk Konge erklæredes utlæg af Landet. Ved Paasketider vendte han saa tilbage til sine Fædres Rige, hvor han blev modtagen med endeløs Jubel. I Virkeligheden viste han sig ogsaa nu fra en ganske anden Side end før. Med en Raskhed og Beslutsomhed, som ingen skulde troet, at den raadvilde Ædhelred var i Besiddelse af, rykkede han nordover mod Lindesey. Knut, som ikke var forberedt herpaa og desuden savnede tilstrækkelige Stridskræfter til at modstaa det uventede Angreb, nødtes først til at søge Tilflugt paa sine Skibe og drog siden hjem til Danmark for at foretage nye Rustninger. Paa Hjemreisen løb han indom Sandwich for at landsætte de Gisler, som Angelsachserne havde givet hans Fader; men forinden havde han lemlæstet dem paa en frygtelig Maade, idet han havde ladet Hænder, Ører og Næse skjære af dem.

Kong Ædhelred straffede Lindeseys Frafald haardt; han vilde og heller end gjerne have hevnet paa Kong Sveins Lig al den Tort, som denne i levende Live havde ladet Angelsachserne lide; men en fornem Kvinde holdt det skjult, balsamerede det og bragte det siden i al Hemmelighed over til Danmark, hvor det blev begravet i Roskilde.

Knut den stores Erobringstog til England. Erik Jarl forlader Norge. Svein Jarl og Haakon Jarl i Norge.

Da Rygtet om Sveins Død naaede til Danmark, kaarede Danerne strax hans ældste Søn Harald til Konge; som ovenfor omtalt havde denne i Faderens Fravær styret dette Rige. Da Knut vendte tilbage, blev han venlig modtagen af Broderen; men da han forlangte, at han skulde dele sit Rige med ham, vilde han ikke gaa ind paa det; derimod tilbød han at yde ham al den Hjælp, han behøvede til Englands Erobring. Dette Tilbud tog Knut imod, og nu begyndte man strax at drive de ivrigste Rustninger. Der gik Bud til Erik Jarl i Norge, at han skulde komme Knut til Hjælp med en Hær. Erik fulgte Opfordringen. Han sammenkaldte strax Lendermændene og de mægtigste Bønder, delte i deres Nærværelse Riget mellem sin Broder Svein og sin Søn Haakon og drog derpaa over til England. Før sin Afreise bestemte han, at hans Svoger Einar Tambarskelver skulde være Formynder for den unge Haakon.

Knut befandt sig allerede i England med en betydelig Hær og Flaade. I Danmark havde han fundet megen Tilslutning af Krigere, som higede efter Eventyr. Thorkell høie, som en Stund havde staaet i Ædhelreds Tjeneste, kom ogsaa over til Danmark. Ni Skibe førte han med sig, og treti havde han liggende i England; alle disse stillede han til Knuts Raadighed.

Efter Ankomsten til England underlagde Knut sig først den sydlige Del af Landet tildels ved Hjælp af Forræderen Eadric Streone. Derpaa vendte han sig mod den mellemste Del, som Ædhelreds tapre Søn Edmund Jernside forgjæves søgte at forsvare. Da denne blev understøttet af Nordhumberlands Jarl Uhtred, drog Knut og Erik Jarl, som imidlertid havde sluttet sig til ham, opover og truede York. For ikke at se sin Provins fuldstændig ødelagt underkastede Uhtred sig Knut og stillede ham Gisler. Men kort Tid efter lod Knut ham myrde paa Tilskyndelse af Eadric Streone, og gav Erik Jarl Nordhumberland at styre.

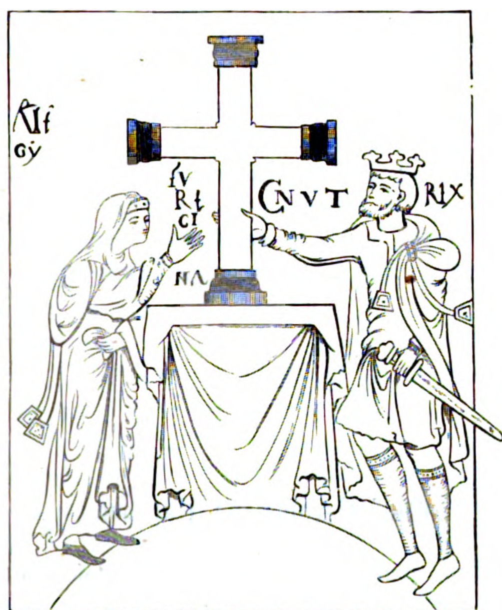
Hele England med Undtagelse af London og de nærmest liggende Egne var allerede i Knuts Vold, da den raadvilde Ædhelred døde den 23de April 1016 i London. Edmund Jernside udraabtes nu til Landets Konge af Londons Borgere og de faa Høvdinger, som var blevne ham tro; men paa samme Tid holdtes der et Møde af Landets bedste Mænd i Southampton, hvor Ædhelreds Æt erklæredes uværdig til Thronen og Knut i Stedet

toges til Konge. London blev nu haardt beleiret af Danerne, der grov en stor Grav paa Sydsiden af Byen og drog sine Skibe opover den, saa Staden var indesluttet paa alle Kanter. Det lykkedes alligevel Edmund at undkomme til Wessex, hvor han samlede en anselig Hær. Knut vendte sig mod ham. Strax over Midsommer stødte Hærene sammen ved Sceorstan (Sherstone), hvor der i to Dage kjæmpedes med vild Haardnakkethed. Paa Slagets anden Dag trængte Edmund ind i Hjertet af den danske Hær, hvor han mødte Kong Knut. Med et vældigt Hug kløvede han hans Skjold og fældede hans Hest; men inden han kunde gjentage Hugget, kringsatte Danerne ham, saa han selv kun med Nød kom unda. I det samme hug Eadric Streone Hovedet af en Angelsachser, der lignede Edmund Jernside meget, hævede det paa sin Spydod høit i Luften og raabte: "Flygt, I Mænd fra Dorset og Devon! Flygt og red Eders Liv! Eders Konge er falden! Se her er hans Hoved!" Strax begyndte Modløshed og Uro at sprede sig i Angelsachsernes Rækker. Edmund red frem foran sine Mænd for at overbevise dem om, at han endnu var i Live. Det hjalp intet. Da slyngede han sit Spyd efter Forræderen Eadric; det feilede og ramte i Stedet hans Sidemand. Ved Mørkets Frembrud adskiltes de Stridende, uden at nogen af Parterne kunde tilskrive sig Seiren.

Edmund Jernside, der var lige saa tapper og raadsnar, som hans Fader havde været modløs og raadvild, bragte Knut i den største Knibe ved Brentford og Otford. Den nedrige Forræder Eadric Streone gik da igjen over til Angelsachserne, vistnok ifølge Aftale med Knut. Kort efter angreb Edmund Knut ved Assandun i Essex. Allerede heldede Seiren til Angelsachsernes Side, da Eadric Streone pludselig sænkede sit Banner og flygtede, idet han raabte, at Slaget var tabt. Den største Del af hans Landsmænd fulgte Exemplet. Edmund og den Skare, som blev ham tro, fortsatte imidlertid Kampen til langt paa Nat; da nødtes ogsaa han at trække sig tilbage. Erik Jarl kjæmpede imidlertid i Nordhumberland og Østangel med største Held mod Ulfkell Snilling og overvandt ham i et Par Træfninger. Omsider sluttede Edmund og Knut Fred og Forlig paa Den Olney i Severnfloden, saaledes at Edmund skulde være Herre over den sydlige Del af Landet, hvor Angelsachserne udgjorde Hovedbefolkningen. Nordengland, den gamle Danelag, tilfaldt derimod Knut. Det varede imidlertid ikke længe, før Døden befriede Knut for den farligste Modstander, da Edmund Jernside blev bortrykket den 30te November 1016. Senere Beretninger paastaar, at han blev snigmyrdet af Eadric Streone, som vilde vinde Knuts Gunst.

Efter Edmunds Død blev Knut Englands Eneherre. Han delte England i fire Dele. Selv beholdt han Wessex; Thorkell høie fik Østangel, Eadric Mercia og Erik Jarl stadfæstedes i Besiddelsen af Nordhumberland. Edmund Jernside havde efterladt sig to spæde Sønner,

Edvard og Edmund. Eadric Streone raadede Knut til at lade dem aflive. Men han foretrak at sende dem til Kong Olaf i Sverige; herfra kom de siden til Rusland og Ungarn. Eadric kom dog ikke længe til at nyde godt af sit Forræderi. Første Juledag 1017 stod han inde i Knuts Hal i London og fordrede større Løn, end han alt havde faaet. Da brast Knuts Taalmodighed, og han udbrød: "Du Drottins-Sviger, hvorledes kan du være mig tro? Du dræbte min svorne Broder, din retmæssige Herre og Konge. Men du skal faa den Løn, du har fortjent!" Han

352. Knut den store og Dronning Alfgifa. Tegning i et angelsachsisk Haandskrift.

vinkede til Erik Jarl, som stod lige ved. Denne hævede sin Øxe, og i det næste Øieblik rullede Forræderens Hoved bort efter Hallens Gulv. Siden blev hans Lig slængt udenfor Stadens Mure til Føde for vilde Dyr.

Men Eadric var ikke den eneste, som den mægtige Erobrer lønnede paa denne Vis. Knut kunde saaledes aldrig glemme, at Thorkell høie engang havde løftet Hærskjold mod Danerne. Da han ægtede Ædhelreds Datter, gjorde dette ham til en endnu mere mistænkelig Person i Knuts Øine. Han blev landsforvist, og da han med 6 Skibe kom til Danmark, blev han dræbt paa Høvdingernes Foranstaltning.

For at sætte sig i Yndest hos Englænderne ægtede Knut Ædhelreds Enke Emma fra Nordmandie. Den danske Hær, som havde hjulpet ham med Landets Erobring, blev sendt hjem med rige Gaver. Selv kom Knut Aaret efter til Danmark, hvor hans Broder Harald just var død, og hyldedes uden Modsigelse som hans Eftermand (1019—1020).

I Norge regjerede imidlertid Svein Jarl og Haakon Jarl i Forening. Fra deres korte Fællesregjering kjendes kun en Begivenhed; men denne var ogsaa af temmelig vidtrækkende Betydning. Saasnart Erik Jarl havde forladt Landet, søgte Jarlerne at nærme sig Erling Skjalgssøn, der som en uindskrænket Fyrste regjerede over Strækningen fra Sognsø til Lindesnes, som han havde faaet af sin Svoger Olaf Tryggvessøn. Han havde aldrig kunnet tilgive Erik Jarl Overfaldet ved Svolder og Olafs Fald. Derimod vægrede han sig ikke ved at indgaa Forlig med Svein og Haakon. Til yderligere Stadfæstelse ægtede Erlings Søn Aslak Svein Jarls Datter Sigrid.

Aarsagen til, at Jarlerne søgte at styrke sin Magt ved Forbundet med den mægtige og ansete "Rygekonge", var vistnok ingen anden end den, at der nu hel uventet var dukket op en Fiende, som truede dem og deres Rige med Undergang. Det var den unge Thronfordrer Olaf, Harald Grenskes Søn.

Olaf Haraldssøns Ungdom.

Olaf, Harald grenskes og Aastas Søn, opfostredes hos sin Stiffader Sigurd Syr paa Ringerike. Dengang denne med sit hele Hus antog Daaben, blev Olaf ogsaa døbt.*) Sigurd var en meget forstandig Mand, anset og rig; han holdt Fred med alle, saa godt det lod sig gjøre, brød sig hverken om Stas eller Berømmelse, men nøiedes med, hvad han havde, og passede sin Gaardsdrift. Anderledes var Aasta af Tænkemaade, og det viste sig snart, at Olaf slægtede hende paa. Engang, fortælles det, vilde Kong Sigurd ride ud; men der var ingen hjemme, som kunde sadle Hesten for ham. Saa bad han Olaf, som var 10 Aar gammel, om at gjøre det. Olaf sagde ikke Nei, men gik ned i Fjøset, hvor han lagde Kongens Sadel paa den største Buk, som fandtes paa Gaarden. Siden gik han ind og sagde, at nu var Rideskydsen færdig. Da Kong Sigurd kom ud og fik se dette Opstyr, sagde han: "Jeg skjønner nok, at du vil vænne mig af med

*) Se ovenfor Side 336 og Side 422.

at sende dig i Erinder; du er langt stoltere paa det end jeg, og din Moder giver dig nok Medhold." Olaf svarede ikke, men lo og gik bort. Sigurd bad ham heller aldrig siden om at gaa saadanne Erinder.

Da Olaf voxede op, blev han en staut og vakker Gut, middels af Høide og sterkbygget. Han havde lysebrunt Haar og et bredt, rødmosset Ansigt. Hans Øine var levende, vakre og gjennemtrængende; man kunde blive ræd for at gaa under hans Blik, naar han var vred. Han kunde tale godt for sig, var dygtig i alskens Idrætter, navnlig i Svømning og Spydkastning, og forstod sig paa al Slags Haandarbeide. Da han var 12 Aar gammel, vilde han drage i Viking og talte til sin Moder derom. Hun henvendte sig til Sigurd og bad ham skaffe Udvei dertil, og skjønt han nødig vilde, maatte han dog tilsidst rette sig efter Konens Ønske. Aasta fik hans Faders Ven Rane vidfarle til at være med paa Færden, saaledes at han blev den egentlige Styresmand, skjønt Olaf bar Kongenavn. Ved Afskeden sagde Olaf til sin Stiffader, at nu maatte han lægge dygtig Vind paa Kvægopdrætning; thi næste Gang, de mødtes, vilde han ikke have faa Mænd i sit Følge.

Med to Hærskibe satte Olaf først Kursen til Danmark og Sverige, ved hvis Kyster han herjede og kjæmpede med Vikinger, siden styrede han til Finland, Rusland, Kurland, Gotland og Øsel — overalt, hvor han kom, reddedes han ved Vidundere ud af enhver Vanskelighed. Siden forlod han Østresalt og vendte sig vestover mod Frisland og England, hvor han tog Del i Kampene mellem Danerne og Angelsachserne. Af Skaldenes Kvæder fremgaar det, at han har været med i Slaget ved Ringmare (1010) og i Stormen paa Canterbury (1012); senere traadte han vistnok sammen med Thorkell høie i Kong Ædhelreds Tjeneste, deltog i Striden mod de danske Vikinger og fulgte Ædhelred paa hans Flugt til Nordmandie. Herfra, fortæller Sagnet, agtede han at gjøre en Valfart til det hellige Land. Men underveis havde han den merkelige Drøm, at der viste sig en stor og vakker Mand for ham og bød ham tage hjem til sin Odel; "thi du skal vorde Konge over dit Land evindelig", sagde han.

Fra Nordhumberland, hvor han efterlod sine Skibe, drog Olaf om Høsten 1015 med to Knarrer og 120 velvæbnede og velrustede Mænd over Nordsøen til Norge. Med denne Styrke agtede han at erobre Norges Rige fra Jarlerne. Det var et Vovestykke, som ingen anden end Olaf vilde have indladt sig paa. Underveis havde han haardt Veir, saa han var stedt i den største Fare; men da han havde raske Folk ombord og sin Lykke med, landede han omsider uskadt paa Vestkysten af Norge i Nærheden af en liden Ø ved Navn Sæla. Det var et godt Varsel, mente Kongen; thi dette Ord betyder Lykke. Men da han skulde gaa i Land, traadte han i Leret paa Stranden; hans ene Fod gled ud, saa han sank i Knæ med

den anden. "Nu gled jeg", sagde Kongen. "Vist ikke", svarede Rane, "du fæstede Fod i Landet". "Det bliver saa, som Gud vil", sagde Kongen og lo. Han gik ombord igjen og seilede sydefter til Ulvesundet. Her fik han høre, at Haakon Jarl just befandt sig i Sogn, men var ventende nordefter, og at han kun havde et Skib. Olaf styrede sydover; da han var kommen til Saudungssund*), lagde han sig med et Skib paa hver Side af Sundet og havde et tykt Ankertaug imellem. Om lidt kom Haakons Skeid ind i Sundet; man blev vel var Olafs Skibe, men ansaa dem for at være Handelsskibe.

353. Relikvieskrin fra Vatsaas Kirke, Sigdals Prestegjeld, Buskeruds Amt. Nu i Kjøbenhavns Museum.

Da Skuden midtsunds kom over Ankertauget, begyndte man paa begge Sider at stramme det ved Spil, hvoraf Følgen var, at dens Agterende lettedes op, og Forstavnen stupede fremover, saa at Sjøen stod ind over Saxene. Skibet hvælvede, Mandskabet styrtede i Vandet og overdængedes i det samme med Spyd- og Stenkast af Olafs Mænd. De fleste blev dog dragne op og bragtes ombord paa Olafs Skib; kun nogle faa druknede.

*) Det nuværende Saudesund paa Østsiden af Atleoen og et Par smaa Øer.

Blandt de reddede var Haakon Jarl. Det var en vakker attenaarsgammel Gut, med fagert silkegult Haar, sammenbundet med et Guldbaand. Olaf studsede ved Synet af ham: "Sandt er det, hvad man har sagt om Eder Frænder," sagde han, "at I ret er vakre Folk; men nu er det ude med Eders Lykke." "Ikke er det ude med vor Lykke, om saadant hænder engang," mente Jarlen. "Det gaar jo saa som tiest, at snart seirer den ene, snart den anden. Jeg er ung og uerfaren endnu, og vi anede heller ingen Uraad. En anden Gang, kan hænde, gaar det bedre." "Men frygter du da ikke for, at som det idag er gaaet dig, vil du efterdags hverken faa Seir eller Useir?" mente Olaf. "Du raader nu," sagde Jarlen. "Hvad giver du til, at du denne Gang faar gaa hel og uskadt, hvor du vil?" spurgte Kongen. "Det kommer an paa, hvad du fordrer," svarede Jarlen. "Intet andet," sagde Kongen, "end at du farer af Landet og aflægger Ed paa, at du aldrig mere efter denne Stund vil holde Kamp med mig." Jarlen gik ind paa det. Han aflagde Eden, hvorpaa han og hans Mænd gik ombord paa Skuden igjen og drog over til England til sin Morbroder Kong Knut, hvor han fandt den bedste Modtagelse. Hans Fader Erik ansaa den Ed, hans Søn havde svoret, for at være bindende ogsaa for sit Vedkommende. Han gjorde derfor intet Forsøg paa at vinde det tabte Rige tilbage, men forblev i Nordhumberland indtil sin Død (1024).

Olaf drog nu sydefter langs Kysten; paa flere Steder holdt han Thing med Bønderne. Mange gik ham ogsaa tilhaande, medens andre, der var Svein Jarls Slægtninge eller Venner, negtede at vise ham Lydighed. Kong Olaf fandt det derfor klogest først og fremst at henvende sig til sine Frænder, Kongerne paa Oplandene, om han hos dem skulde finde Støtte for sin Sag.

Olafs Besøg hos Sigurd Syr. Han faar Kongenavn paa Oplandene.

Da Olaf var kommen til Viken, satte han sine Skibe op og drog med 120 Mand til Ringerike, til sin Stiffader Sigurd Syr. Sagaens Skildring af hans Modtagelse her hører til noget af det smukkeste, som findes i vor historiske Literatur, og giver et meget anskueligt Billede af en norsk Kaksefamilies Liv i Oldtiden. Den hidsættes derfor i sin Helhed.

Da Olaf kom i Nærheden af Gaarden, løb nogle Tjenestekarle foran ham til Gaards. Inde i Stuen sad Aasta, Kong Olafs Moder, og nogle Kvinder med hende. Karlene fortalte hende, at Kong Olaf var paa Farten og snart kunde ventes did. Aasta stod strax op og kaldte paa Karle og Kvinder, at de skulde gjøre alt istand, som de bedst kunde. Fire Kvinder lod hun hente Stasen til Stuen og i Hast pryde den med Tjeld og Bænke; to Karle bar Halm paa Gulvet, to satte Skjenkebordet og Øsekarret frem; to bar Bordet ind; to satte Maden frem; to sendte hun bort fra Gaarden for at skaffe saa hurtigt som muligt, hvad der behøvedes; to bar Øllet ind og alle andre, baade Karle og Kvinder, gik om ude paa Tunet. Der blev sendt Folk til det Sted, hvor Kong Sigurd var, for at bringe ham hans Stasklædning og Hest med forgyldt Sadel; ogsaa Bidslet var besat med ædle Stene og overalt forgyldt. Fire Mand sendte hun til hver sin Kant af Bygden; de skulde indbyde alle Storfolk til det Velkomstøl, hun agtede at gjøre for sin Søn. Alle andre, som var tilstede, lod hun tage paa sig den bedste Stas, de eiede, men laante dem Klæder, som ingen havde.

Kong Sigurd stod just ude paa Ageren, da Sendemændene kom til ham for at melde ham disse Tidender, og hvad Aasta foretog sig hjemme paa Gaarden. Han havde mange Folk hos sig. Nogle skar Kornet, nogle bandt det i Neg, nogle kjørte det hjem, andre kastede det op i Hjelme eller Lader, men Kongen og to Mænd med ham gik omkring, snart paa Ageren, snart der, hvor Kornet aflæssedes.*) Da Sendemændene bragte Sigurd Aastas Hilsen, sagde han: "Store Tidender siger I, og derhos frembærer I dem med megen Iver; Aasta har allerede før gjort stort Væsen af Mænd, som hun havde mindre Forpligtelse til end nu; den samme Tænkemaade ser jeg, hun endnu har, og at hun tager sig dette hel heftigt. Bare hun faar ført sin Søn ud med den samme Pragt, som hun nu fører ham ind! Men jeg tror, at den, som gaar i Borgen for hans Sag, hverken maa agte sit Liv eller sit Gods. Thi denne Mand, Kong Olaf, lægger i Vei mod en stor Overmagt, og bliver han saaledes ved, kan han være sikker paa baade Danekongens og Sviakongens Vrede". Dermed iførte han sig den Stasdragt, som Aasta havde sendt ham, steg tilhest og red til Gaards sammen med 30 velklædte Mænd, som han havde sendt Bud efter. Netop som han rider ind paa Gaarden, kommer Olafs Merke vaiende ind paa den anden Side, og under det gik Olaf og 120 Mand, alle vel rustede. Paa Gaardspladsen mellem Husene stod ogsaa Mænd opstillede. Kong Sigurd hilsede sin Stifsøn og hans Mænd velkommen og bød dem til Drikkelag, men Aasta gik hen, kyssede sin Søn, bad ham være hos hende og sagde, at alt det Land og alle de Folk, hun kunde skaffe, skulde staa til hans Tjeneste. Kong Olaf takkede for Tilbudet. Hun tog ham ved Haanden og førte ham til

*) Her følger Beskrivelsen af hans Klædedragt, som ovenfor S. 373 er gjengivet.

Høisædet i Stuen, medens Sigurd Syr fik Mænd til at tage vare paa deres Klæder og røgte Hestene. Nu holdtes det gildeste Gjestebud, hvor Sigurd beværtede sine Gjester paa bedste Vis.

Kong Olaf havde ikke været længe hos Sigurd, før han en Dag kaldte ham, sin Moder Aasta og sin Fosterfader Rane vidfarle til Samtale

354. Relikviegjemme af Træ med emailleret Metalbelægning. Hidrører fra Throndhjems Domkirke og skal have indeholdt en Relikvie af Olaf den hellige. Relikvien (Skinnebenet af et Menneske) findes nu i den katholske Kirke i Kristiania.

og Raadslagning. Han aabenbarede dem nu, at det var hans Agt at søge at vinde fra Danerne og Sviarne sit Fædrenerige, eller og vilde han sætte Livet til. Han bad Sigurd hjelpe og raade ham til det bedste i denne Sag. Kong Sigurd fandt, at dette var en meget vovelig Plan; men han

vidste af Erfaring, sagde han, at det ei kunde nytte at forsøge at faa Olaf afstalt med, hvad han havde sat sig i Hovedet. Derfor skulde han hjelpe ham med Gods og Penge, saavidt det behøvedes; men bestemt Løfte om mere vilde han ikke give, førend han havde hørt, hvad de andre Konger paa Oplandene mente derom. Han troede forøvrigt, at Olaf nok vilde faa mange Tilhængere. "Thi Mængden har altid Lyst til Forandring," sagde han. "Saa gik det og forhen, da Olaf Tryggvessøn kom. Alle blev glade i ham, skjønt han rigtignok ikke længe nød godt af Kongedømmet." Aasta bestyrkede derimod sin Søn i hans stolte Forsæt. "Heller vilde jeg," sagde hun, "at du blev hele Norges Overkonge og ei levede længere end Olaf Tryggvessøn, end at du skulde vorde Konge med ikke større Magt end Sigurd Syr og dø af Alderdomssvaghed."

Paa Oplandene levede der dengang mange Ætlinger af Harald Haarfager; de havde alle Kongenavn, skjønt de Landstrækninger, de raadede over, kun var smaa. Efter Olaf Tryggvessøns Fald havde de anerkjendt den danske Konges Overhøihed. En herskede over Romerike, Thoten og Hadeland, en anden over Vardal. Paa Hedemarken raadede de to Brødre Rørek og Ring, og i Gudbrandsdalen var der en Konge ved Navn Gudrød. Med disse Konger havde Sigurd Syr en Sammenkomst oppe paa Hadeland, hvor ogsaa Olaf indfandt sig. Her aabenbarede Sigurd sin Stifsøns Forsæt og bad sine Frænder om at staa ham bi ved Gjennemførelsen af det. Han fortalte dem ogsaa, hvilke Bedrifter Kong Olaf havde øvet i fremmede Lande. Da sagde Kong Rørek: "Sandt nok, Harald Haarfagers Herredømme er helt forfaldent, siden ingen af hans Ætmænd er Overkonge i Norge. Folk her i Landet har nu ogsaa prøvet saa mangt og meget. Haakon Ædhelstansfostre var Konge i Norge, og det var alle tilfreds med; men da Gunhilds Sønner raadede for Landet, blev de saa forhadte af alle for sine Undertrykkelser og sin Uretfærdighed, at man heller vilde have Udlændinger til Konger over sig, for at man kunde raade sig selv saa meget bedre. Thi de udenlandske Høvdinger var altid langt borte og brød sig lidet om, hvad Folk tog sig fore, naar de kun fik den Skat, de havde paalagt Landet. Da Harald Danekonge og Haakon Jarl blev usams, og Jomsvikingerne herjede i Landet, da reiste hele Folket sig som en Mand og skaffede sig dem fra Halsen. Derpaa eggede man Haakon Jarl til at forsvare Landet mod Danekongen og verge det med Od og Egg. Men aldrig saasnart tyktes han være i fuldkommen Besiddelse af Magten ved sine Landsmænds Hjælp, førend han blev saa haard og urimelig mod Folket, at man ei taalte ham længere, og Thrønderne tog ham af Dage. Saa hævede de Olaf Tryggvessøn til Riget: han var odelsbaaren til Kongedømmet og i alle Dele vel skikket til at være Høvding. Hele Almuen i Landet var rent opsat paa at faa ham til Konge for saaledes at gjenreise Harald Haarfagers Herredømme.

Men da Olaf var fuldkommen sikker i Riget, kunde ingen raade sig selv for ham. Han gik haardt paa os Smaakonger for at faa indkrævet alle de Indtægter, Harald Haarfager havde taget her. En fik ikke engang raade for, hvilken Gud han vilde tro paa. Siden han blev stødt fra Landet, har vi holdt Venskab med Danekongen og af ham nydt stor Understøttelse i alt, hvad vi havde at kræve, og vi har ikke vidst af nogen Undertrykkelse at sige." Hans Broder Ring var af en anden Mening. Han sagde blandt andet: "Selv om jeg kun beholder den samme Magt og de samme Eiendomme, jeg nu har, tykkes jeg dog bedre om, at min Frænde er Norges Konge end udenlandske Høvdinger. Det vilde dog være det bedste, om vor Æt atter reiste sig i Veiret. Jeg mener nu det, at hvis denne Olaf faar Riget, da vil den være bedst stillet, som har Adkomst til hans Venskab. Nu har jo vi det forud for ham, at vi har Land og Rige at forestaa, men han slet intet, og vi har ligesaa vel Odelsret til Landet som han. Men hjælper vi ham nu paa bedste Vis, hvorfor skulde han saa ikke lønne os godt og længe mindes det med Taknemmelighed, hvis han nu er den staute Mand, som alle holder ham for at være? Faar jeg raade, saa skal vi se til, hvad der kommer ud af at knytte Venskab med ham". Nu sluttede alle sig til den Mening, som Ring havde fremsat, og Kong Olaf paa sin Side lovede dem sit Venskab, ifald han blev Norges Overkonge. Siden aflagde de Ed paa denne Forpligtelse.

Kongerne stevnede siden Thing. Her fremstod Olaf og udviklede i en lang Tale, hvilke Krav han havde paa Harald Haarfagers Throne. Han bad Bønderne vælge ham til Konge og lovede dem at overholde Landets gamle Love og værge Landet. Hans Tale fandt stort Bifald. Nu traadte ogsaa de øvrige Konger frem og talte Olafs Sag paa bedste Maade. Følgen blev da, at Almuen tildømte ham Riget efter de oplandske Love.

Det gik ogsaa i andre Henseender, som Sigurd Syr havde sagt. Paa Veien over Oplandene havde Olaf ikke mindre end 360 Mand med sig. Den bestilte Gjestebudskost strakte ikke til, og Kongen nødtes derfor til at drage saa hurtigt om, at han aldrig blev mere end en Nat paa noget Sted.

Olaf drager til Throndhjem. Slag ved Nesje. Svein Jarls Flugt og Død.

Fra Oplandene ilede Olaf saa hurtigt som muligt over Fjeldet til Thrøndelagen. Det var ham magtpaaliggende at komme derhen, inden Ryg-tet om hans Færd var naaet til Svein Jarl, som just skulde holde Jul i Steinker. I Medaldal i Orkedalen stevnede Olaf Bønderne til Thing. De mødte og frem; men i Forveien sendte de Bud til Einar Thambarskelver, som boede paa Gaarden Huseby i Skaun (Børsekogn), for at melde ham Olafs Komme. Paa Medaldals-Thinget krævede Olaf, at Bønderne skulde tage ham til Konge paa de samme Vilkaar, som Olaf Tryggvessøn i sin Tid havde budt dem. Da Bønderne manglede Fører og desuden ikke var mandsterke nok til at sætte sig mod den djærve unge Konge, fandt de det klogest at underkaste sig og hylde ham.

Einar Thambarskelver havde imidlertid ladet Hærør opskjære og samlede Folk baade fra Orkedalen og Guldalen. Da Olaf kom ned til Gjrote i Orkedalen, stod der en Bondehær paa 800 Mand færdig til at tage imod ham. Einar var selv dragen over til Guldalen for at samle flere Folk, uden først at sørge for, at Orkedalingerne fik en Fører i hans Sted. Olaf fylkede sin Hær i den Tanke, at Bønderne vilde slaas med ham. Ogsaa disse begyndte at stille sig i Slagorden, men da de ingen Høvding havde, gik det saa smaat for dem, at de næsten ingen Vei kom. Da Kong Olaf saa det, sendte han en af sine Mænd, ved Navn Thore Gudbrandssøn, til dem. Denne bragte dem den Hilsen fra Kong Olaf, at han kun nødig vilde stride med dem. Han foreslog derfor, at tolv af de fornemste Mænd, som i Flokken var, skulde holde Møde med Kongen og underhandle med ham. Dette Tilbud tog Bønderne imod. Tolv Mænd gik over Eggen, som skilte Hærene ad, til Kongens Fylking. Olaf lagde nu ud for dem, hvorledes hans Møde med Haakon Jarl om Sommeren var løbet af, og at denne havde overladt ham hele det Rige, han havde i Thrøndelagen. Han fremførte Vidner paa, at det forholdt sig saaledes, som han sagde. Tilsidst forelagde han Bønderne to Vilkaar: enten skulde de gaa ham til Haande og love ham Lydighed, eller og skulde de kjæmpe med ham. Med den Besked vendte de tolv Mænd tilbage til sine Kammerater, og efter nogen Snakken frem og tilbage blev da Enden den, at Bønderne besluttede sig til at hylde Olaf som Konge.

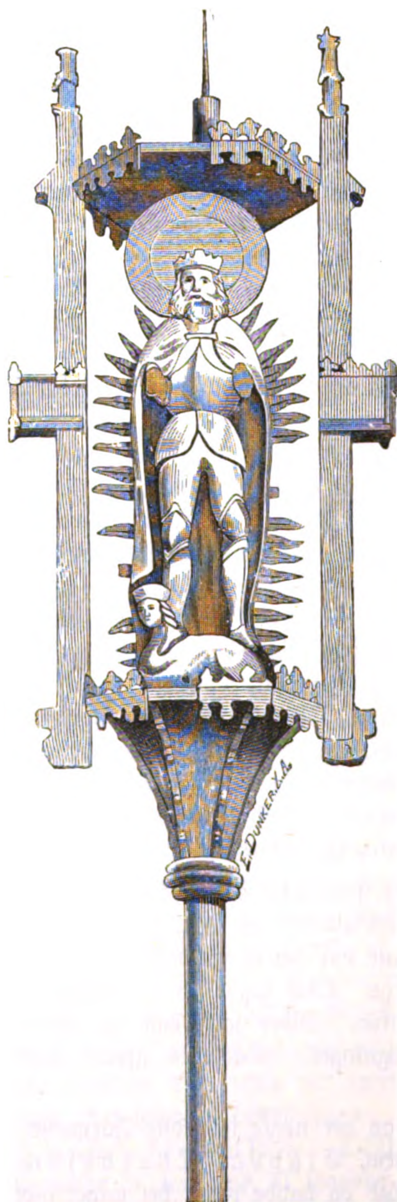
Bønderne gjorde nu Gjestebud for Kong Olaf, medens han drog nedover til Orkedalsøren. Her gik han og hans Mænd ombord paa 3 Tyvesesser; den ene fik han af Gunnar paa Gelmen (Gjølme), den anden af Lodin paa Viggen i Børsen og den tredie fra Angran (Haugran) paa Bynesset. Den sidstnævnte Gaard havde tilhørt Haakon Jarl og bestyredes nu af hans Aarmand **Baard** hvite.

Olafs Hensigt var at overrumple Svein Jarl, som havde gjort Anstalter til Julegildet paa Steinker. Men Einar Thambarskelver, der havde faaet Nys om Planen, sendte nogle af sine Mænd paa en Roskude ind til Steinker for at advare Jarlen. De kom did høistnattes. Svein havde to Skibe liggende seilfærdige ved Byen. Han gik strax ombord og roede ud gjennem Beitstadfjorden og kom til Skarnsund i Dagningen. Neppe var han kommen ud af Sundet, før han saa Kong Olafs Skibe holde ned paa sig. Jarlen bøiede af og lagde sig under Mosvik-Landet, og Olaf drog opover til Steinker uden at blive ham var; siden drog Jarlen ud efter Fjorden. Han sendte Bud opover til Guldalen efter Einar Thambarskelver. Da denne indfandt sig hos ham, vilde han, at Einar skulde samle Folk; siden skulde de drage mod Kong Olaf og stride med ham. Einar fandt det dog bedst at se Tiden an. "Vi skal fare frem med Lempe," sagde han, "og holde vaagent Øie med, hvad Kong Olaf tager sig for; kan hænde, han slaar sig til Ro inde paa Steinker, hvor alt er gjort saa godt istand for ham. Sporger han derimod, at vi samler Folk, stevner han strax ud af Fjorden, saa vi ikke faar ham fat." Svein Jarl fulgte Raadet og tog sine Juleveitsler i Stjørdalen. Men denne Gang tog Einar Feil. Olaf blev ikke længe paa Steinker. Efter at have holdt Thing med Indthrønderne og ladet sig hylde som Konge af dem lod han al Gjestebudskosten, som Svein Jarl havde samlet, bringe ombord paa sine Skibe og andre Skuder, han i Farten kunde faa fat paa, og seilede ud til Nidaros.

Det Byanlæg, som Olaf Tryggvessøn havde faaet istand paa Nidarnesset, var temmelig forfaldent; thi Jarlerne havde ikke skjøttet om den nye Kjøbstad. Enkelte Huse var derfor nu nedstyrtede; andre stod vel, men var saa godt som ubeboelige. Olaf lagde op i Nidelven og lod i Hast udbedre de Huse, som endnu stod. Siden satte han en stor Mængde Folk til at reise de nedfaldne Bygninger. Saaledes gjorde han alt i Stand for at holde Jul.

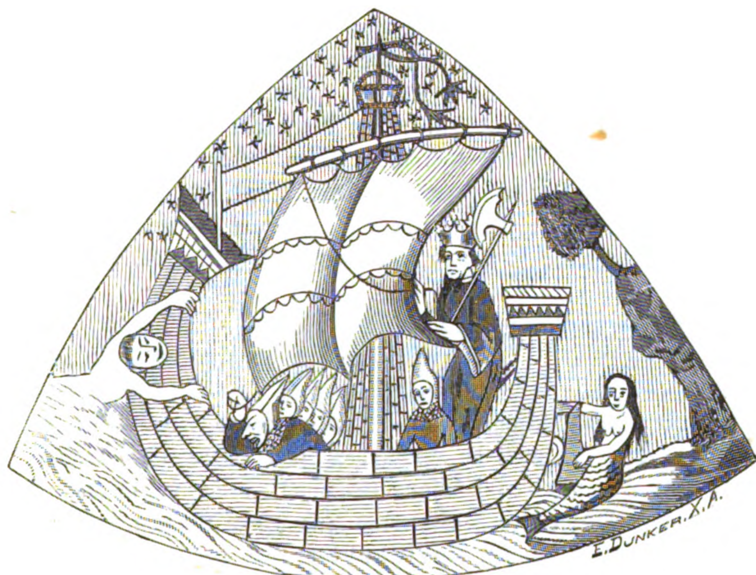
I Nidaros laa der nogle islandske Farmænd, som var komne did om Høsten. En af dem, Sighvat Thordssøn, havde paa det sidste slaaet sig paa Skaldskab og havde bragt det meget vidt i denne Kunst; men Folk havde ikke anset ham for at være videre klogtig i Opvæxten. Sighvat spurgte, at hans Fader Thord, som han ikke havde set paa mange Aar, just opholdt sig hos Kong Olaf og stod i stor Anseelse inden hans Hird;

*

553. Processionsstok fra Ørskog paa Søndmøre. Figuren forestiller Olaf den hellige. Fra det 15de Aarhundrede.

thi ogsaa han var en dygtig Skald*). Han begav sig nu strax hen til sin Fader. Han havde digtet et Kvæde om Kong Olaf og bad om Tilladelse til at fremføre det; i Førstningen svarede vel Kongen, at han ikke kunde noget med at høre Skaldskab, og at han ikke vilde lade nogen digte om sig. Men Sighvat fik dog sin Villie frem. Kongen fandt saa meget Behag i Kvædet, at han gav ham i Brageløn**) en Guldring, som vog 1/2 Mark, og gjorde ham til sin Hirdmand.

356. Olaf den hellige og Troldene.

Efter et Kalkmaleri, som fandtes i Vallensbæk Kirke, nær Kjøbenhavn, og som sandsynligvis hidrørte fra Slutningen af det 14de eller Begyndelsen af det 15de Aarhundrede. Vi ser hellig Olaf med sit røde Skjæg og med sin Øxe Hel (Døden) i Haanden staaende i Løftingen paa sit Skib Oxen. Søgangen er sterk; en søsyg Kriger bøier sig ud over Skibets Ræling. Et Trold staar i Begreb med at drage Skibets Forstavn ind i Bjerget, medens dets Mage, der er afbildet i en Havfrues Lignelse, er ifærd med at dreie Skibets Ror.

Ved Ankomsten til Nidaros havde Islandsfarerne betalt den halve Landøre†) til Svein Jarl. Nu krævede Olaf den anden Halvpart af dem.

*) Thord havde Tilnavnet Sigvaldaskald, fordi han i længere Tid havde opholdt sig hos Sigvalde Jarl; efter dennes Fald havde han tjent hans Broder Thorkell høie.

**) Skaldeløn.

†) Landøre var en Afgift, som Udlændinge maatte betale, naar de kom til Norge og naar de drog derfra.

De henvendte sig da til Sighvat og bad ham udvirke hos Kongen, at de fik Fritagelse for at svare denne Afgift. Der findes dog ingen Oplysning om, hvorvidt hans Forbøn frugtede.

Imidlertid havde Svein Jarl og Einar Thambarskelver ikke været ledige, men havde fra Guldalen samlet indpaa halvtredie Tusinde Mand, med hvilke de rykkede mod Nidaros. Saa hemmeligt og stille var Sammendragningen af denne betydelige Styrke gaaet for sig, at Olafs Mænd ikke vidste det ringeste herom, førend Hestvagterne, som holdt Udkig oppe paa Gaularaasen (Byaasen), saa Bønderne rykke frem. Midt paa Natten meldte de Kong Olaf, hvor overhængende Faren var. Kongen lod strax sine Mænd vække og skyndte sig med dem ud paa Skibene. De tog med sig, hvad de i en Hast kunde faa fat paa. Men saa nær var det, at Kongen var bleven overumplet, at han endnu ikke havde lagt ud af Aaen med sine Skibe, da Jarlens Mænd kom ind i Byen. Kongen roede ud til Orkedalen, hvor han satte sine Skibe op. Siden drog han opover Dalen og over Fjeldet til Oplandene den samme Vei, han var kommen. Svein Jarl tog sin Julekost igjen og satte Ild paa Gaardene i Nidaros, som paa denne Maade atter lagdes øde.

Resten af Vinteren tilbragte Kong Olaf paa Oplandene, hvor han drog om paa Gjestebud. Da Vaaren kom, samlede han en Hær, med hvilken han agtede at møde Svein Jarl. Kongerne paa Hedemarken skaffede ham mange Krigsfolk, ligesom hans Stiffader Sigurd Syr stødte til ham med en stor Skare. Blandt de Høvdinger, som ydede Olaf Hjælp, var Ketil Kalf paa Ringenes i Skaun (Stange); denne forekommer fra nu af oftere i Olafs Historie. I Vinterens Løb havde Kongen i Viken ladet bygge et Skib, som fik Navnet Karlshøvde; det var i Stavnen prydet med et kronet Mandshoved, som han selv havde udskaaret. Dette Hoved blev sidenefter længe brugt paa de Skibe, som de norske Konger styrede, siger Sagaen. Med en vakker og velrustet Hær og Flaade lagde Olaf ud fra Viken og styrede for det første ind til Tunsberg.

Svein Jarl havde imidlertid udbudt Leding over hele Thrøndelagen og Haalogaland. Lendermændene her var hans Venner og tildels beslægtede med ham, saa de med største Beredvillighed gik ham tilhaande. Selv de Bønder, som nys før om Vinteren havde svoret Olaf Troskabs-Ed, fulgte Svein Jarl, som i det hele vistnok var meget afholdt. Blandt de Høvdinger, som var med Svein paa hans Færd, nævner Sagaen Einar Thambarskelver og Haarek af Thjotta. De seilede ud af Throndhjemsfjorden og styrede sydefter langs Kysten. Overalt holdt Svein Thing med Bønderne og fik megen Tilslutning. Da Hæren kom til Rogaland, forenede Erling Skjalgsson sig med den. Han førte med sig adskillig Forsterkning, hvoraf hans Hustropper formodentlig udgjorde en betydelig Del. Sveins

Flaade skal have udgjort 45 Skibe, der vistnok havde opimod halvtredie Tusinde Mands Besætning; Olaf havde neppe det halve Antal Skibe, men disse var til Gjengjæld adskillig større end Ledingsskibene, saa der neppe kan have været stor Forskjel paa Folkemonen.

Det led mod Enden af den lange Faste, da Svein med sin Flaade naaede til Viken og lagde sig ved Nesje eller den sydvestlige Odde af Brynlaanesset. Paa Rygtet om hans Komme styrede ogsaa Olaf sydefter, og Lørdag før Palmesøndag vidste de om hinanden.

Palmesøndag, den 25de Marts 1016, oprandt. Saasnart det gryede af Dag, gik Olaf fra Borde og lod alt sit Folk blæse til Landgang. Her holdt han en Tale, i hvilken han underrettede sine Mænd om, at Svein

357. Olafs Kamp med Troldene.

Efter et Kalkmaleri i Floda Kirke i Södermanland. Ved en Navneforvexling har Maleren i en Indskrift angivet, at det er den hellige Erik, Sveriges Nationalhelgen, hvis Seilads her forestilles. Billedet er yngre end Ballensbæk-Maleriet.

Jarl ikke var langt unda, og at det ikke vilde vare længe, før de kom i Kamp. "Nu skal Enhver holde sig færdig, saasnart jeg lader blæse til Opbrud. Lad os siden holde tæt sammen, idet vi ror ud af Havnen, saa ingen kommer forud eller sakker agterud for den øvrige Flaade; thi det er jo ikke godt at vide, om vi træffer Jarlen der, hvor han nu ligger, eller om han lægger frem mod os. Naar vi saa mødes, og Slaget begynder, skal vore Folk hale Skibene klods ind til hverandre og holde sig rede til at tenge*) dem sammen. Lad os først bruge Skjoldene og passe paa vore Kastevaaben, saa vi ei slænger dem i Søen. Men naar Skibene er sammenbundne, og Striden er i god Gang, da skal I gjøre det skarpeste Anfald".

*) Binde.

Efter at have hørt Messe lod Olaf blæse til Opbrud. Hans Flaade lagde i en tæt sluttet Række ind mod den Havn, hvor Svein Jarls Skuder laa. Ogsaa disse havde ordnet sig til Kamp. Saasnart Olaf saa det, lod han Skibenes Forstavne tenge sammen og reiste ombord paa Karlshøvde sit hvide Merke, i hvilket der var indsyet en Orm. Paa sit Skib havde Olaf 120 Mand, der var rustede med Ringbrynjer, franske Hjelme og hvide Skjolde, paa hvilke der var et forgyldt eller malet Kors.

Ombord paa Jarlens Skib stod Einar Tambarskelver og saa udover. "Ser I Kongens Fylking?" sagde han. "Den er ikke tyk, og dog er jeg ræd for, at den vil være haard at drages med, før det kveldes. Du selv, Jarl, kan lægge dig, hvor du vil i Fylkingen, men ikke har jeg Lyst til at fare ind i Kongens Flaade for at kjæmpe med ham." "Jeg har ikke merket det før, at du var ræd af dig," sagde Jarlen. "Svigter Modet mig, saa svigter Lykken dig," svarede Einar. Svein gav nu Befaling til at aabne Kampen med et heftigt Angreb med Skudvaaben. Dette skede. Olafs Mænd dækkede sig med Skjoldene og undlod ganske at besvare den Regn af Pile og Kastespyd, som haglede ud over dem. Men neppe var dette Uveir stilnet af, og Jarlens Mænd havde udskudt hele sit Forraad, før Olaf gav Tegn til Angreb. Dette foregik med en helt anden Styrke, da Skudholdet var kortere og Skibsbordene høiere. Jarlens Mænd fik sendt tilbage de Pile og Spyd, de havde kastet over paa Kongens Skibe, med mange flere. Der udspandt sig siden en haard Nærkamp, i hvilken der kjæmpedes med Tapperhed paa begge Sider. Men Mandefaldet blev størst paa Jarlens Side. Olaf lagde Karlshøvde klods ind paa Jarlens Skib, lod sit Merke bære frem og gjorde sig rede til at entre. Da bød Jarlen, at man skulde hugge Tengslerne over, som holdt Skibene sammen. Men hans Skib kunde ikke komme løs; thi Mandskabet ombord paa Karlshøvde havde haget Stavnljaaer i Stavnkolvene. Jarlen lod disse hugge over, men Kongsmændene fik i Stedet Tag i Skibsbordene. Flere af Jarlens Mænd styrtede sig nu overbord. Det kunde vel være meget tvivlsomt, om Svein var kommen unda, hvis ikke Einar Thambarskelver, der laa med sit Skib paa den anden Side af Jarlens Skude, havde ladet kaste et Anker i Forstavnen paa denne og halet den ud paa Fjorden. Da Jarlens Skib blev draget bort fra Karlshøvde, blev Kong Olaf var Islændingen Berse Skaldtorvessøn, som han kjendte fra tidligere Dage, men som nu fulgte Jarlen. "Lykke paa Reisen, Berse!" raabte Kongen. "Tak, iligemaade!" svarede Berse. Da Fylkingen var brudt og Jarlens Skib borte, blev Flugten almindelig. Nogle af Jarlsmændene flygtede tillands, andre bad om Fred. Længere ude paa Fjorden lykkedes det vel Svein at samle en Del af Skibene om sig, med hvilke han agtede at gjenoptage Kampen. Erling Skjalgssøn raadede dog til, at de først skulde seile nord i Landet for at samle flere Folk. Andre

mente, at Jarlen burde søge Hjælp hos sin Maag Sviakongen, og denne Mening blev tiltraadt af Einar Thambarskelver. Jarlen seilede da i Følge med Einar over Folden og videre sydefter langs Landet, for at komme til Sverige, medens Erling Skjalgssøn og andre Lendermænd med ham drog vestover til sine Hjem.

Da Kong Olaf og hans Mænd saa, at Svein igjen havde lagt sine Skibe sammen, gav Sigurd Syr, som var med paa Karlshøvde, ham det Raad, at han skulde sætte efter dem og lade Sverdet paany afgjøre Sagen. Men Olaf vilde først se, hvilken Bestemmelse Jarlen tog. "Du faar gjøre, som du vil," sagde Sigurd Syr, "men aldrig faar du med dit Lynne disse Storbukke til at blive dig tro; de er noksom vante til at trodse Høvdinger." I det samme skiltes Jarlens Flaade ad, og der blev saaledes intet af Angre=bet. Olaf blev liggende ved Nesje i nogle Døgn og skiftede Hærfang med sine Mænd. Han gav Sigurd Syr og alle de Høvdinger, som havde staaet ham bi, gode Gaver. Saaledes fik Ketil Kalf paa Ringenes en Karve paa 15 Sæder. Denne lod han siden føre opad Glommen og Vormen til Mjøsen.

Da Svein Jarl kom til Olaf Sviakonge og fortalte, hvorledes det var gaaet ham, tilbød denne ham Land i Sverige at styre. Hvis Svein ikke var fornøiet med det, sagde han, skulde han hjælpe ham til at vinde Norge tilbage. Jarlen ønskede helst det sidste, baade for sin egen Del og af Hensyn til de Storbønder, som han havde med sig. Der blev da truffet den Aftale, at de Vinteren efter i Forening skulde foretage et Tog over Helsingland og Jemtland ned i Throndhjemsbygderne; thi paa Indthrønderne vidste Jarlen han trygt kunde stole. Sommeren skulde de imidlertid tilbringe paa Vikingetog i Austerveg. Svein drog til Gardarike og herjede; om Høsten blev han her syg og døde (1016). Der blev saaledes intet af det paatænkte Tog; i al Stilhed kom flere af Jarlsmændene over Helsingland og Jemtland tilbage til sin Odel og bragte Budskabet om Sveins Død til Landet.

Olaf underlægger sig Throndelagen og Raurike. Forlig med Erling Skjalgssøn. Stridigheder med Sverige.

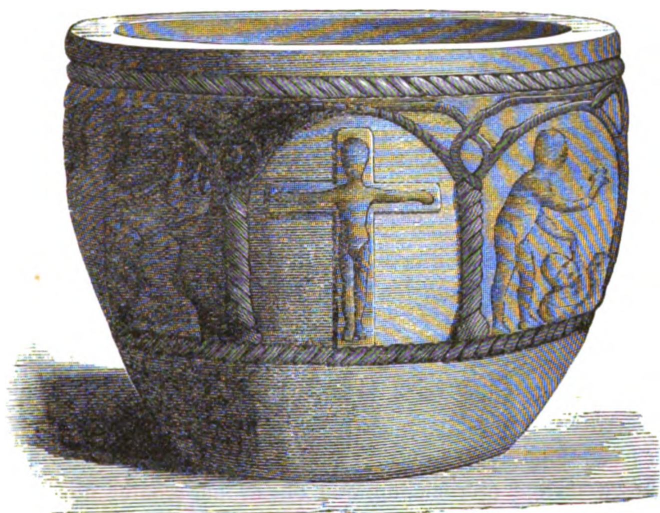
Fra Nesje drog Olaf vestover. Overalt paa Agder holdt han Thing med Bønderne, som ikke gjorde nogen Vanskelighed ved at gaa ham tilhaande. Da han var kommen i Nærheden af Lindesnes, hørte han, at Erling Skjalgs=

son havde samlet meget Folk for at gjøre ham Modstand, om det maatte behøves. Olaf følte sig endnu ikke sterk nok til at binde an med ham og drog derfor ilsomt opover til Throndhjem, som han fandt det mest magtpaaliggende at faa lagt under sig; "thi der tyktes ham al Landsens Hovedstyrke at være," siger Sagaen.

Ved sit Komme til Throndhjem mødte Olaf ingen Modstand, men blev strax hyldet som Konge. Hæren, som han havde bragt med sig forfra, beholdt han om sig, da han ikke turde stole paa Thrønderne og navnlig havde Grund til at frygte det værste, ifald Svein Jarl kom tilbage til Landet. Indthrønderne lod ham ogsaa merke, at han ikke havde noget godt at vente fra dem; thi de undlod ganske at betale ham Landskyld. Kongen tog om Høsten Sæde i Nidaros, hvor han lagede sig til at tilbringe Vinteren. Han udstak Tomter til Gaarde og overlod dem til Bønder, Kjøbmænd og andre, som var villige til at bebygge dem. Selv lod han opføre en ny Kongsgaard i den afbrændtes Sted, og Klemenskirken reiste sig atter. Om Høsten naaede Rygtet om Sveins Frafald til Thrøndelagen, og nu havde Thrønderne ingen Høvding længere, om hvem de kunde samle sig. Selv Indthrønderne begav sig da til Olaf eller sendte Bud, at de vilde hylde ham. Som Følge heraf foretog Olaf en Reise til Indhered, hvor han blev hyldet i de forskjellige Bygdelag.

Olaf svenske blev rasende, da han hørte, at han havde mistet de Besiddelser i Norge, som han havde vundet ved Svolderslaget. Men at det ikke var hans Hensigt at opgive dem viste sig snart. Han udstødte haarde Trusler mod Olaf digre — dette Navn gav Olafs Uvenner ham paa Grund af hans med Aarene tiltagende Førlighed — og lovede ham den værste Medfart. Om Vinteren sendte han Brødrene Thorgaut Skarde og Asgaut Aarmand med 24 Mand over Fjeldet til Indhered, hvor de stevnede Thing med Bønderne i Verdalen og paalagde dem i Sveakongens Navn at betale Skat og Skyld. Bønderne raadslog først med hverandre, hvorledes de skulde bære sig ad. Siden erklærede de, at de nok skulde betale, hvad Sviakongen fordrede, hvis ikke Olaf digre ogsaa krævede Landskyld; thi de vilde ikke betale Skat to Gange, sagde de. Fra Verdalen drog de svenske Sendemænd til Skaun (Skogn), hvor de atter holdt Thing med Bønderne og krævede Skat; her fik de det samme Svar som de havde faaet af Verdalingerne. Siden drog de til Stjørdalen og stevnede Thing; men her mødte Bønderne ikke engang frem. Thorgaut vilde nu drage hjem, men Asgaut sagde: "Jeg synes ikke, vi har udrettet vor Konges Erinde tilgagns endnu. Vil du som jeg, saa drager vi ud til Olaf digre, siden Bønderne henskyder sin Sag til ham". Dette skede. De fik Herberge i Byen, meldte Kong Olaf sit Komme og blev af ham tilsagte at indfinde sig i Kongsgaarden den næste Dag efter Messetid. Her frembar Thorgaut det Erinde, hvori de kom til Landet, for-

talte, hvad Indthrønderne havde svaret, og bad Kongen afgive en bestemt Erklæring, for at de kunde have noget at holde sig til. Hertil svarede Olaf: "Det er ikke at undres over, at Landsfolket viste Jarlerne Hengivenhed; thi de var ætbaarne til Riget, skjønt de havde gjort rettere i at tjene Konger, som havde Ret til Riget, end Udlændinger. Men hvad rimelig Fordring Olaf svenske kan have til Riget i Norge, ved jeg ikke. Derimod mindes vi saare vel, hvor stor Mandskade vi har lidt af ham og hans Frænder". Da tog Asgaut Ordet: "Det er ikke underligt, at Folk kalder dig Olaf digre, siden du svarer saa uvorrent paa en Høvdings Budskab. Jeg mener nu, det baader dig bedst, at du drager til Kongen og bliver hans Mand; saa skal vi lægge

358 a. Den runde Skaal til en Døbefont af Sten i Thorsby Kirke, Bohuslen.

et godt Ord ind for dig, at han giver dig dette Rige til Len." Kongen svarede roligt: "Vend tilbage og sig Eders Konge, at tidligt i Vaar skal jeg møde ofter ved det Grænseskjel, som fra gammel Tid har skilt Norge og Sverige ad; did kan han og komme, saa skal vi slutte Forlig om, at enhver af os faar beholde det Rige, han er odelsbaaren til". Sviakongens Sendemænd vendte nu hjem til sit Herberge og gjorde sig reisefærdige. De vilde dog endnu gjøre et sidste Forsøg paa at bringe Kongen paa andre Tanker og begav sig paany til Kongsgaarden, netop som Olaf havde sat sig tilbords, men blev afviste af Dørvogterne. Thorgaut vendte nu hjem; men Asgaut

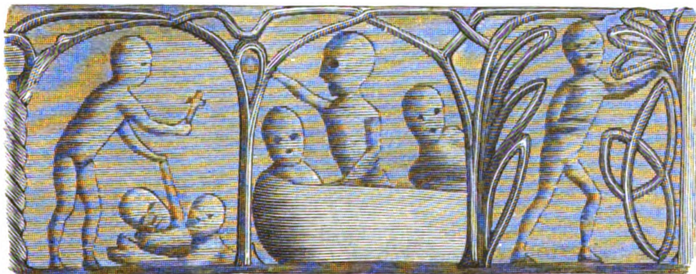
drog selv tolvte opover Byaasen, hvorfra han agtede sig til Orkedalen; hans Hensigt var at drage ud til Møre, hvor han vilde opkræve Skat for Sviakongen. Men da Olaf hørte om det, sendte han Gjesterne ud efter dem. De indhentedes ved Stene paa Bynesset, førtes op paa Aasen og blev hængte der. Galgerne kunde ses fra de Skibe, som drog ind- og udefter Fjorden. Rygtet herom naaede Thorgaut, inden han endnu havde forladt Thrøndelagen. Han ilede nu det forteste, han kunde, til Sviakongen og berettede ham, hvorledes det var gaaet. Som naturligt kan være, blev Sviakongen yderlig opbragt og lod det ei skorte paa store Ord.

Ved Vinterens Begyndelse drog Olaf sydover med en Hær fra Throndhjem; det var ikke at tage Feil af, at Sviakongen agtede at gjøre Indfald i Landet sørpaa. Overalt, hvor Kong Olaf kom, holdt han Thing med Bønderne; navnlig var det ham magtpaaliggende at sætte sig ind i, hvorledes Love og Kristendom overholdtes. Med den sidste var det rigtig smaat bevendt; thi Jarlerne havde ladet enhver have den Tro, han vilde, og som Følge deraf var mange vendte tilbage til Hedenskabet. Med Hensyn til Overholdelse af Landets Ret havde de derimod været meget nøieseende, saa Olaf i saa Maade fandt lidet at rette paa. Bønderne paa Mørerne, Romsdalen, i Fjordene og i Sogn gjorde ingen Modstand, men hyldede Kongen paa alle Lagthing, skjønt han ikke tegnede til at blive nogen mild Herre; thi han truede alle dem, som ikke vilde rette sig efter hans Ord og overholde Kristendommen, med haard Medfart, hvad enten de var rige eller fattige, siger Sagaen.

Fra Karmsund sendte Olaf Bud til Erling Skjalgssøn paa Sole og indbød ham til et Møde paa Hvitingsø ved Indløbet til Bukufjorden. Her skulde de enes om Forlig. Erling indfandt sig ogsaa og talte med Kongen; men han fandt noget andet i dennes Ord, end der var bleven ham fortalt. Thi da Erling gjorde Paastand om at faa beholde alle de Veitsler, som først Olaf Tryggvessøn og siden Jarlerne Svein og Haakon havde givet ham, erklærede Olaf, at han var villig til at gjøre Erling til den største Lendermand, som i Riget fandtes; men med Hensyn til Uddelingen af Veitsler vilde han alene raade. "Thi jeg kan ikke betragte Eder Lendermænd, som I var odelsbaarne til mine Ætlande; det vilde være at kjøbe Eders Tjeneste meget for dyrt", sagde han. Erling brød sig da ikke om noget Forlig. "Den Tjeneste, jeg yder dig af min egen fri Villie, maa dog være dig tjenligere end den, du aftvinger mig", sagde han og afbrød Samtalen. Erlings Frænder og Venner syntes, det var rent ilde, at disse Forhandlinger skulde løbe saaledes af. De gik derfor hen til ham, bad ham give noget efter og i det hele bruge sin Forstand. "Du vil jo alligevel vedblive at være den gjæveste Lendermand i Landet," sagde de. Erling fulgte da deres Raad og gik Kongen tilhaande, idet han ganske overlod det til ham at bestemme Vilkaarene.

Fra Hvitingsø fortsatte Kong Olaf sin Færd østover. Da han kom til Viken, holdt han Thing med Bønderne og blev overalt hyldet og oppebar de kongelige Rettigheder. Fra Tunsberg drog han østover Folden til Ranrike, hvor den svenske Konges Herredømme begyndte. Her havde denne indsat to Sysselmænd Eilif gautske og Roe skjaalge (den skeløiede), begge høiættede og grundrige Mænd. Ved sit Komme til Ranrike stevnede Olaf Thing med Bønderne, som indfandt sig i stor Mængde. Da Thinget var sat, talte Bjørn Stallare, der af sin Førlighed havde faaet Tilnavnet digre,

358 b—c. Dele af Døbefonten i Thorsby Kirke.

i Kongens Navn og bød Bønderne hylde Olaf, saaledes som det allerede var skeet andensteds i Landet. Da reiste en gjæv Bonde Brynjulf, kaldet Ulvalde*), sig og sagde: "Vi Bønder ved bedst Besked om det retteste Landemerke mellem Norges Konges, Danekongens og Sviakongens Riger, og det er, at Gautelven danner Grænsen fra Veneren til Søen, derfra Skogstrækningerne nord til Eidskogen og derfra Kjølens Fjelde helt nord til Finmarken. Snart har den ene, snart har den anden søgt at tage Land

*) Ulvalde betyder Elefanten eller Kamelen.

fra hinanden, og Sviarne har lange Stunder raadet over Landet indtil Svinesund. Men sandt at sige, er det mangen en, som synes, det er bedst at tjene Norges Konge, skjønt ingen tør være den første til at sige det, siden vi har Sviarne omkring os paa alle Kanter. Nu faar Kongen finde paa et Raad for os; thi vi har Lyst nok til at blive hans Mænd." Efterat Thinget var opløst, var Brynjulf om Kvelden og den næste Dag til Gjest hos Kongen. De taltes meget ved under fire Øine. Sidenefter drog Kongen østover. Eilif gautske lod holde et vaagent Øie med hans Færd og samlede sine Bygdefolk om sig. Alligevel begav mange Bønder sig til Kong Olaf, medens andre sendte ham venskabelige Hilsener. Der var

359. Skaal til en Døbefont af Sten i Valla Kirke paa Thjørn i Bohuslen.

nu mange, som arbeidede for at faa istand et Møde mellem Kongen og Eilif gautske, saa at der kunde blive sluttet Fred paa en eller anden Maade. Bønderne forestillede Eilif, at de frygtede det værste af Kongen, hvis de ikke rettede sig efter hans Ord; men de lovede ham, at han ei skulde mangle Folk, ifald han kom til Mødet. Eilif gav da efter for deres Bønner og traf den Aftale, at han med et Følge paa 30 Mand skulde indfinde sig til Thing med Kongen og Bønderne. Nu sendte Olaf sin Gjestehøvding Thore lange selv sjette til Brynjulf; de havde Brynjer under Trøierne og Hætter over Hjelmene. Da Eilif, omgiven af en talrig Skare Bønder, kom nedover, blandede Brynjulf og Kongens Gjester sig i hans Følge. Mødet holdtes nede ved Søen, hvor Kongen havde lagt sine Skibe indunder en fremsprin-

gende Pynt. Paa Toppen af denne havde Kongen taget Plads, medens Eilif og hans Mænd stod i Skjoldborg paa en jevn Vold, som strakte sig opover. Stallaren Bjørn digre holdt først en lang og forstandig Tale i Kongens Navn. Da han havde sat sig, reiste Eilif sig for at svare; men i det samme var Thore lange bag paa ham, løftede Sværdet og hug ham over Halsen, saa Hovedet røg af. Bønderne for op, Gauterne, som havde været i Følge med Eilif, kastede sig paa Flugt, forfulgte af Thore lange, som dræbte nogle af dem, og der opstod megen Tummel paa Thinget. Om lidt lykkedes det Kongen at skaffe Rolighed tilveie igjen. Bønderne satte sig, og nu forhandledes der mellem dem og Kongen. Enden blev, at Bønderne gik Kongen tilhaande og tilsagde ham Lydighed. Olaf paa sin Side lovede, at han ikke skulde forlade dem, men blive paa denne Kant af Landet, indtil Uenigheden mellem ham og Olaf Sviakonge var bilagt paa en eller anden Maade. Kongen drog nu helt til Elven og oppebar ogsaa de kongelige Indtægter langs Søkysten og af Øerne. Derpaa vendte han sig til den nordlige Del af Viken og lagde med sine Skibe opad Glommen eller Raumelven helt under Sarpfossen.

I denne Egn besluttede han at oppebie Udfaldet af Stridighederne med Sviakongen. En nordenfor Fossen fremstikkende Odde lod han forskanse med en to Meter bred Vold, opkastet af Sten, Torv og Tommer, udenfor hvilken der gik et dybt Dike. Indenfor denne Befæstning eller Borg lod han opføre en Kongsgaard og en Kirke, som blev indviet til Jomfru Maria.*) Med dette Fæstningsverk agtede han at forbinde et Kjøbstadsanlæg; han udstak indenfor Forskansningerne Hustomter og uddelte dem til Mænd, som vilde bebygge dem. Dette var Oprindelsen til den siden saa bekjendte By Borg eller Sarpsborg. Bygningsarbeiderne skred saa hurtigt frem, at Olaf allerede kunde tage Vinterophold der og lod de nødvendige Forraad bringe did. Om Julen holdt Olaf et stort Gjestebud, hvortil han indbød mange af Omegnens Storbønder. Blandt dem, som der var tilstede, var ogsaa Brynjulf Ulvalde, som Kongen i Julegave skjænkede et guldprydet Sværd og den store Gaard Vetteland til Odel og Eie. Siden gjorde Kongen ham til sin Lendermand. Han fik ingen Grund til at angre det; thi i Brynjulf havde han fra nu af en trofast og hengiven Ven.

*) Ifølge Klüver saas i 1820 under Borgegaard Tomten af en Kirke ved en Plads, som derfor kaldtes Kirken. Skibet havde været omtrent 22 Skridt langt og 13 Skridt bredt, Koret 15 Skridt langt og halvrundt. De forhaandenværende Rester tydede paa, at Kirken havde været opført af firhugne Stene.

360 ɔ. Døbefont af i Sten Kareby Kirke i Bohuslen.

Runeindskriften fortolkes af Prof. Stephens paa følgende Maade: Raþe sa er kann! A m[ik] Nor k[irkia]. Las g[erþe] i Akr. (Tolk, den som kan! Eier mig Nors Kirke. Lars gjorde mig i Aker). Fonten har oprindelig været bestemt for Norums Kirke i Bohuslen.

Fredsforhandlinger med Sviakongen.

Ved Vinterens Begyndelse udstedte Kong Olaf Forbud mod at udføre Sild og Salt fra Viken til Gautland; da Indbyggerne her ikke godt kunde undvære disse Artikler, begyndte de at blive kjede af det spændte Forhold, som herskede mellem Rigerne.

Det viste sig snart, at det var Kong Olafs Hensigt at gjenforene med Norge alle de Landskaber, som i tidligere Tid havde hørt med derunder. Jemtland, hvis Indbyggere oprindelig var af norsk Herkomst, havde i Haakon Adhelstansfostres Regjeringstid frivillig givet sig under Norge, men var senere igjen faldt tilbage under Sviakongens Herredømme. Om Vinteren drog en af Olafs Mænd, Thrond hvite fra Throndhjem, paa Kongens Befaling østover til Jemtland for at indkræve Skat. Jemterne betalte og; men da Thrond skulde begive sig paa Hjemveien, kom Sviakongens Mænd over ham, dræbte ham selv tolvte, tog Skatten og bragte den til Sviakongen. At dette ikke bidrog til at bedre Forholdet mellem Kongerne og Rigerne siger sig selv.

I Julegjestebudet i Sarpsborg var en gjæv og høiættet Mand fra Øst-Agder ved Navn Eyvind Urarhorn Kongens Gjest. Han eiede en Snekke paa tyve Sæder og pleiede hver Sommer at drage i Hærfærd med den, snart i Austerveg, snart i Vesterviking. Om Vaaren stevnede Kong Olaf ham til sig, og de taltes længe ved i Enrum. Strax efter drog Eyvind i Viking. Han seilede sydefter langs Viken og lagde sig ved Eykerøerne udenfor Hisingen. Her hørte han, at Roe Skjaalge, som var den svenske Konges Sysselmand i Elvesyssel, just var nordenfor oppe ved Ordost for at indkræve Leding og Landskyld, men snart var ventendes sydover. Paa Rygtet om Roes Komme drog Eyvind ham imøde; de mødtes i Høgasund mellem Høga og Overøen,

360 b. Døbefonten fra Kareby Kirke.

hvor de lagde til Strid. Roe og henved 30 af hans Mænd faldt; Eyvind tog alt det Gods, han førte med sig, og styrede siden til Østersøen, hvor han blev liggende i Viking hele Sommeren.

Omtrent ved samme Tid, som Eyvind Urarhorn lagde ud paa Vikingetog, rustede en rig og anset Farmand fra Øst-Agder ved Navn Gudleik gerdske sig til at drage i Handelsfærd til Rusland eller Gardarike. Kong Olaf sendte Bud efter ham og overdrog ham at kjøbe Pell (Klæde) og andre kostbare Sager, som var vanskelige at overkomme i Norge. Gudleik drog afsted; i Holmgard gjorde han godt Indkjøb af herligt Pell, som han ætlede Kongen til Hædersdragt, kostbart Bordstel og prægtigt Pelsverk. Paa

Tilbagereisen lagde han indom Øland. Imidlertid havde Svenskerne faaet Nys om hans Færd. Thorgaut Skarde — den samme, som Aaret i Forveien havde foretaget den uheldige Færd til Thrøndelagen — overraskede Gudleik, lagde til Kamp med ham og fældede ham med mange af hans Mænd efter en tapper Modstand. Thorgaut delte nu Byttet mellem sine Folk; men de Kostbarheder, som var bestemte for Kong Olaf, agtede han at overdrage Sviakongen; "thi det er jo kun en Del af den Skat, som tilkommer ham af Norge", sagde han. Men strax efter, da Thorgaut havde styret over til Svithjod, kom Eyvind Urarhorn til Øland og fik høre, hvad der var foregaaet. Øieblikkelig satte han efter Thorgaut, indhentede ham i

360 c. Døbefonten fra Kareby Kirke.

Sviaskjærene og fældede ham med de fleste af hans Mænd. Nu tog han tilbage det Gods og de Kostbarheder, som Thorgaut havde taget fra Gudleik, drog om Høsten tilbage til Norge og bragte Kong Olaf de Sager, som tilhørte ham. Kongen takkede ham for hans raske Færd og tilsagde ham paany sit Venskab.

Sagaerne har ingen Beretning om, at det ene Folk foretog Krigstog mod det andet. Striden var vel nærmest kun en Feide mellem Kongerne, skjønt det siger sig selv, at ogsaa Folkene kom til at lide herunder. Det var derfor intet hellere, Bønderne i Viken og Gautland ønskede, end at der maatte komme Fred istand; men herom vilde Olaf Sviakonge ikke høre et

Ord. Hans Forbitrelse mod den norske Konge gik saa vidt, at han ikke engang taalte at høre ham nævne ved hans rette Navn, men lod ham altid kalde "den digre Mand".

Om Sommeren drog Kong Olaf med Ledingen til Gautelven, hvor han blev liggende temmelig længe. I denne Tid gik der ofte Bud mellem ham og Ragnvald, Jarlen i Gautland, som havde Olaf Tryggvessøns Søster Ingebjørg tilægte. Ragnvald havde et aabent Øre for sit Folks Klagemaal, og hans Hustru, der hadede Sviakongen, fordi han havde været med at tage hendes Broder af Dage, tilskyndede ham ogsaa at søge

360 d. Døbefonten fra Kareby Kirke.

hendes Frænde Kong Olafs Venskab. Følgen af disse Underhandlinger var, at Ragnvald og Olaf holdt et Møde ved Gautelven, hvor de sluttede Vaabenstilstand med hinanden til den næste Sommer. Ved Affkeden forærede de hinanden gode Gaver og skiltes i al Venskabelighed.

Til Trods for, at Norge nu foreløbig var sikret mod Indfald fra Gauternes Side, faldt det dog Olafs Mænd besværligt stadig at staa paa Krigsfod; navnlig kjededes de, som var fra Landets nordlige Egne, ved at være saa længe borte fra Hjemmet. Bønderne i Viken talte imellem sig om, hvor ønskeligt det vilde være, at Kongerne sluttede Fred, og de klagede over, hvor ilde de var stedte ved den vedvarende Krigstilstand. Men der var ingen, som havde Mod til at frembære Klagemaalet for Kongen. Saa henvendte de sig

til Stallaren Bjørn digre og bad ham bevæge Kongen til at sende Mænd til Sviakongen for at tilbyde Forlig paa hans Vegne. Bjørn vilde nødig og undslog sig i det længste, men da man vedblev at trænge ind paa ham, lovede han tilsidst, at han skulde tale til ham om det; men det var han overbevist om, sagde han, at Kongen ikke gav efter for Sviakongen i ringeste Maade.

Engang holdt Kongen Stevne med sine Mænd og Bønderne for at raadslaa om Landets Anliggender. Da mente Bjørn, at han havde en gunstig Anledning til at bringe Sagen paa Bane. Han reiste sig da og sagde: "Hvad er nu din Agt, Herre Konge, om den Ufred, som staar paa mellem Sviakongen og dig? Stort Mandetab har I tilføiet hinanden, men lige nær er I med Hensyn til det Spørgsmaal, hvad Enhver af eder skal have af Riget. De, som har Odel og Eiendomme nord i Landet, er nu blevne kjede af at sidde her i Viken. Derfor er det saavel Lendermændenes som de øvrige Krigsmænds og Bønders Villie, at Sagen bliver greiet paa den ene eller anden Vis. Folk synes, det er bedst, du sender Mænd til Sviakongen for at tilbyde Forlig i dit Navn. Jeg er vis paa, at mange af de Mænd, som er hos Olaf svenske, vil understøtte Tilbudet; thi det er til Fordel for begge Landes Indbyggere". Den forsamlede Mængde gav lydeligt sin Tilslutning til Bjørns Tale tilkjende. Men Kongen svarede: "Det er ikke mer end billigt, Bjørn, at det Raad, du der forebragte, kommer paa din egen Kappe. Du faar selv fare i denne Sendefærd. Er Raadet godt, saa nyder du selv godt af det; men er der nogen Fare forbunden dermed, saa er det din egen Skyld. Desuden er det jo engang dit Hverv at fremføre for Forsamlinger, hvad jeg har at sige". Dermed stod han op og gik i Kirke for at høre Høimesse.

Om Sommeren var den islandske Høvding Hjalte Skjeggesson, som havde virket saa ivrigt for Kristendommens Indførelse paa Øen, kommen til Norge; det var Kong Olaf, som havde sendt Bud efter ham. Han havde ved sit Komme fundet den bedste Modtagelse og var bleven vist til Sæde ved Siden af Bjørn Stallare, der indtog den fornemste Plads næst efter Kongen. Han og Bjørn var Madfæller og blev snart fortrolige Venner. Dagen efter det omtalte Møde lagde Hjalte Merke til, at Bjørn var mørk og sturen, og spurgte ham derfor, om han var syg, eller om nogen havde fornærmet ham. Bjørn fortalte ham da, hvilken farlig Sendefærd Kongen agtede at sende ham i. "Ja, saa er det at tjene Konger", sagde Hjalte. "Man kan vinde stor Hæder og Anseelse, men man kan ogsaa ofte komme i Livsfare. Begge Dele faar man finde sig i. Men Kongens Lykke er stor, og løber Færden godt af, vil den være dig til stor Hæder". "Du taler om denne Færd, som den var den letteste Sag af Verden", sagde Bjørn. "Kanske du vil følge med?" "Ja, gjerne", sagde Hjalte. "Thi skilles vi, faar jeg nok lede længe, før jeg finder Mage til Sidemand".

Et Par Dage efter holdt Kong Olaf Stevne med sine Mænd. Da traadte Bjørn digre selv tolvte frem for ham. "Nu er vi færdige til at drage", sagde han. "Hestene staar opsadlede udenfor. Kanske du nu vil give os nærmere Besked om vort Erinde". "Det Bud skal I bringe Sviakongen fra mig", sagde Kongen, "at jeg ønsker at stifte Fred mellem Rigerne, saaledes at de beholder de Grændsesksjel, som de havde paa Olaf Tryggvessøns Tid. Hvad Mandtabet angaar, saa er det ikke værd at omtale, hvis der skulde komme et Forlig istand, thi Sviakangen vilde alligevel ikke magte at bøde al den Mandskade, vi har lidt af ham, hvormeget Gods han end maatte lægge til." Kongen fulgte derpaa Bjørn og hans Følge ud.

361. Olaf den hellige og Troldene.

Efter et Kalkmaleri fra Kumbla Kirke i Vermeland.

Han bød dem først drage til Ragnvald Jarl og medgav dem som Jerteiner et smukt prydet Sværd og en Guldfingerring, som han om Sommeren havde faaet af Ragnvald. Nu traadte Hjalte ogsaa frem og bad Kongen give dem sin Lykke med paa Veien. Olaf havde ikke før nu hørt noget om, at Hjalte vilde drage med Bjørn. Han blev meget glad herover og spaaede sig nu det bedste Udfald af Færden.

Ved sit Komme til Ragnvald Jarls Hird blev Bjørn, Hjalte og de øvrige saare vel modtagne; Hjalte og Ingebjørg, Jarlens Hustru, regnede sig nemlig paa en Maade i Slægt med hinanden. Da Bjørn et Par Dage efter frembar Jerteinerne for Jarlen og rykkede ud med sit Erinde, spurgte Ragn-

vald bedrøvet: "Hvad kan der dog være hændt Dig, Bjørn, siden Kongen vil din Død? Lidet raadeligt er det at fare med denne Budsending; thi saa overmodig er Sviakongen, at han neppe lader nogen, der forebringer saadant, som ikke er efter hans Hoved, slippe ustraffet bort." Bjørn vidste med sig selv, at han ikke havde gjort noget, hvorved han havde paadraget sig Kong Olafs Vrede. "Det er jo rigtignok saa", sagde han, "at mangt og meget af det, han finder paa for sig selv og sine Mænd, er af det Slags, at de, som ikke har stort Mod, kvier sig for det. Men siden alt har gaaet godt hidtil, saa haaber jeg, at vi ogsaa slipper igjennem denne Gang. Hvorom alting er, saa agter jeg at drage til Sviakongen og ikke vende tilbage, før jeg har ladet ham høre det Ord, Kong Olaf bad mig sige ham,

362. Olaf den hellige og Troldene.

Efter et Kalkmaleri i Tegelsmora Kirke i Upland. Er fra betydelig senere Tid end de ovenfor afbildede, sandsynligvis ikke meget ældre end Reformationen.

enten du nu vil tage dig af Kongens Budskab eller ei." Da greb Ingebjørg Ordet: "Jeg synes, Jarl, at du af bedste Evne skulde understøtte Kong Olafs Budsending, saa at den kan naa frem til Sviakongen, hvorledes han nu end vil tage paa Vei. Langt hellere vil jeg miste al vor Eiendom og Magt, end at det skal spørges, at vi af Rædsel for Sviakongens Vrede tilsidesatte Kong Olafs Budskab." Jarlen var ikke uvillig til at hjælpe Bjørn og hans Mænd tilrette, saa at de kom til at fremføre sit Erinde for Sviakongen; dog vilde han, at man ikke skulde gaa overilet frem, men oppebie et gunstigt Øieblik. Imidlertid skulde Bjørn og hans Mænd opholde sig hos ham saa længe.

Tiden gik; men det forventede gunstige Dieblik indfandt sig ikke. Bjørn brummede vel ofte over, at det var rent ilde, at han saaledes ingen Vei skulde komme; men Ingebjørg, som altid viste sig venlig mod sine Landsmænd, søgte at holde ham ved godt Mod. Men en Dag sagde Hjalte: "Hvis I vil, saa drager jeg til Sviakongen. Jeg er jo ikke Nordmand, saa Sviarne ikke kan gjøre mig noget. Mine Landsmænd, Gissur svarte og Ottar svarte, er som Kongens Skalde høit ansete, og af dem kan jeg udforske, hvorledes Sagerne staar." Dette fandt baade Bjørn og Ingebjørg var et klogt Paafund. Ingebjørg skaffede ham to Gauter til Ledsagere, gav ham Penge til Færden og anbefalede ham paa det bedste ved Jerteiner til Sviakongens Datter Ingegerd. Saa begav Hjalte sig paa Veien og kom lykkelig og vel frem til Kongens Hof, hvor han traf sine Landsmænd Gissur og Ottar. De forestillede ham for Kongen, som modtog ham vel og anviste ham og hans Følgesvende Plads blandt Skaldene. Det varede ikke længe, før Hjalte ved sit elskværdige og ligefremme Væsen havde vundet alles Agtelse, som han kom i Berørelse med.

Flere Gange om Ugen sad Hjalte sammen med Skaldene paa den sædvanlige Plads foran Kongens Høisæde, og denne indlod sig ofte i Samtale med ham; thi han havde Fornøielse af at høre om, hvorledes Islændingerne havde det. Hjalte forstod at smigre Kongens Forfængelighed og Ærgjerrighed paa en meget fin Maade, saa denne viste ham Venskab og Fortrolighed. En Dag traadte han saaledes sammen med Skaldene frem for Kongen og sagde: "Som du ved, Konge, er jeg kommen langveis fra over Havet og har slidt meget ondt, ene og alene for at se dig og din Herlighed, hvorom jeg hørte saa meget. Men jeg har ogsaa et Erinde at udrette. Der er nemlig den Lov i Norge, at Islændingerne har at betale Landøre, naar de kommer did til Landet. Da jeg nu ved, at Herredømmet over Norge rettest tilkommer dig, modtog jeg Landøren af alle mine Skibskammerater, siden jeg nu skulde fare denne Færd hid alligevel." Han heldte med det samme ti Mark Sølv i Gissur svartes Skjød. "Længe er det, siden nogen bragte mig Landøre fra Norge", sagde Kongen. "Tak skal du have, Hjalte, for at du vilde bringe mig Landøren i Stedet for at lade mine Uvenner faa den. Men jeg vil, at du skal modtage disse Penge som en Gave af mig." Hjalte takkede ham paa det bedste herfor.

Ved Gissurs og Ottars Hjælp fandt Hjalte ogsaa snart Anledning til at nærme sig Kongedatteren Ingegerd. En Dag begav de sig i Følge hen til hendes Hal, hvor de fandt den bedste Modtagelse. Hjalte bragte hende da Ingebjørgs Hilsen, viste hende de Jerteiner, han havde faaet med, og bad om hendes Bistand og Venskab. Hun tilsagde ham det og bad ham om ofte at komme did og tale med hende. Han gjorde saa og fik snart Leilighed til at betro hende, hvorledes det hang sammen med hans og Bjørns

Reise. Han spurgte hende og, hvorledes hun antog Sviakongen vilde optage det, om man bragte det paa Tale, at der burde sluttes Fred mellem Kongerne. Ingegerd mente, det aldrig kunde nytte; thi saa vred var Kongen paa Olaf, at han ikke engang taalte at høre hans Navn nævne.

Hjalte vilde alligevel vove et Forsøg. En Dag, da Kongen havde kiget temmelig dybt i Bægeret og var i sit gode Hjørne, sagde Hjalte: "Her er alt saare herligt og prægtigt at se! Nu har jeg med egne Øine forvisset mig om, at det er saa, som alle fortæller, at ingen Konge i Norden er gjæv som du. Det er dog den største Skade, at det er forbundet med saa megen Vanskelighed for Folk at komme hid. Thi først har vi det store Hav at fare over, og siden er det jo ikke fredeligt at drage gjennem Norge, saasandt det spørges, at man agter sig hid til dig. Men hvorfor prøver Folk ikke paa at faa istand et Forlig mellem dig og Olaf digre? Baade i Norge og Vestergautland hørte jeg mange, som inderlig ønskede, at der maatte blive Fred. Det er ogsaa blevet mig sagt, at Norges Konge gjerne vil forlige sig med dig, og det vil jeg gjerne tro, da han vel maa indse, hvor meget mindre han er ved Magt end du. Folk talte ogsaa om, at han agtede at beile til din Datter Ingegerd for derved at bestyrke Forliget. Troværdige Mænd siger, at han skal være en udmerket Mand." Kongen likte ikke, hvad Hjalte sagde. "Slig maa du ikke tale, Hjalte," sagde han. "For denne Gang skal jeg tilgive dig, da du vel endnu ikke ved, hvad du har at tage dig i Vare for. Her i min Hird kalder man ikke den digre Mand Konge, og heller ikke er det saa meget bevendt med ham, som man snakker om. Tænker du dig bedre om, vil du neppe finde dette Svogerskab passende for mig." Hjalte skjønte nu, det ikke kunde nytte at gjøre flere Strøg paa den Streng, og bragte Talen bort paa noget andet. Siden fik han Anledning til at fortælle Kongedatteren Ingegerd, hvorledes Kongen havde bidt ham af. Det var ikke andet, end Ingegerd havde ventet; men hun lovede dog paa Hjaltes Bøn, at ogsaa hun skulde bringe Sagen paa Bane.

Nogen Tid efter fandt Ingegerd sin Fader i saapas godt Lune, at hun troede at kunne vove et Forsøg paa at tale til ham om Fred. Men neppe hørte Kongen, hvor hun vilde hen, før han for op i fuldt Sinne: "Tror du, jeg vil give Slip paa Norge og samtykke i, at du gifter dig med den digre Mand?" busede han ud. "Nei, der skal blive andet af. Paa Upsalathinget i Vinter skal jeg lade lyse, at det er min Agt at udbyde Almenning baade med Folk og Skibe, saasnart Isen gaar op. Saa skal jeg fare til Norge, ødelægge hele Landet med Odd og Egg og brænde op alt det, jeg kan overkomme. Det skal Nordmændene have for sin Utroskab mod mig." Sviakongen var nu rent ustyrlig af Raseri, saa Ingegerd fandt det klogest at gaa bent fra ham.

Kongedatteren raadede Hjalte til at slaa fra sig enhver Tanke om at faa Kongen talt til Rette. Hun saa dog gjerne, at den ligefremme

Islænding indfandt sig i hendes Hal som for, og fulgte hans Fortællinger med stor Opmerksomhed. Helst vilde hun høre om Olaf digre, om hans Vaner og om Livet ved hans Hof, og det undgik ikke Hjaltes skarpe Øie, at hun med Glæde lyttede til Kongens Ros. Saa var det en Dag, at Hjalte vovede at spørge: "Faar jeg Lov at tale til dig, Kongedatter, om det, som ligger mig paa Hjerte?" "Tal du", svarede Ingegerd, "men lad ingen anden høre det". "Hvad vilde du svare, hvis Kong Olaf sendte Mænd hid for at fri til dig?" Hun rødmede og sad taus en Stund. "Det ser ikke ud til, at jeg kommer til at svare paa et saadant Spørgsmaal," sagde hun, "og jeg har derfor ikke belavet mig paa det. Men er Olaf en saa gjæv Mand i alle Dele, som du siger, og har du ikke taget Munden for fuld, naar du har talt om ham, saa ved jeg ikke, hvilken bedre Husbonde jeg kunde ønske mig." Hjalte forsikrede hende, at han ikke havde sagt andet om Kong Olaf end det, som sandt var. Da nu Isen først var brudt, taltes de tit og ofte ved herom. Ingegerd bad ham dog være forsigtig, saa ingen fik Nys om, hvad de havde sig imellem; thi kom det hendes Fader for Øre, saa havde Hjalte det værste at frygte af hans Vrede. Ikke desto mindre betroede han det til sine Landsmænd Gissur og Ottar. Disse sagde, at det var et saare lykkeligt Raad, som burde faa den bedste Fremgang. Ja, Ottar, som var en maaldjærv Mand og stod høit anskreven hos de Store, talte ligefrem til Kongedatteren om det og roste Kong Olaf overmaade meget. Det varede ikke længe, før Hjalte troede at kunne gaa videre. Han sendte de to Gauter, som han havde i Følge med sig fra Gautland, tilbage til Ragnvald Jarl og Ingebjørg med Breve; i disse gav han dem et Vink om, hvad han havde bragt paa Bane for Kongedatteren, og hvad hun havde svaret.

Det var strax før Jul, at Hjaltes Sendemænd kom til Ragnvald Jarl. Ved Goe Tid eller i Midten af Februar Maaned skulde det store Thing holdes i Upsala. I den Tid, da Hedenskabet herskede i Svithjod, var hermed forbundet Hovedblotet for det hele Land,*) ligesom der ogsaa holdtes Marked og Kjøbstevne, som varede en hel Uge.**) Dengang bestod det svenske Rige af to Hoveddele, Gautland og Svialand. Hver af disse var igjen delte i mange smaa Landskaber, som alle havde sine egne Love og sit eget Lagthing. Paa Thingene havde Lagmanden mest at raade; thi han var Bondernes Talsmand ligeoverfor Kongerne og Høvdingerne, og Bonderne rettede sig i alle Maader efter ham. Blandt Lagmændene indtog Tiundalands Lagmand den fornemste Plads, og Upsalathinget havde den øverste

*) Se nærmere herom Side 363.

**) Ved Kristendommens Antagelse blev Thingtiden og Markedet henlagt til Kyndelsmesse og stod da paa i tre Dage. Det er Distingens (Disaþings) Marked, som endnu hvert Aar holdes i Upsala.

dømmende Myndighed over det hele Land. Hvor der herskede Strid mellem de andre Love, gjorde Upsala Lov Udslaget.

Strax over Jul gjorde Ragnvald Jarl sig færdig til at drage til Upsalathinget. Han havde 60 Mand med sig og Bjørn og hans Ledsagere fulgte ham. Han sendte Bud i Forveien til Upsala og bad Ingegerd Kongsdatter om at møde ham i Ulleraaker *), hvor hun eiede store Gaarde. Hun efterkom Opfordringen og drog derhen i Følge med Hjalte. Da Jarlen indfandt sig, blev han modtagen med et prægtigt Gjestebud, og han blev da der nogle Døgn. Under Opholdet her taltes Jarlen og Kongedatteren meget ved om Sagernes Stilling, men hun nærede intet Haab om en fredelig Udgang af Striden. Da spurgte Jarlen: "Hvorledes vilde du, Frænke, optage det, om Kong Olaf friede til dig? Vi mener, at der ikke vilde være vanskeligt at tilveiebringe Forlig, hvis der stiftedes Svogerskab mellem Kongerne. Men lad mig nu høre din oprigtige Mening; thi hvis jeg ved, at dette Giftermaal er dig imod, skal jeg vel vogte mig for at tale mere om det." "Min Fader faar vel raade for mit Giftermaal," sagde Kongedatteren. "Men blandt mine Frænder er du den, jeg helst betror mig til i vigtige Sager. Finder du dette Giftermaal raadeligt for mig?" Jarlen havde ikke Ord sterke nok til at berømme Kong Olafs herlige Egenskaber. Navnlig dvælede han ved en Bedrift, som Olaf nys havde øvet, og som vi snart skal høre nærmere om, nemlig hvorledes han paa en Morgen havde kuet et Oprør af fem Oplandskonger, taget dem tilfange og frataget dem deres Besiddelser. Havde der endnu været den ringeste Betænkelighed i Kongedatterens Sjæl, var den efter Mødet med Ragnvald Jarl sporløst forsvundet.

Den Tid var **Thorgny Thorgnysøn** Tiundalands Lagmand. Dette Embede havde i umindelig Tid gaaet i Arv i hans Slægt fra Fader til Søn. Thorgny var nu høit oppe i Aarene og nød stor Anseelse som den viseste Mand i Landet. Han var Ragnvald Jarls Fosterfader. Paa den store og prægtige Gaard, hvor han boede, var han omgivet af en anselig Hird. Fra Ulleraaker, hvor Hjalte Skeggesøn sluttede sig til Følget, drog Ragnvald Jarl opover til Tiundaland og kom en Kveld frem til Thorgnys Gaard. Der var mange Huskarle udenfor, som modtog de Reisende paa bedste Vis og sørgede for deres Heste. Siden gik Jarlen og hans Mænd ind i Stuen. I Høisædet sad en ærværdig gammel Mand, ret en Kjæmpe at se til. Hans hvide Skjæg flommede ham nedover Bringen og var saa sidt, at det laa i hans Fang. Det var Thorgny. Jarlen gik frem og hilste ham. Thorgny bød ham hjertelig velkommen og bad ham indtage sin vanlige Plads i Hallen. Jarlen og hans Mænd blev der i nogle Døgn. En Dag bad han Thorgny om at faa tale med ham i Enrum. Thorgny, Ragnvald, Bjørn, Hjalte og flere begav sig da til Maalstuen. Her tog

*) Maaske Gaarden af samme Navn i Simtuna Hered.

Jarlen tilorde og fortalte, hvorledes den norske Kong Olaf havde sendt Mænd østover til ham for at faa mæglet Fred, hvor slemt det var for Vestgauterne at berge sig under en Ufred med Norge, og hvor rent ilde Sviakongen bar sig ad ved at true med sin Vrede alle og enhver, som vovede at tale til ham om Fred. Til Slutning bad Jarlen sin Fosterfader om at raade og hjelpe ham, som han bedst kunde. Thorgny sad taus en Stund. „Underligt bærer I eder ad," sagde han saa. „Gjerne vil I bære Hædersnavn; men kommer I i nogen Knibe, saa magter I ikke at greie for eder selv engang. Hvorfor tænkte du ikke paa det, at du ikke er saapas Karl, at du kan tale Olaf tilrette, førend du paatog dig denne Færd? Da er det vel saa hæderligt at være en ringe Bonde; thi da kan enhver tale frit, hvad han vil, om saa Kongen er tilstede. Men jeg skal komme til Upsala-Thinget, saa du uden Frygt kan sige til Kongen, hvad du lyster." Jarlen takkede Thorgny for dette Løfte. Thorgny gjorde sig færdig, og derpaa fulgtes de alle ad til Thinget.

Her var en Mængde Folk mødt frem. Olaf Sviakonge selv havde indfundet sig med hele sin Hird. Den første Dag, da Thinget var sat, sad han paa sin Kongestol, og hans Hird stod opstillet rundt om ham. Ligeoverfor ham, paa den anden Side af Thingpladsen havde Ragnvald Jarl og Thorgny taget Sæde paa en Stol sammen. Foran dem sad Jarlens Hird og Thorgnys Huskarle; bag deres Stol og rundt om dem paa alle Kanter flokkede Bønderne sig, og hver Høide og hver Haug var tæt besat af Tilhørere.

Først behandledes de Sager, som Kongen havde ladet fremsætte. Da man var færdig med dem, reiste Stallaren Bjørn digre sig tæt ved Ragnvald Jarls Stol og sagde lydeligt: „Kong Olaf sendte mig hid for at tilbyde Sviakongen Forlig og det Grænseskjel, som fra gammel Tid har været mellem Norge og Sverige." Da Sviakongen hørte Ordene „Kong Olaf", troede han, at der var nogen, som havde et Ærinde vedkommende ham selv at udrette. Men da Bjørn nævnte Grænsen mellem Norge og Sverige, gik det op for ham, hvad Talen gjaldt. Strax for han op i Sinne og skreg, at den Mand skulde holde sin Mund, for slig Snak vilde han ikke høre paa. Bjørn satte sig da ned, men Ragnvald Jarl reiste sig. Han omtalte det Fredstilbud, som Olaf digre sendte, og Vestgauternes inderlige Længsel efter Fred. Han skildrede de Savn og Gjenvordigheder, hans Undersaatter var udsatte for, ved at Handelsforbindelsen med Norge var afbrudt, medens de maatte svæve i en stadig Angst og Frygt for, at der fra norsk Side skulde foretages Herjetog ind i Landet. Tilsidst henvendte han sig til den forsamlede Mængde, hvem han meddelte, at den norske Konge beilede til Sviakongens Datter Ingegerd. Da Jarlen var færdig, stod Olaf Sviakonge op. Han var saa vred, at det faldt ham tungt at tale. Først og fremst erklærede han, at han slet ikke vilde høre om noget Forlig. Dernæst begyndte han at overvælde Jarlen med haarde Bebreidelser, fordi han havde

været saa bjærv at slutte Fred og Stilstand med den digre Mand, ja endog stifte Venskab med ham. Jarlen var i hans Øine en Landsforræder, som havde fortjent at jages af Landet. Han vidste vel, sagde han, hvem der stod bag; det var hans Hustru Ingebjørg, og det var det dummeste, Jarlen havde gjort, at han kunde gifte sig med sligt Kvindfolk. Tilsidst gav han sig til at skjælde den norske Konge ud.

Da Sviakongen satte sig, herskede der en aandeløs Stilhed paa Thinget. Da reiste Thorgny Lagmand sig. Alle de Bønder, som hidtil havde siddet, stod op fra sine Sæder; rundt om fra stimlede Thingalmuen sammen for at lytte til hans Ord, og der opstod et stort Gny af Mennesker og Vaaben. Da Larmen var stilnet af, tog Thorgny tilorde: „Anderledes er Sviakongerne nu tilsinds, end de før var, hører jeg. Thorgny, min Farfar, kunde vel mindes Erik Emundssøn, Upsala-Kongen, og vidste at fortælle det om ham, at da han var i sin raskeste Alder, drog han hver Sommer i Hærfærd og underkastede sig Finland og Karelen, Estland og Kurland og mange Stykker af Østerlandene. Endnu kan man se Jordborge og andre Storverk, som han gjorde. Alligevel var han ikke saa kry paa det, at han ikke skulde taale at høre paa dem, som havde noget at tale med ham om. Thorgny, min Fader, var lang Tid hos Kong Bjørn og kjendte nøie til hans Maade at være paa. Den Tid stod Riget ved Magt og led intet Tab; ogsaa han var venlig mod sine Mænd. Selv husker jeg godt Erik Seirsæl; thi jeg var med ham paa mangt et Tog. Han øgede Sveriges Rige og værgede det med Tapperhed; ogsaa han var god at komme til Rette med. Men den Konge, vi nu har, tillader ingen at tale med sig om andet end det, han selv synes om. Han lægger al sin Styrke og Kraft i sligt; men sine Skatlande lader han gaa fra sig, det ene efter det andet, af Mangel paa Raskhed og Fremfærd. Ikke desmindre attraar han at have Norges Rige under sig, noget som ingen Sviakonge før har tragtet efter, og volder derved, at mangen Mand maa sidde i Uro. Men nu vil vi Bønder, at du, Kong Olaf, slutter Forlig med Norges Konge og giver ham din Datter Ingegerd tilægte. Vil du atter underlægge dig de Lande i Austerveg, som dine Frænder og Forfædre har havt, saa skal vi følge dig alle som en Mand. Men vil du ikke samtykke i, hvad vi siger, da vil vi ikke længere taale Ufred og Urolighed af dig, men angribe og dræbe dig. Saa har og vore Fædre gjort, da de paa Mora Thing styrtede fem Konger ud i et Tjern, fordi de var ligesaa opblæst af Overmod, som du viser dig at være. Sig os nu strax, hvilket du vælger af disse to Vilkaar.“ Almuen tilkjendegav med Vaabenbrag og Skraal, at det skulde være, som Thorgny havde sagt. Da reiste Kongen sig og sagde ganske ydmygt, at han vilde rette sig efter Bøndernes Villie, og efterat denne Erklæring var afgivet, stansede Bøndernes Knurren. Der blev da bestemt, at Norges Konges Fredstilbud skulde antages,

og Sviakongen skulde give ham fin Datter Ingegerd tilægte. Ragnvald Jarl skulde overtage Fæstemaalet paa Olaf svenskes Vegne og i det hele træffe alle de Anstalter, som Sagen krævede.

Paa Tilbageveien fra Thinget tog Ragnvald Jarl indom Ingegerd for at fortælle hende, hvorledes det var gaaet. Hun sendte Kong Olaf en Kappe af Pell med Silkebaand; — den skulde være hendes Fæstensgave. Efter nogen Tids Ophold ved Jarlens Hof vendte Bjørn Stallare og Hjalte Skeggesøn tilbage til Norge, hvor Kong Olaf modtog dem med megen Hæder og takkede dem for, hvad de under disse vanskelige Forhold havde faaet udrettet.

Uroligheder paa Oplandene. Smaakongernes Undergang. Mordforsøg paa Kong Olaf.

Paa samme Tid, som Bjørn Stallare og Hjalte Skeggesøn drog til Sverige, rustede Olaf sig til at reise til Oplandene for at styrke sit Herredømme og befæste Kristendommen der. Han sendte i Forveien Mænd, der skulde paabyde Veitsler for ham. Da Høsten kom, brød han op fra Borg og reiste først til Vingulmark. Han indrettede sin Færd saaledes, at han optog Veitslerne i Nærheden af Skogbygderne. Han stevnede alt Bygdefolket til at møde ham paa hvert Sted, og navnlig passede han paa, at de, som boede længst borte i Markebygderne, indfandt sig. Han ransagede omhyggeligt, hvorledes Kristendommen overholdtes, og hvor han fandt liden Kristendomsoplysning, sørgede han for, at Almuen fik Undervisning af kristne Lærere. Blandt dem, som gik ham tilhaande i Kristendommens Udbredelse, nævner Sagaerne Biskoperne Grimkell, en Søstersøn eller Brodersøn af den ældre Biskop Sigurd, og Sigurd, der begge havde fulgt Kongen fra England. De faar begge det Vidnesbyrd, at de var „vise og lærde, trofaste og paalidelige, frygtløse og raske i alle Farer, veltalende og milde, og retfærdige i alle de Domme, de fældede." Stødte Olaf paa haardnakket Modvillie, viste han Strenghed og Grusomhed. „Var der nogen, som ikke vilde aflade fra Hedenskabet," heder det i Sagaen, „bestemte han saa stor Straf, at nogle drev han bort af Landet, nogle lod han lemlæste paa Hænder eller Fødder, Andre lod han hænge eller hugge, men ingen lod han ustraffet, som ikke vilde tjene Gud." I Viken var forøvrigt Kjendskabet til den kristne

Tro langt mere udbredt end paa andre Steder af Landet; thi baade Vinter og Sommer opholdt der sig her kristne Kjøbmænd fra Danmark og Tyskland, og desuden pleiede Indbyggerne ogsaa at drage i Kjøbfærd til England, Tyskland, Flandern og Danmark; andre laa i Viking og tog tildels Vintersæde i kristne Lande.

Anderledes var Forholdene paa Oplandene, hvor Kristendommen kun var kjendt paa ganske faa Steder. Hid drog Olaf nu med 360 vaabenføre Mænd. Skjønt Modstanden var stor og Hedenskabet sterkt rodfæstet, gav Olaf sig ikke over, men for frem paa samme Vis som i Vingulmarks Skogbygder.

Oplandskongerne, paa hvis Omraade Olaf nu befandt sig, havde indbildt sig, dengang de hjalp ham til at vinde Norges Rige, at de herved havde gjort sig ham saa forbunden, at de hverken i Trossager eller andre Henseender skulde have noget at frygte af ham. Nu fik de Øinene op for, at Olaf ikke var af samme Mening. Kongen paa Romerike begyndte at blive urolig; thi Dag ud og Dag ind kom mange Mænd, baade fattige og rige, til ham for at klage over Kong Olafs nye Paafund og den Haardhed, hvormed han gik frem. Han tog da det Raad at begive sig til Kong Rørek paa Hedemarken, som var anset for at være den klogeste af alle de Konger, som var paa Oplandene. De blev enige om at sende Bud til Gudrød Dalekonge og Kongen paa Hadeland for at bede dem indfinde sig til et Møde paa Ringsaker hos Kong Røreks Broder Ring. Da de 5 Konger nu var samlede, klagede Kongen af Romerike over Olafs voldsomme Fremfærd. „Han selv og mange anselige Mænd paa Romerike havde derfor maattet flygte fra sin Odel, thi Olaf drog gjennem Landet med et større Antal Mænd, end Loven tillod, sagde han. Somme lemlæstede Olaf, andre dræbte han, atter andre jagede han ud af Landet. Han vilde derfor raade de øvrige Oplandskonger til at se sig vel for; thi det varede ikke længe, før Turen kom til dem.“ Da han var færdig, vilde de øvrige Konger høre Røreks Mening. Han sagde: „Nu er det indtruffet, som jeg frygtede for. Husker I, dengang vi holdt Stevne paa Hadeland? Da var I alle rent forhippede paa at faa Olaf hævet op over vore Hoveder, men jeg mente, han vilde blive haard at drages med, naar han var kommen til Magten. Nu er to Kaar for Haanden, enten faar vi alle drage til ham og lade ham skalte og valte mellem os, som han synes — det tror jeg forresten er det bedste, vi kan gjøre — eller og faar vi møde ham, førend han kommer længere opover Landet. Har han end tre-fire Hundrede Mand med sig, saa er ikke det nogen Overmagt for os, naar vi blot er enige alle som en. Men ofte har den Hær vanskeligere for at seire, hvor flere lige mægtige Mænd er sammen, end den, som kun har en Mand i Spidsen. Derfor tror jeg, det er raadeligst, vi ikke forsøger vor Lykke mod Kong Olaf.“ Siden fremsatte de øvrige

Konger sin Mening; men ingen Enighed opnaaedes blandt dem. Da tog Gudrød Dalekonge tilorde: „Det er da underligt, at I kan snakke saa meget frem og tilbage om denne Sag. I maa ret tilgangs være rædde for Kong Olaf. Her sidder vi fem Konger sammen, og alle er vi af lige saa god Æt som han. Vi hjalp ham i Kampen mod Svein Jarl, og han har os at takke for, at han har vundet Landet. Vil han nu formene os det lille Rige, vi har, og fare frem mod os med Haardhed og Tvang, da siger jeg for min Del, at slig Undertrykkelse vil ikke jeg vide af, og jeg kalder ikke den af eder for en Mand, som ikke tør være med paa at tage Olaf af Dage, naar han kommer farende lige i Hænderne paa os heroppe paa Hedemarken. Thi I kan da vel vide, at vi ikke bærer Hovedet frit, saa længe denne Olaf er i Live.“ Dette fandt Kongerne var vel talt, og paa Rørels Forslag besluttede de nu at forblive sammen paa Ringsaker og drage om paa Omgangsdrikkelag der, medens de paa samme Tid havde Speidere ude, som holdt Øie med Olafs Færd. Her stevnede de ogsaa Høvdingerne og Storbønderne paa Oplandene til sig og aabenbarede dem sin Hensigt; der blev da aftalt, at paa en bestemt Dag skulde hver af Kongerne have 360 Mand hos sig, med hvilke de kunde møde Kong Olaf.

„Men — siger Sagaen — det gik dog her efter Ordtøket: Hver har en Ven blandt sine Uvenner“. Kongernes snedige Plan huede alle Høvdinger og Storbønder, som mødte paa Ringsaker. Kun en likte den ikke; det var Ketil Kalf paa Ringenes. Da han var kommen hjem om Kvelden og havde spist Natverd, lod han den Karfe, han havde faaet af Kong Olaf efter Nesje-Slaget, sætte paa Vandet og roede nedover Mjøsen til Minne. Hid kom han tidlig om Morgenen og traf Kongen paa Eid*) just som han havde været i Ottesang. Ketil fortalte ham nu, hvad Oplandskongerne havde fore. Olaf indsaa strax, at han ingen Tid havde at spilde; han sendte nogle ud i Bygden for at tilsige Nibeskyds, andre maatte drage opover Mjøsen for at samle alle de Baade, som kunde overkommes. Endnu samme Kveld lagde han fra Land med henved 480 Mand. I Dagbrækningen kom de frem til Ringsaker. De udstillede Vagter anede ingen Uraad, før de var ganske i Nærheden af Gaarden. Siden viste Ketil dem de Huse, hvori Kongerne laa, og Olaf lod strax slaa Mandgard om dem. Saaledes biede de, indtil det blev lyst. Paa Modstand var der ikke at tænke; Kongerne blev alle fangne og førte frem for Olaf.

Denne benyttede sig nu i fuldt Maal af den Magt, som Tilfældet havde givet ham, til at fri sig for Medbeilere til Riget. I Virkeligheden havde Oplandskongerne lige saa stor Arveret, som han selv; i hvert Øieblik kunde han nære Frygt for, at de, hyldende den trangsynte Landskabspolitik fra Fars og Farfars Tid, kunde blive farlige Redskaber i Sviakongens eller

*) Eidsvold.

363. Olaf den hellige.

Efter en Antependiumstavle fra det 13de Aarhundrede, der oprindelig tilhørte Throndhjems Domkirke, men i Aaret 1691 sendtes ned til **Kjøbenhavn.**

Danekongens Haand og sprede der, hvor han samlede, naar de selv blot høstede Fordel deraf. Nu var Tiden inde, da disse Farer kunde afvendes. Med et Slag sikrede Olaf Rigets Enhed og Selvstændighed udadtil, paa samme Tid, som han banede Veien for Kristendommens seirrige Indtrængen.

Kong Ring og to andre Konger slap med at aflægge Ed paa, at de skulde drage af Landet og ikke mere vende tilbage. Kong Rørek, der var meget listig og fuld af Rænker, turde Olaf ikke lide paa, naar han ikke havde ham under sin stadige Opsigt. Han stak derfor Øinene ud paa ham og førte ham altid med sig, hvor han færdedes. Tungen lod han skjære af Gudrød Dalekonge, og de Lendermænd og Storbønder, som havde deltaget i Sammensværgelsen, blev dels landsforviste, dels lemlæstede; enkelte af dem slap med at betale Bøder. Kong Olaf underlagde sig de Besiddelser og Eiendomme, som Oplandskongerne havde havt.

Sigurd Syr havde ikke havt noget med sine Frænders Opstandsforsøg at gjøre. Strax efter at det var bleven kuet, sygnede han hen og døde i Løbet af Vinteren. Kong Olaf, som imidlertid havde draget om paa Veitsler paa Hedemarken, i den nedre Del af Gudbrandsdalen og Hadeland, kom om Vaaren til Ringerike, hvor hans Moder Aasta gjorde et stort Gjestebud for ham. Efter Sigurds Død var Olaf den første Enekonge, som raadede i Norge siden Harald Haarfagers Dage.

Fra Gjestebudet hos Aasta fortæller man følgende. En Dag ledte hun sine og Sigurd Syrs tre Sønner frem og viste Kongen dem. Deres Navne var **Guthorm**, **Halfdan** og **Harald**. Olaf satte sin Halvbroder Guthorm paa det ene Knæ og Halfdan paa det andet og saa hvast paa dem, idet han lod, som han var vred. Da blev Gutterne ræddde. Aasta kom til med sin yngste Søn Harald paa Armen; han var dengang tre Aar gammel. Olaf satte de samme Øine paa ham, men han stirrede ham til Gjengjæld lige op i Synet. Da tog Kongen og ruskede ham i Haaret; Harald fik Tag i hans Skjæg og luggede. „Hevngjerrig bliver nok du med Tiden, Frænde," sagde Kongen.

Dagen efter gik Kong Olaf sammen med sin Moder om paa Gaardens Jorder. Da de kom ned til Tyrifjorden*), stod Gutterne der og legte sig. Guthorm og Halfdan havde bygget sig Huse og Lader og dannet Figurer, som skulde forestille Køer og Sauder. Vesle Harald laa borte ved en Vik af Vandet, hvor han havde en Mængde Fliser flydende. „Hvad skal dette betyde?" spurgte Kong Olaf Harald. „Hærskibe," svarede han. „Tor nok hænde, du kommer til at raade for Skibe, Frænde," sagde Kongen og lo. Saa kaldte han paa Guthorm og Halfdan. „Hvad vilde du helst eie, Guthorm?" spurgte Kongen. „Agre," svarede han. „Hvor store?" blev Kongen ved. „Jeg vilde, at dette Nes her hver Sommer var tilsaaet," sagde

*) Ifølge Sagnet skal Sigurd Syr have boet paa Gaarden Bonsnes ved Tyrifjorden.

han. Der var ti Gaarde paa Nesset. „Det blev meget Korn," sagde Olaf. „End du," vedblev han, henvendt til Halfdan, „hvad vilde du helst have?" „Køer," svarede han. „Hvor mange?" spurgte Kongen. „Saa mange," sagde Gutten, „at de stod tykt rundt dette Vand, naar de skulde drikke." „I slægter Eders Fader paa," sagde Kongen, „thi I vil gjerne have Eiendomme. Men hvad vilde du, Harald, helst have?" „Huskarle," svarede den lille. „Hvor mange?" spurgte Kong Olaf. „Saa mange, at de i et Maal kunde æde op Halfdans Køer," lød Svaret. Da lo Kongen: „Her fostrer du en Konge, Moder," sagde han.

Fra Ringerike drog Kongen om Vaaren igjen ned til Viken; der gjorde han sine Skibe seilklare og reiste siden langs Kysten helt nord til Hørdaland. Overalt indbød han Høvdingerne og Storbønderne til at følge ham til Gautelven, hvor han om Høsten skulde modtage sin Brud.

Olaf kom før Paaske til Tunsberg og blev temmelig længe her om Vaaren. Did kom mange Handelsskibe baade fra Tyskland, Danmark og flere Egne af Norge. Aaringen havde været god, saa der var adskillig Nørelse blandt Folk. Under Opholdet her havde Straffen nær rammet Olaf for hans Haardhed mod Oplandskongerne. Overalt, hvor Olaf reiste, trak han den blinde Kong Rørek med sig, og denne kunde ikke have noget at klage over den Behandling, han nød. Han sad i Kongens Høisæde, havde to Mænd til Opvartning og var holdt i Mad, Drikke og Klæder som en Konge. Alligevel var Rørek ordknap, vranten og tvær, naar Folk talte til ham. Han pleiede at lade den Skosvend, Kongen havde givet ham, lede ham afsides; naar ingen saa ham, pryglede han Gutten. Naar nu denne paa Grund af Røreks Mishandlinger løb fra ham, klagede han paa ham for Kongen og fik en ny Tjener. Denne gik det lige ens med. Hvor ofte Kong Olaf end skiftede Tjenestefolk for Rørek, saa var ingen ham tilpas. Tilsidst satte Olaf en af hans Frænder og tidligere Hirdmænd ved Navn Svein til at holde et vaagent Øie med ham. Det var netop det, Rørek vilde. Naar de var ude blandt Folk, var Rørek tvær og lei som før; var han og Svein alene sammen, var han derimod nok saa munter og blid; da snakkede han gjerne om de Dage, da han var Konge, og lod ikke sin Harme gaa ud over nogen anden end ham, som havde frataget ham hans Magt og gjort ham til en ulykkelig Almissemand. „Tyngst er det mig dog," sagde han, „at du og de andre Frænder, som saa ud til at blive dygtige Mænd, er saa vanslægtede, at I ikke prøver at hevne den Skam, som er overgaaet vor Æt." Svein slog det i Førstningen hen med de Ord, at sligt kunde det ikke nytte at tænke paa, da Overmagten var altfor stor. Lidt efter lidt gik Rørek videre i sine Opeggelser. Han mente, at det maatte være saa laget, at han, blind som han var, skulde beseire den, som havde sneget sig ind paa ham, da han sov. Han opfordrede Svein til at myrde Kong Olaf, naar denne ikke anede Uraad.

„Naar Olaf er dræbt," sagde han, „saa forudser jeg, at Riget kommer under hans Uvenner. Kan hænde, jeg bliver Konge, og da skal du blive min Jarl." Tilsidst gav Svein efter for hans Overtalelser. En Dag, da Kongen skulde gaa til Aftensang, stod Svein ude i Svalen med et kort Sværd under Kappen. Olaf gik fortere, end Svein havde ventet, og da han saa Kongen i Ansigtet, blev han ligbleg, og hans Hænder sank magtesløse ned. „Hvad er der paa Færde, Svein?" spurgte Kongen. „Vil du svige mig?" Svein kastede Sværdet og Kappen, faldt ned for Kongens Fødder og sagde: „Jeg giver mig ganske i Guds og din Vold, Herre Konge!" Svein blev nu slaaet i Jern; men da Olaf fik Sammenhængen at vide, skaanede han hans Liv og lod ham forlade Landet.

Nu turde Olaf ikke have Rørek længere siddende i Høisædet hos sig. Han anviste ham en anden Plads i Hallen og lod ham sove i et Herberge, hvor mange Hirdmænd holdt til. Han satte to af sine Mænd, hvis Troskab han havde prøvet, til at være om Rørek ved Dag og Nat. Røreks Lune var i denne Tid meget forskjelligt. Sommetider sad han Dag ud og Dag ind taus og indesluttet, saa det var umuligt at faa et Muk af ham. Lod han nu og da et Ord falde, saa var det bare Arrighed og Ondskab. Til andre Tider kunde han lade Munden løbe og var saa munter og lystig, at der var Moro i hvert eneste Ord. Som oftest drak han ikke stort; men stundom tog han sin Mon igjen, og da drak han alle af Bænken, saa de laa sanseløse bortefter Gulvet. Til Trods for alle Luner og Indfald var han meget afholdt af dem, som boede i Herberget sammen med ham; thi han sparede aldrig paa Drikke til dem.

En Kveld sent vendte Rørek hjem fra Kongen til sit Herberge. Han var da fuld af lystige Paafund, og det var ikke frit for, at han var paa en Kant. I den sidste Tid havde han af og til havt Besøg af en af sine tidligere Tjenestemænd, en Oplænding, som man kaldte Finn litle. Han var en spræk Karl, saa liden han var. Han kunde trave hurtigere end nogen Hest, og han havde ikke sin Lige i at staa paa Ski og skyde med Bue. Man kunde dog ikke merke, at Rørek og han taltes længe ved ad Gangen, og ingen havde derfor anet Uraad. Da Rørek vel var vendt hjem, kom denne Finn ind med en Bøtte Mjød, men gik sin Vei igjen. Alle, som i Herberget var, lod sig Drikken smage; den var paasat Urter og var meget sterk. Det varede ikke længe, før alle snorkede, hver i sit Rum, og de sovnede rent fra Lyset.

Om lidt vakte Kong Rørek de Mænd, som pleiede at følge ham, og sagde, han maatte ud i Gaarden et nødvendigt Erinde. Udenfor var det belgmørkt, og de tog derfor Lygte med. Vandhuset stod paa Stolper, og der førte en Trappe op til Døren. Medens de sad derinde, hørte de Trætte og Slagsmaal udenfor. En raabte: Hug ham ned, den Djævel!" I det

samme hørtes der et Hug og en Dunk, som om noget faldt. „Aa nei, aa nei, hvor fulde de er," sagde Kong Rørek, „skynd Eder ud og skil dem ad." Hirdmændene gjorde saa, men neppe var de komne ud paa Trappen, før de selv blev nedhuggede.

. Det var Røreks tidligere Merkesmand Sigurd Hitt med 12 Mand, som Finn litle havde hentet, der holdt Slagsmaalet for at lokke Røreks Paapassere ud. Efterat de havde truffet Ligene op mellem Husene, tog de Kong Rørek mellem sig, bragte ham ud paa en Skude, de havde liggende færdig, og roede bort med ham.

Om lidt skulde Sighvat Skald, som sov i samme Herberge som Kong Olaf, ud i samme Erinde. Da han i Følge med sin Skosvend havde været inde paa Vandhuset og skulde nedover Trappen, gled han. Han tog sig for med Hænderne og følte noget vaadt. „Det er nok flere, end mig, Kongen har gjort uste paa Foden i Kveld," sagde han og lo. Da de kom ind i Herberget, hvor der brandt Lys, sagde Skosvenden: „Det er svært, hvor blodet du er; du har nok skrubbet dig tilgangs." Sighvat saa det forholdt sig, som Skosvenden sagde. „Skrubbet mig har jeg ikke," sagde han, „men dette betyder noget." Han vakte da Merkesmanden Thord Folesson, som delte Seng med ham. De tændte en Lygte, gik ud, fandt strax Blodet, fulgte siden Sporet op til det Sted, hvor Ligene laa, og saa strax, at det var de Mænd, som skulde passe paa Kong Rørek. De sendte Skosvenden til Røreks Herberge. Her sov alle Mænd fast, men Rørek var borte. Svenden vakte dem og fik dem med sig ud paa Gaarden, hvor Ligene laa. Alle mente nu, at Kongen snarest mulig burde faa Underretning om, hvad der var foregaaet; „thi, sagde Sighvat, inden Dag har Rørek kanske fundet et saa godt Gjemmested, at han ikke bliver god at finde." Men ingen vovede at vække ham, da Kongen ikke likte at blive forstyrret i sin Nattero. Da fandt Sighvat paa et Raad. Han bad Thord Folesson begive sig tilbage til Kongens Herberge, for at han kunde være ved Haanden, naar Olaf vaagnede. Selv gik han op til Kirken, vakte Klokkeren og bad ham ringe for de dræbte Hirdmænds Sjæle. Klokkeren gjorde saa.

Ved Ringningen vaagnede Kongen, reiste sig op og spurgte, om det alt var Ottesangstid. „Nei," sagde Thord, „det er nok det, som værre er. Rørek er rømt, og to af dine Hirdmænd er dræbte." Han fortalte alt, hvad han vidste. Kongen lod strax sine Mænd blæse sammen og sendte Folk ud til alle Kanter for at søge efter Kong Rørek, baade tillands og tilsøs.

Blandt dem, som drog tilvands, var Gjestehøvdingen Thore lange; han havde 30 Mand med sig. I Dagningen blev han var to smaa Skuder, som roede forud. Det var Kong Rørek med 30 Mand. Saasnart disse merkede, at de blev eftersatte, drog de paa Aarerne, det bedste de kunde; Thore lange fulgte dem i Kjølvandet. Da Røreks Mænd saa, det var umuligt

at komme unda, dreiede de mod Land og løb sin Vei ind i Skogen. Rørek satte sig i Agterskotten og bød dem Farvel og Lykke paa Reisen. Finn litle blev lidt bagefter de andre; da Thore lange skulde gaa iland, rammedes han i Brystet af hans sikre Pileskud og døde paa Flekken. Kong Olafs Mænd vendte om Morgenen tilbage til Tunsberg med Thores Lig og Kong Rørek.

Efter denne Dag lod Kongen passe nøie paa Rørek og tabte ham aldrig af Syne. Man kunde dog ikke merke paa ham, at han tog sig nær af det, som var hændt. Han var tvertom saa godlynt, som han aldrig før havde været, og man troede næsten, at han fandt sig i sin Skjæbne.

Kristi Himmelfartsdag gik Kong Olaf i Høimesse. Biskopen og Presterne modtog Kongen i Procession, fulgte ham rundt Kirken og ledede ham derpaa til hans Sæde nord i Koret. Rørek sad ved Siden af ham, som han pleiede. Han holdt Kappen for sit Ansigt. Om lidt for han med Haanden over Kongens Axel og klappede den. „Du har Silkeklæder paa idag, Frænde," sagde han. „Ja," svarede Kong Olaf, „idag holder vi Høitid til Minde om, at Jesus Kristus steg fra Jorden til Himlen." „Jeg har ikke saa meget Skjøn paa det, I fortæller om Kristus, at det fæster sig i mit Minde," sagde Rørek, „men meget rart skal jo være hændt i gamle Dage, efter hvad man siger." Han havde imidlertid faaet vide, hvad han vilde: Kong Olaf havde ikke Brynje paa.

Messen begyndte. I dyb Andagt reiste Kongen sig, løftede Hænderne over sit Hoved og knælede ned før Alteret, saa Kappen lagde sig i Folder paa Skulderen. I det samme for Rørek op og stak til Kongen med en Ryting*). Men Stikket rammede kun Kappen ved Skulderen, da Kongen ludede sig fremover, og opfangedes af Klæderne, som fik svære Skaar. Olaf løb frem paa Gulvet, saasnart han merkede Anfaldet, og undgik derved at rammes af det andet Stød, Rørek rettede efter ham. „Flyr du nu, Olaf digre, for mig, som er blind," raabte han. Paa Kongens Bud førtes han ud af Kirken.

Efter dette Mordforsøg trængte Folk ind paa Olaf, at han skulde lade Rørek dræbe; thi de fandt det lidet rimeligt, at han i Længden kunde være tryg for ham, rænkefuld som han var. „Det er sandt nok," sagde Kongen, „at mange har lidt Døden for mindre end det, Rørek har gjort, og det tør nok hænde, at han selv tvinger mig til den Yderlighed. Men jeg vil nødig forspilde den Seir, jeg vandt over Oplændingekongerne uden at dræbe en eneste af dem." Det var vel ogsaa Hensynet til den øvrige Slægt, som bevægede Kongen til at vise Mildhed. For at gjøre ham uskadelig besluttede han sig i Stedet til at sende ham bort til et Land, hvorfra han ikke skulde have det let for at komme tilbage til Norge.

I Tunsberg laa netop en islandsk Farmand ved Navn Thorarin

*) Et Slags Dolk.

Nevjulfssøn. Han havde paa sine Handelsreiser vundet megen Erfaring og kunde færdes blandt Høvdinger, da han forstod at belægge sine Ord vel. Thorarin var navngjeten for sin Styghed, i hvilken Henseende han søgte sin Lige; navnlig var hans Lemmer, især Fødderne, rent vanskabte. Kong Olaf kjendte ham fra tidligere Tid og viste ham megen Opmerksomhed. Ved de Tider, Nørek gjorde sit Mordforsøg, var han just Gjest i Kongsgaarden, hvor han sov i Kongens Herberge.

En Morgen tidlig i Solrendingen vaagnede Kongen. I Soveværelset var det fuldstændig lyst. Da han saa udover de sovendes Senge, blev han var, at Thorarin havde stukket sin ene Fod frem under Sengetæppet. Kongen betragtede den en Stund. Da de andre vaagnede, sagde han til Thorarin: „Jeg har ligget vaagen en Stund og set et merkeligt Syn, kan du tro." „Hvad var det?" spurgte Thorarin. „Det var en Mandsfod saa styg, at der ikke findes nogen styggere i hele Byen." Han bad nu ogsaa Hirdmændene at se efter, og disse var naturligvis af Kongens Mening. Thorarin skjønte, hvad Talen var om. „Der er da vel faa Ting i Verden, som man ikke kan finde Mage til," sagde han, „og det maatte man da vel ogsaa her." „Jeg vædder," sagde Kongen, „at styggere Fod finder du ikke." „Lad gaa," sagde Thorarin, „jeg paatager mig at finde en styggere Fod her i Byen." „Saa skal den af os, som vinder," sagde Kongen, „have Lov til at kræve en Bøn af den anden." Thorarin gik ind paa det. Saa rakte han rolig sin anden Fod frem af Sengklæderne; den var i ingen Maade vakrere end den anden og manglede desuden Lilletaaen. „Ser du, om ikke jeg vinder," sagde han. „Denne Fod er da vel ikke vakrere end den anden, siden den ogsaa mangler Lilletaaen?" „Nei, jeg vinder," sagde Kongen. „Den Fod, vi først saa, er fælest; thi den har fem stygge Tæer, medens denne kun har fire." Thorarin skjønte nu, at Kongen ikke vilde være den tabende, og gav sig derfor. „Dyrt er Drottins Ord," sagde han; „hvad forlanger du af mig?" „At du flytter Kong Nørek til Grønland og overleverer ham til Leif Erikssøn," sagde Kongen. „Jeg har aldrig været paa Grønland før," indvendte Thorarin. „Saa har du nu Anledning til at komme did," mente Kongen. Thorarin havde ingen videre Hu paa Færden; men omsider sagde han: „Jeg skal sige dig, Konge, hvad jeg havde tænkt at bede om, hvis jeg havde vundet: det var om at blive din Hirdmand. Faar jeg dette Ønske opfyldt, saa skal jeg ufortøvet udføre dit Ærinde." Kongen gjorde ham strax til sin Hirdmand.

Thorarin gjorde sig da færdig til at seile og fik Nørek ombord. Ved Afskeden sagde han til Kong Olaf: „Hvis det skulde hænde, som jo nok er muligt, at jeg ikke kommer til Grønland, men driver af til Island eller andre Lande, hvad skal jeg saa gjøre med denne Konge?" „Kommer du til Island," svarede Kong Olaf, „saa skal du overgive ham til Gudmund

Eyjulfsson, Skafte Lovsigemand eller en anden Høvding, som vil modtage mit Venskab og mine Jerteiner. Men driver du andetsteds hen, faar du mage det saa, om der ikke skulde øines nogen anden Udvei, at han ikke kommer hid til Norge mere."

Det lykkedes ikke Thorarin at naa Grønland for Modvind og Søgang. Efter megen Møie og Besvær landede han i Breidefjorden paa Island. Her fik han den ansete Høvding Thorgils Aresson til at tage sig af Kong Rørek, som blev der den første Vinter. Da han imidlertid vantrivedes der, fulgte Thorgils han om Sommeren til Gudmund Eyjulfsson paa Madrevalle. Her blev han ogsaa for Kong Olafs Skyld godt modtaget; men alligevel blev han snart kjed af at være der. Gudmund satte ham da bort paa en liden Gaard, som hed Kalvskindet, der eiedes af en Bonde i smaa Kaar. Her befandt Rørek sig meget vel og sagde ofte, at han aldrig havde havt det saa godt, siden han mistede Kongedømmet; thi paa Kalvskindet var han mest anset. Han levede her til sin Død. Da havde han været 4 Aar paa Island.

Olaf svenske bryder Forliget. Opstand i Sverige. Fredsslutning i Konghelle.

Bjørn Stallare og Hjalte Skeggesson havde truffet den Aftale, at Kong Olaf skulde møde Sviakongen den næste Sommer i Konghelle for der at modtage hans Datter Ingegerd. Til fastsat Tid indfandt Kong Olaf sig med et prægtigt Følge af Høvdinger og Stormænd. Han ventede og ventede paa, at Sviakongen efter Overenskomsten skulde indtræffe der; men ingen Sviakonge kom. Da sendte Kong Olaf Bud op i Vestergautland for at spørge Ragnvald Jarl, hvorledes det hang sammen dermed. Denne var lige klog; men han antog, at Sviakongen maatte være bleven opholdt af Forretninger paa en af sine Reiser.

Hvad hverken Kong Olaf eller Ragnvald havde tænkt sig, skulde imidlertid finde Sted. Sviakongen udeblev aldeles; thi han agtede paa ingen Maade at holde de Løfter, som Bønderne havde aftvunget ham med Hensyn til Fredsslutningen og Giftermaalet. Han fandt nemlig, det var et høist ulige Parti at give sin ægtefødte Datter til en Thronrøver og det oven i Kjøbet Søn af den Smaakonge, som hans Moder havde ladet indebrænde, da han

blev hende for brydsom med sit Frieri. Neppe var Thinget opløst, før hans Tænkesæt traadte utilhyllet frem. Han fnysede af Harme over, at Bønderne havde skræmt ham, og skjældte og smældte over, at han var ladt i Stikken af Ragnvald Jarl. Han gjorde ingen Anstalter til Bryllupet og traf heller ingen Forberedelser til at reise til Gautelven. Hans Omgivelser begyndte at frygte for, hvad han tænkte paa, men ingen vovede at tale til ham om det. Man henvendte sig da til Ingegerd Kongedatter, at hun skulde se til at faa lokket ud af sin Fader, hvad hans Hensigt var. Men saa nær Sagen

364. Olaf den hellige. Efter et Træbillede fra Bollnæs Kirke, Helsingland, Sverige.

end gik hende til Hjerte, fandt hun, at Udsigterne til en fredelig Løsning af Kongernes Uenighed blev mørkere og mørkere, saa at hun hverken havde Mod eller Lyst til at indlade sig derpaa. Da kuldslog et Ord af hendes Fader den sidste Rest af Forhaabninger, som hun muligens endnu maatte nære.

En Morgen vendte Kongen hjem fra Jagt; han havde havt et sjeldent Held med sig; thi paa ganske kort Tid havde hans Høg slaaet ned fem Orrer. Da Ingegerd saa ham komme ridende tilgaards, gik hun ham imøde.

Leende viste han hende Fuglene og spurgte: „Kjender du nogen Konge, som har gjort slig Fangst paa saa kort Stund?“ „God Morgenfangst er dette visselig,“ sagde hun; „men Olaf, Norges Konge, tog paa en Morgen fem Konger og lagde deres Riger under sig.“ Da sprang Kongen forbitret af Hesten og sagde: „Vid, Ingegerd! at saa stor Elsk du end har lagt til den digre Mand, saa skal I dog aldrig faa hinanden. Jeg vil gifte dig med en Hovding, som jeg kan være Ven med; men aldrig bliver jeg den Mands Ven, som har frataget mig mit Rige.“ Nu vidste Ingegerd nok. Hun sendte strax Bud til Vestergautland til Ragnvald Jarl om, at hendes Fader havde brudt Forliget med Norge. „Nu maatte Jarlen — saa lød hendes Hilsen — være forberedt paa, at Krigen med den norske Konge vilde udbryde igjen.“ Ragnvald Jarl underrettede strax Kong Olaf om, hvad han havde hørt, og bad ham ikke herje paa hans Rige; selv vilde han hellere end gjerne holde Fred og Forlig med ham.

Denne Tidende gik Olaf nær til Hjerte. I flere Dage var han saa oprørt af Sorg og Harme, at man ikke fik et Ord af ham. Siden lod han sine Mænd blæse sammen til Husthing. Her fortalte Bjørn Stallare, hvilken Modtagelse han Vinteren forud havde fundet hos Ragnvald Jarl, hvorledes det istandbragte Forlig nærmest skyldes denne, og hvor tvær Sviakongen i Førstningen havde været. Skjønt Kongen saaledes ingen Grund havde til at drage Ragnvald Jarls oprigtige Følelser mod Norge i Tvivl, ønskede han dog at høre, om Høvdingerne fandt det raadeligt med den Hær, som var samlet, at drage ind i Vestergautland. De fleste fraraadede dog Færden og mente, at det ialfald maatte være sikrest først at samle flere Folk. Kong Oluf gav da Hæren Hjemlov, men lod tillige lyse, at han næste Sommer vilde udbyde Leding; da skulde Sviakongen faa undgjælde for sin Troløshed. Han drog derpaa nord til Sarpsborg, hvor han besluttede sig til at tage Vinterophold (Oktober 1018).

Inden Kong Olafs Hird begyndte enkelte at tale sig imellem om, at Ragnvald Jarl vistnok for med dobbelt Spil; havde han bare villet, sagde de, saa havde Sviakongen været nødt til at staa ved sit Ord, baade med Hensyn til Giftermaalet og med Hensyn til Forliget. Sighvat Skald tog altid Ragnvalds Forsvar og tilbød Kongen at drage til ham; med det samme kunde han indhente Efterretninger om, hvad Sviakongen foretog sig, og af bedste Evne friste at bringe et Forlig istand. Dette tog Kongen med Glæde imod. Han havde endnu ikke slaaet Tanken paa Ingegerd Kongedatter ganske fra sig; han talte ofte og gjerne med sine Mænd om hende. Først paa Vinteren begav Sighvat sig selv tredie paa Reisen og tog Veien over Marker til Gautland. Denne Færd, som frembød fuldt op af Møie og Gjenvordigheder, skildrede han i et Digt, som han kaldte Østfærdsviserne. Ved sit Komme til Ragnvald Jarls Hird fandt han den bedste Modtagelse

og blev en lang Stund hos ham. Det varede ikke længe, før det spurgtes, at der havde meldt sig en Beiler til Ingegerd. Det var Jarisleif, Kongen af Holmgard, og hans Frieri blev paa bedste Vis støttet af Sviakongen. Saaledes var alt Haab ude om, at en Forbindelse mellem Kong Olaf og Ingegerd kunde komme istand.

Medens Sighvat Skald opholdt sig hos Ragnvald, kom Aastrid, en anden Datter af Sviakongen, did paa Besøg. Hun var uægte født; hendes Moder Edla var en Jarledatter fra Vendland, som Sviakongen i sin Ungdom havde bortført. Da Olaf svenske giftede sig, blev hans Dronning saa slem mod hans Frillebørn, at man fandt det raadeligst at lade dem opfostre saa langt fra hende som muligt. Saaledes blev Aastrid bortsat til en gjæv Bonde i Vestergautland, medens hendes Broder Emund blev sendt til sin Moders Frænder i Vendland. Aastrid var en saare vakker og ferm Kvinde, som alle maatte synes om; thi hun var gavmild, blid og omgjængelig og forstod at tale godt for sig. Sighvat og hun blev snart kjendte; thi under sine Besøg hos Faderen havde hun ofte hørt ham omtale af Skalden Ottar svarte, som var hans Søstersøn. Jarlen spurgte nu Sighvat, om det ikke kunde komme paa et ud for Kong Olaf, om han fik Aastrid i Stedet for Ingegerd. I saa Fald behøvede man ikke engang at bede om Sviakongens Samtykke; thi derom havde han under Haanden forhørt sig hos Aastrid. Indunder Jul vendte Sighvat tilbage til Sarpsborg og fortalte Kong Olaf de Tidender, han havde spurgt i Sverige. Kongen blev rent ude af det, da han hørte om Kong Jarisleifs Frieri. „Jeg vidste nok det," sagde han, „at jeg ikke havde andet end ondt at vente mig fra Olaf Sviakonge. Men jeg skal nok vide at finde ham, saa han vel skal mindes, det er med mig, han har at gjøre." Da han blev lidt roligere, spurgte han om mere nyt. Sighvat fortalte da om sit Møde med Sviakongens Datter Aastrid. Han talte vidt og bredt om, hvor vakker og forstandig hun var, og slog ogsaa paa, at Folk holdt hende for at være jevngod med Søsteren Ingegerd i alle Dele. Dette vakte Kongens Opmerksomhed, og nu rykkede Sighvat ogsaa frem med, hvorledes Ragnvald Jarl og Aastrid havde tænkt sig, at Sagen kunde ordnes, ifald Olaf vilde indlade sig derpaa. Det lød ikke til at være Kong Olaf imod; thi han sagde: „Sviakongen tænker sig nok ikke, at jeg tør ægte hans Datter mod hans Villie." Foreløbig beholdt Olaf og Sighvat dog dette for sig selv uden at indvie flere i Hemmeligheden. Da Kongen af Sighvat fik høre, at han i Ragnvald Jarl havde en Ven, som han fuldt ud kunde forlade sig paa, besluttede han sig til at gaa ind paa Forslaget.

Strax over Jul sendtes Sighvats to Følgesvende atter til Ragnvald Jarl i al Stilhed med Bud og Hilsener fra Kong Olaf. Neppe havde Jarlen modtaget dem, før han gjorde sig reisefærdig og drog med Aastrid Kongedatter og et prægtigt Følge paa 120 Mand, dels Hirdmænd, dels

Storbønder, til Sarpsborg. Da de kom hid ved Kyndelsmessetid, havde Olaf gjort alt istand til at modtage dem med et stort Gjestebud, som varede i flere Dage. Siden taltes Kongen, Jarlen og Aastrid ved i Enrum, og det blev da til det, at Ragnvald Jarl bortfæstede Sviakongens Datter til Norges Konge med den Medgift, hendes Søster skulde have havt efter den tidligere Aftale, hvorhos Kong Olaf vedtog at udrede til hende den samme Morgengave, som Ingegerd skulde have faaet. Der var ingen Grund til at udsætte Bryllupet, som derfor blev holdt med det samme. Derpaa drog Ragnvald tilbage til Gautland; ved Afskeden fik han prægtige Gaver af Kongen, og de vedblev at være de bedste Venner, saalænge de levede.

Sommeren efter sendte Kong Jarisleif paany Bud til Sverige for at faa Svar paa sit Frieri. Olaf Sviakonge henvendte sig da til sin Datter Ingegerd og lod hende vide, at det var hans Villie, at hun skulde gifte sig med Kong Jarisleif. Hun gjorde nu ingen Vanskelighed; kun forlangte hun Aldegjeborg og det derunder liggende Jarledømme*) i Brudegave, hvorhos hun betingede sig Ret til selv at udvælge en Mand fra Sverige, som skulde ledsage hende til Gardarike. Hun krævede derhos af Kong Jarisleifs Sendemænd, at de skulde sikre den, hun saaledes valgte, den samme Værdighed og den samme Anseelse, som han nød i sit Hjemland. Paa alt dette gik baade Sendemændene og Sviakongen ind. Men neppe havde Ingegerd sagt, at Ragnvald Jarl skulde drage med hende, før Sviakongens Vrede igjen brød løs. „Langt anderledes havde jeg tænkt at lønne Ragnvald for det Forræderi, han begik mod mig, hans retmæssige Herre, ved at stjæle min Datter bort og give hende som Frille til min største Uven! I Sommer lader jeg ham hænge." Ingegerd bad ham holde det Løfte, som var hende givet, og tilsidst maatte han læmpe sig efter hende. Men det betingede han sig, at Ragnvald aldrig mere maatte komme tilbage til Svithjod eller vise sig for hans Øine, saalænge han var Konge. Om Sommeren drog da Ingegerd i Følge med Ragnvald Jarl og hans Mænd over til Gardarike, hvor hun ægtede Kong Jarisleif, efterat hun med Navnet Anna var bleven optaget i den græske Kirke. (Sommeren 1019).

Nu stod Vestergauterne tilbage uden Høvding og med mørke Udsigter for, hvad den nærmeste Fremtid vilde bringe; thi Rygtet gik, at Kong Olaf agtede at hjemsøge dem med en Hær, fordi de havde sluttet Fred med Nordmændene, og de, som i Ragnvald Jarls Følge havde ledsaget Aastrid til Norge, havde end mere Grund til at frygte. De holdt oftere Thing med hverandre og raadslog om, hvad de havde at gjøre. Der var enkelte, som

*) Aldegjeborg laa paa Sydsiden af Indsøen Ladoga, som vore Forfædre kaldte Aldegja eller Aldagen, og var nærmest at betragte som Holmgards (Novgorods) Havn. Jarledømmet Aldegjeborg svarer vistnok nærmest til det nuværende Ingermanland eller det St. Petersburgske Gouvernement.

mente, det var bedst, de underkastede sig den norske Konge. Men da denne med sin Hovedstyrke var for langt borte, fandt andre det raadeligst at se til at komme i Forlig med Sviakongen igjen; skulde det ikke nytte, sagde de, saa var det tidsnok at henvende sig til Nordmændenes Konge.

Den mægtigste Mand i Vestergautland var nu efter Jarlens Afreise Lagmanden Emund af Skara; han var vis og ordsnild og havde mægtige Frænder at støtte sig til, men ansaas derhos for at være underfundig og upaalidelig. Paa Bøndernes Anmodning paatog Emund sig at drage til Sviakongen for at underhandle med ham. Han reiste afsted med et Følge paa treti Mand og lagde Veien gjennem Østergautland og Svithjod; thi paa begge Steder havde han fuldt op af Frænder og Venner. Alle forstandige Mænd gav ham Medhold i, at Kongen havde baaret sig ulovligt ad. Omsider kom de frem til Upsala sent en Kveld. Dagen efter holdt Sviakongen Thingstevne, til hvilket meget Folk havde indfundet sig. Emund traadte da frem for ham og hilste ham. Kongen hilste igjen og spurgte, om der var noget nyt at berette fra den Kant af Landet, hvor han hørte hjemme. „Hos os Gauter," svarede Emund, „hænder intet, som er værd at nævne. Men man snakker meget om Atte dølske*) fra Vermland og hans Ikornjagt i Vinter. Han lagde tilskogs paa Ski; oppe i Fjeldet fik han meget Graaverk, hele Slæden fuld, og begyndte at rusle hjemover igjen. Undervels blev han var et Ikorn i et Træ. Han skjød efter det, men traf ikke. Han satte Slæden igjen efter sig og rendte efter det; men det søgte did, hvor Skogen var tættest, og hvor ofte han end skjød efter det, traf han det dog ikke; thi det sad aldrig der, hvor Pilen rammede. Han var saa opsat paa denne Jagt, at han forfulgte det den hele Dag, til Mørket faldt paa. Da kastede han sig i Sneen, som han pleiede. Om Natten føg det sterkt, og da Atte skulde se efter sin Slæde, saa var den væk, og aldrig fandt han den igjen mere." Kongen syntes, at det bare var Tøv, Emund for med, og sagde: „Det var liden Tidende; har du ikke andet nyt at fortælle?" „Jo, det er sandt," sagde Emund, „Gaute Tovesson drog med fem Hærskibe udefter Gautelven. Da han laa ved Eykerøerne**), kom fem store danske Knerrer roende forbi. Fire af dem tog Gaute uden at miste en eneste Mand og vandt meget Gods; men den femte satte Seil til og slap ud tilhavs. Gaute satte efter med et Skib og halede i Forstningen sterkt ind paa Danskerne; men saa øgedes Vinden, saa de fik Forspranget. Nu vilde Gaute vende, men i den forrygende Storm, som det nu blæste op til, forliste han under Læsø. Størstedelen af Mandskabet og alt Godset gik tilbunds. Hans øvrige Følge skulde imidlertid bie ved Eykerøerne; men her kom Danerne over dem og ranede fra dem alt det Gods, de havde taget. Ja, saa gaar det, naar

*) den overmodige.
**) Se Side 519.

man er alt for graadig." „Det var en Tidende, som var værd at fortælle," sagde Kongen; „men hvad er dit Erinde hid?" „Der var to ætbaarne Mænd," sagde Emund, „den ene rig og den anden fattig. De kom i Krangel om Jorder og tilføiede hinanden Skade. Paa Thinget blev den rige dømt til at betale den fattige Erstatning. Men da den første Termin kom, betalte han Gaasunge for Gaas, Gris for voxent Svin, for en hel Mark brændt Guld udredede han en halv og den anden Halvpart i Ler og Snaus og atpaa truede han den, han paa denne Vis havde forurettet, med haard Medfart. Hvad dømmer nu du, Herre?" „Han skal betale den idømte Erstatning fuldt ud," sagde Kongen, „og til Kongen tre Gange saa meget. Har han ikke betalt inden Aar og Dag, skal han fare utlæg af sin Eiendom, og den ene Halvdel af hans Gods skal da tilfalde Kongen, den anden Halvdel hans Modpart." Emund skjød nu alle de tilstedeværende til Vidner paa denne Kjendelse som overensstemmende med Upsala-Lov, hilste Kongen og gik. Efter ham kom der andre, som havde Klagemaal at forebringe, saa det drog temmelig længe ud, før Kongen blev færdig. Da han havde sat sig tilbords, spurgte han efter Emund Lagmand, og da han erfarede, at han var hjemme i sit Herberge, sendte han Bud til ham om, at han skulde komme did til Gjestebudet. Men nu blev Maden baaret ind, derefter kom Spillemænd med Harper, Giger og andre Instrumenter, og snart var Kongen saa optagen af Musiken, Sangen og Drikken, at han ikke ændsede andet. Om Morgenen efter laa han en Stund, før han stod op, og tænkte over Gaarsdagens Begivenheder. Han kom da til at tænke paa, hvor besynderligt det var af en ellers saa forstandig Mand som Emund Lagmund at hefte Kongen paa selve Thinget med at fortælle saa intetsigende Historier som den om Atte dolske. Han skjønte, at der maatte ligge noget under. Saasnart han var paaklædt, lod han sine vise Mænd kalde for sig og han sendte ogsaa Bud efter Emund, for at denne kunde forklare sig nærmere. Man kom tilbage med den Besked, at Emund allerede Dagen i Forveien havde forladt Upsala.

At være Sviakongens Raadgivere, siger Sagaen, var just ikke saa ligetil; thi Kongen var ikke blottet for Retsindighed, skjønt det ikke kunde nytte at sige ham imod. Kun fex af Kongens Raadgivere mødte frem til Stevnet med ham. Kongen spurgte dem nu, hvad Meningen vel kunde være med det Lovspørgsmaal, som Emund den foregaaende Dag havde fremsat. „Hvis det skulde sigte til noget andet end det, han sagde, saa har du nok selv udfundet det, Herre," sagde de. „Det var vel til mig og Olaf digre, han sigtede," vedblev Kongen; „men hvad mente han med, at jeg har betalt Gaasunge for Gaas, Gris for voxent Svin og Halvdelen Snaus for Guld?" Blandt de fremmødte Raadgivere var tre vise Brødre, som Kongen satte megen Pris paa. En hed Arnvid blinde; han saa saa daarligt, at han

ikke duede til at være med i Krig. Den anden var Thorvid stamme; han talte saa daarligt for sig, at han ikke kunde sige to Ord i Sammenhæng, men var dog en djærv og uforsagt Mand. Den tredie, Freyvid, hørte saa daarligt, at han havde faaet Tilnavnet den døve. Arnvid greb Ordet for at svare Kongen: „Der er ikke den ringeste Lighed mellem Guld og Snaus, Herre, men større Forskjel er der dog mellem Konge og Træl. Du lovede Olaf digre din Datter Ingegerd, som er af Upsalaætten, den gjæveste Kongeslægt i Norden. Men nu har Olaf i Stedet faaet Aastrid, som vel er Kongedatter, men trælbaaren paa mødrene Side. Naar han tager tiltakke med sligt, saa maa der ret være stor Forskjel paa Kongerne.“ „Men hvad var Meningen med det, som Emund fortalte om Atte dølske?“ spurgte Kongen. Den ene saa paa den anden, men ingen havde Lyst til at svare. Da klunkede det i Thorvid: „Atte . . . . trættekjær . . . . vindesyg . . . . avindsyg . . . . dølsk . . . . dum.*) „Er det mig denne Finte gjælder?“ spurgte Kongen. Freyvid døve svarede: „Vi skal nok udtrykke os tydeligere, Konge, faar vi saafandt Lov til det.“ „Tal kun,“ bød Kongen. Freyvid tog da til Orde: „Min Broder Thorvid siger, at den, som haber Fred og tragter efter Smaating, medens han lader de store fare, maa kaldes baade trættekjær, ondskabsfuld og tosset. Rigtignok er jeg døv, Herre, men saa meget har jeg dog opfattet af manges Tale, at baade den mægtige og ringe tykkes ilde om, at du ikke holder dit Ord til Norges Konge. Men værre er det, at du sætter dig ud over Alsherjardommen, som blev affagt paa Upsala Thing. Hverken Norges Konge, Danekongen eller nogen anden behøver du at være ræd for, naar du blot har Sviahæren med dig; men vender Landets Folk sig først mod dig alle som en, da findes der intet hjelpende Raad for dig mere.“ „Er der nogen, som vil drive mig fra Riget? Hvem vover at stille sig som Hovedmand for sligt Forræderi?“ tog Kongen i. „Sviarne vil først og fremst have Lov og Ret,“ sagde Freyvid. „Se kun, hvor mange Høvdinger har du nu siddende her for at raadslaa med dig? Ja, det er kun fer, som du ser. De øvrige er redne ud paa Bygderne for at holde Thing med Landsfolket. Thi det skal du vide, Budkavlen har gaaet for hver Mands Dør, og der er stevnet til Revsething. Ogsaa vi har faaet Opfordring til at være med; men ikke har vi villet gjøre os til Drottinssvigere.“ Nu blev Kongen forfærdet og var nær ved at tabe Fatningen. „Giv mig, gode Høvdinger, et Raad, saa jeg kan beholde Kongeriget og min Fædrenearv,“ bad han. „Det bedste, du kan gjøre,“ sagde Arnvid blinde, „er, at du rider ned til Aarosen**) med de Mænd, du kan faa med dig. Der tager du dine Skibe og drager ud i Logen;†) siden stevner du Folket til dig og byder det

*) I Grundsproget: Atti — attsamr — ágjarn — illgjarn — dœlskr — fólskr.

**) Det nuværende Upsala.

†) Mælaren.

med Lempe og Sindighed Lov og Landsret. Men først og fremst gjælder det at faa standset Budkavlen, før den kommer for langt ud over Bygderne. Kan hænde, at denne Knur da kan bilægges.“ Kongen gik ind paa dette Forslag. „I Brødre,“ sagde han, „skal fare i dette Erinde; thi eder tror jeg bedst af mine Mænd.“ Da lød det fra den stammende Thorvid: „Jeg . . . jeg bliver tilbage, men Ja . . . Jakob skal fa . . . fare, det . . . det behøves.“ „Lad os gjøre, som Thorvid siger,“ sagde Freyvid. „Han vil ikke forlade dig i denne Fare, men Arnvid og jeg skal drage afsted.“ Dette Raad blev fulgt.

Medens Kongen med Thorvid drog ud til Skibene, red Freyvid og Arnvid opover til Ulleraaker; de havde den unge Kongesøn Jakob med sig. De fandt Bønderne i fuldt Oprør; den underfundige Emund Lagmand havde, siden han forlod Upsala, ophidset Bønderne, hvor han kom, og store Flokke rottede sig sammen fra de forskjellige Bygdelag. Freyvid og Arnvid greb nu til den List at slutte sig til Bønderne, og alle hilsede deres Overgang med Glæde. Det faldt ogsaa af sig selv, at de strax blev Høvdinger for Up-Sviarnes Oprørsskare. Freyvid merkede snart, at Kongens Sag stod paa svage Fødder. Han holdt da Stevne med Landets Høvdinger og forestillede dem, hvor rent ilde det vilde være, om de lod Vestgauterne faa den afgjørende Stemme ved Kongevalget. „Ikke behøvede vore Fædre at modtage Raad af Vestgauterne om Landsstyrelsen,“ sagde han, „men det har altid været saa, at hvad Up-Sviarnes Høvdinger bestemte, maatte de øvrige Mænd i Landet lyde. Nu vil vi ikke vanslægte saaledes, at vi maa modtage Raad af Emund; lad os heller, Frænder og Venner, se til at komme overens.“ Saasnart Emund hørte, at Up-Sviarnes Høvdinger var blevne enige, begyndte han at ane Uraad. Han begav sig til Brødrene for at faa høre, hvor vidt de agtede at gaa. „Hvad er nu Gauternes Agt?“ spurgte Freyvid. „Hvem vil I have til Konge, hvis Olaf Eriksson bliver tagen af Dage?“ „Den værdigste,“ svarede Emund, „hvad enten han er af Kongeæt eller ei.“ „Men vi Up-Sviar,“ sagde Freyvid, „vil ikke, at Kongedømmet skal gaa fra den Æt, som har havt det, allermindst nu, da der er saa god Raad paa Kongsemner. Kong Olaf har to Sønner, men der er stor Forskjel paa dem. Den ene er aarbaaren og svensk i al sin Slægt, den anden er en Trælkvindes Søn og halv af vendisk Herkomst.“ Til denne Erklæring gav Sviarne sit Bifald tilkjende, og Emund blev, skjønt uvillig nok, nødt til at falde tilføie.

Nu lod Arnvid og Freyvid Jakob træde frem paa Thinget, hvor han blev givet Kongenavn. Men da Sviarne ikke kunde like det fremmede kristne Navn **Jakob**, gav de ham Navnet **Anund**. Efter at have taget sig en Hird og valgt Raadgivere gav han Bondehæren Hjemlov. Mellem Kongerne kom det, som man vel kan tænke, snart til Forlig; paa et Møde,

som de holdt, blev det fastsat, at Olaf skulde staa for Landsstyret, saa længe han levede; dog maatte han høit og dyrt forsikre, at han ikke skulde tage Hevn over de Mænd, som havde været med i Opstanden, samt gaa ind paa at slutte Fred med Norge saa snart som muligt. Anund skulde have en Del af Landet at raade over; hvis der for Fremtiden kom en Kurre paa Traaden mellem Kongen og Landsfolket, saa skulde han altid staa paa Bøndernes Side.

Saaledes blev Oprøret dæmpet. Længere ud paa Sommeren kom der Sendemænd fra Sviakongen til Kong Olaf for at indbyde ham til Møde i Konghelle. Han modtog Indbydelsen og indfandt sig til bestemt Tid. Her mødte og Sviakongen, og nu kom der til Forlig mellem dem, hvorhos der blev taget Bestemmelse om, hvor Rigernes Grænseskjel for Fremtiden skulde gaa.

Tog til Haalogaland. Olve paa Egg dræbes. Arnmødlingerne.

Ved Freden til Konghelle fik Kong Olaf frie Hænder til at ordne Rigets indre Anliggender. Under Opholdet i Viken og paa Oplandene havde han befæstet sin Magt, og da hans Nærværelse ikke længere var nødvendig her, drog han til andre Dele af Landet, hvor en anden stor Opgave, Kristendommens fuldstændige Gjennemførelse, ventede sin Løsning.

Hidtil havde Olaf fornemmelig havt Bistand af engelske Geistlige; af disse har vi ovenfor nævnt Grimkell og den yngre Sigurd. Ved Siden af dem omtales ogsaa nogle andre, nemlig Bernhard (Bjarnvard) og Rodulf*) men deres Virksomhed tilhører vistnok nærmest Island. Medens Kong Olaf opholdt sig i den sydlige Del af Landet, sendte han Biskop Grimkell til Erkebiskop Unwan i Hamburg-Bremen (1013—1029) for at bede ham om Lærere, der „kunde styrke Nordmændenes raa Folk i Kristendommen." Hans Forlangende blev opfyldt, men herved kom den norske Kirke i et Afhængighedsforhold til den bremiske Erkebispestol, der blev af vidtrækkende Betydning under Kong Olafs Eftermænd.

Fra Konghelle drog Kongen tilbage til Viken, hvor han dvælede en Stund i Tunsberg. Herfra drog han nordover og kom om Høsten til

*) Rodulf eller Rudu Ulf, som enkelte kalder ham, betyder Ulf fra Ruda (Rouen).

Nidaros, hvor han rustede sig til at tage Vintersæde. Medens han sad her, forhørte han sig nøie om, hvorledes det stod til med Kristendommen paa disse Kanter af Landet. Til sin store Sorg erfarede han, at det ikke var synderlig rart bevendt med den i Trondhjemsbygderne og i Namdalen, og kom man saa langt nord som til Haalogaland, saa overholdtes den saa godt som slet ikke.

Olaf bestemte sig da til først at drage til Nordland. Om Vinteren sendte han Bud opover til Haarek af Thjotta, som var den mægtigste Høvding der nord. Haarek var nu bleven meget rig; han havde især slaaet sig op ved at indkræve Skatterne i Finmarken og handle med Finnerne. Denne Rettighed havde han før havt sammen med andre, men var for Tiden alene om den. Der stod megen Age af ham; thi som vi allerede har set, var han ikke god at have noget udestaaende med, og hans nære Slægtskab med Kongerne og Jarlerne gav ham ogsaa Adgang til i fuldt Maal at gjøre Brug af Magten.

Længere nord paa Bjarkø boede Thore Hund. Han var ogsaa en mægtig og anset Mand, som eiede meget Jordegods. Hans Broder Sigurd paa Throndenes var nys død; men hans Enke Sigrid, en Søster af „Rygekongen" Erling Skjalgssøn, og deres Søn Aasbjørn havde taget Arv efter ham.

Om Vaaren 1020 brød Kong Olaf op fra Nidaros med fem Skibe og 360 Mand for at drage nordefter. Da han kom til Namdalen, stevnede han strax Thing med Bønderne og lod sig hylde af dem. Han lod overalt oplæse de Love, han havde givet med Hensyn til Kristendommens Overholdelse, og straffede dem haardt, som ikke vilde rette sig efter hans Bud. Han gav sig ikke, før Folket i hver Bygd lovede at antage den kristne Lære. Paa sin Færd tog Kongen indom hos Storbønderne og de mægtigste Mænd. Saaledes foranstaltede Haarek paa Thjotta et stort Gjestebud for ham og indbød mange Folk til det. Her forlenede Kongen ham med de Indtægter, han havde havt under hans Forgjængere. Ogsaa Thore Hund paa Bjarkø gik ham tilhaande og blev hans Lendermand.

Olaf opholdt sig den største Del af Sommeren paa Haalogaland. Mange af de gjæveste Nordlandsgutter sluttede sig til Kongens Følge og blev optagne i Hirden. Blandt dem var Aasmund Grankellssøn, om hvem der gik saa stort et Ord, at han i Henseende til Styrke, Idrætter og Skjønhed stod Haakon Ædhelstandsfostre og Olaf Tryggvessøn nærmest af alle de Mænd, som havde levet i Norge. Hans Fader Grankell var nu adskillig tilaars, men havde i sin Tid ogsaa været en navngjeten Hærmand.

Da Olaf om Høsten vendte tilbage til Throndhjem, hvor han agtede at tage Vintersæde, var Udsigterne for Landsfolket ikke synderlig lyse. Thi Aaringen slog aldeles feil. I Bygderne nærmest Throndhjemsfjorden føltes

imidlertid Nøden ikke saa trykkende som længere nordpaa; thi her havde man gammelt Korn liggende fra tidligere Aar. Alligevel saa man med Gru Fremtiden imøde.

Det er rimeligt nok, at der var fuldt op af dem, som var overbevist om, at dette Uaar var en Straf af Guderne for, at Folket havde vendt sig fra dem til den nye Lære. Udpaa Vinteren fik Olaf Nys om, at Indheredsbyggerne havde holdt store Gjestebud og Drikkelag ved Vinternatsleite, hvor man havde signet Hornene til Æserne efter gammel Skik, slagtet Naut og Heste, strøget Blodet paa Staller og foretaget Ofringer; det var skeet altsammen for at forsone Guderne. Olaf bestemte sig til at undersøge Sagen nærmere og sendte Bud efter flere Storbønder fra Indhered.

Paa Gaarden Egg ved Beitstadfjorden boede en mægtig og anset Bonde ved Navn Olve; han var gift med Thore Hunds Søster Sigrid og betragtedes næsten som en Høvding af Indthrønderne. Han var blandt dem, som Kongen stevnede til sig i Nidaros. Da Bønderne kom for Kongen, foreholdt han dem med Strenghed, hvad der var kommen ham for Øre. Olve svarede ham da i Bøndernes Navn, at de ikke vidste af noget saadant Gjestebud; derimod havde de som sædvanligt holdt ganske smaa Gilder, Omgangsselskaber og Vennelag. End mindre vidste de noget om, at der var bleven udbragt Mindeskaaler for Æserne; og om der i de nævnte Lag havde været en eller anden, som havde været fuld og dum nok til at gjøre sligt, saa maatte Kongen ikke gaa i Rette med dem for det; thi de var undskyldte. Olve snakkede saa godt for sig, at Bønderne fik Lov til at reise hjem igjen, dog lod Olaf dem vide, at Indthrønderne skulde selv faa bære Vidnesbyrd om, hvilken Tro de havde.

Længere ude paa Vinteren spurgte Kong Olaf igjen, at Indthrønderne ved Midtvinterstid havde holdt et stort Blot inde paa Mære, hvor der var ofret til Guderne for Fred og god Vinter. Han sendte da paany Bud til Indhered og stevnede de forstandigste Bønder til sig. Bønderne talte sig imellem om, hvad de skulde gjøre; navnlig havde de af dem, som nys før om Vinteren havde været hos Kongen, liden Hu paa at drage did igjen. Olve paatog sig da efter alles indstændige Anmodning at tale deres Sag. Da de kom ind til Kongen, paastod denne, at han nu havde faaet sikker Besked om, at Indthrønderne havde holdt Midtvintersblot. Olve sagde, at det ikke var sandt, og at Kongen gjorde Bønderne Uret. „Vi holdt Julegjestebud og Drikkelag paa mange Steder rundt om i Herederne. Vi pleier aldrig at tage til i det knappeste Maal, naar vi holder Juleselskab, og derfor bliver det altid adskilligt tilovers, som man kan tære paa en god Stund, efterat Gildet er forbi. Ved Mæren er der en tæt Grænd, og der har man store og rummelige Huse; derfor havde Bønderne Glæde af at komme sammen der for at gjøre Ende paa Slumperne.“ Denne Forklaring stemte

ikke Kongen blidere. „Han vidste nok," sagde han, „hvordan Sammenhængen var, og han skulde nok skaffe sig fuldt Lys i Sagen. De gjorde derfor klogest i at tage sig ivare." Han gav dog Bønderne Tilladelse til at vende hjem til sine Gaarde.

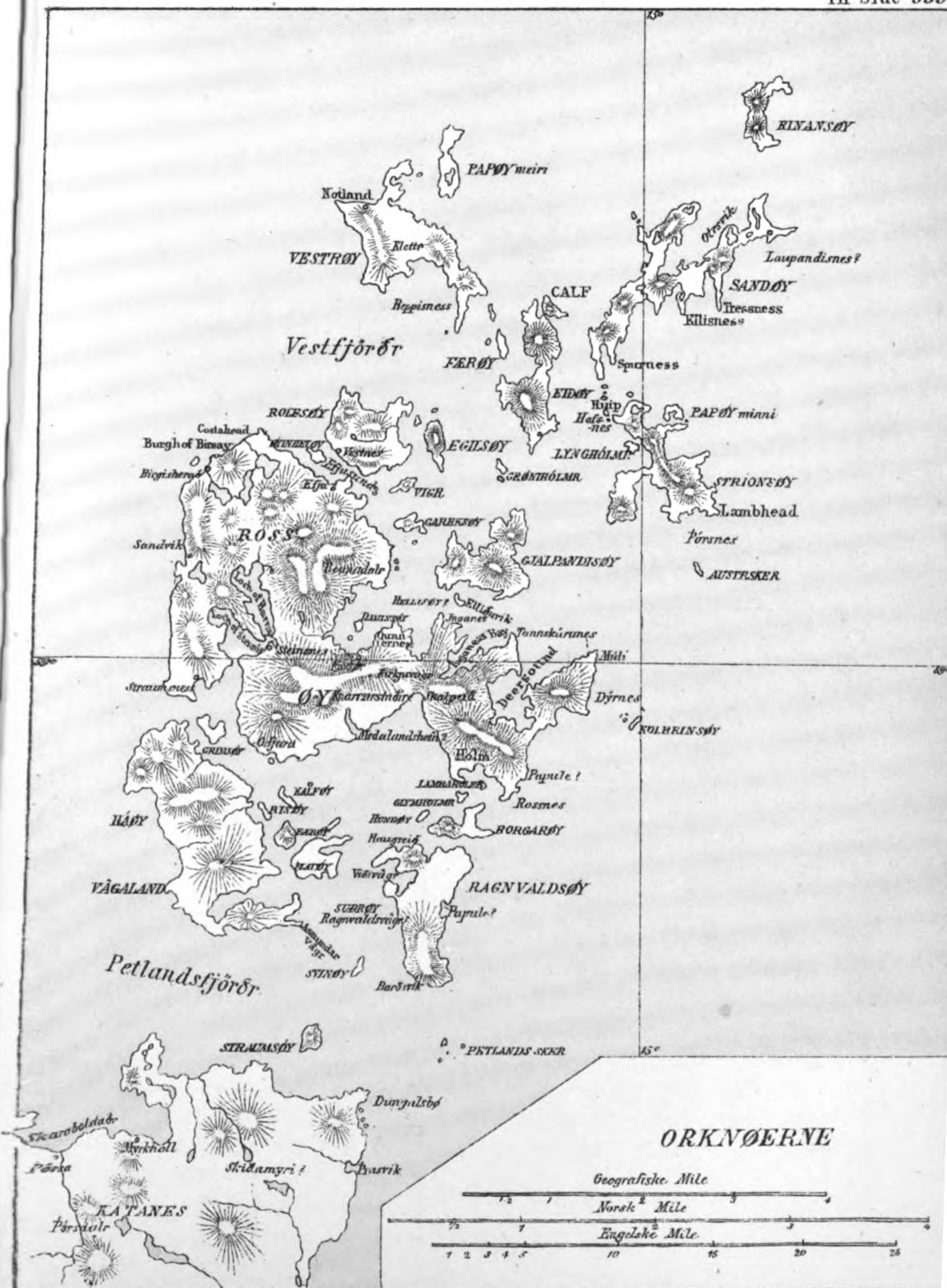
I Paasken (1021) holdt Kong Olaf et stort Gilde i Byen, hvortil han indbød mange Bymænd og Bønder. Efter Helgen lod han sine Skibe gjøre istand, bragte Aarer og Tiljer ned i dem og holdt dem saaledes liggende paa Vandet ved Bryggerne. Det var tydeligt at skjønne, at han havde noget fore. Hans Aarmand Thoralde, som forestod Kongsgaarden Haug i Verdalen, blev kaldt til Byen. Da han indfandt sig her, tog Kongen ham for sig i Enrum og spurgte ham om, hvorledes det hang sammen med Indthrøndernes Skikke, om det var sandt, at de nu igjen havde begyndt at blote. Han paalagde ham indtrængende, at han skulde sige ham, hvad han vidste derom. Thoralde lovede, at han skulde aabenbare alt, hvad han havde spurgt; dog bad han, at Kongen maatte tage ham, hans Kone og to Sønner, som han for Sikkerheds Skyld havde ført med sig til Byen, i sit Værn. Dette blev ham tilsagt. Da fortalte Thoralde: „Inde i Throndhjemsbygderne er næsten alt Folket hedensk i sin Tro, skjønt enkelte har modtaget Daaben. De pleier at holde tre Blot, om Høsten, om Vinteren og Sommeren, og i disse deltager Folk fra Ytterøen, Beitstaden, Inderøen, Stod, Sparbu, Verdalen, Snaasen og Skogn. De har opnævnt tolv Mand til at forestaa Gilderne; iaar har Olve paataget sig at holde Gjestebudet, og han har det for Øieblikket meget travlt med at føre frem til Mære alt det, som behøves."

Kongen vidste nu nok. Han lod sine Mænd blæse sammen, opnævnte Styresmænd for Skibene og Høvdinger for de forskjellige Skarer og gik ombord. Derpaa styrede han for en let Bris indover Fjorden. Inden Bønderne havde faaet Nys om hans Færd, kom han høistnattes frem til Mære, hvor der blev slaaet Mangard om Husene. Olve og mange andre blev tagne tilfange og nedhuggedes paa Kongens Bud. Siden gav han sine Mænd Tilladelse til at plyndre paa Gaarden; men Gjestebudskosten, som var bragt herhen, lod han føre ombord paa Skibene. Han lod Indthrønderne bøde haardt for sit Hedenskab. Han drog om fra Gaard til Gaard; de Bønder, som han fandt skyldige, lagde han i Lænker eller fratog dem det, de eiede. Derpaa stevnede han Thing. Da han havde saa mange mægtige Mænd i sin Vold, vovede deres Frænder og Venner ikke at gjøre Modstand, men lovede at vise Kongen Lydighed. Nu gik Omvendelsesverket for sig med Lethed; han indsatte Lærere og opførte Kirker. Olve blev erklæret for ugild*) og alt det, han eiede, blev lagt under Kongen, saaledes at Olaf skulde være Værge for hans Enke Sigrid og hans umyndige Sønner Thore og Grjotgard. Derpaa vendte Kongen tilbage til Nidaros.

*) Falden paa sine Gjerninger.

365. St. Olaf i Harstads forrige Kirke, Bohuslen.
Fra det 13de Aarhundrede.

De ældre Navne er skrevne med Kursiv, nyere Benævnelser med opretstaaende Bogstaver.

Ved denne Tid optræder for første Gang en Æt, som gjennem Aarhundreder skulde komme til at spille en fremtrædende Rolle i vort Lands Historie. Det er Arnmødlingernes eller Arnungernes Æt. Om denne Slægts Herkomst vidste man i senere Tider ikke at fortælle andet, end at dens Ældste Finnvid fundne som Spædbarn var funden i et Ørnerede, svøbt i Silkerev. Han var Oldefader til den Aarmod Jarl, der i Jomsvikingeslaget faldt for Vagn Aakessøns Haand*). Hans Søn Arne, der var gift med Thora, Thorstein Galges Datter, boede paa Giske paa Søndmøre og var en særdeles god Ven af Kong Olaf. Han havde mange Børn. Hans Datter Ragnhild var gift med Haarek paa Thjotta, hans Søn Thorberg havde Erling Skjalgssøns Datter Aastrid aarbaarne (eller Ragnhild, som hun af nogle Sagaer kaldes) tilægte, to andre Sønner Kalf og Finn var i Kongens Hird og nød stor Anseelse her. Af Arnes Sønner nævnes fremdeles Aamunde, Kolbjørn, Arnbjørn og Arne. Da Ølve paa Egg var dræbt, beilede Kalf Arnessøn til hans Enke, den skjønne Sigrid. Kongen, der som hendes Værge raadede for hendes Haand, optog hans Frieri vel; han gav ham ikke blot Enken, men ogsaa Ølves Eiendomme, ja gjorde ham endog til Lendermand i Ind-Thrøndelagen. Kalf satte Bo paa Egg, blev en mægtig Høvding og vandt megen Anseelse for sin Klogskab, men ved sit Svogerskab kom han, som vi snart skal se, i et meget vanskeligt Forhold lige over for sin Herre og Velgjører.

Orknøiske Forhold.

Vi har ovenfor set, hvorledes Sigurd Lødvessøn Orknøjarl blev dræbt i Brjaans-Slaget i Irland**). Da Budskabet om hans Fald kom til Orknøerne, tog Folket strax hans tre ældste Sønner Sumarlide, Bruse og Einar Vrangmund til Jarler, hver over en Trediedel af Øerne. Den yngste af Sønnerne Thorfinn, som opfostredes hos Morfaderen Kong Malcolm af Skotland, fik derimod intet. Kong Malcolm lod ham da faa Katanes og Sutherland, som hans Fader vistnok ogsaa før havde havt som Len†).

Thorfinn blev tidlig udviklet baade i Vext og Styrke; han var meget styg af Udseende, haard og herskesyg, men derhos overmaade klog. Fra

*) Se Side 298. **) Se Side 483. †) Se Side 340.

fit 15de Aar laa han ude i Viking. Hans Broder Sumarlide døde, forend han blev voxen, og Thorfinn gjorde da Paastand paa at faa den Trediepart af Øerne, som han havde raadet over. Bruse, der var en sagtmodig og forstandig Mand, var fornøiet med den Del, han havde faaet og havde ikke noget imod at overlade Thorfinn, hvad han forlangte. Men Einar Vrangmund, der var lige saa strid og grisk som Thorfinn, svarede, at Thorfinn kunde takke til, at han fik beholde Katanes og Sutherland, der var mere end en Trediedel af Øerne, og dermed lagde han de to Dele af Øerne under sig. Af sine Mænd var Einar kun lidet likt; thi han laa stadig ude paa Vikingetog om Somrene og plagede Bønderne med store Udbud og Paalæg. Tilsidst var der formelig Dyrtid i den Del af Øerne, han raadede over, da han ikke altid havde Lykken med sig paa sine Hærfærder, medens Bruses Undersaatter fik sidde i Fred og havde fuldt op af alt. Følgen heraf var, at Bruse blev lige saa afholdt, som Einar blev forhadt.

Paa et Thing, som Einar holdt, fremstod en flink og dygtig Mand, Thorkell Aamundessøn fra Sandviken paa Rossø, og bad Jarlen paa Bøndernes Vegne om nogen Lettelse i Byrderne. For en Gangs Skyld viste Einar sig føielig, men det næste Aar var Udbudet og Skattepaalæggene lige store igjen. Da Thorkell foreholdt ham hans Haardhed, blev Einar vred og truede Thorkell paa Livet. Denne flygtede nu over til Thorfinn paa Katanes og tog sig saa meget af denne, medens han var ung, at Folk gav ham Tilnavnet Fostre. Paa Katanes samlede der sig efterhaanden mange Bønder, som nødtes til at rømme fra Orknøerne for Einar Vrangmunds Haardheds Skyld.

Da Thorfinn blev voxen, sendte han paany Bud til Einar Jarl og forlangte den Del af Øerne, som han før havde gjort Paastand paa. Da Einar ikke havde Lyst til at minke sit Rige, samlede Thorfinn en Hær for at tage med Magt, hvad der tilkom ham. Einar rustede sig for at gjøre Modstand, men ved Bruses Mellemkomst mægledes der Forlig, saaledes at Thorfinn fik sin Trediepart, medens Bruse afstod den Del, han havde, saa at hans Broder Einar lige fuldt fik to Trediedele af Øerne at raade over. Der blev derhos truffet den Bestemmelse, at den længst levende af dem skulde have begges Lande, uagtet Bruse havde en Søn, Ragnvald, medens Einar var sønneløs. Thorfinn satte Mænd til at styre det Rige, han havde paa Orknøerne; men selv opholdt han sig for det meste paa Katanes.

Einar vedblev at drage ud paa Vikingetog. En Sommer (1018) herjede han i de irske Farvande, hvor han stødte sammen med Irekongen Konofoger i Loch Larne*), lidt nordenfor det nuværende Belfast. Konofoger havde flest Folk; blandt dem, som havde stødt til hans Hær, var Kong Olafs

*) Se Worsaae, Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland, Side 388.

Ven Eyvind Urarhorn med flere Nordmænd. Einar Vrangmund blev saa grundigt slaaet og tabte saa mange af sine Mænd, at det kun var med Nød og neppe han med en Skude reddede sig hjem til Orknøerne. Einar fnysede af Harme og gav Nordmændene i Kong Konofogers Hær Skylden for sit Nederlag. Aaret efter spurgte han, at Eyvind Urarhorn paa Hjemveien fra Irland laa veirfast i Aasmundarvaag. Strax drog han derhen med en betydelig Styrke og tog Eyvind og hans Mænd tilfange. Derpaa dræbte han Eyvind, men lod de fleste af hans Mænd fortsætte Reisen til Norge. De fortalte Olaf, hvorledes det var gaaet. Kongen sagde ikke stort til det; men det var tydeligt, at han tog sig dette Tab meget nær.

Omtrent ved samme Tid sendte Thorfinn Thorkell Fostre over til Orknøerne for at indkræve Skatten af hans Rige. Einar var meget vred paa Thorkell; thi han var fuldt og fast overbevist om, at det var denne, som havde ophidset Thorfinn til med Vaabenmagt at sætte sin Fordring paa Øerne igjennem. Da Thorkell af sine Frænder og Venner fik Nys om, at Einar stod ham efter Livet, skyndte han sig tilbage til Katanes. „Nu har jeg kun at gjøre et af to," sagde han til Thorfin; „enten faar jeg holde et Møde med Jarlen, som kan afgjøre vort Mellemværende, eller og maa jeg drage til et Sted, hvor hans Magt ikke naar." Thorfinn sendte ham da over til Norge under Paaskud af at sikre ham mod Einars Efterstræbelser. Men at der laa andre Bevæggrunde under, viste sig snart. Ved sit Komme til Norge blev han saare vel modtagen af Olaf, der likte den dygtige og forstandige Orknøing meget godt og gjerne underholdt sig med ham. Thorkell benyttede Anledningen til at fremstille Einar for Kongen i et saa sort Lys, som han bedst kunde, og Olaf fæstede saa meget hellere Lid til hans Ord, som han endnu godt erindrede hans lumske Overfald paa Eyvind Urarhorn. Om Vaaren sendte Kongen Bud til Thorfinn Jarl, at han skulde komme over til ham. Jarlen efterkom Opfordringen og mødte Olaf i Nidaros, netop som denne var vendt tilbage fra sit Tog til Haalogaland. Han blev længe her om Sommeren og modtog mange Tegn paa Kongens Venskab. Ved Afskeden forærede Kongen ham saaledes et stort og fuldt rustet Langskib. Thorkell Fostre fulgte med Jarlen hjem. Da Einar Vrangmund om Høsten spurgte, at hans Broder var ventendes, holdt han Folk og Skibe i Beredskab for at modtage ham. Den fredsæle Bruse søgte atter at mægle Forlig mellem dem, og det lykkedes virkelig. Ogsaa Thorkell Fostre skulde være i Forlig og Venskab med Einar, ja, det blev endog aftalt, at de skulde gjøre Gjestebud for hinanden. Først skulde da Jarlen besøge Thorkell i Sandviken. Han indfandt sig og blev modtagen med Venlighed og beværtet paa det herligste. Alligevel var Jarlen ikke rigtig vel tilmode. Fra Sandviken skulde Thorkell og Jarlen følges ad til det Gjestebud, som denne skulde holde. Thorkell følte sig ikke tryg, men sendte Speidere ud for at undersøge, om

den Vei, de skulde tage, var ganske sikker. De kom tilbage og underrettede Thorkell om, at der var lagt ikke mindre end tre Vaghold for ham. Thorkell samlede nu sine Mænd om sig, og ihvorvel Jarlen skyndte paa, at de maatte se til at komme afsted, drog det længe ud, før han blev reisefærdig. Det syntes og for dem, som var i Skaalen, at han maatte have meget at varetage; thi han for ind af den ene Dør og ud af den anden. En Islænding ved Navn Halvard fulgte ham i Hælene og lukkede Dørene efter ham. Omsider traadte Thorkell frem for Jarlen, der sad lige over for Ildene, som brandt langs Skaalegulvet, og drak med sine Mænd. „Er du endnu ikke færdig?" spurgte Einar grættent. „Jo, nu er jeg færdig," sagde Thorkell. I det samme gav han Jarlen et Hug i Hovedet, saa han stupede ned fra Sædet og bort i Ilden. Islændingen stod og saa paa: „Skulde en have set sligt!" sagde han; „I maatte da tage Jarlen væk fra Varmen." Dermed drev han en Sparthe*) under Nakkebenet paa Jarlen og slængte ham op paa Pallen igjen. Einars Mænd var saa øre og forfjamsede, at de ikke sandsede sig, før Thorkell og Islændingen var ude af Døren. Udenfor stod Thorkells Mænd opstillede, alle fuldt væbnede, saa det kunde ikke nytte Jarlens Hird at tænke paa at hevne hans Død. Saaledes kom Thorkel uhindret til sit Skib og satte over til Norge, skjønt det var langt ude paa Høsten. Da Kong Olaf fik høre om den Daad, han havde øvet, roste han den meget, og Thorkell var hans Gjest Vinteren over.

Ifølge den mellem Einar og Bruse oprettede Overenskomst, som ovenfor er omtalt, tog Bruse nu de to Trediedele af Øerne i Besiddelse. Thorfinn var ikke fornøiet med den ene Del, han havde, men fordrede, at Bruse skulde dele Arven efter Einar lige med ham. Herpaa vilde Bruse ikke indlade sig. Deres fælles Venner forsøgte at mægle Forlig mellem dem; men Bruse vilde denne Gang ikke give Slip paa det, som han mente med Rette tilkom ham. „Med det Sindelag, Bruse har," indvendte Thorfinn, „synes jeg, han ikke behøver mere end Halvdelen af Øerne." Det gik snart op for Bruse, at hans Broder, som baade havde større Rige og derhos kunde vente Hjælp af sin Morfader Skotekongen, vilde blive den seirende Part i Tilfælde af, at han vilde sætte sin Fordring igjennem ved Vaabenmagt. Han greb da til den Udvei at drage over til Norge med sin tiaarsgamle Søn Ragnvald. Kong Olaf modtog dem paa bedste Vis; Bruse fortalte nu Kongen, i hvilken Nød han var stedt, og bad om Hjelp. Denne lovede ogsaa at understøtte ham, hvis han vilde hylde ham som Overherre og saaledes gjenoprette det Lensforhold, hvori Orknøjarlerne havde staaet til de tidligere Konger i Norge. Jarlen indhentede nu Raad hos sine Venner og valgte

*) Et Slags Hellebard, forsynet med en Krog, der sandsynligvis havde nogen Lighed med de skotske Lochaber-Øxer.

endelig at give alt i Kongens Vold. Olaf modtog nu hans Lens-Ed og Hylding.

Da Thorfinn Jarl hørte, at hans Broder Bruse havde begivet sig over til Kong Olaf, fandt han det bedst ogsaa selv at drage did. Han stolede fuldt og fast paa, at de Venner, han havde vundet under sit sidste Ophold i Norge, ogsaa nu vilde tage sig af hans Sag. Men denne Gang bedrog han sig. Da han kom til Norge, var Forliget mellem Bruse og Kongen allerede sluttet, og denne fordrede nu, at Thorfin ogsaa skulde tage den Del af Øerne, han raadede over, i Len af ham. Thorfinn gav et undvigende Svar: „Det var hans Pligt og Skyldighed at hjælpe Kongen mod andre Høvdinger, om han behøvede hans Bistand. Men han kunde ikke gaa ham tilhaande, da han allerede var Skotekongens Jarl.“ Kongen tog dog ikke denne Udflugt for god. „Hvis du ikke vil blive min Jarl,“ sagde han, „saa faar jeg sætte en anden Mand over Øerne. Det er da intet andet for, end at du sværger Ed paa, at du opgiver enhver Fordring paa Øerne, og at du vil lade ham, jeg beskikker, være i Fred for dig.“ Jarlen søgte vel endnu at faa Tiden udhalet; men da Kongen forlangte, at han strax skulde tage sin Bestemmelse, valgte han paa Thorkell Fostres Raad at gaa Kongen til Haande og blive hans Mand. Kong Olaf sammenkaldte nu et almindeligt Stevne. Paa dette forlenede han Bruse og Thorfinn hver med en Trediedel af Øerne; men den Del, som Einar Vrangmund havde havt, forbeholdt han sig selv som Bod for Drabet paa hans Hirdmand Eyvind Urarhorn. Han forlangte og, at Brødrene skulde indgaa Forlig med Thorkell Fostre for Drabet paa Einar Vrangmund, mod at han udredede Boder til dem. Herpaa gik de ind. Thorfinn søgte snarest muligt at komme væk fra Kongens Nærhed og drog bort i Følge med Thorkell Fostre. Han brød sig ikke mere om det Forlig, som han havde indgaaet, og viste Olaf aldrig nogen Lydighed siden. Bruse gav sig derimod bedre Tid med Afreisen. Kong Olaf, der i denne Sag allerede havde lært Brødrene tilbunds at kjende, viste Bruse den Tillid, at han gav ham ogsaa sin Trediedel af Øerne at styre. Dog maatte han lade sin haabefulde Søn Ragnvald blive tilbage hos Kongen som Gissel, da han om Høsten drog tilbage til Øerne.

366. Krucifiks af Messing, forgyldt paa Forsiden. Fundet paa Gaarden Storberget i Faaberg Prestegjeld i Gudbrandsdalen.

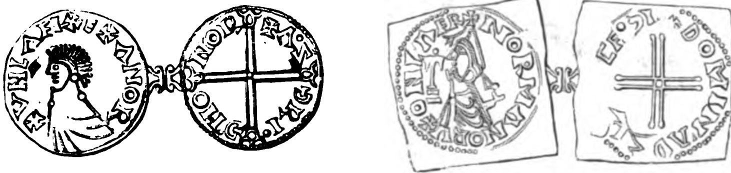
Kristendommens Fremgang paa Møre, i Romsdalen, i Gudbrandsdalen og paa Oplandene.

Da Sommeren 1021 kom, brød Kong Olaf op fra Nidaros og drog til Møre og Romsdalen. I disse Egne, som han hidtil kun havde besøgt paa Gjennemreise, var det nu hans Agt at paabyde Kristendommen. Dette Arbeide optog hele Sommeren. Om Høsten efterlod han sine Skibe i Romsdalen og drog opover til Lesje i Gudbrandsdalen. Her tog han alle de bedste Mænd paa Lesje og Dovre for sig og gav dem Valget mellem at antage Kristendommen eller at lide Døden. Flere søgte ned til de sydligere Dele af Dalen. De, som antog Kristendommen, maatte give Kongen sine Sønner som Gisler paa sin Troskab. Disse lod Olaf lære i den kristne Tro. Kongen blev nogle Døgn paa Gaarden Bo paa Lesje, hvor han indsatte Prester og sandsynligvis lod lægge Grunden til den Kirke, som siden stod her indtil Aar 1750. Derfra drog han Fjeldveien gjennem Lordalen til Loe-Bygden*). Da han kom nedover Stavabrekkene paa Nordsiden af Ottavandet, aabnede Udsigten sig til den fagre og veldyrkede Bygd fra Ende til anden. Han satte sig ned et Øieblik og sagde: „Det er Synd, at man skal brænde en saa vakker Bygd." Han fortsatte Veien ned i Dalen, hvor han tog Ophold paa Gaarden Nes. Her opholdt Kongen sig i fem Dage; paa Gaarden

*) Det nuværende Lom.

Sønstenes viste man endnu for 50 Aar siden den Stuebygning, paa hvis Loft Kongen sov*); nu er den dog ombygget. Her stevnede han Bønderne af Vaage, Lom og Hedal til sig; med Thingbudet fulgte den Befaling, at enten skulde de stride med ham og se sine Gaarde brændte, eller og maatte de antage Kristendommen og give ham sine Sønner som Gisler. De fleste gik Kongen til Haande; men nogle flygtede sydefter.

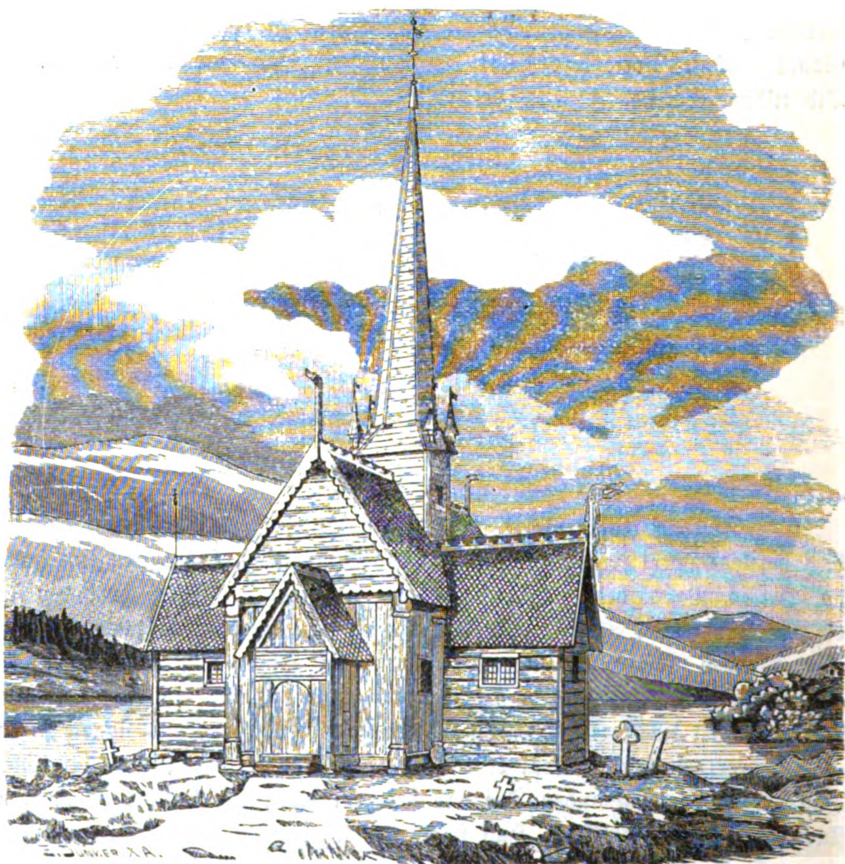
Paa Gaarden Garmo levede dengang Bonden Thorgeir gamle. Han fik af Kong Olaf det fiskerige Vand Thessen oppe i Fjeldmarken mellem Lom og Hedalen, imod at han lovede at opføre en Kirke paa sin Gaard. Dette Løfte blev holdt, og Thessen Vand har derfor siden den Tid tilhørt Garmo.

367—368. Mynter fra Olaf den helliges Tid.

Den mægtigste Mand i Gudbrandsdalen var Dale-Gudbrand; han herskede over Dalene med en Konges Myndighed, skjønt han kun havde en Herses Værdighed. Han boede paa Hundthorp i Fron, hvor der stod et Hov, indviet til Thor. Da han hørte, at Olaf var kommen til Lom, skar han op Hærør og stevnede Dølerne til Thing paa Hundthorp. En stor Mængde Folk indfandt sig her, da man kunde komme did baade tilvands paa Logen og tillands. Da Thinget var sat, reiste Gudbrand sig og sagde: „Jeg hører, at der til Lom er kommen en Mand, som kalder sig Olaf. Han vil byde os en anden Tro end den, vi hidtil har hjulpet os med, og slaar vore Guder istykker. Han siger, at han har en langt større og mægtigere Gud. Det undrer mig kun, at Jorden ikke brister under ham, eller at vore Guder vil lade ham gaa længere, siden han taler sligt. Det er jeg ialfald sikker paa, at hvis vi bærer ud Thor, som vi har her, og som bestandig har hjulpet os, og han ser paa Olaf og hans Mænd, saa vil hans Gud, han selv og alle hans Folk smelte rent bort." Da Bønderne hørte det, raabte de alle som en, at Olaf vist aldrig vilde slippe væk, hvis han kom til dem. „Det værste er, at han vel ikke tør fare længere sydefter Da-

*) Se S. 582 og det der anførte om Lokkre-Stuen.

369. Garmo Kirke.

Den af Thorgeir gamle byggede Kirke skal have staaet noget østenfor den nuværende. I denne er af den ældre vedligeholdt Skibets Bredde (omtrent 2·30 Meter), Tagverket, nogle Dele af Væggene med Lyshuller øverst oppe samt enkelte runde Staver, der er 33 Cm. i Tvermaal og har glatte kalkdannede Hoveder med Ring under.

lene," mente nogle. For at holde Øie med Olafs Færd blev Gudbrands attenaarsgamle Søn Alf med 840 Mand sendt nord til Breida; underveis optog han en stor Mængde Flygtninge fra Lesje, Lom og Vaage.

Olaf havde imidlertid forladt Lom og Vaage, efterat han i Forening med Biskop Sigurd havde indsat Kristendomslærere i disse Bygdelag, og kom over Rusten ned til Sel, hvor han overnattede. Her hørte han om den Skare af Bønder, som havde lagt sig i Veien for at hindre ham fra at drage videre. Kongen fylkede sin Hær og red i Spidsen for den ned mod det Sted, hvor Bønderne stod opstillede. Han raabte over til dem og bød dem antage Kristendommen. „Du skal nok faa andet at gjøre idag end at holde os for Nar," gav de ham til Svar; i det samme opløftede de Hærskrig og slog paa Skjoldene med sine Vaaben. Kongens Mænd gjorde nu Anfald med sine Kastespyd. De fleste af Bønderne vendte Ryggen til og flygtede. Kun nogle faa Mænd holdt Stand, blandt dem Dale-Gudbrands Søn. Han blev tagen til Fange; men Kongen gav ham Grid og tog ham med sig. Fire Dage efter lod han ham drage hjem til Faderen og bad ham hilse denne, at retnu skulde han være der. Alf bragte Gudbrand denne Efterretning og fraraadede ham paa det indstændigste at indlade sig i Kamp med Kongen, da han kun havde et Par hundrede Mand igjen af dem, som han havde samlet. „I en uheldig Stund drog du hjemmefra," sagde Gudbrand, „og længe vil din Skam mindes i Dalen. En kan godt høre, at alt Modet er banket ud af dig, siden du tror paa alle de Galskaber, denne Olaf farer med." Men om Natten havde Gudbrand en lei Drøm. Der kom til ham en lys Mand, som der stod megen Skræk af; han sagde til ham: „Liden Ære havde din Søn af sit Møde med Olaf; men langt mindre Gagn vil du faa, om du lægger til Strid med ham. Selv vil du falde med alt dit Folk. Ulve skal rive dig og Korper skal slide dig og alle dine." Da blev Gudbrand ræd. Om Morgenen fortalte han til Thord Istermage, den mægtigste Høvding i Dalen næst efter ham selv, hvad han havde drømt. „Det samme bares og for mig," sagde denne. De enedes nu om, at de skulde holde Thing med Kong Olaf, naar han kom nordfra, for at de kunde faa vide, om der var noget i det, han for med. Gudbrand sendte sin Søn med tolv Mand for at drage Kongen imøde. De traf ham paa Gaarden Lidstad, hvor de forkyndte ham, at Bønderne vilde holde Thing med ham; det blev da bestemt, at der skulde være Vaabenstilstand, saa længe dette Stevne varede.

Fem Dage efter indfandt Kong Olaf sig med sine Mænd paa Thinget paa Hundthorp, hvor Dale-Gudbrand og Dølerne var forsamlede. Kongen reiste sig og fortalte, hvorledes Bønderne af Lesje, Vaage og Lom havde taget ved Kristendommen og nedbrudt sine Blothuse, og at alle nu troede paa den eneste sande, alvidende Gud, som skabte Himmel og Jord. Da

Kongen havde sat sig, tog Gudbrand Ordet: „Vi forstaar ikke det, du taler om. Kalder du da den Gud, som hverken du eller nogen anden kan se? Nei, da skulde du se vor Gud; han er saa mægtig og vældig, at jeg er vis paa, der vil fare Skræk i Bringen paa Eder, bare han viser sig her paa Thinget. Idag er han ikke ude, siden Veiret er surt. Men er Eders Gud saa mægtig, som du siger, da kan han vel mage det saa, at der imorgen er skyet Veir uden Regn? Da kan vi jo mødes her igjen." Dermed opløstes Thinget for den Dag. Kongen drog hjem til sit Herberge og havde Gudbrands Søn med sig som Gissel, medens Bønderne havde faaet en af Kongsmændene som Pant. Om Kvelden spurgte Kongen Alf, hvordan Dølernes Gud saa ud. „Det er Thor," sagde han. „Han er stor og svær og holder Hammeren i Haanden. Indeni er han hul; han bærer megen Stas af Guld og Sølv paa sig og staar paa en Hjell, naar han er ude. Hver Dag bringes der ham fire Leiver Brød med Kjød til." Kongen laa i Andagt og Bøn den hele Nat. Om Morgenen sattes Thinget atter; da var Veiret slig, som Gudbrand havde forlangt det. Biskop Sigurd traadte da frem i fuldt Skrud med Mitra*) paa Hovedet og Bispestav i Haanden. Han udlagde den kristne Tros Grundsætninger for Bønderne og fortalte dem om alle de Jerteiner, Gud havde gjort. Da han var færdig, sagde Thord Istermage: „Det var da svært, hvor meget den Hornmand har at fortælle. Men er det nu saa, at Eders Gud kan gjøre saa mange Tegn, saa faar I tale med ham om, at han lader det blive klart Veir og Solskin imorgen. Da skal vi igjen mødes her for at faa en Endskab paa dette, saa vi enten slutter Forlig eller holder Slag."

Kongen traf i Stilhed sine Forberedelser til den næste Dag. Han bad en af sine Mænd ved Navn Kolbein sterke om at holde sig i Nærheden af ham; det Vaaben, denne helst bar, var en stor Træklubbe. Andre sendte han ned til Logen for at hugge Hul i Baadene, som laa paa Elvebredden. Atter Andre satte han til at ride Bøndernes Heste bort fra Gaardene. Før Solopgang begav Kongen sig efter endt Messe til Thingvolden, hvor nogle af Bønderne alt havde indfundet sig. Om lidt kom Resten af Bøndernes Skare ansættende, og imellem sig bar de et stort Træbillede i Menneskeskikkelse, der var prydet med Guld og Sølv. De Bønder, som var paa Volden, reiste sig og bøiede sig med Ærefrygt for dette Skræmsel. Thorsbilledet blev sat ned midt paa Pladsen. Paa den ene Side sad Bønderne, paa den anden Kongen og hans Mænd. Da reiste Gudbrand sig: „Hvor har du din Gud henne, Konge? Nu tænker jeg, han bærer Hageskjægget saa temmeligt lavt. Du og den hornede Mand, du har siddende ved Siden af dig, er heller ikke saa modig paa det idag, som forleden. Det

*) Saa kaldtes Biskopens kløftede Hue. I Bøndernes Øine saa Biskopen derfor ud, som han var forsynet med Horn.

kan man ikke fortænke Eder i; thi nu er vor Gud, som raader for alt, kommen og ser paa Eder med hvasse Øine. I gjør rettest i at lade Eders Overtro fare og vende Eder til vor Gud, som har Eders Skjæbne ganske og aldeles i sin Haand." Kongen gav nu Kolbein sterke et Vink om, at han skulde holde sig rede. Om lidt reiste han sig og sagde: „Mangt og meget har du i dag talt til os og forundret dig over, at du ikke kan se vor Gud. Men giv Taal, nu kommer han strax til os. Du skræmmer os med din Gud, som er blind og døv, og som ikke kan komme af Flekken, med mindre han bæres. Nu tænker jeg, der forestaar ham en Ulykke, da han hverken kan bjerge sig selv eller andre. Pas nu paa! Ser I i Østen, der kommer vor Gud med meget Lys!" Nu randt Solen, og Bønderne vendte sig mod den. I det samme drev Kolbein af alle Livsens Kræfter med Klubben til Thorsbilledet, saa det gik i Knas, og ud valt Mus, saa store som Katte, Padder og Firfisler. Da Bønderne hørte Braget, vendte de sig om, og da de til sin Skræk saa, hvad der var foregaaet, styrtede de afsted, somme til Elven, andre til Hestehagen. Men da de satte Baadene ud, randt de fulde af Vand, og Hestene var ingensteds at finde. Nu opstod der en forfærdelig Larm. Men Kongen reiste sig og bød Bønderne komme til Ro. De adlød sluknrede. Da sagde Kongen: „Jeg kan ikke forstaa, hvad alt dette Styr og Rend skal betyde. Der ser I, hvad denne Gud duede til, som I pyntede med Guld og Sølv og fodrede med Mad. Den har Mus og Firfisler nydt godt af. Det er tilpas til dem, som er gale nok til at tro paa sligt! Tag nu Eders Guld og Kostbarheder op fra Marken og bring dem hjem til Eders Kvinder, men dyng dem ikke mere paa Stok eller Sten. Og nu har I et af to at vælge: Enten tager I ved Kristendommen, eller og skal vi slaas her idag. Da faar den Gud, vi tror paa, raade for Seiren." Gudbrand reiste sig: „Det var da rent ilde, hvordan det gik vor Gud. Siden han ikke kan hjælpe os, saa er der vel intet andet at gjøre end at tro paa din Gud og dyrke ham." Nu lod Olaf alt Folket der i Dalen kristne og gav dem Lærere. Gudbrand selv og hans Søn blev døbte af Biskopen. Han byggede en Kirke paa sin Gaard, og Olaf skiltes fra ham som Ven.

Fra Gudbrandsdalen drog Kongen syd til Hedemarken. Den Gang, han havde fanget Oplandskongerne, havde han havt for faa Folk med sig til at vove sig for vidt omkring. Nu vilde han befæste Kristendommen i de Egne paa Oplandene, hvor den endnu ikke havde trængt ind. Hedemarken, Thoten, Hadeland og Ringerike blev kristnede, Kirker indviedes og Prester udnævntes; hvor den nye Lære allerede var kjendt, rettede Kongen paa Folkets Troesskikke. Kun paa Raumarike mødte han Modstand. Thi her samlede Raumerne meget Folk; „aldrig kunde de glemme den første Reise, Kong Olaf havde gjort gjennem deres Land, og de skulde nok sætte en Stopper

før, at han tiere skulde faa fare slig." Ved Elven Nitje*) stødte Hærene sammen. Bønderne kom tilkort og fik saa gode Bank, at de strax tog ved Kristendommen. Fra Raumarike drog Kong Olaf op til Soløer, hvor han ogsaa kristnede Folket. Her kom Skalden Ottar svarte til ham og bad om, at Olaf vilde tage ham i sin Tjeneste; thi om Vinteren var Olaf Sviakonge

370. Huseby Kirkegaard i Vester-Gautland.

død, og hans Søn Anund Jakob var Enekonge i Svithjod. Da det vaaredes, drog Kong Olaf tilbage til Raumarike. Her stevnede han Bønderne til Thing paa Eidsvold og bestemte, at Oplændingerne skulde søge til Eidsivathinget, og at den der raadende Lov ogsaa skulde gjælde for Oplandene.

*) Nitelven paa Nedre Romerike.

371. Gavlen af den saakaldte „Olaf Skötkonungs Grav" paa Husebÿ Kirkegaard.

Kong Olafs og Erling Skjalgssøns Møde i Tunsberg. Aasbjørn Sigurdssøn Selsbane.

Med den mægtige Erling Skjalgssøn paa Sole var Kongen endnu langtfra kommen til fuld Enighed. Thi vistnok havde Erling ved Forliget til Hvitingsø maattet finde sig i, at hans Indtægter var blevne betydelig indskrænkede; men neppe var Kongen borte, før han igjen tiltog sig den samme Magt og Myndighed, han tilforn havde havt. Der stod slig Age af ham, siger Sagaen, at ingen turde gjøre andet, end hvad han vilde.

For at tilveiebringe en Modvægt mod Erlings Omsiggriben havde Kongen givet hans Tremænning Aaslak Fitjaskalle*), der ogsaa var af Horda-Kaares Æt, betydelige Veitsler paa Søndhordland. Det nyttede dog ikke denne at forsøge paa at holde Erling Stangen; om ikke ret længe maatte

*) Saa kaldet, fordi han boede paa Fitje paa Stordøen.

han rømme fra sine Eiendomme og flygte til Kong Olaf. En haardere Modstander havde Erling at drages med i Thore Sel, som var Aarmand paa Kongsgaarden Agvaldsnes. Denne var en Træleson og af Trææt, men havde ved sin Paapasselighed og Iherdighed vundet Kongens Tillid, saa han var bleven betroet denne vigtige Post. Skjøndt den mægtige „Rygekonge" oversaa ham og benyttede enhver Anledning til at lade ham føle, hvor lidet han agtede ham, lod Thore sig dog ikke i mindste Maade heraf bevæge til at fravige sin Pligt.

Olaf havde besluttet at drage til Gulathingslagen og opholde sig der en Del af Aaret 1023. Han fandt det imidlertid raadeligst først at komme til Opgjør med Erling og stevnede ham til at indfinde sig i Tunsberg om Vaaren. Paa samme Tid forbød han Hørderne og Rygerne at udføre Korn, Mel og Malt til de nordligere Dele af Landet, hvor der fremdeles herskede Dyrtid. Han frygtede nemlig for, at der ellers ikke vilde blive nok Underholdning for ham og hans Mænd, naar han kom vestover.

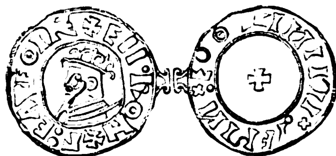
Til fastsat Tid mødtes Kongen og Erling i Tunsberg. Olaf bebreidede ham da, at han ikke lod nogen mellem Sognsø og Lindesnes beholde Friheden, end ikke odelsbaarne Mænd, der dog skulde vente sig Ret og Skjel af sine Jevnbyrdige. „Her er nu din Frænde Aaslak," sagde Kongen. „Han klager over, at du behandler ham med megen Kulde. Jeg ved ikke, om det er selvforskyldt fra hans Side, eller om han skal undgjælde for, at han varetager mit Tarv. Desforuden er der fuldt op lignende Klager over dig, baade fra mine Sysselmænd og fra mine Aarmænd." „Det er snart gjort at svare paa det," mente Erling. „Jeg lægger hverken Aaslak eller nogen anden det til Last, at han staar i din Tjeneste. Men det er nu engang saa mellem os Frænder, at vi kappes om at være den gjæveste. Jeg har intet imod at bøie mig for dig, Konge; men du kan ikke fortænke mig i, at det falder mig vanskeligt at bukke for en Mand som Thore Sel og endel af dine Aarmænd, som ikke er andet end Trælegutter, om du end har givet dem Ære og Værdighed." Nu lagde baade Kongens og Erlings Venner sit Ord i Laget, saa de begge firede noget. De kom da til Forlig saaledes, at Erling skulde beholde de Indtægter, han før havde havt, og Kongen lod sine Sager mod ham falde. Men Skjalg, Erlings Søn, maatte drage til Kongen og være hos ham. Aaslak vendte hjem til sine Gaarde, og Erling og Kongen skiltes ad tilsyneladende i al Venskabelighed.

Da indtraf der en Begivenhed, som fuldstændig kuldkastede det, som Tunsbergmødet maatte have opbygget. Paa Throndenes boede Erlings Søster Sigrid, der var Enke efter Thore Hunds Broder Sigurd, og hendes Søn Aasbjørn. Sigurd havde i Hedendommens Tid været vant til at holde tre Blot om Aaret, ved Vinternat, ved Midtvinter og ved Sommertid, og i Forbindelse med disse stod der store Gjestebud paa hans Gaard. Efterat

Kristendommen var bleven indført i Nordlandene, vedblev han med Gjestebudene, som han havde pleiet. Da Sigurd døde, tog Aasbjørn, som dengang var 18 Aar gammel, Arv efter ham. Han slog lige stort paa og holdt de samme aarlige Gjestebud, som Faderen havde holdt. Selv de store Uaar, som indtraf strax efter, at han var tiltraadt sin Fadersarv, gjorde ingen Forandring heri. Det kom vel med, at han havde fulde Lader og Stabur at begynde med. Men allerede det andet Aar maatte han ud paa Bygden for at kjøbe Korn hos sine Venner. Sigrid, hans Moder, fandt nu, at han havde god Grund til at sløife Gjestebudene i denne trange Tid eller i det mindste et Par af dem. Men Aasbjørn vilde ikke høre paa det Øre. Den tredie Vaar var det vanskeligt at opdrive Saakorn, saa der kun blev saaet lidet, og det tegnede sig atter til et Uaar. Sigrid begyndte da at tale om, at man fik indskrænke Huskarlenes Antal, men heller ikke dette Raad vilde Aasbjørn lytte til. Saa rygtedes det, at Kong Olaf havde lagt Forbud paa at udføre Korn, Mel og Malt søndenfra. Asbjørn kom nu rent i Knibe, saa han ikke engang kunde skaffe det nødvendige til Huset. Han tog dog det Raad at sætte sin store Byrding ud. Det var et godt Skib, som var rustet med Redskab af bedste Slags og førte et stavet Seil. Han drog da i Vei sydover med 20 Mand. En Kveld kom han ind i Karmtsundet og lagde ind til Bryggen paa Kongsgaarden Agvaldsnes, hvor Aarmanden Thore Sel førte Opsyn. Thore var, som tidligere fortalt, blot en Trællegut af Herkomst, men han var paapasselig og driftig og forstod bestandig at stikke sig frem. Det var let at merke paa ham, at han altid følte, han havde Kongen i Ryggen; thi han var flaakjæftet, slog om sig med store Ord og var strid og haard at drages med. Om Morgenen tidlig kom Thore ned paa Bryggen med nogle Mand. „Det var en vakker Skude," begyndte han. „Hvad heder den Mand, som raader for den?" Aasbjørn nævnte, hvem han var, og hvorfra han kom. „Hvor langt agter du at drage? Hvad Erinde har du her førpaa?" vedblev Thore. Den troskyldige Nordlandsgut fortalte da, hvor trangt det var om Føden nordenfor, saa han maatte ud for at kjøbe Korn. „Men her har jeg hørt, at Aaringen har været god. Det kan jeg og se paa de store Kornhjelme, som findes oppe paa Gaarden. Kanske du, Bonde, vil sælge os Korn, saa slipper vi at fare længer forover?" „Det kan jeg nok spare dig for alligevel, Nordlænding," sagde Sel-Thore. „Kongen har forbudt at føre ud Korn fra denne Kant af Landet, saa du gjør rettest i at vende om strax." „Ja, ja, kan vi ikke faa kjøbt Korn her, som du siger, saa vil jeg drage indom paa Sole for at se, hvorledes Erling Skjalgssøn lever, siden jeg er paa disse Kanter alligevel." „Er du kanske i Slægt med Erling?" spurgte Sel-Thore. „Han er min Morbroder," sagde Aasbjørn. „Saa du er Søstersøn af Rygekongen?" sagde Thore; „da har jeg kanske ikke veiet mine Ord nok." Aasbjørn og hans

Mænd havde imidlertid taget Tjeldingerne ned og lagde fra Land. „Farvel!“ raabte Thore efter dem. „Du faar se indom paa Tilbageveien.“ „Skal nok det,“ raabte Aasbjørn tilbage.

Om Kvelden laa Byrdingen fortøiet udenfor Jæderen. Ti Mand holdt Vagt ombord, medens Aasbjørn og den øvrige Del af Mandskabet gik opover til Sole. Her fagnede Erling dem paa bedste Vis; Aasbjørn maatte sætte sig i Høisædet hos ham og fortælle vidt og bredt om, hvorledes alt stod til der nord. Om lidt rykkede han da frem med, hvad det var, som havde bragt ham nedover. „Det er da rent galt,“ sagde Erling, „at Kongen har lagt Forbud paa at sælge Korn her, og der er vel neppe nogen, som trøster sig til at bryde Kongens Ord. Jeg tør nu paa ingen Maade sætte hans Venskab paa Spil; thi der er nok af dem, som lurer paa mig.“ „Sent faar man Sandheden at høre,“ sagde Aasbjørn. „Nu har man, helt siden jeg var saa stor som saa, gaaet og bildt mig ind, at min Moder var en fribaaren Kvinde i alle Dele, og at Erling paa Sole var den gjæveste af hendes Frænder. Nu hører jeg dog, at Kongens Trælle her paa Jæderen kan sætte en Stopper for, at du gjør med dit Korn, hvad du vil.“ Erling saa paa ham fra Siden med et lunt Smil: „Oppe paa Haalogaland faar I nok ikke føle, hvilken mægtig Mand Kongen er; men det maa vi. Du har vist for Skik at bruge svære Ord, Frænde; det hører vel med til Slægten, kan jeg tro. Dog ikveld skal vi drikke, Aasbjørn, saa kan vi altid tales nærmere ved om dit Erinde imorgen.“ Dagen efter sagde Erling: „Jeg tror nok, jeg kan skaffe dig Korn alligevel, Frænde, hvis du ikke tager det for nøie med, hvem du kjøber det af.“ „Jeg er lige glad om det,“ mente Aasbjørn, „naar jeg kun faar kjøbe det med fuld Hjemmel.“ „Mine Trælle har vist saa meget Korn, at du kan faa kjøbt af dem, hvad du behøver,“ sagde Erling. „De er ikke i Lov og Landsret med andre Folk, saa Kongens Forbud ikke kan komme dem ved.“ Dette lod Aasbjørn sig ikke sige to Gange, og snart styrede han nordefter igjen med fuldlastet Byrding efter at have taget den kjærligste Afsked med Erling. Samme Kveld lagde han til ved Bryggen paa Agvaldsnes. Thore fik strax Bud om, at Nordlændingen holdt Ord og kom med fuldlastet Skude. Han opbod strax Bønderne i

372. Mynt fra Olaf den helliges Tid.

Nabolaget, og før det endnu var lyst, stod han paa Bryggen med 60 Mand. Han gik ombord. Aasbjørn var netop paaklædt og hilste paa Thore uden at ane, i hvilket Erinde denne kom. Thore spurgte, hvilke Varer Aasbjørn havde ombord. „Mel og Malt," svarede Aasbjørn. „Det er ligt Erling at lade haant om Kongens Bud," sagde Thore, „og det er rart, at Kongen lader sligt hengaa ustraffet." Han skjældte og smældte nu en lang Stund, som han var baade gal og rasende. Da det omsider lykkedes Aasbjorn at faa kastet ind i Mundflommen et Ord om, at det var Erlings Trælle, han havde handlet med, svor Sel-Thore paa, at han ikke brød sig det ringeste om alle de Kneb, Erling og hans Venner udtænkte. „Gaa iland, Aasbjørn," sagde han tilsidst, „eller vi hiver eder overbord. Vi vil ikke have eder liggende i Veien for os, mens vi losser." Det var intet andet for Aasbjørn at gjore, da Sel-Thore havde for stor Overmagt. Da Byrdingen var ryddet, gik Sel-Thore langsefter den. „Det var da et svært godt Seil, disse Nordlændinger har. Tag frem det gamle Seil paa vor Fragtskude og giv dem det i Stedet; det er godt nok for dem, siden de seiler med tomt Skib." Seilene blev byttede, og i denne elendige Forfatning kom da Aasbjorn hjem sent paa Høsten.

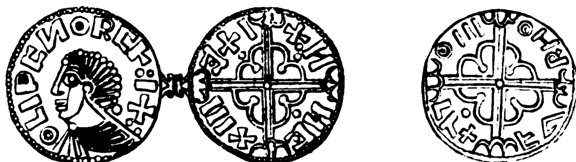
Paa Throndenes var det stille den Vinter, som paafulgte. Rundt omkring i Nordland talte man om Aasbjørns uheldige Færd, og som det gjerne gaar, gottede man sig over den Tort, som var ham vederfaret. Værst af alle var Thore Hund. Han indbød Aasbjørn, hans Moder og saa mange af hans Mænd, som han vilde tage med til Julegilde. Men Aasbjørn afslog Indbydelsen. Da sagde Thore: „Det er da svært, hvilken Forskjel Aasbjørn gjør mellem sin Faders og Moders Slægt. I Sommer stræyede han med at komme paa Besøg til Erling paa Sole. I Vinter vil han ikke engang se indom hos mig, skjønt jeg bor i nærmeste Grænd. Men, Stakkar, han tror vel, der lurer en Sel-Thore paa ham i hver Holme." Det var for Resten ikke det eneste Slængord, han hørte fra Thore i Vinterens Løb.

Ved Kyndelsmessetid lod Aasbjorn sit Langskib rulle ud fra Naustet og sætte istand og drog sydefter. Ombord havde han 90 Mand; det var hans Huskarle og Venner. Han holdt sig mere udenskjærs end indenskjærs, men da han fik daarlig Bør, gik Færden alligevel langsomt for sig. Først Thorsdag i Paaskeugen lagde han til paa Udsiden af Karmtøen, hvor der kun boede faa Folk. Da Skibet var tjeldet, sagde han til sine Mænd, at de fik bie paa ham her, mens han gik op paa Øen for at se sig om. Han var daarligt klædt, havde en sid Hat paa Hovedet og en Kjæp i Haanden, men bar et Sværd gjemt under Klæderne. Oppe fra en Bakke, hvor han kunde se vidt omkring, lagde han Merke til, at der var en stor Mængde Folk paa Farten baade paa Landjorden og paa Søen, og alle holdt de ind mod Kongsgaarden paa Agvaldsnes. Han stod en Stund og undredes over, hvad dette vel kunne have paa sig, før han lagde i Vei igjen.

Efterat Kong Olaf havde havt Møde med Erling Skjalgssøn i Tunsberg, havde han om Sommeren reist om i Viken og var kommen helt ned til Rigsgrænsen ved Gauteløen. Her havde han, som vi senere skal høre, truffet sammen med den mægtige Thrønderhøvding Einar Thambarskelver og sluttet Forlig med ham. Høsten og Vinteren havde han tilbragt i Sarpsborg, men var allerede tidlig paa Vaaren dragen bortover til Vestlandet, hvor han netop var ankommen til sin Gaard Agvaldsnes.

Inde i Hallen sad Kongen just tilbords med sine Mænd. Det var alt lebet ud paa Kvelden. Forstuen var fuld af Folk, som strømmede ud og ind, og ingen lagde Merke til den uanseligt klædte Mand med Hatten nedover Hovedet, som stillede sig ved den aabne Stuedør.

Foran Høisædesbordet stod Thore Sel og lod Munden løbe. Det var Aasbjørns Handelsfærd den foregaaende Sommer, han udbredte sig om, og lyve gjorde han, saa det forslog. En af Hirdmændene spurgte: „Hvad sagde Aasbjørn til godt, da du ryddede Byrdingen?" „Aa, intet større, men det gik dog indpaa ham," sagde Sel-Thore. „Men da vi kom saa

373. Mynter fra Olaf den helliges Tid.

langt, at vi tog Seilet, sad Graaten i Halsen paa ham." I det samme styrtede Manden, som stod i Døren, ind i Hallen og gav Thore et Hug over Nakken, saa Hovedet faldt paa Bordet foran Kongen og Kroppen paa hans Fødder. Borddugen og hele Bordstellet blev tilsølet med Blod. Aasbjørn — thi ham var det — blev strax greben og ført ud, medens Thores Lig og Bordtøiet blev baaret bort og Blodet opsopet. Kongen var yderst vred over det forefaldne, men som sædvanlig afholdt han sig fra at give sin Forbitrelse Luft i Ord.

Skjalg Erlingssøn var, som vi har set, paa denne Tid hos Kongen. Han gik frem for Olaf og bad ham modtage Bøder for Thores Drab, saa store, som han selv maatte bestemme. „Har ikke denne Mand fortjent Døden," sagde Kongen, „saa ved jeg ikke, hvem der skulde være dødsskyldig. For det første har han brudt Paaskefreden, for det andet har han dræbt en Mand i Kongens Herberge, og for det tredie har han brugt mine Fødder som Huggestabbe. Det sidste vil vel din Fader mene ikke var saa farligt," sagde

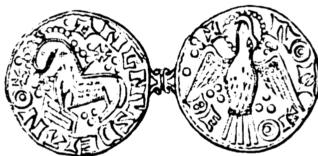
han til. Skjalg bad ham om at skaane Aasbjørn for den Tjeneste, han havde ydet ham. Men Kongen lod sig ikke rokke i sin Beslutning; Retten maatte have sin Gang. Skjalg og 12 Mand, som var med ham, gik da bort. Udenfor traf han Thorarin Nevjulfssøn. „Vil du have mit Venskab," sagde han, „saa maa du sørge for, at Aasbjørn ikke bliver dræbt før Søndag." Thorarin lovede at gjøre sit bedste, og Skjalg drog afsted til Sole.

Da Stuen var bleven rengjort, satte Kongen sig i Høisædet igjen. „Hvor er Drabsmanden?" spurgte han. „Man passer paa ham ude i Svalen," sagde en. „Hvorfor har man ikke dræbt ham?" spurgte Kongen. „Kalder du da ikke det Mord, Herre, at dræbe Folk ved Nattetid?" indvendte Thorarin. Kongen var nok af samme Mening; han bød derfor, at man skulde give Aasbjørn Haandjern og Fodbøiler paa og holde ham i Forvaring til den følgende Dag. Da Kongen om Fredagen kom hjem fra Høimessen, sagde han til Thorarin: „Staar ikke Solen nu høit nok paa Himlen, til, at man kan gaa i Gang med at hænge din Ven?" Thorarin bukkede og sagde: „Forrige Fredag hørte jeg Biskop Sigurd lægge ud om, at den Konge, som har Magt over Alt, dog taalte Forhaanelser, og at den er salig, som ligner ham. Nu er det ikke langt til imorgen, og da er det Søgnedag." Kongen saa paa ham: „Nu vel, jeg skal føie dig i det, at han ikke bliver dræbt idag. Men saa skal du og passe paa ham og indestaa mig med dit Liv for, at han ikke rømmer." Thorarin gik ind paa det, tog Bøilerne af Aasbjørn og førte ham ind i en liden Stue, hvor han saa ham tilgode med Mad og Drikke. Han fortalte ham ogsaa, hvad Kongen havde truet ham med, om Asbjørn løb bort. Denne bad ham være ganske rolig for, at han ikke skulde finde paa sligt. Lørdagen gik det lige ens. Kongen var først i Høimesse, siden holdt han Thing med Bønderne, og det drog temmelig længe ud, før han kom til Bords. Thorarin var under Maaltidet henne og ofrede to Ører Sølv til Presten ved Kirken, for at han skulde ringe ind Helgen i det samme Øieblik, Kongen gik fra Bordet. Saa skede og. I det samme Maaltidet var endt, og Kongen kaldte paa sine Trælle, at de skulde føre Aasbjørn til Galgen, lød Kirkeklokkens Slag. Saaledes fik Aasbjørn endnu en Dags Frist; men Thorarin fik fremdeles Paalæg om at holde ham i Forvaring.

Søndag Morgen modtog Biskopen Aasbjørns Skriftemaal og gav ham Tilladelse til at høre Høimesse. Thorarin gik imidlertid til Kongen og bad ham sætte andre til at passe paa ham; thi nu vilde han ikke have mere at bestille med hans Sag, sagde han. Kongen fik da Folk til at holde Øie med ham; han stod udenfor Kirkedøren, lænket paa Hænder og Fødder, medens Kongen og hans Mænd hørte Messen.

Skjalg og hans Mænd havde imidlertid allerede Thorsdag Kveld roet over til Sole paa Jæderen, hvor de kom ved Daggry. De ilede lige op

til det Loft paa Gaarden, hvor Erling sov. Skjalg gav sig til at dundre paa Døren saa voldsomt, at den brast ved Naglerne. Ved Larmen vaagnede Erling og de, som indenfor var. Han for op, greb Sværd og Skjold, løb bort til Døren og spurgte, hvem der tog saa voldsomt paa Vei. Skjalg navngav sig og bad ham lukke op. „Jeg skjønte, det maatte være dig," sagde Erling. „Hvem har du i Hælene paa dig?" „Synes du, jeg farer rasende afsted, saa synes kanske din Frænde Aasbjørn, at jeg ikke er snar nok; thi han sidder i Bolt og Jern paa Agvaldsnes. Mandigere er det at fare hen og hjælpe ham." Erling og Skjalg taltes nu ved om, hvad der var at gjøre, og de fandt det da raadeligst at skjære op Hærør og stevne Folk til sig. Snart havde de en Hær paa 1800 Mand paa Benene. Med denne brød de op og kom til Agvaldsnes om Søndagen, just som Evangeliet blev oplæst. Da Aasbjørns Vogtere saa denne Hær komme ansættende, løb de ind i Kirken; men Erling lod Jernene tage af sin Søstersøn. Ved Vaabenlarmen vendte hele Kirkealmuen sig om og saa ud. Kun Kong Olaf blev siddende, som han sad, og lod, som han intet havde hørt.

374. Mynt fra Olaf den helliges Tid.

Da Gudstjenesten var endt, stod Rygekongens Hær opstillet i Række og Rad paa begge Sider af Veien, som førte fra Kirken op til Kongsgaarden. Midt imellem den maatte Kongen og hans Mænd gaa. Da han kom til Døren, som førte ind til Hallen, stod Erling og ventede ham her. Han bukkede for Kongen, som kom i Spidsen for sine Mænd, og hilste ham. Kongen hilste igjen. „Jeg hører," tog Erling til Orde, „at min Søstersøn har baaret sig uvorrent ad. Jeg finder det rent ilde, siden han derved har paadraget sig dit Mishag. Jeg vil nu byde Forlig for ham, saa at han faar beholde Liv, Lemmer og Landvist, og det saaledes, at du bestemmer, hvor store Bøder han har at udrede." „Det er nok du, som vil raade her," sagde Kongen, „siden du har draget en saa stor Hær sammen." „Nei," sagde Erling, „du skal raade og raade saa, at vi blive forligte." „Agter du at skræmme mig," vedblev Kongen, „saa tager du feil; thi ikke agter jeg at fly." „Du behøver ikke at minde mig om det, at du har havt flere Folk med dig ved vore tidligere Møder," sagde Erling. „Men jeg vil ikke dølge det, at hvis vi ikke opnaar Forlig

nu, saa vil jeg ikke holde flere Møder med dig." Da traadte Biskop Sigurd til. „For Guds Skyld, Herre," sagde han til Olaf, „giv Manden Naade og tag mod Bøder." Olaf gav da efter og lovede at skaane Aasbjørns Liv. Denne gik hen, kyssede Kongens Haand og gav sig i hans Vold. Erling vendte sig og drog bort med sin Hær uden at sige Olaf Farvel.

Nu gik Kongen og Aasbjørn ind i Stuen. Her blev Forlig sluttet saaledes, at Aasbjørn skulde overtage den samme Tjeneste, som den dræbte Sel-Thore havde havt, og bestyre Agvaldsnes Kongsgaard som Aarmand. Dog skulde han først have Lov til at gjøre en Reise til Throndenes for at beskikke sin Gaard. Medens Kongen nu drog paa Veitsler til et andet Sted, opsøgte Aasbjørn sine Mænd, der havde svævet i Uvished om hans Skjæbne, men alligevel var de blevne liggende under Karmtøen for at se, hvorledes det gik ham. Han styrede nordefter med Langskibet og lagde ikke indom noget Sted, før han kom frem til Throndenes.

En Stund efter at Aasbjørn — som nu havde faaet Udnavnet Selsbane — var vendt hjem, stødte han sammen med sin Farbroder Thore Hund. Aasbjørn fortalte ham, hvad han havde oplevet paa Færden, og det var vel ikke frit for, at han selv syntes, han havde baaret sig ad som en dygtig Karl. „Du synes kanske, at du tilgagns har hevnet den Haan, som blev dig vist i Høst?" spurgte Thore Hund. Aasbjørn troede da det. „Jeg skal sige dig en Ting," sagde Thore; „den første Færd, du gjorde førpaa, var haanlig nok; men den gik udover dig selv alene, og kunde altid rettes paa. Men den, du nu gjorde, er langt værre, for den vælter Skammen baade over dig selv og over hele din Slægt, siden du har gjort dig til Kongens Træl og sat dig selv i Klasse med en slig Fark som Thore Sel. Vis dig nu som Mand! Bliv siddende her, hvor du sidder, og vi, dine Frænder skal nok bjerge dig, om det skulde knibe." Aasbjørn fulgte Raadet og blev hjemme paa sin Gaard Throndenes.

Vaaren efter delte Kong Olaf Syslen paa Haalogaland i to Dele. Haarek paa Thjotta, som hidtil havde bestyret det hele, fik beholde den ene Halvpart; den anden overdrog Kongen derimod til sin Hirdmand Aasmund Grankellsson. Aasmund drog nordover paa en Skude med treti velvæbnede Mænd. Da han mødte Haarek, fortalte han denne, hvad Kongen havde bestemt. Den gamle Høvding blev ikke synderlig blid ved at høre dette. „Anderledes bar de forrige Konger sig ad," sagde han. „De overlod ikke til Bondegutter, som aldrig før har havt Befatning med sligt, at staa for Syslen og minkede de ætbaarne Mænds Ret. Men Kongen faar raade for, hvem der skal have Syslen." Han gjorde dog ingen Vanskelighed ved at efterkomme Kongens Befaling. Efter at have besøgt sin Fader drog Aasmund til sin Sysel. Underveis kom han indom paa Langøen, hvor to Brødre Gunnstein og Karle boede, og fandt hos dem den bedste Modtagelse.

Disse Brødre var meget rige og ansete. Den yngste af dem, Karle, var en staut og vakker Mand og derhos noget forfængelig. Han overlod Gaardsdriften til sin ældre Broder, og hans hele Higen og Tragten stod efter at komme ind i Kongens Hird. Han bad Aasmund hjælpe ham til det. Denne lovede ham sin Anbefaling hos Kongen, og da han drog videre efter at have indkrævet Skatten der i Egnen, fulgte Karle med ham paa Skibet. De havde spurgt, at Aasbjørn Selsbane var dragen syd til Stevnet i Vaagen med sin Byrding, men nu var ventendes nordefter igjen. Aasmund og Karle havde Modvind, saa de ikke kom hurtigt frem. De forhørte sig hos Fiskere, som de traf paa Veien fra Stevnet, og spurgte dem ud i al Stilhed om Aasbjørn Selsbane. De fik da vide, at han endnu var søndenfor. En Dag, da de roede ind i et Sund, kom der en Byrding seilende imod dem. Det var en prægtig Skude, som over Vandgangen var malet med rød og hvid Farve og førte stavet Seil. Da sagde Karle: „Du spørger saa tit efter Aasbjørn Selsbane. Ikke kan jeg kjende Skib, hvis det ikke er han, som seiler der." „Sig mig til, Kammerat, om du skulde kjende ham," sagde Aasmund. Idet Skibene for forbi hinanden, sagde Karle: „Der sidder han, Selsbane, i en blaa Trøie ved Styret." „Han skal faa en rød af mig," sagde Aasmund og skjød til ham med et Spyd. Det rammede Aasbjørn paa Midjen, for igjennem ham og fæstnede i Hovedfjælen. Aasbjørn faldt død ned; Byrdingen dreiede af, mens Aasmund og Karle fortsatte Reisen gjennem Sundet. Aasbjørns Mænd førte hans Lig hjem til Throndenes, hvor det blev begravet paa vanlig Vis. Thore Hund var indbuden til Gravøllet med mange andre. Da Gjæsterne brød op, gav Sigrid, Aasbjørns Moder, dem gode Gaver. Thore Hund fulgte hun ned paa Bryggen, da han skulde ombord. „Aasbjørn, min Søn," sagde hun, „fulgte dit Venneraad, men beholdt ikke Livet saa længe, til han fik takke dig for det. Jeg har nok Villien, skjønt jeg vel ikke forstaar mig saa godt paa sligt. Men en Gave vil jeg give dig. Her er det Spyd, som stod igjennem min Søn. Der er endnu Blod paa det, som du ser, og det kan maaske bedre minde dig om det Saar, du saa paa din Brodersøn. Nu vil jeg, at du ikke give dette Spyd fra dig anderledes, end at det staar i Brystet paa Olaf digre, og det siger jeg dig, at du skal hede Niding for hver Mand, hvis du ikke hevner Aasbjørn, min Søn." Dermed gik hun bort. Thore holdt Spydet i Haanden, men sagde ikke et Ord. Saa vred var han over hendes Tale, at han ikke sansede, hvor han var, men havde gaaet ud for Bryggen, hvis hans Mænd ikke havde holdt paa ham, da han gik ombord. Det var et ganske lidet Spyd med guldbeslagen Fal og Troldomsruner paa Bladet, han havde faaet i Mindegave af Sigrid.

Da Aasmund og Karle kom til Throndhjem, fortalte de Kongen, hvorledes alt var gaaet for sig. Karle blev Olafs Hirdmand, og Venskabet

mellem ham og Aasmund varede til Døden. Men fra Kongehallen, hvor Tildragelserne før og under Aasbjørns Drab blev skildrede indtil mindste Enkeltheb ved Drikkeborbet, bares de nordover til Thore Hund, som lagde sig dem paa Minde.

Olaf indfører Kristendommen paa Vors og i Valders.

Da Kong Olaf skiltes fra Erling og Aasbjørn Selsbane, drog han opover til Hørdaland fra Veitsle til Veitsle. Her hørte han, at Vorsingerne ikke skulde være synderlig befæstede i Kristendommen. Han drog da til dem og holdt Thing med dem paa Vangen. Men da han befalede dem at antage Troen, tilbød de ham Strid. Skjønt Bøndernes Overmagt var stor, lod Olaf dem dog ikke gjøre Tilbudet to Gange, og Hærene opstilledes paa begge Sider. Men Vorsingerne maatte snart angre denne overilede Beslutning; thi da det kom til Stykket, vilde ingen af dem staa fremst, men enhver smøg unda. Omsider valgte de det Raad, som de havde mest Gagn af: de gik Kongen til Haande og tog ved Kristendommen. Kong Olaf forlod dem ikke, før de var fuldkommen faste i Troen, siger Sagaen.

Fra Osterfjorden, hvor Kong Olaf havde sine Skibe liggende, drog han nordover til Sogn, hvor han tog Veitsler om Sommeren. Da Høsten nærmede sig, lagde han indefter Fjorden til Lærdalen, hvorfra han tog Veien over Filefjeld til Valders. Han havde nemlig spurgt, at i disse Bygdelag var Folket endnu hedenskt. Før Bønderne vidste Ordet af, stod han ved Vangsmjøsen med sin Hær, og det lykkedes ham at sætte sig i Besiddelse af alle de Baade, som ved Vandet fandtes. Derpaa stevnede han Bønderne til Thing paa et Sted i Nærheden af Vandet, for at have Baadene at ty til, i Tilfælde af, at det skulde gaa ham ilde. Valdriserne forandrede Thingbudet til Hærbud, saa baade Bønder og Træle indfandt sig fuldt væbnede til det af Kongen bestemte Sted. Da Thinget var sat, reiste Kongen sig og paabød Kristendommen. Men da blev der et stort Opstuds paa Volden, og de bød ham at holde Mund; thi sligt vilde de ikke høre paa. Kongen lod da, som han gav tabt; da Vaabenlarmen havde lagt sig, spurgte han, om Bønderne havde Sager sig imellem at afgjøre, som han skulde dømme i. Da viste det sig, at Sammenholdet imellem dem ikke var saa stort, som deres Optræden skulde lade vente. Hele Bondehæren var opløst i mindre Flokke, som skulde støtte denne eller hin Sag: kun mod Kristendommen stod alle

375. Olaf den hellige.

Træbillede i Liikis eller Oulfsby Kirke i Finland, afbildet i Hadorphs Udgave af Olafs Saga (1675).

som én Mand. Det var langt paa Kveld, da Thinget blev sluttet. Bønderne forblev samlede i Nærheden af Thingvolden, saa Gaardene rundt om i Bygden stod næsten folketomme. Om Natten roede Kongen i Stilhed over Vandet til den anden Side af Bygden. Der sendte han sine Mænd op for at røve og sætte Ild paa Gaardene. Dagen efter gik hans Færd fra Nes til Nes; overalt betegnede brændende Huse den Vei, han tog. Saasnart Bønderne saa, hvorledes Kongen for frem, listede den ene efter den anden sig bort for at redde Hustruer og Børn fra den truende Fare. Da der først var kommen Brud i Hæren, varede det ikke længe, før den var opløst i smaa Flokke, som stevnede hver til sin Kant. Efterhaanden indfandt de sig hos Kong Olaf, bad om Skaansel og gik ham tilhaande. Enhver, som kom til ham, fik beholde alt, hvad han eiede, og som Følge deraf gjorde ingen mere Vanskelighed ved at antage Kristendommen. Fra Vangsmjøsen af lod Kongen Fartøierne drage over Eiderne, som skilte Vandene ad, og fulgte deres Løb nedover. Kun sjelden vovede han sig op i Landet, da han ikke havde synderlig Tillid til Bønderne. Det lykkedes ham denne Høst at lægge Grundvolden til den nye Lære i disse Bygdelag. Han drog ogsaa Omsorg for at skaffe Bønderne Prester, ligesom han lod bygge og indvie Kirker. Da Frosten indfandt sig og begyndte at islægge Vandene, drog han ud i Bægna, som han fulgte ned til Ringerike, og siden over Oplandene og Dalene nord til Throndhjem, hvor han tog Sæde den Vinter.

Magnus den godes Fødsel.

Et Aars Tid eller to, efterat Kong Olaf havde ægtet Sviakongens Datter Aastrid, fødte hun ham en Datter, som fik Navnet Ulfhild. Forholdet mellem Kongen og Dronningen var imidlertid ikke altid det bedste. Navnlig vilde man vide, at Aastrid vakte Kongens Uvillie ved det Venskab, hun viste sin Faders Hirdskald Ottar Svarte, efterat han var kommen til Norge.

Allerede dengang Giftermaalet med Aastrid kom istand, holdt Kong Olaf en Frille ved Navn Alfhild. Hun var af god Æt, men kaldtes dog Kongens Trælkvinde, sandsynligvis fordi hun indehavde en eller anden Tjeneste i Kongsgaarden. Hvorfra hun var, nævnes ikke i Sagaerne. De omtaler blot, at hun tidligere havde været gift med en Mand, som gik under

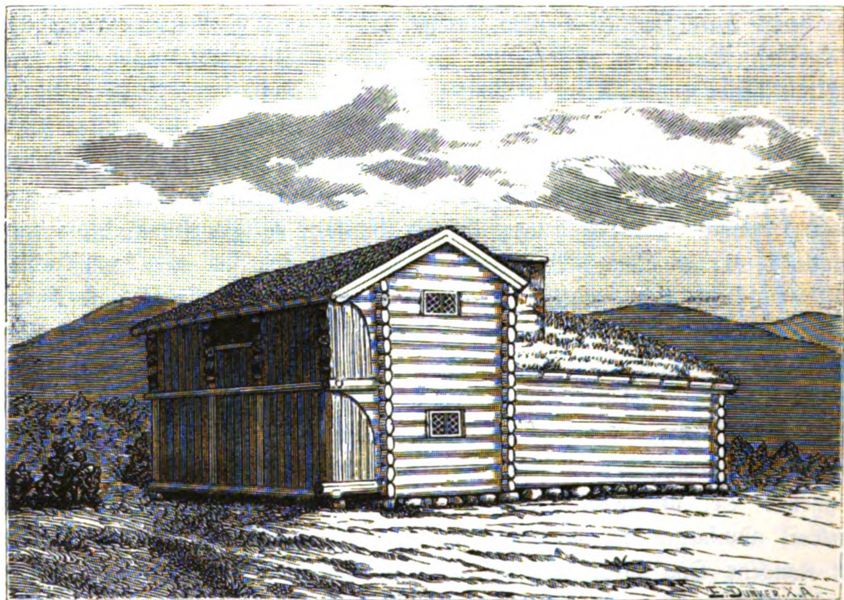
Udnavnet Hvinngest (den rapsende Gjest), og havde med ham en Søn, som hed Thore. Om Vinteren 1023—24, da Olaf opholdt sig i Nidaros, var Alfhild frugtsommelig, og Kongens fortrolige Venner vidste, det var med ham. En Nat kom hun i Barnsnød; der var kun faa Folk tilstede, blandt dem var der nogle Kvinder, en Prest og Sighvat Skald. Det varede længe, inden Alfhild blev forløst med et Guttebarn, der var saa svagt, at der var liden Von om, at det kunde leve. Presten vilde da, at Sighvat skulde sige det til Kongen. Sighvat turde for alt i Verden ikke vække Olaf, da denne ikke likte at blive forstyrret i sin Nattero. Men da Presten forestillede Sighvat, hvor nødvendigt det var, at Barnet blev døbt strax, da det ikke saa ud til at kunne leve, paatog han sig Ansvaret for, at Barnet fik Navn. Saaledes blev det da døbt, og Sighvat lod det kalde Magnus. Om Morgenen, da Olaf var fuldt paaklædt, fik han høre, hvad der var hændt. Han blev meget vred over, at Sighvat saaledes havde døbt Barnet paa egen Haand, uden at underrette ham derom, og derhos givet det et vildfremmed Navn. Men Sighvat svarede rolig: „Jeg vilde hellere give Gud to Mennesker end Djævelen et. Barnet var Døden nær og vilde have hørt Fanden til, om det var død ukristnet. Nu er det derimod Guds Eiendom. Gutten opkaldte jeg efter Kong Karl Magnus (Karl den store); thi det var den gjæveste Mand i Verden." Da Kongen hørte det, blev han strax blid igjen og takkede Sighvat; thi nu syntes han, at alt var vel gjort.

— Saavidt Sagaerne. Paa Island lever der endnu paa Folkets Læber en Vise, som skildrer Kong Olafs Kjærlighed til Alfhild og Magnus's Fødsel. Kong Olaf kommer, ledsaget af Finn Arnesøn, gjennem en Skov; her træffer han den fagre „Alhed" (Alfhild) og tager hende med sig, for at hun skal blive Dronningens Terne. Siden bliver hun frugtsommelig med Olaf, som imidlertid „havde bødet sin Synd, endnu inden han havde begaaet den." Nu faar Alhed de deiligste Drømme. Hun ser først „alt Norges Land flyde op for sin Fod." Siden forekommer det hende, som hun staar paa Kirkegulvet, og at der her tændes tolv vakre Kjerter paa hendes Haand. Tilsidst synes det hende, som der flyver en gylden Straale ud af hendes Favn. Dronningen søger at bevæge hende til at „sælge" hende sine Drømme. Hun tilbyder sig at bortgifte hende til en rig Svend; men Kongen forbyder hende at sælge Drømmene. Visen skildrer til Slutning Magnus's Fødsel med Omstændigheder, som ligner Sagaens Fremstilling.

En engelsk Krønikeskriver, William af Malmesbury († 1141), har imidlertid fortalt Alfhilds Historie paa en Maade, der paa nogle aabenbare Forvexlinger nær uden Tvivl er mest overensstemmende med Sandheden og derhos udfylder Sagaernes knappe Beretning. „Da Danerne — heder det — under Kong Ædhelreds Regjeringstid vilde hjemsøge England, fik de ogsaa Nordmændene til at være med; begge Folk var frygtelig bar-

bariske, men Nordmændene var mest rovgjerrige og umættelige i Udsvævelser. Ved et Plyndretog kom en norsk Høvding i Besiddelse af en Pige ved Navn Elfildis (Alfhild), der var af god engelsk Herkomst og udmerkede sig ved sin Skjønhed. Han fattede Kjærlighed til hende, forskjød sin Hustru og vilde ægte hende; men hun modsatte sig bestemt hans Ønske, og han brugte da omsider Vold. Men kort efter døde han, saa han ikke engang opnaaede at se deres Barn født til Verden. Efter hans Død kom Rygtet om Alfhilds Skjønhed Kongen i Landet for Øre. Efter Folkets Skik vilde han strax besidde hende og søgte ved de største Tilbud og Løfter at lokke hende til sig, dog saaledes, at hans Dronning ikke fik Nys herom. Alfhild vilde imidlertid ikke høre paa Kongens Overtalelser; hun vilde, sagde hun, indvie Gud sit Liv, siden hendes første Elsker havde taget hendes Kjærlighed med sig i Graven. Men da brugte Kongen Magten, og Frugten af deres Forbindelse var en Søn. Begge sørgede de i Begyndelsen over hans Fødsel, Alfhild, fordi hun frygtede Dronningens Skinsyge, og Kongen, fordi han nødig vilde, at hans Feiltrin skulde komme ud blandt Folk. Men Guttens Skjønhed forsonede dem snart, og hun fattede nu virkelig Kjærlighed til Kongen. Denne besøgte hende af og til, medens hun i Hemmelighed opholdt sig hos en Biskop. Kongens strax efter paafulgte Død afbrød Forbindelsen, og for at undgaa Dronningens Forfølgelse maatte hun flygte til en afsidesliggende Del af Riget. Biskopen, til hvem Kongen paa sit yderste havde betroet Omsorgen for sin og hendes Søn Magnus, aabenbarer imidlertid, at Kongens Søn opholdt sig der, og han blev sat paa Thronen under Formynderskab. Men hans Regjering blev ikke af lang Varighed; thi han døde allerede efter halvandet Aars Forløb, idet han omkom ved en voldsom Død. „Nogle tror, at hans Død er fremskyndt ved Høvdingernes Rænker," siger den fromme Krønikeskriver, „men jeg er ikke enig i denne Antagelse, at de skulde have dræbt den, som de selv havde ophøiet paa Thronen." Alfhild vilde nu vende tilbage til England. Før sin Afreise aflagde hun det Løfte, at hvis Gud lod hende komme uskadt til sit Fædreland, vilde hun aldrig spise Kjød af noget Landdyr uden paa store Festdage. For de betydelige Rigdomme, hun havde faaet af sin kongelige Elsker og sin Søn, kjøbte hun tre store Gaarde, hvoraf hun og hendes Folk levede. Sit Løfte holdt hun i flere Aar samvittighedsfuldt, indtil hun engang i et Gilde, som hun gav, kom til halvt mod sin Villie at berøre et lidet Stykke Kjød med Fingrene og Munden. Strax tabte hun nu Førligheden i sine Lemmer og maatte i de følgende tre Aar lade sig bringe til de Helliges Hvilesteder, hvor hun holdt Bøn. Saaledes kom hun og til St. Ealdhelms Grav i Malmesbury paa hans Festdag den 25de Mai. Her fik hun sin Helbred tilbage. Af Taknemmelighed skjænkede hun alle sine Eiendomme til Klosteret, aflagde Kyskhedsløfte og levede her den Tid, hun endnu havde tilbage. Ved Mal-

mesbury Kloster viste man vistnok hendes Grav endnu, da William skrev sin Historie, og han har maaske ogsaa havt Anledning til at se hendes Gavebreve i Klosterets Archiv.

376. Løkkre-Stuen i Lom.

Ifg. Eilert Sundts Skildring af de gudbrandsdalske Bygningsskikke skal Ramloft-Stuen paa Løkkre, der er opført i Aaret 1769, i det ydre fuldstændig have lignet den nu nedbrudte Stue paa Sønstenes i Lom, der antages at hidrøre fra Olaf den helliges Tid, en Formodning, som Loms tørre Veirligt ikke gjør aldeles usandsynlig.

Erik Jarls Død. Knut den store gjør Fordring paa Norge.

Da Kong Olaf Sommeren 1022 opholdt sig i Viken, blev der i Konghelle indgaaet et Forlig mellem ham og Thrønderhøvdingen Einar Thambarskelver, som siden Svein Jarls Død havde havt et Len i Sviakongens Rige. Ved dette Møde blev det bestemt, at Einar frit skulde kunne opholde sig i Throndhjem og beholde saavel de Eiendomme, han selv havde, som de, han havde faaet med sin Hustru Bergljot, Haakon Jarls Datter.

Han blev dog ikke længe i Ro paa sin Gaard, men drog Sommeren efter til England, hvor hans Svoger Erik Jarl, som vi har set, havde Nordhumberland at styre. I Følge med denne skulde han saa tiltræde en Pilgrimsreise til Rom. Under Opholdet i England kom Einar i Berørelse med Kong Knut den store, som skjænkede ham rige Gaver. Efter at være vendt tilbage fra sin Romafærd lod Erik Jarl sin Drøbel skjære; dette voldte en Blodstyrtning, som endte hans Liv. Han var da 60 Aar gammel. Einar havde ved hans Død vistnok allerede styret over til Norge, hvor han i de nærmest paafølgende Aar holdt sig borte fra Kong Olafs Hird og enhver Befatning med politiske Gjøremaal.

Kong Olaf havde ved den Haardhed, han viste mod Høvdingerne i sit Land, skabt sig mange Uvenner. Flere af dem søgte derfor over til Danekongen Knut og Haakon, Erik Jarls Søn, som opholdt sig ved hans Hird. Her fandt de den bedste Modtagelse. „Enhver af dem, som saaledes kom til Kong Knut og søgte hans Yndest, fik af ham Hænderne fulde af Penge“, siger Sagaen. Med velvilligt Øre lyttede den unge Jarl til de Klagemaal, som de misfornøiede førte over den Tvang, Olaf digre holdt Norges Land i, og til deres Bønner om at gjenoprette den tidligere Tingenes Tilstand. Haakon glemte herover den Forpligtelse, han havde tilsvoret Kong Olaf, og overhængte sin Morbroder med Opfordringer til at forsøge, om Kong Olaf med det gode vilde opgive Riget for dem eller ialfald afstaa en Del deraf. Knut sendte da afsted til Norge et prægtigt udrustet Gesandtskab, der bragte Brev og Indsegl med fra ham.

Kong Olaf havde om Sommeren 1024 draget langs Landet helt syd til Gautelven. Da Høsten kom, reiste han med sine Mænd op til Oplandene, hvor han tog Vinterophold. Her bortgiftede han sin Halvsøster **Gunhild**, Sigurd Syrs og Aastas Datter, til sin Ven, Høvdingen **Ketil Kalf paa Ringenes**. Da han kom til Gudbrandsdalen, beilede den rige **Thord Guthormssøn** paa Steig i Fron til hans Moster **Isrid Gudbrandsdatter** og fik hende. Ved disse Giftermaal vandt Kongen mægtige Venner.

Olaf var om Vaaren netop kommen tilbage fra Oplandene og havde taget Sæde i Tunsberg, mens Handelsstevnet holdtes her, da Knut den stores Sendemænd indfandt sig hos ham. I flere Dage taalte han ikke at se dem; thi han vidste, sagde han, at Knut ikke vilde ham noget, som kunde være ham eller hans Mænd til Gagn. Da de omsider fik Lov til at tale med ham, fremlagde de Knuts Brev og fremførte sit Erinde. „Knut kalder hele Norge sit Rige“, sagde de, „men da han gjerne vil holde Fred med alle, vil han ikke fare med Hærskjold mod Norge, om andet lader sig gjøre. Men vil du være Konge over Norge, da maa du fare til Kong Knut og tage Landet i Len af ham, samt svare ham de Skatter deraf, som

Jarlerne før ydede". Hertil svarede Kong Olaf: „Jeg har hørt, at Gorm gamle ansaas for at være nok saa gild Folkekonge, skjønt han raadede for Danmark alene. De følgende Danekonger har dog ikke ladet sig nøie hermed. Nu er det kommet saa vidt, at Knut hersker baade over Danmark og England, hvorhos han har underkastet sig en stor Del af Skotland. Alligevel gjør han Fordring paa mit Arverige. Jeg synes dog, han skulde nøies med det, han har. Agter han kanske at raade ene for alle Nordens Lande, eller vil han ene æde al Kaal i England? Vi faar da se. Men bring ham det Svar, at Norge vil jeg værge med Odd og Egg, saa længe jeg lever, og at jeg aldrig vil svare nogen Mand Skat af mit Rige." Med denne Beskjed maatte Sendemændene drage tilbage. Da Knut fik høre, hvad Olaf havde svaret, sagde han: „Hvis Olaf tror, at jeg vil æde al Kaalen i England, da tager han feil. Han skal og herefter faa føle, at der er andet end bare Kaal indenfor mine Ribben. Thi fra hvert af dem skal han møde kolde Raad."

Længere ude paa Sommeren fik de misfornøiedes Skare i England Forsterkning. Det var Aaslak og Skjalg, Erling Skjalgssøns Sønner, som neppe mod Faderens Vidende og Villie drog didover og blev modtagne med aabne Arme.

Ved Gesandtskabets Komme var Olaf for Alvor bleven opmerksom paa den Fare, som truede ham fra Knuts Side. Allerede bares der fra England over til ham Rygter om, at Knut foretog betydelige Rustninger, og han anede, at de gjaldt ham. Han lod derfor Speidere holde vaagent Øie med enhver af Knuts Bevægelser. Paa samme Tid søgte han at indgaa et Forbund med sin Svoger Anund Jakob. Om Høsten sendte han et Gesandtskab til ham for at underrette ham om, hvilket Budskab Knut havde sendt ham. „Fik han først sat sin Fordring paa dette Rige igjennem", sagde han, „var det let at forudse, at han heller ikke vilde lade Sverige længe være i Fred." Anund Jakob lovede personlig at indfinde sig hos Kong Olaf i den nærmeste Fremtid.

Knut havde imidlertid Øinene aabne for, hvilken Fare et gjensidigt Angreb- og Forsvars-Forbund mellem Norge og Sverige maatte medføre for hans Rige Danmark. En Stund efter, at Olafs Sendemænd havde været hos Anund Jakob, sendte han derfor et Gesandtskab til denne for at bede ham om at sidde rolig, naar Striden mellem ham og Kong Olaf foregik, og lovede ham, at han og hans Rige skulde faa være i Fred for ham. Tiltrods for, at Knut til sine Hilsener havde føiet mange prægtige Gaver, fandt hans Mænd dog en yderst kjølig Modtagelse hos Sviakongen og vendte tilbage med uforrettet Sag. De sagde da Kong Knut, at han intet Venskab maatte vente sig af Anund Jakob.

Om Vinteren, da Olaf havde taget Ophold i Sarpsborg, og Anund

Jakob drog om paa Veitsler i Vester-Gautland, for der Sendebud imellem dem, og der blev da truffet den Aftale, at de tidlig om Vaaren skulde mødes i Konghelle. Her sluttede de Forbund og bestemte sig tillige for at gaa angrebsvis tilverks, saasnart det kunde lade sig gjøre.

Olafs Karakter. Livet ved hans Hof.

Kong Olaf stod nu paa sin Lykkes Høide. Ved sin Haardhed mod Høvdingerne og ved sin hensynsløse Kristendomsiver havde han vakt Had mod sig hos hele Befolkningen i Landet. Endnu ulmede det kun; men det ventede bare paa det mindste Pust udenfra for at slaa ud i lys Lue. Saasnart Danmarks Konge og Englands Erobrer Knut den store for Alvor gjorde gjældende de Krav, hans Fader havde vundet i Svolder-Slaget, begyndte Olafs Throne at vakle.

Førend vi gaar videre, skal vi af Sagaernes Beretning forsøge at danne os en Forestilling om Olafs ydre Fremtræden og Karakter, inden den hellige Legende endnu havde spredt sit hvide Maaneskinsskjær over hans Person.

Anstillede man en Mandjevning mellem Kong Olaf og hans Navne og Frænde, Helten fra Svolder, vilde Sammenligningen i mangt og meget neppe falde ud til Olaf Haraldssøns Fordel. Allerede i det ydre traadte Forskjellen frem. Olaf Tryggvessøn var en Høvdingskikkelse, som ragede et Hoved op over alt Folket, en Idrætsmand, der stod som et uopnaaeligt Mønster for sin Samtid og de kommende Slægter, og, trods alle sine Feil, en Personlighed, som forstod at vinde og fastholde sine Undersaatters Hjerter. Aldrig har en Folkesorg været saa dyb, som den Gang, da Rygtet om Svolderslaget kom til Norge. Olaf Haraldssøn var snarere under end over Middelhøide. Alt fra sine yngre Aar var han saa tyk og før, at man gav ham Ogenavnet „digre“. I Legemsfærdigheder stod han paa samme Trin som de øvrige Høvdingsønner, der havde faaet hans Uddannelse. Kun hans skarpe, gjennemborende Blik røbede, at man havde den myndige, kraftfulde Hersker for sig.

I endnu høiere Grad fremtraadte Eiendommelighederne i Kongernes Karakter. Om dem begge har Sagnet bevaret Træk, der vidner om, at de fuldt ud var Vikingetidens Børn. Olaf Tryggvessøns Grusomhed var parret med en vis bred Humor, som neppe har staaet som noget afskrækkende for det raa krigerske Folk, han raadede over. Man satte ligesom en Stolthed

i at dø for hans Haand. Hertil kom, at han altid gik ligefrem tilværks og stræbte efter „at tage Oxen ved Hornene“. Mod sine Modstandere viste han stundom en beundringsværdig Høimodighed, og hans Ord var Kongeord, som man trygt kunde forlade sig paa. Det kunde aldrig falde en af hans Mænd ind at svige ham, og skulde en være saa ulykkelig at paadrage sig hans Vrede, ansaas Døden for en Naadesbevisning.

Disse Egenskaber, som gjorde Olaf Tryggvessøns Minde høiagtet og elsket, var Olaf Haraldssøn tildels fremmed for, saa længe han stod ved Magten. I aandelig Henseende var denne vistnok endnu bedre udrustet; han var saaledes i Besiddelse af en ganske merkelig Evne til at træffe et heldigt Valg af Raadgivere, Medhjælpere og Bestillingsmænd, ligesom Sagaerne ogsaa giver ham Vidnesbyrd om, at han havde mere end almindeligt godt Skjøn paa, hvad det daglige Liv krævede. Der er en Side ved Olaf Haraldssøns Karakter, som Sagaskriveren med Beundring dvæler ved: det er den overlegne Ro, som følger ham overalt. Han brusede aldrig op i Øieblikkets Harme, men vogtede sig altid for at lade et uoverlagt Ord undslippe sig. I Modsætning til den enthousiastiske Olaf Tryggvessøn lagde han derfor dybt beregnede og koldt udtænkte Planer. Han fulgte helst Krogveie og brød sig ikke om Forpligtelser, han havde indgaaet, naar de ikke fremmede hans Sag.

Lige over for Personer, af hvem han hverken havde ondt eller godt at vente, kunde han give sig en Mine af Godmodighed, som klædte ham nok saa smukt. En Paaskemorgen, da Kongen opholdt sig i Nidaros, gik nogle Mænd opover Guldalsveien, som var bløb og leret. Da kom der en bredskuldret Mand, iført hvide Buxer og en Kappe, gaaende forbi. De kjendte ham ikke. „Hvem er du, Kammerat?“ spurgte en af dem. Manden svarede ikke, men fortsatte sin Gang. „Jeg skal da saamæn gjøre ham et lidet Puds“, mente den anden, som blev stødt over den fremmedes Tværhed. Han løb ved Siden af ham et Stykke og stampede med Fødderne, saa Sølen skvat omkring og svinede til de rene hvide Buxer. Dagen efter kom der Bud til det Herberge, hvor disse Mænd boede, at Kongen vilde tale med dem. De undredes paa, hvad han vilde dem, men indfandt sig dog. Til sin store Skræk saa de, at det var Kongen selv, de den foregaaende Dag havde holdt Løier med. Han var imidlertid i sit gode Hjørne. „Hvorledes staar det sig nu med vort Kammeratskab?“ spurgte han. De hang med Hovedet og vilde da slet ikke vide af noget Kammeratskab at sige. „Er det kanske alt ude?“ sagde Kongen. „Ja, da vil jeg give Eder det Raad, at I aldrig skal indlade Eder paa at spille andre end dem, I kjender slige Puds.“ — Men havde han saa fandt for sig en Modstander, som han kunde have Grund til at frygte, kjendte han ingen Skaansel. Selv naar han havde slaaet ham til Jorden, lod han sin Hevngjerrighed og Habskhed faa frit Løb.

I slige Tilfælde kunde han lægge for Dagen en saa smaalig Forfølgelseslyst, at selv mindre fintfølende Naturer oprørtes. Til Trods for, at han havde saa lidet vindende i sit Væsen og sin Karakter, krævede han dog en blind Hengivenhed af sine Mænd. Det synes endog, som han lagde an paa at sætte sine nærmeste Venner paa de haardeste Prøver, og selv om de bestod dem med Hæder, havde han endda kun Utak at lønne dem med. Af og til kunde der skimtes ædlere Sider af hans Karakter, men disse fik sjelden komme til Gjennembrud. Derfor stod han og saa godt som alene mod et helt Folk, da Ulykken, som han selv havde nedkaldt over sit Hoved, styrtede ud over ham.

En tør pedantisk Stivhed, der næsten er blottet for Aand, giver Olaf Haraldssøns Personlighed et særligt Præg. Hans ydre Levesæt viser en afmaalt Nøiagtighed: „Det var Kongens Sedvane, skriver Sagaen, at staa tidlig op om Morgenen, klæde sig paa og vaske sine Hænder, siden at gaa i Kirke og høre Ottesang og Morgenmesse, derefter at gaa i Stevner og forlige Folk eller tale om andet, han fandt nødvendigt.“

I Olafs Forhold til Kristendommen fremtræder den samme strenge Jagttagelse af ydre Former. Han forsømmer aldrig en Messe og holder strengt paa Kirkens Bestemmelser om Faste, saa strengt, at hans troeste Mænd driver Spot med hans Varetagelse heraf.*) En dybere Tilegnelse af Kristendommens Sandheder er han fremmed for, og hans Missionsverk savner fuldstændig den Løftelse og Begeistring, som fulgte Olaf Tryggvessøns „Holmgang med Thor“. Men det maa dog ogsaa erindres, at der for Olaf Haraldssøn forelaa en helt anden Opgave end den, Olaf Tryggvessøn havde havt at løse. Denne havde været det nyes Fører i den store Brydning, medens Olaf Haraldssøn fik det lige saa betydningsfulde, men mindre taknemmelige Hverv at gjennemføre Konsekventserne af Religionsforandringen i Lovgivning og Statsforfatning. Med sin klare Opfatning af Tidens Krav og Udviklingens Medfør, med sin hensynsløse og ubønhørlige Retssands og sin trodsige Udholdenhed var Olaf Haraldssøn netop Manden til at lede et raat Krigerfolk ind paa en ny Bane. Hvorledes denne Mission blev fuldført og hvilken umaadelig Fortjeneste, han herved indlagde sig, vil senere blive omtalt.

Om Livet ved Olafs Hof har Sagaerne ikke overleveret andre Træk, end de, som hist og her er fremstillede ovenfor. Hertil kan følgende endnu føres. Olaf omgav sig med en større Hird, end Kongerne tidligere havde

*) Saaledes Thorarin Nefjulfssøn under Opholdet paa Agvaldsnæs (se S. 573) og Thormod Kolbrunarskald ved forskjellige Anledninger. Den sidste stjal en Fastedag en Pølse fra Olafs Madstue; da Kokken forestillede ham, at hans Sjæl for denne Forseelse vilde komme til at brænde i Helvede, mente han, det ikke kunde være saa farligt. „Var der ikke andet end denne Pølse mellem Vorherre og mig,“ sagde han, „saa skulde vi nok blive forligte.“

havt. Den bestod af 60 Hirdmænd, 30 Gjester og 30 Huskarle. Han gav dem Love og bestemte en fast Løn for deres Tjeneste.

Ligesom sine Forgjængere havde Kongen flere Hirdskalde. Vi har ovenfor nævnt den høit betroede Sighvat Thordsøn, som i Kong Olafs sidste Tid var hans Stallare, og hans Søstersøn Ottar Svarte. Senere havde han desuden i sin Tjeneste Islændingerne Thormod Kolbrunarskald*), Gissur Guldbraaskald og Thorfinn Mund. Kong Olaf havde i Førstningen set skjævt til Skaldekunsten, da han fandt der klæbede meget Hedenskab ved den, men denne Fordom tabte sig efterhaanden, saa han endog selv gjorde Vers, naar Leilighed gaves.

Thore Hunds og Karles Bjarmelandsfærd.

Nordlændingen Karle fra Langø havde været et Aars Tid i Kong Olafs Hird og vundet hans fuldkomne Tillid. Vinteren 1024—1025, da Kongen havde taget Ophold paa Oplandene, sendte han ham ud paa en Handelsfærd til Bjarmeland. De skulde være i Fællig, saaledes at hver af dem bar Halvdelen af Omkostningerne og delte det vundne Udbytte ligt. Karle drog strax over Fjeldet til Nidaros, hvor han modtog de Penge, som Kongen havde at tilskyde, og seilede saa afsted paa et velrustet Skib, som Olaf eiede. Da han tidlig paa Vaaren kom nord til Langø, slog hans Broder Gunstein sig i Følge med ham, saa Skibets Besætning udgjorde 25 Mand. Da de var komne til Finmarken, sendte Thore Hund paa Bjarkø Bud efter dem og bad dem om at vente lidt paa ham, saa kunde de holde Samflaade og være i Fællig. Karle sendte da Bud tilbage, at der ikke var noget i Veien for det fra hans Side. Dog maatte han ikke have mere end 25 Mand med sig, og Udbyttet skulde deles ligt mellem Skibene, undtagen hvad Mandskabet havde tilhandlet sig særskilt for egne Penge. Thore var alt reisefærdig, da han fik denne Besked fra Karle; der var ingen Tid til at gjøre nogen Forandring i den Udrustning, han alt havde foretaget, og han drog derfor ivei med sin Langskibs-Busse, der talte 80 Mands Besætning, udelukkende bestaaende af hans Huskarle. I Sandvær vestenfor Rip-

*) Tilnavnet Kolbrunarskald havde han faaet, fordi han digtede et Lovkvæde om en islandsk Kvinde, Thorbjørg, som formedelst sine mørke Øine og sorte Haar kaldtes Kolbrun (ɔ: den sortbrynede).

nesøen laa Karle og Gunnstein og ventede paa ham. Da Gunnstein saa, hvilken Overmagt Thore havde med sig, talte han til sin Broder om, at Thore forekom ham vel mandsterk; „kanske vi gjør rettest i at vende om igjen", sagde han. Karle syntes ogsaa, at Thore havde mange Folk med sig. „Havde jeg vist dette, da jeg var hjemme i Langø, saa skulde ogsaa jeg have taget flere Mænd med. Men vende tilbage vil jeg ikke." Siden spurgte de Thore, hvad det skulde betyde, at han havde taget flere Folk med, end Aftalen var. Men han svarede: „Vi har et stort Skib, som behøver mange Folk. Det tør nok vise sig, at man ikke kan have for mange raske Karle med sig paa en saa vovelig Færd." Paa Reisen nordover saa de kun lidet til hinanden. Naar Vinden var løi, fik Brødrenes Skib Forspranget; friskNede den derimod til, halede Thores Skude ind paa dem.

Saaledes gik det, helt til de kom frem til Bjarmeland. De lagde ind til Kjøbstaden, som laa ved Vinaaen eller Dwina, og begyndte at handle med Bjarmerne. Alle de, som havde noget at handle for, fik fuldt op af Varer. Saaledes kjøbte de en Mængde Skindvarer, Graaverk, Sobel og Bæverskind. Da Kjøbstevnet var sluttet, lagde de igjen ud af Elven og opsagde Freden med Landsfolket.

Ude i Sandviken holdt Besætningen paa de to Skibe Stevne med hinanden. Thore Hund spurgte da, om nogen havde Lyst til at gaa op i Landet for at vinde Gods. Det havde ingen noget imod, især naar man kunde have nogen let Udsigt til Fangst. „Gods var der nok af," mente Thore, „men det var det værste, at der kunde være Fare forbunden med at hente det." De øvrige sagde, at det fik være det samme; det var altid et Forsøg værd. Thore Hund, som kjendte meget nøie til Bjarmernes Levevis og Skikke, forklarede dem da: „Naar rige Mænd her i Landet dør, skal hans Løsøre skiftes mellem ham og Arvingerne, saaledes at han beholder en Trediedel eller Halvdelen, stundom mere, stundom mindre. Det, som falder paa den afdødes Part, gjemmer man bort; enten graver man det ned i Skoge og i Hauge, eller ogsaa lægger man det i Huse, som er indrettede dertil." Han sagde, at de skulde gjøre sig rede til Færden henimod Aftenen, og det blev da aftalt, at de skulde holde tæt sammen, baade naar de plyndrede, og naar Styresmændene gav Tegn til Opbrud.

De satte Mænd til at holde Vagt paa Skibene, og derpaa gik de i Land. Veien gik først over nogle flette Marker; siden kom de ind i en stor Skog. Thore gik i Spidsen for Troppen, der for stilfærdigt frem, medens Brødrene Gunnstein og Karle sluttede den. Efter hvert som de bevægede sig fremad, blænkede de Barken af Træerne for at finde Veien tilbage igjen. Omsider kom de ind paa en stor Rydning, som var indhegnet med en høi Skigard. Paa denne var der en Dør, som var tillaaset. Ved den Gard pleiede sex af Landets Mænd at holde Vagt hver Nat, to og to ad Gangen.

Nu traf det sig saa, at den Vagt, som skulde afløses, var gaaet hjem, og de, som skulde afløse den, endnu ikke var komne. Thore gik derfor til Skigarden, krøgede Øxen fast, halede sig op efter Skaftet og kom saaledes over. Paa samme Tid og paa samme Vis kom Karle over paa et andet Sted. De tog nu bort Slagbommen, som holdt Døren igjen, saa deres Følge slap ind. „Paa Tunet her," sagde Thore, „har vi en Haug, som helt igjennem er rørt sammen af Guld, Sølv og Muld. Den kan I give Eder ifærd med. Men her staar ogsaa Bjarmernes Afgud, Jomale; ham maa ingen understaa sig at røre." Alle gav sig nu ifærd med at plyndre Haugen og stak de Kostbarheder, de fandt, til sig i sine Klæder. Men som man kan skjønne, fik de ogsaa meget Muld med. Da de nu havde taget til sig saa meget, som de var gode for at bære, gav Thore Tegn til Opbrud. „Nu skal I gaa først ud", sagde han til Gunnstein og Karle, „men jeg skal gaa sidst". Alle gik da ud af Døren. Thore sneg sig da i Hemmelighed ind igjen og løb bort til Jomales Billede, greb en Sølvbolle, fuld af Sølvpenge, som stod paa dets Knæ, heldte Sølvpengene ind i Barmen, stak Armen ind i Bollehadden og vilde gaa ud af Ledet. Her mødte han Karle, som var vendt tilbage for at søge efter ham. Da han blev var Sølvbollen, Thore bar paa Armen, syntes han, at ogsaa han burde have en Gave af Jomale. Han fik da Øie paa et tykt Smykke, Billedet havde om Halsen, men dette var fæstet bag ved Nakken med en Snor. For at faa det vilde han hugge Snoren over, men i sin Iverighed hug han saa voldsomt til, at Hovedet røg af med et Brag, som vakte baade Forundring og Skræk hos hans Følge; men Smykket fik han dog. I det samme kom Vagtmændene til og stødte i sine Horn. Rundt om fra svaredes der med Lurblæst. I Hui og Hast styrtede Nordmændene afsted gjennem Skoven og hen over Sletten, forfulgte af Bjarmerne, der udstødte de fæleste Skraal og Brøl. Thore Hund gik bagerst af alle; af en Sæk, som to Mænd bar foran ham, tog han noget, som saa ud som Aske, strøede det paa Veien og kastede det frem over Folket. Saaledes gik det til, siger Sagaen, at Bjarmerne ikke kom Nordmændene nær, saa de kunde tilføie dem noget. Men Karle og hans Mænd kom først til sit Skib og lagde fra Land uden at vente paa Thore. De var allerede langt ude paa Gandviken, før Thore havde faaet Seilet op paa sit Langskib. Det var endnu lyst om Natten, saa de kunde fortsætte Reisen uafbrudt. Saaledes gik det, indtil Karle en Aften lagde til ved nogle Øer for at bie paa Strømfald, da der var sterk Søgang forude. Her indhentede Thore dem. Han lod sig ro bort til Brødrenes Skib, gik ombord og forlangte at faa Halssmykket udleveret. „Alle de Kostbarheder, som tilhørte Jomale-Billedet, sagde han, tilkom ham med Rette; thi ham havde de at takke for at de slap væk uden Mandetab. Karle havde derimod ved sin Uforsigtighed bragt dem i den største Fare." Karle indvendte, at han havde tiltænkt Kong

Olaf dette Smykke, da han skulde have Halvparten af, hvad denne Færd indbragte. „Men vil du have det, saa faar du drage til ham. Kanske han ikke bryder sig større om det, siden jeg har taget det af et Afgudsbillede.“ Thore vilde da, at de skulde drage op paa en af Øerne for at dele Fangsten. Herpaa vilde Gunnstein ikke indlade sig, da de just havde faaet det Strømskifte, de havde ligget og ventet paa, og derfor maatte seile. Karle og Gunnstein havde siden Forsprang hele Tiden, indtil de kom forbi Landets nordligste Pynt. Her lagde de en Kveld ind til Geirsvær i Tuefjorden ved Magerøen. Thore Hund fortøiede sit Skib inde i Havnen, medens Gunnstein og Karle holdt sig længere ude. Da Thore havde tjeldet, gik han med en Del af sine Mænd op paa Land og hen til det Sted, hvor Brødrenes Skude laa. Han raabte ud til Skibet og bad dem om at komme i Land. De gjorde saa. Her forlangte han igjen, at de strax skulde dele det Hærfang, de havde taget. Brødrene mente, det fik være tidsnok, til de kom hjem i Bygden. Thore lod falde nogle Ord om, at sligt ikke stemte med Skik og Brug, og at han ikke kunde være saa ganske sikker paa, at intet blev stukket tilside. De taltes nu ved herom en Stund uden at komme nogen Vei, da enhver holdt fast ved sin Mening. Thore lod nu, som han vilde gaa indover til sit Skib igjen; men da han var kommen et Stykke paa Vei, bød han sine Mænd bie og vendte om. Han bad Karle om at faa tale med ham under fire Øine. Karle kom; men i det samme de mødtes, rendte Thore sit Spyd gjennem ham med de Ord: „Her skal du kjende en Bjarkøing, Karle. Kanske du drager Kjendsel paa Spydet Selshevner?“ Karle, der var rammet paa Midjen, styrtede død om. Da Gunnstein og hans Mænd saa, hvad der foregik, ilede de til, mens Thore vendte tilbage til sine Mænd. Karles Lig blev nu bragt ombord, og Gunnstein fandt det klogest at komme bort fra Thores Nærhed saa hurtigt som muligt. Thore Hund satte ogsaa Seil til. Farvandet mellem Øerne var gunstigt for Gunnsteins Skude, som laa lettere under Styret, men alligevel halede Thore sterkt ind paa ham. Da Gunnstein var kommen udenfor Lengviken strax østenfor Senjen, saa han intet andet Raad for sig end at rende Skibet paa Land og søge sin Redning i Flugten. Thore Hund og hans Mænd satte efter. Men takket være en troldkyndig Kvindes Bistand lykkedes det ikke Thore at finde Gunnsteins Skjulested, saa han maatte vende om med uforrettet Sag. Men Gunnsteins Skude plyndrede han til mindste Fjær, fyldte den siden med Sten og slæbte den ud paa Fjorden. Her hug han Hul i Bunden paa den og sænkede den ned. Om Høsten kom Gunnstein som en fredløs Flygtning sydover til Kong Olafs Hird. Han turde af Frygt for Thore Hunds Efterstræbelser ikke blive siddende paa sin Gaard paa Langøen, ja ikke engang opholde sig i Nordland. Olaf tog sig derfor af ham og lod ham blive ved Hirden, idet han lovede at rette paa hans Sag, saasnart det var ham muligt.

Kong Olafs Rustninger. Finn Arnesson og Thore Hund. Haarek paa Thjotta og Aasmund Grankelsson. Tog til Danmark. Slaget i Helgeaaen.

Allerede før Kong Olaf mødtes med Anund Jakob i Konghelle, havde han begyndt at foretage Rustninger. Paa samme Tid, som Forhandlingerne om et Forbund med Sverige indledede**s**, sendte han sin hengivne Hirdmand Finn Arnesson nord til Haalogaland for at udbyde Leding den følgende Vaar (1026). Om Vinteren drog Finn op til Haalogaland paa en Skude med 30 Mands Besætning. Han stevnede strax Thing, hvor han frembar Kongens Erinde for Bønderne og krævede Leding. Bønderne her havde store Ledingsfartøier, som de strax begyndte at udruste ifølge Opbudet. Finn sendte nogle af sine Ledsagere i Forveien til Thore Hund paa Bjarkø for at stevne denne til Vaabenthinget, som skulde holdes i Vaagen. Thore udrustede strax paa egen Bekostning den Langskibsbusse, han Aaret i Forveien havde brugt paa Bjarmelandsfærden. Da Finn indfandt sig til Stevnet, fandt han en betydelig Flaade forsamlet her. Efter at have undersøgt, om Haleygernes Vaaben var i forsvarlig Stand, henvendte han sig til Thore Hund og spurgte ham, hvad Bod han vilde byde Kongen for Drabet paa Karle og Skibsranet i Lengvik. Da Thore saa, at han paa alle Sider var omringet af bevæbnede Mænd, skjønte han, at det ikke kunde nytte at tænke paa Modstand, og sagde derfor: „Mit Tilbud er snart fremført: jeg fæster min Sag til Kongens Dom". „Du faar nok finde dig i et mindre hæderligt Vilkaar," sagde Finn, „og fæste Sagen til min Dom." „Gjerne det", svarede Thore. Finn bestemte da, at Thore skulde udrede ti Mark Guld til Kongen, ti Mark til Gunnstein og Karles øvrige Frænder og bøde Skibsranet med ti Mark, samt udlevere det Smykke, han havde taget af Karles Lig. Thore svarede, at han ikke vidste af noget Smykke at sige, og bar sig for, at Boden var for svær. Han bad derfor om Henstand saa længe, til han kunde faa laant Pengene af sine Venner og Kjendinger. Men Finn var døv paa det Øre. „Udreder du ikke Boden strax, bliver der intet Forlig af", sagde han, fældede Spydet og gik Thore ind paa Livet. Denne tog da af sig det Halssmykke, han havde røvet af Karles Lig, og gav det til Finn. Derpaa snuede han om og

gik ud paa sit Skib, fulgt af Finn og mange af hans Mænd. Finn begyndte nu at ransage Skibet. Under Tiljerne ved Masten lagde han Merke til nogle svære Tønder. Han pegte paa dem og spurgte Thore, hvad han havde i dem. „Det er mit Drikkeforraad", sagde Thore. „Naar du har saa meget Drikke, sagde Finn, „saa synes jeg altid, du kan give os lidt med, siden vi nu er i Fællig med dig." Thore bød en af sine Mænd at tappe i en Bolle for Finn og hans Mænd; det var den bedste Drik, man kunde ønske sig. Selv gik Thore frem og tilbage paa Skibet og talte snart med den ene, snart med den anden. Finn raabte da op til ham og bad ham komme frem med Pengene. Thore sagde da, at de skulde gaa op paa Land, saa skulde han udrede Bøderne der. Finn føiede ham heri, og Thore begyndte nu at tælle op Pengene i Sølv. Først kom han frem med en Pung, hvori der var 10 Mark Sølv, siden med en hel Mængde Smaaknytter, af hvilke nogle indeholdt en Mark, andre en halv Mark, enkelte ogsaa kun nogle faa Ører. Thore gjorde en Undskyldning for, at han ikke havde det anderledes; men han havde brugt op sine Reisepenge, sagde han, og dette var Summer, som forskjellige Folk havde laant ham. Derpaa gik han ud paa Skibet igjen; da han vendte tilbage, havde han med sig en hel Del lignende Knytter, af hvilke han udredede Sølvet i Smaapluk. Saaledes droges Tiden ud til langt paa Kveld, og de fleste havde allerede forladt Pladsen. Finn saa, hvorledes Kredsen om ham tyndedes; endnu var ikke en Trediedel af Bøderne betalt. Hans Mænd begyndte ogsaa at blive utaalmodige. „Det gaar sent med Udbetalingen, Thore. Jeg kan tænke, det gaar dig haardt til Hjerte at udrede Pengene. Det faar da for denne Gang være nok med dette, saa kan du betale det, som staar igjen, til Kongen selv." Finn stod da op og gik bort. Thore raabte efter ham: „Det var kanske bedst, vi skiltes nu, Finn. Men du kan være rolig for, at min Gjæld til Kongen skal blive saa vel betalt, at hverken Kongen eller du skal finde Betalingen for liden." Finn styrede strax efter den bortdragende Flaade. Det drog temmelig længe ud, før Thore blev færdig; da han var kommen udenfor Havnen, satte han ud paa Vestfjorden og holdt siden tilhavs. Han for saa langt fra Land, at Fjeldene laa som blaa Holmer i Brynet. Da han naaede Nordsøen, satte han Kursen for England. Ved sit Komme herhen fandt han den bedste Modtagelse hos Kong Knut. Da viste det sig og, at det ikke hang rigtig sammen med hans foregivne Pengemangel. Thi de store Tønder, han havde liggende ved Masten, var forsynede med dobbelt Bund. Kun det lille Rum mellem Bundene indeholdt Drikke, men forøvrigt var Tønderne fyldte med Graaverk, Bæver og Sobelskind, og han havde ogsaa vidst at bringe det Gods i Sikkerhed, som han og Karle havde vundet i Bjarmeland.

Blandt dem, som fulgte Ledingsudbudet fra Haalogaland, var ogsaa Haarek af Thjotta, der havde bemandet en prægtig Tyvesesse, han eiede,

med sine Huskarle. Hans Modstander, Aasmund Grankelssøn, havde allerede begivet sig førpaa til Kongen. Om Vinteren havde han været i sin Syssel paa Haalogaland og var da kommen i alvorlig Strid med Haarek. Denne havde for længere Tid tilbage sat sig i Besiddelse af et Udvær, som laa under gamle Grankells Gaard. Men nu satte Aasmund sig imod Haareks Overgreb, og da hans Huskarle om Vaaren reiste ud paa Været, havde Aasmund passet dem op, taget fra dem det Veidefang, de havde gjort, og derhos givet dem en banket Trøie. Haarek havde bestemt sig til at æske Kongens Dom i Sagen, naar de mødtes.

Fra Mødet i Konghelle havde Kong Olaf begivet sig vestover dels for at udbyde Ledingen, dels for at modtage den Hær og Flaade, som var ventendes nordenfra. Han havde forud bestemt, at Ledingsfolket skulde samles ved Herøerne paa Møre. Der hengik dog nogen Tid, inden alle Lendermænd og Skibe indfandt sig. Foruden Haaleygerne, som Finn Arnessøn havde udbudt, fremmødte alle Lendermænd fra den nordlige Del af Landet, med Undtagelse af Einar Thambarskelver, der blev siddende i Ro paa sin Gaard. Til den betydelige Hær, Kong Olaf allerede havde med sig, sluttede der sig efter hvert ogsaa Ledingstropper fra de sydlige Hereder. Da man havde naaet til Hørdaland, spurgtes det, at Erling Skjalgssøn havde rustet fire Skibe. Et af dem — det var en stor Skeid — styrede han selv, de tre andre, der var Tyvesesser, stod under hans Sønners Befaling. Med disse Skuder havde han taget Veien over til England. Det er sandsynligt, at Olaf ikke havde noget imod, at Erling sluttede sig til hans aabenbare Modstandere. Da han hørte, at Thore Hund var dragen over til Knut, sagde han ialfald: „Thore er min Uven, og jeg tænker altid, det er bedre, at han er mig fjern end nær.“

Kong Olaf drog med en vel udrustet Flaade paa 60 Skibe ned gjennem Kattegat. Han gjorde Landgang paa forskjellige Steder af Sjællands Kyst og herjede Landet paa det grusomste med Drab og Plyndring. Paa samme Tid drog Anund Jakob, Sviarnes Konge, frem langs Skaanes Bred med en Flaade paa 120 Skibe og spredte Ødelæggelse om sig, hvor han for. Da Kongerne mødtes, sluttede de sig sammen og kundgjorde for sine Krigsfolk og Landets Indbyggere, at de agtede at underlægge sig Danmark, og at de derfor krævede Hylding og Lydighed af Folket.

Danmark styredes paa denne Tid af Ulv Jarl, der var gift med Knuts Søster Estrid (Aastrid). Han raadede næsten som en Konge; thi hans Svoger pleiede at være borte fra Landet 6—7 Aar i Træk. Han lod strax udbyde Leding og havde snart en stor Hær og Flaade samlet.

Knut havde imidlertid i England faat Bud om den Fare, som truede hans Rige. Paa samme Tid, som Thore Hund og Erling Skjalgssøn naaede Landet, kom ogsaa en Skaaning, Haakon fra Stangeby, til ham

med Efterretning om de Rustninger, som den svenske Konge foretog. Knut ilede da sit Fædreland til Undsætning med en stor og prægtig Flaade, i hvilken ogsaa Erling Skjalgssøn, Thore Hund og andre Nordmænd befandt sig. Selv styrede Knut et Drageskib paa 60 Rum: dets Stavn var prydet med et forgyldt Dragehoved, og det førte Seil, som var stavede med blaat, rødt og grønt. Et mindre Drageskib paa 40 Rum, som Haakon Eriksson Jarl styrede, var udrustet paa lignende Vis. Desuden var alle Skibe malede over Vandlinien.

Knut styrede med sin Flaade over til Jylland, hvor Ulv Jarl allerede ventede ham med Ledingen af Danmark. Derpaa drog de i Forening over til Sjælland, som Olaf og Anund Jakob havde forladt paa Rygtet om, at Knut rykkede frem. De drog nu langs Skaanes Kyst og herjede, hvor de kom.

Den forenede norske og danske Flaade lagde op i Helgeaaen i den nordøstlige Del af Skaane. Denne korte, men brede Elv danner Afløbet for en Række af Søer, deriblandt den store Helgesjø, og falder ud i Hano-Bugten, nord for Bornholm. Da Kongerne hørte, at Knut fulgte efter dem, besluttede de sig til at oppebie hans Komme herhen og søge at berede ham en varm Modtagelse. Anund Jakob skulde have Tilsynet med Flaaden, medens Kong Olaf med sine Mænd begav sig op i Landet, hvor han tilstoppede Helgesjøen ved dens Udløb med en Dæmning af Torv og Træ og forenede den ved Diker og Grave med de omliggende Smaasøer. I Elveløbet lod han en Mængde Trær og Stammer henkaste. Ved disse Anstalter steg Helgesjøen høit over sine Bredder, medens der kun var lidet Vand i Elven.

En Kveld meldte Anunds Speidere, at Knuts Flaade var under Opseiling og allerede var naaet tæt under Land. Sviakongen lod da blæse Hærblæst; hans Folk tog Tjeldene ned og iførte sig Hærklæder. Derpaa lagde Flaaden ud af Havnen og indtog en slagfærdig Stilling paa dens Østside. Da Knut kom til Helgeaaens Os og fandt Havnen rømmet, lagde han ind i den med sine Skibe. Der var dog langtfra Rum for dem alle, og den største Del af dem maatte derfor blive liggende ude paa Havet. Det var imidlertid for sent paa Dagen til, at Striden kunde begynde. En Del af Danskerne fik derfor Lov til at gaa i Land.

Anund havde imidlertid sendt Bud opover til Olaf, at nu var Knut gaaet i Fælden. Olaf drog da nedover til sine Skibe igjen i Løbet af Natten; men forinden havde han ladet Dæmningen bryde. De sammenhobede Vandmasser, som herved frigjordes, styrtede med Voldsomhed og Fossebrag ud i sit gamle Leie og trængte over Bredderne, rev med sig de Tømmerflaader og Trær, som var væltede i Veien, og drev dem ned mod Havnen, hvor Danskernes Skibe laa. Den Forvirring og Ødelæggelse, som denne uventede Flom bevirkede, trodser enhver Beskrivelse. Skibene kantrede

under Sammenstødet med de Tømmermasser, som kom styrtende nedefter Elven, eller reves løs fra sine Fortøiningspladse. Paa enkelte af dem kastede Mandskabet sig overbord for at redde sit Liv ved at svømme tillands. Paa andre kappedes Ankrene, saa de i den sterke Strøm drev i fuldstændigt Virvar om hverandre. En stor Del af Krigsfolket, som befandt sig paa Landjorden, druknede ogsaa under Oversvømmelsen. Den store Drage, som Knut selv var ombord paa, drev ud mod Kongernes forenede Flaade, uden at man var istand til at faa den vendt med Aarerne i den sterke Strøm.

Virkningen af det Baghold, som var lagt af Kong Olaf, svarede dog ingenlunde til Forventningerne. Thi den største Del af Danernes Flaade laa udenfor Elveoset og Havnen og forblev derfor uberørt af Vandflommen. Da Knuts Skib drev østover, gav Kongerne strax Befaling til at angribe det. Rundt om det lagde de norske og svenske Skibe sig; men da det havde høie Borde, ragede det som en Borg opover Angriberne, som ogsaa fik føle, at de havde med Kjærnetropper at gjøre. Ulv Jarl og hans Mænd ilede Knut til Undsætning og snart var Striden i Gang under Holmen, der ligger ret ud for Helge-Aaens Udløb. Olaf og Anund merkede nu, at de ikke kunde staa sig mod Knuts Overlegenhed, og trak sig derfor tilbage, inden den øvrige Del af Danernes Flaade kunde komme til. Selv havde de intet Mandetab lidt. Derimod havde Danerne mistet mange Folk, hvis Lig drev i Land og af Egnens Bønder jordedes ved Aasum Kirke.

Kongerne Anund og Olaf seilede østefter langs Kysten og lagde om Kvelden ind i Havnen Barvik. Om Natten rømte en stor Del af Mandskabet paa de svenske Skibe, og Misnøiet med den lange Ledingsfærd gav sig ogsaa Luft paa andre Maader. Paa et Thing, som Kongerne den følgende Morgen holdt, foreslog Anund, at Hærene skulde opløses og hver vende hjem til sit, inden de endnu havde tabt noget. Han indbød Olaf og hans Mænd til i dette Fald at tage Vinterophold i Sverige eller — om de skulde foretrække det — at lægge Tilbageveien til Norge over Land gjennem Sverige, hvor almindelig Gjæstfrihed skulde blive dem vist. Olaf takkede for Tilbudet, men fandt det dog bedst at vente, til man saa, hvad Knut vilde tage sig fore. Rykkede han frem, skulde de trække sig tilbage. Men vendte han om til Danmark, vilde hans Hær sprede sig, og da kunde de atter med Held gaa angrebsvis tilverks.

Knut vilde imidlertid ikke drive Modstanderne til det yderste og indvikle Danmark i en Krig med Sverige, hvis Folger kunde blive vidtrækkende nok, saa meget mindre, som han havde bragt i Erfaring, hvor stor Ulyst Sviarne havde paa Krigen. Han brod derfor igjen op og seilede til Øresund med sin Flaade. Her vilde han passe op Kong Olaf, om denne med sine Skibe skulde søge at tiltvinge sig Gjennemfart.

Da Olaf hørte, hvilken Stilling Kong Knut havde indtaget, foreslog

han, at Nordmændenes og Sviarnes Hær skulde holde sammen til Høsten, for da at rette et samlet Angreb paa Danerne. Men Sviarne satte sig af alle Kræfter imod denne Plan. Der var da intet andet for Olaf at gjøre end at drage over Land til Norge. Han sendte sine Skibe øst til Kalmar, hvor de blev satte paa Land. Sviakongen lovede at tage dem tilligemed det efterladte Redskab i sin Varetægt. Selv brød han op med sine Mænd og drog gjennem Smaaland og Vestergautland til Norge, hvor han tog Vintersæde i Sarpsborg.

Der var dog en, som ikke fulgte Hæren, da den tog hjem over Land. Det var Haarek af Thjotta. Denne havde længe næret Nag til Kong Olaf, og Udfaldet af hans Sag mod Aasmund og Grankell havde neppe gjort ham blidere, skjønt han endnu dulgte sit Fiendskab. Paa det Thing, hvor Olaf kundgjorde for Hæren sin Beslutning at drage Landeveien, erklærede Haarek, at han duede ikke til at gaa, gammel og tungfør som han var, og at han ikke havde Lyst til at opofre sit gode Skib. Kongen tilbød vel at lade ham bære; men Haarek blev ved sit og mente, at han nok skulde slippe frem gjennem Øresund, om det end laa fuldt af danske Skibe. Han fik sin Villie frem. Da han kom til Øresund, lod han Seilet og Masten med den forgyldte Vindfløi tage ned og Skibet dække med graa Tjeld over Vandgangen. Kun i Forrummet og Agterrummet førte nogle Mænd Aarer; de øvrige fik Befaling til at huke sig ned saa godt, de kunde. Knuts Mænd blev nok var det mastløse, uanselige Skib, som seg langsomt frem under de tunge Aaretag, men tog det for at være en Sildeskude og lod det passere. Men neppe havde Haarek Øresund og Knuts Flaade bag sig, før han reiste Masten med Vindfløien og heisede sit snehvide Seil med blaa og røde Staver i. Da Danerne saa dette stolte Syn, meldte de Knut, at nu var Kong Olaf sluppet væk. Men Knut vidste nok bedre Besked. „Ikke er Olaf saa djærv, at han skulde vove sig ind i vor Flaade. Dette maa være Haarek af Thjotta eller en anden saadan Mand."

Knuts Pilgrimsfærd til Rom. Olaf paa Oplandene. Thore Olvessøns Drab.

Da Kong Knut om Høsten 1026 erfarede, at den norske og svenske Hær var opløst og at Olaf allerede var paa Tilbageveien til sit Rige, begyndte han at tænke paa andre Foretagender. Allerede i længere Tid

havde det været hans Agt at tiltræde en Pilgrimsvandring til Rom, og da Udsigterne til Fred nu var særdeles lovende, besluttede han sig til at iverksætte denne Plan.

Over Jul brød han op fra Sjælland og drog over Ribe langs Nordsøens Kyst til Flandern, hvorfra Færden fortsattes over Burgund til Italien. Overalt viste han stor Rundhaandethed lige over for Kirker og Klostre, og hans Ros var i alles Munde. „Hvad han gjorde andre Steder", skriver en flandersk Munk, „vil jeg ikke tale om; men hvad han gjorde i St. Omer, vil jeg anføre som et Exempel, fordi jeg den Gang var Broder i Klosteret. Jeg saa selv, hvorledes Kongen med største Ærefrygt traadte ydmyg ind i Klostrets Haller. Med nedslagne Øine og under heftig Graad paakaldte han Gud, slog sig for Brystet og anraabte de hellige Mænd om Miskundhed. Da han skulde yde sine kongelige Gaver paa de hellige Altere, bar en Mand dem frem i sine Kappeskjøder, og han lagde dem med egne Hænder paa Alteret, som en glad Giver. Ja, jeg saa, hvorledes han opsøgte hvert eneste Alter, om det end var nok saa ringe, trykkede et Kys paa det og ofrede. Endelig samledes de fattige, og de fik hver især sin rigelige Del."

Under Opholdet i Rom traf Knut sammen med Kong Rudolf af Burgund og Tysklands Hersker Konrad II, som havde indfundet sig her for at modtage Keiserkronen. Den 26de Marts fandt den høitidelige Kroning Sted i Peterskirken. I Sommerens Løb drog Knut tilbage til England.

Efter Slaget i Helgeaaen var Erling Skjalgssøn vendt hjem til Jæderen. Ved Afskeden havde Knut skjænket ham rige Gaver og lovet ham større Veitsler end han nogensinde tidligere havde havt, om han vilde hjælpe ham til at vinde Norges Rige. I Følge med ham kom ogsaa nogle Sendebud fra Knut; de førte mange Penge og Kostbarheder med sig. I Løbet af Høsten og Vinteren drog de vidt og bredt om i Landet, og ved deres Bestikkelser faldt mange fra Olaf og lovede i Stedet Knut Troskab og Hengivenhed.

Olaf havde allerede længe merket, hvorledes Knut kjøbte Sjæle for Guld, og han vidste næsten ikke, hvem han kunde nære Tillid til. Hans Hirdskald Sighvat Thordssøn havde nys før foretaget en Handelsfærd til Rouen. Paa Tilbageveien havde han besøgt Kong Knut, og Rygtet var nok gaaet foruд for ham, hvilken Yndest der var bleven ham vist af den danske Konge. Da han saa kom til Kong Olaf i Sarpsborg, lod denne, som han hverken saa eller kjendte ham. Da kvad Sighvat et Vers, hvori han bad Kongen om at anvise ham, Stallaren, en Plads i Hallen. „Jeg ved ikke," sagde Kong Olaf, „om du nu er min Stallare, eller om du er bleven Knuts Mand." Sighvat kvad da et andet Vers, hvori han fortalte, at Knut havde tilbudt ham Plads i sin Hird, men at han havde afslaaet det, da han ikke kunde tjene to Konger. Han paastod, det havde været hans Bagvaskere, som havde været ude; thi han havde kun været Gjest hos Kong

Knut. Olaf anviste ham da den Plads, han tidligere havde havt, og snart var Sighvat i samme Gunst hos Kongen som før.

Sighvat vidste imidlertid saare vel, hvilke store Bestræbelser Danerkongen gjorde for at faa Olafs Mænd dragne over paa sit Parti, og han lod i nogle af sine Viser falde Ord om, at Olaf ikke kunde være tryg for sine nærmeste Omgivelser engang.

Strax over Jul tiltraadte Kongen sin Reise til Oplandene. Siden han tog Veitsler her, var der endnu ikke hengaaet saa lang Tid, som det var lovbestemt; men da han havde mange Folk om sig og derhos ikke havde faaet nogen Indtægt fra den nordlige Del af Landet, da han havde havt Leding ude om Sommeren, blev han nødt til at gribe til denne Udvei. Lendermændene og de mægtigste Bønder viste ham den største Imødekommenhed og indbød ham og hans Mænd til Gjestebud for paa denne Maade at lette ham i hans Bekostninger.

Olaf kom paa denne Færd helt nord til Østerdalen, som dengang kun var lidet bebygget; de faa Gaarde, som der fandtes, laa for det meste i Rydninger og ved Vandene, og store Skogstrækninger skilte Bygderne ad. Hist og her havde Rømningsmænd fra de tilgrænsende Egne slaaet sig ned. Tilstanden heroppe havde i det hele Nybyggerlivets Præg. Lov og Ret var temmelig ukjendt, og Kvægtyverier og Ran hørte til Dagens Orden.

Da Olaf undersøgte disse Forhold, kom det op, at en Aarmand ved Navn Bjørn, der bestyrede en af de Gaarde, som Dronning Aastrid havde faaet i Morgengave, var den værste Tyv og Røver. For Aastrids Skyld lod Kongen ham beholde Livet, dog paa det Vilkaar, at han strax skulde forlade Landet.

Her i Dalen traf Olaf hel uventet paa Skyldfolk. En Nybygger ved Navn Raud indbød Kongen og hans Mænd til Gjestebud. Olaf indfandt sig og blev beværtet paa det prægtigste. Han erfarede, at Raud var svensk af Fødsel. Hans Hustru Ragnhild var en Datter af Oplandskongen Ring, som 10 Aar i Forveien var dreven i Landflygtighed. Deres to Sønner, Dag og Sigurd, var overmaade forstandige Mænd, og de havde Ord for at se, hvad ingen anden kunde øine. Under Opholdet her fik Kongen vide, hvorledes Knuts Bestikkelser ogsaa i disse afsidesliggende Egne havde undergravet hans Indflydelse.

Ikke længe i Forveien havde Kalf Arnessøns Stifsøn Thore Olvessøn giftet sig ind i en af de rigeste og mest ansete Ætter paa Hedemarken, hvor han havde nedsat sig. Thore var dengang atten Aar gammel og udmerkede sig ved Skjønhed og Styrke. Folk spaaede, at han vilde blive en gjæv Høvding. Thore modtog Kongen med et prægtigt Gjestebud, hvorved han hverken sparede paa Mad eller Drikke, og Gjesterne befandt sig meget vel her. Men Olaf betragtede Thore med mistænksomme Øine. Thi

han havde spurgt, at han havde modtaget Gaver af Kong Knut og vilde svige ham, saasnart Leilighed gaves. Under Gildet, da Lystigheden var paa sit høieste, og Thore gik om og saa sine Gjester tilgode, lod Kongen ham kalde for sig. Thore traadte frem for Kongens Bord og støttede Hænderne paa dette. „Hvor gammel er du Thore?“ spurgte Kongen. „Atten Aar“, svarede Thore. „Du er stor for Alderen“, sagde Kongen, tog ham i Armen og strøg ham med Haanden op mod Albuen. „Tag varligt“, bad Thore. „Jeg har en Byld der“. Kongen følte noget haardt under og sagde: „Ved du da ikke, at jeg er Læge? Lad mig se paa den“. Nu kom det for en Dag, at Thore bar en diger Guldring paa Armen. „Den har du faaet fra Kong Knut?“ spurgte Olaf. Thore kunde ikke negte for det. Kongen lod ham strax gribe og sætte i Jern. Da traadte hans Stiffader Kalf frem og bad Kongen modtage Bøder for hans Forseelse. Men Kongen var saa vred, at det ikke nyttede nogen at faa formildet den Dom, han havde affagt paa Forhaand, og Thore maatte dø. Hans Henrettelse vakte den største Harme paa Oplandene og i Throndhjem, hvor han havde sin meste Slægt.

Kong Olafs Forsvarsanstalter og Vinterreise til Throndhjem. Erling Skjalgssøns Fald.

Olaf vidste meget godt, at det ikke vilde vare længe, før Knut fornyede sit Angreb paa ham. Om Sommeren, da Danekongen opholdt sig paa sin Romafærd, søgte Kongen at opbyde Ledingen i Viken. Men Knuts Guld havde blændet Høvdingernes Øine, saa de viste sig kun lidet villige til at yde Kongen den Tjeneste, han forlangte, og Bønderne skræmtes ved løse Rygter om uhyre Rustninger, som foretoges i Danmark og England. Det var derfor kun liden Hjælp af Folk og Skibe, som det lykkedes Olaf at tilveiebringe paa denne Kant af Landet. Sighvat Skald, der tidligere ved forskjellige Leiligheder havde udtalt sin Harme over det Forræderi, som tyndede Kongens Hær, gav ogsaa nu sin Sorg Luft i en Vise. „Det nytter ikke at dølge“, sagde han, „at Kong Knut vil komme og se til os i Sommer. Han har en stor Hær, som I nok har spurgt; men som Sagen nu staar, har vi liden Styrke at møde hans Hær med, og Landsfolket lader heller ikke til at være at tro paa. Det vilde dog være en Skam, om Lands-

folket lod Kongen, som selv ikke kjendte til Frygt, staa hjælpeløs. Flugt vilde ansees for Mangel paa Mod. I denne Tid, da Kongens Fiender uddelte Penge og hans Venner faldt fra, var det enhvers Pligt at bruge sig saa godt, han kunde, selv om man ingen Hjælp skulde faa."

Da de Ledingsskibe, som stødte til Kongen, kun var smaa og slet rustede, sendte han en Del af sine Folk østover til Gautland for at hente de Skibe og det Redskab, han havde lagt op der om Høsten. Ved sit Komme derhen fandt Olafs Mænd Skibene i en saa ussel Forfatning, at de ansaa det for tjenligst at brænde de fleste. Kun tretten var i nogenlunde forsvarlig Stand, og med disse og det efterladte Redskab og Forraad vendte de efter megen Møie tilbage til Olaf gjennem det af danske Krydsere opfyldte Øresund.

Olaf opholdt sig i Viken om Sommeren og Høsten 1027 for at være ved Haanden, om Danerne maatte gjøre Anfald paa disse Egne af Landet. Da dette udeblev, besluttede Kongen midt paa Vinteren at drage nord til Throndhjem for at samle Folk og Skibe, hvormed han det næste Aar kunde byde Danerne Spidsen, om de da vilde gjæste Landet. Han brød op med nogle faa Skuder og de Mænd, som vilde følge ham. Blandt dem var Aaslak Fitjaskalle, Halldor, en Søn af Brynjulf Ulvalde paa Vetteland, og Arnessønnerne. Kalf Arnessøn havde trods Thore Olvessøns Henrettelse endnu ikke forladt Kongens Tjeneste. Færden gik kun langsomt for sig, da man fik daarlig Vør. Kong Olaf søgte saavidt muligt at holde sin Reise hemmelig og lagde derfor sjelden eller aldrig til Land. Ved Seløerne, hvor han laa en liden Stund, fik han af nogle Kjøbmænd høre, at Erling Skjalgssøn lod holde Udkig efter ham, havde sin store Skeid og andre Skibe seilklare og havde samlet en anseelig Styrke. Da Kongen kom nord til Eikundasund (Ekersund) spurgte han og Erling gjensidig til hinanden, og Erling drog endnu flere Folk til sig.

Om Morgenen den 21de December var Luften tung og sludfuld, og der blæste en stærk Kuling fra Syd. Paa Kongens Skib var man i stort Beraad om, man skulde lægge ud eller ei. Da lod Halldor fra Vetteland det Ord falde: „Jeg tænker nok, vi havde fundet Vøren hovelig, hvis Erling havde indbudt os til Lag paa Sole". Det slog an. Kongen befalede at tage Tjeldene ned og styre ud af Havnen.

Man havde ikke seilet længe, før man merkede, at man havde Erling Skjalgssøns Flaade efter sig. Kongens Skibe, der var vasstrukne, siden de havde ligget ude hele Sommeren, og derhos var tungt ladede, magtede ikke at skyde saa sterk Fart, at man kunde have stort Haab ombord om at komme unda. Erlings Skibe, der kun førte sit Mandskab, halede derfor ind paa dem. Fremst kom Erlings store Skeid, som var vel kjendt som en udmerket Seiler. Den gjorde heller ikke denne Gang sit Rygte til Skamme og var snart saa langt forud for sit Følge, at Erling fandt det rettest at

tage Rev i Seilet. Dette undgik ikke Olafs Opmerksomhed. Han lod strax slakke paa Seilet og lod sine Mænd gribe Aarerne. Fra Erlings Skude saa det ud, som man af alle Livsens Kræfter kavede for at slippe væk; men i Virkeligheden var det hele kun anlagt paa at lokke Erling nærmere. Olafs List lykkedes fuldkommen. Erling lod Kløerne stikke ud af Seilet for at indhente Kongen. Saaledes gik det, indtil Kongens Skibe bøiede forbi Tungenesset, som spærrede Udsigten til Sundet ved Utstein. Da Erling kom efter, laa Flaaden i Slagorden nordenfor Tungeøerne og ventede ham.

Det nyttede ikke Erling at tænke paa at vende. Han lod derfor Seilet falde og bød sine Mænd gribe til Vaaben. De kongelige Skibe lagde sig om Skeiden paa alle Kanter, og nu udspandt der sig en heftig Kamp. Til Trods for al den Tapperhed, Erling og hans Mænd udviste, formaaede de dog ikke at staa sig mod Overmagten. Snart entrede Kongen og hans Mænd og for haardt frem. Der blev hverken givet eller bedet om Skaansel, men hvert levende Moders Barn, som fandtes paa Rygernes Skib, blev hugget ned. Tilsidst stod Erling alene tilbage i Løftingen. Til Trods for, at der var saa mange mod en, lykkedes det dog ingen at komme ham ind paa Livet. Et saadant Forsvar havde endnu ingen set. Kongen gik forover til Forrummet. „Idag sætter du ret Aasynet mod os, Erling!" raabte han. „Aasyn til Aasyn skal Ørnene hugges," mente Erling. Oldingens Mod og stolte Forsvar havde vakt Olafs Beundring. Modstridende Følelser kjæmpede en Stund hos ham, og det gode syntes at faa Overtaget. „Vil du gaa mig til Haande, Erling?" spurgte han. „Det vil jeg," sagde Erling, tog Hjelmen af Hovedet, lagde Sverdet og Skjoldet fra sig og gik frem i Forrummet. Olaf angrede halvt om halvt den Høimodighed, han havde staaet i Begreb med at vise. Da Erling stod for ham, høi og graalokket, kunde han ikke lade være at rispe ham i Kindet med Øxespidsen og sagde: „Man skal dog merke Drottins-Svigeren". I det samme styrtede Aaslak Fitjaskalle frem med løftet Øxe og kløvede Erlings Hoved med de Ord: „Slig merker vi Drottins-Svigeren". Da Kongen saa den gamle Høvding ligge død for sine Fødder, beklagede han den ubesindige Haan, han havde vist ham, men for silde. „Ulykkelige", udbrød han, „der hug du Norge af min Haand."

Ingen ved, hvad hans Hensigt havde været, om han havde beholdt Erling i sine Hænder. Han sikrede imidlertid Aaslak sin Bistand mod de mægtige Frænder, hvis Uvenskab han herved havde paadraget sig. Der var ingen Tid at spilde. Han befalede sine Mænd at gaa ombord uden at plyndre de Faldne og fortsætte Seiladsen nordefter. Neppe havde de faaet op Seilene, før Rygeflaadens øvrige Skibe viste sig udenfor Tungenesset. Det var imidlertid begyndt at skumre, og da Bønderne ingen Høvding havde siden Erlings Død, fandt de det bedst at holde inde med Forfølgelsen. De

vendte derfor om igjen til Sole med den store Skeid, der havde Erlings og hans Mænds Lig ombord.

Erling Skjalgssøn var ved sin Død 62 Aar gammel. „Han var den gjæveste og mægtigste Mand i Norge af alle dem, som ikke bar større Tignar-Navn," er Sagaens Eftermæle over ham.

Norge falder fra Olaf. Olafs Flugt. Knut hyldes som Konge.

Den tunge Anelse, som Kong Olaf udtalte i sin Bebreidelse til Aaslak Fitjaskalle, gik tilfulde i Opfyldelse. Rygtet om Erling Skjalgssøns Drab vakte Harme over hele Vestlandet, og mange, som hidtil havde holdt sin Troskab mod Kongen, faldt nu fra. Knuts Bestikkelser og Erlingssønnernes Opeggelse fuldførte det Verk, som Kongen selv ved sin Haardhed havde fremmet, og et halvt Aars Tid efter stod Hørderne og Rygerne i væbnet Oprør mod ham.

Hvad der tildrog sig i det halve Aar, som hengik efter Erling Skjalgssøns Fald, har Sagaerne liden eller ingen Rede paa. Det synes dog, som han i Begyndelsen af Aaret 1028 kom til Throndhjem, hvor han gjorde store Anstrengelser for at faa tilveiebragt en Hær, med hvilken han kunde trodse det optrækkende Uveir.

Til Jemteland, der ikke paa lang Tid havde betalt ham Afgift, sendte han en Islænding ved Navn Thorodd Snorressøn selv tolvte for at indkræve Skat. Thorodd naaede vel frem og fandt en tilsyneladende venlig Modtagelse hos Landets Lagmand. Men paa Thingene erklærede Bønderne, at de vilde staa under Sverige, som de i den sidste Tid havde gjort, og negtede at betale den norske Konges Sendemænd, hvad de krævede. Thorodd frygtede det værste, da Jemterne holdt ham i streng Bevogtning; men det lykkedes ham dog selv anden at undslippe til Norge ved Bistand af en fredløs Skoggangsmand ved Navn Arnljot Gelline.

Paa denne Tid kom Olaf ogsaa i et spændt Forhold til Arnessønnerne. Da Thorberg Arnessøn kom hjem til Giske, fandt han her en Islænding, Stein Skaftessøn, som havde dræbt en af Kongens Aarmænd i Orkedalen. Ragnhild, Thorbergs Hustru, havde givet ham Tilhold paa Gaarden og forlangte nu af sin Husbonde, at han skulde skaffe ham Fred

med Kongen. Thorberg maatte, saa nødig han end vilde, tage sig af Islændingens Sag. Det lykkedes ham og ved sine Brødres Hjælp at skaffe et Forlig istand, dog først efterat de havde truet med at forlade Kongen og slutte sig til hans Fiender med alt det Mandskab, de havde samlet. Kongen fordrede til Gjengjæld, at Brødrene skulde sværge ham fornyet Troskabsed. Herpaa gik de alle ind, med Undtagelse af den kloge Kalf, der vistnok kjendte nøie til, hvor ugunstig Kongens Stilling var overalt i Landet.

Ved Midsommertid 1028 finder der en almindelig Reisning Sted nord i Landet. Thrønderne var sandsynligvis blevne opbragte over de strenge Udbud og haarde Skatter, som Kong Olaf havde paalagt dem for at kunne fortsætte Krigen mod Knut den store, og havde udrustet 35 Skibe, med hvilke de forfulgte ham. Olaf havde kun fem Skibe tilbage; det ene af dem var Visunden, som han selv styrede. To andre styredes af Kalf Arnessøn og Haarek af Thjotta, som om Vaaren havde indfundet sig hos Kongen. Med disse lagde han en Kveld ind i Steinavaag*) paa Søndmøre. Thrøndernes Hær var allerede kommen til Frekøsund. Da blev der meldt ham, at en stor Skibshær nærmede sig søndenfra.

Siden sin Hjemkomst fra Romareisen havde Kong Knut ikke siddet ledig. Om Vinteren var han kommen over til Danmark med femti Skibe. Ved Limfjorden havde han samlet Ledingen fra Danmark og med en Flaade, der talte ikke mindre end 1440 Skibe af alle Størrelser, var han dragen opover til Norge. I sit Følge havde han Haakon Eriksøn Jarl og flere andre misfornøiede Nordmænd, som havde søgt Tilhold ved hans Hird. Han landede først paa Agder, hvor han holdt Thing med Bønderne og modtog deres Troskabsed. Siden drog han nordefter og blev overalt hyldet som Konge.

Det lader til, at Olaf vilde have gjort et Forsøg paa at byde Thrønderne Spidsen paa Møre. Saaledes havde han sendt Aaslak Fitjaskalle ind til Borgund for at samle Folk. Her blev han overfalden og dræbt af en af Erling Skjalgssøns Venner ved Navn Vigleik Arnesøn. Nogle af Aaslaks Mænd undkom til Kongen paa en Sexæring og bragte ham Bud herom.

Kong Olaf havde nu kun en Udvei at vælge. Han styrede med sine Skibe ind gjennem Vegsundet til Todarfjord (Tafjord). Herfra besluttede han sig til at tage over Land til Oplandsbygderne. Kalf Arnesøn, Haarek af Thjotta og flere andre forlod ham her og vendte hjem. Efterat have sat sine Skibe op drog han fra Sylte af op gjennem Valdalen og Djupdalen over til Lesje i Gudbrandsdalen. Endnu lever der paa Møre fuldt op af Sagn om denne Færd, som Legenden har forherliget. Blandt dem, som var i Kongens Følge nævnes Dronning Aastrid og Datteren Ulfhild, Kongesønnen Magnus, Biskop Grimkell, Arnesønnerne Thorberg, Finn,

*) Mellem Heisøen og Aspøen.

Arne, Kolbjørn og Arnbjørn, Ragnvald Brusessøn fra Orknøerne, Thormod Kolbrunarskald, Finn, Haarek af Thjottas Søn o. fl. Fra Lesje af fortsættes Reisen gjennem Gudbrandsdalen og ud til Hedemarken. Thore Olvessøns Drab var her endnu i friskt Minde, og Kongen mødtes ikke længere med den Kjærlighed, hvormed han tidligere havde været omfattet. Grjotgard, Thores Broder, havde i sin Harme over hans Død optraadt som Røver i disse Egne og tilføiede Kongens Tilhængere al den Skade, han kunde afstedkomme. Da Kongen fik Efterretning om denne Ufred med Bud om, at han ikke var langt borte, omringede han om Natten det Hus, hvori Grjotgard og hans Følge befandt sig. De vaagnede ved Larmen og greb til Vaaben. Grjotgard løb ud i Forstuen og spurgte, hvem det var, som angreb ham. Det blev ham sagt, at det var Kongen selv. Han spurgte da, om Kongen kunde høre, hvad han sagde. Kongen, som stod lige ved Døren, bød ham tale. „Ikke beder jeg om Grid!" raabte han og løb ud med Skjoldet over Hovedet og Sværdet i Haanden. Det var i Graalysningen, saa han ikke saa tydeligt, og det Hug, han havde tiltænkt Kongen, rammede i Stedet Arnbjørn Arnessøn, som døde paa Stedet. Grjotgard blev strax dræbt tilligemed den største Del af hans Følge.

Fra Hedemarken, hvor Kongen gav sine to Stallarer Bjørn digre og Sighvat Skald Hjemlov, tog han Veien til Svithjod, hvor han en Tid opholdt sig i Nerike hos en rig og anset Høvding ved Navn Sigtrygg. Da Isen gik op, drog han over til Gardarike, ledsaget af sin Søn Magnus, Thormod Skald og nogle flere hengivne Venner. Dronning Aastrid og Datteren Ulfhild blev tilbage i Sverige.

Kalf Arnessøn og Haarek af Thjotta havde sluttet sig til Thrønderhæren, som satte efter Olaf helt til Sylte. Da Olaf allerede var dragen op over Valdalen, maatte man nøie sig med at sætte sig i Besiddelse af de Skibe, han her havde efterladt; en Islænding ved Navn Jakul Baardssøn fik Visunden at styre. Da Knut strax efter ankom med Danehæren, drog den samlede Flaade nordover til Nidaros.

Her sammenkaldte Knut Bønderne fra hele Throndelagen til Orething og blev kaaret til Konge over hele Norge. Senere overdrog han sin Søstersøn Haakon Jarl Styrelsen af hele det Land, han paa dette Tog havde vundet, og udnævnte paa samme Tid sin Søn Hardeknut til Konge i Danmark. Ved sin Rundhaandethed og sin vindende Optræden forstod han at knytte Landets Høvdinger til sig.

Haalogaland blev delt mellem Thore Hund og Haarek af Thjotta, der nu fuldstændig havde sluttet sig til ham; den første fik tillige den indbringende Finnehandel at bestyre. Einar Thambarskelver traadte atter frem fra Privatlivet, siden hans Frænde Haakon var kommen til Regjeringen. Kongen ansaa det for yderst magtpaaliggende at vinde ham. Han overvæl-

dede ham med Æresbevisninger og lod falde Ord om, at han ikke kjendte nogen, hvem han heller vilde betro Jarledømmet over Norge, hvis det skulde hænde, at Haakon faldt fra. Kalf Arnesføn kunde derimod ikke bekvemme sig til at modtage nogen Gunst af den nye Regjering. Han drog ind til Egge og blev siddende i Ro der; han havde maaske endnu ikke opgivet ethvert Haab om, at Olaf vilde vende tilbage.

Fra Nidaros satte Knut Kursen sydover igjen, og holdt Thing med Bønderne paa de Steder, som han havde seilet forbi paa Opreisen. Fra Agder styrede han tvers over Folden til Sarpsborg, hvor han ligeledes holdt Thing og modtog Hylding af Vikens Indbyggere. Herfra vendte han tilbage til Danmark og drog det følgende Aar over til England.

377—378. Mynter fra Haakon Jarls Regjeringstid.

Haakon Jarls Regjering og Død.

Haakon Eriksføn var i Besiddelse af alle de glimrende Egenskaber, som udmerkede Ladejarlernes Æt. Med personlig Elskværdighed forenede han en ualmindelig Dygtighed og Retsindighed, som gjorde ham afholdt i den Grad, at flere af Olafs Tilhængere, som var blevne tilbage i Norge, om kortere eller længere Tid sluttede sig til ham. Blandt disse var ogsaa Kalf Arnesføn og Stallaren Bjørn digre.

Kalf var, som ovenfor fortalt, ved Knuts Komme til Norge vendt hjem til sin Gaard Egg. Her ventede ham just ikke den venligste Modtagelse. Hans Hustru Sigrid havde taget sig sin Søn Thores Drab nær til Hjerte og bebreidede Kalf, at han ikke havde gjort nok for at frelse ham. End mere uudholdeligt blev hans huslige Liv, da der ogsaa kom Rygter søndenfra om, at Olaf havde ladet Sigrids anden Søn Grjotgard dræbe, og at Kalfs Broder Arnbjørn var fældet ved samme Leilighed. Sigrid eggede ham nu til at opgive Olaf helt og gaa Jarlen tilhaande. Efter en haard Kamp med sin Pligt og sin Ærgjærrighed fulgte Kalf sin Hustrus Raad. Han begav sig efter gjentagen Indbydelse til Jarlen, der modtog ham med aabne Arme,

og blev hans Lendermand. Han fik nu igjen de Veitsler, han havde havt, og blev, hvad han havde været, den egentlige Høvding for Indthrønderne.

Vaaren efter drog han over til England, hvorhen Knut allerede var vendt tilbage. Her fandt han den bedste Modtagelse; Knut likte den gjæve Thrønder meget godt og talte gjerne med ham. Navnlig satte han stor Pris paa at høre hans Raad i forskjellige Anliggender. For at sikre sig ham aldeles ymtede Kongen om, at han gjerne vilde se ham anbragt i en høiere Stilling. „Jeg har tænkt paa at kalde min Søstersøn tilbage fra Norge," sagde Knut. „Thi jeg er bange for, at han er saa samvittighedsfuld, at han ikke engang vilde skyde en Kolv mod Olaf, om de mødtes." Udsigten til at opnaa Jarleværdigheden blændede Kalf aldeles, og før han vendte tilbage til Norge, havde han lovet Knut, at han skulde stille sig i Spidsen for en Reisning mod sin fordums Herre og Ven, Kong Olaf, om han maatte gjøre Forsøg paa at komme i Besiddelse af sit Rige igjen.

Paa lignende Vis forstod Haakon Jarl at vinde Stallaren Bjørn digre. Efterat Olaf havde forladt Norge, sad Bjørn i Ro paa sin Gaard. Det varede ikke længe, før der her indfandt sig Sendebud fra Haakon Jarl, som ansaa det for meget gavnligt at have en saa afholdt Mand, som Bjørn var, paa sin Side. Længe modstod denne de fristende Tilbud, som blev ham forelagte; men da han var meget kjær efter Penge og Gods, bukkede han under for Fristelsen, idet han søgte at berolige sin Samvittighed med alle de Grunde, som talte for Sandsynligheden af, at Olaf aldrig mere vilde komme tilbage til Landet.

Haakons Regjering blev imidlertid ikke af lang Varighed. Det er ikke usandsynligt, at han inden kortere eller længere Tid ligesom Farfaderen vilde have løsrevet Landet fra Danekongens Overhøihed. Engelske Efterretninger paastaar ialfald, at Knut levede i bestandig Frygt for, at han omgikkes med Planer til at skille ham ved Liv og Rige.

Et Aars Tid efter sit Komme til Norge drog Haakon over til England for at indgaa Ægteskab med en Søsterdatter af Knut ved Navn Gunhild. Brylluppet kom istand. Men da Haakon om Høsten vilde vende hjem, blev han af heftige Storme drevet opover mod Skotlands Nordkyst. En Kveld, da der blæste en forrygende Storm, vilde nogle have set hans Skib paa Petlandsfjorden udenfor Katanes. Men siden hverken hørte eller spurgte man mere til det, hvorfor man antog, at det havde sat til med sin hele Besætning i den farlige Malstrøm Svælget der i Fjorden.

Olaf vender tilbage til Norge.

Da Rygtet om Haakon Jarls Død bares over fra England til Norge, begyndte baade Kalf Arnesøn og Einar Thambarskelver at løfte Hovedet i Forventning om, at Jarleværdigheden skulde tilfalde dem, idet de begge havde Knuts Tilsagn derom. Da det drog ud, førend Kongens Afgjørelse blev dem meddelt, kunde Einar ikke dye sig længere, men drog over til England for at minde ham om Løftet. Som Grund for sin Reise angav han imidlertid, at han vilde melde sig og sin Søn Eindride som Arvinger til Jarlens betydelige Efterladenskaber. Knut vilde ikke længere kjendes ved sit Løfte. „Jeg har bestemt min Søn Svein Norges Rige", sagde han. „Men du Einar skal være den ypperste Lendermand og faa de største Veitsler, siden du i alle Dele er en saa gjæv Mand". Einar sagde ikke stort til det; men store Tanker om Kongens Ordholdenhed havde han ikke efter den Dag. Da han spurgte, at Olaf var ventendes til Norge, brød han sig ikke om at forhaste sig med Hjemreisen.

Da Bjørn digre hørte om Haakons sørgelige Skjæbne, slog Samvittigheden ham og gav ham ingen Ro, hverken Nat eller Dag, før han reiste over til Rusland og opsøgte sin Herre, som han havde sveget. Det var ogsaa paa høie Tid, han kom.

Til Trods for at Kong Jarisleif og Dronning Ingegerd viste sin ulykkelige Gjæst al den Opmærksomhed, han kunde ønske, trivedes Olaf dog ikke i Rusland. Den arbeidsomme Mand saa sig her hensat i en lad Uvirksomhed, som var ham modbydelig. Hertil kom Hjemveens og Angerens Kvaler. Han længedes tilbage til sit Land, hvor han syntes, han havde saa meget ugjort. Hans høieste Ønske var at bøde paa mangt af det, han før havde forsyndet sig i. Til andre Tider tænkte han paa at nedlægge sin Kongeværdighed og give sine Mænd Hjemlov; men selv vilde han gaa som Pilgrim til de hellige Steder og begrave sig levende i et eller andet Kloster. I sin Udlændighed udvikledes han i aandelig Henseende til en ganske anden Mand, end han havde været i sin kraftfulde Tid, og der begyndte allerede at gaa Rygter om, at han var en hellig Mand. Bjørns Komme spredte Liv og Glæde i Hirden, der ogsaa led under Kongens mismodige Stemning. Da Bjørn traadte frem for Olaf, spurgte denne ham om meget angaaende Tilstanden i Fædrelandet og rykkede endelig ud med Spørgsmaalet om, hvorledes hans Mænd holdt det Troskabsløfte, de havde svoret ham. „Somme

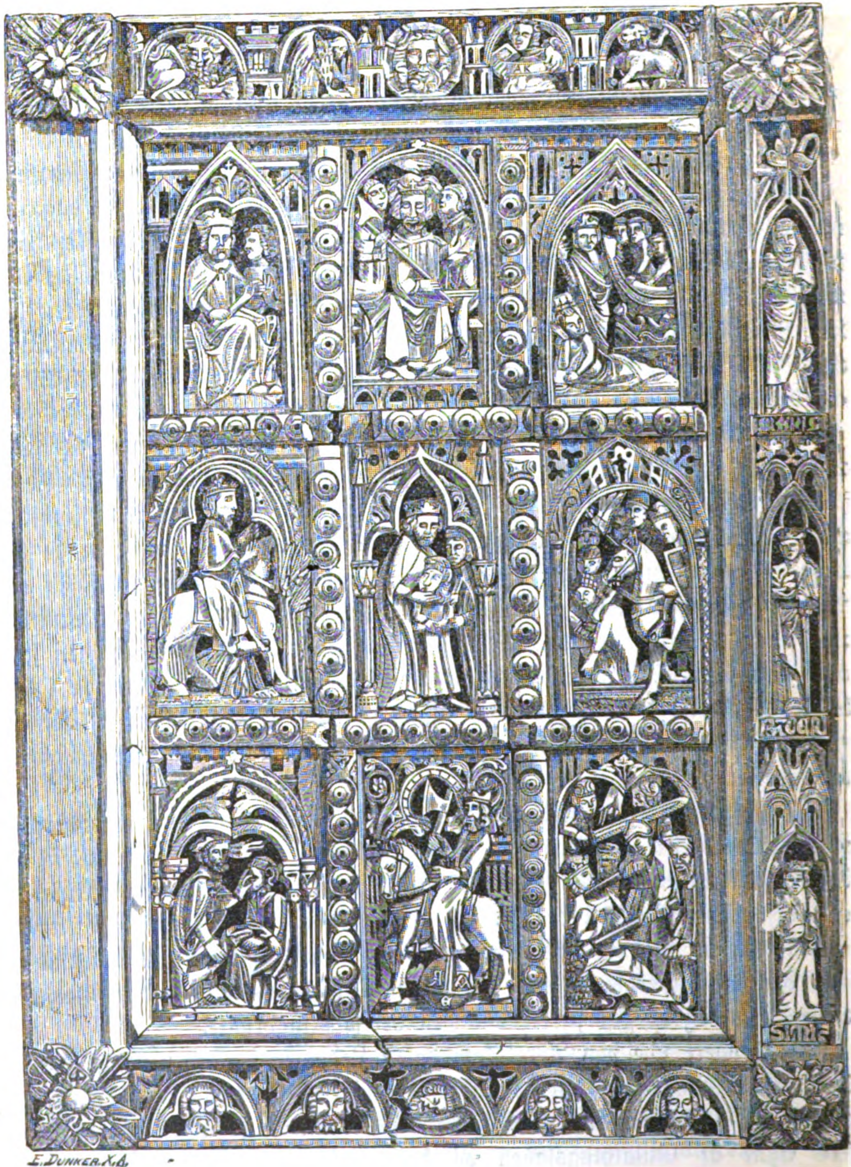
godt, andre daarligt", sagde Bjørn, kastede sig bedrøvet ned og omfavnede Kongens Fødder. „Alt i Guds og din Vold, Herre Konge! Jeg har modtaget Penge af Knuts Mænd og svoret ham Troskabsed. Men nu vil jeg følge dig og aldrig mere vige fra dig, saa længe Gud forunder mig at leve." „Staa op, Bjørn," bad Kongen. „Faa maa de være, som endnu er mig tro, naar en slig Mand som du lader dig lokke til Frafald."

De Nyheder, Bjørn meddelte, bragte paany Haabet til at dæmre i Kongens Sjæl. Tanken paa at gaa i Kloster blev vistnok foreløbig opgivet, men alligevel havde han nok af Betænkeligheder mod at gjøre Forsøg paa at gjenvinde Norge. En Nat laa han søvnløs i sin Seng og overveiede alt, som beskjæftigede ham om Dagen. Henimod Morgenen faldt han i en let Døs, i hvilken han syntes han kunde høre og se alt, hvad der foregik omkring ham. Da stod der en høi og svær, prægtig klædt Mand ved hans Side. Han kjendte ham strax; det var Olaf Tryggvesson. „Hvorfor er du saa syg i Hugen af Tvivlraadighed? Far du tilbage til dit Rige; Gud skal selv bære Vidne om, at det er din Odel!" Olaf for op og syntes at se et Glimt af Manden, idet han gik bort. Fra dette Øieblik af var hans Beslutning fattet. Om Morgenen forkyndte han sine Mænd, at han vilde drage til Norge, og alle hilste dette Budskab med Jubel. Kun Kong Jarisleif og Dronning Ingegerd søgte at aftale ham fra dette Forsæt, idet de forestillede ham, hvor voveligt det var at drage ind i et fiendtligt Land med en saa ringe Troppestyrke, han vilde formaa at samle omkring sig. Men da Olaf ikke lod sig rokke i sin Beslutning, tilbød de ham al den Understøttelse, de kunde yde ham til Færden, paa samme Tid som han selv begyndte at gjøre Forberedelser.

Rygtet herom naaede tidlig til Norge. Allerede om Vaaren indfandt Lendermændene fra Haalogaland, Thore Hund og Haarek af Thjotta, sig i Nidaros med Ledingen fra Nordland for at vogte Landet mod Olafs Anfald. Den førstnævnte havde i de sidste to Aar forestaaet Finnefærden og skrabet sammen megen Rigdom. Blandt andet havde han anskaffet 12 Renskindskofter, der var forfærdigede med saa megen Troldomskunst, at intet Vaaben bed paa dem, og de var sikrere end den bedste Ringbrynje.

Længere ude paa Aaret kom ogsaa Ledingen fra den nordlige Halvdel af Gulathingslagen opover under Anførsel af Aaslak af Finno og Erlend af Gerde samt flere andre Lendermænd. Ledingen fra de sydligere Egne af Gulathingslagen og de østenfor liggende Landskaber drog derimod under Anførsel af Erling Skjalgssøns Sønner østover for at bevogte Adgangen til Riget over Eidskogen og Vermeland. Thi ingen vidste, fra hvilken Kant Angrebet vilde foregaa.

Paa Oplandene var der imidlertid en Skare, som ikke sluttede sig til Ledingen, men rykkede over Eidskogen ind i Vermeland og videre østover.

379. Kong Kristian I's Reisealter.

Alteret, der er udskaaret i Hvalrostand, fremstiller i 9 Felter Træk af Olafslegenden. Det forærededes 1486 af Kong Kristian I til Pave Sixtus IV i Rom, hvor det forblev indtil 1694, da Kronprins Fredrik under sit Besøg i Italien fik det som Gave af Pave Innocens XIII.

Den bestod af 720 Mand, for en ikke ringe Del gjæve Bondesønner. Den førtes af Olafs Halvbroder, den 15-aarige Harald Sigurdssøn, som nu skulde øve sin første Vaabendaad.

Olaf havde allerede tidlig om Vaaren brudt op fra Rusland med et Følge paa 240 Mand. Jarisleif og Ingegerd tog den kjærligste Afsked med ham; den sidste forærede ham et Merke, som hun med egne Hænder havde syet. Kongesønnen Magnus blev tilbage ved deres Hird. Da Isen løsnede, satte Krigerflokken over til Gotland, hvor den landede i Havnen Akrgarn paa Øens Østkyst. Her blev han paa bedste Vis fagnet af en Storbonde Ormika af Heinheim, der endnu var Hedning, men ved Olafs Overtalelser blev bevæget til at antage Kristendommen. Tæt udenfor Akrgarn ligger en Holme, som den Dag idag kaldes St. Olafs Holme. Her lod Ormika bygge et Bønnehus, som siden afløstes af en Kirke, til hvilken der skede hyppige Valfarter. Til denne Øs Historie er Olafs Navn bleven uopløselig knyttet, idet han paa en Maade betragtes som Gotlands Apostel. Til Akrgarn kom just paa samme Tid Islændingen Jakul Baardssøn, som 2 Aar i Forveien havde faaet Visunden at føre, efterat Olaf havde ladet den sætte op. Kongens Mænd fangede ham og førte ham frem for Olaf, som strax bød, at han skulde henrettes. Der blev snoet en Vaand i hans Haar, og en Mand tog fat i den for at tøie hans Hoved under Øxen. Men i det samme Hugget faldt, løftede Jakul paa Hovedet, saa han fik et forfærdeligt Saar i Nakken. Da Olaf saa, at han havde faaet sin Bekomst alligevel, bød han, at man ikke skulde gjentage Hugget. Den haardføre Islænding reiste sig overende og kvad en Vise om Kongens uforsonlige Vrede. Da han var færdig med den, sank han død om.

Fra Gotland seilede Kong Olaf over til Svithjod og styrede ind i Mælaren til Aaros (det nuværende Upsala). Herfra sendte han Bud til sin Svoger Anund Jakob for at bede ham om en Sammenkomst paa et nærmere bestemt Sted. Anund Jakob og Dronning Aastrid indfandt sig, og der herskede stor Glæde over Gjensynet.

Ved udsendte Speidere havde Olaf erfaret, at Stemningen i Norge var ham i høieste Grad ugunstig, og at fuld Almenning vilde være paa Benene for at tage imod ham, saasnart han satte Foden paa norsk Grund. Alle hans Venner i Norge sendte ham derfor indstændig Bud om, at han ikke maatte styrte sig i denne Fare. Senere indfandt ogsaa Biskop Sigurd sig hos ham og søgte at fraraade ham Foretagendet, men til ingen Nytte.

I Sverige anstrengte Olaf sig for i største Hast at skrabe en Hær sammen, med hvilken han kunde tiltvinge sig Adgangen til sit Rige. Han henvendte sig først til Anund Jakob med Bøn om, at denne vilde opbyde Leding af Sverige for dermed at komme ham til Hjælp. Men Anund kjendte Stemningen i sit Land for godt til, at han skulde indlade sig paa det.

„Sviarne har ingen Lyst til at drage i Hærfærd til Norge," sagde han; „thi Nordmændene er stridbare og haarde at drages med. Derimod gav han Olaf 480 Mand af sine Hustropper, alle udvalgte og velrustede Krigere, og lovede ham, at der ikke skulde være noget til Hinder for, at han hvervede, hvem han kunde faa med sig i Sverige.

Oplandskongen Ring havde efter sin Fordrivelse fra Norge søgt Tilflugt i Sverige, hvor han havde faaet et lidet Len i Vermeland at bestyre. Af hans to Sønner var den ene, Eimund, gaaet i russisk Tjeneste som Væring og havde ved Tapperhed og Klogskab vundet et lidet Rige; den anden, Dag, der var en heftig og fremfusende, men lidet begavet Mand, var hjemme hos Faderen og havde efter hans Frafald overtaget Bestyrelsen af Lenet. Til denne Dag sendte nu Olaf Bud om, at han skulde skaffe ham et lige saa stort Rige, som hans Forfædre havde havt, hvis han vilde understøtte ham med alle de Folk, han kunde opdrive, til at vinde Norge tilbage. Dag var strax villig til det og gav sig til at samle Folk.

Efter at have sagt sin Dronning Aastrid og Ulfhild, sin Datter, Farvel brød Olaf op med den Hær, han havde samlet. Først tog han Veien opover mod Kjølen gjennem det uveisomme Jarnberaland (Dalerne), hvor hans Broder Harald stødte til ham med sin Trop. Besværlighederne ved denne Færd har været langt større, end man nu omstunder kan danne sig klar Forestilling om. Den gik gjennem Egne beboede af halvvilde Folk, gjennem Skoge og Ødemarker og over store Vande, mellem hvilke Mændene maatte drage Baadene. Saaledes gik det, helt til de kom frem til Jemteland, hvor Dag Ringsson og hans Skare forenede sig med dem.

Underveis havde mange Svensker tilbudt Kongen sin Tjeneste og var modtagne af ham. Men det var just ikke Guds bedste Børn, som saaledes fik Plads i hans Hær. Alle de Romningsmænd og Stimænd, som fandtes i de Egne, han drog gjennem, meldte sig i Haab om at vinde Gods og Bytte paa Kongens Uvenners Bekostning; der var kun en Betingelse, Olaf stillede: de maatte have modtaget Daaben. Blandt det meget Pak, som droges sammen til dette Rovertog, kom ogsaa to Brødre, Gauta-Thore og Afra-Faste*), til Kongen for at tilbyde ham sin Tjeneste. De var de værste Ransmænd, som fandtes paa lang Led, og der gik et stort Ord i alle Jemtelandsbygderne af deres Vildskab, Rovgjerrighed og Kjæmpestyrke. De havde om sig en Skare paa ikke mindre end treti Karle, der var ligesaa vilde og forvovne som de selv. Olaf saa med Velbehag paa denne Flok, da den kom til ham paa Jemtelandsskogen, og sagde, at bedre Krigere kunde han ikke ønske sig; men han vilde dog gjerne vide, om de var kristne eller ei. „Vi Staldbrødre," mente Gauta-Thore, „har den Tro, vi finder os bedst tjent med. Vi tror paa vor Styrke og vor Lykke." „Det var ilde," sagde Kongen.

*) D. e. „Store Faste".

Klingen
KJESBU V.
(122)
(178)
(220)
Stiklestad
Röbergskuppen
Kultjernberget
Guddingskollen
Loa
Hagan
Snausen
Skavdalen
Lindset
Koelma
Lyngaas
Kvelstad
Nordsveen
Holmen
Bakken
Sagen
Brandin
Skjørdal
Helgeaa
Tronsvolden
Hundsbæk

„Slige drabelige Karle burde tro paa sin Skaber Kristus.“ „Findes der vel nogen kristen Mand i dit hele Følge, som har udrettet mere end vi Brødre?“ spurgte Gauta-Thore. Kongen foreslog dem at lade sig døbe. Men herpaa vilde de ikke indlade sig og drog bort. „Slig Skam har aldrig hændt mig før,“ sagde Gauta-Thore til sine Fæller, „at jeg ikke skulde agtes god nok til at gaa i Lag med andre Folk. Vi faar da se, hvor langt Kongen kommer med at vrage vor Hjælp.“ Deres Trusel var dog ikke alvorligt ment. Thi da de paa Tilbageveien stødte paa Kammerater, slog de sig sammen med dem for paa denne Vis alligevel at faa komme med.

Saa længe Marschen gik gjennem de svenske Landskaber, havde den uensartet sammensatte Hær rykket frem i større eller mindre Hobe uden Orden. Men da den nærmede sig den norske Grænse, hvor der var Udsigt til, at den ret snart vilde støde paa Modstand, fandt Kongen det sikkrest at holde Tropperne bedre sammen. Paa en Myr østenfor Kjølen, Stavemyren eller Kloppemyren kaldet, holdt han Mønstring. Ved denne viste det sig, at der ikke var mindre end henved 1100 Mand, som var Hedninger. Olaf bød disse at lade sig døbe, da han ellers ikke vilde have dem med. 600 antog Kristendommen, men 500 vilde end ikke ved Haabet om det store Bytte, de maaske kom til at gjøre paa Færden, lade sig lokke til at opgive sine gamle Guder og maatte derfor vende hjem. Da traadte Gauta-Thore og Afra-Faste atter frem og tilbød sin Tjeneste. Da Kongen hørte, at de endnu ikke havde antaget Troen, erklærede han, at han ikke vilde vide af dem, med-mindre de vilde lade sig døbe. Efter en kort Overlægning sig imellem vendte de tilbage til Kongen. „Siden det er dig saa meget om at gjøre,“ sagde Gauta-Thore paa Kammeraternes Vegne, „saa faar du vel faa din Villie frem. Men det siger jeg dig paa Forhaand, at vi kjender ikke det ringeste til den Tro, du vil, vi skal antage.“ De blev da døbte og strax efter konfirmerede af Biskopen.

Ved Mønstringen viste det sig, at Kongens Hær bestod af halvfjerde Tusinde Mand. Denne betydelige Styrke delte han i to Afdelinger. Den ene, som han selv førte, skulde gaa over Sulbygden nedover Indalen; den anden skulde under Anførsel af Dag Ringssøn vistnok trænge frem gjennem de uveisomme Strækninger ved Foden af Kjølehaugen forbi Færen Vand ned gjennem Tromsdalen.*) Sandsynligvis har Kongen ventet, at Bøndernes Hær vilde møde ham paa det Sted, hvor Indalen forener sig med Hoved-

*) Kun paa denne Vis kan Dag Ringssøns forsinkede Marsch forklares med nogen Sandsynlighed. Sagaens Ord om, at han tog „den nordre Vei“, medens Kongen fulgte Alfarveien, er vistnok en Mistydning af „den øvre Vei“, d. e. Veien forbi Færen Sø og Hermanssnasen ned til Tromsdalen, der i Virkeligheden ligger søndenfor. Dag Ringssøns Vei falder saaledes i det væsentlige sammen med den, General Armfeldt tog i Aaret 1718.

dalen, og taget sine Forholdsregler derefter. Dette Punkt, som senere blev befæstet ved Stene Skanse, spiller en meget vigtig Rolle i Grænsekrigenes Historie i den nyere Tid og betragtedes med Rette som Nøglen til Indherredsbygderne.

Olafs Færd ned gjennem Dalen har ligesom hans Flugt over Søndmørsfjeldene præget sig dybt i Folkesagnet. Da han kom frem til Sul, heder det, bød han sine Mænd at fare stille og ordentligt frem, saa de ikke nedtrampede de Akre, som laa ved Veien. De Mænd, som fulgte nærmest efter Kongen, overholdt ogsaa hans Bud; men de, som sluttede Troppen, gav ikke Agt derpaa, men for saaledes henover Akeren, at den blev ganske nedtraadt. Bonden paa Gaarden, Thorgeir Flekk, modtog Olaf paa bedste Vis og gav ham nøie Efterretning om alt, hvad han vidste om Lendermændenes Foretagender. Siden klagede han over den Skade, Kongsmændene havde tilføiet hans Aker. Kongen syntes, at dette var ilde, red hen og saa, at Akeren var næsten nedtrampet. Han for derpaa omkring den og sagde saa til Thorgeir, at Gud nok vilde bedre Skaden, saa Akeren vilde komme sig igjen paa en Uges Tid. Dette skede ogsaa. Ved Opbrudet fra Sul fulgte Thorgeirs to Sønner Kongen.

Medens Kongen red nedover, var han munter og fornøiet, og hans Mænd syntes, det var Gammen i hvert af hans Ord. Men da Udsigten til den fagre Dal aabnede sig, foregik der med et en Forandring hos ham; han blev stille og red sagte for sig selv. Om lidt kom Biskop Sigurd paa Siden af ham og spurgte, om der fattedes ham noget. Da svarede Kongen med et tungt Suk: „Mangt og meget bæres mig nu for. Da jeg saa ud over Dalen dernede, forekom det mig, som jeg saa ud over hele Norge. Jeg droges da til Minde, hvor mangen glad Stund jeg har havt i dette Land. Mit Syn gik videre, og snart saa jeg ud over al Verden, baade over Land og Sø, over kjendte og ukjendte Egne, over bebyggede og ubebyggede Steder." Da steg Biskopen af Hesten, kyssede Kongens Fod og bøiede sig for ham med de Ord: „Det er en hellig Mand, vi følger her."

Den øvre Del af Værdalen var dengang ligesom nu kun lidet bebygget, saa det faldt Kongen vanskeligt at skaffe Underholdning til den Hær, han førte med sig. Han besluttede derfor at rykke ned i Bygden, skjønt Dag Ringssøn endnu ikke havde indfundet sig efter Aftalen. Lørdag Aften den 25de Juli kom han med sin Hær frem til Stiklestad, hvor han slog Leir for at oppebie Dags Komme.

Lendermændene, som havde sammendraget Ledingen fra Landets nordlige og vestlige Dele, havde imidlertid faaet Efterretning om Olafs Komme og stod allerede i Nærheden af Værdalsøren, da Kongen kom til Stiklestad. Efter Haakons Død havde hans Hirdbiskop Sigurd, der var dansk af Fødsel og Knut inderlig hengiven, mest at sige i Landet. Han forstod

med opflammende Taler at holde Bøndernes Had mod Olaf vedlige. Paa et Husthing, som han holdt i Bondehæren, opmuntrede han dem til at nedhugge for Fode det Stimandspak, som Kongens Hær bestod af, og forlangte, at deres Lig ikke engang skulde begraves ved Kirkerne eller i viet Jord. Hans Tale blev optaget med meget Bifald.

Overbefalingen over Bondehæren, der udgjorde opimod 5000 Mand under 24 Merker, indehavdes af Kalf Arnessøn. De forskjellige Afdelinger stod derhos under egne Førere, saaledes Haalogalændingerne under Haarek af Thjotta og Thore Hund, Rygerne under Aaslak af Finnø og Hørderne under Erlend af Gerde. Under Fremrykningen dannede Thore Hund og hans Mænd Bagtroppen for at drive paa Efternølerne og hindre de frygtsomme fra at rømme.

Slaget paa Stiklestad.

Onsdag den 29de Juli oprandt. Aftenen i Forveien havde Kongen paa Rygtet om, at Bøndernes Hær var under Fremrykning, opstillet sin Hær i Slagorden paa Høiden ved Gaarden Stiklestad. Dag Ringssøn havde endnu ikke indfundet sig, og for at undgaa Faren for at blive omringet af Bøndernes Overmagt, havde han været nødt til at lade Fylkingen strække sig i Længden. Den venstre Fløi dannedes af Sviarne, navnlig af Anund Jakobs Hustropper. I Midten stod den Skare, som Kongen havde ført med sig fra Gardarike, og som var bleven forsterket ved den Hjelp, han underveis havde faaet fra sine Tilhængere i Norge. Den høire Fløi skulde efter den første Bestemmelse indtages af Dag Ringssøn og hans Mænd; men da de endnu ikke var komne, var Oplændingerne under Harald Sigurdssøn foreløbig blevne opstillede der. Kongen havde først negtet sin Halvbroder Tilladelse til at være med i Slaget, da han endnu var et Barn at regne for. Men Harald paastod, at han vilde blive, hvor han var, og mente, at Kongen kunde lade Sverdet surre fast til hans Arm, hvis han tvivlede om, at han ikke havde fornøden Kraft til at bære det.

Ved Solopgang laa disse Hærmænd paa Bakken nedenfor Stiklestad og sov under sine Skjolde, der var malede med Korsets Tegn. I Fylkingens Midte, hvor Kongens Merke var reist, og hvor de djerveste Kjæmper skulde danne Skjoldborgen om Kongen, begyndte det først at blive levende. Olaf havde under den første Del af Natten ikke havt Søvn paa sine Øine; urolige

Tanker og mørke Anelser krydsede i hans Sjæl, og Uvisheden om Aarsagen til Dag Ringssøns og hans Mænds Udebliven voldte ham vistnok ogsaa Bekymring. Først henimod Morgenen faldt han i en kort Blund. Da han vaagnede, syntes han det endnu var for tidligt at vække Hæren. Men da han saa, at hans Skald Thormod Bersessøn ogsaa var vaagen, bad han

380. Antependiumstavle fra Throndhjems Domkirke, se S. 534.

ham om at fremsige et eller andet Kvæde for at fordrive Tiden. Thormod reiste sig strax og begyndte med høi Røst at kvæde det gamle Bjarkemaal.*). Begyndelsen lød saaledes:

*) Bjarkemaalet henføres til Sagnkredsen om den danske Konge Rolf Krake og hans Kjæmper. Efterat han havde undsluppet fra Upsalakongens Adils's Efterstræbelser, blev han ved Nattetid overfalden af en Forræder. En af hans Kjæmper, Hjalte, vækkede da ved dette Kvæde Nordmanden Bjarke og Rolfs øvrige Mænd og eggede dem til Modstand. Digtet er desværre ikke bevaret i sin Helhed.

Stiklestad.

Pl. V.

Dagen er opkommen,
dønne Hanens Vinger!
For Træle er Tid nu
tungt Verk at øve.
Vaager, o vaager,
Venners Hovedsmænd!
alle de ypperste
Adils's Gjester!

Haar hin haardhændte!
Rolf hin skydende!
ætgode Mænd,
som aldrig flyr!
Jeg vækker Eder ei til Vin,
ei til Kvinders Hvisken,
jeg vækker Eder til Hilds
haarde Leg.

Hele Hæren vaagnede nu og lyttede til Thormod, der med kraftig Røst fremsagde Kvædet til Enden. Alle takkede ham for Digtet og for den Opmuntring, som laa deri. Kongen strøg en Gulbring, der veiede en halv Mark, af sin Arm og rakte ham den som Gave. Thormod takkede ham og sagde: „Du er god, Herre! Jeg beder dig, lad os aldrig adskilles hverken i Liv eller Død." Kongen lovede ham det.

Bonden paa Stiklestad, Thorgils Hjalmessøn, havde modtaget Stikpenge af Kong Knut og tilsvoret ham Troskab. Han tilstod sin Brøde og bad Kong Olaf om, at han til Bod herfor maatte faa deltage i Slaget og staa ham bi. Kongen tilgav ham, men vilde, at han heller skulde tage sig af dem, som blev saarede i Slaget. „Falder jeg," sagde han, „saa sørg for mit Lig, saa godt du kan." Thorgils gik ind paa det.

Kongen og hans Mænd hørte derpaa Messen, gik til Skrifte og modtog Sakramentet. Olaf tog siden mange Merker Sølv og leverede til en Bonde. „Disse Penge skal du tage i Forvaring og skifte dem mellem Kirker, Prester og Almissemænd til Sjælebod for de Mænd, som kjæmper mod os og falder i Striden," sagde han. „Til Sjælebod for dine egne Mænd, mener du," indvendte Bonden. „Nei, jeg mener de Mænd, som strider paa Bøndernes Side og falder for vore Mænds Vaaben," sagde Kongen. „Thi de, som følger mig i Striden, vil alle blive frelste."

Kong Olaf havde i de sidste Dage søgt Hjælp hos Bønderne i Værdalen. Nogle indfandt sig vistnok ogsaa; men den største Del havde sluttet sig til den opbudte Ledingshær. Rundt omkring i Bygden stod Gaardene tomme. Finn Arnessøn havde derfor foreslaaet at udsende Streifpartier, der

skulde sætte Ild paa Husene for derved at straffe Bønderne eller lokke dem bort fra Hæren. Hans Forslag var bleven tiltraadt af Thormod Kolbrunarskald. Men Kongen vilde ikke gaa ind herpaa, skjønt han indrømmede, at de meget vel havde fortjent en saadan Fremfærd. Han indsaa vistnok ogsaa, at slig Grusomhed ikke vilde tjene til andet end at opegge Modstanderne til end større Raseri.

Rundt om sit Hovedbanner havde Kongen ladet sine Mænd danne en Skjoldborg. Nærmest ham stod Finn Arnesson og Ragnvald Brusesson og Skaldene Thormod, Gissur Guldbraaskald og Thorfinn Mund. Thormod havde aldrig havt noget godt Øie til Sighvat Skald, som paa forskjellig

381. Olaf rækker en Prest Penge til Sjælebod for sine faldne Modstandere.

Vis var bleven begunstiget af Kongen. Sighvat var om Vaaren dragen i Pilgrimsfærd til Rom, hvorfra han endnu ikke var vendt tilbage. Ved Opstillingen sagde Thormod derfor spottende til Gissur: „Vi staar for trangt, Kammerat! Husk paa, at Sighvat ogsaa skal have Plads. Han vil vel staa nærmest foran Kongen, naar han kommer, kan jeg tro.“ Da Kongen hørte dette, bad han dem lade være at skose Sighvat, fordi han ikke var tilstede. „Han beder nu for os,“ sagde han, „og vi kan saare vel trænge til hans Forbøn.“ Thormod havde ikke noget at indvende mod det. „Men tyndt vilde det blive om din Merkesstang, om alle dine Hirdmænd var paa Veien til Rom,“ sagde han. Under Skjoldborgen var der snart idel Munterhed

og Glæde; thi Skaldene kappedes om at kvæde Viser om de forestaaende Begivenheder.

Foran Skjoldborgen stod Gauta-Thore, Afra-Faste og deres Fæller. Udpaa Formiddagen havde en ny Staldbroder sluttet sig til dem. Det var en høi svær Mand, der ragede et Hoved op over alle andre, og som tilbrog sig alles Opmærksomhed ved sin Skjønhed og sine ypperlige Vaaben. Han var iført Hjelm og Ringbrynje, bar et rødmalet Skjold paa Armen og et staseligt Sværd ved Siden og holdt i Haanden et stort guldbeslaaet Spyd. Da han traadte frem for Kongen og tilbød ham sin Tjeneste, sagde han, at han hed Arnljot Gelline, og at han var den samme, som havde reddet Thorodd Snorressøns Liv, da han forleden Aar havde været i Jemteland for at indkræve Skat. Kongen vilde først vide, hvilken Tro han havde. „Jeg tror paa min Magt og Styrke,“ sagde han, „og har fundet mig vel tjent dermed. Men nu skal jeg heller tro paa dig, om du vil.“ „Vil du tro paa mig, saa skal du og tro paa Jesus Kristus, som har skabt baade Himmel og Jord,“ sagde Kongen. „Gjerne det“, sagde Arnljot. „Jeg har jo rigtignok hørt tale om Hvide-Krist; men hvad han tager sig for, og hvor mægtig han er, ved jeg ikke. Men jeg kan altid tro paa det, som du fortæller mig om ham.“ Arnljot blev strax døbt og fik nogen Besked om, hvad det var, Kongen ønskede, han skulde tro paa.

Efterat Kongen havde formanet hver især af sine Mænd til at stride tappert i den forestaaende Kamp og navnlig fra først af rette et haardt Angreb paa Bøndernes Skare, trak han sig tilbage indenfor Skjoldborgen igjen. Da han følte sig noget mødig og træt, satte han sig ned og heldede sit Hoved op til Finn Arnessøns Knæ. Om lidt sovnede han. Det varede imidlertid ikke længe, før Finn vækkede ham. „Hvorfor vækker du mig?“ spurgte Kongen. „Jeg drømte, at jeg saa en høi Stige, som naaede fra Jorden op til Himmelen. Jeg gik opover den og havde allerede naaet det øverste Trin, da du vækkede mig.“ „Ikke var den Drøm god, Herre,“ sagde Finn; „thi den synes mig nærmest at varsle om, at du er feig*), hvis den forresten har noget paa sig. Men nu er det ikke Tid til at drømme. Ser du ikke, at vi har hele Bondehoben her?“

Det forholdt sig, som Finn sagde. I mindre Flokke rykkede Bønderne frem og stillede sig i Slagorden paa Sletten nedenfor Stiklestad Gaard. Tidligere paa Dagen havde Kongsmændene under Anførsel af Gissur Skald nedhugget en af Utthrøndernes Høvdinger Rut fra Viggen**), der med en Skare paa 30 Mand var dragen forud for de øvrige opover Dalen for at speide. Men først henved Middagstider stod begge Fylkinger ligeoverfor hinanden.

*) Døden nær.
**) Gaarden Viggen i Børsens Prestegjeld.

Endnu hengik der nogen Tid, før Træfningen tog sin Begyndelse. Olaf ventede med at angribe, da han hvert Øieblik haabede, at Dag Ringssøn skulde indfinde sig med den betydelige Styrke, han raadede over.*) Bønderne havde heller ingen Lyst til at begynde Kampen, før deres hele Hær var opstillet.

Ifølge Sagnet var Kongen iført en forgyldt Hjelm og Ringbrynje. Ved Siden havde han Sværdet Bæsing eller Hneite, hvis Hjalt var omvundet med Guldtraad. Paa sin venstre Arm bar han et hvidt Skjold med forgyldt Kors paa, og i sin høire Haand holdt han en Kesje eller Landse, som siden længe efter fandtes ved Alteret i Throndhjems Domkirke. Medens hans Mænd indtog sine Pladse i Fylkingen, stod han og saa paa Bøndernes Hær.

382. Olafs Drøm. (Fra Antependiumstavlen S. 616.)

som ordnede sig paa Sletten. Afstanden var ikke længere mellem Fylkingerne, end at de kunde kjende hverandre og tales ved. Da Kongen fik Øie paa Kalf Arnessøn, raabte han: „Hvad? Er du der, Kalf? Skiltes vi ikke som Venner paa Møre? Det sømmer sig ikke for dig at kjæmpe mod min Hær. Thi her har du fire af dine Brødre.“ „Der er mangt og meget, Konge, som er, som det ikke burde være. Du skiltes og saaledes fra os, at en ikke kunde vide, hvad Raad han skulde tage. Stod saa sandt alt til mig, skulde der endda komme Forlig istand.“ „Vi kjender nok Kalf,“ raabte hans Broder Finn. „Han taler altid sødt, naar han tænker paa ondt“. „Kan nok

*) Sandsynligvis har Kongen (gjennem Arnljot Gelline?) faaet Efterretning om, at Dag Ringssøn nu nærmede sig.

være, at du Kalf gjerne vil undgaa Forlig; men Bønderne ser mig just ikke ud til at ønske Fred," sagde Kong Olaf. Da tog Lendermanden Thorgeir af Kviistad, som stod hos, Ordet: „Nei, nu skal I faa af os den Fred, som andre før har nydt af Eder." „Du glemmer nok, du har mig at takke for, hvad du er," sagde Kongen. „Mindst skulde du lyste saa at møde os; thi du faar nok ingen Seir."

Nu rykkede Bondehærens Bagtrop ind paa Sletten, ført af Thore Hund. Han havde om sig 11 haandfaste Huskarle, der alle var iførte Rensskindskofter ligesom han selv. Til dem havde en Haalogalænding ved Navn Thorstein Knarresmed sluttet sig. Han var en dygtig Kjøbmand og Skibsbygger, men han havde derhos et stygt Ord paa sig for at være en Slagsbroder og en Drabsmand. For hans Uordener og i Thegngilde*) havde Kongen engang frataget ham et nyt og stort Kjøbskib, han havde bygget. Denne Uret, som han troede, han herved havde lidt, havde han svoret at hevne paa Kongen selv. Det siger sig selv, at Thore og hans Mænd med Glæde modtog en saadan Kammerat iblandt sig.

Thore indtog sin Plads foran Fylkingen ved Siden af Haarek og Kalf. Med Spydet Selshevner i Haanden traadte han frem foran Mærket og raabte: „Fram, Bondemænd, fram!" Medens dette Raab gjentoges bortover Bøndernes Linier, svaredes der oppe fra Høiden med Hærskriget: „Gaa paa, Kongsmænd! Gaa paa, Korsmænd!" Hermed begyndte Angrebet fra begge Sider. De, som gik forrest, fældede Spyd, de, som fulgte i anden Række, skjød med Pile og Kastespyd, og de, som kom bagerst, kastede Sten og Haandøxer. Anfaldet var saa sterkt fra Kongsmændenes Side, at Bondehærens Fløie veg tilbage; men Lendermændene og deres Følge holdt Stand. Striden kostede meget Blod. Fremst blandt Kongsmændene stevnede Arnljot Gelline, Gauta-Thore og Afra-Faste ind paa Bondehæren med sin Kjæmpeskare, huggede om sig til alle Sider og spredende Død, hvor de kom. Men snart segnede de for Overmagten, dog ikke før de havde nedlagt en eller to Fiender hver, somme ogsaa flere. Men foran Kongens Merke, der bares af Thord Folesson, tyndedes Følget sterkt. Da traadte Kongen frem af Skjoldborgen. Rædsel greb Bønderne, da de saa hans hvasse, lynende Blik, og de blev rent haandfaldne. Paa hans Bud rykkede Thord Folesson frem med Merket, og Olaf fulgte efter, ledsaget af sin Hird. Først traf Kongen sammen med Thorgeir af Kviistad, som nys før havde haanet ham, gav ham et Hug tversover Ansigtet, saa Næseskjærmen paa Hjelmen røg af, og kløvede hans Hoved under Øinene. „Ser du, Thorgeir," sagde Kongen, idet han faldt, „om du kom til at seire i vort Møde?" Ved Kongens Side faldt Thorfin Mund og Gissur Skald, den sidste efter at have fældet to Mand.

*) Thegngilde kaldtes den Bod, som den, der dræbte en fri Mand, havde at udrede til Kongen, fordi han havde skilt ham ved en Thegn eller Undersaat.

Men i det samme stødte Thord Folessøn Merkestangen ned i Jorden, saa den blev staaende; han havde faaet sit Banesaar og faldt. Arne Arnessøn greb Merket og bar det under Træfningen.

Kongen var nu med Finn Arnessøn og Bjørn Stallare ved sin Side naaet frem til Bondehærens Hovedmerke, der vaiede over Førerne. Her traf han først Thore Hund og hans Skare. Olaf hug til Thore over Skulderen. Sverdet bed dog ikke; det saa kun ud, som der røg Støv af Rensskindskoften. De vexlede nu nogle Hug med hinanden, og Thore blev saaret paa Haanden. „Slaa du Hunden, som Jern ikke bider paa!" sagde Kongen til Bjørn Stallare. Bjørn vendte Øxehammeren til og drev til

383. Olafs Fald. (Fra Antependiumstavlen S. 616.)

Thore med den i Hovedet saa haardt, at Thore ravede. Men i næste Øieblik rendte han Spydet Selshevner i Livet paa Bjørn. „Slig veider vi Bjørnen," sagde han, idet han drog Spydet til sig igjen.

Kongen havde imidlertid stevnet ind mod Bøndernes Hovedbanner. Her mødte han Arnessønnernes Søskendebarn Olaf Arnfinnssøn, der var i Kalfs Følge. Idet de skiftede Hug med hinanden, gav Arnmødlingen Kongen et svært Saar over det venstre Knæ. Olaf kastede strax Sværd og Skjold, vaklede bort til en Sten lige i Nærheden og bad Gud hjelpe sig. Under den Tummel, som nu opstod, lykkedes det Thore Hund og Thorstein Knarresmed at komme Kongen ind paa Livet. Thore fældede Selshevner og rendte paa; Stikket rammede under Brynjen og trængte op i Maven.

Paa samme Tid gav Thorstein ham et Hug paa venstre Side af Halsen.*) Disse tre Saar blev Kongens Bane. Da var han 35 Aar gammel.

Kampen havde alt varet i halvanden Time. Fylkingen omkring Kongens Banner var brudt. Kun enkelte kjæmpede endnu med Fortvivlelsens

384. Olafs Fald. (Efter en Initial i Flatøbogen).

Mod og Tapperhed. Men efterhaanden sank ogsaa de, den ene efter den anden, overvældede af Vaaben og Træthed. Marken omkring Olafs Lig var dækket af døde og saarede Hirdmænd, der havde hevnet sin Herres Fald. Knarresmeden var strax efter fuldbragt Daad bleven fældet af Finn Arnesson.

*) Somme vilde siden vide, at ogsaa Kalf Arnesson havde baaret Sværd paa Kongen.

Da Kongens Merke segnede med sin Bærer Arne Arnesson, trak ogsaa de, der endnu magtede at holde sig paa Benene, sig ud af Striden.

Da kom der med et atter Liv i Fægtningen paa den ene Fløi, idet Kongens Hær fik den længe ventede Undsætning. Dag Ringsson, der i flere Døgn havde vanket vild om paa Fjeldet, kom nu med sin Skare ind paa Kamppladsen og satte nyt Mod i de vigende Rækker. Med uimodstaaelig Kraft kastede han sig over Rygernes og Hørdernes Fløi, som Harald Sigurdsson med sine Oplændinger hidtil havde holdt Stangen, nedhuggede Anførerne Aaslak af Finnø og Erlend af Gerde og kastede deres Merke omkuld. Vestlændingerne begyndte at vige, og enkelte kastede sig paa Flugt. Men da kom Kalf Arnesson og Thore Hund til Undsætning; Dags Tropper, der havde anstrengt sig for at naa frem til Kamppladsen i rette Tid, var for trætte til at kunne optage Kampen med en saa stor Overmagt og maatte bukke under. Med de tiloversblevne Rester af Kongens Fylking maatte Dag Ringssøns Skare søge sin Redning i Flugten. Mange var da haardt saarede, andre var rent forkomne af Træthed og blev nedhuggede af de eftersættende Bønder. Men Forfølgelsen varede ikke længe, og saaledes lykkedes det ikke faa at undslippe; blandt dem var Dag selv, Ragnvald Brusesson og Harald Sigurdsson. Den sidste var saa haardt saaret, at Ragnvald fandt det raadeligst at formaa en Bonde paa en af Gaardene oppe i Dalen til at tage sig af ham, indtil hans Saar var lægte.

Da Dags-Riden*) var endt, og den største Del af Bønderne under Anførsel af Thore Hund satte efter de flygtende, gik nogle af Førerne om paa den blodstænkte Valplads for at se efter sine Frænder og Venner. Saaledes kom ogsaa Kalf Arnesson hen til det Sted, hvor Striden havde været skarpest; der vidste han, han vilde finde sine Brødre, om de endnu var i Live.

Paa det Sted, hvor Alteret i Stiklestad Kirke nu staar, laa Kong Olafs blodige Lig tæt indved en stor Sten. Det saa ud til, at Folk havde været der for; thi det var lagt til Rette, og der var bredt et Klæde over det. Siden spurgtes det, at det var Thore Hund selv, som havde vist ham denne sidste Vennetjeneste. I Nærheden af Kongens Lig laa Bjørn Stallare og hans Banemand Thorstein Knarresmed. Her fandt ogsaa Kalf Arnesson sine Brødre. Kolbjørn var død, men Arne, der efter Thord Folessøns Fald havde været Merkesmand, Thorberg og Finn var saa haardt saarede og medtagne af Mødighed, at de ikke kunde reise sig. Da Finn saa Kalf, blev han yderst opbragt, skjældte ham ud for Niding og Drottinssviger og kastede endog sit Sverd efter ham. Kalf fandt sig heri med Ro; han undersøgte deres Saar, og da han saa, at de ikke var livsfarlige, lod han sine Brødre føre ombord paa sit Skib og drog hjem med dem til Egg, hvor de maatte forblive, til de var fuldkommen helbredede.

Saasnart Kalf var dragen bort, oploftes Hæren hurtigt; den bestod

*) Saa kaldtes Dags korte, men heftige Angreb.

nemlig for den største Del af Bønder fra de omliggende Herreder, som nu efter vel forrettet Sag hastede hjem til sine Gaarde, hvor Slaataannen vistnok var i fuld Gang. Andre, som havde Frænder og Venner at sørge for eller begrave, gav sig bedre Tid. Men ogsaa de hastede med at komme bort fra Skuepladsen for en af de merkeligste Begivenheder i Landets Historie.

Paa Stiklestad Gaard var det temmelig folksomt om Aftenen og de første Dage efter Slaget. Her var hvert Husrum fuldt af Saarede, og flere indfandt sig, saa man blev nødt til at slaa op Telte ude. Hid kom ogsaa Thormod Kolbrunarskald. Da Kampen stod omkring Kongens Merke, blev han haardt saaret, saa at han kun som Tilskuer kunde deltage i Dags-Riden. Under denne blev han rammet af en Pil i den venstre Side. Han brød Skaftet af og gik opover til Gaarden med Sværdet i Haanden. Han kom først ind i en Lade. Ved Indgangen mødte han en Mand, som sagde: „Her er det umuligt at være for Ynk og Gaul! Det er da ret en Skam, at raske Karlmænd ikke skal kunne taale Saar. Det kan nok være, at Kongsmændene har kjæmpet drabelig; men sine Saar bærer de ilde.“ „Hvem er du?“ spurgte Thormod. „Jeg heder Kimbe,“ var Svaret. „Var du med i Slaget?“ spurgte Thormod. „Jeg var med Bønderne, og det var det bedste.“ „Er du noget saaret?“ spurgte Thormod. „Ja, lidt,“ sagde Kimbe. „End du?“ „Aa, intet at snakke om,“ sagde Thormod. Da blev Kimbe var den Guldring, som Skalden bar om Armen. „Du maa være en af Kongsmændene,“ sagde han. „Lad mig faa Guldringen, saa skal jeg skjule dig; ellers dræber Bønderne dig.“ „Tag den, om du kan,“ sagde Thormod; „jeg har mistet mere end som saa.“ Kimbe rakte Haanden frem, men Thormod hug til med Sværdet, saa Haanden gik af, og nu viste det sig, at Kimbe ikke var Karl for at bære sit Saar bedre end de andre, han nys havde gjort Nar af. Kimbe løb sin Vei. Thormod satte sig ned i Laden en Stund og hørte paa, hvad Folk snakkede om. Det var Slaget og de Mænd, som der havde udmerket sig mest, Talen dreiede sig om. Nogle roste Kongens Tapperhed, andre nævnte andre Mænd. Da kvad Thormod en Vise, hvori han fremholdt Kong Olafs Mandighed; han var den eneste, sagde han, som ikke holdt Skjold for sig i Pilregnen. Siden gik Thormod bort til en Stuebygning, hvor der var mange haardt saarede Mænd inde. En Kone holdt paa med at forbinde deres Saar. Der brandt Ild paa Gulvet, og hun varmede Vand til at rense Saarene med. Thormod havde Tiden for sig, syntes han. Han satte sig yderst ved Døren, hvor der gik Folk ud og ind, som stellede med de saarede. En Mand lagde Merke til ham, der han sad. „Du faar gaa frem for at blive læget, du og,“ sagde han, da han hørte, han var saaret. Thormod reiste sig og gik bort til Varmen. Medens han stod der, sagde Lægekonen til ham: „Gaa ud, du Mand, og tag mig et Fang Ved der udenfor Døren.“ Thormod gjorde saa, kom ind med Vedbørden og kastede den paa Gulvet.

Lægekonen saa paa ham. „Det er da svært, hvor bleg du er. Hvad fattes dig?" Thormod mente, det var intet at undres over; thi saa blev fagre af Saar. „Lad mig se dine Saar," sagde Lægekonen, „saa skal jeg stelle om dem." Thormod kastede da Klæderne af sig. Da Konen saa hans Saar, undersøgte hun det, han havde i Siden, og fandt, at der sad et Jern i det. Men hun vidste ikke sikkert, hvad Vei det havde taget. I en Stenkjedel havde hun kogt sammen noget af stødt Løg og andet Græs, hvoraf hun gav de saarede at æde. Hvis Saaret naaede helt ind til Indvoldene, kunde hun nemlig kjende Løglugten ud af Saaret. Hun kom ogsaa frem til Thormod med Kjedelen. Men han sagde: „Væk med den! Jeg har ikke Graut-Sot." Siden tog hun en Knibetang og vilde trække Jernet ud. Men det sad fast, og Saaret var hovnet, saa det var ikke let at komme til det. Da sagde Thormod: „Skjær kun indtil Jernet! Giv mig Tangen og lad mig faa rykke." Konen gjorde saa. Thormod tog da Guldringen af sin Arm og gav hende den. „Du kan gjøre med den, hvad du vil," sagde han. „En god Mand har eiet den. Kong Olaf gav mig den imorges." Han tog nu Tangen og rykkede Pilespidsen ud. Den var forsynet med Modhager, og paa disse laa der Tæger af Hjertet, nogle hvide og nogle røde. Thormod saa paa dem. „Kongen har holdt os godt med Kost," sagde han. „Jeg ser, jeg er fed om Hjerteroden." Dermed heldede han sig bagover og døde.

Da Thore Hund Dagen efter kom nedover fra Indalen, spurgte han vidt og bredt efter, hvor Kong Olafs Lig var bleven af. Thi paa Valpladsen var det ikke at finde. Blandt andre spurgte han ogsaa Thorgils Hjalmessøn paa Stiklestad derom. Men denne lod, som han intet vidste. Han paastod tvertimod, at han havde hørt et Rys om, at Olaf var undkommen fra Slaget og var set oppe i Indalen. Hvad Thore sagde hertil, vides ikke; men han havde nok sin egen Mening derom alligevel.

Snart var den sidste Rest af Bondehæren dragen bort fra Bygden. Forbudet mod, at de faldne af Olafs Hær maatte komme i kristen Jord, blev nok ikke overholdt saa strengt, som man havde vedtaget før Slaget. Thi Slægtskab og Venskab fornegtede sig heller ikke ved denne Leilighed.

Der var alt hengaaet en god Stund efter Slaget. En Dag red to unge Mænd over Fjeldet til Jemtland. Den ene var en Bondesøn fra Værdalen, den anden en ung Kriger, den sidste af Kong Olafs Mænd, som flygtede fra Landet. Oppe paa Kjølen vendte Ynglingen sig om til sin Ledsager og kvad:

Bøndernes Styrke saa jeg
i Kampen staa, da Sværdet
brød Skjold og Livet røved'.
Jeg red, mens Saarene blødte.

Nu jeg fra Skog til Skog
skrider med liden Hæder.
Hvo ved dog, om ei omsider
vide berømt jeg vorder?

Det var Olafs Broder Harald, som drog ud for at forsøge sin Lykke i fremmede Lande, hvorfra han siden skulde vende hjem, rig paa Ære og Gods.

Kronologisk Register.

(Paa faa Undtagelser nær maa de nedenfor anførte Aarstal kun betragtes som tilnærmelsesvis rigtige).

Kronologisk Register.

(Paa faa Undtagelser nær maa de nedenfor anførte Aarstal kun betragtes som tilnærmelsesvis rigtige).

Aar			Side
920		Egil Skallagrimsson første Gang i Norge	110
924		Ædhelstan Konge i England	105, 138
926		Haakon til Kong Ædhelstan	105
„		Thorolf Skallagrimssøns Fald	118
„		Ædhelstan hyldet af Konstantin	138
930		Norge deles. Erik Overkonge	98
„		Bjørn Farmands Død	101
931		Gange-Rolf dør	56
933		Egil paany i Norge	118
„		Harald Haarfagers Død	120
934		Olaf Kvaran i Nordhumberland. Slag ved Brunaaburg	118, 140
„		Halfdan svartes Død. Slag ved Tunsberg	120, 130
„		Egils anden Udenlandsfærd	122
„		Erik fordrives. Haakon Ædhelstansfostre Konge i Norge	134
942		Olaf Kvaran paany Konge i Nordhumberland	144
944		Olaf Kvaran fordreven	„
946	(26. Mai)	Kong Edmund dræbt	„
948		Erik Blodøxe Konge i York	„
949		Olaf Kvaran paany i Nordhumberland	165
954		Slag i Stanmoore. Eriks Fald	„
„		Haakons Kristendomspaabud	190
„	(Vinter)	Egils Vermelandsfærd	177
955		Tog til Vermeland	186
956		Slag ved Agvaldsnes	197
957		Slag paa Frei	198
961		Slag ved Fitje. Haakon Ædhelstansfostres Fald	201
„		Eriksønnerne Konger i Norge	209
962		Sigurd Jarl indebrændt	217
963		Tryggves og Gudrøds Drab	219
„		Olaf Tryggvesson født	221
964		Sigurd Sleva dræbt	237
965		Slag i Limfjorden	242
		Haakon Jarl Norges Regent	244
966		Ragnfred Erikssøns Død	245
967		Slag ved Dingenes	246
973		Keiser Otto I dør	281
974		Tidende-Skoftes Død	247
975		Brestes og Beines Død	278
„		Otto II's Tog til Danmark	282
977		Harald Gormssøns Tog til Norge	284
983		Sigmund Brestesson hos Haakon Jarl	311
986		Slag i Hjørungavaag	287
„		Gunnar Haamundssøns Død	334
994		Egil Skallagrimssons Død	311
„		Olaf Tryggvesson angriber London	346
„		Harald grenske indebrændt	335
995		Olaf Tryggvesson til Norge. Haakon Jarl dræbt	355
„		Olaf Tryggvesson Konge i Norge	399
„		Viken kristnes	400

Navne-Register.

